Üniversitede
Direniş ve Dayanışma

Yıkım, Sömürü ve Sivil Ölüm Rejimine Karşı Durmak

Derleyenler:
Serdar M. Değirmencioğlu
Emine Sevim
Cem Özatalay

NOTA BENE

NotaBene Yayınları

ÜNİVERSİTEDE DİRENİŞ VE DAYANIŞMA
Yıkım, Sömürü ve Sivil Ölüm Rejimine Karşı Durmak

Derleyenler:

Serdar M. Değirmencioğlu
Emine Sevim
Cem Özatalay

Kapak Fotoğrafı: Beyza Kural

Arka Kapak İllüstrasyon: Nâzım Dikbaş

Kapak Tasarımı: Erkal Tülek

Mizanpaj: Ulaş Akyol

Usta Ofset / Nurten Güven Sertifika No: 47612
Maltepe Mahallesi, Davutpaşa Cad. No:83.2.382 Zeytinburnu / İstanbul

1. Baskı
2023
İstanbul

ISBN : 978-605-260-388-8

www.notabene.com.tr ● info@notabene.com.tr
facebook: @NotaBeneYayinlari ● twitter: @NotaBeneY ● instagram: @notabene.yayinlari
© Renas Yayıncılık Matbaacılık Filmcilik Reklam Yazılım Donanım Bilişim San. ve Tic. Ltd. Şti.
Rasimpaşa mah. Duatepe sok. 59/B, Yeldeğirmeni, Kadıköy / İstanbul
Tel: (216) 337 20 26 GSM: 533 680 51 59 Sertifika No: 18074

ÜNİVERSİTEDE DİRENİŞ VE DAYANIŞMA

Yıkım, Sömürü ve Sivil Ölüm Rejimine Karşı Durmak

Derleyenler:

Serdar M. Değirmencioğlu

Emine Sevim

Cem Özatalay

YOTA GENE

İçindekiler

Önsöz 5
Süreyya Karacabey

Sunuş:
Direniş ve Dayanışmayı Yazmak:
Bir Arkeolojik Çalışmanın Öyküsü 11
Serdar M. Değirmencioğlu

Teşekkürler 20

BİRİNCİ BÖLÜM

Sunuş:
Akademik Özerklik ya da Eşitlikçi ve
Özgür Bir Toplum İçin Direnmek… 23
Cem Özatalay

AKP'li Yıllarda ODTÜ'de Mücadele (2010-2013) 34
Derya Koca

ODTÜ Savunulmalıdır, Akademi Savunulmalıdır 50
ODTÜ Savunulmalıdır Platformu

Umudun Kökleri: ODTÜ Kavaklık Direnişi 64
Ufuk Demir

Bir Başarı Öyküsü:
İstanbul Üniversitesi Demokratik Üniversite Girişimi 82
Beyzade Sayın

Duvarlar, Sınırlar, Kelepçeler ve Direnen Üniversite 97
Can Candan

Kampüsler Sokaklarla Birleşirse:
Üniversitelerde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Mücadelesi 116
Emine Sevim

İKİNCİ BÖLÜM

Sunuş:
Üniversitelerde Güvencesizleşmeye Karşı Direniş ve Dayanışma 127
Emine Sevim

Küçük Umutlar, Büyük Darbeler ve Onurlu Direnişler:
Mersin Üniversitesi'nin Kısa Tarihi 138
Mustafa Şener

Ankara'da Asistanların İş Güvencesi Mücadelesi ve
Eğitim Sen (2006-2009) 168
Onur Can Taştan

İTÜ'de Asistanların İş Güvencesi Mücadelesi ve Öğrettikleri:
Direniş, Dayanışma ve Yol Arkadaşlığı Üzerine 185
Didem Çınar, Seçil Ercan ve Ceyda Sungur

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Sunuş:
Akademik Özgürlükler İçin Direniş ve Dayanışma 210
Cem Özatalay

Tutuklu Öğrencilerle Dayanışma İnisiyatifi:
Büyük Kapatmaya Karşı Dayanışma ve
Akademik Özgürlük Mücadelesi 220
Hülya Dinçer ve Zeynep Kıvılcım

GIT Türkiye Deneyimi 238
Kerem Eksen ve Tuğba Yıldırım

Bir Sınav Sorusunun Tarihi Üzerine 253
Barış Ünlü

Bir Halk Düşmanı Oyunu ve Bir Akademisyenin Hikâyesi 272
Bülent Şık

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Sunuş: Korku İklimi, Entrikalar, İhraçlar ve Sivil Ölüm 301
Serdar M. Değirmencioğlu

Bir Zamanlar Sinop'ta: Bilime, Evrime ve İrfan'a Hayır 307
İrfan Mukul

Bir Hayatta Kalma Stratejisi:
"Görme" Biçimi Olarak Direniş ve Dayanışma 324
Hazel Başköy

Mücadele Ruh İster: Yüreksiz İnsanlar Mücadele Edemez 343
Mukaddes Akdeniz

Munzur Üniversitesinde Direniş ve Dayanışma 357
Candan Badem

BEŞİNCİ BÖLÜM

Sunuş: Direniş ve Dayanışmada Yeni Sesler, Renkler, Arayışlar 375
Emine Sevim

Kocaeli Dayanışma Akademisi'nin Organik Varoluşu 383
Güven Bakırezer

Kocaeli Üniversitesi'nden Kocaeli Dayanışma Akademisi'ne,
Başörtülü Kürt Kadın Öğrenci Olmak 393
Zehra Akçay

TİMSAH – Okuma Tiyatrosu
"Pişman olmadım yaptığım hiçbir şeyden!" 402
TİMSAH Dayanışması

İtaatsiz Bir Akademisyenin Öyküsü 421
Lütfiye Bozdağ

Ağırceza Serisi 434
Ahmet Ersoy

Derleyenler 449

Katkıda Bulunanlar 452

Artık süreğenleşen akademik kıyım ve tasfiyeler sırasında
yaşama ve sevdiklerine zamansız veda eden
Eren Deniz Tol'a, Mehmet Fatih Traş'a, Nuray Ergüneş'e,
Ali Özyurt'a, Gülden Özcan'a
ve
yine bu süreçte
üniversitelerinden hukuksuzca ve zorla kopartılan
tüm üniversitelilere ithaf olunur.

Önsöz

Süreyya Karacabey

Aradan çok zaman geçti ama art arda yayımlanan kanun hükmünde kararnamelerle bir gecede işten çıkarılan insanların durumunun tuhaflığı ortadan kalkmadı. Kimsenin aklına barış çağrısı yaptığı bir bildirinin gerekçe gösterilerek hakkında terör suçlamasıyla mahkemeler açılacağı, işten atılıp pasaportuna el konulacağı gelmemişti. Gelemezdi de çünkü barış çağrısı yapan akademisyenler farklı disiplinlerindeki çalışmalarında neden sonuç bağlantısını kullanıyor, temel hak ve özgürlükler konusunda ve akademinin eleştirel varoluşu hakkında bilmeleri gerekeni biliyordu.

Ben de biliyordum. Bu yüzden bildiriye kadrosunun çoğunluğuyla -yedi kişi- destek veren tiyatro bölümünden ilk işten çıkarılan olduğumda, ülkenin akademik düzeyde tiyatro eğitimi veren en eski kurumlarından birini, sadece hoşlanmadıkları bir bildiriye imza attılar diye işten çıkararak fiili olarak işlevsiz hale getirebileceklerine, öğrencileri mağdur edeceklerine -mantık dışı olduğu için- ihtimal vermemiştim. Bir rektörün, ne kadar farklı düşünürse düşünsün, kendi üniversitesinde eğitimi imkânsız kılacak bir karara imza atabileceğini de.

Ama bu gerçekleşti. Bir ay sonra diğer meslektaşlarımın da üniversiteyle ilişiği kesildi ve hep birlikte *irreel* bir evrene geçiş yapıverdik. Akademiye yönelik kapsamlı, örgütlü saldırının dışında bir sanat bölümü çalışanı olarak yıllardır sanat alanındaki sansürlerin, yasaklamaların ve herhangi bir sanat politikası olmayan yönetimin yarattığı

sorunların da bir biçimde içindeydik. Hegemonya kuramadıkları her alana olduğu gibi sanatsal üretime de düşman olduklarını, ödenekli tiyatrolara yapılan repertuvar baskısını, "*yerellik*" ve "*millilik*" gibi muğlak kelimeler dışında hiçbir anlamlı cümlesi olmayan yöneticilerin, ülkenin yetenekli sanatçılarını salonsuz, ödeneksiz bırakarak ve eğer muhaliflerse soruşturarak yıldırmaya çalıştıklarını çok iyi biliyorduk. Tasfiye her yere yönelikti, bütün birikimleri yok edene kadar, biat etmeyene var olma hakkı tanımayana kadar da sürdüreceklerdi, ama hiçbir zaman, büyük bir dönüşüm gerçekleştirmelerini mümkün kılacak bir sanatçı kadrosunu var edemediler, çünkü yaratıcılık ihaleyle alınabilecek bir şey değildi, "*sanat uzun, siyaset ise kısaydı*."[1]

Çevremizdeki hukukçuların, siyaset bilimcilerin "*mümkün değil*" dediği her şeyin oluşunu birlikte deneyimledik ve ülkedeki hayatların olağan akışını aniden kesintiye uğratan bir çeşit el koyma rejiminin daha ne kadar sürebileceğini konuşa konuşa bu zamanlara geldik. Bir bölümümüz atıldık, hepimiz ağır cezada Kafkaesk bir biçimde yargılandık, beraat ettik, işe dönemedik ve olağandışının olağanlaşmasının aşamalarını gözlemledik.

Akademi dışına sürülen hocaların ilk tepkisi ders vermeyi sürdürecekleri alternatif yapıları üretmek oldu. Dayanışma Akademileri bu dönemde hayata geçirildi, farklı disiplinlerden hocaların ders vermeyi sürdürdükleri bu çoğul mekânlı, yök'süz akademiler, dayanışmanın ve direnişin simgesi oldular.

Olağanüstü Hâl ilân edilip, insanların sokaklarda toplanması yasaklandığında bir meydan okuma olarak sokakta ders vermeyi düşündük. *Sokak Akademisi* 2016 yılının son ayında akademik tasfiyelere ve sokak eylemlerine getirilen yasaklara karşı bir tepki olarak kurulmuştu.

Dayanışma Akademilerinin kapalı mekân derslerine karşı, sokakta daha kısa, dinleyicinin ayağına giden ve yoldan geçeni derse dâhil edecek bir form olarak düşünülmüştü. Her şeyden önemlisi de insanları sokaktan korkutan, hocaları okullardan uzaklaştıran politikalara

[1] Goethe'nin "*sanat uzun, hayat kısa*" sözüne nazire.

karşı "sokakta direnmek" meselesini odağına almak için. *Sokak Akademisi* bir yıl boyunca semt semt dolaştı; parklarda, hatta hapishane önünde ders verdi ve bizim için çok önemli bir tecrübe oldu. Klasik akademinin sınırlarını tartışanlar açısından bir provaydı, sokak yasağına karşı bir protesto ve risk almaydı. Umduğumuzdan fazla ses çıkardı ve konfor alanından çıkmayan bir akademik hayat eleştirisi için gelecekte neler yapılabileceğinin düşünü kurduğumuz bir form oldu.

Bütün kırılma anlarında, aniden sizi dışında bırakan bir akışa her zaman baktığınızdan daha farklı bakarsınız, eleştiriye de direnişe de benzer zamanları içeren tarihe de; bakış bu defa çalışmanızın belli bir mesafeyle ilişki kurduğu nesneyi içeriden kat ederek aşar, öznelliğinizin kırılganlığı ile derinleşir ve dışsal olana içsel olanı da dâhil eder. Bizimki, kolektif bir tecrübenin kişisel yaşantıyla bütünleştiği bir haldi; uzak yakındı, zarf mazruftu, kendiliğimizi salt zihinsel olarak kavramadığımız bir deneyimdi, politik bir içerik kazanmış duyguydu.

Ortak iyi'nin mümkün olabilmesi için geliştirilmiş pek çok düşünce, pratikte hiçbir zaman ufukladığı anlamla çakışmamıştı, bir uzak hedef olarak görüldü ve mücadele tarihi denilen kesişimsellikler bölgesinde uğraşılan hep bu oldu. Dönülecek bir başlangıç noktası olmadığını bilenlerin, başlangıcı ancak gelecekte kuracaklarının bilgisiyle uğraştıkları bir bölge. Akademi fikri de bunlardan biriydi, bir imkândı ama henüz mevcut değildi. Evet, parlak çıkışları da, tikel mücadelecileriyle ideale yakın olanı tarif edebildiği zamanları da oldu. Ama sistem var olan imgeleri gasp ettikçe, kendini, -az sayıda da olsa- savunucularıyla en azından eleştirel bakışın olanla olmayan arasındaki farkı görünür kılma ödevine adadı. Yalın bir biçimde bir nesneye adıyla seslenmenin bile tehlikeli olduğu zamanlardan geçti, "*biz buna böyle demiyoruz*" sesleri yükseliyordu her taraftan ve bazen bir şeyin adını bile muhafaza etmenin, gerçekliğin kaydını tutmak için önemi vardı. Adalet dediğiniz "*haksızlık*", eşit yurttaşlık dediğiniz "*bir zulüm*" diye diretmenin, akademik özgürlük dediğiniz şey "*bir diz çökme biçimi*" diye bağırmanın önemi vardı.

Bütün felaketleri sıraya koyup, onu kendi zamansal ihtiyaçlarının anlamına hapseden büyük tarih, her şeyi "*bak, geçti bile*" diye hissetmemizi sağlarken, raflara dizdiği kutuların içine koydukları-na şaşkınlıkla bakılmasın diye çarkını hep çevirirken, en ağır acıları kırıntılara çevirip kaçıp giderken, Kronos'un zamansallığını parçalayacak tek şey Kairos'a bağlanan direniş anları olacak. Bütün karşı çıkışları birleştiren, ne kadar uzak bir zamanda olursa olsun bütün direnişleri şimdi ve burada kılan şey, müdahale ve itirazların farklı zamansallığı. Çok uzaktan gelen bir ses, "*hakikat bu değil!*" diye bağırdığında, bütün zamanlar için bağırmış olacak ve hep yeniden bir değişim arzusunu hatırda tutmamızı sağlayacak bilgiyi bize aktaracak.

Elinizdeki bu kitaptaki bütün yazılar, kişisel yaşantı ile kolektif deneyim arasındaki bağlantı kopmasın diye tutulmuş notlar; bütün anlatılar, mücadele biçimleri, itiraz kayıtları daha büyük bir toplumsalı kurmayı ararken, yolu kaybetmeyelim diye arkamızda bıraktığımız minik taşlar: **Bellek taşları**. Demokratik ve özgürlükçü bir üniversite fikrinin, bütün alanlarda nasıl ortadan kaldırılmaya çalışıldığını açık bir biçimde önümüze seren bu yazılar, akademiyi *kurtarmak* ya da mevcut akademiden *kurtulmak* diye adlandırabileceğimiz durumlara ve girişimlere odaklanıyor ve pek çoğu AKP Türkiyesi'nin cepheden bir manzarasını çizerken aslında bütün bir mücadele tarihinde karşımıza çıkan sorunlarla da bütünleşiyor: Üniversiteyi bir alan olarak savunmak zorunda kalanların kampüsteki baskılara karşı kurdukları direniş hatları, sendikal örgütlenme hakları için mücadele verenlerin deneyimleri, güvencesizliğe karşı örgütlenme çabaları, asistanların ve öğrencilerin dayanışma ağlarını genişletmek için verilen mücadeleler. Bilimsel etik karşısına çıkarılan siyasi yasaklarla uğraşanların, hakikate sadakatin bir hainlik olarak algılandığı bir ortamda bilimsel doğruya her şeye rağmen sahip çıkma çabaları, kadın olarak ayrıca savaş vermek, mobbinglerle başa çıkmaya çalışmak, üniversitelerde ders yapması imkânsız hale getirilenlerin alternatif akademiyi hayata geçirmede ve sürdürmede gösterdikleri ümit verici ısrar...

Ülke tarihinin en baskıcı dönemlerinden birinde üniversitede, üniversite dışında, üniversite fikri adına mücadele edenlerin tuttuğu bu kayıtlar, daha uzak bir gelecekte muhtemelen benzer bir mücadeleden geçecekler için ortak bir tarihin parçası olacak, tıpkı şimdiki zamanda mücadele edenlerin ortaklık kurarak güçlendikleri geçmişin mücadeleleri gibi. "*Her şeyin her şeyle bağlantısı vardır*," diyor büyük öğreti: Bir kapıdan çıkışın, girişle, bir fısıltının çığlıkla, senin kişisel zamanının büyük zamanla bir bağlantısı var.

İçinde yaşadığımız yanılsamalar dünyası hiç eğlenceli değil; fikirler, kavramlar ve gerçekliklere aslına yakın anlamlarını verebilmek için koşturup duranların önüne sürekli anlam ve gerçeklik gaspçıları çıkıp, "a*ynı şeyden söz ediyoruz*," diyorlar. Onların duvarları kanlı sergi salonunda işte demokrasi, işte yurttaşlık, işte insan hakları, işte akademi, işte ifade özgürlüğü... diye uzanan yazılı tablolar var. Duvarın arka tarafında ise Ortaçağ Avrupa'sının han duvarlarında asılı olduğu söylenen ve "*Beş Hepsi*" denilen çizimler dizisine[2] benzeyen başka bir küme: *Hepsine Hükmediyorum, Hepsini Yargılıyorum, Hepsi İçin Savaşıyorum, Hepsi İçin Dua Ediyorum, Hepsi İçin Çalışıyorum...* Burada mantıksal çelişkiler var diyenlerle, insanlık bu noktayı çoktan geçti diyenlerin, cezalandırma pratiklerinin seçkin tarihinden alıntılarla çivilendikleri duvar ise, salonun girişine ait. Salonun önündeyiz.

Salonun önündeyiz ve çoğalacağımız günleri bekliyoruz. Bir şey yapamasak bile, nesnelerin ve olguların gerçekte neye benzediğini hatırlatmak istiyoruz. Çünkü unutuşa bırakılmayacak kadar önemli her şey. Salonun önündeyiz, içeriden dışarıya sızan kanlara bakıyoruz, yalanla boyanmış odalarda gerçeğin sırı dökülecek, biliyoruz. Bir gün bütün kapılar ve camlar sökülecek, her şey saydam biçimde görünür olacak, biliyoruz. Hiçbir şey unutulmasın diye bekliyoruz, her şeyin şahidiyiz. Salonun önündeyiz.

[2] Bu dizideki çizimler, temsil ettikleri kişi ya da mesleğe uygun giysiler giymiş beş figürü içerirdi. Dizi çoğunlukla herkese hükmettiğini söyleyen bir kral figürü ile başlar, herkes için dua ettiğini söyleyen bir din adamı, herkes için savaştığını söyleyen bir asker ve "*her şeyi ben ödüyorum*," diyen bir çiftçi ile sürerdi. Beşinci ve sonuncu figür ise çoğu zaman herkesi temsil ettiğini söyleyen bir avukat olurdu.

Kamusal insan, kendi özel hayatı dışında olan bitenle ilgilenendir, başkalarına yapılmış olan kötülükleri kendine yapılandan ayırmaz. Haksızlıkla biten bütün hikâyelerin öznesi bu türden yapılanmış, tarihsel bir insandır; sadece yaşanan haksızlıklara tepki vermez, yaşananları açık etmeye çalışır, başka bir gelecek için sorumluluk yüklenendir. Dostlukları, insanca örgütlenmeleri, zulümler karşısında söz almayı ruhsuz bir kayıtsızlığa çevirmek için uğraşan bütün yapılara karşı birileri hep oldu, hep olacaklar, yeterince kalabalıklar, yakında sesleri daha güçlü çıkacak çünkü haklılar. Salonun önündeler.

Direniş ve Dayanışmayı Yazmak: Bir Arkeolojik Çalışmanın Öyküsü

Serdar M. Değirmencioğlu

Bu derlemeye çıkan yollar, birçok farklı yer ve noktadan başlıyorlar. Birçok derenin bir ırmağa karışması gibi. Benim yolum, Bilgi Üniversitesi'nde yaşadıklarım, gözlemlediklerim ve 2005'de işten çıkarılmamdan başlıyor. İşten çıkarılmam aslında şaşırtıcı değildi çünkü Türkiye'de çalışmaya başladığım dönem, üniversitelerin yokuş aşağı gidişine denk geliyordu. Altı yıl boyunca çalıştığım özel üniversitede akademik kadronun korumasız ve güvencesiz olduğunu anlayanların sayısı oldukça azdı. Akademik kadro içerisinde dayanışmanın zayıf olduğunu ve bu zayıflığın kendiliğinden ortaya çıkmadığını kavrayan ve bunu dile getiren az sayıdaki akademisyenden biriydim. AKP iktidarı bu yokuş aşağı gidişi hızlandırmakla kalmadı; bir tür girdaba dönüştürdü. Bu süreçte hem çok sayıda akademisyen hedef alındı, hem de hedef alınan akademisyenlere yönelik baskı ve yaptırımlar ısrarla ve sınırsızca sürdürüldü.

Kendi deneyimim buna bir örnek sayılabilir: Üç kere özel üniversite patronları tarafından işten çıkarıldım ve bir kamu üniversitesinden istifa etmek zorunda bırakıldım. Son işten çıkarılışım artık hukukun tümüyle yok sayıldığı, Barış Akademisyenlerine yönelik linç kampanyasının yürütüldüğü 2016 başlarındaki birçok örnekten biriydi. Daha önce yaptığım gibi mahkemeye gitmemi ve bu kararı geri çevirtmemi engellemek isteyen üniversite patronları ve onlara hizmet eden rektör, 2017'de adımın bir kanun hükmünde kararname (KHK) kapsamına konulmasını ve ömür boyu kamu hizmetinden yasaklanmamı da sağladı.

Son 20 yıl içerisinde AKP iktidarının yarattığı girdap çok sayıda akademisyeni güvencesizlik, baskı, yıldırma ve entrikalarla karşı karşıya bıraktı. Yaşanan kötü deneyimler bir ırmağa akar gibi aktı ve bu ırmağı besledi. Üniversitelere yönelik saldırı yoğunlaştıkça, bu ırmak da büyüdü. AKP rejimi, karşıtı olduğunu söylediği YÖK aygıtını ele geçirdikten sonra bu aygıtı kullanarak saldırısını daha da güçlendirdi. Üniversitelere yönelik kampanyanın parçası olan "*üniversitelerin dönüşümü*" söylemi, tıpkı kentsel dönüşüm söylemi gibi bir aldatmacaydı. Dönüşüm, demokratik ve özerk üniversite anlayışının yıkımı anlamına geliyordu.

Tek adam rejimi kendini sürdürebilmek üzere hemen Haziran 2015 seçimleri ardından uygulamaya koyduğu ölüm siyasetine, üniversitelerin iyice zayıflatıldığı bir dönemde üniversitelilerin karşı çıkamayacağını sanıyordu. Ama öyle olmadı. Barış İçin Akademisyenler açık ve kararlı bir karşı çıkış sergilemenin ötesine geçerek, ortada bir insanlık suçu olduğunu dile getirdiler. Rejim bu cesur direnişi sergileyenlere acımasızca saldırdı. 11 Ocak 2016 ardından başlayan büyük saldırı, 15 Temmuz darbe girişimi ardından yürürlüğe konulan olağanüstü hâl ve KHK mekanizması ile büyük bir tasfiye sürecine dönüştü. Türkiye tarihinde görülmemiş bu tasfiye süreci, üniversitelerde 12 Eylül döneminde bile başarılamayan büyük bir yıkımı gerçekleştirdi.

Rejim aynı yıl, yine bir KHK ile rektör atama yetkisinin cumhurbaşkanına verilmesini sağladı. 29 Ekim 2016'da Resmi Gazete'de yayımlanan 676 sayılı KHK ile rektörler doğrudan cumhurbaşkanının emrine verilmiş birer memur(cuk) konumuna düşürüldü. Bu yolla, partili cumhurbaşkanı düzenine uygun "*partili rektör*" uygulaması başlatıldı. Yaratılan girdap, üniversitelerin çoğunluğunu tek adam rejiminin çirkin uzantılarına dönüştürdü. Böylece, baskı ve tasfiye yerelleştirildi; üniversiteler birer küçük YÖK gibi işlev görmeye başladılar:

> Düşünce ve ifade özgürlüğünü kullanan bilim insanları hakkında "gereğinin yapılması" ibaresini içeren bir yazının YÖK tarafından üniversitelere iletilmesi, çağdaş üniversite anlayışının reddi anlamına gelmektedir. Herhangi bir üniversite rektörlüğünün bu talebi soruşturma, baskı, hatta görevden uzaklaştırma ya da işten çıkarma

> gerekçesi olarak görmesi ise günümüzde çağdaş üniversite anlayışından ne kadar uzaklaşıldığının açık bir göstergesidir.
>
> Bu tutum, yakın zamanda YÖK'ün disiplin soruşturması açma yetkisinin üniversitelere bırakılması önerisi ile ne yapılmak istendiğinin de açıklığa kavuşmasını sağlamıştır. Yapılmak istenen, Türkiye'deki bütün üniversitelerde küçük YÖK'ler oluşturulması, bu yolla muhalif seslerin susturulması ve bu işin "ademi-merkeziyetçi" bir kisvede "yerel güçler" ile halledilmesidir.
>
> Bu yolla üniversitelerde akademik özgürlük ve özerklik yok edilmek istenmektedir. Oysa üniversitelerin emirle yönetilmesi –bu emir kimden gelirse gelsin– kabul edilemez.[1]

Son 20 yıl içerisinde yaratılan girdabın üniversiteleri ne kadar aşağıya çektiğini anlamak için medyaya yansıyan ve çok dikkat çeken iki örneği anımsayalım. 2012'de, AKP'nin iktidara gelişinden 10 yıl sonra, bir rektör üniversiteye bağış yapan bir rejim destekçisi zenginin elini öpmüş; rejim destekçisi köşe yazarları bunu bir "*minnet gösterisi*" olarak savunmuştu. Bu gösteri üzerinden yaklaşık 10 yıl geçtiğinde artık kimin kimlere hizmet ettiğini saklamaya gerek kalmadı. Antep'te 25 Aralık 2021'de yapılan bir açılış töreninde partili cumhurbaşkanının şu sözleri mikrofona yansıdı: "*Hizmetinize verdiğimiz rektörden memnun musunuz?*"[2]

Geçmiş ama bugün

Bu derlemenin ana işlevi, üniversitelere yönelik 20 yıllık büyük yıkım kampanyasına karşı çıkanların direniş ve dayanışma çabalarının aktarılması ve bu anlatıların kayda geçirilmesi olarak özetlenebilir. Bu derlemede yer alan yazılar, üniversitede direniş ve dayanışmayı kuş bakışı inceleyen ve değerlendiren çalışmalar değil. Tam tersine, derlemedeki her yazı direniş ve dayanışmayı "*içeriden*" anlatıyor. Yaşayanların yaşadıklarını anlatacakları direniş ve

[1] Doğuş Üniversitesi Rektörlüğünün 18 Ocak 2016 tarihli yazısı uyarınca hakkımda "*re'sen açılan disiplin soruşturması*" kapsamında benden talep edilen ve 27 Ocak 2016 tarihinde verdiğim "*ifade*" yazısından alıntıdır.

[2] Erdoğan'ın 'Rektörden memnun musun?' sorusuna Şahin'den yanıt: Çok kötü; tam bir deli. Birgün, 23.01.2022. Bkz. https://www.birgun.net/haber/erdogan-in-rektorden-memnun-musun-sorusuna-sahin-den-yanit-cok-kotu-tam-bir-deli-374373.

dayanışma öykülerinin farklı dereler gibi farklı kaynaklardan beslendiğini bilerek ve her birinin değerli olduğuna inanarak, derlemede çok sayıda aktarımın bulunması için büyük çaba gösterdik. Öğrencilerin, asistanların, idari personelin ve öğretim elemanlarının mücadelelerinin bu derleme içerisinde *-farklı derelerin bir ırmakta buluşması gibi-* birlikte yer almasını amaçladık.

Bu derlemede yer alan yazıların birçok açıdan önemli olduğunu düşünüyoruz. Yazılardaki aktarımlar, çok ağır bir döneme ilişkin ama bu dönem henüz bitmeden yazılan tanıklıkları içeriyor. Bu tanıklıkların birçoğu hem kolektif bellek ürünü, hem de Türkiye'de zayıf olduğu sık sık yinelenen kolektif belleğe katkı sağlıyor. Son 20 yıla ilişkin tanıklıkların çok zaman geçmeden, uzak geçmişi çalışanların malzemesine dönüşmeden kayda alınması gerektiğine inanıyoruz. Bu bağlamda, bu derlemede uzak geçmişte yaşanmış deneyimlerden çok, bitmemiş bir sürecin anlatılmasını sağlamayı amaçladık. Derlemede aktarılanlar, kaçınılmaz olarak geçmişe dönük ama tam olarak günümüzü anlatıyor.

Öte yandan, bellek odaklı bu derleme birçok açıdan bir arkeolojik çalışmayı andırıyor. Günümüzde zaman sanki daha hızlı ve daha kafa karıştırıcı bir şekilde akıyor. Dijital medyanın kullanımı ve dolayısıyla bilgi akışının hızlanması ve karmaşıklaşmasıyla, yaşananlar daha hızla "*eskimiş*", "*geçmiş*" olarak algılanıyor ve daha kolay unutuluyorlar. Sahte açılımların, entrikaların, yasa değişikliklerinin, davaların, referandumların büyük bir hızla üretildiği ve tüketildiği; yıkım ardına yıkımın yaşandığı bir dönemde, üst üste yaşanan olayların anlaşılır ve tutarlı öykülere dönüşmesi pek kolay olmuyor. Üniversiteler özelinde düşünüldüğünde, bir büyük girdap içerisinde direniş ve dayanışma çabası sergilemiş üniversitelileri bulmak; onları yaşadıklarını kendilerine uygun gelecek yollarla anlatmaya ikna etmek gerekiyor. Anlatılması gerekenler, kimi zaman çok hızlı ve yoğun yaşandıkları, kimi zaman çok acı oldukları için kolayca kâğıda aktarılamıyor. Birçok yıkımı yaşamış üniversiteliler, anlatmak istediklerini çoğu zaman büyük bir yıkım ardından oluşan enkazın

altından uğraşarak çıkarmak zorunda kalıyorlar. Bu bellek odaklı çalışma arkeolojiye çok benziyor. Tıpkı arkeolojide olduğu gibi olabildiğince derine inmek için dikkatle ve sabırla kazmak, ama kazarken incinmiş yerleri yeniden incitmemek, kabuk tutan yaraları yeniden açmamak yani hem çok titiz, hem de çok özenli olmak gerekiyor.

Yol ve yordam

Özenle yürütülmesi gereken ve başlığında dayanışmanın yer aldığı bir derleme çalışmasının nasıl gerçekleştirildiği üzerinde, kısa da olsa mutlaka durmak gerekir. Bu derlemenin hazırlanması sürecinde dışlayıcı değil, *kapsayıcı* olmaya özen gösterdik. Hızlı değil, *yavaş* yol aldık. Yazarlara karşı zorlayıcı değil, *destekleyici* olmak için çaba gösterdik. Derlemeye katkı verecek yazarlara karşı *saydam* olmaya özen gösterirken, bu çalışmanın dayanışma üzerine kurulu olduğunu, ticari hiçbir öge içermediğini ve içermeyeceğini en baştan açık olarak dile getirdik. Bir arkeolojik çalışmada olması gerektiği üzere, ağır -*belki kimi zamanlarda çok ağır*- yol aldık: Yaşadıklarını dile getirmekte, yazılarını bitirmekte zorlananlara özel destek verdik. Bu, kimi durumlarda uzun süre beklemek veya yazı üzerinde yazarla birlikte uzun süre çalışmak demekti.

Bütün bunların sözde kalmadığını, bir tutuma nasıl dönüştüğünü de somutlaştırmakta yarar görüyoruz. Derleme çağrısının yayılması ve üniversite bileşenleri arasında sesi en az duyulanlarının da derlemeye katkı verebilmesi için büyük çaba gösterdik. Bu çabanın somut sonucu olarak, 30 kadar yazarın katkısını içeren, üniversite bileşenlerinin hepsinin deneyimini yansıtan toplam 21 farklı yazı derlemede yer alıyor. Katkı veren yazarların sayısını elimizden geldiğince çoğaltarak yazarların üniversiteleri, alanları, kökenleri, cinsiyetleri, yaşları gibi birçok açıdan daha geniş bir dağılımı yansıtmasını sağladığımızı düşünüyoruz.

Derlemeye katkı vermek isteyen yazarların bir araya gelebilmeleri, çalışma hakkında sorular sorabilmeleri ve kolektif bir çalışmaya yakışır bir başlangıç yapılabilmesi için bir sanal buluşma düzenledik.

Bunun ardından, yazarların yararlanabileceği kaynakları içeren sanal bir kütüphane oluşturduk. Yazıların hazırlanması sürecinde yazarlarla yalnızca yazılı iletişim kurmadık; gerekli oldukça telefonla veya yüz yüze görüşmeler de yaptık.

Yazılar üzerinde konuşulabilmesi ve yazarlara birkaç ayrı pencereden geribildirim verilebilmesi için ikinci bir buluşma düzenledik. Bu buluşmanın içeriğinin de direniş ve dayanışma ile tutarlı olmasına özen gösterdik. Buluşmada, "*Bu Suça Ortak Olmayacağız!*" başlıklı barış bildirisinin imzacılarından olan ve bu nedenle kendisine açılan davada 15 ay hapis cezası aldıktan sonra cezaevine konulan Prof. Dr. Füsun Üstel, akademik özgürlük mücadelesi üzerine bir konuşma yaptı. Deneyimli gazeteciler Handan Coşkun ve Ertuğrul Mavioğlu ise yazıların tek tek ele alındığı atölyede görev aldılar; yazarların aktarımlarını özellikle tanıklık açısından güçlendirmeleri için görüş ve öneriler sundular.

Yaşanan zorluklar

Çok sayıda yazarın katkıda bulunduğu bir derleme sürecinde yaşanan zorluklara değinmeden geçmek, içinde bulunduğumuz dönem göz önünde tutulduğunda çok yanlış olur. Bu derleme üniversitelilerin baskı, yıldırma, gözaltına alınma, tutuklama, mahkemeler, işten atılma, meslekten çıkarılma ve kamu hizmetinden yasaklanma gibi uygulamalarla karşı karşıya kaldığı bir dönemde hazırlandı. Bu dönemde, derlemeye katkı yapan yazarların başta işsizlik, dışlanma, yurt dışına çıkış yasakları, ceza davaları, sivil ölüm ve sürgün gibi zorluklarla başa çıkmak zorunda kaldıklarını unutmamak gerekir. Rejimin üniversitelere ve hedef seçtiği akademisyenlere yönelik saldırısı bitmediği için, bu derleme çalışmasının oldukça zor bir dönemde ve hiç de kolay olmayan koşullarda gerçekleştirildiğinin akılda tutulması yerinde olacaktır.

Kitaba katkı veren yazarların yaşadığı zorluklar yanında, derleme ekibinin de çeşitli zorluklarla karşı karşıya kaldığını da vurgulamak isteriz. Daha önce hiç birlikte çalışmamış üç kişiden oluşan

derleme ekibi olarak, atılan ilk adımdan derleme dosyasının bitirilişine dek geçen uzun süre içerisinde ancak bir kez, o da kısa süreyle aynı mekânda bir araya gelebildik. Kapsamlı bir derleme çalışmasının bu koşullar altında gerçekleştirilmesi gerçekten çok zor olsa da, derleme ekibi olarak barışa, üniversiteye ve adalete olan adanmışlığımızdan güç alarak yol almayı başardık.

Derleme hazırlık sürecindeki beklenmeyen zorluklardan biri, dosyanın çok zaman gerektiren işleriyle uğraştığımız bir sırada karşımıza çıkan OHAL Komisyonu kararlarıydı. İçimizden iki kişinin OHAL Komisyonu başvuruları red edildi. Kamuya hesap vermeleri söz konusu olmayan kişilerden oluşan ve hiçbir anayasal dayanağı olmayan bu komisyonun verdiği red kararına hukuki yollardan direnmek gerekiyordu. Zaman ve emeğimizi derleme dosyası yerine, red kararına karşı dava açmak için harcamak gerekti. Rejimin bizlerden çaldığı zaman yetmezmiş gibi, üniversitelerin içine itildiği girdapta çoğalan kokuşmanın yansımaları olan karalama çabaları da zamanımızı aldı. İçimizden biri küçük çaplı bir karalama çabasına hedefi oldu. Öte yandan, bir türlü bitmeyen ve bütün dünyayı sarsan Covid-19 salgını da derlemenin hazırlık sürecini kaçınılmaz olarak etkiledi. Salgın hem derlemenin ilerleyişini yavaşlattı, hem de içimizden birinin hastalanmasına neden olarak çalışma düzenimizi sarstı.

Önemli dersler

Derlemede yer alan yazılardan çıkarılabilecek çok ders var. Bunların belki de ilki, direnmenin üniversitelerin ayrılmaz bir ögesi olduğu ve bu nedenle direnişlerin üniversiteliler için *olağan* olarak görülmesi gerektiği. Bir diğer deyişle, direnmek üniversiteliler açısından kimi özel durumlarda veya dönemlerde bir tepki olarak yükselen direnişlere sığdırılamayacak denli olağandır. Bu bağlamda, direnmek üniversitenin ayrılmaz bir parçası, önemli bir dinamiği olarak görülmelidir.

Öte yandan, direnmek bir iştir ve emek vermeyi gerektirir. Direnmek bir iş ise; direniş sözcüğünün çok doğru bir şekilde türetilmiş

olduğunu söyleyebiliriz: "*Diren-iş*" içinde yatan ciddi emeğin bu derlemedeki yazılarla belirginleşeceğini düşünüyoruz. Dayanışma ise üniversiteli güçsüzlerin, üniversitenin içerisinde ve dışarısında güçlülere karşı güç birliği oluşturmasını ve direnmesini sağlayan sürece denk düşer; yine *olağan* olandır. Bu derlemedeki yazıların, üniversitelilerin ortaya koyduğu dayanışma süreçlerinin farklı yüzlerine ışık tuttuğunu düşünüyoruz.

Derlemede yer alan yazılar son 20 yıl içerisindeki süreci, 12 Eylül ardından başlatılan sürecin devamı ve zirveye taşınması olarak görmemize yardımcı oluyor. 12 Eylül Rejimi tarafından üretilen YÖK aygıtını ele geçiren AKP rejimi, üniversitelere yönelik saldırısını bu aygıtı da kullanarak sürdürdü ve tahakkümünü güçlendirdi. 12 Eylül mirasçısı AKP rejiminin YÖK mekanizmasını bağrına basması hiç şaşırtıcı değil.

Derlemede yer alan yazılarda, 12 Eylül ardından başlatılan sürecin hedeflerinin neler olduğu ve nasıl gerçekleştirildiği de iyice belirginleşiyor. Bunlardan ilki, üniversitenin üniversitelilere bırakılmaması, yani demokratik ve özerk üniversitenin ortadan kaldırılması. Demokratik bir işleyişin filizlendiği ve yeşerdiği her üniversitede, YÖK demokratikleştirme çabalarının önünü kesmiştir. Yine 12 Eylül ile önü açılan ve tepeden yönetilen özel üniversiteler de bir yandan demokratik üniversiteyi olanaksız kılarken, diğer yandan asıl işlevlerini yerine getirerek güvencesizliği olağanlaştırmışlardır. Güvencesizlik, yani üniversitenin akademik personelinin tümüyle kadrosuz çalıştırılması bir kurala dönüştürüldüğünde, akademik özgürlük ortadan kaldırılmış olur. Tepeden yönetilen, adaletsizliğin, korku iklimi ve suskunluğun kural olduğu üniversiteler yaygınlaştırılırken, bu gidişe karşı çıkanlar ise yıldırma ve entrikalarla susturulacaktır.

Derlemede yer alan yazılar baskı yoğunlaştıkça dayanışmanın öneminin de arttığına işaret ediyor. Yalnızlaştırma ve itibarsızlaştırma çabalarına karşı güçlü ve kolektif yanıt verebilmek için dayanışmanın büyümesi etkili oluyor. Bir kampüsün veya bir kamu üniversitesinin rejimin saldırısı, hatta ablukası altında kalması durumunda,

dayanışmanın yalnız üniversite bileşenlerini değil, eski öğrencileri ve onların kurdukları mezun derneklerini, içinde bulundukları meslek örgütlerini ve hak savunusu odaklı kuruluşları da içine alacak şekilde genişlemesi ve direnişin kamusallaştırılması önem taşıyor. Direniş ve dayanışmanın hızlı ve etkili olabilmesi açısından üniversitenin içinde ve dışında örgütlülük belirleyici bir etken.

Geriye kalan ödevler

Bu derlemede beş bölüm yer alıyor. İlk bölümün odağında, bütün üniversiteye yayılmış, çok sayıda kişinin katıldığı etkileyici direnişler ve oluşturulan güçlü dayanışmalar aktarılıyor. İkinci bölümde üniversite çalışanlarının güvencesiz çalışmaya zorlanmaları, üçüncü bölümdeyse akademik özgürlüğün çiğnenmesi ve üniversitelerin suskunluğa sürüklenmesi sürecinde yaşanan direnişler ve dayanışma deneyimleri ele alınıyor. Üniversitelerde yaratılmak istenen korku iklimi ve bu amaçla kullanılan aygıtlar ise dördüncü bölümde gözler önüne seriliyor. Beşinci ve son bölümde, direniş ve dayanışmanın yeni yolları ve heyecan verici arayışlara ışık tutan yazılar var.

Bu bölümler birbirlerinden bağımsız olarak ya da farklı bir sırayla okunabilir. Dikkatli okurlar kimi yazılarda geride bırakılmış veya yeterince incelenmemiş alanlar veya dinamikler bulacaklardır. Üniversiteler üzerine uzun süredir kafa yoran, direniş ve dayanışma deneyimlerini yakından takip eden okurlar, derlemede ele alınmamış kimi çabaları fark edeceklerdir. Bunların başında üniversiteli kadınların, özel üniversite çalışanlarının, üniversiteli LGBTi bireylerin mücadeleleri geliyor. Bu derlemeyi hazırlayanlar olarak henüz aktarılmamış direniş ve dayanışma öykülerinin ileride yayımlanacak çalışmalarda yer alacağını umuyoruz. Direniş ve dayanışma üzerine yapılacak çalışmaların artması, Türkiye'de demokratik ve özerk üniversite kurma mücadelesi açısından büyük önem taşıyor.

Teşekkürler

Bu derlemenin hazırlık sürecinde bize yürekten destek verenlere, özellikle de İlker Akçasoy, Besim Can Zırh, Ulaş Nacar, Füsun Üstel, Funda Başaran, Ulaş Bayraktar, Raşit Tükel, Tahsin Yeşildere'ye;

çok değerli çalışmalarının kapakta yer almasına izin veren Beyza Kural ve Nâzım Dikbaş'a;

yazıları okuyarak güçlendirilmeleri için görüş veren Handan Coşkun ve Ertuğrul Mavioğlu'na;

deneyimlerinin bu kitapta yer alması çeşitli nedenlerle gerçekleşmeyen Muzaffer Erdoğan, Ramazan Kurt, Tolga Tören, Güllistan Yarkın, Cenk Yiğiter ve diğer üniversitelilere hem bu derlemeye, hem de direniş ve dayanışmaya katkıları için teşekkür etmeyi bir borç biliriz.

Ayrıca kurumsal destekleri için BİRARADA Derneği ve CETOBaC'a (Paris), Serdar M. Değirmencioğlu'na sağlanan *Philipp Schwartz Bursu* için Alexander von Humboldt Vakfı'na (Berlin) ve bu kitabın açık erişimde olacak şekilde basılması için fon sağlayan Academics in Solidarity Programı'na (Berlin) teşekkür ederiz.

BİRİNCİ BÖLÜM

Fotoğraf: Ali Aktaş

Akademik Özerklik ya da Eşitlikçi ve Özgür Bir Toplum İçin Direnmek...

Cem Özatalay

Üniversite saldırı altında!.. Bu cümleyi son yıllarda çok sık duyduk, duyuyoruz. Eleştirel üniversite bileşenleri kâh disiplin soruşturmalarıyla kâh performans yetersizliği gibi gerekçelerle üniversiteden uzaklaştırıldıklarında bu sözü duyuyoruz, çoğu kez de bizzat kendimiz dillendiriyoruz. Öyle ki, eleştirel akademisyenlerin olmadığı üniversitede eleştirel bilimsel öğretimin ve araştırmanın olamayacağını, eleştirel bilimsel üretimin olmadığı yerde de üniversiteden bahsetmenin olanaklı olmadığını biliyoruz. Öte yandan, üniversite öğretim üyelerinin seçmediği, hatta onların seçimlerinin hilafına olan rektör atamaları yapıldığına tanık oluyoruz. "*Kayyım rektörler*" döneminde bu saldırı norm halini alıyor. Otoriterleşme ve piyasalaşma, bir yandan üniversitenin idari ve akademik bağımsızlığını tasfiye ederken; diğer yandan da üniversitenin kampüsüne, arazisine, ormanına, yeri geldiğinde üniversitenin kuşuna, kedisine, köpeğine, böceğine tüm canlılarına dönük bir saldırıyı beraberinde getiriyor. Bunlar tekil saldırılardan çok kapsamlı bir fetih hareketini andırıyor. Her fetih hareketi gibi tüm mekânı ele geçirmeyi, onu mutlak denetim altına almayı, üniversite bileşenlerinin bir araya gelebilecekleri, etkileşim içine girebilecekleri alanları yok etmeyi hedefliyor. Bu üniversite düşüncesinin ve akademik özgürlüklerin varoluş koşulunu oluşturan akademik özerkliğinin, ideolojik ve fiziki olarak tasfiye edilmeye çalışıldığı anlamına geliyor.

Akademik özerklik en az akademik özgürlük kadar üniversite düşüncesinin vazgeçilmez bir yapıtaşı. Özerklik ve özgürlük

madalyonun iki yüzü kadar birbirlerine yakın ve bağlantılılar. Akademik özgürlük, daha çok akademisyenlerin ve öğrencilerin entelektüel özgürlüklerini tanımlar. Akademik özerklik ise üniversitenin hem idari hem de akademik bağımsızlığını içerir. Yani üniversitelerin ve fakültelerin üniversite dışı siyasi ve ekonomik güç odaklarından bağımsız yönetilip yönetilmediği, üniversitelerin kampüslerinin, binalarının ve bileşenlerinin dokunulmazlığa sahip olup olmadığı meselesi ile yine üniversitelerin akademik müfredatlarının belirlenmesinde ne kadar bağımsız davranabildikleri meselesi akademik özerkliğin konularını oluşturur[1].

Kuşkusuz mutlak bir akademik özerklikten bahsedemeyiz[2]. Louis Althusser'den bu yana "*devletin ideoloji aygıtı*" olarak tanımlanan üniversitelerde ideolojik düzeyde cereyan eden sınıf mücadelelerinin seyrinin aynı zamanda akademik özerkliğin sınırlarını da tayin ettiğini biliyoruz[3]. Bu nedenle, üniversitenin özerkliğini yitirmesi aynı zamanda egemen ideolojinin sıradan bir uzantısına dönüşmesi anlamına geliyor. 2000'lerden bu yana üniversitelere yönelik sergilenen fetih tam da bu çerçevede düşünülmeli.

Bu fetih her zaman, 2022'de halen devam etmekte olan Boğaziçi Üniversitesi vakasında olduğu gibi otoriter bir biçim altında kendini göstermiyor. Üniversiteleri şirketlerin ve işgücü piyasasının ihtiyaçlarına yanıt vermek üzere yeniden yapılandırmayı hedefleyen reformların da rektör atamalarıyla, öğretim üyesi ihraçlarıyla kendini dışa vuran fetih dinamiğinin derinden ilerleyen öncülleri olduğunu görebiliyoruz. Çünkü bu süreçte üniversiteler idari bakımdan özerkliklerini kaybetmiyor, aynı zamanda akademik bağımsızlıktan da giderek daha fazla mahrum kalıyorlar. Zira aslında piyasa jargonuna ait olan

[1] Bkz. Robert Berdahl, Academic freedom, autonomy and accountability in British universities. Studies in Higher Education, 1990, 15(2), 169-180. https://doi.org/10.1080/03075079012331377491 ve Robert Berdahl (2010). Thoughts about academic freedom, autonomy and accountability. Magna Charta Observatory Seminar, Kasım, 1-8.

[2] Jürgen Habermas, The idea of the university: Learning processes. New German Critique, 1987, 41, 3-22.

[3] Louis Althusser, İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları. İletişim Yayınları, 2000.

verimlilik (*efficiency*) ve etkililik (*effectiveness*) kavramları, hangi bilimsel çalışmaya ne kadar kaynak ayrılacağına karar verilmesi sürecinde olduğu kadar akademik müfredatın belirlenmesi sürecinde de etkili olmaya başlıyorlar. Üniversitelerde düşük maliyetle çok para getiren öğretim ve araştırma faaliyetleri değerli kabul edilirken, maliyetli olan ve para kazandırmayan öğretim ve araştırma faaliyetlerinin giderek gözden düştüğünü görüyoruz.

Bir bilimsel çalışmanın para cinsinden yüksek değere sahip olmasının yegâne koşulu ise, tahmin edilebileceği gibi, çıktısının piyasada talep görmesinden geçiyor. Tam da bu nedenle doğrudan piyasa faydası yaratmaya dönük araştırma yapması olanaklı olmayan ve bu nedenle mezunları işgücü piyasasında görece az rağbet görmeye başlayan sosyal, beşerî ve temel bilimler finansal ve kadrosal desteklerden mahrum bırakılıyorlar. Yine, şirketlere ve iş dünyasına yaramayan ve aynı zamanda siyasi otorite sahiplerinin zararlı buldukları eleştirel bilgi üreten disiplinler ise doğrudan ya da dolaylı olarak hizaya sokuluyorlar, hizaya girmeyenler cezalandırılıyorlar.

Bugün üniversitelere rektör atananlara baktığımızda da görece demokratik kapitalist ülkelerde bunların, şirketlerin ihtiyaçları doğrultusunda biçimlenen akademik piyasada talebin hareketine göre üniversiteyi yönetebileceği düşünülen akademisyenler olduklarını görüyoruz. Otoriter kapitalist ülkelerde ise piyasanın ihtiyaçlarının yanı sıra piyasa-dostu olan siyasi iktidarların ideolojik beklentilerine göre de üniversiteyi yönetebileceğine inanılan akademisyenler rektör atanıyorlar.

Tam da bu nedenlerle günümüzde üniversitelerin özerklikleri, hem siyasi hem de ekonomik güç odakları tarafından daha fazla ihlal ediliyor. Böylesi bir bağlamda akademik özerklik mücadelesi yalnızca akademisyenler için değil toplum için de daha yaşamsal bir önem kazanıyor.

Kitabın bu bölümünde yer alan yazıların tamamı akademik özerkliğe yani, üniversitenin kampüsüne, kampüsteki akademisyenlere, öğrencilere, hayvanlara, ağaçlara yönelik fetih hareketine

karşı yükseltilen direnişlerin hem özneleri hem de tanıkları olan kişilerce kaleme alındı.

2000'lerde özerklik için akademik direniş

Türkiye'de gerek araştırma ve öğretim faaliyetleri için sağlanan kaynaklar ve özgürlükler bakımından, gerek nitelikli ve eleştirel bilimsel üretim yapma kapasiteleri bakımından, gerekse sınıfsal kökeni ne olursa olsun herkese öğretim olanağı sunmaları bakımından üniversite idealine en fazla yaklaşmış üniversiteler hangileridir diye sorulacak olsa muhtemelen akla en önce gelecek iki üniversite, Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) ve Boğaziçi Üniversitesi olur.

Bu üniversitelerden ODTÜ aynı zamanda 1960'lardan itibaren sınıfsal eşitsizliklerin ve emperyalist bağımlılık ilişkilerinin ortadan kaldırılması vurgusunu esas alan bir mücadele geleneğine sahip. Boğaziçi Üniversitesi ise 1990'lardan sonra küresel ölçekte giderek önem kazanan kimlik temelli maduniyet ve tahakküm ilişkilerinin ortadan kaldırılması yönünde gelişen ilerici ve liberal toplumsal hareketlerle etkileşim içinde bir mücadele geleneğine sahip olmasıyla ayırt edilebiliyor.

Bu iki üniversitenin yanına kuşkusuz özerklik meselesi kuruluşuna içkin olan ve bu yüzden de özerklik için mücadele geçmişi eskilere uzanan İstanbul Üniversitesini de ekleyebiliriz. 1960'lar öğrenci hareketinin Deniz Gezmiş, İbrahim Kaypakkaya gibi önde gelen isimlerinin içinden çıktığı İstanbul Üniversitesi, üniversite işgallerine ve ders boykotlarına olduğu kadar, 16 Mart 1978'de Eczacılık Fakültesi önünde gerçekleşen katliam gibi trajik olaylara da sahne olmuştu. Keza, 7 Aralık 1979 sabahı ders vermek için üniversiteye giderken otobüs durağında açılan çapraz ateşle yaşamını kaybeden sol görüşlü İktisat profesörü Cavit Orhan Tütengil gibi akademisyenlerin de üniversitesiydi.

Öyle olduğu için bu üç köklü üniversitede hem akademik özerklik fikri ve pratiği hep canlı oldu. Tam da bu nedenle otoriter neoliberal politikaların yürütücüsü AKP iktidarı ve 2016'dan sonra

kurulmuş "*Başkanlık Rejimi*" için bu üniversitelerin birer hedef olması da, en güçlü direnişlerin bu üniversitelerden yükselmiş olması da tesadüf değildi.

Direniş ODTÜ'de filizlendi!

Elinizde tuttuğunuz kitabın ilk bölümü ODTÜ'den direniş deneyimleriyle açılıyor. Bunun nedeni açık: ODTÜ yalnızca mücadele geleneğiyle değil, bilimsel üretimiyle, uluslararası tanınırlığıyla, kampüsünün büyüklüğüyle ve Ankara'da olmasıyla da iktidarın, tabiri caizse, gözüne batar, fetih hareketinin öncelikli bir hedefe dönüşür.

ODTÜ direnişleri hakkındaki ilk yazıyı kaleme alan Derya Koca, 2008-2013 yılları arasında üniversitede öğrenci olan ve öğrenci mücadelesinde aktif yer almış bir isim. "*AKP'li Yıllarda ODTÜ'de Direniş*" başlıklı yazısında, öğrencilerin parasız, eşit, bilimsel, anadilde eğitim talebi etrafında yürüttükleri mücadelelerin nasıl ve neden ODTÜ akademisyenlerini ve mezunlarını da direnişe çektiği sorularını yanıtlarken, ODTÜ'nün topyekûn direnişi ile Gezi Ayaklanması arasındaki güçlü bağa dikkatimizi vermemizi sağlıyor. Koca yazısında 2000'li yıllarda iktidar ile ODTÜ arasında açığa çıkan çelişkiyi "*kan uyuşmazlığı*" olarak niteliyor ve bu uyuşmazlığı ODTÜ'nün "*sosyalist geleneği*" ile AKP'nin "*neoliberal çizgisi*" üzerinden açıklıyor. Bu kan uyuşmazlığının 2010'lara gelindiğinde ayyuka çıkmasında, R. Tayyip Erdoğan'ın giderek daha fazla "*kültüralist*" popülist bir söylemi benimsemesinin önemli bir etmen olduğunu da eklemek yanlış olmaz. Bu dönüşüm, 2010'a gelindiğinde ODTÜ'nün topyekûn hedef haline getirilmesi ile sonuçlanıyor. Tabii eş zamanlı olarak ODTÜ'nün de tüm bileşenlerinin katılımıyla topyekûn biri direnişi örmesiyle de…

Derya Koca, ülkenin hal ve gidişatı kadar ODTÜ'de söz konusu direnişin örgütlenmesi sürecine de özel bir dikkat yöneltiyor. Yazının bu kısmından, bu direnişlerde öğrenci örgütlenmelerinin yanı sıra ODTÜ'nün akademik ve idari çalışanlarının bünyesinde örgütlü olduğu Eğitim Sen'in, emekli ve çalışan öğretim elemanlarının

bünyesinde örgütlü olduğu ODTÜ Öğretim Elemanları Derneği ve ODTÜ Mezunları Derneğinin çok önemli roller üstlendiğini öğreniyoruz. Zira Koca, geçmiş ile bugün arasında da köprü oluşturma işlevinin bu kurumlarca yerine getirildiğine işaret ediyor. Bir üniversitenin gerçekten üniversite olabilmesi için eski çalışanlarıyla şimdikilerin, eski öğrencileriyle hali hazırda öğrenci olanların etkileşim haline olmasının önemi, ODTÜ direnişlerinde olduğu gibi sürmekte olan Boğaziçi Üniversitesi direnişinde de karşımıza çıkıyor.

ODTÜ Savunulmalıdır Platformu bileşenleri tarafından kaleme alınmış olan bölümdeki ikinci yazı, hemen başlangıcında, "*ODTÜ'nün her alanı ayrı bir hikâyenin konusudur; yerleşkesi, kültürü, devrimci geleneği, akademisi, ormanı*" vurgusunu yaparak, direnişin zamandaki sürekliliği kadar mekândaki bütünlüğünün önemini de öne çıkarıyor. Bu yazıda anlatılan direniş, Gezi İsyanının besleyip büyüttüğü umut duygusunun gençlik nezdinde etkisini sürdürdüğü 2013 yılının Eylül ayında başlıyor. Melih Gökçek'in Ankara Belediye Başkanı olduğu dönemde hazırlanmış olan "*2038 Ankara Planı*" doğrultusunda ODTÜ kampüs arazisi içinde bulunan ormanlık alan içinden geçmesi öngörülen üç farklı anayol bağlantısının inşaatına karşı başlayan yol direnişi, *ODTÜ Savunulmalıdır Platformu*nun kurulmasına vesile oluyor. Ancak platformun mücadelesi daha sonra 2016'da ODTÜ rektörlük seçimlerinde açık ara farkla ikinci sırada kalan Verşan Kök'ün üniversitenin teamüllerini çiğneyerek adaylıktan çekilmemesine ve Cumhurbaşkanı tarafından rektör atanmasına karşı tekrar yükseliyor. Platformun deneyimi, akademik özerklik mücadelesinin, üniversitenin tek bir ağacının savunulmasından üniversite bileşenleri tarafından yöneticilerin belirlenmesi için verilen oyların savunulmasına kadar uzandığını, bu mücadeleler sırasında doğaya, üniversiteye ve demokrasiye önem veren kesimlerle birleşilebildiğini gösteriyor.

Bölümde ODTÜ'den yer verdiğimiz üçüncü ve son direniş ise yine siyasi iktidar tarafından ODTÜ kampüsünün içine ODTÜ bileşenlerinin rızası alınmaksızın inşa edilmesi kararlaştırılan Kredi ve

Yurtlar Kurumu Yurduna karşı 2019 ilkbaharında verilen mücadeleyi konu ediniyor. ODTÜ Kampüsü içindeki Kavaklık arazisinde öğrenciler tarafından çadır kurularak başlatıldığı için *Kavaklık Direnişi* olarak mücadele belleğine kaydolan bu direnişin amacı bir yandan akademik özerkliği korumakken, diğer yandan da çok sayıda canlıya ev sahipliği yapan Kavaklık ormanının yerine betonarme bir yurt yapılmasını engellemek… "*Kökler Direnişe Çağırıyor*" sloganıyla ODTÜ bileşenleri dışındaki toplumsal kesimlere de çağrı yapan direnişte de öğrencilerin, akademisyenlerin, mezunların aktif katılımının yanı sıra Mimarlar ve Mühendisler Odasının da aktif mücadelesiyle yurt inşaatının nasıl engellendiğinin öyküsü anlatılıyor. Kavaklık Direnişi, üniversitenin binasının, kampüsünün, ormanının birer "*müşterek*" olduğunun, yani tüm yurttaşların ortak varlığı olduğunu ve dolayısıyla bunları savunmak üzere verilen mücadelelerin müşterekleşmesinin ne kadar önemli olduğunu gösteriyor.

İstanbul Üniversitesi Demokratik Üniversite Girişimi deneyimi

ODTÜ'de özellikle 2010'lar böyle geçilirken, İstanbul Üniversitesinde çalışanların akademik özerkliği ve demokratik işleyişi kazanmak üzere 2013 Ocak ayında kurulan "*İstanbul Üniversitesi Demokratik Üniversite Girişimi*" (İÜDÜG) deneyimi karşımıza çıkıyor. İstanbul Üniversitesinde idari personel olarak çalışan ve halen Eğitim Sen İstanbul 6 No'lu üniversiteler şubesinin başkanı olan Beyzade Sayın tarafından kaleme alınan yazı, üniversiteyi neoliberal ve otoriter araçlarla fethetmeye çalışan politikalara karşı açığa çıkan direnişin, nasıl akademik özerklik mücadelesine dönüştüğünü anlatıyor.

Sürecin başlangıcı, "*Sağlıkta Dönüşüm ve Tam Gün Yasası*" olarak bilinen sağlık hizmetlerini özelleştirmeyi, sağlık çalışanlarını performans değerlendirmesine tabi tutmayı ve deneyimli öğretim üyelerini "*ya muayenehane, ya performans değerlendirmesine tabi hastane*" arasında seçime zorlayan yasa tasarısının gündeme getirilmesine dayanıyor. Bu yasa tasarısına karşı Çapa ve Cerrahpaşa

Tıp Fakültesi öğretim elemanları ve çalışanları tarafından başlatılan direniş kısa süre içinde, üniversitenin tamamında giderek yaygınlaştırılan güvencesiz ve taşeron istihdam formlarına karşı verilen mücadelelerle bütünleşiyor. Yani ODTÜ'den kısmen farklı olarak İstanbul Üniversitesinde süreç ağırlıklı olarak İstanbul Tabip Odasının (İTO), Sağlık Emekçileri Sendikasının (SES), Eğitim Sen'in, Taşeron İşçileri Dayanışma ve Yardımlaşma Derneğinin (Taş-İş-Der) neoliberal çalışma düzeninin dayatılmasına karşı verdikleri örgütlü mücadele ile başlıyor.

İlerleyen süreçte bu mücadelenin Prof. Dr. Raşit Tükel'in rektör adaylığı etrafında birleşmeyle sonuçlandığını öğreniyoruz. Bu birleşme İÜDÜG oluşumuna zemin hazırlıyor. İÜDÜG bir yandan üniversitelerde çalışanlar ile öğrenciler arasında, diğer yandan akademisyenler ile idari çalışanlar arasında örülmeye çalışılan duvarları kaldırıyor, demokratik işleyişe sahip, katılımcı ve özerk üniversite için verilen topyekûn mücadelenin adresine dönüşüyor. Bu çerçevede atılan tohumlar filiz veriyor ve İÜDÜG adayı Raşit Tükel 12 Mart 2015 tarihinde düzenlenen rektör adayı seçimini en yakın takipçisinden 300 oy kadar fazla oy alarak kazanıyor. Gerek ODTÜ direnişleri gerekse İÜDÜG deneyimi, en azından belli bir mücadele tarihine sahip üniversitelerde özerk ve demokratik işleyişin üniversite bileşenlerince arzulandığını açık biçimde gösteriyor. Üniversitelere değil özerklik vermek, merkeziyetçi hiyerarşik şirketlere dönüştürmeyi hedefleyen AKP rejiminin ve R. Tayyip Erdoğan'ın üniversite bileşenlerinin tercihini göz ardı etmesi ise kuşkusuz kimseyi şaşırtmayan bir sonuç oluyor.

Direniş Boğaziçi'nde yeni bir düzeye yükseliyor!

Türkiye'de otoriterleşme sürecinde seviye atlamasını beraberinde getiren 15 Temmuz 2016 sonrası ilan edilen Olağanüstü Hal (OHAL) döneminde 29 Ekim 2016 tarihli Bakanlar Kurulu tarafından yayımlanan bir Kanun Hükmünde Kararname ile rektörlük seçimleri tamamen kaldırıldı. O tarihten sonra "*kayyım rektörler*"

dönemi başladı. Her ne kadar birçok üniversiteye kayyım rektör atanmışsa da bu konunun ülkenin gündemine taşınmasının Boğaziçi Üniversitesine rektör atanması sonucunda gerçekleştiğini söyleyebiliriz. Aslında Boğaziçi Üniversitesinin rektörlüğü üzerinde iktidarla üniversite bileşenleri arasındaki gerilim OHAL ilanının birkaç gün öncesinde yapılan rektörlük seçimlerine dek uzanıyor.

12 Temmuz 2016 tarihinde Boğaziçi Üniversitesi kampüsünde gerçekleştirilen rektörlük seçimlerini, geçerli 399 oyun 348'ini alan görevdeki rektör Prof. Dr. Gülay Barbarosoğlu kazanmıştı. Ancak Cumhurbaşkanı Erdoğan, tıpkı bir yıl önce İstanbul Üniversitesinde olduğu gibi, seçilen rektörü atamadı; seçimlerde aday dahi olmayan eski rektör yardımcısını göreve getirdi. Bu yeni rektörü tanıyıp tanımamak üniversite bileşenleri nezdinde bir tartışma konusu olsa da, atanan rektörün üniversitenin demokratik işleyişi teamüllerini sürdüreceğini beyan etmesi üzerine, bu kişi etrafında görece geniş bir rıza zemini oluştu. Ancak iktidarın 2021'de tamamen dışarıdan biri olan Melih Bulu'yu rektör atamasıyla ipler koptu ve belki de dünyanın en uzun süreli üniversite direnişlerinden biri olacak olan Boğaziçi Direnişi başladı.

Boğaziçi Direnişini bu kitabın sayfalarına taşıyan Can Candan, kayyım rektörlük tarafından sözleşmesinin yenilenmemesi ve üniversitesiyle ilişkisinin kesilmesiyle birlikte direnişin sembol isimlerinden birine dönüştü. Candan'ın bir sembole dönüşmüş olması tek başına uğramış olduğu haksızlıktan kaynaklanmıyor. Belgesel film yönetmeni olan Candan, Boğaziçi Direnişini gün be gün belgelediği ve ürettiği görüntüleri tüm dünyaya yaydığı için kayyım rektörlük tarafından hedef seçildi. Zira Can'ın görüntüleri direnişe can veriyor, toplumsal hafızada temsil edilmesini sağlıyordu.

Can Candan, Boğaziçi Direnişini kendi akademik ve sanatsal serüveniyle iç içe geçirerek anlatıyor. Yazdıklarını okurken bu anlatım biçiminin ne kadar yerinde olduğunu anlıyoruz. Zira Can Candan hep ezilenlerin, mevcut normlar ve kurallarla başı dertte olanların

kişisel öykülerinin peşinde olan, bunları filme alan biri. Candan yazısında, *Benim Çocuğum* (2013) başlıklı; lezbiyen, gey, biseksüel ve transgender çocuklara anne ile babalarının gözünden bakılmasının, birlikte bu süreci göğüslemelerinin ve direnmelerinin hikâyesini anlatan belgeselini Boğaziçi'nin görece özerk olmasının sağladığı özgürlük alanı içinde tasarladığını ve çekilebildiğini anlatıyor. Tabii iktidarın Boğaziçi Direnişini kırmak üzere LGBTİ+'ları ve LGBTİ+ Çalışmaları Kulübünü öncelikli hedef alması, Candan'ın bu kulübün danışman hocası olması ve hukuksuz biçimde görevden uzaklaştırılması arasında da bir illiyet bağı var.

Kitabın bu bölümünde yer verdiğimiz yazıların tamamına baktığımızda şunu görüyoruz: Akademik özerklik için verilen mücadeleler, iktidarın üniversiteye dönük fetih harekâtına karşı sergilenen direnişler, akademik özerklik kavramının çağrıştırdığının aksine içe dönük olmaktan çok dışa dönük bir karakter de taşıyorlar. Yani söz konusu direnişler belli imtiyazları korumak için verilmiyor.

Çünkü siyasi iktidarların kendilerine biat eden ve piyasanın taleplerine yanıt vermekte tereddüt etmeyen rektörleri üniversitelerin başına atamaları, üniversiteyi iktidarla ve piyasayla hizaya getirme çabasına direnen akademisyenleri ve öğrencileri cezalandırmaları yalnızca soyut bir özerklik ihlali anlamına gelmiyor. Zira toplumların özgürlükçü ve eşitlikçi temelde var olabilmeleri için yaşamsal önem taşıyan hakikatin aranma koşullarını ortadan kalkmasının faturasını tüm toplumun ödeyeceği açık. Örneğin, sağlığın piyasalaşmasına karşı verilen mücadelelerden gelerek seçilmiş bir adayın Cumhurbaşkanı tarafından rektör atanmamasının; halk sağlığı, kamusal fayda ve güvenceli istihdam bakımından doğurduğu zararları bu kitabın yayınlandığı dönemde bütün bir toplum olarak idrak ediyoruz. Hekimlik itibarsızlaştırıldıkça, hastanelerdeki deneyimli hekim sayısı azalıyor. Keza yerel ve/veya ulusal siyasi otoritenin bir üniversitenin kampüsünün içinden otoyol geçirme arzusu; ülkenin çok farklı bölgelerinde bulunan kamuya ait müşterek mekanların, ormanların, sit alanlarının rant alanlarına çevrilerek belli çıkar grupları

tarafından yağmalanmasının tipik ama öncü bir örneğini oluşturuyor. İnşaata dayalı rant temelli sermaye birikimi rejiminin üniversiteler nezdinde açığa çıkması anlamına geliyor.

Boğaziçi Üniversitesine dönük müdahale sürecinde LGBTİ+'ların öncelikli hedef alınmasının da bu bağlamda yalnızca üniversiteyi ilgilendirmediği açık. Türkiye toplumunda etnik, dinsel, cinsel azınlık kimlikleriyle var olmaya çalışanlara yönelik öngörülen dışlayıcı ve baskıcı politika rejimi burada ifadesini buluyor. Tam da bu nedenle, kitabın bu bölümündeki yazılar, üniversitelerin zapturapt altına alınmasına karşı üniversite bileşenlerinin sergiledikleri direnişlerin aynı zamanda Türkiye'nin otoriter, neoliberal ve muhafazakâr ilkeler temelinde yeniden inşa edilmesine karşı sergilendiğini gözler önüne seriyor. Çünkü bir ülkenin üniversitesinin yapısal işleyişi, o ülkenin toplumsal yapısının nüvesini oluşturuyor, evriminin yönüne işaret ediyor.

AKP'li Yıllarda ODTÜ'de Mücadele (2010-2013)

Derya Koca

Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) iktidarı boyunca Türkiye'de üniversite ve toplumsal muhalefet dendiğinde akla ilk gelen mücadelelerden bazıları Orta Doğu Teknik Üniversitesinde (ODTÜ) yaşandı. Bu yazıda, 2010-2013 yılları arasında ODTÜ'de gelişen bir dizi mücadelenin hem tarihe not düşülmesine hem de üniversitede mücadele açısından irdelenmesine katkı sağlamaya çalışacağım.

2002'de iktidara gelen AKP'nin Türkiye gibi derin çelişkilere sahip bir ülkeyi neoliberal küresel işleyişe hızlı bir şekilde adapte ederken emekçilerin haklarına, sendikal örgütlülüğe, toplumsal muhalefetin örgütlenme özgürlüğüne ve üniversitelere müdahalesi elbette kaçınılmazdı. AKP'den önce başlamış olan bu süreç 2002'den sonra çok ciddi bir ivme kazanmıştı. Egemen sınıf içindeki bölünmeye son veren AKP iktidarı, yalnızca piyasalaşma konusunda büyük bir atılım yapmakla kalmadı; aynı zamanda toplumsal muhafazakârlaştırma ve otoriterleşme ile el ele bir rejim değişikliğine vardı. Tüm bunların üniversitelerdeki yansımaları, ülkenin kaderinden bağımsız, emekçilerin gündeminden kopuk değildi ancak üniversitenin, üniversiteye özgü bir hikâyesi de yazılıyordu.

Faşist çeteler, polis ve polisle işbirliği yapan idarecilerin baskısı ile sessizleştirilen üniversite kampüslerinin bugünkü görüntüsünün aksine çok değil, bir on sene önce üniversitelerin çoğunluğunda az ya da çok mücadele ve örgütlenme/söz söyleme kanalları açıktı. Bu kanalların bir kısmı, aslında o üniversitelerde bulunan

aktörlerin süreçleri yönetmedeki ciddi hataları ya da atıllıkları nedeniyle kapandı; söz gelimi Hacettepe Üniversitesi bu şekilde "*sessizleştirildi*". ODTÜ ise faşist grupların dışarıdan okula sokulması, IŞİD yapılanmasının yuvalanması, kayyum rektör atanması gibi süreçlerden görece salim çıkmıştır. ODTÜ'nün hikâyesinin bu derlemeye yapacağı katkı belki de biraz bu olacaktır: ODTÜ'de akıllıca, istikrarlı ve stratejik düşünebilen bir siyasi aklın varlığı oranında bugün üniversite bileşenleri halen nefes alabilmektedir. 15 Temmuz sonrası süreçte dahi üniversitenin mücadele ortamının açık kalabilmesi bu olağanüstü çabalarla mümkün olmuştur. Bu çabanın başat aktörü de hiç şüphesiz sosyalistlerdi.

ODTÜ'de 2008-2014 yılları arasında içerisinde yer aldığım mücadelelerden üçü; 2011 yılı boyunca ülkede parasız eğitim mücadelesinin yükseltilmesinin bir parçası olarak gerçekleşen "*Başkaldırıyoruz*" eylemi, Erdoğan protestoları ve "*ODTÜ Ayakta*" eylemleri etrafında katkı sunmaya çalışacağım.

ODTÜ'nün özel konumu

ODTÜ'de 1960'lardan bu yana şekillenen mücadele geleneği hiç şüphesiz öneme sahiptir. Öncelikle, bu geleneğin toplumsal sorumluluk, ortak mücadele ve örgütlülük etrafında şekillenmesi sosyalistlerin oynadığı tarihsel rollerle başarılmıştır. Mücadelenin gücü ile kazanılan özgürlük ortamında köklenen akademik gelenek ve görece geniş özgürlükler ise ODTÜ'yü bir üniversite olarak nitelikli hale getiren zemini yaratmıştır.

1977'de, "*Hasan Tan ODTÜ'ye Rektör Olamaz*" diyerek öğrencilerin, akademisyenlerin, işçilerin başlattığı dokuz aylık boykotun başarı ile sürdürülmesi Türkiye üniversiteleri açısından çok önemli bir örnek olma özelliğini korumaktadır.

ODTÜ'de 2000'li yıllara gelindiğinde bile forum geleneği ile açık tartışma ve örgütlenme mekanizmalarının korunması; emekçi, akademisyen ve öğrencilerin aynı mücadele etrafında bir araya

gelmesi, üniversitenin topyekûn savunmaya geçebilmesi açısından olmazsa olmaz bir gereklilikti.

AKP'li yıllarda ODTÜ savunulabildiyse; ülkenin tarihine mal olan bir direniş öyküsü yaratılabildiyse bu başarı, taşeron işçisinden öğrencisine, akademisyeninden idari personeline örgütlü bir duruş sergileyebilen ortak irade sayesinde mümkün olmuştur. Sosyalist gençlik örgütleri, öğrenci toplulukları, sendikalar, Öğretim Elemanları Derneği ve Mezunlar Derneğinin yarattığı birleşik güç ve toplumsal meşruiyet olmasaydı; ne bu gelenek kuşaklar arasında aktarılabilirdi, ne de artık bildiğimiz anlamda bir "*ODTÜ*" var olabilirdi.

İlk raunt (15 Aralık 2010)

AKP'nin iktidara geldiği 2002'den bu yana üniversite ile kurduğu ilişki, devlet içerisinde hegemonya kurma mücadelesi vermesine paralel biçimde gerçekleşti. Üniversiteler hep "*ele geçirilmesi gereken*" kurumlar olarak görüldü. Bu "*ele geçirme*" ya da "*fetih*" anlayışının örgütçü ayağı elbette ki, Fethullah Gülen cemaatinin üniversitelerde hem öğrenciler arasında hem de kadrolaşma yoluyla gerçekleştirdiği geniş örgütlenmeydi. Bu siyasi motivasyonun yanında esas mesele, piyasanın ihtiyaçları ve neoliberal sermaye birikim modelinin gerekliliklerine üniversiteyi adapte etmekti. Bu çerçevede üniversite emekçileri güvencesiz ve performansa dayalı çalıştırılacak, öğrenciler yüksek harçlar ödeyerek mezun olduğu üniversitelerden nitelikli ama borçlu işgücü orduları halinde çıkacaklardı. Öte yandan her kente "*üniversite*" kurulacak; kütüphanesi bile olmayan bu kurumların tek işlevi bulunduğu kentte öğrencilerin etrafında bir ekonomi oluşturmak olacaktı.

AKP'nin gençlikle kan uyuşmazlığı yeni bir durum değildi. Üniversitelere ziyarete veya etkinliklere giden AKP'liler hemen her üniversiteden protesto edilerek, yumurta atılarak kovuluyordu. Henüz ODTÜ'ye adımını atamamış olan AKP'liler, 15 Aralık 2010'da toplu olarak gelmeye karar vermişlerdi. Bilim ve Teknoloji Yüksek Kuruluna katılmak üzere ODTÜ TÜBİTAK Binasına

sessiz sedasız gelen Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'a kalabalık bir bakan grubu,[1] Başbakanlık Müsteşarı Efkan Ala ve bakanlık müsteşarları, YÖK Başkanı Yusuf Ziya Özcan ve rektörler eşlik ediyordu. Başbakan ve diğer AKP'liler sabahın erken saatlerinde ODTÜ'ye adeta bir "*çıkartma*" yapmıştı.

Sessiz sedasız başlayan çıkartma, aslında iktidarın özgüven sorununu gösteriyordu. ODTÜ'lüler tepki vermekte gecikmedi. İlk etapta durumu fark eden 20 öğrenci olarak alana yaklaştığımız anda polis barikatı ve gözaltı saldırısıyla karşılaştık. Hiçbir hazırlık ve örgütlenme olmadan, sabah erken saatlerde "*duyanın gittiği*" bu protesto ve gözaltına alındığımız haberi hızlıca yayıldı. Basının kampüsten gözaltı görüntülerini paylaşmış olması ve haberin öğrenciler arasında yayılması ile birlikte tüm kampüs tek vücut halinde binler olup binaya doğru yürüyüşe geçmişti. Bizler gözaltında tutulduğumuz sırada, olup biteni polis telsizlerindeki çaresizlik yansıtan anonslardan işitiyorduk: "*Amirim kaskımı aldılar!*" "*Amirim kartopu atıyorlar!*" sonra "*geri çekilin*" ve "*saldırın*"…

Uzun süre üniversite "*vesayeti*" ve "*mağduriyet*" söylemi kullanan AKP'nin, güpegündüz öğrencileri coplatmaya, polis barikatında birdirbir oynayan öğrencilere biber gazı sıkmaya geçiş yapması; ODTÜ'nün toplumsal muhalefetteki yeri ile birleştiğinde hayli yoğun bir tartışmanın fitilini ateşlemişti. ODTÜ'ye ilk kez gelen Erdoğan'ın yüzlerce polisle, biber gazıyla, ses bombasıyla kampüste estirdiği şiddet rüzgârı, büyük bir öfke patlamasına neden olmuştu ve ODTÜ'lüler çok kısa süre içinde polis şiddetine karşı birleşik bir tepki vermişti.

Bu tepkinin Rektör Ahmet Acar tarafından da çok açık şekilde ifade edildiğini hatırlıyorum: "*Ne polisi, ne Erdoğan'ı biz çağırdık;*

[1] Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç, Devlet Bakanı Mehmet Aydın, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Ömer Dinçer, Bayındırlık ve İskân Bakanı Mustafa Demir, Sanayi ve Ticaret Bakanı Nihat Ergün, Ulaştırma Bakanı Binali Yıldırım, İçişleri Bakanı Beşir Atalay, Maliye Bakanı Mehmet Şimşek, Sağlık Bakanı Recep Akdağ, Milli Savunma Bakanı Vecdi Gönül.

polis şiddetini kınıyorum."[2] Eğitim Sen, Orta Doğu Öğretim Elemanları Derneği (ÖED) ve ODTÜ Mezunları Derneği (MD) de aynı tavrı daha da yüksek sesle dile getirmiş; Erdoğan-ODTÜ karşılaşmasının ilki böyle sonuçlanmıştı. İki hafta sonra, "*Eşit, parasız, bilimsel, anadilde eğitim*" talebiyle yürüyen ODTÜ öğrencileri olarak artık sadece AKP karşıtlığı ile değil, taleplerle de kendisini ifade eden bir gündem oluşturmak üzere kolları sıvamıştık.

Başkaldırıyoruz!

"Üniversite kapısındaki yığılmanın nedenlerinden biri okulların bedava olması. Hiçbir yerde görülmemiştir.[3]*"* AKP'nin ODTÜ'den devşirdiği yeni YÖK Başkanı Yusuf Ziya Özcan, üniversite harçlarının daha da artması için bu sözlerle açık açık çağrı yapıyordu.

Üniversite harçlarını ödeyebilmek için inşaatlarda çalışırken ölen arkadaşlarımızın haberlerini alıyorduk. Üniversite eğitiminin emekçi aileler için karşılanamaz bir noktaya gelmesiyle yoksul öğrenciler açıkça üniversiteden kapı dışarı ediliyordu. Kazandığı üniversiteye gidemeyen, gitse de bitiremeyen öğrencilerin hikâyeleri ülke için sıradandı. O günden bugüne bu durum değişmiş değil. Ancak o günlerde, "*eşit, parasız, bilimsel, anadilde eğitim*" gündemi öğrenci eylemlerinin birinci sırasındaydı.

4 Aralık 2010'da rektörlerle "*zirve*" düzenleyen Erdoğan'ın Dolmabahçe'deki toplantısı yine bu sloganla protesto edilmiş; polis şiddeti sonucu bir kadın öğrenci bebeğini düşürmüştü.

Bir yandan üniversiteleri sermayeye teslim etmek için teknokentler, Ar-Ge birimleri kuran; sanayi-üniversite ortaklıkları ilan eden, özel üniversiteleri pompalayan iktidar, öte yandan parasız eğitim gündemi ile ciddi biçimde sıkıştırılıyordu. "*Çevrenin*", mazlumun,

[2] Acar, *"Öğrencilerle üniversite yönetimi arasında hiçbir sorun yok. Biz üniversitemize hiçbir zaman polis çağırmadık,"* demiş ve *"protestonun öğrencilerin en doğal hakkı olduğunu"* eklemişti. ODTÜ'den örnek tavır, Evrensel, 17 Aralık 2010, bkz. https://www.evrensel.net/haber/177599/odtu-den-ornek-tavir

[3] Üniversiteler paralı olsun, Hürriyet, 7 Ocak 2008, bkz. https://www.hurriyet.com.tr/egitim/universiteler-parali-olsun-7979122.

yoksulun, halkın temsilcisi olarak kendisini pazarlayan AKP için durum karmaşıktı.

İşte, 15 Aralık günü Erdoğan'ın ODTÜ'ye yaptığı ilk çıkartma ve karşılaştığı büyük protesto böyle bir döneme denk geliyordu. AKP'nin ODTÜ kampüsünde gerçekleştirdiği polis terörünün hemen sonrasında, öğrencilerin forum çağrısı ile bir araya geldiği ve bundan sonrası için neler yapılması gerektiğini tartıştığı birkaç gün yaşadık. ODTÜ gündeminin sıcaklığını AKP Genel Merkezine yapacağımız bir yürüyüşle taçlandırmaya karar verdik. Ama önce, örgütlenme mekanizması üzerinde durmak yerinde olacaktır.

Forumlar

ODTÜ'de "*forum*" dediğimizde herkesin istediği gibi gelip fikrini açıkça tartıştığı demokratik bir ortamdan bahsediyoruz. 70'lerde ODTÜ'deki mücadelelerin temel mekanizması olan forumlar, 2000'lerin başından itibaren kampüste yeniden canlandırılmıştı. Forumlar, tartışmaların belli bir somut irade ortaya koymak üzere yürütüldüğü, karar aldığı anda da görev paylaşımı yaparak işe koyulduğu işleyiş demekti. Yani, geniş bir örgütlenme mekanizması.

Forumlar, gündemin yakıcılığına göre 5-6 saate kadar bile sürüyor ve neredeyse her öğrenci topluluğu yaratıcı ve hararetli tartışmalar ile aktif biçimde süreçte yer alıyordu. Her öğrenci topluluğu kendi özelleştiği alanla ilgili özgün katkılar sağlıyordu. Forumlarda bir Eğitim Sen temsilcisi mutlaka yer alırdı. Sendikanın tavrı ve iradesi doğrudan ifade edilir; öğrencilerin de sendikadan beklentileri doğrudan muhatabını bulurdu. Eğer sendika foruma katılamamışsa forumdan bir kişi muhakkak Eğitim Sen, ÖED ve MD ile irtibat kurmak için görev alıyordu. Bu görev paylaşımı her forumda devam etmiş; bu sayede alınan her karar muhakkak karşılıklı iletişime dayalı bir dayanışma ortamı içinde yerine getirilmiştir. Eylem şayet sadece öğrencilerin eylemi olacaksa; karar bu yönde alındıysa bile o gün bileşenler muhakkak yanımızda olurdu. Bu ilişki hiçbir zaman dışsal bir ilişki olarak kurulmadı.

Eğitim Sen, ÖED ve MD[4] ile bu çok kritik dört yıllık süreçte çok sık ortak toplantı yaptığımızı hatırlıyorum. Aynı şekilde bu bileşenlerin herhangi birinin özel gündem önerisi olması durumunda da bu bileşim muhakkak toplantı yapar ve süreci birlikte örmek için büyük gayret sarf ederdi. Bu devamlı temas hali aslında hem karşılıklı sorumluluk duygusu yaratıyor hem de mücadelenin ortak çıkarlarının öne çıkmasını sağlayarak sekter ve kendinden menkul eğilimlerin doğal yollarla devre dışı kalmasını sağlıyordu. Uzlaşma zeminin mümkün olmadığı durum ya da gündemlerde ise ayrışmalar yaşanıyordu ancak iletişim çok önemseniyordu. Geçmişten miras alınan mücadele geleneğinin devam etmesi ve yeni emekçi-öğrenci kuşaklarına aktarılması temel olarak bu mekanizma ile mümkün oluyor; yeni dönemin gündemlerine yönelik mücadelenin ihtiyaçları için bu temas hali büyük önem taşıyordu. Ancak bu mekanizmayı da var eden sol kültür, sosyalist gelenekti. Zaten bu perspektif olmadan üniversitenin, tüm bileşenleri ile mücadelenin aktif bir öznesi olması ve birleşerek mücadele etmesi başka türlü mümkün olamazdı.

Eşit, parasız, bilimsel, anadilde eğitim (5 Ocak 2011)

5 Ocak'ta ODTÜ A1 kapısında yüzlerce öğrenci vardı. "*Eşit, parasız, bilimsel, anadilde eğitim istiyoruz*" pankartının yanı sıra, polis kalkanlarının karşısına kendi kalkanlarımızla barikat kurmuştuk. Barikatı üniversite düşmanlarına, özgürlük düşmanlarına, piyasacı zihniyetin üniversitelerin varoluşunu ve niteliğini ortadan kaldırmaya yönelik politikalarına karşı kurmuştuk. Kalkanların bir kısmında taleplerimiz ve sloganlarımız, hatta Marks portresi varken; diğerlerinin üzerinde, yan yana gelince "*BAŞKALDIRIYORUZ*" okunan harfler yazılmıştı. Kalkanlar uzun saatler el emeği ile ve dayanışma ile hazırlanmış; kolektif yaratıcılığın bir ürünü olarak ortaya çıkmıştı.

[4] 2006-2016 tarihleri arasında 10 yıl boyunca MD Yönetim Kurulu Başkanlığı yapan Himmet Şahin, nam-ı diğer Himmet Abi, MD yönetimindeki kritik isimdi. Hem mücadeleci kişiliği ile sorumluluk alır, hem de öğrencilerin maddi zorluklarının üstesinden gelmesinde ciddi roller oynardı. 2016'da Himmet Abi'yi kaybettikten sonra MD ile ilişkilerimiz eskisi kadar yakın olmadı.

Neticede A1 kapısından AKP Genel Merkezine yürüme talebimize yanıt, TOMA'dan gelmişti: "*Kalkanlarınıza yazdığınız gibi başkaldırmak kanunlara aykırıdır, dağılın!*" Öğrencilere yönelik polis saldırılarının bir süredir sertleştiğini eyleme katılan herkes biliyordu; herkes bunu bilerek gelmişti. Forumda da, "*polis saldırılarına rağmen taleplerimizi yükseltmeliyiz!*" iradesi çıkmıştı. Gerisi bilindik görüntüler; tazyikli su, biber gazı, plastik mermi…

ODTÜ, AKP iktidarının canını sıkmaya devam ediyordu. AKP'liler ülkede oluşan parasız eğitim gündeminin meşruiyeti karşısında hamle yapma ihtiyacı duyuyordu. Esip gürleyerek herkese "*terörist*" diyemedikleri, medyanın tek elden kukla gibi yönetilmediği günlerdeydik. AKP iktidarı hamlesini Çankaya Köşkünden yaptı.

5 Ocak eyleminin hemen ertesi günü, apar topar bir Öğrenci Temsilciliği Kurulu (ÖTK) temsilcileri toplantısı organize edildi. Cumhurbaşkanı Gül, "*Çankaya Sofrası*" adı verilen toplantılardan birinde "*makul*" öğrencileri ağırlayacaktı.[5] Seçilen "*öğrenci temsilcileri*" Çankaya Köşküne özel araçlarıyla, lüks takım elbiselerle gittiler. Bilkent temsilcisinin köşke Jaguar marka aracıyla gitmesi, parasız eğitim gündeminin tartışıldığı günlerde iktidarın taleplere verdiği cevaptı.[6] ODTÜ öğrencileri adına davet edilen şahıs ise kimsenin tanımadığı ve bizleri "*marjinal*" diyerek hedef gösteren bir zattı.

Eğitim emekçilerinin, öğrencilerin ve toplumsal muhalefetin konuyu toplumda başarılı şekilde tartıştırması ve sokakların devamlı olarak bu talebi gündeme getirmesi sonucunda 2012 Ağustos ayında üniversite harçlarının kaldırıldığı duyuruldu. Mücadele, AKP'nin

[5] "Sayın Cumhurbaşkanımız, geleneksel hale getirdiği Çankaya Sofrası çerçevesinde; Ankara'daki üniversitelerin öğrenci temsilcileriyle, 6 Ocak 2011 Perşembe günü öğle yemeğinde bir araya geleceklerdir." Bkz. http://www.abdullahgul.gen.tr/aciklamalar/252/78563/cankaya-sofrasi.html.

[6] Tepkiler üzerine yanlış anlaşıldığını, arabasının çok pahalı olmadığını, bir "*Anadolu çocuğu*" olduğunu söyleyen Bilkent Öğrenci Konseyi Başkanı Alper Yasin Altınel, Erdoğan'ın öğrenci konseyi temsilcileriyle yaptığı toplantıya da katılıp mecliste bir Gençlik Komitesi kurulmasını önerecekti. Jaguarlı öğrenci TBMM'ye göz dikti! Vatan, 16 Şubat 2011, https://www.gazetevatan.com/gundem/jaguarli-ogrenci-tbmm-ye-goz-dikti-359858.

hegemonya tesis etmeye çalıştığı görece zayıf bir döneminde ilerleme kat etmişti.

İkinci raunt: Savaşa hayır!

Erdoğan, 18 Aralık 2012'de ODTÜ'ye yeniden geldi. Bu kez sabah erken saatte değil; gün ortasında, onlarca TOMA ve binlerce polis ile tam bir çıkartma gerçekleştirerek, açık savaş ilan ederek gelmişti.[7] İki yıl önce öğrencilerin adeta madara ettiği polisler hınçlanarak geri dönmüştü.

Sabah erken buluşup öğlene kadar hızlıca tartıştık, diğer bileşenlere tek tek ulaştık. Sınıfları, amfileri tek tek ve giderek büyüyen bir kalabalıkla dolaşarak eylemi duyurduk. Tüm fakülteler sabah erken saatlerden itibaren zaten eylem alanına dönüşmüştü. Sendika, kendi üyeleri ile iletişime geçmişti. ÖED'li hocalarımızla tek tek iletişime geçmiştik. Yapmak istediğimiz şey, savaşa karşı güçlü ve birleşik bir ses çıkarmaktı. Gençlik örgütleri olarak ana sloganın savaş olması gerektiği konusunda ısrarcıydık. Suriye Savaşı gündemi kapımızdayken tarihsel bir görev bizi bekliyordu.

18 Aralık eyleminin motivasyonları şunlardı: Suriye savaşına karşı ses çıkarmak, piyasalaşmaya ve baskılara karşı üniversiteyi savunmak ve Erdoğan'ın şahsında vücut bulan otoriterleşmeye karşı özgürlüğü savunmak. Pankartımızı hızlıca hazırlayıvermiştik: "*Bilimi satan, emperyalist savaş çığırtkanı Tayyip ODTÜ'den defol!*"

Eylemimiz klasik bir öğrenci gündemi eylemi olmayacaktı. Erdoğan'ın otoriter rejim hevesine ve toplumu giderek boğmasına karşı ses çıkaracaktık ancak aynı zamanda da bu otoriterleşmenin hem payandası, hem de doğal bir sonucu olan savaşa net bir karşı çıkışla "*hayır*" demek zorundaydık.

Savaş konusunun özel önemini açmakta yarar var. O günlerde Suriye Savaşı konusunda kafalar -sadece Türkiye'de değil tüm dünyada- son derece karışıktı. Emperyalistlerin beslediği cihatçı çeteler,

[7] Üç bin polis Başbakanı ODTÜ'lülerden korudu! Bianet, 18 Aralık 2012, https://m.bianet.org/bianet/genclik/142916-3-bin-polis-basbakani-odtu-lulerden-korudu.

"*özgürlük orduları*" diye anlatılıyor; emperyalist savaş karşıtı sesler çok zayıflıyordu. Kürt halkının meşru müdafaası boğulmak isteniyor, kazanımlarının önü kesilmek isteniyordu. Oysa Mart 2003'te Irak'ın işgaline karşı ODTÜ'de neredeyse tüm fakültelerin yüzde yüz katılımı ile boykot örgütlenmişti. Tüm dünya Irak'ın işgali karşısında konum almıştı. Ama Suriye'deki savaş konusunda ne yazık ki aynı tavır yoktu. Bunda, solun kendi kafa karışıklığı elbette çok etkili oldu.

4 Ekim 2012'de, yani Erdoğan'ın ODTÜ çıkartmasından yaklaşık iki ay öncesinde Suriye Savaş Tezkeresi[8] meclise geldiğinde yine tüm sınıfları, amfileri, kantinleri saatlerce dolaşarak binlerce kişiye ulaşmış ve "*tezkereye hayır*" eylemi yapmıştık. Gün sonunda eylemimizi A1 kapısına, okul önüne taşıyarak sonlandırmıştık.

Gelelim 18 Aralık gününe... Erdoğan'ın sebeb-i ziyareti, Çin'den fırlatılan Göktürk-2 uydusunun temsili olarak düğmesine basmaktı. Protestocular TÜBİTAK Binasına doğru bir kez daha yürüyüşe geçmişken hiçbir uyarı olmadan sert bir şekilde biber gazı saldırısı başlamıştı. Bu saldırı, günün geri kalanının çok sert geçeceğine işaret ediyordu. Kampüse bu kez basın alınmamıştı. Belli ki gözlerden ırak bir şiddet senaryosu planlanmıştı. Öyle de oldu. Yaklaşık 10 saat boyunca kampüs bir savaş alanına döndü: lojmanlar, kreş, yurtlar; fakülte içleri, laboratuvarlar… Binalara sığınan öğrencilerin "*ölmeleri*" için, camlar kırılarak içeri biber gazı atılması. Karanlık çöktüğünde orman içinden gizlice sokulan polislerin kurduğu pusular ve şiddetli darp...

Ne yapsalar olmuyordu, dağılmıyorduk. Kimileri ilk kez eyleme katılan sayısız insan, o gün polis kampüsü tamamen terk edene kadar geri çekilmedi. Sol kamuoyunu aşan, daha farklı bir dinamik canlanmıştı. Şiddetin dozu bir adım daha ileri gitti: Biber gazı kapsülleri doğrudan baş bölgesi hedef alınarak atılıyordu.[9] Barış

[8] Başbakanlık Tezkeresi, Suriye ile ilgili olarak Türk Silahlı Kuvvetlerinin diğer ülkelere gönderilmesi ve görevlendirilmesini de içeren, bir yıl süreyle sınır ötesi operasyon yetkisi içeriyordu. Yapılan kapalı oturumda 320 kabul, 129 ret ile kabul edildi. Bkz. Tezkere Meclis'ten geçti, Bianet, 4 Ekim 2012, https://m.bianet.org/bianet/militarizm/141257-tezkere-meclis-ten-gecti.

[9] Gezi'de Berkin Elvan'ı öldüren ve pek çok eylemciyi kör bırakan bu acımasız yöntem ilk kez ODTÜ'de kullanıldı.

Barışık bu şekilde başından vurulmuştu, ağır yaralıydı. Beyin kanaması geçirmişti, kan kaybediyordu ve polis ambulansın alana girmesine müsaade etmiyordu. Bir grup arkadaşımızın gayretiyle hastaneye gidildi.[10]

Biz geride kalanlar için bir korku bariyeri daha aşılmıştı. Birkaç TOMA kullanılmaz hale gelmişti. Öfke ile bir araya gelen bir kitlenin ne kadar direngen olabileceğini AKP belki de ilk kez görüyordu. Kampüsün üzerine devasa bir gaz bulutu çöktüğünü, twitter'da *#ODTÜAyakta* etiketinin ülke gündeminin birinci sırasına girdiğini bilmiyorduk. Karanlıkta yaşadığımız muharebede kaderimizle baş başa gibi hissediyorduk. Neticede polis geceye doğru kampüsten çekildi. Teknokent'te tam bir savaş yaşanmıştı. Rektörlük önünde hocalarımız üniversiteyi savunmak ve bizlere sahip çıkmak için beklemiş; basın açıklamalarıyla ülkeye seslenmişlerdi. Bundan da haberdar değildik. Erdoğan'ın planladığının aksine ölümcül şiddet direnişçileri sindirememiş; tam tersine, birleştirmişti.

Neredeyse hiç uyumadan, çoğumuz darp edilmiş vaziyette derhal ertesi gün ne yapacağımızı gece yarısından itibaren konuşmaya başlamıştık. Yine yapılması gereken şeyin tüm üniversiteyi bir arada tutarak iktidarın bu saldırısının püskürtülmesini sağlamak ve gündemi ilerleten talep ve araçlar üretmekti.

Adana, Mersin, Eskişehir, Ege, Karadeniz Teknik ve Kocaeli Üniversitelerinde ODTÜ'deki saldırıyı protesto yürüyüşleri gerçekleştirildi. Kent merkezileri, başta İstanbul ve üniversiteleri olmak üzere ciddi bir seferberlik içine giriyordu ki, Erdoğan için "*yaratıcı*" bir başka "*ilk*" daha devreye girdi: Bir öbek rektör, ODTÜ'de öğrencilerin uzaya uydu gönderilmesini gölgede bırakmak

10 Barış ölümden döndü. Yaralanmadan kaynaklı epilepsi tanısı aldı ve yüzde 5 oranında engellilik durumu saptandı. Açtığı tazminat davasında İdare Mahkemesi, İçişleri Bakanlığı yanında Barış'ı da "*kusurlu*" buldu. Anayasa Mahkemesi ise yapılan müdahaleyi "*eziyet*" olarak nitelendirdi; savcılık dosyasının sonuçsuz kalmasının ve tazminat davasında Barış'ın kendisinin de kusurlu bulunmasının hak ihlali olduğuna karar verdi. Sendika.org, 21 Mayıs 2021, https://sendika.org/2021/05/aym-odtudeki-polis-siddetine-eziyet-dedi-devleti-tazminata-mahkum-etti-619178/.

için şiddet eylemleri yaptığını iddia ederek öğrencileri kınayan bir bildiriye imza atmıştı.[11]

Ankara Üniversitesi ve Boğaziçi Üniversitesi akademisyenleri ise tek tek imzaladıkları metinle polis şiddetini kınıyor; dayanışma genişliyordu. Öğrenciler, kendi rektörlerinin aksine ODTÜ'ye destek veren eylemler örgütlüyordu. Galatasaray Üniversitesi öğrencileri rektörü kameralar karşısında, "*yanlış anlaşıldıysam özür dilerim,*" şeklinde açıklama yapmak zorunda bırakıyordu.[12]

Toplumda bir süredir gerilmekte olan ipler, toplumsal kutuplaşma iklimi ve AKP karşıtı geniş muhalif kesimler ODTÜ gündemi üzerinden cepheleşiyordu. Biz de yarıyıl tatili girmeden toplumsal muhalefet adına hamle ve moral üstünlüğü ile gündemi kazanmak istiyorduk. Protesto, bir protesto hareketine; öğrenci eylemi geniş bir özgürlük talebine dönüşmüşken kitleselleşmek ve sembolik değeri olan bir iş koymak zorundaydık. Her adımımızı hesap ederek, her kelimemizi tartarak hareket etmek zorundaydık. Emekçi halka derdimizi anlatmak ve bunun salt gençleri ilgilendiren bir mesele olmadığını; biz gençliğin derdinin toplumsal meseleler olduğunu anlatabildiğimiz oranda ilerliyorduk.

21 Aralık sabahı evleri basılan 12 arkadaşımız gözaltına alınmıştı. Gözdağı verilmek isteniyordu. Vereceğimiz reflekse göre üzerimize gelmeye devam edecek ya da geri adım atacaklardı. Arkadaşlarımızı almak için ilk iş adliye önüne, oradan da Kızılay'a eyleme geçtik. Tüm bu süreçlerde KESK, TMMOB, DİSK, TTB, Eğitim Sen mücadelenin ortak bir bileşeni olarak yanımızda yer almıştı. Neticede, evi basılan arkadaşlarımızı geri alıp, kaldığımız yerden devam ettik.[13]

---

11 Rektörlerin görevli oldukları 14 üniversite şöyleydi: Marmara, İstanbul Teknik, Yıldız Teknik, Galatasaray, Mimar Sinan, Hacettepe, Karadeniz Teknik, Uşak, Afyon Kocatepe, Bingöl, İstanbul Sabahattin Zaim, Bezmialem ve Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi.

12 ODTÜ'yü kınayan Galatasaray Üniversitesi Rektörü binada mahsur kaldı, T24, 28 Aralık 2012, https://t24.com.tr/haber/odtuyu-kinayan-galatasaray-universitesi-rektoru-binada-mahsur-kaldi,220555.

13 Daha sonra dosyanın kapsamı genişletildi; benim de içinde olduğum 45 öğrenciye tam dört yıl sonra, 10 ay hapis cezası verildi.

Polis varsa, ders yok

25 Aralık'ta ÖED, MD ve Eğitim Sen Ankara Üniversiteler Şubesi polis şiddetini kınayan ortak bir mesaj yayımladı. "*Polis varsa, şiddet varsa ders yok*" çağrısıyla, ODTÜ'de dersler boykot edildi. Okulda hayat durdu. İdari personel, memurlar, taşeron işçiler, öğrenciler, akademisyenler… Dikmen ve 100. Yıl Mahallesi halkı da yanımızdaydı. Devasa bir kalabalıkla U3 amfisine girilmiş; içerideki kadar büyük bir kalabalık dışarıda kalmıştı.

Paneller, tartışmalar, atölyeler, topluluk etkinlikleri düzenleyerek 48 saat boyunca amfiyi terk etmeyecek; üçüncü günün sonunda ise "*ODTÜ AYAKTA*" diyerek sadece ODTÜ'yü değil, Ankara'yı ve hatta ulaşabildiğimiz tüm üniversitelerden arkadaşlarımızı bir araya getirecektik. Aydınlar ve sanatçılar da bizlere güç verecekti. Tarihin özel bir anına tanıklık ediyorduk. Her topluluk, her öğrenci grubu kendi elindeki neyse onunla mücadeleye koşuyordu. Cesaretin bulaşıcılığına gün be gün şahit oluyorduk. Ama itiraf etmeliyim ki, ne kadar tarihsel bir süreç olduğunu o gecesi gündüzüne karışmış, koşturmacalı günlerde anlayabilmiş değildim.[14]

ODTÜ ayakta

27 Aralık sabahı, haftalardır geceli gündüzlü hazırlandığımız gün geldiğinde Ankara Emniyeti panik halinde ODTÜ'ye tehdit yağdırıyordu. Bu tehditle birlikte rektörlük, büyük buluşmayı gerçekleştireceğimiz stadyumu kilitlemiş, elektriğini kesmişti. Jeneratör ve diğer "*yaratıcı yöntemler*" kullanarak tüm engelleri aşmıştık. Hazırlıklar tamamlanıyordu. Bazı iyi niyetli hocalarımız stadyuma polisin saldırmasının çok kötü olacağını, etkinliği Mezunlar Derneğinin çim amfisine çekmemiz gerektiğini günler öncesinden söyleseler de kararlıydık. Bunlar, göze alınması gereken risklerdi. Çıta yükseğe konmuştu ve aşmazsak ODTÜ'nün bu büyük sınavı vermesi mümkün olmayacaktı. Geri çekilmek söz konusu değildi.

[14] Tüm bu günler boyunca Erdoğan'ın tek tek hocalarımızı hedef gösterdiği, ODTÜ'nün bir "*terör yuvası*" olduğunu saysızı kez tekrarladığını; yandaş medyanın aralıksız şekilde bu propagandayı sürdürdüğünü tek tek belirtmeye gerek duymuyorum.

Tüm gün stadyum hazırlıkları için koşturduğumdan fakültelerden yürüyüşe geçen kitlenin büyüklüğü hakkında bir fikrim yoktu. Telefonda arkadaşlar "*çok kalabalık*" ve "*daha önce görülmemiş bir kalabalık*" demişse de stadyuma girmeye başlayan kitleyi görünce muazzam bir gurur yaşadığımızı, büyük bir coşku ile birbirimize sarıldığımızı hatırlıyorum. Sahnenin organizasyonu ve açılış konuşması bendeydi. Tribünler dolu, sloganlar muazzam güçlüydü. Stadyuma bedenlerimizle *ODTÜ Ayakta* yazarak programı başlattık.

Mezunlar, öğrenciler, akademisyenler, işçiler, idari personel, sanatçılar, aydınlar... Hepsi oradaydı. Hatırlayabildiğim kadarıyla 20'yi aşkın üniversiteden katılım vardı. Adana, Mersin, Hatay, İzmir, Antalya, Bursa, İstanbul, Eskişehir, Kocaeli gibi pek çok şehirden üniversiteliler temsilcilerini göndermiş ve direnişi selamlamıştı. Tüm ODTÜ elbette oradaydı. Devrimci bir enerji vardı. Taleplerimizi tekrar, binlerce kişi ile haykırmıştık:

> *Suriye'de, milyonların hayatını mahvedecek bir emperyalist savaş istemiyoruz; yaşasın halkların kardeşliği!*
>
> *Üniversiteler üzerindeki baskılar son bulsun: eşit, parasız, bilimsel ve anadilde eğitim!*
>
> *Sermayenin ihtiyaçları için bilimin ve üniversitenin piyasalaştırılmasına hayır: üniversiteler bizimdir!*
>
> *Toplumun zorla muhafazakârlaştırılmasına, baskıcı anlayışa, otoriter siyasete hayır: Özgürlük istiyoruz!*

Günün sonunda, ülkenin tarihine geçen bir eylem gerçekleştirmiştik. İtiraf etmek gerekirse: Erdoğan bu denli sert saldırmasa ODTÜ'nün bu kadar kitlesel biçimde bir araya gelmesinin maddi koşulları yoktu; örgütlü güçlerin boyunu aşan bir kendiliğindenliğin çok ciddi ayak seslerini ilk kez o zaman işitmeye başlamıştık.

Erdoğan'ın 18 Aralık 2012'de ODTÜ'ye gelmesi ile başlayan protesto eylemi, üniversite çatısı altındaki tüm bileşenlerin birleşik savunmasına, oradan da ODTÜ'den diğer üniversitelere yayılan bir dayanışma ve protesto hareketine dönüşmüştü. Yaklaşık altı ay sonrasında, gerçekleşeceğini hiç de tahmin edemeyeceğimiz Gezi

Direnişinin de temeli olan büyük toplumsal öfke, ODTÜ'nün hedef alınmasının akabinde uç vermiş, adeta Haziran'ın müjdecisi olmuştu.

Haziran'a doğru

Toplumsal öfke birikiyordu. Muhafazakâr dayatmalar, kadın düşmanı söylemler, artan polis şiddeti, üniversitelerde faşist çeteler eliyle doğrudan saldırılar, emperyalist savaş… Yaşam tarzı baskısı altındaki toplumsal grupların öfkesi... 2013 Haziran'ına doğru giderken, gençliğin Erdoğan ile kan uyuşmazlığının keskinleştiği dönemde ODTÜ sürecini yaşadık.

Kampüsteki polis şiddetine karşı bir protesto olarak gelişen ve binlerce kişinin katılımı ile büyük bir mitinge dönüşen eylemler açıkça gösteriyordu ki üniversite, kendisine yönelen saldırının kapsamı ve gücü karşısında geri adım atmıyor, ilerliyor ve meydan okuyordu. Siyasi düşmanlarına karşı acımasızlığını başarısı hikâyesine dönüştüren AKP'nin "*durdurulamaz*" gibi görünen imajına ciddi bir darbe inmişti. Bu cüretkâr hava, belki geçmişinde pek çok mücadele birikimi olan üniversiteler için ilk kez görülen şeyler değildi ancak bir gençlik kuşağının ilk isyanı, AKP iktidarının gençlikle ilk ciddi sınavıydı.

İlerleyen yıllarda ODTÜ'de gerçekleşen yol eylemleri,[15] KHK protestoları, bahar şenliği eylemleri, atanmış rektör Verşan Kök protestoları, Onur Yürüyüşü eylemleri, KYK Yurduna karşı gelişen Kavaklık Direnişi[16] gibi başarılı başka mücadele gündemlerine taşınan bir örgütlenme yöntemi ve mücadele hafızası bıraktı. Bu birikim de hafıza da örgütlülük var olduğu sürece aktarılabilir. ODTÜ özelinde söyleyecek olursak; AKP'li yıllar boyunca verilen mücadeleler ODTÜ'nün mücadele kültürünü sürdürmek ve bir toplumsal muhalefet dinamiği olarak üniversitenin kendisini savunmasını mümkün kılan dinamikleri diri tutmak açısından da tarihsel bir rol oynamıştır.

[15] Bu eylemler için bkz. bu derlemede yer alan "*ODTÜ Savunulmalıdır, Akademi Savunulmalıdır*" başlıklı yazı.

[16] Bu direniş için bkz. bu derlemede yer alan "*Umudun Kökleri: ODTÜ Kavaklık Direnişi*" başlıklı yazı.

Siyasi aklın örgütlü bir cesareti var ettiği her yerde benzer örnekler halen yaratabiliriz. Bu topraklarda bu dinamikler halen mevcut. Üniversitenin rahat bir nefes alabileceği koşulları yeniden oluşturmak için önümüzdeki yılların nasıl kazanılacağını da belki bu vesileyle düşünmenin zamanıdır.

ODTÜ Savunulmalıdır, Akademi Savunulmalıdır

ODTÜ Savunulmalıdır Platformu

ODTÜ, bir kampüs ve kurum olarak kurulduğu 1956 yılından bugüne çok önemli bir dönüşüm ve gelişim sürecini aşarak, Türkiye'nin ve Türkiye toplumunun kaderinde büyük etkileri olmuş ve bu etkilerle yeri geldiğinde ülke gündemini belirleyecek kadar büyük etkiler yaratmış bir üniversitedir. ODTÜ'nün her alanı ayrı bir hikâyenin konusudur; yerleşkesi, kültürü, devrimci geleneği, akademisi, ormanı… Ancak bilinen bir şey var ki; bu hikâyelerin hiçbirisi bir diğerinden ayrı oluşmadı. Bu kültürü yaratan kampüsü, kampüsü yaratan ormanı, ormanı yaratan akademisidir. Bütün bunları yaratan ise devrimci geleneğidir. Bu yazıda ODTÜ kampüsünün 2013-2017 döneminde maruz kaldığı müdahale ve saldırıları konu edinecek; kampüsü anlatırken bahsettiğimiz diğer başlıkların her birine de değineceğiz.

ODTÜ Kampüsü, kurulduğu zaman çorak ve Ankara'nın yaklaşık 10 km. dışında kalan bir araziyken, Ankara'nın yayılması ve ODTÜ'nün kendini koruyup o çorak araziyi ağaçlandırmasıyla adeta çölde bir vaha gibidir.[1] ODTÜ ormanı yalnızca ODTÜ'nün değil, Ankara'nın da nefesi olmuştur. Bir tarafında ODTÜ öğrencilerinin yaşadığı 100. Yıl semti, bir tarafında Ankara'nın yeni kentsel ekseni Eskişehir Yolu, bir tarafında Bilkent Şehir Hastanesi, bir tarafında ise uçsuz bucaksız, Yalıncak tepelerinden aşıp güzelliğiyle büyülendiğimiz Eymir Gölü…

[1] Kampüs yaklaşık 40 km2'lik bir alan üzerine kurulmuştur ve ODTÜ tarafından yürütülen çalışmalarla yaklaşık %85'i ormanlık alana dönüştürülmüştür.

Son 20 yılda Ankara'ya patron kesilenler, bütün bu kuşatılmışlığın içindeki ODTÜ Kampüsüne göz diktiler. Ankara'yı kentsel rant uğruna betona gömmek hevesi arttıkça, ODTÜ Kampüsü de her geçen gün daha fazla baskı altına alınıp saldırıya maruz kalmaya başladı. Özellikle AKP iktidarı ile Ankara'nın inşaat alanına dönüşme sürecinde, Melih Gökçek'in Eymir Gölü'nü "*halka açma*" söylemi çokça gündem olmuştu.[2] Oysa Eymir Gölü Ankara'daki herkesin ziyaretine açıktı. Gökçek'in bahsettiği "*halk*" müteahhitler, "*halka açma*" ise, ranta açma ve imarlı alan haline getirmek anlamına geliyordu.[3]

Kampüse saldırı (Ekim 2013)

ODTÜ kampüsüne yapılan en büyük saldırı, Gökçek yönetimi tarafından hazırlanan "*Ankara Ulaşım Planlaması Projesi*" ve daha sonra gündeme getirilen "*2038 Çevre Düzeni Planı*"[4] uyarınca ODTÜ'den geçirilmesinin gerekli olduğu iddia edilen yollar ile oldu.[5]

Kentsel alanda rantın değerini belirleyen konulardan birisi de ulaşımdır. Ulaşımın kolay olduğu yerin rantı yükselir. "*Güney Ankara*" olarak adlandırabileceğimiz bölgede inşa edilen yeni "*rezidanslar*" için hızlı ulaşım sağlanmalıydı. Bu bölgenin Ankara'yla bağlantısı, ODTÜ'den geçmesi önerilen yollarla gerçekleşecekti. Bu da, Gökçek ve ekibinin parsellediği Güney Ankara bölgesindeki rantın yükselmesi anlamına geliyordu.

---

[2] Başak Turan, "Eymir Gölü'nü ODTÜ'nün elinden mutlaka alacağız", Birgün, 2 Ekim 2008. Bkz. https://v3.arkitera.com/h34623-eymir-golunu-odtunun-elinden-mutlaka-alacagiz.html.

[3] "*Eymir'in halka açılması*" iddiasındaki halkın, bu bölgenin imara açılmasıyla yapılacak lüks binalara yerleşecek olan üst gelir grupları olduğu açıktı. Bkz. H. Tarık Şengül, Eymir Gölü ve İmrahor Vadisi: Kamusal alan mı, meta mı? Mimarlık Dergisi, Mayıs-Haziran 2015, bkz. http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=397&RecID=3654.

[4] Ankara Büyükşehir Belediyesi tarafından hazırlanan Çevre Düzeni Planı, yıllar sonra Mimarlar Odası Ankara Şubesi, Peyzaj Mimarları Odası ve Şehir Plancıları Odası Ankara Şubesi tarafından açılan ortak dava sonucunda, imar mevzuatına, şehircilik ilkelerine, planlama esaslarına ve kamu yararına uygun olmadığı gerekçesi ile iptal edildi.

[5] Ayrıntılı bilgi için bkz. ODTÜ Planları hakkındaki bilgilendirme (21 Temmuz 2014), Şehir Plancıları Odası Ankara Şubesi 8. Dönem Çalışma Raporu (2014-2016), 5-6 Mart 2016, bkz. https://www.spo.org.tr/resimler/ekler/63a9ae6d8b5a162_ek.pdf.

Ankara Büyükşehir Belediye (ABB) yönetiminin ürettiği planlar doğrultusunda ODTÜ arazisinden üç farklı ana yol bağlantısı geçirilmesi söz konusuydu. Bunlardan biri Malazgirt Bulvarı, biri Bilkent Bulvarı, bir diğeri de ODTÜ arazisini doğu-batı ekseninde kesen ve Hazırlık Binası ile yerleşkenin diğer alanları arasından geçen bir tünel bağlantısıydı.

1. Yol Malazgirt Bulvarı'nı, 2. Yol ise bahsi geçen tünel planını göstermektedir. (Kaynak: İleri Haber)

Bu tünel, Bilkent ve Malazgirt Bulvarlarını yeraltından birbirine bağlamak için kurgulanmıştı. 2013 yılında, mahkeme projeyi yürütmeyi durdurma kararı vermişti. Bu karara rağmen, ODTÜ öğrencilerinin memleketlerine döndükleri bir bayram gecesi, 18 Ekim 2013 tarihinde kamyonlar ve iş makineleriyle MTA ve ODTÜ arazisi sınırında kalan hat boyunca bütün ağaçlar kesilerek Malazgirt Bulvarı yapımına başlandı. Bu süreçte Gezi Direnişinden kalan toplumsal dalganın yarattığı etki ve gelenekle birlikte, ODTÜ öğrencilerinin A4 girişinde çadır kurarak başlattığı direniş bastırılmış ve yol yapımı tamamlanmıştı.

Bu süreçte Türkiye'nin başka şehirlerinden de direnişe destek eylemleri düzenlendi. ODTÜ'nün yol direnişine destek eylemlerine katılan Ahmet Atakan, 10 Eylül 2013'te Antakya'da bu eylemler

sırasında hayatını kaybetti. O gün direnenlere yol direnişi dendiğinde, herkesin aklına hala Ahmet Atakan gelir. O günden sonra Ahmet Atakan ODTÜ'de, bir fakülte duvarına işlenmiş ve ölümsüzleşmiştir. Ahmet'in gülüşü hâlâ ODTÜ duvarlarındadır

ODTÜ kültürüne saldırı (Temmuz 2016)

Bir kısmı 2013 yol direnişi döneminde bir gecede inşa edilen; ancak henüz büyük bir kısmı inşa edilmeyi bekleyen ODTÜ yolları dört sene boyunca herhangi bir faaliyet olmadan bekledi. Bu sürede gerek Türkiye siyasetinin, gerek ODTÜ'nün atmosferi çok değişmişti. Giderek daha da saldırganlaşan AKP iktidarı, önüne çıkanı yakıp yıkan, kendisinden olmayan her şeyi ve herkesi yok etmeye çalışan bir haldeydi.

İki dönem ODTÜ rektörlüğü yapan Ahmet Acar'ın görev süresi dolduğu için Temmuz ayında rektör seçimi yapılacaktı. ODTÜ'de rektörlük seçimi sürecinde bir gelenek olarak adaylar arasında centilmenlik anlaşması yapılıyordu. Bu anlaşma, bir 12 Eylül ürünü olan Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) aracılığıyla ODTÜ'ye "*atanmış rektör*" dayatılmasını engellemek içindi. Yürürlükteki uygulamada, en

çok oyu alan altı adaydan üçü YÖK tarafından Cumhurbaşkanlığına iletiliyor ve bu isimlerden birisi rektör olarak atanıyordu. Centilmenlik anlaşması, en çok oyu almayan adayların rektörlük görevi verilmesi durumunda bunu kabul etmeyeceklerini dile getirmesine dayanıyordu.

12 Temmuz 2016'da yapılan ve 628 öğretim üyesinin oy kullandığı rektörlük seçiminde Nevzat Özgüven 270, Verşan Kök 117 oy almasına rağmen, rektörlüğe Cumhurbaşkanlığı tarafından Verşan Kök atandı. Centilmenlik anlaşması gereği görevi kabul etmemesi gereken Kök böyle yapmadı ve rektörlüğü kabul etti. Bu, ODTÜ kültürüne aleni bir saldırıydı.[6]

Kampüse saldırı öncesi

Uzlaşma ve diyalogdan uzak bu tutum bununla sınırlı kalmadı. 2017 yılında, Bilkent Yolu için Gökçek yönetiminin bir adım atacağı anlaşılıyordu. 2017 yazında, öğrencilerin çağrısıyla ilk buluşmalar gerçekleştirilmeye başlandı. Planlanan Bilkent Yolunu tartışmak ve izlenecek mücadeleyi belirlemek için yapılan ilk forum, 2 Ağustos 2017 tarihinde ODTÜ 5. Yurt önünde gerçekleşti. Bu foruma, ODTÜ öğrencileri ve Öğrenci Toplulukları yanında Ankara Şehir Plancıları Odası, Mimarlar Odası Ankara Şubesi ve Eğitim Sen temsilcileri katıldılar.

Forumda Şehir Plancıları Odası temsilcileri, yol projesiyle ilgili bilgilendirme yaptıktan sonra, bu yola neden karşı çıkılması gerektiği, tüm ODTÜ bileşenlerinin birlikte sürdüreceği bir mücadelenin önemi ve nasıl bir yol izlenmesi gerektiği uzunca tartışıldı. Yapılan tartışmalar sonunda planlı ve organize bir çalışma izlenmesi gerektiğine karar verilerek gruplar oluşturuldu. Bu gruplar medya ve sosyal medyayla iletişimi sürdürecek, bileşenlerin organize hareket etmesini ve iletişimde kalmasını sağlayacak ve inşaat yapılması planlanan alanı takip edip gerekirse nöbet tutacak insanların oluşturduğu gruplardı.

[6] Aynı dönemde Boğaziçi Üniversitesinde yüksek katılımla gerçekleşen rektörlük seçiminde 403 oy kullanılmış ve Gülay Barbarosoğlu 348 oy almıştı. Yüzde 86 düzeyinde oy alan Barbarosoğlu rektör olarak atanmadı ve emekli olarak öğretim üyeliğini bıraktı.

ODTÜ 5. Yurt önü, Bilkent Yolu mücadelesini başlatan ilk toplantı, 2 Ağustos 2017
Fotoğraf: ODTÜ Savunulmalıdır Platformu Facebook Grubu

Öğrenciler ve diğer tüm bileşenler bu süreci tüm ayrıntılarıyla takip ettiler. Hukuki süreçlere, şehir planlama bilgisine, belki de mücadele etmeye bile yabancı olan herkes tüm bu süreçte sonuna kadar direndi. Gece yarılarına kadar süren öğrenci ve bileşen toplantıları, sabah saatlerinde çıkılan afişler, saatlerce süren forumlar bu dönemden herkesin aklında kalan güzel mücadele anıları oldu.

Vali Topaca, Büyükşehir Belediyesi Başkanı Gökçek ve Rektör Kök'ün ODTÜ'den geçecek yol için protokol imzaladıkları toplantıdan görüntü (Fotoğraf: Evrensel Gazetesi)

Kampüse büyük saldırı (Eylül 2017)

ODTÜ arazilerini kapsayan yol projesi için resmi adım 8 Eylül 2017'de atıldı. ODTÜ'nün atanmış rektörü Kök ile ABB Başkanı Gökçek, Bilkent Bulvarına bağlanacak olan yolun protokolünü imzaladılar. Protokolün Ankara Valiliğinde imzalanması, protokol kamuoyuna açıklanırken Ankara Valisi Ercan Topaca'nın fotoğraflarda yer alması, dahası toplantı salonunda YÖK Başkanı Yekta Saraç'ın da bulunması, iktidarın ODTÜ'ye yönelik planlarının ne kadar ciddi olduğunu gösteriyordu.

Bu kararın alındığı toplantının görseli sosyal medyada paylaşılır paylaşılmaz, imzalanan protokol ODTÜ öğrencilerinden ve akademisyenlerinden büyük tepki topladı. Protokol, uzlaşmaktan yana olmayan, tümüyle dayatmacı bir anlayışın somutlaşmasıydı. Bu tavıra karşı yükselen tepkiler, ODTÜ'de yeni bir mücadelenin başlangıcını sağladı.

Protokol, ODTÜ öğrencilerinin büyük çoğunluğunun bayram tatilinde olması fırsat bilinerek hemen yürürlüğe konuldu. 9 Eylül 2017 Cumartesi günü, hem de gece yarısı yolun yapılması planlanan ormanlık alana iş makinelerinin giriş yapması sağlandı. Gökçek bu

ODTÜ Kampüsüne bir gecede yapılan saldırıdan sonra yukarıdan görünüş
Fotoğraf: diken.com.tr

saldırı sırasında bizzat oradaydı. Yüzlerce polis eşliğinde başlayan ağaç katliamı, 100 kadar iş makinesi ve 400 kadar kamyonla gerçekleştirildi. Yoldan geçenlerin görüp haber vermesiyle saldırının başladığından tüm ODTÜ kamuoyunun haberi oldu. Her ne kadar sosyal medyada bu saldırı çok ses bulsa da, çok kısa bir sürede binlerce ağacın katledilmesi önlenemedi.

Hukuk mücadelesi

Hiç beklenmeyen bir zamanda ve beklenmedik şekilde kampüse yapılan bu saldırı, mücadelenin hız kazanmasını ve yeni yöntemler bulunmasını sağladı. Artık kamuoyunu daha kuvvetli bir şekilde bu hukuksuz saldırıdan haberdar etmek elzemdi. Mimarlar Odası Ankara Şubesi, Şube Başkanı Tezcan Karakuş Candan önderliğinde, hukuksal anlamda mücadeleyi hızlandırdı ve kampüse yapılan bu saldırı için dava açıldı.

Sonraki süreçte yol yapımı durduruldu ve ağaçlar bir hiç uğruna katledilmiş oldu. Güzel haber 2019 yılının yazında geldi. ODTÜ-Bilkent Yolu Davasında 2019 Temmuz ayında Mimarlar Odası Ankara Şubesinin büyük mücadeleleriyle hukuki kazanım elde edildi. Yapılması planlanan yolun hukuksuz olduğuna karar verildi ve inşaat durduruldu.[7] Dönemin ABB başkanının ODTÜ'ye duyduğu hınç ve başlattığı saldırı karşılığını bulamadı.[8]

Mücadele ve mezunlar

Mahkemede elde edilen hukuki kazanıma kadar mücadeleden hiç vazgeçilmedi. Ağaçlar katledildikten hemen sonra ODTÜ öğrencileri, kesilen ağaçların yerine yenilerini koymak için bir şenlik

[7] Mimarlar Odası Ankara Şubesinin, Çevre Şehircilik Bakanlığı ve Ankara Büyükşehir Belediyesine karşı Ankara 9. İdare Mahkemesinde açtığı iki davada yürütmeyi durdurma kararı alınmıştı.

[8] Gökçek dönemindeki yanlışları düzelteceğini vadederek seçilmiş olan Mansur Yavaş yönetimindeki ABB, bu yürütmeyi durdurma kararına hızla itiraz etti ancak bu itiraz bölge mahkemesinde red edildi.

düzenlemek istediler. *ODTÜ Savunulmalıdır Platformu* çağrısıyla, mezunların, meslek odalarının, akademisyenlerin, öğrencilerin ve ODTÜ'yü sevip destek veren birçok insanın katılımıyla 5 Kasım 2017'de, ODTÜ Çamlık bölgesinde bir şenlik düzenlendi. Oluşturulan bu orman, ODTÜ'deki ağaçlar için direnen ve 2013 yılında hayatını kaybeden Ahmet Atakan'a adandı.

ODTÜ mezunları tüm direniş boyunca bizimle birlikteydi. ODTÜ Mezunları Derneği[9] maddi ve manevi desteğini hiçbir zaman esirgemedi. Her bir direnişte yanımızda oldukları gibi, Bilkent Yolu direnişinde de bizimle süreci yürüttüler. Dernek üyesi olmayan ODTÜ mezunları ise dört bir taraftan ağaç şenliğine, rektörlük önü eylemlerimize katıldılar. *ODTÜ Savunulmalıdır Platformu* sosyal medya hesapları mezunlar tarafından nasıl destekte bulunabileceklerini soran mesajlarla doldu taştı.

Bütün bu süreçte, mezunların direnişe ve örgütlülüğe sağladıkları katkı çok önemlidir. Mezunlar düzenlenen toplantılara düzenli bir şekilde katılmış; hatta kimi toplantı çağrılarını kendileri yapmışlardır. Öğrencilerin direnişine destek vermek yanında ODTÜ Rektörlüğü, ABB ve Ankara Valiliği gibi birçok kurumla görüşerek yapılanın yanlış olduğunu ve bunun hepimize zarar vereceğini dinginlikle aktarmışlardır. En son Eylül 2017'de düzenlenen "*ODTÜ'ye Sahip Çık*"[10] forumuna, ODTÜ Mezunları Derneği ev sahipliği yapmış ve forum için Vişnelik Tesislerini tahsis etmiştir. Mezunların ODTÜ'ye olan bağlılıkları, başka üniversitelerde pek göremeyeceğimiz kadar güçlüdür. ODTÜ mezunları, mezun olup ayrılsalar dahi ne üniversiteden, ne de onun kültüründen vazgeçmiştir. Bu yüzden her ne zaman ODTÜ öğrencileri ve kampüsü zora düşse yardıma koşmuşlardır.

[9] ODTÜ Mezunları Derneği 1965 yılında kurulmuştur. Derneğin 7000 civarında üyesi bulunmaktadır. Bkz. https://www.odtumd.org.tr/hakkimizda.

[10] Forum notları için bkz. "ODTÜ'ye Sahip Çık" Forumu gerçekleştirildi, ODTÜ Mezunları Derneği, https://www.odtumd.org.tr/arsivler/1116.

Neler eksik kaldı?

ODTÜ-Bilkent Yolu Direnişi sürecinde başarılarla birlikte, bize daha sonraki direnişlerimizde yol gösterecek başarısızlıklarımız da oldu. Direniş için örgütlenen öğrenci toplulukları, araya tatil döneminin girmesiyle birlikte motivasyon kaybına uğradı ve baştaki heyecan aynı güçte devam edemedi. Nöbetçi olması beklenen grup, ağaçların katledildiği gece maalesef orada değildi. Kötü haberi her birimiz medyadan ve o sırada yoldan geçtiği için şahit olan insanlardan öğrendik.

Bu olumsuzluklar yanında, mücadelemizi büyüten ve bugüne kadar devam ettiren çok güzel kazanımlarımız da oldu. "*Hayır Şenliği*"[11] ile başlayan, öğrenci topluluklarının birlikte iş yapma pratiği yol mücadelesinde pekişti. Bu birliktelik burada sona ermedi; ODTÜ'yü ve akademiyi savunmak gereken her noktada devam etti. Kimi zaman yurt kantinlerinin boykotunda, zamlara karşı yemekhane boykotunda, işine son verilen akademisyenlerle dayanışmada; kimi zaman öğrencilerin ODTÜ'nün özgürlükçü geleneğinin kazanımlarından olan şenlik gibi etkinliklerinde kendini gösteriyordu. Şenliklerin sadece eğlence ve müzik değil, kolektif bir üretimin de sonucu olduğunu savunan ODTÜ'lüler, şenliklerini de "*ODTÜ Savunulmalıdır!*" diyerek savunabildiler.

İktidarın özgürlük hareketlerine karşı oluşturduğu baskının artışı ODTÜ'de de çevre hareketiyle beraber LGBTİ+ hakları ve kadın hakları mücadelesine sirayet ediyordu. Türkiye'deki ilk üniversite merkezli Onur Yürüyüşü ODTÜ'de başlamış olmasına karşın, sistematik nefret ve baskı politikaları uygulanan LGBTİ+'lar ODTÜ'de etkinlik yapmakta dahi zorlanıyordu. Bu baskı, ODTÜ 9. Onur Yürüyüşüne yönelik saldırıyla bambaşka bir boyuta ulaştı. Yapılan polis saldırısı sadece okuldaki LGBTİ+'lara yönelik kabul edilmemiş, LGBTİ+ haklarının bir ODTÜ duruşu olduğu düşüncesiyle

[11] Başkanlık referandumu öncesi öğrenci toplulukları tarafından düzenlenen iki günlük şenlik. Bkz. ODTÜ'de 'Hayır Şenliği' başladı, Evrensel, 28 Mart 2017, https://www.evrensel.net/haber/313860/odtude-hayir-senligi-basladi.

ODTÜ'yü savunarak cevap verilmişti. Bu tutum, daha da somut olarak, ders boykotuyla ortaya konuldu. Nefrete, polis şiddetine ve baskıya karşı, çok uzun yıllardır üniversitelerde görülmeyen bir katılımla, öğrencilerin %90'dan fazlası dersleri boykot etti. Bu boykota akademisyenler de katıldılar. İşçilerse greve giderek eylemleri daha da büyüttüler. Bütün bunlar başka bir mücadelenin, Kavaklık Direnişinin yolunu açtı.[12] Kavaklık Direnişi ile birlikte ODTÜ'lüler, ODTÜ'yü yok etmek isteyen her türlü kararın karşısında duracaklarını bir kere daha göstermiş oldular.

ODTÜ Savunulmalıdır Platformu

Bu dönemdeki direnişler, öğrenci toplulukları ile topluluklara üye olmayan öğrencilerin bir arada çalışmasını sürdürmeyi hedefleyen ve günümüzde hâlâ öğrencilerin sesi olmaya devam eden bir oluşumun doğmasını da sağladı. Bu dönemdeki birliktelik *ODTÜ Savunulmalıdır Platformu* ile sonuçlandı. Bu platform, sosyal medya grubunun dışarıyla iletişim kurmak için açtığı sayfanın ismi olarak başlamıştı. 2017 Kasım ayında, *ODTÜ Savunulmalıdır Platformu* öncülüğünde bir fidan dikim şenliği düzenlendi. Sonraki süreçte röportaj veren, yayınlara katılan, bildiri yayınlayan herkes "*ODTÜ Savunulmalıdır*" adıyla hareket etti. "*ODTÜ Savunulmalıdır, Akademi Savunulmalıdır!*" sloganı bu platformun neden var olduğunu özetleyen en iyi slogan oldu.

ODTÜ Savunulmalıdır Platformu, o günden bugüne önce ODTÜ'deki, sonra tüm üniversitelerdeki haksızlıkları duymaya ve duyurmaya devam ediyor. Akademide ve üniversitelerde gerçekleşen haksızlıkların önünde durmak için mücadele ediyor ve edecek de. Başarısızlıklarımızdan ders çıkarıp sonraki mücadelelerde büyümeye devam ediyoruz, bizden sonra gelecek arkadaşlarımıza bu mücadeleyi aktarabilmek için çalışıyoruz.

[12] Bu direniş için bkz. bu derlemede yer alan "*Umudun Kökleri: ODTÜ Kavaklık Direnişi*" başlıklı yazı.

ODTÜ Savunulmalıdır Platformu Logosu

ODTÜ neden savunulmalıdır?

Bunun ilk sebebi, ODTÜ'nün ülkede direnen son birkaç kaleden biri olması. Her yerde ve her alanda ses çıkartan herkesin susturulmaya çalışıldığı bir ortamda ses çıkarmaya devam edebilen ve buradan bir an bile geri adım atmayan bir akademi yuvası olduğu için. ODTÜ, sadece önemli bir üniversite olduğu için değil; öğrencilerin üretimden, dayanışmadan, bilim ve sanatla iç içe olmaktan hiç vazgeçmemesi, direnişin simgesi olarak var olması ve direniş geleneğini hiç sönmeden devam ettiren bir üniversite olması sebebiyle savunulmalıdır.

Bugünün Türkiye'sinde akademiye yapılan saldırılar apaçık ortadadır. Ülkenin en önemli üniversitelerinin içi hukuka aykırı kanun hükmünde kararnamelerle boşaltıldı. Kayda değer bir akademik yayına sahip olmayan veya akademik yayınları intihallerle dolu "*bilim*" insanları "*rektör*" olarak üniversitelere atanıyor. Bunlara karşı çıkan öğrenciler, akademisyenler ve diğer herkes susturulmaya çalışılıyor. ODTÜ'nün 2016 yılında başlayan "*atanmış rektör*" krizinin bir benzerini, 2021'de Boğaziçi Üniversitesi yaşıyor. Tüm bunlar gösteriyor ki, akademi planlı ve sistematik bir şekilde çürütülüyor, üniversiteler değersizleştirilmeye çalışıyor. Akademiye, akademisyenlere, üniversitelere saldırılar dün de vardı, bugün de var, yarın da var olacak. Yalnız bugünümüz değil, yarınımız da çürümeye terk ediliyor.

Biz, tam da bu yüzden akademiye ve üniversitelere yapılan tüm saldırıların karşısında durmak için bir güç olmaya çalışıyoruz. *ODTÜ Savunulmalıdır Platformu*, önce ODTÜ'ye, sonra bütün üniversitelere, akademiye, akademisyenlerimize yapılan saldırıların karşısında durmak ve her zaman ses çıkarmak için vardır. Biliyoruz ki, her bir direniş bir önceki mücadeleden beslenerek büyür, dayanışmayla güçlenir. Biz de *ODTÜ Savunulmalıdır Platformu* olarak direnişi büyütmek, dayanışma geleneğini ve her daim direnme halini kalıcı ve kuvvetli hale getirmek için uğraşıyoruz.

Bir üniversitede yemekhane ücretlerinin indirilmesi için direnen öğrencilerin de başka bir üniversitede gerici bir akademik personelin, öğrencisinin yazdığı makaleye sansür uygulamasına karşı çıkanların da sesini bu platformdan duyurmayı bir görev bilerek mücadeleyi sürdürüyoruz. Başka üniversitelerde okuyan öğrencilerden, bizim mücadelelerimizden güç bulduklarını ve kendilerinin de bir direniş başlattığını, ya da ODTÜ'lü öğrencilerin dayanışmasını yanlarında görmek istediklerini söyleyen mesajlar alıyoruz.

Şimdilik sadece bir sosyal medya aracı olarak var olsak da, bahsettiğimiz doğrultuda daha da büyümek, kalıcı hale gelmek

ve bizden sonra gelecek arkadaşlarımıza direnişin her zaman var olduğunu hatırlatmak için daha büyük bir dayanışma ağı kurmak istiyoruz. Amacımız, *ODTÜ Savunulmalıdır Platformunu*, şu anda bulunduğu noktanın da ilerisine taşıyıp, birlikte hareket eden organize ve örgütlü bir bütüne ulaşmak.

Bugünlerden geriye,
Bir yarına gidenler kalır
Bir de yarınlar için direnenler…

Adnan Yücel

Umudun Kökleri: ODTÜ Kavaklık Direnişi

Ufuk Demir

> *"Sayın Cumhurbaşkanım son olarak zat-ı alinizin çok önem verdiği KYK Yurdu ile de bilgi arz etmek istiyorum. Üniversitemizde KYK Yurdu için en merkezi bölgemizde toplam 40 dönüm arazi tahsis edilmiştir, kırmızı ile gösterilen alan sayın cumhurbaşkanım. Tahsis edilen arazi, merkezi spor salonuna çok yakın olup diğer yurtlarımızın da yanındadır. KYK Yurdumuzun temeli Mayıs 2019 tarihinde atılacak olup, projemizin bitmiş hali de yansı da gösterilmektedir."*

Bu sözler Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) Rektörü Verşan Kök'ün 13 Şubat 2019'da ODTÜ Teknokent Bilişim İnovasyon Merkezinin açılış töreninde titreyen sesiyle yaptığı konuşmadan bir kesit. ODTÜ'nün atanmış rektörü Kök, Kemal Kurdaş Kültür Kongre Merkezinde yapılacak bu tören için 2018-2019 Akademik Takvimi Şubat programını değiştirmiş ve AKP Genel Başkanı Recep Tayyip Erdoğan'ı ODTÜ'ye davet etmişti. Bu konuşma ile ODTÜ bileşenleri, ODTÜ'lülere sorulmadan ODTÜ arazisi içinde bir değişikliğin daha yapılacağının ilanıyla karşı karşıya kaldılar.

ODTÜ bileşenleri, 2017 yılında gerçekleşen sistem değişikliği referandumu sürecinde "*Hayır Şenliği*" ve ODTÜ-Bilkent yol eylemleriyle[1] bir araya gelmişlerdi. Bu noktadan sonra ODTÜ toplulukları zaman zaman bir araya gelmiş; ancak somut bir adım atılmamıştı. Geçen bu süreçte üniversiteler üzerindeki baskı her geçen gün artmış; soruşturmalar, akademik cezalar, gözaltı ve tutuklamalarla öğrenciler sindirilmeye çalışılmıştı.

[1] Bu eylemler için bkz. bu derlemede yer alan "*ODTÜ Savunulmalıdır, Akademi Savunulmalıdır*" başlıklı yazı.

ODTÜ'de durum diğer üniversitelerden farklı değildi. ODTÜ, yoğunlaşan saldırı sürecini diğer üniversiteler kadar sert yaşamasa da; Verşan Kök ve yönetiminin sermayenin ve AKP'nin temsilcisi olduğu yavaş yavaş hissedilmeye başlanmıştı. Toplulukların etkinlikleri yasaklanıyor, topluluklar kapatılıyor, öğrencilere soruşturma açılıyor, öğrenciler fişleniyordu. Polis her fırsatta yerleşkeye giriyor; ülkücü, Perinçekçi ve AKP'li çetelere ODTÜ'de alan açılmaya çalışılıyor ve yurtlar polislerce basılıyordu. 9 Mayıs 2019 günü düzenlenen Devrim Yürüyüşünde pankartlara ve flamalara müdahale edilmiş; savaş eleştirisi ve "*yasaklı*" sözcükler kullanıldığı anda yürüyüşe saldırı olacağı bildirilmişti.

Direniş filizleniyor

Bu sürecin kırılma anı, 10 Mayıs 2019 günü gerçekleşen 9. ODTÜ Onur Yürüyüşüne polisin sert saldırısı oldu. Polis, sabahın erken saatlerinde yerleşke girişlerinde ve içinde konuşlanmış; rektörlük önü ve yemekhane civarında da birçok sivil polis ve çevik kuvvet gözaltı araçlarında hazır bekletilmişti. Öğrenciler, eylemin başlamasına yarım saat kala, Fizik çimlerinde otururken saldırıya uğradılar ve polis terörü başladı. Fizik çimleri, biber gazı ve plastik mermiler kullanan polis tarafından işgal edildi. Merkez Mühendislik önünde toplanan ODTÜ Öğrencileri "*Dağılıyoruz*" formatında gerçekleşecek olan eyleme başlamak üzereyken polis yine saldırıya geçti ve gözaltılar başladı. Saldırılar o kadar şiddetliydi ki, bu şiddete karşı çıkan Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi öğretim üyesi Mehmet Mutlu da aynı şiddete maruz kaldı ve gözaltına alındı.

Bütün bu sürecin hazırladığı politik bağlamda giderek hareketlenen ve tepkisini göstermeye başlayan öğrenciler başta olmak üzere tüm ODTÜ bileşenleri; bu yaşananlardan hemen birkaç gün sonra, rektörlüğün Kredi Yurtlar Kurumu (KYK) yurdu konusunda ciddi olduğunu gördüler. Yurdun yapılacağı Kavaklık arazisini çitle çevirmek ve işçiler için baraka inşa etmek üzere malzemeler getirilmeye başlanmıştı. ODTÜ bileşenleri KYK yurdu dayatmasını tartışmaya başladılar.

14 Mayıs günü Topluluklar Barakası önünde gerçekleştirilen forumdan ortak ve net bir karar çıkmaması üzerine, aynı günün gecesi iki ODTÜ öğrencisi Kavaklık alanını savunmak üzere Şok Market yanına çadır kurdu. Defalarca ODTÜ İç Hizmetler Amirliğinin sözlü tacizine uğrayan iki öğrenci, alan dışına çıkmayarak Kavaklık'ta nöbet tutmaya başladılar. Bu eylem itibariyle 15 Mayıs 2019 Kavaklık Direnişinin başlangıç günüdür.

Kavaklık Direnişi, ODTÜ Rektörlüğü ile KYK adına Çevre Bakanlığı arasında imzalanan yurt inşaatı konulu protokolün ortaya çıkması ile başladı. Direnişin iki önemli nedeni vardı. ODTÜ'nün özerk yapısı içinde öğrenci yurtları yıllar boyunca üniversitenin kendi inisiyatifiyle yapılmıştı. İktidarın "*dindar ve kindar nesil yetiştirme*" amacının bir aracına dönüştürülmüş yapısı ile bir KYK yurdunun ODTÜ yerleşkesine Truva atı gibi sokulması girişimine karşı durmak gerekiyordu. İkinci nedense, bu girişim için seçilen 40 dönümlük alanın uzun yıllar boyunca ODTÜ içinde çok sayıda canlıya ev sahipliği yapan ve yaşatılması gereken bir ormana dönüşmüş Kavaklık arazisinin olması idi.

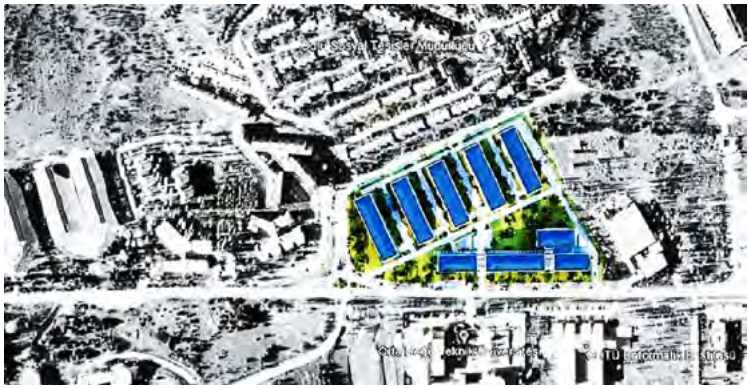

Devam eden süreçte, rektörlük tarafından gün aşırı propaganda e-postaları gönderilmeye başlandı. Rektörlüğün en büyük iddiası, ODTÜ'nün yurda ihtiyacı olduğu ve buna bütçesi olmadığı için KYK yurdu yapılmasına karar verildiğiydi. Bu andan itibaren Kavaklık İnisiyatifi, eylemin çarpıtıldığını ve direnişin yurt istememek değil, KYK Yurdu istememek üzerine kurulu olduğunu dile getirdi. Doğal bir alan olan Kavaklık'taki ağaçların kesilmemesi ve yerleşkenin başka bir yerinde ODTÜ yurdu yapılması gerektiği; bunun için direnildiği vurgulandı. Ayrıca, "*Biz Yurt İstiyoruz*" başlığıyla bir video yayınladı.

Bu videoda öğrenciler taleplerini ve düşüncelerini ortaya koydular: ODTÜ öğrencileri KYK değil, ODTÜ yurdu istiyorlardı. ODTÜ'nün özerk yapısına zarar vermeyecek ve yalnızca ODTÜ'lülerin kalabileceği bir yurt istiyorlardı. ODTÜ yerleşkesinde bir doğa kıyımı daha yaşamak istemiyorlardı. Yurt için yapılacak masrafların mezunların ODTÜ'lülerin dayanışmasıyla karşılanabileceğini, "*Olanak yoksa biz varız!*" diyerek gerekirse yurt inşaatında çalışabileceklerini söylüyorlardı.

Bu video ve yayınlanan bildirilerle bütün ODTÜ bileşenleri Kavaklık Direnişine sahip çıkıyor ve Kavaklık'a yönelik sahiplenme günden güne güçleniyordu. Kavaklık Direnişinin 51. Günü (4 Temmuz 2019) yayınlanan Kavaklık İnisiyatifi bildirisi, o güne

kadarki süreci özetliyordu. "*Neden Karşıyız?*" başlıklı bildiri, yapılmak istenen yurdun ODTÜ'nün kültürüne, ekosistemine, doğal yaşama ve günlük pratiklerine nasıl zararlar vereceğini açıklayıcı nitelikteydi.[2]

Direnişin meşruiyeti

Rektörlük bu alanı, 1989'da kurulan ODTÜ Geliştirme Vakfına 1994 yılında 49 yıllığına devretmiş; ancak KYK ile yapılan protokolü ODTÜ Geliştirme Vakfı değil, rektörlük imzalamıştı. Rektörlük kendi denetiminde olmayan bir araziyi bir başkasına tahsis etmiş; Sülün Osman hikâyesi ODTÜ'de gerçek olmuştu.[3] Dahası yapı için izin alınmamıştı: Uygulanmak istenen planın ada-parsel değişikliği yapılmamış; plan onayı ve imar izni için başvurulmamış, doğrudan uygulamaya geçilmek istenmişti. Üstelik bu süreci işleten ODTÜ ve KYK birer devlet kurumuydu.

[2] Bildiri metni bu yazının sonunda bulunabilir.

[3] Sülün Osman, 1950 ve 1960 yılları arasında İstanbul'da insanlara çeşitli kamu mallarını satmakla ün yapmıştır. Örneğin, Galata Köprüsünü, tramvaylarını, Galata Kulesini, Kız Kulesini, Eminönü ve Dolmabahçe Saat Kulelerini, Şehir Hatları Vapurlarını birçok kez satmıştır.

Yasal zeminin eksikliği ötesinde, ODTÜ daha köklü sorunlarla da karşı karşıyaydı. Verşan Kök, yönetime geldiğinden beri ODTÜ bileşenlerine sormadan karar almayı, tepeden inmeciliği yönetim tarzı bilmiş ve gerektiğinde iktidardan aldığı talimatlarla kimi uygulamaları hayata geçirmişti. Bu tepeden inmeci yaklaşım, Kök'ün öğrenciler nezdinde hızla, akademisyenler ve işçiler nezdinde ise yavaş yavaş meşruiyetini kaybetmesine neden olmuştu. Kavaklık Direnişi işte bu meşruiyetsizlik karşısında, kendi meşruiyetini ODTÜ'nün doğal alanını ve kültürünü savunmasından alıyordu. Direniş meşruydu çünkü bu proje ODTÜ ormanına zarar veriyordu. Direniş meşruydu çünkü bu proje ODTÜ kültürünü dışarıdan gelecek müdahalelere açarak tehlikeye atıyordu.

55. Gün: Polis ODTÜ'de

Kavaklık Direnişinin 55. Günü olan 8 Temmuz 2019'da, "*Neden Karşıyız?*" başlıklı bildiriden yalnızca dört gün sonra, polis bir şafak operasyonu düzenleyerek sabah 7 civarı Kavaklık'ı tamamen kuşattı ve Kavaklık etrafını barikatlarla çevirdi. Her adımda bir polis olacak şekilde bütün alan çevrelendi. Polislerle birlikte İç Hizmetler Amirliğinde görevli özel güvenlik görevlileri ve rektörlükten kimi yöneticiler, direnişteki öğrencileri Kavaklık dışına çıkarmak için polisin yanında yerini aldı. Polisle birlikte alana giren ODTÜ yönetiminden bu isimler,[4] öğrencilere alandan çıkmazlarsa polise zorla çıkarttıracaklarını söylediler. Bu söylemlerinden de anlaşıldığı üzere polis, tıpkı Onur Yürüyüşünde olduğu gibi, ODTÜ yönetimi tarafından çağrılmıştı.

Bu andan itibaren polisin baskın yaptığını yayıp destek sağlayabilmek için zaman kazanmak gerekiyordu. Eşyalarını olabildiğince yavaş toplamaya başlayan direnişçi öğrenciler, yaklaşık iki saat süren toparlanma oyalamasından sonra alan içinde kol kola girdiler ve alanı terk etmemek üzere eyleme başladılar. Bunun üzerine başlayan saldırıda polisler, öğrencileri kalkanlarla ite kaka, saçlarını

[4] Oğuzhan Hasançebi, Ahmet Yozgatlıgil, Türker Özkan, Dilek Sanin ve Gülser Köksal.

çekip tekmeleyerek alanın dışına çıkarmaya çalıştı. Kavaklık Direnişi sayfasında canlı yayında olan ve canhıraş yayın yapmaya çalışan arkadaşımızın, "*Kol kola gir, bırakma!*", "*55 biter 56 başlar! Bunu unutmayın, burayı bırakmayın!*", "*Ağaçları bırakmayın, işkence var!*" sözleri direnişe ne kadar güçlü sahip çıkıldığını gösteriyordu.

Baskın ve polis şiddetinin yayılması üzerine sabahın erken saatlerinde ODTÜ öğrencileri başta olmak üzere, mezunlar, akademisyenler, milletvekilleri, odalar, sivil toplum kuruluşları ve destek vermek isteyen yurttaşlar alana akın etti. Ne kadar dil dökülse de, etkisi olmadı. Bu inşaatın ruhsatsız ve hukuksuz olduğu açıklandı ama polisi ikna çabaları bir işe yaramadı. Polis ağaç kesim işleminin durdurulmaması için alana kimseyi sokmadı. Kavak ağaçları tek tek katledilmeye başlandığı anda, o hâlâ kulaklarımızdan silinmeyen feryatlar başladı: "*Hocam kesmeyin hocam! Neden kesiyorsunuz? Hocam yapmayın, bari siz kendiniz direnin. Siz ezilmiyor musunuz? Siz de eziliyorsunuz!*" Bu feryatlar, bugün bile kulaklarımızda yankılanıyor.

CHP ve HDP milletvekilleri ile gençlik örgütlerine üye ODTÜ'lü arkadaşlarımızın yönetimle görüşmesi sonucu iki saat sonra ağaç kesimi durduruldu; ancak ağaçların büyük kısmı çoktan katledilmişti. Akşam olduğunda, direnişin devam edip etmeyeceği tartışmaları sürerken, polisin yerleşke içine yerleşmesinin da etkisiyle direniş kaldırıma atılmış çadırlarda devam etti. Aynı gün Çankaya Belediyesinin ruhsatsız inşaatı mühürlemesiyle birlikte bir ay içinde ruhsat alınmadığı takdirde yargı yolunun açılacağı bildirildi.

55. Günü izleyen günlerde, bir hafta boyunca rektörlük önünden Kavaklık'a yürüyüşle sonuçlanan eylemler devam etti. Polis baskınından sonra Çevik Kuvvet, ODTÜ yerleşkesinden çekilmemiş, Kavaklık'ın hemen yanında bulunan spor salonunun girişini karakola çevirip orada nöbet tutmaya devam etmişti. Direnişçi öğrenciler ise yurtlar bölgesi ile Kavaklık arasında kalan alanda nöbete devam ediyordu. Polisin yerleşkeden çekilmemesine akademisyenlerden gelen tepkiler üzerine, polisler üç günün sonunda kapılara çekildi; ancak bir hafta boyunca A1 ve A4 kapılarında nöbet tutmaya devam

ettiler. Rektör Kök sürecin ilerleyişi, usulsüz protokol ve imarsız yapılaşma çabası ayyuka çıktıkça köşeye sıkışıyor ve yavaş yavaş KYK yurdu sevdasının suya düştüğünü fark ediyordu.

61. Gün: Kökler direnişe çağırıyor

61. Gün geldiğinde her yönüyle çok iyi örgütlenmiş bir direniş eylemi ortaya konuldu. ODTÜ içinde ve dışında süreci organize edecek olan birimler, haberleşme birimi, görselleştirme ve sosyal medya birimi, eylem komitesi ve lojistik gibi birimlerin başarısı sayesinde 61. Gün Eylemi başından sonuna kadar kontrollü ve planlandığı gibi gerçekleştirildi.

14 Temmuz 2019 Pazar günü meslek odaları ve sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri, Ankara, İstanbul, Antalya, İzmir ve birçok farklı şehirden gelen ODTÜ Mezunları Derneği üyeleri, 100. Yıl Mahallesi halkı ve ODTÜ öğrencileri bir araya gelerek, ODTÜ Mezunları Derneği önünden yürüyüşe başladılar ve A4 kapısına kadar geldiler. Polis ve özel güvenliğin barikatla kapattığı A4 kapısı, dirençle barikatlar aşılarak geçildi ve Doğu Yurtları önünde bekleyen ODTÜ öğrencileri ile buluşuldu.

Buluşma anı öylesine sevinç doluydu ki, kaos ve karnavalın birlikte yaşandığı aklın ve duyguların ötesinde bir coşku yüzlerden okunabiliyor, sesler sloganlar yaşam sevincini derinden hissettiriyordu. Çok büyük bir kalabalık Doğu yurtları önünde alkış, ıslık, slogan ve kucaklaşmalarla buluşarak, "*Kavaklık'ı Yeşerteceğiz*" pankartıyla Devrim Stadyumu yanından davul, zurna ve enstrümanlarla yürüdü.

Yürüyüş sırasında davul eşliğinde "*Gün Doğdu Marşı*" okundu; "*Verşan Kök ODTÜ'ye rektör olamaz!*", "*ODTÜ'de KYK istemiyoruz!*" ve "*ODTÜ'ye yurdu ODTÜ'lüler yapar!*", "*Ampül Verşan*", "sloganları atıldı. 61. Gün okunan bildiride KYK yurtlarının yalnızca ODTÜ'de değil, hiçbir üniversitede istenmediği vurgulandı ve direnişin kazanılana kadar devam edileceği bir kez daha hatırlatıldı.[5]

Yürüyüşte faili meçhul bir şekilde öldürülen Rabia Naz'ın babası Şaban Vatan da bulunuyordu.[6] Şaban Vatan, sözlerinde bu direnişin herkesin ve her şeyin direnişi olduğunu şu sözlerle aktardı:

> Sizler ODTÜ merkezden Türkiye'deki bütün ağaç kıyımlarına ses veren değerli, pırlanta gibi gençlerimizsiniz. Hepimiz biliyoruz ki daha önce de yaşanan bir yeşillik kıyımı olmuştu. Ve bu olayla ilgili maalesef gençlerimiz suçlanmıştı. Ve sizler burada ODTÜ'de yeşillik, yaşam mücadelesi veren gençlerimiz; sizler ODTÜ'de Rabia Naz'ın da sesi oldunuz. Rabia Naz Vatan 11 yaşında canice canına kıyılan, siyasi emeller için örtbas edilen bir masum çocuk. Ve Rabia Naz, bütün insanlığın adaletini temsil ediyor bugün ülkemizde. Bugün yaşadığımız durumda, Rabia Naz'a adalet arayışı içerisinde birçok adaletsizlikle karşı karşıya kaldık ve bugüne kadar birçok durumlarda mücadelesini verdik. Ben Rabia Naz'ın babası olarak siz değerli pırlanta gibi gençlerimize minnettarım.

61. Gün Yürüyüşü

[5] Bildiri metni bu yazının sonunda bulunabilir.

[6] 11 yaşındaki Rabia Naz Vatan, Giresun'un Eynesil ilçesinde 13 Nisan 2018'de evinin önünde yaralı bulundu ve kaldırıldığı hastanede yaşamını yitirdi.

61. Gün bir şenlik havasına dönüşse de, çitlerin sökülüp sökülmeyeceği sorusu henüz ortadaydı. Bir yanda direnişin getirdiği şenlikli etkinlikler neşe içinde devam ediyor, diğer yanda direnişçiler ve mezunlar Kavaklık içine girip girmemeyi tartışıyordu. İçeri girilmeliydi; çünkü bu alanda yapılan hiçbir şey yasal değildi. İçeri girilmemeliydi; çünkü hukuki süreç işliyordu ve yasal olarak kazanılabilecek bir direniş varken bu hamle aleyhte kullanılabilecek bir şeydi. Yüksek Lisans Konukevi önünde bir forum gerçekleştirildi. Forumda yapılan tartışmalar sonucunda içeri girilmemesi ve Çankaya Belediyesinin ruhsatsız yapıları mühürlediği 55. Gün üzerinden 30 gün geçmesi, yani 85. Günün beklenilmesi önerildi. 85. Gün hâlâ ruhsat alınmamışsa, inşa edilen işçi barakalarının yıkım süreci başlayacak ve yasal olarak Kavaklık kamuya arz edilecekti. Bu nedenle 61. Gün eyleminde Kavaklık'ı tutsak eden çitler yıkılmamış ve 85. Gün beklenilmiştir.

85. Güne doğru: Yeşerecek köklerimiz var

Kavaklık dışında kurulan çadırlarda nöbet devam ederken, direnişin şekli de değişmeye başlıyordu. İçeride kurulan komün yaşam pratikleri giderek zayıflamış ve alan bir kamusal alana, bir araya gelme/eğlenme alanına dönüşüyordu. Bunun çok temel birkaç nedeni vardı: Artık Kavaklık Direniş izole bir bölgede değil, yol üstündeydi ve herkesle daha çok temas halindeydi. Bir diğer nedeni de, mekânsal olarak bir çizgi üzerine dizilmiş çadırlar bir "*bir araya gelme*" alanı oluşturmuyordu. Bu yüzden sokakla ve insanlarla direniş alanının etkileşimi, komün içindeki bireylerin kendi aralarındaki etkileşimden daha kuvvetli bir hale gelmişti. Artık sabahları kalktığımızda ODTÜKent ve Teknokent tarafında çalışan işçilerle selamlaşıyor, akademisyen hocalarımızla daha sık ayaküstü sohbetler ediyorduk.

Bu şekilde bir ay Kavaklık dışında geçti ve 85. Gün geldi. 7 Ağustos 2019 sabahı başlayan ve beş saat süren toplantıda, güneş batmadan üç-dört saat önce Kavaklık'a giriş kararı aldık. Bu karar

doğrultusunda telleri kestik ve içeri girebilmek için yol açtık. Bütün eşyalarımızı toparlayıp yeniden içeri girdiğimizde, bıraktığımız o kavaklardan eser yoktu; ama kavak ağacının bir özelliği olan "*köklerden yeşerme*" sonucu kesilmiş her ağacın yerinde bir sürü halinde fidanlar serpilmişti. Adeta orman köklerinden yeniden doğmak istiyor, bizimle birlikte direnişe dâhil oluyordu.

Bütün alanı inceleyip kavakların yeniden yeşereceğini fark ettiğimizde yaşadığımız sevinçle birlikte eski komün alanımızı yeniden kurmaya başladık. Her sabah erkenden kalkıyor, Kavaklık etrafını çevreleyen çitleri tek tek elimizle ve yan keski yardımıyla açıyorduk. Üç günün sonunda bütün alanı özgürleştirip yeniden halkın, kuşların, hayvanların alanı kıldık. O günün akşamı da yine bir şölen gibiydi. İçeriye girdiğimizi duyan dostlarımız akın akın Kavaklık'a geliyor ve alanı özgürleştirmeye yardımcı oluyordu.

Bir süre sonra komün bilincini daha da canlandıracak kararlar aldık. Çadır alanını daha ortak bir hale getirmek için, aşağı yukarı 30 metrekare genişliğinde daha büyük bir direniş çadırı kurduk ve soba alıp kışa hazırlandık. O günden sonra direnişimizin ateşi hiç sönmedi.

Nasıl örgütlendik?

Direniş her ne kadar ODTÜ öğrencileri ile başlayıp, ODTÜ Toplulukları ve gençlik örgütlerinin katılımıyla güçlense de, sürecin tamamına baktığımızda çok geniş bir birleşme görüyoruz. Direnişin kazanılmasında en az öğrenciler kadar, hatta belki daha fazla katkısı olan ODTÜ akademisyenleri, sürecin başından itibaren bizimle yan yana durdular. Kavaklık'ta yurt inşaatı yapılmasına ODTÜ Geliştirme Vakfının şerh düşmesi, rahmetli eski rektörümüz Ahmet Acar'ın katkıları ile gerçekleşti. Bunun yanında Kavaklık Direnişçileri, her gün akademisyenlerin odalarına bildirilerle gidiyor, süreci anlatıyor; hocalarımızla, bölüm başkanlarımızla, dekanlarımızla görüşüyor ve sürecin meşru olmadığını, tehlikelere yol açacağını ve doğal bir alanın tahribatıyla sonuçlanacağını bildiriyordu.

Bu çabalarımız boşa çıkmamış ki; 55. Gün polis saldırısından sonra kampüse seyyar karakol kurulmaya çalışıldığında hocalarımız, bölüm bölüm, fakülte fakülte açıklama yayınlıyor ve tam bir birlik havası yaratılıyordu. Yakın dönemde akademisyenlerin direnişe böylesine sahip çıktığı ve katıldığı başka bir an yoktur. Bunun yanında ODTÜ işçilerinin bizimle kurduğu iletişim ve etkileşim de bir o kadar değerli ve önemliydi. Ne kadar açıktan bir destek bildirisinde bulunmasalar da, bizimle kurdukları her iletişimde bizimle olduklarını belirtiyor ve hissettiriyorlardı. Yerel olanla bütünleşmek hissi ve sahiplenilmek, bir şeyin sürdürülmesinde en değerli etkendir. Bunu başarmıştık.

Bu direnişin ODTÜ dışında da çok değerli destekçileri vardı: en başta mezunlarımız. Mezunlar bizimle özellikle ODTÜ Mezunları Derneği aracılığıyla sürekli iletişim halindeydiler ve sürecin ilerletilmesinde yardımcı oldular. Dava sürecinde hukuki sürece verdikleri desteğin yanı sıra finansal, lojistik ve manevi destekleri de direnişi bu kadar uzun süre ayakta tutan şeylerdendi. Bunun yanında, sivil toplum kuruluşları bizimle sürekli iletişim halinde bulunuyor; meslek odaları sürekli dayanışmaya ve ziyarete geliyordu. Bu süreçte Mimarlar Odası Ankara şubesinin katkısı ayrı tutulmalıdır. Yurt sürecinde plana ve imara dair detayları bize aktarmada ve hukuken sürecin takibinde verdikleri emek çok değerliydi. TİP, HDP ve CHP milletvekilleri, gerek ODTÜ yönetimi ve Gençlik ve Spor Bakanlığı ile görüşerek, gerekse meclis kürsüsünden verdikleri destekler ile bu süreçte görünürlüğümüzü ve sesimizi daha da yukarı taşıdılar. Bütün bunların yanında diğer üniversitelerdeki arkadaşlarımızın kendi üniversitelerinden bize destek için ses yükseltmesi direnişi, yalnızca ODTÜ için değil, Türkiye'nin bütün üniversiteleri için verdiğimizi ve dayanışmanın her şeyin üstesinden gelebileceğini gösterdi.

Sonuç yerine: Bir komün deneyimi

Bütün bu süreçlerin ötesinde Kavaklık yeni bir toplumsal tahayyül sunuyordu. Komün yaşam deneyimi ve paylaşım fazlasıyla benimsenmiş ve her şeyin ortaklaşıldığı, herkesin kurduğu özel

ilişkilerin ötesinde komünün her bireyini kendine eşit uzaklıkta gördüğü bir yaşamdı. Dili, dini, cinsel yönelimi, yaşı vb. fark etmeksizin herkesin eşit söz hakkı vardı. Söz söylemek isteyenin hakkı olduğu bir birlik, kimi zaman özellikle kritik anlarda karar almayı zorlaştırsa da, her sesin değerli olduğunu fark edebileceğimiz bu gizli uzlaşı çoğumuzun yeni deneyimlediği bir şeydi. Kimi zaman saatler süren tartışmalar yapılıyor ve bu yüzden kimileri evlerine dönemiyordu. Sert argümanlar ortaya atılan tartışmalar bile mutlaka samimi tebessümlerle sonlanıyordu. Orası hepimizin yurduydu.

Bunun yanında ikili ilişkiler de hayli fazlaydı: Direnişe ve militanlığa mekanik bir soyutluluk atfedilmekten ziyade, insana dair olanı kavrıyor; hislerin ve arzuların da direnişin bir parçası olduğunu fark ettiriyordu. Bu nedenle komüne zarar vermediği sürece hiçbir ilişki tartışma konusu olmuyordu. İnsanların kendisini böylesine ifade edebildiği bir ortamın yaşatılması fikri tam da bu zamanlarda açığa çıktı. Hiç kimsenin yalnız olmadığı bir toplumsal tahayyül, yeryüzünde cenneti var etmek isteyenlere nasip olabilirdi ancak. Öyle bir cennet ki, *Praksis*, *Bandista* ve *Collectif Medz Bazar* gruplarının farklı zamanlarda gelip dayanışma konseri verdiği ve her an müzikle yaşadığımız bir yerdi.

Öyle bir cennet ki, tek kuruş ödemeden aylarca yaşanabilirdi. Sanki kapitalizmin çarkından çıkmış gibiydik. Elbette bu büyük yanılgıya düşmedik ama böyle hissetmenin ne demek olduğunu bir zaman diliminde dahi olsa deneyimlemiştik artık. Kapitalizmin çarkından çıkmış gibiydik; çünkü yemeklerimizi Mezunlar Derneği getiriyor, kimi zaman lojmanlarda kalan hocalarımız kendi elleriyle yemekler yapıyor, mezunlar sürekli bağışlarda bulunuyor ve direnişe gelmeyen arkadaşlarımız bizi maddi olarak destekliyordu. Bu nedenle komün, kimsenin aç olmadığı ve aç olanın gelip doyduğu bir yerdi. Kimsenin yersiz, kimsenin yalnız, kimsenin aç olmadığı bir yer...

Kavaklık Direnişi, belirli bir dönemin belirli koşullarında ortaya çıkmış bir direniş pratiğiydi. Her direniş gibi Kavaklık'ın da kendi dinamikleri vardı. Bu özgünlüğü nedeniyle Kavaklık Direnişi bize bir

formül sunamıyor; ancak uzun zamandır unutulmuş olan bir şeyi yeniden hatırlatıyor; politik mücadelenin bir süreç olduğunu, meşru bilinen her yolu denemeyi ve en önemlisi de vazgeçmemeyi hatırlatıyor.

Her güzel şeyin elbette başladığı o şenlikli an gibi bitişi de olacaktı ve Kavaklık Direnişi kendi bağlamı ve zamanında parlayıp yangın olarak sönümlendi; ancak bu direniş sona erdi diyemeyiz. Çıkardığı yangın, kıvılcım kıvılcım yeni direnişlere ilham oldu. Kazdağları'ndan Cerattepe'ye, Bursa'da Metal Fabrikalarından Mardin Büyükşehir Belediyesine, her kim ki haksızlığa uğradıysa Kavaklık Direnişinin ateşini alsın ve yüreğini harlasın diye…

Collectif Medz Bazar Kavaklık'ta

EK 1:

NEDEN KARŞIYIZ?

ODTÜ öğrencileri olarak KYK yurdunu istememizin çeşitli sebepleri vardır. Başlıca sebep, KYK yurdunun bir Truva Atı gibi ODTÜ'ye sokulmak istenmesidir. Bu yurt, iktidar tarafından seçilerek yerleştirilecek öğrenciler yoluyla, ODTÜ'de karışıklık ortamı yaratmak için kullanılacaktır. Üniversite yönetimi ve KYK arasında imzalanan protokolde, yurda yalnızca ODTÜ öğrencilerinin yerleştirileceği ibaresi yer alsa da bu, durumun böyle olmayacağı ve yol için imzalanan protokolün nasıl ihlal edildiği kamuoyunca bilinmektedir. 61 tane KYK yurdu projesinin 60 tanesi ekonomik kriz sebebiyle başlatılmazken, yalnızca ODTÜ'de bir projenin başlatılması, bunu bir yurt projesinden ibaret olmadığının göstergesidir. Bu, yurdun Truva Atı olacağının en büyük kanıtıdır.

KYK yurduna karşı çıkmamızın bir diğer sebebi ise bu yurtlarda sürdürülen etkinliklerdir ve bu faaliyetler ODTÜ'nün sosyal yapısına zarar verecektir. Ayrıca, bir üniversite bilim üretmek ve uygulamak esasına dayalı olarak çalışır fakat KYK yurtları bunun aksi yönünde bir eğilim göstermektedir. "Evliliğe hazırlık", "Müftülük Ziyareti" kapsamlı etkinlikler ve gerici konferanslar ile yurt öğrencileri etkilenmek istenmektedir. Öğrenciler üzerinde bu etkinliklere katılım için baskılar kurulduğu bilinmektedir. Katılım göstermeyen öğrencilerin ise yurttan atılmak ile tehdit edilmesi konunun bir diğer kötü yüzüdür. Geç gelen öğrencilere cezai yaptırım uygulanması ise KYK yurtlarının akıl dışı ve baskıcı uygulamalarından bir başkasıdır. Erzurum'da bir KYK yurdunda yurda geç gelen öğrenciler 3 gün yemek yememe cezasına çarptırılmıştır. İmzalanan protokolde, yurdun yönetiminin KYK'de olacağı ibaresi yer almaktadır. 19 tane yurdun yönetimi ODTÜ tarafından yapılırken, kampüse KYK yönetimli bir yurt yapılması uygulamalarda farklılıklar yaratacaktır. KYK yurtlarının baskıcı yönetim şekli ODTÜ geleneklerine ve sosyal yapısına uymayacak ve problemler yaratacaktır.

Protokolün bir diğer maddesinde yurda yerleşecek öğrencilerin KYK kriterlerine göre belirleneceği ifade edilmektedir. Geçmiş dönemlerde KYK yurtlarında yaşanan olaylara bakıldığında bu kriterlerin baskıcı, gerici ve cinsiyetçi kriterler olduğu açıktır. Bu kriterlerin, yurda öğrenci alımı sırasında uygulanmasının yanı sıra yurtta yaşamaya başladıktan sonra da öğrenciler üzerinde baskı kurmak için kullanılacağı açıktır. Geçtiğimiz günlerde bir haberde yer alan olayda, emniyetten gelen gizli talimat ile kesinleşmiş mahkeme kararı bulunmayan öğrencilerin yurtla ilişiğinin ve burslarının kesilmesi talep edilmiştir. ODTÜ'nün yıllardır iktidarın hedefinde olduğu düşünüldüğünde bu tür uygulamaların öğrencileri fişlemek ve yurttan uzaklaştırmak adına sıkça kullanılacağı çok açıktır. ODTÜ rektörlüğü, öğrencilere attığı

mailde, bu projenin 122 milyon TL tutarında bir maliyeti olacağını ve destekler ile karşılanamayacağını söylemektedir. Fakat, bu açıklama daha öncekiler gibi şeffaf bir açıklama değildir. Bu projenin maliyetinin neden 122 milyon TL olacağı açıklanmamıştır. Ayrıca, KYK'nin inşa etmek istediği yapı 5 tane yurt bloğu ve 4 tane sosyal binadan oluşmaktadır. Bu sosyal binaların konferans salonu, yemekhane, çamaşırhane gibi bölümler olacağı belirtilmiştir. Fakat bugüne kadar yapılan hiçbir ODTÜ yurdu kendi konferans salonunu ya da sosyal tesis binasını içermemektedir. Açıkça görülmektedir ki, 4 bloktan oluşan bu sosyal tesis binası bir lükstür ve maliyeti yükseltmektedir. İşte bu yüzden, rektörlüğün 122 milyon TL olarak belirttiği şişirilmiş maliyet yurtların gerçek maliyeti değildir. Aksine, bir algı yönetimidir.

İhtiyacı giderecek yurt daha düşük fiyatlara mal edilebilmektedir. ODTÜ yönetiminin destek tekliflerine karşı tutumu ise maalesef müzakere dahi etmeden reddetmek olmuştur. Ayrıca, 122 milyon TL, ihalede sunulan en düşük değerdir ve ODTÜ yönetimi bunu yurdun maliyeti olarak dillendirmektedir. Yapılmak istenen yurt başta 4000 kişilik olarak planlanmıştır ve ODTÜ yönetiminin iddiasına göre, onların ısrarıyla bu kapasite 2000 olarak belirlenmiştir. 4000 kişilik bu yurt, başka üniversitelerden yerleştirilecek öğrenciler için düşünülmüştür ve Truva Atı olması adına, uygun ortamı yaratmaktadır. 19 yurdu 7300 yatak kapasitesine sahip ODTÜ'ye 4000 kişilik yurt yapmanın hiçbir mantıklı açıklaması yoktur. Bu kapasitenin 2000 düzeyine indirilmiş olması asla bir kazanım olarak görülmemelidir. KYK'nin amacı ortadadır ve her ne şart altında olursa olsun ODTÜ'de bir KYK yurduna izin verilmemelidir. Mimarlar Odası Ankara Şubesi, yakın zamanda Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına bir suç duyurusunda bulunmuştur. Oda yetkilileri, inşaatın ruhsatını elde etmek için başvurduğu kurumların hepsinden, onlar tarafından verilen bir ruhsat olmadığı cevabını almıştır. Sonuç olarak başvurulan hiçbir kurum bu inşaat çalışması ile ilgili bir ruhsat sunamamıştır. Bu da halihazırda şantiyesi için 2 baraka kurulan ve etrafına tel çevirme işlemleri 15 Mayıs günü başlayan bu inşaatın ruhsatsız olduğu anlamına gelmektedir. Ankara Büyükşehir Belediyesi İmar Yönetmeliği Madde 63'teki tanımlı hali ile 'şantiye binaları, yapı ruhsatı alınan parsellerde yapılır' hükmü bulunmaktadır. Bu hukuksuzluk karşısında Mimarlar Odası Ankara Şubesi suç duyurusunda bulunmuştur. KYK yurdu yapılması planlanan alan 40 dönümlük (40 bin metrekare), büyük çoğunluğunu kavak ağaçlarının oluşturduğu bir ormandır. Daha önceki kesimler ve yurt inşaatları sonucunda yalnızca bu alan kalmıştır ve korunması mecburidir. Kavaklık'ta yalnızca bu dönemde gözlemlenmiş kuş türü sayısı 27'dir ve bu alan kuş türleri açısından zengin bir yaşam alanıdır. Alana gelindiğinde bu zenginlik kısa sürede dikkat çekmektedir. Kavak ağaçlarından farklı olarak bölgede 29 farklı ağaç ve çalı türü yer almaktadır.

…

NE İSTİYORUZ?

KYK projesinin gökten inme bir kararla katılımcı olmayan bir süreçle işletildiği herkes tarafından görülmektedir. Rektörlüğün katılımcı süreç olarak bahsettiği şey protokol imzalandıktan 5 ay sonra öğrencilere haber vermektir. Fakat, bizim katılımcı süreçten kastımız, bütün ODTÜ bileşenlerinin ve meslek odaların katılımıyla gerçekleştirilecek, fikirlerimizle çağın gereklerine uygun bir yurt yarattığımız ve ODTÜ yurtlarında edindiğimiz tecrübelerle daha iyi bir yurdu nasıl yapabileceğimizi konuştuğumuz bir süreçtir. Siz de bu sürece içinde ODTÜ öğrencilerinin, öğretim elemanlarının, mezunlarının, mevcut ve eski çalışanlarının ve ODTÜ'ye değer verenlerin bulunduğu ODTÜ Birlikteliği tarafından imzaya sunulan çağrıya imza atarak destek olabilirsiniz. İmza metnine https://odtubirlikteligi.home.blog adresinden ulaşabilirsiniz. Talebimiz, bu yurt inşaatının iptal edilmesi ve katılımcı bir süreçle yeniden, ODTÜ tarafından başlatılmasıdır.

Kavaklık Direnişi

EK 2:

61. GÜN BİLDİRİSİ

Bizler daha özgürlükçü ve yaşanabilir yurtlar için mücadele ederken öğrenciler üzerinde bir baskı aracı olan bu KYK yurtlarını yalnızca ODTÜ'de değil hiçbir üniversitede istemiyoruz. Bugün de KYK yurtlarında yaşanan sorunlara, öğrencilere uygulanan baskılara karşı birçok üniversiteden arkadaşlarımızla hep birlikte KYK değil özgürce yaşayabildiğimiz yurtlar talebimizi dile getiriyoruz. Özce bu iki soruna karşı ODTÜ'ye sahip çıkan bizler Üniversite Yönetim Kurulu'nu yanlışından dönmeye, bu hukuksuz- ruhsatsız inşaat protokolünü yırtıp atmaya çağırırken direnişimizin 55. gününde biber gazlarıyla, polis joplarıyla karşılaştık. Verşan Kök hukuksuz protokollere imza atmanın yanında kampüse polis girmesine izin vermiş, ODTÜ öğrencilerinin yerlerde sürüklenmesine, hocalarımızın suratlarına biber gazı sıkılmasına, bir arkadaşımızın kafasından aldığı darbe alarak yaralanmasına, gözaltına alınmamıza neden olmuştur. Rektör yardımcıları da pazartesi sabahı öğrencilerin yanında durmaktansa polisin yanında saf tutmuştur.

Söyleyecek sözümüz, anlatacaklarımız çok. ODTÜ'yü sermayenin malı haline getirmeye çalışan, özellikle son 1 yılda her fırsatta polisi kampüse alan, öğrencilerin, öğretim görevlilerinin yerlerde sürüklenmesine, gözaltına alınmasına neden olan, AKP'nin truva atları ile ODTÜ geleneğine saldıran başta Verşan Kök olmak üzere bu kararlara imza atan Üniversite Yönetim Kurulu derhal istifa etmelidir. ODTÜ Hasan Tan'ların, Verşan Kök'lerin değil;

bozkırı yeşertenlerin, bilimin, özgürlüğün, direnişi ODTÜ'nün köklerine kazıyan Sinan Cemgillerin, Hüseyin Cevahirlerin okuludur.

Şüphesiz ODTÜ'ye dönük gerçekleşen bu saldırı ne tek başına Verşan Kök'ün saldırısıdır ne de bu saldırılar yalnızca ODTÜ'ye dönüktür. AKP, bilimin ve özgürlüğün adı olan akademiyi yıllardır hedef tahtasına oturtuyor. Hocalarımız KHK'lerle işten atılıyor, öğrencilerini savundukları için soruşturmalara maruz kalıyor, üniversite öğrencileri şenliklerine sahip çıkmak istediklerinde yahut okullarını savunmak için sesini yükselttiklerinde soruşturma terörüyle karşılaşıyor, burslarımız kesiliyor ve daha sayabileceğimiz birçok hak gasbıyla karşılaşıyoruz. AKP kayyum rektörler atayarak, kampüslerimizde polis aracılığıyla, gerici eğitim sistemiyle, öğrenciye ve üniversiteye bütçe ayırmayarak yoksullukla bizleri istediği "kindar nesil" haline getirmeye çalışsa da üniversiteliler burada. Her yer ODTÜ, her yer direniş diyerek akademiye özgürlük getirmek için bir arada!

Kökler direnişe çağırıyor diyerek çıktık yola. Yaşama sıkı sıkıya tutunan Kavaklık'ın kökleri çağırıyor bizleri. ODTÜ'nün köklerinde yatan direniş çağırıyor bizleri. Biz bugün sözlerimizi tam da olmamız gereken yerden söylüyoruz. İşgal edilen, polisle sarılmış olan, beton dökülerek yok edilmek istenen Kavaklık'ı yeniden yeşerteceğiz. Tüm üniversitelerde AKP'ye ve kayyum rektörlere karşı hep birlikte mücadele etmeyi sürdüreceğiz.

Polis varsa, şiddet varsa, kayyum rektör varsa, AKP varsa başta ODTÜ'de olmak üzere tüm üniversitelerde direniş var, umut var, yeşertilecek kavaklıklar, özgürleştirilecek kampüsler var!

Kavaklık Direnişi

Bir Başarı Öyküsü: İstanbul Üniversitesi Demokratik Üniversite Girişimi

Beyzade Sayın

1980 sonrası politikleşen biri olarak, 1999 yılında kamu emekçisi olarak İstanbul Üniversitesini tercih etmemin birkaç nedeni vardı. Birincisi, üniversite ortamında düşünce ve ifade özgürlüğünün herhangi bir kısıtlamaya tabi tutulmayacağını düşünüyordum. Üniversite, siyasal görüşlerin özgürce ifade edildiği ve tartışıldığı bir ortam demekti. İkincisi, üniversite sadece bir eğitim kurumu değildi. Aynı zamanda değişik kimliklerin, inançların ve kültürlerin bir araya geldiği, birbirinden etkilendiği ve öğrendiği ortamdı. Üçüncü neden ise, emekçilerinin çalışma biçimi ve parçalı istihdam yapısıyla üniversitenin emek mücadelesi açısından daha öğretici olacağına inanmamdı.

Türkiye'de 2000'li yılların başında uygulanan özelleştirme politikalarına paralel olarak sağlık ve eğitim alanında hızlı ticarileşme yaşandığına tanıklık ediyorduk. Aslında bu programın, Türkiye gibi "*gelişmekte olduğu*" söylenen ülkelerde uygulanmak üzere İMF ve Dünya Bankası tarafından oluşturulmuş bir proje olduğu ileriki yıllarda daha açık olarak ortaya çıkacaktı. Neo-liberal politikaların hızla hayatımıza girdiği bu dönemde; tüm kamu kurumlarında olduğu gibi üniversitelerde de sözleşmeli, 4/C 50/D'ye tabi, özel güvenlik, taşeron personeli gibi güvencesiz ve esnek çalışma modelleri geliştirildi.

Kamu emekçilerinin kazanılmış haklarına yönelik saldırılar artarken; kampüslerde reklam panoları yaygınlaşıyor; otopark, yemekhane ve kantinler taşeron şirketlere veriliyordu. Bu saldırılar

karşısında, tüm ülkede olduğu gibi üniversitelerde de sınıf ve emek mücadelesi hız kazandı. Biz de piyasalaşmaya, güvencesiz çalışmaya ve ticarileşmeye karşı kendimizi mücadelenin göbeğinde bulduk.

Demokratik Üniversite Girişimi kuruluş süreci

2011 yılı içinde, "*sağlıkta dönüşüm*"[1] ve Tam Gün Yasası gündemdeydi. Bu gündeme müdahale etmek için İstanbul Üniversitesi Tıp Fakülteleri Öğretim Üyeleri Girişimi devreye girdi. Girişim, 2547 sayılı yasada yapılan değişiklikler sonrasında 31 Ocak 2011'de yürürlüğe girecek olan "*performans değerlendirmesi*" sistemine geçilmesini öngören yeni düzenlemeye ilişkin çok endişeliydi. Girişim, bu endişelerini belirtmek üzere dönemin İstanbul Üniversitesi Rektörü Yunus Söylet'e bir ziyarette bulundu. Öğretim üyeleri konuyla ilgili endişelerini içeren ve 655 öğretim üyesi tarafından imzalanan bir bildiriyi Söylet'e ilettiler. Bu görüşmenin ardından İstanbul Üniversitesi ana girişi önünde bir basın açıklaması yapıldı.[2]

Tıp fakültelerinde çalışan öğretim üyeleri, kamuoyunda "*Tam Gün Yasası ve performans değerlendirme sistemi*" olarak bilinen yeni düzenlemenin, tıp fakültelerine bağlı hastanelerin öncelikli amacı olan eğitim ve araştırma işlevini ortadan kaldıracağını düşünüyorlardı. Basın açıklamasında, yeni düzenlemenin tıp fakültelerinde eğitim ve araştırma yapılması yerine birinci basamak sağlık kuruluşları gibi çokça hasta bakılmasını ve "*performans*" adı altında niteliksiz sağlık hizmeti sunulmasını içeren bir sistem getirdiği vurgulanıyordu.

Şubat 2011'de başlayan bu eylemler, yıl boyu İstanbul Tabip Odası ve Sağlık Emekçileri Sendikasının (SES) çağrısıyla; sağlık

[1] "*Sağlıkta dönüşüm*" adı altında yapılan değişikliklerin temeli 1982 Anayasası'nda atılmıştı. Diğer sosyal haklar gibi sağlık da 1960 Anayasasında bir "*hak*" olarak görülürken, yapılan değişiklikle devletin görevleri arasından çıkarıldı. Devlet "*düzenleyici*" pozisyonuna çekildi. Bu değişiklikleri, sağlık hizmetlerinin özelleştirilmesi olarak özetleyebiliriz. Tıp Fakültelerinden istenen eğitim ve araştırma yapmak yerine, çok sayıda poliklinik yaparak "*performans*" adı altında beş dakikada bir hasta görülmesiydi. Bu uygulama, aynı zamanda sağlık hizmetlerinin niteliksiz olarak sunulması anlamına gelmekteydi.

[2] Açıklama metni için bkz. https://istabip.org.tr/dosyalar/tfoug_basin_aciklamasi.doc. (Erişim: 28 Mart 2021)

çalışanları, hasta, hasta yakınları ve toplumun bütün katmanlarını da içine katan eylemlerle devam etti.

Bu eylemler sürerken İstanbul Üniversitesi Tıp Fakülteleri Öğretim Üyeleri Girişiminin başlattığı mücadele de devam ediyordu.

Fotoğraf: Ali Özyurt, İstanbul Tabip Odası

Diğer taraftan İstanbul Üniversitesinde; eğitimin ticarileşmesine, güvencesizliğe, taşeron çalışmaya, baskı ve soruşturmalara karşı mücadeleler eşzamanlı olarak üniversite bileşenlerinin örgütlü olduğu; Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası (Eğitim Sen) İstanbul 6 No'lu Şube, SES Aksaray Şube ve Taşeron İşçileri Dayanışma ve Yardımlaşma Derneği (Taş-İş-Der) tarafından da yürütülüyordu.

Bu bileşenlerin tümü, 2012 Aralık ayında yapılacak "*rektörlük seçimi*" sürecine kendi programları doğrultusunda müdahil olmaya karar verdiler ve Raşit Tükel'in adaylığı etrafında birleştiler. Bu süreçte, üniversitenin bileşenleri (öğretim üyeleri, öğretim görevlileri, araştırma görevlileri, idari ve teknik personel, taşeron çalışanlar ve öğrenciler) ile bu bileşenlerin örgütlü oldukları sendika, dernek, dayanışma platformları ve meslek odalarıyla bir araya gelme

imkânı buldular. Başka bir ifadeyle, İstanbul Üniversitesi içinde mücadele edenler olarak birbirimizi daha yakından tanıma ve temas etme şansı bulduk.

20 Aralık 2012 tarihinde yapılan seçimde adayımız Raşit Tükel, görevdeki Rektör Söylet[3] karşısında 637 oy alarak ikinci oldu. Seçim öncesi kendi içimizde yaşanan bütün tartışmalara ve "*ehveni şerciliğe*" rağmen, bu sonuç bileşenlerin cesaretini ve motivasyonunu arttırdığı gibi, birlikteliği de kalıcılaştırdı. Bu süreç içerisinde, 9 Ocak 2013 tarihinde İstanbul Üniversitesi Demokratik Üniversite Girişimini (İÜDÜG) kurduk. Biz bu sürece, "*haberdarlık süreci*" diyoruz.

Fotoğraf: Beyzade Sayın

Bugüne kadar, üniversitemizde ve yükseköğretim alanında yaşanan akademik özgürlük, kurumsal özerklik, güvenceli çalışma ve çalışanların özlük haklarına ilişkin hak ihlallerine karşı mücadele ederek yan yana durduk. Bu süreçte yükseköğretim alanında ve özellikle İstanbul Üniversitesi'nde yaşananları takip ettik ve çözüm önerilerimizi üniversite kamuoyuyla paylaştık. Bu süre içerisinde,

[3] 2007-2008'de Yükseköğretim Kurulu (YÖK) üyeliği yapan Söylet, 16 Aralık 2008 tarihinde yapılan seçimde ikinci olmuş; YÖK Genel Kurulu tarafından ilk sıraya yerleştirilmiş ve Cumhurbaşkanı Abdullah Gül tarafından rektör atanmıştı. Bkz. YÖK'ün rektörü başbakanın doktoru, Bianet, 23 Aralık 2008, https://m.bianet.org/biamag/egitim/111519-yok-un-rektoru-basbakanin-doktoru.

"*Bu Üniversitede Akademik Özgürlük Yok*" (İÜDÜG, 21 Şubat 2013), "*Söz Sırası Öğrencilerde*" (İÜDÜG, 20 Kasım 2013), "*Üniversite Sorunlarını Tartışıyor*" (İÜDÜG, 25 Aralık 2013), "*Kıskaç Altında Üniversite*" (Eğitim Sen ve Üniversite Dayanışma Platformu, 5 Nisan 2014), "*Bilim Kimin*" (Üniversite Dayanışma Platformu, 8 Kasım 2014) başlıklı paneller, forumlar ve söyleşiler düzenledik.

Siyasetin gölgesinde rektör seçimi

Gündemimizde herhangi bir şekilde yeni bir rektörlük seçim kampanyası yoktu. Ancak 10 Şubat 2015'te, Rektör Yunus Söylet'in milletvekili aday adaylığı nedeniyle istifasıyla birlikte İstanbul Üniversitesinde yeniden bir rektör atanması süreci başladı. Böylece, öğretim üye ve elemanları, idari personel, taşeron çalışan ve öğrencilerimizle birlikte, tüm üniversite bileşenleri olarak yürüttüğümüz çalışma gündemimize rektörlük seçimleri yeniden eklenmiş oldu.

Kuşkusuz dört yıllık bir süre için üniversite rektörlüğüne seçilmiş bir kişinin milletvekili aday adaylığı için süresini tamamlamadan ayrılması da üzerinde düşünülmesi gereken önemli bir durumdur. Neden bir rektör görev süresini tamamlamadan milletvekilliği için görevinden ayrılır? Milletvekilliği, İstanbul Üniversitesi Rektörlüğünden daha mı saygın ve itibarlı bir konumdur? Milletvekilliği seçimlerinde aday adayı olabilmek için rektörlüğü bırakan Söylet'in, daha sonra iktidar partisi tarafından aday bile gösterilmemesi durumun vahametini gözler önüne seriyor.

Demokratik Üniversite Girişimi bileşenleri olarak, rektörlük seçimlerinde aktif bir tutum almamız gerektiği konusunda fikir birliğine vardık. 2012 Aralık rektörlük seçimlerinde edindiğimiz deneyim ışığında, nasıl bir üniversite ve nasıl bir yönetim anlayışı sorusunun yanıtını aramayı önümüze koyduk. Bu aşamadan sonra demokratik, katılımcı, özerk ve özgür üniversite için dokuz başlıkta özetlediğimiz ilkelerimizi tanımladık. Bu ilkeler şunlardı:

1. Demokratik, katılımcı, özgür ve özerk üniversite.
2. Akademik özgürlük ve güvenceli çalışma.
3. Akademik özerklik ve eğitim-araştırma süreçleri.
4. Özlük haklarının geliştirilmesi.
5. Öğrenciler için yaşam alanları ve sosyal olanaklar.
6. Toplum gereksinimlerine öncelik.
7. Nesnellik ve tarafsızlık.
8. Saydamlık ve hesap verebilirlik.
9. Öncü ve örnek olma sorumluluğu.[4]

Son aşama olarak bu ilkeleri birlikte savunacak olan adayımızın kim olacağı konusunda bir tartışma yürüttük. Bu süreçte, Demokratik Üniversite Girişimi içinde, rektörlük için gerekli unvana sahip tüm arkadaşlarımızın ilkelerimiz çerçevesinde aday olabilecek nitelikte oldukları konusunda bir ortaklaşmaya vardık ve bir önceki seçimlerde de aday olmuş olan Prof. Dr. Raşit Tükel'i[5] aday gösterme kararı aldık.

Seçim çalışması

25 Şubat 2015 tarihinde YÖK Yürütme Kurulu seçim takvimini açıkladı. Aslında bu kararın YÖK Genel Kurulunda alınması gerekirdi. Ancak kararın bu şekilde, bir hafta sonra yapılacak olan YÖK Genel Kurulu toplantısı dahi beklenmeden alınmış olması yangından mal kaçırma niyetini ele veriyordu. Bir baskın seçimle karşı karşıya kalmıştık. Neyse ki, birbirimizden haberdardık ve bu sürece hazırlıksız da değildik.

[4] İÜDÜG Seçim Bildirgesi, Şubat 2015, s.11, 14, bkz. https://drive.google.com/file/d/1siK8CT0sIl5S-UIOh6EWdtk2qVcOus01/view?usp=drive_web.

[5] Tıp Fakültesi Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Profesörü Raşit Tükel, 1959 Nazilli doğumludur. 1983 yılında Ege Üniversitesi Tıp Fakültesini bitirdi ve uzmanlığını 1991 yılında İstanbul Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalından aldı. Türkiye Psikiyatri Derneği Yeterlilik Kurulu Başkanlığı, Türk Tabipleri Birliği-UDEK Başkanlığı görevlerinin ardından, Türk Tabipleri Birliği Merkez Konseyi II. Başkanı (2014-2016) ve Başkanı (2016-2018) olarak görev yaptı.

Rektörler nasıl belirleniyordu?

Her ne kadar "*rektörlük seçimi*" denilse de, Türkiye'de 1980 sonrasında rektörler seçimle belirlenmemekte; üç aşamalı bir sistemle atanmaktaydı.

Üç aşamalı atama (1992-2016)

İlk aşamada, rektör adayları arasında "*eğilim*" belirleme amacıyla üniversite içerisinde seçim yapılıyor ve öğretim üyelerinin oylarıyla altı rektör adayı belirleniyordu. Bu altı aday, aldıkları oy sırasıyla YÖK'e bildiriliyordu. İkinci aşamada, bu adaylardan üçü eleniyor; YÖK tarafından "*uygun*" görülen üç aday Cumhurbaşkanı sunuluyordu. Son aşamada, Cumhurbaşkanı bu üç adaydan birini seçip atıyordu. Bu üç aşamalı ve demokratik olmayan işleyiş, 1 Temmuz 1992'den 3 Ekim 2016 tarihine kadar 24 yıl boyunca uygulandı.

Doğrudan atamaya geçiş (Ekim 2016 sonrası)

15 Temmuz 2016 ardından ilan edilen Olağanüstü Hâl (OHAL) kapsamında bu atama sisteminin seçim içeren ilk ve tek aşaması da kaldırıldı. 3 Ekim 2016 tarih ve 767 sayılı OHAL Kanun Hükmünde Kararnamesiyle, 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun 13. maddesinde değişiklik yapıldı. "*Seçim*" yani "*eğilim*" belirleme uygulamasına son verildi.

Yeni düzenlemede YÖK üç rektör adayı önerecek; Cumhurbaşkanı da içlerinden birini seçip atayacaktı. Bu değişikliğin gerekçelerinden biri, üniversitelerde yapılan rektörlük aday belirleme seçimlerinde öğretim üyeleri arasında yaşanan gerilim ve kutuplaşmayı ortadan kaldırmak, diğeri ise atama süreci hızlandırmak olarak ilan edildi.

Ancak YÖK'ün üç aday önermesi de bir süre sonra rejim tarafından gereksiz bulundu ve 2 Temmuz 2018 tarih ve 703 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameyle YÖK'ün aday önerme yetkisine son verildi. Böylece rektörler doğrudan doğruya Cumhurbaşkanı tarafından atanabilecekti. Bu değişiklik, 9 Temmuz 2018 tarihinde Cumhurbaşkanlığı sistemiyle birlikte yürürlüğe girdi. Günümüzde rektör atama yetkisi tümüyle Cumhurbaşkanına aittir.[6]

Tüm bu gelişmelerin sonucunda hızlıca bir çalışma takvimi belirledik. Bu takvim doğrultusunda ziyarete gideceğimiz fakülte, yüksekokul ve bölümlerde uygun bir toplantı yeri saptanması ve toplantının tüm çalışanlara duyurulması gerekiyordu. Toplantı yeri

[6] Kemal Gözler, Türkiye'de 1992'den günümüze rektör atama sistemi, ("Cumhurbaşkanlığı hükûmet sisteminin uygulamadaki değeri" başlıklı makalenin ekidir), 27 Aralık 2019, bkz. https://www.anayasa.gen.tr/cbhs-ek-8.pdf. (Erişim: 28 Mart 2021)

belirlenmesini ve duyuru yapılmasını, ziyarete gideceğimiz fakülte, yüksekokul gibi birimlerin yöneticilerinden yazılı bir dilekçeyle istedik. Ayrıca toplantı yapılacak birimlerde bulunan Demokratik Üniversite Girişimi üye ve gönüllüleri, seçim broşürünü toplantı öncesi odalara tek tek dağıttılar ve toplantıya çağrı yaptılar.

Bu süreçte bazı idarecilerin fakülte bileşenlerine gerekli duyuruyu yapmadıklarına da tanıklık ettik. Yine Basın Halkla İlişkiler Müdürlüğünden üniversite bileşenlerinin iletişim bilgilerini (e-posta adresleri ve telefon numaralarını) talep etmemize rağmen gerekli bilgilerin tamamını alamadık. Zaman kısıtlılığına rağmen bazı birimlerde iki kere toplantı gerçekleştirdik. İki hafta gibi kısa bir sürede rektörlük seçim çalışmalarını Demokratik Üniversite Girişimi olarak hep birlikte yürüttük.

Bununla birlikte bir taraftan sürenin kısa olması, diğer taraftan vekil rektör Prof. Dr. Mahmut Ak'ın akademik kurulları toplayarak yaptığı seçim propagandası ve elindeki olanaklar önümüzdeki temel engellerdi. Oysaki vekil rektörün asıl görevinin akademik kurulları toplamak değil, eşit ve adil bir seçim ortamını hazırlamak olduğu tartışma yapılamayacak kadar açıktı. Normal koşullarda toplanmayan akademik kurulların rektörlük seçim döneminde toplanmasının da Aralık 2012 yılında yapılan seçimlerden kalma bir alışkanlık olduğunu hatırlatmakta yarar görüyorum. Tüm bu olumsuz koşullar içerisinde bizler demokratik, özerk katılımcı özgür üniversite modelini inançla savunduk.

Yüzlerce üniversite mensubu, adayımızın üniversiter özerkliği tali gören mevcut durumda atanamayacağı endişesini taşımasına rağmen, mücadelemizin üniversite için değerine inanarak bizleri destekledi. Bu kısa süre ve kısıtlı imkânlar dâhilinde belirlediğimiz ilkeleri çok sayıda toplantı yaparak üniversite bileşenlerine anlattık. Toplantı düzenlediğimiz fakülte, yüksekokul, enstitü ve bölümlerde, savunduğumuz ilkeleri mevcut siyasal ortamda nasıl hayata geçireceğimize dair sorularla karşılaştık. Seçilmemiz halinde bile büyük olasılıkla atanmayacağımız sıklıkla dile getirildi. Bizler de

bu koşullarda bile üniversitelerin bu ilkeleri hayata geçirebileceklerini inandık ve inatla savunduk. Toplantı çıkışlarında, birçok katılımcı, bu zor zamanda üniversiteyi üniversite yapan değerleri savunarak çok anlamlı bir iş yaptığımızı ve bizlere bu zorlu süreçte destek olabileceklerini, oy vermenin dışında bulunduğu fakülte ve birimlerde Demokratik Üniversite Girişimi için çalışacaklarını ve katkıda bulunacaklarını söyledi. Bazıları seçim için hazırladığımız seçim beyannamesini ve broşürü kendi çalıştıkları birimlerde ve ilişikte oldukları kişilere bizzat ulaştırdılar. Bu destek; savunduğumuz değerlerin üniversite bileşenlerinin çoğunluğu tarafından talep edildiğini, üniversitede bu değerleri savunmanın yaşamsal olduğunu ve savunduğumuz değerlerin kabul edildiğini gösteriyordu.

Diğer yandan, İÜDÜG Seçim Bildirgesinde bütün idari görevlerde, seçimin ve liyakatin esas alınacağını net bir şekilde belirtmiştik. Seçim çalışmaları sırasında müdürlük ve bölüm başkanlığı gibi idari görevlere dair kişisel beklentileri olan kişilerle de karşılaştık. Bu kişilerin bizim ilkelerimizden hoşlanmadığın tahmin edebiliyorduk. Ancak mücadelemiz yalnızca bir rektörlük seçimi ile sınırlı değildi. Rektör adayımız seçilir ve atanırsa, savunduğumuz ilke ve değerleri hayata geçirme olanağı bulmuş olacaktık. Eğer adayımız ancak en çok oyu aldığı halde atanmazsa da sessiz kalmayacak, oylarımızın takipçisi olacaktık.

Seçim günü

Seçim günü geldi çattı. Seçimin yapılacağı Prof. Dr. Cemil Birsen Konferans Salonuna gittiğimizde olmaması gereken bir manzarayla karşılaştık. Seçimleri adil bir şekilde idare etmesi gereken ve aynı zamanda kendisi de aday olan vekil rektör, seçimin yapılacağı salonda stantlar açarak, bir önceki rektörlüğün yaptığı çalışmaların reklamını yapıyordu. Seçimde oy kullanmak üzere gelen öğretim üyelerine, bir önceki dönemle kendisinin adaylığı arasındaki sürekliliği gösterme ve aynı zamanda bir baskı aracı kurma amacı taşıyan bu düzenlemeye itiraz ederek kısmen de olsa bazı belge ve broşürleri toplatmayı başardık.

12 Mart 2015 tarihinde gerçekleşen rektörlük seçiminde, 3002 öğretim üyesinden, 2595'i oy kullandı. 2537 oy geçerli, 58 oy geçersiz sayıldı. Seçime katılım oranı (%85,8) yüksekti. Demokratik Üniversite Girişiminin adayı Raşit Tükel 1202 oy alarak seçimi birinci sırada tamamladı. Mahmut Ak 908 oyla ikinci, Harun Cansız 382 oyla üçüncü oldu. Oyların sayıldığı konferans salonunda Raşit Tükel'in oyları açıldıkça alkışlarıyla destek veren öğretim üyelerinin sayıca azlığı, aksine vekil rektör olarak yarışa katılan adayın oyları açıldıkça salonun büyük bir kesiminden yükselen destek pek çoklarının gözünden kaçmamıştır. Sandık sonuçları ile salonun kompozisyonu arasındaki bu büyük tezat, akademi üzerinde kurulan baskının da en açık göstergesiydi.

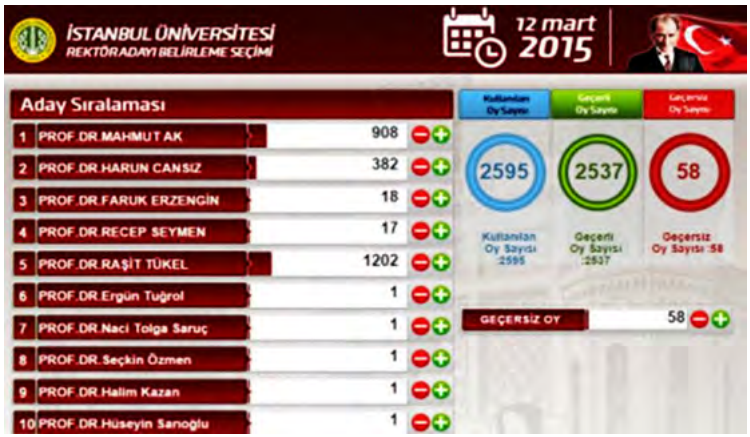

Grafik: İstanbul Üniversitesi seçim tabelası, 12 Mart 2015

Üniversite iradesi ve özerkliği için direniş

En çok oyu almıştık. Seçim çalışmalarında, "*seçimden birinci çıkarsak üniversitenin iradesine ve oylarımıza sahip çıkacağız*," demiştik. Sıra oylarımıza ve üniversitenin iradesine sahip çıkmaya gelmişti. Evet, artık adayımızın atanması için eylemdeydik. "*Oyumuza sahip çıkıyoruz*", "*Üniversitenin iradesi yok sayılamaz*",

"*Benim rektörüm Raşit Tükel*", "*Oylarımıza ve Demokrasiye Sahip Çıkıyoruz*", "*Rektör Raşit Tükel*", "*Üniversiteyi Terk Etmiyoruz*" gibi başlıklarla çok sayıda basın açıklamaları ve yürüyüşler düzenledik. YÖK'ün rektör adaylarını görüşmeye çağırdığı gün mecliste basın toplantısı ile yaşananları kamuoyu ile paylaştık.

Daha sonra yürüttüğümüz bu mücadele diğer üniversitelerde yapılan/yapılacak olan rektörlük seçimleri için örnek teşkil etmiş ve yaşanan bu deneyim diğer üniversitelerle paylaşılmıştı. Bütün bunları yaparken gücümüzü haklılığımızdan, fili meşru mücadele geleneğimizden ve öz gücümüz olan üniversitenin bileşenlerinden aldık.

Seçim sonuçları YÖK'e iletildi. Ancak YÖK, Cumhurbaşkanına göndereceği aday listesi üzerinde sıralamada değişiklik yaptı. YÖK, seçimde ikinci olan Mahmut Ak'ı aday listesinde birinci sıraya yerleştirip Raşit Tükel'i ikinci sırada bıraktı. Tükel, YÖK'ün kararının gerekçesini açıklaması gerektiğini söylerken, en yüksek oy alanın atanması çağrılarını yineledi.[7]

Henüz Cumhurbaşkanı tarafından atama yapılmamıştı. Ama bir konuda belirsizlik yoktu: Bu seçimler rektör seçimini göstermelik bir akademik ritüel olmaktan çıkarmış; ülke genelinde akademik özerkliğin tartışılacağı bir platform açmıştı. İstanbul Üniversitesinde yapılan rektörlük seçimi kamuoyunda epeyce yankı uyandırdı. 1980 sonrasında belki de ilk kez bir rektörlük seçimi bu denli tartışılarak kamuoyunda gündem oldu.

Boğaziçi Üniversitesi akademisyenleri, öğrencileri ve çalışanları Raşit Tükel'e destek eylemi gerçekleştirdiler ve bir basın açıklaması yaptılar. "*Üniversite'nin İradesi Bellidir, Rektör Raşit Tükel'dir*" başlıklı açıklamada, YÖK'ün Cumhurbaşkanlığına sunduğu listede Tükel'i ilk sıraya koymamasına tepki gösteriliyordu. Eğitim Sen'in de destek verdiği destek eyleminde, "*Demokratik, katılımcı, özgür*

[7] Beyza Kural, Tükel**:** "YÖK, kararının gerekçesini açıklamalı", Bianet, 20 Mart 2015, https://m.bianet.org/bianet/egitim/163187-tukel-yok-kararinin-gerekcesini-aciklamali. (Erişim: 28 Mart 2021)

üniversite için Raşit Tükel hepimizin rektörüdür," pankartı açılması çok çarpıcıydı.[8]

İstanbul Üniversitesinde öğretim üyeleri, asistanlar, idari ve teknik personel, öğrenciler, taşeron işçiler rektörlük seçimlerinde en yüksek oyu alan ancak YÖK listesinde ikinci sıraya düşürülen Raşit Tükel'in atanması talebiyle eylemdeydi.

Akademisyenlerin cüppeleriyle katıldığı eylemde Demokratik Üniversite Girişimi *"#Rektör Raşit Tükel. Oylarımıza ve demokrasiye sahip çıkıyoruz*," pankartı taşırken öğrenciler de üzerinde "*#Benim Rektörüm Raşit Tükel*" yazılı bir pankartı açtı.

Fotoğraf: Türk Tabip Birliği arşivi.

Eylemde, üniversite bileşenlerinin Tükel'i desteklediği konuşmalarda bir kez daha ortaya konuldu. Demokratik Üniversite girişimi adına hazırlanan basın açıklamasını Raşit Tükel okudu. Açıklamada, "*YÖK Genel Kurulu ise hiçbir gerekçe göstermeksizin yaptığı sıralamada, her iki öğretim üyesinden birinin oyunu alan adayı*

[8] Boğaziçi'nden Raşit Tükel'e destek, Bianet, 30 Mart 2015, https://m.bianet.org/bianet/print/163398-bogazici-nden-rasit-tukel-e-destek. (Erişim: 28 Mart 2021)

ikinci sıraya düşürerek öğretim üyelerinin iradesini hiçe saymıştır," vurgusu vardı.[9]

Açıklamada, İstanbul Üniversitesinin sadece bilim ve eğitim kurumu olmadığı, modern Türkiye'nin inşasında önemli bir rol üstlenmiş bir kurum olduğu belirtilerek, "*İstanbul Üniversitesinin tüm bileşenleri, öğretim üyelerinin iradeleri yok sayılarak belirlenen bir yönetimi meşru kabul etmeyecek, antidemokratik uygulamalara karşı mücadelesini sürdürecektir*," denildi.

Tükel'in en yüksek oyu almasının ardından atanması talebiyle başlatılan imza kampanyasına destek veren 15 bin kişinin ismi de metrelerce bir pankartla taşındı.[10] Demokratik Üniversite Girişiminin kararlılığı, o dönem kaleme alınan bir yazıda şöyle dile getiriliyordu:

> Bugün gelinen noktada özellikle piyasacılığa ve bilimsellikten uzaklaşılmasına karşı mücadele yürüten geniş kamuoyuna doğru mesajın verilebildiğini görüyoruz. Üniversitelere siyasi otoritenin kanıksanan müdahalesini de kısmen sorgulanır hale getirdik. Cumhurbaşkanının ataması sonrası bu noktada başka bir testten daha herhalde geçeriz. Fakat esas direniş yükseköğretimde, sağlık eğitiminden başlayarak uygulanmak istenen dönüşüm kapsamında gündeme gelecek olan İstanbul Üniversitesinin tasfiyesine karşı mücadelede gerçekleştirilecek. Girişim bugünden bu noktadaki tahkimatını hazırlıyor."[11]

Sürecin yankıları

Bu süreç sadece üniversite kamuoyunda değil, üniversite dışında da tartışıldı ve ulusal basında çokça yer buldu. Demokratik Üniversite Girişiminin seçim mücadelesi, diğer üniversitelere "*örnek*" olacak

[9] İstanbul Üniversitesi'nde Raşit Tükel eylemi, Cumhuriyet, 25 Mart 2015, https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/istanbul-universitesinde-rasit-tukel-eylemi-235997. (Erişim: 28 Mart 2021)

[10] İstanbul Üniversitesi bileşenleri, 'üniversite iradesi' için birarada. 25 Mart 2015, https://www.ttb.org.tr/haberarsiv_goster.php?Guid=10632a1e-d44f-11e7-acb3-e8c5204e2ae7. (Erişim: 28 Mart 2021)

[11] M. Görkem Doğan, Raşit Tükel yazılır, dayanışma, mücadele, zafer okunur, Hayalet Komite, 10 Mart 2015, s.1. Bkz. https://hayaletkomite.org/index.php/rasit-tukel-yazilir-dayanisma-mucadele-zafer-okunur-m-gorkem-dogan/. (Erişim: 28 Mart 2021)

denli önemli bir mücadele olarak tanımlanıyordu.[12] Ama Tükel'in rektör olması için üniversitede ortaya çıkan irade, "*askeri vesayetin Türkiye'ye armağanlarından biri olan iktidar bağımlısı YÖK tarafından*" engellenmiş; yapılan oylama yok sayılarak, "*seçilen Raşit Tükel'in yerine seçilemeyen Mahmut Ak*" atanmıştı.[13] Seçilemeyen kişinin rektör atanmasının anlamı da açıktı. Türkiye'de artık partili bir Cumhurbaşkanı vardı. "*Rektörlerin kim olacağı da onun çıkaracağı fermanlarla belirleniyor*" olduğuna göre, rektörler onun partisinin rektörleri olacaktı.[14]

Tükel'in rektörlüğünün engellenmesi ülke ve dünya kamuoyunda da büyük ilgi ile takip edildi. Hatta 7 Haziran 2015 milletvekili seçimleri öncesi basında çokça yer alan İstanbul Üniversitesi rektörlük seçimleri, siyasetçiler tarafından sıklıkla referans gösterildi. Anti-demokratik rejimleri eleştiren karikatürleriyle dünya çapında ünlü olan Brezilyalı karikatürist Carlos Latuff da İstanbul Üniversitesi rektörlük seçimlerini çizdi.[15]

Tüm itirazlara karşın Cumhurbaşkanı Mahmut Ak'ı rektör olarak atadı. Bugünden geriye bakıldığında, İstanbul Üniversitesinde yapılan son rektörlük seçiminde seçilmiş rektör atanmamış oldu. Bu aslında gidişata dair de çok önemli bir göstergeydi. 2016 ve 2018 arasında hüküm süren OHAL rejimi çerçevesinde yapılan düzenlemelerle iktidarın üniversitelere adeta "*parti komiseri*" olan rektörler atama döneminin ilk örneğiydi. Ocak 2021'de Cumhurbaşkanı tarafından Boğaziçi Üniversitesine bu üniversiteyle hiçbir ilişkisi olmayan bir kişinin rektör atanması da, İstanbul Üniversitesinde 2015'te seçilmiş rektörünün atanmamasıyla tırmanışa geçen üniversite özerkliğinin tamamen tasfiyesi sürecinin bir devamı olarak değerlendirilebilir.

[12] İhsan Çaralan, Üniversitenin 'atama rektörler'le imtihanı, Evrensel, 4 Nisan 2015, https://www.evrensel.net/yazi/73748/universitenin-atama-rektorlerle-imtihani. (Erişim: 8 Nisan 2021)

[13] Ali Sirmen, O sandık da bu usandık mı?, Cumhuriyet, 4 Nisan 2015, www.cumhuriyet.com.tr/yazarlar/ali-sirmen/o-sandik-da-bu-usandik-mi-242701. (Erişim: 28 Mart 2021)

[14] Aydın Engin, Ak Parti'nin ak rektörü: Mahmut Ak, Cumhuriyet, 4 Nisan 2015, https://www.cumhuriyet.com.tr/yazarlar/aydin-engin/ak-partinin-ak-rektoru-mahmut-ak-242705. (Erişim: 8 Nisan 2021)

[15] Carlos Latuff, Birgün Gazetesi Pazar Eki, 5 Nisan 2015.

Sonuç yerine

Demokratik Üniversite Girişiminin mücadelesi sayesinde, idari (yönetsel) özerklik, mali özerklik, bilimsel özgürlük ve güvenceli çalışma gibi kavramların bizler açıdan ne anlam ifade ettiğini pratik olarak fark etmiş ve geniş bir kamuoyuna anlatmış olduk. Süreç içerisinde savunduğumuz değerlerin sadece kâğıt üzerinde yazılı olmasını değil, bu değerlerin yönetime geldiğimiz zaman üniversite bileşenlerine nasıl uygulanacağı üzerine de kafa yorma ve tartışma olanağı bulduk. Bu değerlerin üniversitede tam olarak ne ifade ettiği bu süreçte yakından görülmüş oldu.

Demokratik Üniversite Girişimi olarak, tüm bu süreçte akademik özgürlüğü, kurumsal özerkliği, kamusal finansmanı, güvenceli çalışmayı, düşünce ve ifade özgürlüğünü savunduk. Savunduğumuz bu ilkelerin, bugün kayyum rektör atanmasına karşı Boğaziçi Üniversitesinde verilen ve dayanışma halinde olduğumuz direnişte de ifadesini bulduğunu görüyoruz. Ne mutlu ki, bu ilkeler diğer yandan da topluma her geçen gün daha fazla oranda mal oluyor. Evet, akademiye dönük saldırılar hiçbir zaman olmadığı kadar şiddetli, ama bu saldırılara karşı direniş ve dayanışma da kartopu gibi büyüyor.

Fotoğraf: Eğitim Sen İstanbul 6 No'lu Üniversiteler Şube arşivi.

Fotoğraf: Osman Baran Özdemir

Duvarlar, Sınırlar, Kelepçeler ve Direnen Üniversite

Can Candan

Kısa bir süre önce, Henryk Ross'un (1910-1991) Polonya'daki Varşova Gettosu'ndan sonra ikinci büyük getto olan Łódź Gettosu'nda 1940'larda Nazilerden gizlice çektiği fotoğrafları ilk defa gördüm. Bu gettolar Nazilerin Polonya'yı işgal ettikten sonra Yahudileri ve Romanları tecrit etmek için şehirlerin içinde oluşturdukları ve açık hava hapishanesi işlevi gören mahallelerdi.

Fotoğrafların çoğunda hayat normal akışında gibiydi ama tabii Yahudilerin kıyafetlerinin üzerine dikmek zorunda oldukları sarı renkli "*Davud'un Yıldızları*", tarihten çok iyi bildiğimiz bir anomaliyi ve korkunç sonuçlarını hatırlatıyordu. Bazı fotoğraflarda ise giriş çıkışların kontrol edildiği kapılar ve gettonun sınırlarını belirleyen duvarlar, çitler ve dikenli teller de görünüyordu.

Bu bana, Boğaziçi Üniversitesi'nde uzun süredir sürdürdüğümüz direnişimizin bir parçası olarak kesintisiz devam ettirdiğimiz nöbetlerimizi ve haftanın her son iş gününde nöbetimizi takiben Boğaziçi Üniversitesi Akademisyenleri olarak okuduğumuz haftalık açıklamamızı hatırlattı. *Bülten* adını verdiğimiz bu açıklamanın başında maalesef sürekli şu cümleyi tekrar ediyoruz:

> Sizlere basının hâlen alınmadığı, çevresinde polisin ağır silahlarla devriye gezdiği, her köşesinin kameralarla, özel güvenlik güçleri ve sivil polislerce denetlenmeye çalışıldığı, girişlerine yüksek demir parmaklıkların yerleştirildiği kampüsümüzden sesleniyoruz.

1944'te Łódź Gettosu boşaltılırken Ross, Nazilerden gizli çektiği "*resmi olmayan*" fotoğrafların negatiflerini bir kutuya koyup toprağa gömmüş. 1945'te de Kızıl Ordu Polonya'yı Nazilerden kurtardıktan sonra da aynı yere geri dönüp kutuyu gömdüğü yerden çıkarmış. Bir kısmı kutunun içine giren sudan zarar görse de 6000 fotoğraf negatifinin yarısını kurtarabilmiş. Bugün ise bu fotoğraflar Kanada'daki Ontario Sanat Galerisi'nin arşivinden ve 2015'te yayınladıkları "*Memory Unearthed: The Lodz Ghetto Photographs of Henryk Ross"* ("*Toprak Altından Çıkarılan Bellek: Henryk Ross'un Lodz Gettosu Fotoğrafları"*) başlıklı sergi kitabından bize ulaşıyor.[1] Tanıklıklar içeren fotoğrafların ve filmlerin arşivlerden, hatta bazen Ross'un fotoğraflarında olduğu gibi gömüldükleri yerden çıkıp, bize olanları hatırlatmaya devam etme gibi bir huyları var.

Ben de Ocak 2021'de Boğaziçi Üniversitesi'ne hiç tanımadığımız Melih Bulu[2] isimli birinin Cumhurbaşkanı Erdoğan tarafından rektör olarak atanması ile başlayan akademisyenlerin protesto eylemlerinin fotoğraflarını ve videolarını çekmeyi ve bunları arşivlemeyi ve herkesle paylaşmayı kendime görev edinmiştim. Hem direnen bir Boğaziçi Üniversitesi akademisyeni olarak, hem de bir belgesel sinemacı olarak direnişin görsellerini ve seslerini basının alınmadığı kampüsümüzden dışarıya ulaştırmak ve dünya ile paylaşmak yapabileceğim en etkili katkı diye düşünmüştüm. Belgesel sinema benim için tanıklık demekti.

Mücadelelere tanıklık

ABD'de üniversite öğrencisiyken yaptığım ilk belgeselim *Boycott Coke/CocaCola'yı Boykot Et* (1989), Güney Afrika'daki ırkçı *Apartheid* rejimini yıkmak için ABD'de organize edilen bir tüketici boykotu ile ilgiliydi. O yıllarda Güney Afrika'da da ırkçı rejim beyaz

[1] Memory Unearthed: The Lodz Ghetto Photographs of Henryk Ross, January 31-June 14, 2015, https://ago.ca/exhibitions/memory-unearthed-lodz-ghetto-photographs-henryk-ross.

[2] Melih Bulu, 2002'de AKP Sarıyer ilçe teşkilatı kuruluşunda yer almış ve 2015'te AKP İstanbul Milletvekili aday adayı olmuştu. İstinye Üniversitesi kurucu rektörlüğü görevini yapan Bulu, 17 Ocak 2020'de Haliç Üniversitesi rektörlüğüne atanmıştı.

olmayanları duvarlar, çitler ve dikenli tellerle çevirdikleri ve adına "*township*" dedikleri gettolarda kontrol altında tutuyordu.

Yine öğrenciyken yaptığım ikinci belgeselim *Exodus*/*Göç* (1991) ise 1989 yazında Bulgaristan'daki resmi ayrımcılık ve asimilasyon uygulamalarından kaçarak, "*memleket*" olarak gördükleri Türkiye'ye, binlerce insandan oluşan kafileler şeklinde göçen etnik Türk azınlığın bu kitlesel göçü ile ilgiliydi. Bu film iki ülke arasındaki sınırdaki iki gün süren tanıklıklarımı içeriyordu. Aynı toprak parçası bir sınır ile ikiye bölünmüş, iki tarafına iki ayrı bayrak çekilmiş, giriş çıkışlar silahlı insanlar tarafından kontrol altına alınmış ve birkaç metre ötesi bambaşka bir ülke olmuştu ve benim oraya geçmem mümkün değildi…

Duvarlar-Mauern-Walls

Üçüncü belgeselim ise insanları birbirlerinden ayıran fiziksel ve sembolik duvarları filmin adına üç dilli olarak taşıdığım *Duvarlar-Mauern-Walls* (2000) belgeseliydi. 1989'da Berlin Duvarı açılmış, sınırdaki kontrol noktaları işlevini yitirmiş, iki ülke arasındaki sınır ortadan kalkmıştı. Aynı yıl, ABD'nin önemli gazetelerinden birinin iç sayfalarındaki küçük bir makale başlığı dikkatimi çekmişti.[3] Başlığın Türkçe karşılığı şöyleydi: "*Berlin'deki Türkler artan ırkçılıktan korku duyuyorlar.*"

Duvarın açılması, bir sınırın ortadan kalkması özgürleştirici bir şey değil miydi? Irkçılık neden artıyordu? Almanya, Nazi geçmişi ile yüzleşmemiş miydi? Irkçılık da nereden çıkıyordu? Meğerse halkın bir kısmı onlarca yıl önce misafir işçi olarak resmen davet ettikleri ve 30 yıldır her açıdan Almanya'nın bir parçası olmuş insanlara, "*biz tekrar birleştik, siz Alman değilsiniz, artık size ihtiyacımız yok, bavullarınızı toplayıp ülkenize geri gidin*," demeye başlamıştı… Daha sonra araştırdıkça öğrenecektim ki, Berlin Duvarı varken de,

[3] Thomas Goltz, Turks in Berlin fear rising racism. The Washington Post, 30 Aralık 1989, https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1989/12/30/turks-in-berlin-fear-rising-racism/3e84faaa-5ba0-4e63-be1d-8b83ccba03d7/.

sonrasında da ırkçılık ve ayrımcılık Almanya'da insanların öldürülmesi, hatta gece uykularında, evlerinde yakılarak öldürülmesi kadar somut bir gerçeklikti.

Duvarlar-Mauern-Walls belgeselimin kurgusuna devam ederken, zorunlu askerlik için ABD'den geri çağırıldım. Bir sonraki belgeselim olacak olan *3 Saat: bir ÖSS belgeseli*'ni birlikte yaptığımız Serdar M. Değirmencioğlu ile Burdur'da, hayatımda ilk kez kendimi tutsak hissettiğim etrafı duvarlarla çevrili kışlada tanıştım. Yurt dışından gelen "*bedelli*" askerler olarak Almanya'ya göçmüş işçilerin çocukları ve torunları ile biz akademisyenler, dört haftamızı anlamlı hiçbir şey üretmeyerek o duvarlarla çevrili kışlada geçirdik. Oysa, mesela bilmeyenlere bir yabancı dil öğretsek, ya da bağ, bahçe işleri ile uğraşsak bir faydamız olurdu. Neyse bu başka bir hikâye…

3 Saat

Serdar ile yollarımız tekrar kesiştiğinde ben 13 yıl süren ABD deneyimini sonlandırıp Türkiye'ye geri dönmüştüm ve ikimiz de İstanbul Bilgi Üniversitesi'nde akademisyendik. Akademisyenler olarak o yıllarda adına "*Öğrenci Seçme Sınavı (ÖSS)*" denen üniversite sınavı duvarının öbür tarafındaydık ve en temel haklardan biri olan yükseköğrenim hakkına sahip olmak isteyen birçok öğrenci o duvarda takılıp kalıyordu. Sayılar, üniversite sınavına girenlerin ancak çok düşük bir yüzdesinin dört yıllık bir lisans programına girebildiğini gösteriyordu. O duvarı aşabilen gençlerin çoğu da karşımıza yorgun argın, hayattan bezmiş, ne okumak istediğini bilmez bir şekilde geliyordu.

Bunun ne kadar ciddi bir hak ihlâli olduğunun farkındalığıyla herkesin bildiği ama kimsenin değiştirmek için bir şey yapmadığı bu meselenin üzerine bir belgesel film yapmaya karar verdik. *3 Saat* belgeselinde İstanbul'da yaşayan ve farklı tür liselerde son sınıfta okuyan altı liseli gencin o duvarı aşabilmek için neler yaptıklarına 2004 boyunca tanıklık ettik.[4] Çekimlerin bitmesini izleyen yıl,

[4] Belgeseli izlemek için bkz. https://vimeo.com/87335520. Daha geniş bilgi için bkz. Yamaç Okur, Siz ve biz bunun mağduruyuz. ÖSS'nin olduğu yerde bizim mutlu olmamız mümkün

Serdar ve ben Bilgi patronları tarafından tümüyle usulsüz bir şekilde işten çıkarıldık. (Bu nedenle belgeselin tamamlanması yaklaşık dört yıl sürdü.) *3 Saat* belgeselimizin galasını, 2008 yılında akademisyenliğe devam ettiğim Boğaziçi Üniversitesi'nde seçilmiş rektörümüzün desteği ile yapmıştık.

Benim Çocuğum

Gerçek üniversite ilginç bir yerdir. İnsanların özgürce bir araya geldiği, hiç beklenmedik karşılaşmaların yaşandığı, bu karşılaşmalardan da yeni fikirlerin, ortak çalışmaların, özgür birlikte üretimlerin çıktığı verimli bir bahçedir. 2010 yılının Ekim ayında posta kutumda bir konferans programı buldum. Boğaziçi Üniversitesi Eleştiri ve Kültür Araştırmaları Yüksek Lisans Programı'nın düzenlediği bu konferans "*Queer, Türkiye ve Trans Kimlik*" başlığını taşıyordu. Konferans programında en ilgimi çeken oturum, çocukları eşcinsel, biseksüel, trans olan ebeveynlerin deneyimlerini paylaşacakları paneldi.

O zamana kadar LGBTİ+ hakları mücadelelerini destekleyen bir akademisyen olmama rağmen ilk kez böyle bir şey ile karşılaşıyordum. O paneldeki üç anne ve bir baba, bir kamu üniversitesinde onları görünmez ve duyulmaz kılan bir duvarı yıkıyorlardı. Neredeyse her ay bir nefret cinayeti sonucu bir trans kadının öldürüldüğü, homofobinin ve transfobinin korkunç boyutlarda yaşandığı ülkemizde bu ebeveynler, saklanmadan, açık kimlikleriyle, "*benim çocuğum eşcinsel*", "*benim çocuğum trans*" diyebiliyorlardı. Panelde önyargı duvarları gözümün önünde yıkılıyor, başka bir ailenin mümkün olduğu ortaya çıkıyor, karanlıkta bir umut ışığı görülüyordu. Bu hikâyeleri bu toplumdaki herkesin duyması gerekiyordu. Bir sonraki belgeselim *Benim Çocuğum*'un hikâyesi de işte o gün o panelde başladı.

Belgesellerin başlayan hikâyeleri bitmiyor tabii. Her gösterim, o belgeselin bir nevi tekrar tekrar üretilmesi, anlamlandırılması ve

olamaz. (Can Candan ve Serdar M. Değirmencioğlu ile söyleşi.) Sinema Söyleşileri 2008, der. A. Oğuz ve D. N. Erselcan, Boğaziçi Mithat Alam Film Merkezi Yıllığı, Boğaziçi Yayınevi, 2009, s.321-344.

tesir etmesi anlamına geliyor. *Benim Çocuğum*'un devam etmekte olan hikâyesinde benim için önemli ve anlamlı olan günlerden biri de, belgeselimizin akademik galasını 2013'de Boğaziçi Üniversitesi'nde, hem de 2010 yılında bana ilham veren panelin yapıldığı salonda, başka bir seçilmiş rektörümüzün desteği ve katılımı ile gerçekleştirdiğimiz gündü. Saatli binadaki 400 kişilik büyük salon tıklım tıklım dolmuş ve birçok izleyici dışarıda kalmıştı. O günkü akademik galadan sonra *Benim Çocuğum* hem Boğaziçi Üniversitesi'nde, hem Türkiye ve dışında birçok üniversitede defalarca gösterildi ve gösterilmekte; diğer belgesellerim gibi ders programlarında yer almakta ve önyargı duvarlarını yıkmaya devam etmekte.[5] Bu da tabii bana tarifsiz bir tatmin hissi yaşatıyor.

Nükleer Alaturka

Şehirlerimizin dört bir tarafını kaplayan, kimi duvarlar üzerinde, kimi topraktan fışkıran garip yaratıklar gibi karşımıza çıkan reklam panoları bir süredir şehir peyzajımızın bir parçası halinde. Kiminde reklamlar bizi çeşit türlü şeyleri tüketmeye ikna etmeye çalışırken, kimi panolarda ya etkinlik tanıtımı yapılıyor, ya da bir takım halkla ilişkiler kampanyaları yürütülüyor. 2015 yılının başında etrafımız bir anda "*Akkuyu Nükleer*" reklamları ile sarılıverdi. 1960'lardan bu yana yapılması planlanan ama bir türlü yapılamayan Akkuyu Nükleer Santrali, 2010'da AKP hükümetinin kendine engel olarak gördüğü ihale süreçlerini bir kenara atıp, Rusya ile imzaladığı hükümetler arası anlaşma sonucunda tatsız bir gerçeğe dönüşüyordu. 1986'da Çernobil, 2011'de Fukuşima felaketleri yaşandıktan sonra dünyada artık nükleerden uzaklaşıldığı bir dönemde, AKP iktidarı nükleer santral inşa etme konusunda ısrarcıydı. Reklam panolarıyla bu konuda olumlu bir toplumsal algı yaratmak derdindeydiler.

Ancak Türkiye'de Çernobil'den çok yakından etkilenen, Fukuşima'dan haberdar olan bir toplum vardı ve nükleer enerjiyi istemeyenlerin sayısı çok yüksekti. Bu durumda, hepimizin geleceğini

[5] Belgeseli izlemek için bkz. https://youtu.be/UZ-3mScG8yE.

ilgilendiren bu konunun kamusal alanda mutlaka tartışılması gerekiyordu. Ben de 1995'teki ilk Akkuyu ziyaretimden bu yana Türkiye'nin nükleer tarihi ve absürt maceraları ile ilgili bir belgesel film yapma hayali kuruyordum. Artık adını *Nükleer Alaturka* koyduğum belgeseli yapmanın zamanı gelmişti. 2016 yılındaki ikinci ziyaretimde artık Akkuyu'nun etrafı yüksek duvarlar, dikenli teller, yüksek demir parmaklıklarla çevrilmişti. Nükleer karşıtı bir belgeselci olarak benim oraya girmem mümkün değildi.

Cezaevi duvarları

2016 yılının başında tam *Nükleer Alaturka* belgeselim üzerinden çalışmaya başlamıştım ki, bu sefer cezaevi duvarları hayatımıza girdi. Ocak 2016'da 2200 kadar akademisyenin imzaladığı "*Bu Suça Ortak Olmayacağız!*" başlıklı barış bildirimiz, başta Cumhurbaşkanı Erdoğan olmak üzere iktidar tarafından "*terörist*" olarak yaftalanmamıza, müthiş bir itibarsızlaştırma kampanyasına, tehditlere ve işten atmalara neden olacaktı.

Bu saldırıları kamuoyu ile paylaşmak için gerçekleştirdiğimiz basın toplantısının hemen akabinde de dört akademisyen arkadaşımız tutuklanacak ve cezaevi duvarlarının bizi ayırdığı esaret başlayacaktı. Bu dönemde akademisyenler Esra Mungan ve Meral Camcı'nın tutulduğu Bakırköy Kadın Cezaevi'nin duvarının dibi, nöbet tuttuğumuz mekân olmuştu. Tutuklanan dört akademisyen 40 gün süren tutukluluktan sonra ilk çıkarıldıkları duruşmada serbest bırakılacak, fakat yıllarca tutuksuz yargılanmaya devam edeceklerdi.

Duvarların çoğalışı

Tam arkadaşlarımızın özgürlüğünü kutluyorduk ki, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın "*tanrının bir lütfu*" olarak tanımladığı 15 Temmuz darbe girişimi sonrası ilan edilen olağanüstü hâl döneminin içinde bulduk kendimizi.[6] Yüzlerce akademisyen arkadaşımız kendilerini

[6] 21 Temmuz 2016'da ilan edilen ve yedi kez uzatılan Olağanüstü Hâl, 19 Temmuz 2018'e dek yürürlükte kaldı.

kanun hükmünde kararnameler hukuksuzluğu ile üniversiteleri çeviren duvarların, parmaklıkların, kapıların dışında buldular. Türkiye üniversite tarihinin en şiddetli tasfiye operasyonu başlamıştı.

Başta barış bildirisi imzacısı akademisyenler olmak üzere, muhalif akademisyenler işlerinden, aşlarından, öğrencilerinden oldular; uzun sürecek bir cezalandırma süreci başlamış oldu. Bu süreçte Boğaziçi Üniversitesi de dâhil olmak üzere sadece birkaç üniversite imzacı akademisyenlerinin tasfiyesinin önünde büyük ölçüde durabildi. Büyük ölçüde diyorum çünkü biz Boğaziçi'nden iki yabancı uyruklu imzacı meslektaşımızın sözleşmelerinin yenilenmemesi marifetiyle uzaklaştırılmalarını engelleyemedik.

Adliyede direniş ve dayanışma

Cezalandırma sürecinin bir sonraki aşaması, bir buçuk yıl sürecek olan Barış Akademisyenleri yargılamaları süreciydi. Bu davalarda "*terör örgütü propagandası*" yapmak suçlaması ile bir yıldan yedi yıla hapis cezası alma, cezaevi duvarlarının arkasına kapatılma olasılığı ile yargılanıyorduk. Bu süreç bana Türkiye'deki hukuk sistemini çok yakından gözlemleme ve deneyimleme fırsatı sundu.

Derslerimin olmadığı günleri, Barış Akademisyenleri davalarını izlemek, tanıklık etmek, hiçbir arkadaşımızı yalnız bırakmayacağız sözümüzün altını doldurmak için "*İstanbul Adalet Sarayı*" olarak isimlendirilen Çağlayan Adliyesi'nde geçirir oldum. Adliyenin önünde her duruşma günü yaptığımız basın açıklamalarımızı kaydettim. Bu kayıtları basınla ve sosyal medya üzerinden ilgilenen herkesle paylaştık.

Adliyenin içinde ses ve görüntü kaydı yapmak yasaktı. Bir belgesel sinemacı için ses ve görüntü kaydı yapmadan tanıklık etmek oldukça garip bir şey tabii. Ses ve görüntü kaydı yapamasak da biz yine o duruşma salonlarında kapalı kapılar ardında olan biten her şeyi notlar alarak, yazarak, çizerek kaydediyorduk.[7] Anayasa

[7] Ahmet Ersoy'un duruşmalardaki gözlemlerini içeren çizimleri için bkz. bu derlemede yer alan "*Ağırceza Serisi*".

Mahkemesi'nin bu yargılamalarla ifade özgürlüğümüzün ihlal edildiği kararını vermesi ve hepimizin beraat etmesine kadar süren bu süreçte muhteşem detaylı bir arşivimiz oluşmuş oldu. Umarım günün birinde bu süreci bire bir yaşamayanlara da olan biteni anlatabilecek belgesel filmler yapılabilir ve yüzlerce Barış Akademisyeni'nin belleklerinde birikenler paylaşılabilir.

26 Temmuz 2019'da Anayasa Mahkemesi'nin –beklenmeyen bir şekilde– Barış Akademisyenleri'nin ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine kararını vermesi üzerine açılan bütün davalar düştü. Ne yazık ki, "*Hepimiz beraat ettik ve bu iş bitti!*" diyemedik bir türlü... Onlarca akademisyen arkadaşımız bu süreçte pasaportlarını kaybettiler, yurt dışından dönemeyenler sevdiklerinden, ailelerinden, topraklarından uzakta kaldılar. Yurt dışında yeni bir hayat kurmanın o yorucu mücadelesi içinde buldular kendilerini. Bugün, imzacı oldukları için üniversitelerinden uzaklaştırılan meslektaşlarımız hâlâ işlerine iade edilmiş değiller ve bu hukuksuz süreçte yaşadıkları da tazmin edilmiş değil.[8] Onların en yakın zamanda üniversitelerine dönebilmeleri, Türkiye'de sürdürmekte olduğumuz özerk, özgür, demokratik üniversite mücadelesinin önemli bir hedefi.

Kelepçelenen üniversite

Gelelim tekrar Boğaziçi Üniversitesi'ne. 2016 yılında Boğaziçi Üniversitesi'nin ilkelerine uygun olarak özgür irademiz ile seçtiğimiz rektörümüzün yerine atanan rektörün görev süresi 2020'nin sonunda doluyordu.[9] Bizler, ilkelerimize uygun olarak aramızdan yeni bir rektör seçemeyeceğimizi biliyorduk. Daha önce yukarıdan atanan mevcut rektörün, hem bir Boğaziçi Üniversitesi akademisyeni

[8] Cansu Akbaş Demirel ve ark., Akademisyen İhraçları: Hak İhlalleri, Kayıplar ve Güçlenme Süreçleri, Türkiye İnsan Hakları Vakfı Yayınları, Kasım 2019, https://tihv.org.tr/wp-content/uploads/2020/04/akademisyen-ihraclari.pdf.

[9] 12 Temmuz 2016'da yüksek katılımla gerçekleşen rektörlük seçiminde 403 oy kullanılmış ve Gülay Barbarosoğlu 348 oy almıştı. Yüzde 86 düzeyinde oy alan Barbarosoğlu rektör olarak atanmadı; emekli olarak öğretim üyeliğini bıraktı. Onun yerine rektör atanan Mehmed Özkan seçimde aday bile olmamıştı.

olduğu, hem de siyasi iktidar ile ilişkileri bir nevi "*dengede*" tuttuğu için tekrar atanacağını düşünüyorduk.

Yanılmışız… Yılbaşı sürprizi bizlere sosyal medya üzerinden ulaştı. Adını bile duymadığımız, duymak da istemeyeceğimiz birisi, 1 Ocak 2021 tarihli Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle rektör olarak atanmıştı. Salgından dolayı sokağa çıkma yasağının uygulandığı 3 Ocak'ta öğrenciler ve mezunlar gibi biz akademisyenler de bu atamayı kabul etmeyeceğimizi ve üniversitemizin özerkliğinden, akademik özgürlüklerden ve demokratik işleyişlerinden vazgeçmeyeceğimizi bir açıklama ile beyan ettik.

Sokağa çıkma yasağının bitmesi ile birlikte, 4 Ocak'ta üniversitede protesto eylemleri başladı. Protesto eylemlerinin büyümesini engellemeye çalışan atanmış yönetimin aldığı önlemlerden biri, okula girişi engellemek için okulun kapısını kapatmak oldu. Kapıyı tam olarak kapatamayınca da kapıyı kelepçelemek gibi dâhiyane bir çözüm buldular.

Üniversitenin kapısının kelepçelenmesi tam da siyasi rejimin yapmak istediğinin sembolik bir imgesi oluverdi. Protestocuların bir araya gelerek protestoları büyütmesinden korkan iktidar ve atanmış yönetim, kapıya kelepçe vurarak kapıyı geçilmez bir sınır ilan etmiş; üniversite içindeki öğrencilerin dışarı çıkmasını, dışarıdakilerin de içeri girmesini engellemiş olmuştu.

Direnen üniversite

4 Ocak 2021'den bu yana üniversite bileşenleri olan öğrencilerin, akademisyenlerin, mezunların protesto eylemleri hiç ara verilmeden devam etti. Bu süreçte çeşitli bahanelerle çok sayıda öğrencimiz gözaltına alındı, dört öğrencimiz cezaevinde tutuldu, yurt dışı çıkış yasakları ile seyahat özgürlükleri kısıtlandı, mahkemeye çıkarıldı, bursları kesildi, üniversite içi soruşturma ve disiplin cezaları ile terbiye edilmeye çalışıldı.

Tarihler 2 Temmuz 2021'i gösterdiğinde, bir gece önce bazı öğrenciler bir protesto eylemi olarak üniversitede çadırlar kurmuş ve geceyi orada geçirmişlerdi. Çadırların zorla kaldırıldığını duyan ve öğrencilerin başına gelebileceklerden endişe duyan bir grup akademisyen olarak üniversiteye gittiğimizde, bu sefer üniversitemize, işyerimize alınmadık; gözaltına alınma tehdidi ile uzaklaştırıldık. Üniversite bize kapı-duvar olmuştu. Biz üniversiteye alınmaz ve kapıdan polis bariyerleri ve kalkanları ile uzak tutulurken, uzaktan kampüs içindeki öğrencilerimizin yaka paça, tekmelenerek ve tartaklanarak okul kapısından dışarı atıldıklarını izlemek zorunda kaldık. Tabii bunlar olurken artık hemen herkesin cebinde olan mobil kameralar uygulanan şiddeti de saptıyor; kimlerin şiddet uyguladığını, kimlerin tekme attığını mahkemede aleyhlerine delil olarak kullanılmak üzere kare kare kaydediyorduk.

15 Temmuz 2021'de Melih Bulu'nun görevden alınması haberini kutladık. Cumhurbaşkanı tarafından anayasaya aykırı bir şekilde atandığı için atamasına karşı dava açtığımız "*kayyum rektör*" çok fazla dayanamamıştı. Geldiği gibi, yani tepeden verilen bir kararla gitmişti. Yerine maalesef Melih Bulu'nun yardımcısı olmayı kabul eden üniversite öğretim üyelerinden biri olan Naci İnci vekâleten atanmıştı.

Yeni "*kayyum*" İnci'nin ilk icraatlarından biri, 16 Temmuz'da –yani atamasının ertesi günü– beni bir takım mesnetsiz iddialarla görevden almak oldu. Tam 14 yıldır sorunsuz bir şekilde devam ettirdiğim görevim, bölümüme ve fakülteme sorulmadan bir kişinin imzası ile sona ermişti. Haksız ve hukuksuz bir şekilde görevden alınmamı kabul etmem mümkün değildi. Bu kararın benim için yok hükmünde olduğunu, beni Boğaziçi'ne kabul edenlerin seçilerek göreve gelmiş bölüm başkanı, dekan ve rektör olduğunu, bu kararların bölüm ve fakülte kurullarında alınabilecek kararlar olduğunu; işime ve derslerime devam edeceğimi açıkladım. Aynı zamanda bu kararın geri alınması ve işime iade edilmem için idare mahkemesinde bir dava açtım.

Bülten 26

16 Temmuz 2021

Bugün 16 Temmuz Cuma. Nöbetimizin 133., direnişimizin 194. günündeyiz. (…)

2 Ocak gece yarısı Boğaziçi Üniversitesi'ne rektör olarak atanan kişi, 15 Temmuz sabaha karşı görevinden alındı. Bu durum, altı aydır tüm bileşenlerimizle sürdürdüğümüz, kamuoyunun güçlü desteğini alan mücadelemizin, dayanışmamızın bir kazanımıdır. Bugün, YÖK Başkanı Yekta Saraç, Melih Bulu ve yardımcıları Gürkan Kumbaroğlu, Naci İnci, Fazıl Önder Sönmez hakkında Boğaziçi Üniversitesine verdikleri zararlardan dolayı suç duyurusunda bulunuyoruz. Atanmış rektörün görevden alınması ile birlikte, kayyım rejimiyle yönetime getirilen vekâleten atanmış rektör Naci İnci, bir gecede kurulan Hukuk Fakültesi'ne atanmış Selami Kuran, hukuksuz bir biçimde görevlendirilmiş Muzaffer Eroğlu'nun ve Genel Sekreter Nedim Malkoç'un istifalarını bir kez daha talep ediyoruz. Aldıkları keyfî ve haksız kararları tanımıyoruz. Söz konusu kararlardan biri, üniversitemizin hocalarından Feyzi Erçin'in yaz okulunda vereceği dersin kapatılmasıdır. Yaz okulu döneminin bu ilk gününde, ilgili bölüm ve fakülte kurullarının iradesi yok sayılarak alınan bu kararı kabul etmediğimizi bir kez daha ifade ediyoruz.

Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü ve Yabancı Diller Yüksek Okulu da dâhil olmak üzere üniversitemizdeki tüm birim, fakülte ve enstitülerin müdür ve koordinatörleri seçimle göreve gelmeleri gerektiğini bir kez daha vurguluyoruz. Şeffaf ve demokratik yollardan belirlediğimiz Sosyal Bilimler Enstitüsü ve Fen Bilimleri Enstitüsü müdürlerimiz ve Mühendislik Fakültemizin seçilmiş dekanı bir an önce görevlerine atanmalıdır.

Boğaziçi Üniversitesi öğretim elemanları olarak, Türkiye'deki tüm üniversiteler için, demokratik ve özgür akademi ideali adına yürüttüğümüz mücadeleyi sonuna kadar sürdüreceğiz. Üniversitelerde rektör belirleme süreçlerinin demokratik yollarla gerçekleşmesi için akademik ve hukuki düzlemde yaptığımız çalışmalarımıza devam ediyoruz. 15 Temmuz Perşembe günü atanmış rektörün görevden alınmasının ardından gelişecek süreçte; Boğaziçi Üniversitesi'nin iradesinin hiçe sayıldığı, üniversite bileşenlerine danışılmadan belirlenmiş, kayyım rejimiyle uzlaşmaktan utanç duymayanların dâhil olduğu bir rektör atamasını kabul etmeyeceğimizi tüm kamuoyuna duyuruyoruz. Üniversitemiz bünyesinde, Boğaziçi Üniversitesi'nin etik ilkelerine bağlılığını beyan eden adaylarla yapılacak demokratik bir aday belirleme sürecinin bugün itibariyle başladığını ilan ediyoruz.

Geçen hafta, Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Basın Özgürlüğü Ödülü'nün, kurum dalında Boğaziçi Üniversitesi Demokratik Direniş Bileşenlerine verileceği açıklandı. Altı ayı aşan mücadelemize destek veren tüm dostlarımıza ve kamuoyuna teşekkür ediyoruz.

Kabul etmiyoruz, vazgeçmiyoruz.

Fotoğraf: Can Candan

Duvara dönüşen kapılar

Yaz dönemi olduğu için derslerim yoktu fakat aksatmadan kampüsteki nöbetlerimizi belgelemeye ve bunları ilgilenen herkesle paylaşmaya devam ettim. Sonbahar dönemi geldiğinde söz verdiğim gibi resmi kayıt sisteminde gözükmese de, 11 Ekim 2021'deki ilk dersim için hazırdım. Öğrencilerim ve meslektaşlarım bu dersi Güney Meydan'da bir açık ders şeklinde yapmamı istemişlerdi. Fakat 11 Ekim'de üniversiteye gittiğimde "*rektörlüğün talimatı*" ile içeri alınmadım.

Okula girersem zor kullanılarak çıkarılacağım bana söylenirken, aynı zamanda iki otobüs dolusu çevik kuvvet polisi de etrafımı sarmıştı. Herkese açık olmasına alışık olduğumuz üniversitenin kapılarının duvara dönüştürülmesine direnmek gerekiyordu. Sonraki aylarda derslere, okuldaki konferanslara konuşmacı olarak davet ediliyor ya da sendika çalışması yapmak için okula gidiyor; her seferinde de kapıdan alınmıyor ve bunu belgelemek için de tutanak tutuyordum. Sağlık hizmeti aldığım kampüsteki sağlık merkezine erişemiyor, kampüsteki tüketim kooperatifimizden alışveriş yapamıyor, kampüsteki müşterisi olduğum banka şubesine gidemiyor ve başka birçok olağan işimi yapamıyordum…[10]

Bu sefer üniversitemden içeri alınmayışım beş aydan fazla sürdü. Açtığım işe iade davasında mahkemenin yürütmenin durdurulması kararı vermesi sonucu üniversitedeki görevime geri döndüm. Łódź Gettosu'na geri dönüp tanıklıklarını paylaşmaya devam eden Henryk Ross gibi, ben de belli bir süre sonra aynı noktaya geri dönmüş olduğumu ve tanıklıklarımı paylaşmaya devam ettiğimi düşündüm.

[10] Bu dönemde yaşananlara ilişkin geniş bir değerlendirme için bkz. Boğaziçi'nin simge hocası Can Candan: "Rektör İnci'nin kararını tanımıyoruz", DW Türkçe, 21 Ekim 2021, https://www.youtube.com/watch?v=RdRgqNai6vE.

Bülten 60

25 Mart 2022

Bugün 25 Mart Cuma. Nöbetimizin 305., direnişimizin 446. günündeyiz. (…)

Bu hafta bültenimize bir müjdeyle başlıyoruz. Sevgili Can Candan kampüsümüze geri döndü. 16 Temmuz 2021'de Naci İnci tarafından mesnetsiz iddialarla ve hukuksuzca görevinden alınan ve kampüse girişi engellenen hocamızı bugün aramızda görmek hepimizi mutlu ediyor ve mücadele azmimize güç katıyor. Hoş geldin Can!

Kabul etmiyoruz! Vazgeçmiyoruz!

Bir taraftan hukukun öğrencileri ve bizleri cezalandırmak, bezdirmek ve korkutmak için suiistimal edilmesini yaşarken, bir yandan da duvarları yıkmada hukuk mücadelesinin önemini görebiliyoruz. Hukuk devleti kurallarının ve ilkelerinin uygulanmadığı bir dönemde dahi, tüm yetersizliklere ve hukuk sürecinde yaşanan hukuksuzluklara rağmen, hukuk mücadelesi yaşadığımız hak ve hukuk ihlallerinin kayıt altına alınması için işlevsel olabiliyor.

Üniversitelerden başlamak üzere, tüm duvarları hep birlikte yıkmak, tüm sınırları el birliği ile kaldırmak, tüm kelepçeleri açıp, söküp atmak ve herkes için adaletli bir düzeni hep birlikte inşa etmek üzere biz Boğaziçi Üniversitesi'nde "*Kabul Etmiyoruz! Vazgeçmiyoruz!*" demeye devam ediyoruz…

Bülten 78

12 Ağustos 2022

Bugün 12 Ağustos Cuma. Nöbetimizin 395., direnişimizin 586. günündeyiz. (…)

Bu hafta kayyım rektörlüğün, üniversitemize onarılması güç zararlar veren hasmane tasarrufları artık topyekûn bir saldırganlığa dönüştü. Hukuksuz şekilde görevinden uzaklaştırılmasının 8. ayında, mahkemenin Şubat 2022'deki yürütmeyi durdurma kararıyla görevine geri dönmüş olan meslektaşımız, Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü Öğretim Görevlisi Can Candan, bu hafta kayyım yönetim tarafından tebliğ edilen yeni bir kararla görev süresinin uzatılmamış olduğunu öğrendi. Yani, önceki görevden alınma kararı mahkeme tarafından açıkça hukuksuz bulunmuş olmasına rağmen, Naci İnci ve ekibi aynı hukuksuzluğu tekrar etmeyi seçerek Candan'ın üniversite ile ilişiğini yeniden kesmeye teşebbüs etti. Tebliğ yazısında, gerekçe kisvesi altında "ders yükümlülüklerini yerine getirmemek" ve "üniversite yöneticilerine hakarette bulunmak" gibi asılsız ve önceki mahkeme kararında belirtildiği üzere, gereğince soruşturulup sonuca bağlanmamış birtakım ithamlar yer alıyor. Gayrimeşru yönetim tarafından hukuki ve akademik kriterler yok sayılarak alınan, Can Candan'ın maddi ve manevi haklarını gasbeden bu karar yalnızca kontrolsüz bir hınç ve husumet eseridir. Kabul etmiyoruz! Bu konuda yasal haklarımızın takipçisi olacağız ve Can Candan'ı yeniden ait olduğu yere, öğrencilerinin yanına geri alacağız. (…)

Uluslararası düzeyde saygınlığa sahip her köklü üniversite gibi, Boğaziçi Üniversitesi de başarısını liyakat sahibi bilim insanlarının bilgi üretimi pratiklerine, bu pratiklerden doğan geleneklere ve bu geleneklerin gelecek nesillere aktarımına borçlu. Bu hafta, alanlarında bilimsel bilgi üretimine önemli katkılar vermeye devam eden birçok emekli hocamızın 2022 yılı sonbahar dönemi açacakları derslerinin, kayyım rektörlük tarafından hiçbir gerekçe gösterilmeksizin iptal edildiğini öğrendik. Kayyım rektörlüğün, öğrencilerin eğitim ve öğretimine zarar veren bu keyfî kararını, aynı zamanda Boğaziçi Üniversitesinin kurumsal hafızasını silmeyi amaçlayan bir teşebbüs, bir hafızasızlaştırma siyaseti olarak görüyoruz. Üniversitemize karşı alınan bu düşmanca tutumu kınıyor ve kamunun dikkatine sunuyoruz.

Kayyım yönetim eliyle Boğaziçi Üniversitesi'ni yok etme girişimlerine rağmen özgür, özerk, demokratik ve katılımcı ilkelere dayalı bir üniversite ideali için verdiğimiz mücadelede yalnız olmadığımızı bilmek bize güç katıyor. Bu sene, Boğaziçi Üniversitesinde olduğu gibi ODTÜ'de de

kayyım yönetimi, tüm bileşenlerin çağrılarına ve 38 bölümün tamamının taleplerine rağmen, her sene stadyumda yapılan genel mezuniyet törenini "güvenlik gerekçesi" ile yasakladı. Ancak yönetimin tüm baskı ve engellemelerine rağmen öğrenci, akademisyen ve mezunlar 6 Ağustos'ta Devrim Stadyumunda kendi imkânlarıyla, olması gerektiği gibi, coşkulu ve renkli bir alternatif mezuniyet töreni gerçekleştirdi. Öğrenciler bu mutlu günlerini geniş bir katılımla, hiçbir güvenlik sorunu yaşamadan, özgürce kutladılar. Keyfî ve baskıcı kararlara karşı direnerek haklarını elde etmeyi başaran tüm ODTÜ bileşenlerini kutluyoruz. ODTÜ ve Boğaziçi'nde gerçekleştirilen alternatif mezuniyet törenleri, kayyım yönetimlerinin aczinin ve yalnızlığının açık bir ifadesi oldu; dayanışma ve mücadele ile var olmaya, büyümeye devam edeceğimizi bir kez daha vurguladı.

Üniversitedeki gayrimeşru uygulamalar bir an önce sona ermelidir. Üniversitemizdeki tüm fakülte dekanları, enstitü müdürleri ve yüksek okul müdürü seçimle göreve gelmeli ve seçilmiş kurullarla denetlenebilmelidir. Şeffaf ve demokratik yollardan belirlediğimiz ve haksızca işlerine son verilen dekanlarımız ve enstitü müdürümüz bir an önce görevlerine iade edilmelidir. Atama ve yükseltme kriterleri hiçe sayılarak, bölüm, fakülte ve enstitülerin onayı alınmadan, tepeden inme kararlarla yapılan tüm atamalar gayrimeşrudur, geri alınmalıdır. İşlevsizleştirilen Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi ve Cinsel Tacizi Önleme Koordinatörlüğü işinin ehli çalışanlarıyla birlikte bir an önce tekrar faal hâle getirilmelidir. Gayrimeşru yönetim tarafından gerekçesiz şekilde el konulan İstanbul Matematiksel Bilimler Merkezi binası eski işlevine kavuşturulmalı, yeniden araştırmacıların kullanımına sunulmalıdır. Naci İnci ve yönetimi ile bugüne kadar hukuksuzca kadrolaşmış tüm isimlerin istifasını talep ediyoruz. Fakülte ve bölüm kararları yok sayılarak işine son verilen ve dersleri iptal edilen meslektaşlarımızın haksızca uzaklaştırıldıkları işlerine iade edilmelerini, ayrıca öğrencilerimiz, akademik ve idari personelimiz hakkında mesnetsiz gerekçelerle açılmış tüm disiplin soruşturmalarının geri alınmasını bir kez daha talep ediyoruz. Üniversitemizi yılmadan ve kararlılıkla savunmaya devam edeceğiz.

Türkiye'de özgür, özerk, demokratik ve katılımcı ilkelere dayalı bir üniversite ideali gerçekleşene kadar,

Kabul Etmiyoruz! Vazgeçmiyoruz!

Fotoğraf: Ozan Acıdere
Tasarım: Christian Bergmann ve Esra Mungan

Kampüsler Sokaklarla Birleşirse: Üniversitelerde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Mücadelesi

Emine Sevim

Toplumsal cinsiyet çalışmalarının akademiye katkılarından biri cinsiyetçi iş bölümünün kanıksanmış biçimlerini deşifre ederek eşitlik mücadelesi örmesi iken bir diğeri erkek-merkezci bilim anlayışlarının epistemolojik ve metodolojik yanlışlarını açığa çıkararak yerleşik paradigmaları dönüştürmesidir. Ancak akademinin eril, heteronormatif, hiyerarşik yapısı içinde bunu gerçekleştirmek hiç de kolay değil. Şirin Tekeli'nin[1] deneyimleri bu konuda önemli bir örnek:

> "(…) sıra doçentlik tezimi yazmaya geldiğinde asıl skandal patladı. Bu çalışmaya 1975'te başladım; o sırada 1970'lerin büyük ikinci feminist hareket dalgası yaşanmıştı. Ben de için için çevremin "maçoluğundan" yorulmaya başlamıştım. Tezimi "kadınların siyasetteki yeri" konusunda yazmaya karar verdim. Kıyamet koptu, en yakın dostlarım bile bana, "siyaset biliminde böyle bir konu yoktur, siyaset ciddi bir iştir, onu böyle sudan konularla saptıramazsın vb." türünden eleştiriler getirdiler. Bana ve tez konuma saygı gösteren tek bir akademisyen dostum oldu: Anayasa hukukçusu Bülent Tanör. Onun da konuya anlayışla bakmasının nedeni, feminizme yakın olmasından değil (sıkı bir Maocuydu), fakat 1971 askeri müdahelesi sonucu üniversiteden atılınca İsviçre'ye gitmesi ve orada kaldığı birkaç yıl içinde kadın konularındaki heyecanı ve gelişmeyi yakından görebilmesiydi. Sonunda direndim ve tezimi kadınların siyasete katılımı konusunda yazdım. Üniversiteden istifa ettikten sonra da, 1982'de

[1] 13 Haziran 2017'de zamansız yitirdiğimiz Şirin Tekeli'yi saygıyla anıyoruz. Biyografik bir söyleşisi için bkz. Esen Özdemir, Şirin Tekeli ile söyleşi: Karı Kuvvetlerinden feminist harekete, 5harfliler, 30 Haziran 2016, https://www.5harfliler.com/sirin-tekeli-ile-soylesi-kari-kuvvetlerinden-feminist-harekete/.

> yayınladım. Konusunda Türkçe'de yayınlanan ilk kitap oldu. Çok okundu. Gene de ben bu kitabı yazarken, hep kullandığım bir deyimle "mahcup feminist" idim. Kadın hareketi henüz bu topraklara erişmemişti. Tersine hayli bağnaz ve hepsi erkek egemen sol, kemalist ve müslüman ideolojilerin etkisindeydik. Ancak, akademyada edindiğim 13 yıllık deneyim benim için, YÖK yasası çıktığında üniversiteden istifa etmek için yeterli bilgiyi sağlamıştı. Ayrıca siyaset bilimci olmam (bizim sözümüz özellikle kısıtlanıyordu; hekim ya da biyolog olsaydım, istifa kararını bu kadar kolay alamazdım…) bu kararı kolaylaştırdı. 1981'de yasanın kabulünden bir hafta sonra istifa ettim ve bir daha üniversiteye dönmedim. (…) Feminizmden çok şey öğrendim ve öğrendiklerimi genç kuşak kadınlara akademya dışından aktarmaya çalıştım."[2]

Şirin nezdinde dönemin 'mahcup feministleri'ne çok şey borçluyuz. Çünkü onların kampüste, sokakta, özel alanlarında yürüttükleri direniş-dayanışma pratikleri sonucu oluşan birikim üniversitelerde çok önemli alanlar açtı. 12 Eylül sonrası üniversitelerinde kadın araştırmaları alanındaki fiili meşru mücadele 2000'lere gelindiğinde kendi kurumlarını oluşturmuştu (dersler, araştırmalar, CTS'ler, merkezler, anabilim dalları, kulüpler, topluluklar gibi).[3] Üstelik o günden bugüne kampüsle-sokak arasında bağ kuran niteliğini korudu. 2016'da şiddetlenen otoriter-muhafazakâr saldırıya kadar da feminist, kadın ve LGBTİ+ hareketleri üniversite toplum ikiliğine meydan okuyan ve öznelerinin deneyimlerini gözeterek birey, toplum, politika arasına köprüler kuran enternasyonal bir hareket oldu. 2016 sonrasında ise AKP hükümetinin sağ popülist politikaları, YÖK ve üniversite yönetimleri aracılığıyla kampüslerde ve kamusal alanda şiddet, tehdit ve provokasyonla bastırıldı. Ancak bir yandan kampüsteki varlığını sürdürmek için direniyor, bir yandan da üniversite dışında dayanışmayla bilgi üretmeye devam ediyor. Dersim'de yaşadığım dönem karşılaştığım bir örnek meseleyi daha da somutlaştırabilir.

---

[2] Şirin Tekeli, Akademyaların cinsiyetçiliği üzerine, Bianet, 8 Kasım 2014, https://m.bianet.org/biamag/toplumsal-cinsiyet/159773-akademyalarin-cinsiyetciligi-uzerine.

[3] Üniversitelerde 2021 yılında kadın-toplumsal cinsiyet araştırma merkezlerinin sayısı: 136, anabilim dalları sayısı: 24, CTS belgesi veya yapısı olan üniversite sayısı: 35, güncel LGBTİ+ kulüpleri sayısı: 42.

Provakasyondan dayanışmaya: Dersim'den sürülen bir konferansın anlattıkları

Munzur Üniversitesi'nde çalıştığım dönemde adı Toplumsal Cinsiyet Araştırma ve Uygulama Merkezi olan birimi bir adam yönetiyordu[4] ve göstermelik bir 'tabela merkez'den[5] ibaretti. Ancak Dersim Alevi, Kürt, Ermeni kadınların yaşadığı bir kent olarak toplumsal cinsiyet temelli örgütlenmelerin, eylemlerin üretildiği politize bir alandı. Dolayısıyla öğrenciler ve akademisyenler yönetimin uyguladığı sansürü ve keyfi yasaklamaları bildiklerinden çalışmalarını üniversitede yürüteceklerine kentteki diğer bileşenlerle (kadın örgütleri, belediyeler, sendika, meslek birlikleri gibi) üretmeye yöneliyorlardı.

2016 yılında İnsan Hakları Dayanışma Ağı[6] aracılığıyla Tunceli (Dersim) Belediyesi ile 'Yerinden Edilme ve Toplumsal Cinsiyet'[7] başlıklı bir konferans organize edildi. Munzur Üniversitesi'ndeki akademisyenlerin ve Sosyoloji Bölümü öğrencilerinin sunumlarının[8] da olduğu akademik bir konferanstı. Konferans ilan edildikten sonra düzenleyicilerden olduğu için belediyeye kayyum atanabileceği şeklinde söylentiler yayılmaya başladı. Bu söylentiler konferansa katılanların can güvenliğini tehdit edecek seviyeye ulaşınca yerinden edilme konferansı da yerinden edilmiş oldu. Tehlikeler öngörülemez boyutlarda olmasına rağmen konferansın sağlıklı biçimde gerçekleşmesi için muazzam bir çaba sarfedilmişti: Hızlıca

---

4 Merkez kurulduğunda yöneticisi erkekti, 2015'te değiştirildi; merkezin adı da aynı yıl içinde (2019) önce "Kadın ve Toplumsal Cinsiyet" yapıldı sonunda da "Kadın ve Aile Çalışmaları" olarak değiştirildi. https://www.lexpera.com.tr/mevzuat/yonetmelikler/tunceli-universitesi-kadin-calismalari-ve-toplumsal-cinsiyet-uygulama-ve-arastirma-merkezi, https://susma24.com/munzur-universitesi-toplumsal-cinsiyet-yerine-aile/, https://t24.com.tr/haber/munzur-universitesi-nde-toplumsal-cinsiyet-merkezinin-adi-aile-calismalari-merkezi-olarak-degistirildi,844852.

5 Sevgi Uçan Çubukçu'nun taşra üniversiteleri başta olmak üzere âtıl, işlevsiz hale getirilen merkezler için kullandığı kavram. https://feministbellek.org/universitelerde-toplumsal-cinsiyet-merkezleri/ Sevgi Uçan Çubukçu, Mapping the level of knowledge in gender studies: a mirror of women's radicalism in Turkey, Blickwechsel Conference, Berlin, 24 Mayıs 2018.

6 https://insanhaklarinet.wordpress.com/.

7 https://mobile.twitter.com/gocvecinsiyet.

8 https://mobile.twitter.com/GocveCinsiyet/status/794846023688585216.

güvenli bir yer ve kaynak arayışına girişildi. Hrant Dink Vakfı'nın ev sahipliğini üstlenmesi, Raul Wallenberg Vakfı'nın desteği ve tüm katılımcıların kolektif dayanışmasıyla konferans İstanbul'a taşındı ve orada gerçekleştirildi.[9]

Toplumsal cinsiyet çalışmalarına yönelik sansür, yasak ve provokasyon artık günümüzün sıradanlaşmış olayları haline gelse de inatla örülen mücadele, dayanışma ve hakikati söyleme çabası tıpkı yerinden edilme konferansında olduğu gibi her tür zorbalığa rağmen devam ediyor. Buna karşılık AKP hükümeti-YÖK-üniversite yönetimi üçlüsü yer yer bu harekete yakınsayıp yer yer çark ederek (hatta ikisini aynı anda yaparak) manipülasyon ve dejenerasyon siyasetini şiddetle üretiyor. Bu tuhaflığın ana hatlarını hatırlamakta fayda var.

AKP'ye rağmen YÖK'ten azade: Üniversitelerde toplumsal cinsiyet eşitliği için kurulan mekanizmalar

2000-2010 arası süreç ilginç bir biçimde hem AKP'nin tek parti iktidarında kadın bedeni ve cinselliği üzerinde denetleyici söylem ve politikalarının belirginleştiği hem de üniversitelerde kadın ve toplumsal cinsiyet çalışmalarının güçlendiği, meşruiyet kazandığı ve kurumsallaştığı[10] bir süreç oldu. 2008'de başörtüsü yasağının kaldırılmasının akabinde AKP'li erkekler peş peşe yaptıkları sansasyonel açıklamalarda kadınlar üzerindeki tahakkümü İslam, geleneksel aile yapısı, ayrımcı-ırkçı Türklük ideolojisi üzerine temellendiriyorlardı: Tayyip Erdoğan'ın, kadın örgütleriyle yaptığı toplantıda 'kadın erkek eşitliğine inanmadığını' söylemesi, 'en az üç çocuk' dayatması, 'kadınların fıtratı' tartışması, 'her kürtaj bir Uluduredir' açıklaması ve kürtajı yasaklama girişimleri ile kızlı-erkekli öğrenci evlerine müdahale çağrısı bunlardan sadece bazıları.

Öte yandan 1990'larda feminist ve kadın hareketi aktivistlerinin çabalarıyla üniversitelerde toplumsal cinsiyet eşitliği için örgütlenen mekanizmalar ve mücadeleler çoğalıyordu. 2000'li yılların başından

[9] https://yerindenedilmevecinsiyet.wordpress.com/.
[10] Uçan Çubukçu, a.g.m.

itibaren üniversitelerin toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinden arınmış bir yaşam ve çalışma alanı olması için önemli adımlar atıldı.[11] Cinsel taciz ve saldırıya karşı birimler kurulması,[12] üniversitelerarası dayanışma ağlarının güçlenmesi,[13] kadın ve toplumsal cinsiyet araştırma merkezlerinin yaygınlaşması,[14] toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin üniversite çalışanlarına eğitimler düzenlenmesi, ders sayılarının artması, anabilim dallarının kurulması ve tez, makale, konferans gibi akademik faaliyetlerin yaygınlaşması, kadın ve LGBTİ+ öğrenci kulüplerinin çoğalması[15] yine bu döneme tekabül ediyor. Ayrıca bu gelişmelerin AB uyum ve Bologna süreci adı altında toplumsal cinsiyetin anaakımlaşması (*gender mainstreaming*)[16] projeleriyle yakından ilgisi var. Çünkü aynı dönem yine feminist ve kadın hareketinin öznelerinin müdahil olması ve yol göstericiliğinde Türkiye'nin toplumsal cinsiyet temelli uluslararası sözleşmeleri[17] imzalamasıyla temel insan haklarına dair demokratik-toplumsal kazanımlar elde edildi.

Özgecan Aslan'ın katledilmesinin ardından kamuoyunda kadın cinayetlerine karşı büyük ses getiren kampanyalar örgütleyen feminist hareketin basınç yaratmasıyla YÖK toplumsal cinsiyet ve kadın

---

11 Zeynep Gülru Göker ve Aslı Polatdemir, Türkiye'de Yüksek Öğretim Kurumlarında Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Mekanizmaları: Bir Temel Değerlendirme Çalışması, Sabancı Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Mükemmeliyet Merkezi ve Research Worldwide ortak yayını, 2019.

12 Seda Kalem, Feminist mücadelenin üniversitedeki ayağı: CTS birimleri, Fe Dergi, Haziran 2021 13(1), 42-56.

13 Ceren Akçabay, Üniversitelerde Cinsel Şiddetle Mücadele Deneyimi: Cinsel Şiddetle Mücadelede Üniversite ve STK'ların İşbirliğinin Güçlendirilmesi Projesi Raporu, Aramızda Derneği, 2021.

14 Güncel bir rapor için bkz. İlkay Kara, Androsentrik Akademiye Feminist Müdahale: Türkiye'de Kadın Çalışma Merkezleri Raporu, Aramızda Derneği, 2021.

15 İrem Akı ve Emine Sevim, Üniversitelerde LGBTİ+ ve Queer İçerikli Dersler ve Öğrenci Topluluklarının Durumu 2020-2021 Raporu, Aramızda Derneği, 2021.

16 Demet Bolat, Nasıl başladı nasıl devam ediyor? Anaakımlaşmadan karşıtlığa toplumsal cinsiyet, KAOS-GL, 26 Kasım 2021. Bkz. https://kaosgl.org/gokkusagi-forumu-kose-yazisi/nasil-basladi-nasil-devam-ediyor-ana-akimlasmadan-karsitliga-toplumsal-cinsiyet.

17 1985 yılında imzalanan CEDAW'dan sonra 2010'larda yükselen feminist ve LGBTİ+/Queer hareketin etkisiyle 2011'de İstanbul Sözleşmesi'nin imzalanması ve 2012 yılında 6284 no.'lu Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi Kanunu dönemim önemli kazanımlarıydı.

çalışmaları alanından akademisyenlerin bir araya geldiği bir çalıştay düzenledi ve ardından YÖK Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Projesi (TCE)[18] başlatıldı. Böylece üniversitelerde toplumsal cinsiyet eşitliği için yürütülen mücadele kurumsallaşmaya ve yaygınlaştırılmaya başlandı. Ancak tüm bu gelişmeler 'allahın lütfu' olarak tanımlanan 15 Temmuz sonrasında OHAL ilan edilmesiyle olağanüstü bir hızla ve korkunç bir eril şiddetle durduruldu, geriletildi. TCE projesi doğrudan LGBTİ+'ları hedef alarak sonlandırıldı.[19] Sürecin sonu kadın cinayetlerini ve kadına yönelik şiddeti önlemek bağlamında en önemli kazanımlardan biri olan İstanbul Sözleşmesi'nden Türkiye'nin çekilmesi ile üst boyutlara taşındı.[20] 'Tüm ülkenin büyük yozlaşma, gericileşme ve otoriterleşme sürecinde üniversiteler özel olarak hedef alındı, çökertildi ve yıllardır mücadelesi verilen cinsiyet eşitliği kazanımlarına yönelik gerici saldırılar şiddetini artırdı'.[21] Bu sayede feminist, LGBTİ+, sol muhalif akademisyenler ve öğrenciler kampüs dışına çıkarıldı.

Sakıncalı feministler ve LGBTİ+'lar kampüs dışına!

Üniversitelerdeki toplumsal cinsiyet çalışmalarına yönelik en büyük saldırılardan biri OHAL KHK'ları ile gerçekleştirilen toplu kıyım oldu. KESK'in raporuna göre tüm Türkiye'de işten çıkarılan kamu emekçilerinin %20'si kadın iken[22] Barış Akademisyeni olarak

[18] YÖK, Yükseköğretim Kurumları Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Tutum Belgesi, 9 Kasım 2015. Bkz. https://dekaum.deu.edu.tr/wp-content/uploads/2016/06/Tutum-Belgesi.pdf.

[19] Yekta Saraç'ın TCE Projesi için 'toplumsal kabullerimiz ve değerlerimize mütenasip olmayan' dediği açıklaması için bkz. Gözde Demirbilek, YÖK Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Projesini durdurdu, KAOS-GL, 22 Şubat 2019. Bkz. https://kaosgl.org/haber/yok-toplumsal-cinsiyet-esitligi-projesini-durdurdu.

[20] Kadının İnsan Hakları Yeni Çözümler Derneği, Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadele hakkındaki Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi), bkz. https://kadininsanhaklari.org/savunuculuk/uluslararasi-sozlesmeler-ve-mekanizmalar/istanbul-sozlesmesi/.

[21] Alev Özkazanç, Bir Musibet: Yeni Türkiye'de Erillik, Şiddet ve Feminist Siyaset, Dipnot Yayınları, 2020, s. 297.

[22] KESK'in 2011 tarihli raporundaki veriler için bkz. Kamu Emekçileri Sendikası, OHAL fırsatçılığı ile en çok kadınlar hedef alındı, 7 Mayıs 2018, https://kesk.org.tr/2018/05/07/ohal-firsatciligi-ile-en-cok-kadinlar-hedef-alindi/.

ihraç edilen kadınların oranı %49,5'a yükseliyor.[23] Üniversitelerdeki tabloya daha yakından bakıldığında kadın araştırma merkezlerinde yer alan, anabilim dallarında çalışan ve/ya toplumsal cinsiyet üzerine dersler yürüten öznelerin üniversite dışına çıkarıldığını görüyoruz. Nitekim ARAMIZDA Derneği[24] tam da bu nedenle, yani üniversite dışına çıkarılan toplumsal cinsiyet çalışmaları yürüten öznelerin ortak iradesiyle kuruldu.

Tasfiye ile sınırlı kalmayan bu süreç boyunca toplumsal cinsiyet çalışmalarına yönelik baskı ve mobbing üniversitelerde kalabilen çalışanlara yöneldi. Kasıtlı biçimde organize edilmişçesine Türkiye'nin her yerinden kadın ve LGBTİ+ akademisyenlere yönelik linç girişimleri organize edildi. Son derece keyfi ve sistematik işleyen bu zorbalıkların bir örneği Mardin Artuklu Üniversitesi'nde yaşanmıştı. Mimarlık Bölümü'nün araştırma görevlisi Emre Özyetiş'i cinsiyetçi söylemlerle tehdit eden rektör 'okulumda kız gibi hoca istemem' demişti.[25] Meselenin kamuoyuna yansımasının ardından rektör, yetkilerini kötüye kullanarak Özyetiş'i önce Beden Eğitimi ve Spor Meslek Yüksek Okulu'na sürgüne gönderdi; 'adaba uygun olmayan' film gösterimleri[26] yapıyor diyerek disiplin soruşturması başlattı; sonra da sosyal medya paylaşımları nedeniyle hem üniversitede hem de savcılıkta 'terör' soruşturması açtırdı.[27] İlk duruşmasında beraat eden Özyetiş'in yaşadıkları üniversitelerde LGBTİ+'lara yönelik keyfi olarak sürdürülen ayrımcılık, fişleme ve soruşturma-ceza silsilesi ile yıldırma politikalarının geldiği noktayı gösteriyor.

Günümüze kadar çoğalarak, sistematik biçimde sürdürülen bu tür baskılar taşra üniversitelerine özgü bir durum değil. Zaman içerisinde

[23] BAK ve Eğitim Sen Yükseköğretim Bürosu'nun ilan ettiği listeleri karşılaştırarak bu veriye ulaştım.

[24] https://aramizda.org.tr/.

[25] Zeynep Yüncüler, Rektör Ağırakça: Okulumda kız gibi hoca istemiyorum, juorno, 28 Aralık 2017, https://journo.com.tr/agirakca-kiz-gibi-hoca-istemiyor.

[26] Zeki Demirkubuz'un *Masumiyet* filmi (1997) ile Reha Erdem'in *Cosmos* filmi (2010).

[27] Zeynep Yüncüler, Akademisyene şimdi de 'terör' soruşturması, juorno, 17 Ocak 2018, https://journo.com.tr/akademisyene-simdi-de-teror-sorustumasi.

pek çok ders yasaklandı, merkezler işlevsiz hale getirildi, tez konularına müdahale edildi, LGBTİ+ öğrenci kulüplerinin söyleşileri yasaklandı. Özetle, toplumsal cinsiyet çalışmaları üniversitelerden kurumsal olarak da tasfiye ediliyorlar. 2021 yılına geldiğimizde bu baskının vahametini görebiliyoruz. Artık akademisyenlerin ve öğrencilerin ihtiyaç duydukları ve zaten bir hak olması gereken kazanımlara bile saldırılıyor. Boğaziçi Üniversitesi (BÜ), Cinsel Taciz Önleme Komisyonu'nda (CİTÖK) çalışan Cemre Baytok'un işten çıkarılması sürecinde tam olarak buna tanık olduk. Pandemi sürecindeki düzenlemeler Baytok'un işten çıkarılmasının resmi bahanesi olarak gösterildi. Esas olarak ise rektör yardımcısı, aynı zamanda öğrenci işleri dekanının Baytok'un 'radikal-sakıncalı feminist' olduğu yönündeki kanaati bu keyfi ayrımcılığın ve işten çıkarmanın gerekçesiydi.[28] Kuşkusuz BÜ bünyesindeki CİTÖK'te bu durumun yaşanması diğer üniversiteler için bir gözdağı anlamına geliyor.

Üniversitelerde toplumsal cinsiyet eşitliği mekanizmalarının gelişememesi ve sistematik bir baskı altında tutulması ne yazık ki Türkiye'nin 81 ilindeki tüm kampüslerde, fakültelerde, derslikler-de taciz, tecavüz ve hatta katliam ile sonuçlanan dehşet verici vakaların yaşanmasına neden oluyor. Çankaya Üniversitesi Hukuk Bölümü'nde kopya çektiği için hakkında prosedürel işlem yapıldı diye araştırma görevlisi Ceren Damar'ı acımasızca katleden öğrenci bu sistemin bir ürünüdür.[29] Ankara Üniversitesi Veterinerlik Fakültesi öğretim üyesi Hasan Bilgili de veteriner Ç.B.'ye tecavüz edebilecek cesareti göstermiş bir faildi ve suçu ortaya çıkınca aslında daha önce öğrencileri tarafından cinsel taciz suçlamasıyla üniversite yönetimine şikâyet edildiği anlaşılmıştı.[30] Üniversitelerde yaşanan benzeri pek çok olay toplumsal cinsiyet eşitliği mekanizmalarına ne

28 Cemre Baytok, Üniversitelerde Cinsel Tacizi Önleme: Boğaziçi CİTÖK Deneyimi, Aramızda Derneği, 2021.

29 Selda Tuncer, Ceren Damar'ın ardından, 5harfliler, 11 Ocak 2019, bkz. https://www.5harfliler.com/ceren-damarin-ardindan/.

30 Ankara Üniversitesi öğrencileri: Tecavüzcü tacizci hoca istemiyoruz, Ekmek ve Gül, 8 Nisan 2019, bkz. https://ekmekvegul.net/gundem/ankara-universitesi-ogrencileri-tecavuzcu-tacizci-hoca-istemiyoruz.

kadar ihtiyaç duyulduğunu gösteriyor. Bu mekanizmaların devreden çıkarılması ve/ya baskı altına alınmasına karşı toplumsal cinsiyet eşitliği mücadelesi veren özneler ise farklı yollardan bilgi üretmeye, dayanışmaya ve direnmeye devam ediyorlar.

Vardık, varız, varolacağız!

Kadınlara ve LGBTİ+'lara yönelik şiddet, baskı ve ayrımcılık tarihin her döneminde farklı biçimler aldı, günümüzde de bunun bir versiyonunu yaşıyoruz. Ancak aynı zamanda zamanın ve mekânın her biçiminde kadınlar, LGBTİ+'lar vardı, seslerini yükseltti ve var olmaya da devam edecek. Tıpkı bugün toplumsal cinsiyet çalışmaları yürüten aktivistlerin üniversite dışına zorla çıkarılan çalışmalarını devam ettirebildiği gibi. Üniversitelerdeki bu korkunç saldırıya karşılık toplumsal cinsiyet çalışmalarının sivil alanda serpilmesi, kendine yeni mecralar yaratması ve söz üretebilme çabası çok önemli.

İçinden geçtiğimiz bu süreçte üniversitelerdeki baskıya inat pek çok aktör akademik ve politik çalışmalar üretiyor, alternatif arayışlarla, etkinliklerle, kampanyalarla, ulusal-uluslararası dayanışmalarla örgütleniyor. Üstelik bu çalışmalar toplumsal alanda karşılık buluyor, çeşitlenip zenginleşiyorlar. Bu gerçekliğe bakarak diyebiliriz ki, bir gün üniversiteler de bu çalışmaların özgürce yapılacağı bir yer olacak ve bizler yine orada olacağız. O gün gelene dek mücadeleye devam edeceğiz. Ne kadar bastırmaya çalışırlarsa çalışsınlar: "Geceleri de sokakları da meydanları da terk etmiyoruz."

İKİNCİ BÖLÜM

Üniversitelerin şirketleştirilmesine, eğitim emekçilerinin güvencesizleştirilmesine karşı

dayanışmaya çağrı

BASIN AÇIKLAMASI
27 ARALIK 2013, CUMA / 16.00
İSTANBUL TABİP ODASI

Üniversite Dayanışma Platformu

Üniversitelerde Güvencesizleşmeye Karşı Direniş ve Dayanışma

Emine Sevim

Üniversitelerdeki güvencesizleşmenin boyutlarını kavramak için bu kitabın yazarlarının biyografilerine bakmak bile yeterli olur. Orada taşra-metropol, sosyal bilim-mühendislik, asistan-profesör ayırt etmeksizin kazanılmış haklar dahil tüm güvencelerin nasıl tırpanlandığını görüyoruz. İçinden geçtiğimiz dönemin ayırt edici niteliklerine ışık tutan yazarların hikâyelerini baştan sona okuduğumuzda ise güvencesizleşme saldırısının her birimizi tek tek de hedef alabildiğini, belirli bir kişiye/gruba özel ayrımcılık ve yıpratma taktiklerinin nasıl devreye sokulduğunu fark ediyoruz. Türkiye üniversitelerindeki işçilerin taşeronlaştırılmasıyla[1] asistan kadrosunun çeşitlendirilerek ucuz işgücü haline gelmesi[2], akademik emeğin vasıfsızlaştırılmasıyla[3] idari ve teknik personelin üniversite yaşamından dışlanması[4] ardı ardına gerçekleşiyor. Derlemenin bu bölümündeki

[1] Eğitim Sen, Üniversitelerde Taşeronlaşma Çalıştayı: Sorunlar ve Mücadele Olanakları, 2015. https://baslangicdergi.org/egitim-sen-universite-subeleri-universitelerde-taseronlasma-calistayi-duzenliyor/.

[2] Adnan Gümüş, Ümit Akıncı ve İlker Akçasoy, Araştırma Görevliliği: Akademik Değil İdari Memur, Bilim Fidanlığı Değil 'Amirin İçini İstediği Gibi Doldurabileceği Büyük Bir Boşluk', Eğitim Sen Yayınları, 2015. Bkz. https://egitimsen.org.tr/wp-content/uploads/2015/08/asistan-anketi.pdf.

[3] Serdar M. Değirmencioğlu ve Kemal İnal, Yükseköğretimin Serbest Düşüşü: Özel Üniversiteler, Ayrıntı Yayınları, 2015. Aslı Vatansever ve Meral Gezici Yalçın, Ne Ders Olsa Veririz: Akademisyenin Vasıfsız İşçiye Dönüşümü, İletişim Yayınları, 2015.

[4] Eğitim Sen, Yükseköğretim Alanındaki İdari ve Teknik Personelin Sorunları ve Çözüm Önerilerimiz Çalıştayı, 2015. Bkz. https://egitimsen.org.tr/wp-content/uploads/2015/08/İdari-ve-Teknik-Personel-Çalıştayı-Rapor_baskı.pdf

yazılar, üniversitelerdeki görece güvenceli çalışma alanlarının parçalanmasıyla birlikte örgütlenme, direniş ve dayanışma pratiklerinin dönüştüğü momente ilişkin deneyimlere odaklanıyor.

Bölümün ilk yazısında Mustafa Şener, Mersin Üniversitesinin kuruluşundan itibaren kampüsü kamusal bir yaşam ve çalışma alanı olarak gören üniversite bileşenlerinin mücadelelerini aktarıyor. Üniversite öğrencilerinin ve çalışanlarının dinamizmiyle yemekhane, yurt, ulaşım gibi müşterek alanlarda büyüyen kolektif direnişler ile emek mücadelesinin örneklerini paylaşıyor. Ankara Üniversitesi (AÜ) ve İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ) asistanlarının mücadelelerinde ise güvencesizleşme saldırısının nabzını tutan direnişler ve başka türlü dayanışma ilişkilerine duyulan ihtiyaç ile şekillenen ağ örgütlenmesi anlatılıyor. Onur Can Taştan, akademinin en güvencesiz kesimi olan araştırma görevlilerinin yükseköğretimdeki neoliberal dönüşüme karşı uyanışını, 2006-2009 arasındaki Ankara Asistan Dayanışmasının taban örgütlenmesi modelini ve direnişin boyutlarını tartışıyor. Seçil Ercan, Ceyda Sungur ve Didem Çınar tam da bu sürecin parçası olan İTÜ'de asistan kıyımını ve 2012 yılı boyunca süren çok sesli, çok renkli asistan direnişinin ulusal düzeye taşınmasını anlatıyorlar. Dayanışmanın diğer iş kolları ile bağını, direnişin eksiklerini, örgütlülüklerindeki toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini de tartışmaya açıyorlar.

Bölüm yazarlarının tamamı Barış Akademisyeni oldukları için OHAL sürecinin ve gece yarısı yayımlanan kanun hükmünde kararnameler (KHK) ile gerçekleştirilen toplu kıyımın birincil tanıkları olarak üniversite çalışanlarına yönelik tasfiye sürecini bütünlüklü biçimde ele alıyorlar. Arka arkaya okunduğunda Mersin'den İTÜ'ye, 1990'lardan günümüze direniş ve dayanışma hatları arasındaki bağlar belirginleşiyor. Bir yandan piyasalaşmanın yol açtığı hak kayıplarını mercek altına alırken, diğer yandan buna karşı örülen mücadelelerdeki öznelerin belleğini sayfalarına taşıyor. Bu deneyimler üniversitelerde emeğin dağılımına, emeğin akışkanlığını sağlayan mekanizmalara ve yöneti(şi)m formları aracılığıyla çeşitlenen emek denetim biçimlerine karşı verilen mücadelelere daha yakından bakmamızı sağlıyor.

Şirketleşen üniversitelerde çalışma ortamı ve yeni emeğin istihdamı

Türkiye'de uzun süredir "*her ile bir üniversite*" politikası uygulanıyor. Bunun altında yatan iki olgu onu önceki dönemlerdeki yükseköğretim politikalarından farklılaştırıyor: kitleselleşme ve "*vakıf üniversitesi*" kisvesindeki özel üniversiteler. İlk büyük atılım 1992'de yeterli personel ve eğitim altyapısı olmadan 24 kamu üniversitesinin açılması ve 1993-99 yılları arasında 18 tane vakıf üniversitesinin kurulması ile gerçekleşiyor.

Türkiye'de üniversiteler metropol ve yakınlarındaki kentlerden başlayarak örgütlenen kamu kurumlarıyken kapıları genellikle üst-orta sınıf ailelerin çocuklarına ve devlet-üniversite erki ile uyumlu kişilere açıktı. Kitleselleşmeyle birlikte önceki dönemlerde eğitime erişimi sınırlı kalmış ve dışlanmış kesimler akademiye daha fazla katılabildiler.[5] Mustafa Şener'in ifadesiyle köklü üniversitelerdeki bariyerleri aşamayan ancak akademik hayallerini kendi çabalarıyla sürdürmeye gayret eden insanlar için yeni kurulan üniversiteler bir umut ışığı olmuş, bu insanları pervaneler gibi kendine çekmişti. Ancak 2001 yılı sonrasında Mersin Üniversitesi yönetimi anti-demokratik bir seçimle değiştirilerek Yükseköğretim Kurulu (YÖK) ile tamamen uyumlu hale getiriliyor. Bu dönemde işten çıkarma, sürgün, soruşturma-ceza furyası ile üniversite bileşenlerine yönelik baskının şiddetinin arttığına tanık oluyoruz.

[5] Sınıfsal bakımdan görece dezavantajlı pozisyonlardan gelenler (işçi, esnaf, emekçi çocukları), kültür, din ve cinsiyet temelli tahakküm ilişkileri içinde ezilen gruplar (Kürtler, Aleviler, başörtülüler, kadınlar, LGBTİ+lar) önceki dönemlere nazaran üniversitelerde daha fazla yer alabildiler. Bu sürecin önemli yönlerinden biri de devlete ve kapitalist iktidar ilişkilerine eleştirel bakabilen akademisyen profilinin üniversitelerde yer bulabilmesiydi. Söz konusu değişimin en büyük kanıtlarından biri, ifade özgürlükleri ve iş güvenceleri tehdit edilmesine rağmen Kürt illerinde meydana gelen insan hakkı ihlallerine karşı binlerce akademisyenin "*Bu Suça Ortak Olmayacağız!*" başlıklı barış bildirisini kamuoyuyla paylaşmasıydı. OHAL döneminde yaşanan onca tasfiyeye karşın bugün halen Kadın Araştırma Merkezlerinde, Cinsel Taciz ve Saldırıya karşı birimler kurarak, anabilim dalları oluşturarak mücadele veren feministler, LGBTİ+'lar, Kürt sözcüğünü yasaklamaya çalışan bir kurumda, eleştirel bilimsel çalışma yapmaya devam eden, sınıfsal eşitsizlikleri, çevre sorunlarını, halk sağlığını önemseyen ve bunun aktivizmini yapan bilim emekçileri var.

"*Akademik enflasyon*" yaratılarak üniversite mezunu işsizliğin artmasına ve üniversite çalışanlarını güvencesizleştirmeye neden olan bu süreç eğitimin metalaşmasına yönelik politikaların bir sonucu olarak görülüyor.[6] Turgut Özal'ın temellerini attığı bu politikalar AKP'nin tek parti iktidarının ardından, yalnızca 2006-2009 yılları arasında toplam 56 üniversitenin açılması ile zirvesine ulaşıyor.[7] Darülfünun'dan 1984'e kadar toplam 28 kamu üniversitesi kurulabilmişken yalnızca üç yıl içinde 56 üniversitenin açılmış olması kitleselleşmenin hızını gösteriyor. İlaveten açıköğretim fakülteleri (AÖF), uzaktan eğitim merkezleri (UZEM) gibi kitlesel ve kolay eğitim biçimleriyle "*yükseköğretim piyasası*" genişletiliyor.

Yeni üniversiteler kuruldukları ilin hizmet sektörünü (lokanta, pastane, kafe vb.) ve inşaat sektörünü (kampüs, yurt, konut, yol inşaatı vs.) canlandıracak bir lokomotif olarak görülüyor. Yükseköğretim kamusal bir hak olmaktan çıkıp her ile götürülmesi gereken ve ücret karşılığı sunulan bir kişisel gelişim hizmetine dönüşüyor. Kitleselleşmeyle vasıfsızlaşmanın zorunlu birlikteliğini Türkiye'nin yeni üniversiteleri hakkında çıkan haberlerde izliyoruz. Ardahan Üniversitesi'nin "*tek odalı üniversite*" olarak adlandırılması[8] bir örnek. Mardin Artuklu, Munzur, Ahi Evran ve Giresun Üniversitesi gibi kurumlarda yeterli derslik olmadığı için öğrencilerin başka binalara, hatta üniversitelere aktarılması ve/ya eğitime ara vermek durumunda bırakılması[9] bir diğer örnek. Binalarının risk raporlu olması nedeniyle adının Adıyaman Üniversitesi'nin "*çürük üniversite*" olarak anılması başka bir örnek. Bu örnekler üniversite

[6] Altuğ Yalçıntaş ve Büşra Akkaya, Türkiye'de akademik enflasyon: "Her İle Bir Üniversite Politikası" sonrasında Türk Yükseköğretim Sistemi, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 74 (3) (2019), 789-810. DOI: 10.33630/ausbf.551330.

[7] YÖK'ün resmi web sayfasındaki verilere göre 2006'da 16, 2007'de 21, 2008'de 12, 2009'da 7 yeni üniversite kurulmuştur. Bkz. https://istatistik.yok.gov.tr/.

[8] Yusuf Akın, Kalacak yer bulamayan üniversite öğrencisi okulunu dondurdu, Evrensel, 11 Ekim 2021. https://www.evrensel.net/haber/444937/kalacak-yer-bulamayan-universite-ogrencisi-okulunu-dondurdu. Böyle 'üniversite'leri ancak AKP açar!, SoL Haber, 17 Aralık 2010. https://haber.sol.org.tr/devlet-ve-siyaset/boyle-universiteleri-ancak-akp-acar-haberi-36993.

[9] Ardahan'da tek odalı üniversite, T24, 1 Aralık 2008, https://t24.com.tr/haber/ardahanda-tek-odali-universite,18852.

öğrencilerinin ve emekçilerinin nasıl koşullarda olduklarına dair de fikir veriyor.

Öte yandan üniversite sayısındaki plansız artış "*yöneticilerin kişiselleşmiş iktidar ağlarıyla karakterize olan itaat-tabiiyet düzeneğini*"[10] çeşitlendiriyor, mikro-iktidarları kuvvetlendiriyor.[11] Köklü üniversitelerde ise tek adam rejiminin gerektirdiği iktidar alanları akademinin en güvencesiz kesimleri üzerinde baskı kurularak gerçekleşiyor. İTÜ Asistan Dayanışması yazarlarının dikkat çektiği gibi üniversite işçilerinin özlük haklarının taşerona devredilmesine karşı çıkmaktan imtina eden akademisyenler, önce asistanlara sonra diğer çalışanlara doğru genişleyen güvencesizleşme saldırısını kabul etmekte zorlanıyorlar. Böylece İTÜ rektörü olmadan evvel kapı kapı gezerek, asistanlar hakkında "*kan zehirlenmesi*" efsanesini yayan Karaca'nın etki alanı artıyor. Görevine başladığı anda bir asistanı işten çıkaran rektör kişiye özel kadrolar açarak, üniversite yöneticileri arasında 'ahbap-çavuş ilişkisi' kurarak biat kültürünü yaygınlaştırıyor. Benzer biçimde AÜ'de de bu kültür rektörün müdahaleleriyle yerleşik hale geliyor. Fakülte ve bölümler asistanlarının istihdamlarına devam etmesine karar verseler bile rektör 50/d'lilerin 33/a'ya geçirilmemesi için elinden geleni yapıyor. Üstelik Asistan Girişiminin tüm çabalarına rağmen müzakereye yanaşmayan, uzlaşmaz tavrına üniversite yönetimini ve diğer öğretim üyelerini ortak ederek akademide olması gereken demokratik işleyişi bertaraf ediyor.

Bu deneyimler üniversite bileşenlerinin istihdam koşullarının güncel açmazlarına işaret ediyor. Üniversitedeki karar mekanizmalarından koparılan ve güvencesiz istihdam ile tehdit edilen üniversite bileşenleri bir de yönetimin keyfi kararları ile örülü itaat ilişkilerinin

10 Zafer Yılmaz, Bir meslek olarak itaat ve üniversite, Sosyal Bilimler, 8 Ağustos 2015, https://www.sosyalbilimler.org/bir-meslek-olarak-itaat-ve-universite/.

11 Serdar Tekin son derece yerinde bir tespitle bu durumu "baskıda özerklik" kavramı ile açıklıyor: Serdar Tekin, Üniversitenin Olağanüstü Hali: Akademik Ortamın Tahribatı Üzerine Bir İnceleme, TİHV Akademi, Kasım 2019. https://tihvakademi.org/wp-content/uploads/2020/02/universiteninolaganustuhaliy.pdf.

yarattığı kutuplaşma ve duygulanımsal şiddetle karşı karşıya kalıyorlar. Bunu sağlayan mekanizmayı daha yakından görebilmek için istihdam eşitsizlikleri ile perçinlenen emek denetim ve disiplin biçimlerine bakmak yerinde olur.

Emek denetimi, disiplin, muhbirlik mekanizmaları

2000'lerde Bologna sürecinin hızlandırıcı etkisiyle "*üniversite-sanayi işbirliği*" söylemine dayanarak yeni "yönetişim" modelleri üretildi. Üniversitelere dayatılan stratejik plan,[12] performans kriterleri,[13] atama-yükseltme ölçütleri[14] gibi emek denetim araçları sadece birkaç yıl içinde devreye sokuldu. İş güvencesinin ayrımcılıklara dayalı bir ortamda yok edilmesi ile proje bütçesi, patent sayısı, yayın sayısı gibi nicel ölçütlerle çok bilinmeyenli denkleme dönüşen çalışma yaşamı akademisyenin emeğine yabancılaştığı bir ortam yarattı. Üstelik nicel performans bahanesiyle akademik özgürlük mücadelesi vererek eleştirel çalışmalar üreten akademisyenleri işten çıkarmak kılıfına uydurulmuş oldu.[15]

Derlemenin bu bölümünde yer alan her üç yazı da bu saldırının farklı tarihlerde nasıl gerçekleştirildiğini anlatıyor. Mersin

[12] 2003'te çıkarılan 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu ile hayata geçirilen Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi-Taslak Raporu üniversitelerdeki neoliberal yönetişimin resmi ilanı oldu. Sürece dair detaylı bir araştırma için bkz. Necla Kurul, Türkiye üniversitelerinde 1980 sonrası dönem: İnsanın özgürleşmesi amacından akademik kapitalizme geçişin öyküsü, Bilim ve Gelecek, sayı 71 (2010), 1-21.

[13] 2005 yılında Yükseköğretim Kurumlarında Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Yönetmeliği çıkarıldı ve Yükseköğretim Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Komisyonu (YÖDEK) kuruldu.

[14] YÖK'ün merkezi olarak belirlediği fakat her bir üniversiteye göre farklılaşan atanma ve yükseltilme kriterleri listesi için bkz. https://www.yok.gov.tr/akademik/atanma-kriterleri.

[15] Üniversitelerde uzun süredir çalışan ve doçentlik, profesörlük gibi unvanlara hak kazandığı halde kadro ilanı açılmadığı için alt kadrolarda çalıştırılan akademisyenlere yönelik tasfiye 2021 yılında aleni hale geldi. Eğitim Sen şube temsilciliği yapan Barış Akademisyenleri Doç. Dr. Meltem Kayıran Ankara Üniversitesi'nden, Doç. Dr. Aslı Kayhan Kocaeli Üniversitesi'nden haksız şekilde işten çıkarıldı. Eğitim Sen Ankara, Doç Dr. Meltem Kayıran'ın Üniversiteyle İlişiği Bir Kez Daha Kesildi. Mücadelemizi Sürdüreceğiz, 22 Nisan 2022, https://www.egitimsenankara5.org/doc-dr-meltem-kayiranin-universiteyle-ilisigi-bir-kez-daha-kesildi-mucadelemizi-surdurecegiz/. Eğitim Sen Kocaeli: Doç. Dr. Aslı Kayhan görevine iade edilmeli, Gazete Duvar, 25 Ekim 2021, https://www.gazeteduvar.com.tr/egitim-sen-kocaeli-doc-dr-asli-kayhanin-gorevine-iade-edilmeli-haber-1539558.

Üniversitesi'nde sosyal demokrat görüntünün ardına gizlenip araştırma görevlilerinin yeterince çalışmadıklarını ima eden, Ankara'da iş güvencesi taleplerini dile getiren asistanlara "*ticarete atılın*" diyen ve İTÜ'de asistanları tembellikle suçlayıp toplu kıyımı meşru göstererek suç ortaklığı yapan aktörlerin pıtrak gibi çoğalışı, performans efsanesinin nasıl yaygınlaştığına işaret ediyor. Bu durum üniversitelerdeki denetim ve güvenlikleştirme biçimleriyle birlikte düşünüldüğünde daha da katmanlı hale geliyor.

1990'lı yıllarda öğrenciler için zaten başlamış olan disiplin soruşturmaları-cezaları furyası giderek sıradanlaşıyor. Kampüsler kapısında turnikeleriyle,[16] özel güvenlik birimleriyle,[17] polisi, çevik kuvveti, yeri geldiğinde jandarmasıyla denetim ve kontrolün üst boyutlara taşındığı mekânlara dönüşüyor. Üniversite yönetimlerinin şiddet, sansür ve mobbing döngüsünü pekiştiren bu gelişmeler sonucunda akademik camianın tarihsel misyonu olan dayanışmanın yerini kaygı, kolektivitenin yerini bireyselleşme alıyor. Bu süreçte Başbakanlık İletişim Merkezi (BİMER), Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi (CİMER) gibi şikâyet/istihbarat merkezleri iktidara uygun olmayan fikirlerin ve yaşam tarzlarının denetlenmesi işlevini üstleniyor. Muhbirlik mekanizması aracılığıyla öğrenciler, meslektaşlar birbirlerini tehdit eder hale geliyor. Böylece üniversitelerde zaten dışlanmış olan azınlıkların, Kürtlerin, Alevilerin, LGBTİ+ların, feministlerin, eleştirel bilim insanlarının marjinalleştirilmesine ve kriminalize edilmesine neden oluyor.

[16] Türkiye'de MOBESE kameralarının yaygınlaşmaya başladığı süreçte, 2000-2001 akademik yılında üniversitelere kamera sistemi yerleştirilmeye başlandı. Milyonlarca lira bütçe ayrılarak geliştirilen bu sisteme birkaç yıl içinde okul girişine yerleştirilen turnikeler eklendi. Zamanla kampüsteki fakülte, yemekhane, kütüphane gibi alanların tümüne ayrı ayrı turnikeler kuruldu ve kampüsleri adeta kompartımanlara böldü. Üniversitelilerin yaşamını ve aktivitelerini kontrol etmeyi sağlayan bu araç günümüzde üniversite çalışanlarının emek denetimi için de kullanılıyor.

[17] Eski YÖK başkanı Yusuf Ziya Özcan'ın girişimiyle 2008 yılından itibaren tüm üniversitelere yerleştirilen güvenlik görevlileri, maaşını rektörlükten alıyor, üniversite çalışanlarına ve öğrencilerinin kampüse giriş çıkışlarında her seferinde kimlik kontrolü yapıyor ve ifade özgürlüğünü kullanarak eylem yapan öğrencileri darp ediyor. Kapsamlı bir değerlendirme için bkz. Öğrenci Kolektifleri, "Üniversiteler ve YÖK" https://docplayer.biz.tr/amp/4425553-Universiteler-ve-yok.html

Bu bölümde Mustafa Şener'in yazısında sıraladığı olaylar Mersin Üniversitesi'nin sistematik hale getirdiği şiddeti gözler önüne seriyor. Üniversite yönetimi bilimsel bir kongrede zorunlu Kürt göçüne değinen çalışmaları nedeniyle akademisyenleri işten çıkarıyor, sürgün ediyor. İşçi sendikasında seminer düzenleyen öğretim üyelerine dava açılıp mobbing uygulanıyor bu sayede üniversiteden uzaklaştırılıyorlar. Bir öğrencinin lisans bitirme tezi Kürtlerle ilgili olduğu için "*bölücülük propagandası*" iddiasıyla yargıya ve YÖK'e taşınıyor. Onur Can Taştan yazısında AÜ'de AKP'nin üniversiteleri fethetme operasyonlarına karşı bir tutum benimseyen akademisyenlerin ve yönetimin asistanlar söz konusu olduğunda meritokratik söylemler eşliğinde çalışma rejimindeki eşitsizliklere nasıl ortak olduklarını gözler önüne seriyor. Akademik personel olarak istihdam edildikleri halde karar mekanizmalarına dâhil edilmeyen ve uçsuz bucaksız, belirsiz iş tanımları ile keyfi uygulamalara maruz bırakılan araştırma görevlileri sistematik ayrımcılıklarla karşı karşıya kalıyorlar.

Yönetişim, güvenlik, denetim ve keyfiyet ile biçimlenen otoriterlik sayesinde duygulanımsal alana ve özel yaşama doğru genişleyen çalışma hayatına karşı üniversite bileşenleri yeni örgütlenme modelleri oluşturuyorlar. Emek mücadelesini politik ve sosyal ihtiyaçları gözeterek genişletmek, toplumsal dayanışmayı güçlendirmek üzere müşterek alanlar yaratıyorlar. Bu doğrultuda üniversite çalışanlarının ihtiyaçlarına uygun sendika, ağ ve meclis türünde örgütlenmeler gelişiyor.

Sendikal örgütlülükten dayanışma ağlarına üniversitelerde mücadele

1980'lerin sonuna kadar tamamı kamuya bağlı olan çalışanlar Tüm Asistanlar Sendikası (TÜMAS) ve Öğretim Elemanları Sendikası (ÖES) gibi öz örgütlenmelerde; Öğretim Elemanları Derneği (ÖED) gibi derneklerde ve TTB, TMMOB gibi meslek birliklerinde örgütleniyorlardı. 1996'da kurulan Eğitim Sen Yükseköğretim Bürosu (YÖB), akademik ve idari/teknik personelin ortak örgütlenme

alanı olmuştu. Eğitim Sen üniversitelerdeki emek-çalışma sorunlarının yanı sıra yükseköğretim politikaları üreterek özerk, demokratik, bilimsel üniversite mücadelesi yürütüyordu. 2000'li yıllarda ise geleneksel örgütlenme biçimlerinin karşılayamadığı yeni ihtiyaçlar doğdu. Üniversite bileşenlerinin taban örgütlenmelerinin, dayanışma ağlarının oluşması ve çeşitlenmesi tam da bu tıkanma sürecinde gerçekleşiyor.

Bu dönemde akademik personelin en güvencesiz kesimini oluşturan asistanların maruz bırakıldıkları baskı ve sömürüye karşı direnişleri baş gösterdi. Akademik hiyerarşi içerisinde YÖK düzenlemelerini meşru gören, asistanların taleplerini göz ardı eden, kısacası güvencesiz çalışmayı onlara reva gören söylem ve tutumlarla karşılaşan asistanlar kendi taban örgütlenmelerini yarattılar. Diğer yandan taşeronlaştırılan üniversite işçileri örgütlenme ve dayanışma gereksinimi duyuyorlardı.[18] Aynı kanuna ve kurumlara bağlı olmalarına rağmen daha güvencesiz koşullara tabi kılınan ve özlük hakları yok sayılan vakıf üniversitesi çalışanları ise özgün direniş ve dayanışma formları geliştirdiler. Vakıf Üniversitesi Emekçileri Dayanışma Ağı (VÜEDA)[19] resmi bir kurumsallaşmaya gitmeden akademik, ekonomik, sosyal, politik ve hukuki dayanışma örerek üniversitelerdeki mücadelenin eylem repertuarını ve yöntemlerini çeşitlendirdi. Vakıf üniversitelerinde ilk büyük direniş Bilgi Üniversitesi'nde Sosyal-İş'te örgütlenme mücadelesi olmuştu[20]. Günümüzde ise Vakıf Üniversiteleri Dayanışma Meclisi (VÜDAM)[21] Eğitim Sen bünyesinde örgütlenebilmek için yeni adımlar atıyor.[22] Neticede üniversitelerde örgütlenme ve direnişler yeni tartışmalara kapı aralıyor; üniversite

[18] Bu alanda Koç Üniversiteliler Dayanışması (https://twitter.com/kudayanisma) ve Taşeron İzleme Kurulu (https://www.facebook.com/profile.php?id=100067568926333) önemli bir örneği temsil ediyor.

[19] VÜEDA etkinlikleri için bkz. https://twitter.com/vakifdayanisma.

[20] Aslı Odman, İstanbul Bilgi Üniversitesi'nde şirketleşme ve sendikalaşma süreci, Metalaşma ve İktidar Baskısındaki Üniversite içinde der. Fuat Ercan ve Serap Korkusuz, SAV Yayınları, 2012.

[21] VÜDAM etkinlikleri için bkz https://twitter.com/vudameclis.

[22] Eğitim Sen: Vakıf üniversitelerinde örgütleniyoruz, Gazete Duvar, 19 Şubat 2022, https://www.gazeteduvar.com.tr/egitim-sen-vakif-universitelerinde-orgutleniyoruz-haber-1553776.

bileşenlerinin tümüne seslenmesi bakımından kapsayıcı, anti-hiyerarşik, yatay örgütlenmeyi öne çıkaran modeller geliştiriliyor.

Bölümde yer alan yazılar, tam da bu dönemeçte üniversite bileşenlerinin örgütlülükleri arasındaki tarihsel bağlara ve farklılaşmalara dikkat çekiyorlar. ÖES'te ve Eğitim Sen'de örgütlü olan Şener katıldığı eylem ve direnişleri bu kitabın sayfalarına aktarırken kolektif mücadelenin değişen taleplerini açığa çıkarıyor. Şener'e göre YÖK'ün anti-demokratik işleyişi üniversitelerde yaygınlaştırması ve yönetimin despotlaşmasına karşı sendikal örgütlenmede ve üniversite bileşenlerinin bir araya geldikleri alanlarda YÖK düzenini ortadan kaldırmaya dönük bir mücadele hattı oluşturmaları giderek önem kazanıyor. Taştan'a göre ise güvencesizleşme saldırısı karşısında eylem formları, örgütlenmenin coğrafi yaygınlığı, YÖK-üniversiteler gerilimi ve soruşturma/tehdit biçimlerinin devreye girmesi konularında önemli değişimler yaşanıyor. Asistanların dayanışma ağları sendikalardan bağımsız yola koyulmuş olsalar da ortak mücadeleyle yeniden ve daha dinamik bağlar kuruyorlar. Taştan, üniversitelerde yıllara yayılan mücadele birikimi üzerindeki tahribat ne kadar derin olursa olsun mevcut karanlıktan çıkmanın yolunun bilim emekçileri arasında kurulacak sahici bağlarla mümkün olacağına işaret ediyor.

İTÜ Asistan Dayanışması deneyiminde ise mücadelenin ve örgütlenmenin yaşamsal alanlara doğru gelişmesi ile gündelik yaşamı da kapsayabilmesi için gereken turnusol niteliğindeki soru(n)lara dikkat çekiyorlar. İTÜ Asistan Dayanışmasının başlangıcından beri aktif öznesi olan yazarlar direniş ve dayanışmanın önemli bir bağlamını oluşturan yatay örgütlenmenin işleyişi ve mekânla ilişkisi hakkında bilgi veriyorlar. Yatay örgütlenme zemininin gerekliliğini; hiyerarşilerin ve toplumsal cinsiyet rollerine dayalı eşitsizliklerin ortadan kaldırılmasının acil bir ihtiyaç olduğunu ve üniversite mücadelesinin işçi direnişleri, feminist mücadele gibi toplumsal alanlarla bağlar kurmasının önemini vurguluyorlar. Mücadelenin bu boyutları öznel deneyimleri aşarak benzeri tüm örgütlülüklerin dikkate alması gereken özdüşünümsel eleştirileri açık yüreklilikle ortaya koyuyor.

Sonuç olarak giderek otoriterleşen politik iklimde örgütlenme özgürlüğüne yönelik kısıtlara rağmen tüm üniversitelerde yeni direniş ve dayanışma ilişkileri kuruluyor. Kitabın bu bölümündeki yazılar bizlere üniversitelerdeki emek mücadelesinin, güvencesizleşmeye karşı direnişlerin ve üniversite bileşenleri arasındaki dayanışmaların katmanlarını sunuyor.

Küçük Umutlar, Büyük Darbeler ve Onurlu Direnişler: Mersin Üniversitesi'nin Kısa Tarihi

Mustafa Şener

Mersin Üniversitesi'ni ve orada geçirdiğim yılları düşününce aklıma hep Ernest Hemingway'in "*İhtiyar Balıkçı ve Deniz*" adlı romanı geliyor. Büyük güçlüklerle tuttuğu kılıçbalığını bin bir emekle kıyıya çekmek isterken köpekbalıklarına yenilen balıkçının hüzünlü hikâyesi. Balıkçıyı yeniden hayata tutunduracak bu av, kıyıya ulaştıklarında artık sadece bir iskeletten ibarettir. Elinizdeki bu yazı da başlangıçta uyandırdığı umutları çok kısa sürede küle çeviren Mersin Üniversitesi'nin hikâyesi.

Mersin Üniversitesi (MEÜ) 1992'de kurulduğunda ve sonraki 5-6 yıl boyunca Türkiye'deki taşra üniversitelerinin makûs talihini yenecekti sanki. Anadolu'daki üniversitelerin büyük çoğunluğu dinci ya da milliyetçi/muhafazakâr güçlerin pençesindeydi. Türkiye'nin bilindik merkeziyetçi yapısı ve Yükseköğretim Kurulu (YÖK) cenderesi, taşranın geleneksel muhafazakârlığı ile birleşince ortaya çıkan kurumlar evrensel ölçekte bir üniversite tanımına teğet bile geçemiyorlardı.

Böyle bir ortamda kurulan MEÜ en azından başlangıçta küçük bir umut ışığı saçmıştı.[1] Bu ışık ülkenin dört bir yanından akademik

[1] Dönemin DYP-SHP koalisyonu yeni kurulan üniversiteleri kendi aralarında paylaşırken Mersin SHP'ye düşmüş; SHP de Mersin'e sosyal demokrat bir rektörün atanmasını sağlamıştı. Dönemin Kültür Bakanı Fikri Sağlar'ın anlatımına göre, kendisi bizzat Cumhurbaşkanı Özal ile görüşmüş ve rektörü kendisinin seçmek istediğini söylemiş. Özal da bu isteği, "*Tamam, bir tanesi de sizden olsun*," diyerek kabul etmiş (Serdar Türkmen, Mersin Üniversitesi Tarihi 1992-2009, yayınlanmamış çalışma). Bu kararda, Mersin'de sol eğilimlerin her zaman güçlü

özgürlüğe önem veren, demokratik bir ortamda çalışabilme hayali kuran akademisyenleri pervaneler gibi kendine çekmişti. Bu ışığa kapılanlardan biri de bendim.

O yıllarda altyapının yeterli olup olmadığına bakılmaksızın hızla kurulan bu yeni üniversiteler, benim gibi büyük zorluklarla akademik kariyer yapmak isteyen ve köklü üniversitelere girmesi bir hayal olan gençlere önemli bir fırsat yaratmıştı. Babam ilkokulu her gün 6 km. yol yürüyerek zar zor bitirmişti. Annem okuma yazma bilmezdi. Benim gibilerin tez elden bir devlet memurluğuna kapağı atıp kendini kurtarması bekleniyordu. Ama ben Mektebi Mülkiye'de ve Ankara'da başka şeyler öğrenmiş, başka hayaller kurmuştum: bireysel kurtuluşun imkânsızlığı, toplumsal sınıfların varlığı, sömürü, eşitlik ve özgürlük mücadelesi, sosyalizm gibi…

Daha çok okumak, araştırmak, öğrenmek istiyordum. Öğreneceklerimi dünyayı daha adil, daha eşit, daha özgür bir yer yapmak için kullanacaktım. Akademiye girmek bunun için en uygun yol gibi görünüyordu. 1992 yılından itibaren yeni açılan üniversitelerde araştırma görevliliği sınavlarına giriyor; bilim ve dil sınavlarında yüksek puanlar alıyor ama sözlü sınavlarda eleniyordum. Taşra üniversitelerinin büyük çoğunluğu AKP'den önce de dinci, milliyetçi, faşizan güçlerin egemenliğindeydi. Mülakatlarda bazen açıkça, "*bilimsel yeterlilik önemli değil, biz vatansever gençler arıyoruz*," diyorlardı. Sonunda, 1994 yılında MEÜ'ne girebildim.

Bu yazıda, MEÜ'de başlangıçta boy veren filizlerin zamanla nasıl kırıldığını ve bu süreçteki özgün direniş ve dayanışma deneyimlerini aktaracağım.[2] MEÜ'de bir direniş damarından söz edebiliyorsak,

olması ve sosyo-kültürel dinamikler de göz önüne alınmış olabilir. Kent merkezinde Kürtler, Arap-Aleviler ve Türkler arasında bir nüfus dengesinin olması, bu kozmopolit yapı nedeniyle sosyal yaşamda görülen görece demokratik eğilimler ve yerleşik hoşgörü ortamı, "liberal" Özal'ı cesaretlendirmiş olabilir.

[2] Daha önce MEÜ hakkında daha çok kişisel gözlem ve deneyimlerden oluşan iki kitap yayımlandı. Bunlardan ilki, yaşananları gerçek isimler yerine yakıştırılmış isimler kullanarak anlatan bir kitaptır: Mehmet Ali Tesbi, "*Bir Profesörlük Öyküsü*", ZMO Yay., 2003. Diğeri ise 1997-2001 arasında MÜ'de öğretim üyesi olarak çalışırken türlü baskılar görmüş, akıl almaz hukuksuzluklarla karşılaşmış ve sonuçta Süleyman Demirel Üniversitesi'ne sürülmüş olan Ahmet Özer'in kitabıdır: "*Derin Üniversitede Bir Profesörlük Öyküsü*", Öteki Yayınevi,

bunu "*İnsan, toplum ve doğa yararına*" bir üniversite hedefi için, demokratik ve özgür bir ülke ve üniversite için örgütlenen ve mücadele eden üniversite emekçilerine, öğrencilere ve onların bin bir emekle var ettikleri örgütlere borçluyuz.

ÖES ve Eğitim Sen

1990'larda kamu çalışanlarının sendikal örgütlenmesi konusunda yasal bir boşluk vardı. 1982 Anayasası kamu çalışanları için sendikal bir hak öngörmemişti ama bunu yasaklamamıştı da. Sendikal örgütlenmenin doğrudan yasaklanmamış olmasından hareket eden ve ILO Sözleşmelerine dayanan kamu çalışanları 90'lı yılların hemen başlarında örgütlenmeye başladılar. 1994 yılında kurulan Öğretim Elemanları Sendikası (ÖES) sadece akademik personel düzeyinde örgütleniyordu ve idari personel ÖES üyesi olamıyordu. Bu durum gerek sendika içinde gerek dışarıda çok eleştiriliyordu. Ben de sendikal mücadeleye sınıf mücadelesinin bir alanı olarak bakanlardandım ve bu durumdan hoşnut değildim. Öte yandan Eğitim İş ve Eğit-Sen'in 1995'te birleşmesiyle kurulmuş olan Eğitim Sen'in de akademik personeli yeterince temsil edemediği yönünde yaygın bir kanaat vardı. Neyse ki, o dönemde iki sendikaya birden üye olmanın önünde yasal bir engel yoktu. Ben de öyle yaptım ve bu iki sendikaya birden üye oldum.[3]

YÖK ile gerilim (1997)

Üniversitede geleceğe umutla bakıyorduk. Sendikal örgütlenme hızla büyüyordu. ÖES ve Eğitim Sen olarak birçok konuda ortak hareket ediyor ve MEÜ'nün demokratik ve özgürlükçü bir temelde inşa edilmesi için çabalıyorduk.[4]

İstanbul, 2015. Ayrıca çok sevgili bir öğrenci arkadaşımın, Serdar Türkmen'in ne yazık ki yayınlanmamış "*Mersin Üniversitesi Tarihi*" başlıklı çalışmasından, özellikle de öğrenci eylemleri konusunda çok yararlandım. Notlarını bana koşulsuz ve ikircikiz olarak teslim eden Serdar'a çok teşekkür ederim.

[3] ÖES üç büyük il dışında yalnızca Mersin, Cumhuriyet ve Uludağ üniversitelerinde şube açabilmişti. Akdeniz ve İzzet Baysal Üniversitelerinde temsilciliği vardı.

[4] Örneğin özerk ve demokratik bir üniversite nasıl olmalı diye tartışıyor, ÖES ve Eğitim Sen olarak birlikte "*Üniversiteler Ticarethane Olmamalı*" gibi başlıklarda ortak etkinlikler düzenliyorduk.

Ama üniversite yönetimiyle çalışanlar arasında ciddi sorunlar da yaşanıyordu. YÖK düzeninin üniversite rektörlerine sağladığı geniş ve despotik yetkiler zaman zaman dönemin rektörü tarafından da kullanılıyor, YÖK Kanunu'nun 13/b maddesine dayanılarak akademik ve idari personelden bazı arkadaşlarımız ilçelerdeki meslek yüksekokullarına sürülüyordu. Bölüm başkanıyla anlaşamadığı için ya da çeşitli sübjektif gerekçelerle bazı öğretim elemanlarına hak ettikleri kadrolar verilmiyordu. Bu türden bir uygulamayla karşılaştığımızda sendika olarak tepki gösteriyor, haksızlığın düzeltilmesi için mücadele ediyorduk.

1997, üniversiteye dair umutlarımızın kararmaya başladığı yıl oldu. Bu yıl içinde rektör yardımcılığı gibi önemli kadrolara üniversitede kurulmaya çalışılan demokratik yapıya uymayan bazı atamalar yapıldı. Diğer taraftan MEÜ ile YÖK arasında bir süredir devam eden gerilim 16 Eylül 1997 tarihinde üniversite senatosunun yayınladığı bildiri ile gün yüzüne çıktı. Bu bildiriyle belki de Türkiye tarihinde ilk kez bir üniversite YÖK'e karşı alenen bayrak açmış oldu. Bildiriye göre YÖK; MEÜ Senatosunun oybirliği ile aldığı birçok kararı onaylamayarak geri çeviriyor, yeni fakülteler ve bölümler açılmasını engelliyor, bazı bölümlerin doktora programı açmasına mani oluyor, hatta gerekli tüm şartları haiz bazı programlara lisans öğrencisi alınmasına izin vermiyor, kanunla üniversiteye bırakılmış bazı terfi ve atama işlemlerine karışıyor, üniversitenin çeşitli fakültelere önerdiği dekan adayları listesini değiştirtmek için baskı yapıyor, hâlihazırda görev yapan üst düzey bazı yöneticilerin de görevden alınmasını istiyordu.

Bildiride YÖK'ün tahakkümcü yapısına dikkat çekiliyor, bu baskıların özerk ve demokratik üniversite anlayışıyla bağdaşmadığı vurgulanıyor ve üniversitenin akademik ve bilimsel gelişmesini engellediği ifade ediliyordu. Senatonun bu açıklamasına YÖK'ün tepkisi sert oldu. Başkan Kemal Gürüz bildiriden hemen sonra Rektör Vural Ülkü'yü telefonla arayarak bağırdı çağırdı ve hakaretler etti.[5]

[5] YÖK-Mersin Üniversitesi kavgası, Milliyet, 20 Eylül 1997.

Akademik ve idari personel, Eğitim Sen öncülüğünde yapılan bir basın açıklamasıyla yönetime sahip çıktılar. Çeşitli meslek odaları, demokratik kitle örgütleri ve sendikalar, 68'liler Birliği Vakfı Mersin Şubesi, bazı siyasi partilerin yerel örgütleri ardı ardına YÖK'ün baskılarını kınayan açıklamalar yaptılar. Genel Yönetim Kurulu toplantısını Mersin'de yapan İnsan Hakları Derneği de MEÜ'ye destek açıklaması yaptı.[6]

Destek eylemlerinin en büyüğü, Mersin Demokrasi Platformu tarafından düzenlenen, yaklaşık 5000 kişinin katıldığı bir mitingdi. 1 Kasım 1997 günü "*Üniversiteme dokunma, çetelere dokun!*" sloganıyla gerçekleşen mitingte kenti temsilen Liman-İş Sendikası başkanı, üniversiteliler adına da Profesör Cevat Geray birer konuşma yaptılar.[7]

Öğrenci derneği, Eğitim Sen ve ÖES, kuruluş yıldönümü olan 6 Kasım'da YÖK'ü protesto ettiler. ÖES Şube Başkanı Uluğ Nutku burada yaptığı konuşmada, "*MEÜ, öğrencisi ve öğretim kadrosuyla bir bütünlük içerisinde kendi ışığını yakmıştır. Verilecek bir hesap varsa YÖK'e değil, siyasi partilere değil, yalnızca topluma verilir*," diyerek YÖK'ü eleştirdi.[8]

Çukurova Üniversitesi ve Kıbrıs Yakın Doğu Üniversitesi öğretim üyeleri de MEÜ yönetimine destek verdiler. Yakın Doğu Üniversitesi rektörü ve öğretim üyeleri dayanışma amacıyla Mersin'e geldiler. Yapılan ortak açıklamayla YÖK'ün anti demokratik tutumu ve baskıları kınandı.[9]

---

6 Çınar Gazetesi, 7 Ekim 1997.

7 Mitinge, "500 civarında MEÜ akademik personeli ile çok sayıda siyasi parti, STÖ (MEÜ Öğrenci Derneği, 68'liler Birliği Vakfı, Mersin Halkevi, Pir Sultan Abdal Derneği) ve sendika (Eğitimsen, DİSK Genel-İŞ, Liman-İş) destek verdi. Mitingde "YÖK'e Hayır", "YÖK Dışarı Bilim İçeri", "Özgür Üniversite", "Ferman Devletin Üniversiteler Bizimdir" gibi sloganlar atıldı. Çınar Gazetesi, 5 Kasım 2007.

8 Çınar Gazetesi, 12 Kasım 1997.

9 Mersin Üniversitesi… Kara Kaplı Kitap Derlemeleri (3), 25 Ocak 2006, https://abdullahayan.wordpress.com/2006/01/25/mersin-universitesi…-kara-kapli-kitap-derlemeleri-3/

YÖK darbesi (1998)

Rektörlük seçimi yaklaşırken MEÜ'de üç adayın ismi ön plana çıkmıştı.[10] Ama YÖK, demokratik-özerk üniversite mümkünmüş gibi davranmaya yeltenen bir kurumu hizaya getirecek başka bir rektör arayışındaydı. O zamanki düzenlemeye göre YÖK, seçimde belirlenen altı adaydan üçünü, oy sayısına bakmaksızın cumhurbaşkanına bildiriyor; cumhurbaşkanı da oy sayısını dikkate almadan bunlardan birini rektör atıyordu.

Bu ortamda YÖK'ün dışarıdan bir rektör atamasından korkuluyordu. Nitekim korkulan oldu ve yeni kurulan Tıp Fakültesi'nin dekanı Uğur Oral seçime çok kısa bir süre kala adaylığını açıkladı. Son iki-üç ay içinde Mersin'de göreve başlamış olan Tıp Fakültesi akademisyenlerinin oylarıyla seçimi ikinci sırada bitirdi. YÖK, seçimlerden açık farkla birinci çıkan Kula'nın ismini üç kişilik listeye bile koymadı.[11] Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel de hiç tereddüt etmeden Oral'ı rektör olarak atadı.

Sendikanın tutumu

Seçimde oy kullanabilecek akademisyenler içinde azımsanmayacak sayıda ÖES üyesi vardı. ÖES yönetimi, üniversitede akademik ve idari personel olarak görev yapan herkesin (personel sayısı yaklaşık 600'dü) oy kullanabileceği bir eğilim yoklaması yapacağını ve ÖES üyesi öğretim üyelerinin bu yoklama sonucuna göre oy kullanmasını beklediğini açıkladı.[12] Nitekim seçimden birkaç gün önce gerçekleştirilen eğilim yoklaması tüm üniversite personeline açık olarak yapıldı ve kurulan sandıkta 344 kişi oy kullandı.

---

10 Vural Ülkü, Onur Bilge Kula ve İbrahim Gümüşsuyu. Ülkü ve Kula, Çukurova Üniversitesi'nde yıllarca beraber çalışmış, sonra MEÜ'nün kuruluşuna birlikte emek vermişlerdi. Siyasi eğilimleri de birbirine çok yakındı. İkisinin birden aday olması "*koltuk sevdası*" olarak yorumlanıyordu.

11 Seçimlerden tam bir yıl sonra çıkan bir habere göre YÖK, cumhurbaşkanına gönderdiği üç kişilik listenin diğer iki sırasına, yasaya açıkça aykırı biçimde, seçimde aday dahi olmayan iki isim yazmıştı. Yani YÖK, tezgâhladığı darbeyi garantiye almak için kendi yasasını bile çiğnemekten çekinmemişti. Bkz: Rektörlük seçiminde usulsüzlük iddiası, Milliyet, 13 Ekim 1999.

12 Çınar Gazetesi, Üniversitede seçim heyecanı, 7 Ekim 1998.

ÖES bu süreçte hem kendisinin nasıl bir üniversite istediğini ortaya koymaya çalıştı hem de mevcut adayların nasıl bir üniversite öngördüklerini tartışmalarını istedi. Bu amaçla tüm adayların katılabileceği bir açık oturum düzenledi.[13]

ÖES, Eğitim Sen ve Öğrenci Derneği tarafından düzenlenen 6 Kasım YÖK'ü protesto eyleminde YÖK'ün rektör darbesi, anti-demokratik ve despotik üniversite sisteminin bir yansıması olarak değerlendirildi ve kınandı.

Bu etkinlikler MEÜ içerisindeki son demokratik kıpırdanışlar olacaktı. Çünkü ÖES ve Eğitim Sen ne yaparsa yapsınlar, YÖK'ün planı hazırdı. MEÜ'nün görece demokratik yapısını ve işleyişini tümüyle değiştirme yönündeki bu plan seçimin ardından hemen uygulamaya konuldu.

Yokuş aşağı

Yeni rektör bir darbeden sonra ne yapılırsa onları yaptı. Sarı zarflar, soruşturmalar, sürgünler, mobbing… Birkaç yıl içinde çok sayıda öğretim üyesi üniversiteden ayrılmak zorunda kalacak, önceki dönemde idarecilerden çok çalışanların büyük emek ve dirençle örmeye çalıştıkları küçük demokratik birikimler yerle yeksan olacaktı.[14]

İlginç bir biçimde yeni rektör, eski yönetim kadrosunda ciddi bir değişiklik yapmadan üniversiteyi değiştirmeyi becerdi. Çünkü bir önceki yönetim son bir yıl içinde ve bugün bile anlaşılması zor bir biçimde, yüksek idari kadrolara her döneme uygun, gücü eline geçirdiğinde sonuna kadar kullanmaktan kaçınmayacak ve aslında YÖK düzeniyle hiçbir sorunu olmayan kişileri atamıştı. Örneğin eski rektör yardımcıları Hüsnü Kızmaz ve Ayhan Sezer yeni dönemde de görevlerine devam ettiler.[15]

---

13 Çınar Gazetesi, ÖES adayları sıkıştırdı, 14 Ekim 1998.

14 Rektör, Ahmet Özer'in cümleleriyle, 28 Şubatçılarla iş tutuyor, öğretim üyeleri yerine askeri istihbaratla, jandarmayla, MİT'le beraber çalışıyordu. Üniversitede kozmik odalar ve istihbarat ağları oluşturmuştu. Polis de onun döneminde yerleşkede karargâh kurmuştu.

15 Sezer, Mersin'e gelir gelmez bölümündeki araştırma görevlilerini hukuksuz biçimde işten atan, yemek boykotu sırasında eylemcilere sürekli tehditler savuran, sayısız öğrenci

Ben bir bakıma "*şanslıydım*". Rektör değişimi olmadan, Ankara Üniversite'sinde doktoraya başlamış ve YÖK'ün 35. Maddesi uyarınca Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde görevlendirilmiştim. Mersin'e 2007 yılında döndüm ve Oral döneminin tamamını dışarıda geçirmiş oldum. Fakat elbette MEÜ'de yaşanan gelişmeleri yakından takip ettim.

Yeni rektör Uğur Oral tam bir sıkıyönetim uyguladı. Akademik ve idari personel üzerinde büyük bir baskı kurdu, güç şartlar altında oturtulmaya çalışılan demokratik işleyiş ve uygulamaların üzerinden, deyim yerindeyse, bir dozer gibi geçti. Örneğin bu dönemde YÖK, 1996 yılında göç temalı bir ulusal kongre düzenleyen ve gerek bu kongrede gerek bölümde yapılan diğer çalışmalarda Kürt meselesine ve Mersin'e gelen zorunlu Kürt göçüne değinen sosyoloji bölümüne öğrenci alımını iki yıl süreyle durdurdu. Kürt göçü konusunda çalışan bir öğretim elemanı işten atıldı; Ahmet Özer ise Süleyman Demirel Üniversitesi'ne sürüldü.

Psikoloji Bölümü öğrencisi Barış Beydilli'nin bitirme tezinin konusunu "*Kürtlerde Dinsel Farklılığın Kimliğe Etkisi*" olarak seçmesi üzerine öğrenci, bölüm başkanı ve dekan, "*bölücülük propagandası*" yaptıkları iddiasıyla bizzat rektör tarafından Cumhuriyet Savcılığı'na ve YÖK'e şikâyet edildiler.[16]

Petrol-İş Sendikası Mersin Şubesi'nde "*İşçi Üniversitesi*" başlığıyla bir seminer dizisi örgütleyen öğretim elemanlarına soruşturma açıldı. Semineri düzenleyen öğretim elemanları, bu çalışmanın sendikal bir faaliyet olduğunu ileri sürerek ceza almaktan kurtuldu, ama bu arkadaşlarımızdan üçü birkaç yıl içinde, çeşitli baskılar nedeniyle üniversiteden ayrılmak zorunda kaldılar.

---

soruşturmasının arkasında yer alan biriydi. 1998'deki YÖK darbesinden sonra da yeni yönetimin yanında yer alacak bir anlamda onların tetikçiliğini üstlenecekti. Bu profildeki birinin Vural Ülkü yönetimi tarafından MEÜ'ye niye getirildiği ve niye önemli görevlere atandığı bizlerin kafasında ciddi bir soru işaretiydi.

16 Şikâyet konusu tez, DGM Savcısı tarafından ifade özgürlüğü ve üniversitelerin bilimsel özerkliği sınırları içinde görüldü ve soruşturmaya yer olmadığına karar verildi. Ahmet Özer, Derin Üniversitede Bir Profesörlük Öyküsü, s.115 ve Serdar Türkmen, Mersin Üniversitesi Tarihi.

Oral, kuruluş dönemini temsil eden herkese karşı adeta savaş açmıştı. 1993-97 yılları arasında rektör yardımcılığı yapan Türker Özsayar, hakkında iki yıl üst üste olumsuz sicil notu verildiği gerekçesiyle Ekim 1999'da Fırat Üniversitesi'ne sürüldü.[17] İlginç olan, bu notlardan birinin Vural Ülkü, diğerinin Uğur Oral tarafından verilmesiydi.[18] Bütün bu yaşananlar daha önce YÖK'e karşı çıkan Ülkü'nün, rektörlüğünün son aylarında YÖK ile uzlaşmaya gittiğini ve YÖK'ün isteklerini yerine getirdiğini gösteriyor. Belli ki bu uzlaşma sayesinde kendisinin bir kez daha rektör olarak atanabileceğine inanıyordu, ama YÖK'ü ve devleti iyi tanımıyordu.

Açlık grevleri (1997)

YÖK darbesinden önce de üniversitenin yönetiminde ve işleyişinde çok önemli sorunlar vardı. YÖK'le kavga ederken özerk ve demokratik üniversite mücadelesi verdiğini ileri süren rektörlük, içerde zaman zaman YÖK'le aynı despotik yönetim anlayışını uygulamaktan kaçınmıyordu. Çalışanlar sürgün ediliyor, kadrolar verilmiyor, öğrencilere disiplin soruşturmaları açılıyordu. Bu nedenle ÖES üyeleri YÖK'e karşı MEÜ yönetimine tam destek verme konusunda tereddüt ediyorlardı.

1998'deki YÖK darbesinden önce eski yönetime karşı iki büyük direniş gerçekleşti. Birisi yemek hizmetinin özelleştirilmesine karşı yapılan büyük yemekhane boykotuydu. Diğeri ise İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü araştırma görevlilerinin bölüm başkanının antidemokratik uygulama ve baskılarına karşı giriştikleri açlık grevi.

Hacettepe Üniversitesi'nden ayrılarak İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölüm başkanlığına atanan Profesör Ayhan Sezer, neredeyse geldiği ilk günden itibaren, bölümün kuruluşunda yer almış olan ve hepsi de ÖES üyesi araştırma görevlilerine karşı tavır almıştı. Onları başarısızlıkla ve tezlerini zamanında bitirmemekle suçluyordu. Sezer, araştırma

[17] Ahmet Özer, age, 113-115.

[18] Türker açtığı davalarla hem bu sicil notlarını iptal ettirecek, hem de üniversiteye geri dönecekti. (Çınar, 17 Ekim 2001.) Aynı şekilde iki yıl üst üste bozuk sicil notu verilen Zafer Üskül de daha sonra mahkeme kanalıyla bu notları iptal ettirdi.

görevlileri Hakan Küçüker ve Ali Düdükçü'ye artık istenmediklerini, dilerlerse okutman kadrosuna geçebileceklerini söyledi.[19] Kısa süre sonra, Küçüker'in sözleşmesi uzatılmadı ve görevine son verildi. Küçüker, 27-28 Kasım 1997 günlerinde iki günlük açlık grevi yaptı.[20]

Talepleri dikkate alınmayınca Küçüker tekrar açlık grevine başladı ve sonra bunu ölüm orucuna çevirdi. Ona, Düdükçü ve bölümün diğer iki araştırma görevlisi daha katıldı. Bu arada ÖES ve Eğitim Sen soruna görüşmeler yoluyla bir çözüm bulunması için uğraştılar ama ne Sezer, ne de rektörlük çözüm için istekliydi. Dahası, rektör eylemini sürdüren Küçüker'in yerleşkeden çıkarılması için polis çağırdı ve Küçüker gözaltına alındı.

ÖES bu süreçte eylemcilere destek verdi ve 17 Aralık'ta bir basın açıklaması yaptı. Rektörlüğün tutumu ve yerleşkeye polis çağırılması kabul edilemezdi. Yaklaşık bir hafta sonra Küçüker'in üç arkadaşı da açığa alınınca ÖES Genel Başkanı İzzettin Önder Mersin'e geldi. Ayrıca Araştırma Görevlileri Derneği'nden de gelenler oldu. Yapılan basın açıklamasına Eğitim Sen temsilcileri de katıldılar. Bu arada ÖES Mersin Şube Başkanı Uluğ Nutku araştırma görevlilerine destek için bir günlük açlık grevinde bulundu.[21] Dörtlünün açlık grevi bir süre devam ettikten sonra sona erdi.[22]

---

19 Düdükçü'nün anlatımına göre, iki araştırma görevlisi ilçelere sürgün edilmeme koşuluyla bunu kabul edebileceklerini belirttiler ancak Sezer güvence veremeyeceğini söyledi. Küçüker ve Düdükçü bu durumda söz konusu kadro değişikliğini kabul etmediler.

20 Küçüker, haksız yere işinden atılan tüm öğretim elemanlarının işlerine iadesi, sürgün edilen üniversite personelinin yerlerine döndürülmesi, Sezer'in görevden alınması, bölüm öğrencileri üzerindeki baskılara son verilmesi, hazırlık sınıfından atılan öğrencilere bağımsız bir jüri tarafından sınav yapılması, akademik gelişme yoluna konulan engelleri kaldırılması, hukuksuz bir şekilde baskıya uğrayan tüm çalışanlardan ve öğrencilerden özür dilenmesi gibi talepler ileri sürüyordu.

21 Nutku'nun açlık grevini sürdüğü odanın duvarına astığı yazı dönemin atmosferini anlamak açısından yararlı olabilir*: "Bir Üniversitede: Rektörlük ağalık değildir, rektör yardımcılığı kâhyalık değildir, dekanlık dükalık değildir, bölüm başkanlığı değnekçilik değildir, araştırma görevliliği kölelik değildir."*

22 Bu dörtlünün taleplerinde haklı oldukları açıktı. Açılan disiplin soruşturmasında suçsuz bulundular. Soruşturmada, bizzat Sezer'in kısa süre önce Küçüker hakkında "*başarılı*" diye rapor verdiği ortaya çıktı. Sonuçta Küçüker idare mahkemesi kararıyla görevine iade edildi. Ama soruşturmalar ve yıldırma aralıksız biçimde sürdüğü için bir süre sonra dördü de istifa ettiler.

Yemekhane direnişi (1998)

Rektörlüğün yemekhane hizmetlerini özel bir şirkete devretmesine karşı Nisan 1998 ortalarında başlayan yemekhane boykotu, MEÜ tarihindeki en dayanışmacı, en şenlikli, en uzun süreli direnişti. Üniversite yemekhanesinin özelleştirilmesine karşı ÖES, Eğitim Sen ve Öğrenci Derneği'nin ortaklaşa örgütledikleri direniş aylarca büyük bir coşku ve dayanışmayla sürdürüldü. Özelleştirme kararından vazgeçilmesi ve yemek kalitesinin artırılması talebiyle başlayan mücadeleye katılım neredeyse yüzde yüzdü. "*Özelleştirmeye Hayır*", "*Sermaye Üniversiteden Defol*" pankartlarıyla sürdürülen eylem tüm üniversite bileşenlerini bir araya getirmeyi başardı. Özelleştirmeden sonra yemek ücretlerine zam yapılması ve yemek kalitesinin düşmesi boykota katılımı etkilemişti ama eylemin başarısının asıl nedeni, tabandan örgütlenmesi ve bir festival havasında gerçekleştirilmesiydi.

Yemekhanenin önünde kurulan alternatif sofra gerçek bir dayanışma ürünüydü. Öğretim elemanı, idari personel ve öğrencilerden oluşan bir ekibin hazırladığı menü, giderleri karşılamak için küçük bir katkı karşılığında dağıtılıyor, sofrayı kurmak için canla başla çalışanlara da emeklerinin karşılığı olarak küçük bir ödeme yapılıyordu.

Direniş bir ayı doldurduğunda, sendikalar ve öğrenci derneği ortak bir şenlik düzenledi. Yakında öğrenciler tatile giriyorlardı ve bu boykotun öğrenciler olmadan sürdürülüp sürdürülemeyeceğine bu şenlik sırasında karar verilecekti. Direniş başarılı ve moral yüksekti; "*eyleme devam*" kararı alındı. Şenlikte ayrıca ÖES adına özelleştirme karşıtı bir bildiri okundu.[23]

Yaz tatili ve sonrasında çalışanlar boykota devam etseler de alternatif sofradan vazgeçildi. "*Sosyal demokrat*" rektörlük özelleştirmeden geri adım atmadı ve boykotu kırmaya çalıştı. Direniş sonbaharda giderek sönümlense de, üniversitenin tüm bileşenlerinin aylar süren coşkulu dayanışması büyük bir başarıydı.[24]

[23] Çınar, Şenlikli eylem, 27 Mayıs 1998.

[24] Yemekhane odaklı bir sonraki eylem de başarılı oldu. Öğrencilerin Kasım 1999'da yemek fiyatlarına yapılan büyük zamma karşı başlattıkları boykot sırasında

Baskılar ve öğrenci direnişleri (1999-2006)

Uğur Oral döneminde öğrencilere yönelik baskılar da had safhaya ulaştı. Öğrencilerin hak arama ve kendini ifade etme yönündeki bütün çaba ve eylemleri disiplin soruşturmaları ve ağır cezalarla karşılanıyordu.

1999'da 16 Mart Halepçe Katliamı anması nedeniyle üç öğrenciye verilen 15 gün uzaklaştırma cezası, tam final sınavları döneminde uygulanarak öğrencilerin derslerinden başarısız olmaları amaçlandı.

2000'deki Newroz kutlamaları sırasında çevik kuvvet yerleşkeye ilk kez panzerlerle girdi. Büyük bir kovalamaca yaşandı; çok sayıda öğrenci gözaltına alındı. Nisan ayında yerleşke içinde bir öğrenci dövüldü. Öğrenciler, rektörlüğün sık sık yaşanan faşist saldırılara karşı sessiz kaldığını, gerekli önlemleri almadığını söyleyerek saldırıyı protesto eden gösteriler yaptılar.[25] Aynı yıl öğrenciler F tipi cezaevlerinin kapatılması için imza kampanyası yaptılar ve bir yürüyüş gerçekleştirdiler. Ülke çapında eş zamanlı olarak yapılan bu yürüyüşe katılan çok sayıda öğrenci gözaltına alındı. Bu öğrencilerden bazıları çeşitli sürelerle okuldan uzaklaştırıldılar.[26]

2001-2004 döneminde olağanüstü baskıların sonucu olarak öğrenci eylemlerinde gözle görülür bir azalma oldu.[27] Ulaşım ücretlerinin pahalılığına karşı Aralık 2004'te başlayan ve 2005'in ilk aylarına da sarkan kampanya bu sessizliğin yırtılmaya başlandığını gösteren önemli bir eylemdi. Ulaşım ücretlerinin düşürülmesi için 3000 kadar imza toplandı. Sonuç alınamayınca protesto eylemleri ve yürüyüşler yapıldı. Eylemlere katılım artınca yönetim minibüs ücretlerinde indirim sağlamak zorunda kaldı. Hatta Yenişehir ve Çiftlikköy

yemekhanede çok az öğrenci yemek yedi ve sonunda yemek fiyatları geri çekildi. Serdar Türkmen, Mersin Üniversitesi Tarihi.

25 Çınar, 12 Nisan 2000.

26 Serdar Türkmen, Mersin Üniversitesi Tarihi.

27 Baskılar öyle bir düzeye varmıştı ki, Mersin'deki 24 demokratik kitle örgütü, üniversite yönetiminin son iki yıldaki anti-demokratik tutumlarını 2000 kişinin imzaladığı bir bildiriyle kınadı. Çınar, 6 Haziran 2001.

yerleşkeleri arasına ücretsiz servisler kondu. Fakat bu servisler, minibüs kooperatiflerinin baskısıyla çok geçmeden kaldırıldı.

2005 Mayıs ayında öğrenciler, rektörlüğün bahar şenliklerine karşı "*öz-hakiki bahar şenliği*" düzenlediler. Etkinlik sırasında öğrencilerin ses sistemini kullanmalarını engellemek için bütün yerleşkede elektrikler kesildi. Bu da umulmadık bir protestoya sebep oldu.[28] Öğrencilere soruşturma açıldı. Soruşturulan eylemler arasında, "*Kürtçe şarkı söylemek, halay çekmek, afiş asmak, bildiri dağıtmak*" vardı.[29] Öğrenciler bu soruşturmaları Cumhuriyet Alanı'nda yere uzanıp bedenleriyle "*SORUŞTUR-MA*" yazarak protesto ettiler.[30]

Birçok üniversitede faşist saldırıların yoğunlaştığı bir dönemde,[31] bir grup ülkücü 28 Kasım 2006'da MEÜ yerleşkesi içinde çimlerde oturan öğrencilere bıçak ve satırlarla saldırdı. Saldırıdan hemen sonra ve ertesi gün kalabalık bir öğrenci kitlesi rektörlük binası önünde saldırıları protesto etti. Saldırılar, üniversitedeki gösterilerin yanı sıra şehir merkezinde de protesto edildi.

Bu sıralarda öğrenci yurdunda da baskılar artmıştı. Aralık ayında bu baskıları kınayan bir bildiri dağıtımı sırasında öğrenciler yine saldırıya uğradılar. Bazıları bıçak ve kesici aletler taşıyan saldırganların bir kısmı MEÜ öğrencisi bile değillerdi. 20 Aralık'ta bu kez çevik kuvvet panzerler eşliğinde ve gaz bombaları da kullanarak protestocu öğrencilere saldırdı; 65 öğrenci gözaltına alındı ve iki gün gözaltında tutuldu. Ardından 12 öğrenci tutuklandı, 10 öğrenci hakkında da yakalama kararı çıkarıldı.[32] 2007 Ocak ayında 150 civarında öğrenciye bu olaylara karışmaktan dolayı soruşturma açıldı

28 Serdar Türkmen, age.

29 Özgür Gündem, 18 Haziran 2006.

30 Serdar Türkmen, age.

31 Ankara'da 150 kadar akademisyen üniversitelerde yaşanan faşist saldırıları protesto etmek için 13 Aralık 2006'da "öğrencime dokunma" pankartıyla Cebeci'den Kızılay'a yürüdüler. Bu saldırılara ilişkin bir özet için bkz. Can Dündar, Üniversiteye sahip çıkın, Milliyet, 16 Aralık 2006.

32 Gözaltındaki öğrencilere aileleri ve Mersin demokratik kamuoyu sahip çıktı. Kent merkezinde saldırıları ve polisin yanlı tutumunu kınayan açıklama ve gösteriler yapıldı. İHD bu olaylarla ilgili bir rapor hazırladı.

ve soruşturma sonucu beklenmeden 76 öğrencinin yerleşkelere girmesini yasaklayan "*tedbir kararı*" alındı.

Okula alınmayan solcu ve demokrat öğrenciler üniversitenin girişinde sürekli eylem yapmaya başladılar. "*Kapı Önü Fakültesi*" ismiyle sürdürülen eylemde çeşitli konular tartışılıyor, seminerler yapılıyor, şarkılar söyleniyordu. Bu etkinlikler sürerken öğrenciler, Mersin İdmanyurdu'nun "*Kırmızı Şeytanlar*" adlı taraftar grubuyla da bir araya geldiler. Oldukça kalabalık bir öğrenci ve taraftar grubu "*Öğrenci kardeşime dokunma*" pankartıyla kent merkezinden şehir stadına doğru yürüdüler.[33]

Kapı Önü Fakültesi hem üniversitede, hem de yerel ve ulusal basında ses getirdi.[34] Soruşturma sonuçlanmadan verilen "*tedbir kararı*" yani peşin ceza meşru değildi. Sonuçta rektörlük tedbir kararını kaldırmak zorunda kaldı. Direniş başarıyla sonuçlanmış gibiydi ama kaldırılan sadece tedbir kararıydı, açılan soruşturma devam edecekti.

Nitekim birkaç ay sonra açıklanan cezalar çok ağırdı.[35] Öğrenciler bu cezaları protesto etmek için Büyükşehir Belediyesi önünde kefenli-zincirli bir gösteri yaptılar. "*Atmak Yetmez Asın Bizi!*" sloganlarıyla çıplak ayak yürüyen öğrenciler, "*Mersin YÖK Tipi Üniversitesi*" yazılı pankart açtılar, bir de tiyatro gösterisi yapıldı.[36] Neyse ki cezalar öğretim yılı sona erdiğinde açıklanmıştı. Ertesi öğrenim yılı başlamadan idare mahkemesi bu kararların tamamının yürütmesini durdurdu ve daha sonra cezalar tümüyle iptal edildi.

---

33 Irkçı basın bunu da yazın! Tribünlerden öğrencilere destek, 18 Şubat 2007, https://sendika.org/2007/02/irkci-basin-bunu-da-yazin-tribunlerden-ogrencilere-destek-11740/.

34 Kapı Önü Fakültesinde son dersi 19 Şubat günü eskiden MEÜ'de ama artık Gazi Üniversitesi'nde çalışmakta olan Prof. Dr. Yüksel Akkaya verdi. Dersin konusu, Kapitalizmin Tarihi ve Ceza Hukuku idi. Dersten sonra Akkaya yerleşkeye sokulmadı. Gazi Üniversitesi de Akkaya hakkında soruşturma açtı.

35 Senato kararı uyarınca 39 öğrenci, "*yükseköğretim kurumundan çıkartılma*" ile cezalandırıldı. Bu, öğrencilerin yalnızca üniversiteden atılması değil, aynı zamanda herhangi bir yüksek öğrenim kurumuna da girememeleri demekti. 28 kişi iki dönem, 2 kişi bir dönem uzaklaştırıldı. 50 kadar öğrenciye de bir hafta uzaklaştırma, kınama gibi cezalar verildi. (Güneyde İmece, 26 Haziran 2007.)

36 Güneyde İmece, 29 Haziran 2007.

2008 Nisan ayı başlarında Akdeniz Üniversitesinde solcu-demokrat öğrencilere silah çeken bir kişinin görüntüleri medyaya yansımış, bu olay üniversitelerde büyük infial yaratmıştı. Mersin'de de çeşitli protesto gösterileri yapıldı. 11 Nisan 2008 tarihinde Fen-Edebiyat Fakültesi önünde toplanan MEÜ öğrencileri, "*Akdeniz Üniversitesi Öğrencisi Yalnız Değildir*" yazılı pankartla ve "*Üniversiteler Bizimle Özgürleşecek*" şeklindeki sloganlarla rektörlük binasına kadar yürüdü.[37]

Rektörlük bu gösteriler için de soruşturma açtı. "*Akdeniz Üniversitesi Öğrencisi yalnız değildir*" yazılı pankartı, "*Yaşasın Halkların Kardeşliği*" sloganını ve basın açıklaması yapmayı suç unsuru olarak görüyordu.[38] Bu soruşturmalar 2009 Nisan'ında sonuçlandı, çok sayıda öğrenciye çeşitli sürelerle okuldan uzaklaştırma ve kınama cezası verildi. Soruşturma sonucu açıklandığında öğrenciler kararı rektörlüğün önünde protesto ettiler.[39]

Yine Nisan 2008'de, uzun zamandır Mersin Akkuyu'da yapılması planlanan nükleer santral hükümetin gündemine tekrar alınınca hem kentte, hem üniversitede çeşitli protestolar oldu. Cumhuriyet Alanı'na "*Yalanınızı Sevsinler, Nükleersiz de Mümkün Dünya*" yazılı siyah pankart asıldı. Beş öğrenci siyah kefen giyerek üniversitenin çeşitli yerlerinde yere uzandılar. Bu öğrencilerin üzerlerine konulan kâğıtlarda "*Nükleer öldürdü*" yazıyordu.[40]

Güz aylarında yemek ücretlerine bir kez daha zam yapıldı ve öğrenciler yine direndiler. Bu eylemlere katılan öğrencilere de soruşturma açıldı. Direniş sonucunda ücretler düşürülmedi ama sabah erken saatlerde ücretsiz çorba servisi yapılmaya başlandı, yemeklerin kalitesinde de bir süre için iyileşme gözlendi.[41]

---

[37] Güneyde İmece, 12 Nisan 2008.

[38] Güneyde İmece, 18 Temmuz 200.

[39] Rektöre serbest öğrenciye suç, Evrensel, 13 Nisan 2009, https://www.evrensel.net/haber/206528/rektore-serbest-ogrenciye-suc.

[40] Güneyde İmece, 25 Nisan 2008.

[41] Serdar Türkmen, age.

Eğitim Sen MEÜ Temsilciliği kuruluyor

ÖES ve Eğitim Sen, Uğur Oral dönemindeki (1998-2006) baskılara direnseler de üye ve güç kaybettiler. 2001 yılında çıkarılan 4688 sayılı Kamu Görevlileri Sendikası Yasası gereğince ÖES, Eğitim Sen'e katıldı. Mersin'deki ÖES'liler de büyük çoğunlukla Eğitim Sen'e geçtiler. Bu birleşmeye rağmen Eğitim Sen üye sayısında ciddi düşüş oldu.

2006 yılında Oral dönemi sona erdi. Yerine yine tıp fakültesinden ve yine asker kökenli olan Süha Aydın geçti. Aydın döneminde özellikle öğrenciler üzerindeki baskılar devam ettiyse de cendere biraz gevşetildi; derin dondurucuya kaldırılmış olan demokratik haklar ve akademik özgürlükler hafiften çözülmeye başladı.

Bu arada ben doktoramı tamamladım ve Mart 2007'de Mersin'e döndüm. ÖES ve Eğitim Sen'deki arkadaşlarımın birçoğu üniversiteden ayrılmışlardı. Eğitim Sen ciddi üye kaybı yaşamış ve güç kaybetmişti. Ama bu sırada akademik ve idari kadrodan bazı arkadaşlar sendikayı canlandırmaya çalışıyorlardı. Ben de onlara katıldım.

Yaşanan bütün baskılara rağmen Eğitim Sen MEÜ'de hâlâ yetkili sendika durumundaydı. Kamu Sendikaları Yasası sendikalara toplu sözleşme ve grev hakkı tanımamıştı ama Kamu İdare Kurulu (KİK) diye tanımlanan bir organ aracılığıyla yetkili sendika ile üniversite yönetimi arasında resmi görüşmeler yapılıyor ve sendika taleplerini idareye bu yolla iletebiliyordu. Yapılan ilk KİK görüşmesindeki en önemli taleplerimiz; personel için taşıma servisleri konulması, yerleşke içinde bir kreş açılması, kurum içi atama ve yükseltmelerde liyakat esasına göre hareket edilmesi, yemekhane ve kafeterya hizmetlerinin kalitesinin yükseltilmesi ve Tıp Fakültesi Hastanesinin hizmetlerinde üniversite personeline kolaylık tanınmasıydı.

Bu ilk KİK görüşmesinde Eğitim Sen taleplerinden bir kısmını idareye kabul ettirebilmiş ve bunun tüm üniversite kamuoyuna duyurulmasını sağlamıştı. Bu başarının olumlu etkisi oldu: Eğitim Sen'in üniversite içindeki meşruiyeti arttı. Özellikle de Eğitim Sen'in

rektörlük tarafından resmi olarak muhatap kabul edilmesi insanlara cesaret verdi.

Eğitim Sen olarak şeffaf ve katılımcı bir anlayışıyla çalışıyor, tüm üyeleri karar alma süreçlerine katmaya özen gösteriyorduk. Henüz üye olmamış çalışanlarla da birebir ilişki kuruyor, onların sendikaya güven duymasını sağlamaya çalışıyorduk. 2012 ortalarında üye sayımız 300'ü aşmıştı. Üniversitede sendika şubesi açabilmek için 400, resmi temsilcilik içinse 300 üye gerekiyordu. Şube olmak için beklememeye karar verdik ve temsilcilik için başvuru yaptık. Başvurumuz Genel Merkez tarafından onaylandı ve 2013 başında MEÜ Eğitim Sen Temsilciliği olarak ilk genel kurulumuzu heyecanla gerçekleştirdik.

Bu sırada AKP Hükümeti YÖK yasasını değiştirmek için bir tasarı hazırlamıştı. Temsilciliğin ilk etkinliği, "*Yeni YÖK Yasa Tasarısı ve Üniversitelerdeki Dönüşüm*" başlıklı panel oldu. Ardından, Şubat ayında bazı öğrenci gruplarıyla birlikte "*Homofobiyle Yüzleşmek ve Aşmak*" başlıklı bir söyleşi gerçekleştirildi.

Temsilciler kurulu olarak genelde toplantılarımızı tüm üyelere açık yapıyorduk. Böylece yapılacak eylem ve etkinliklere üyelerle birlikte tartışarak karar veriyorduk. 2013 başlarında çalışanların gözünde üniversitede yaşanan önemli sorunların neler olduğunu saptayabilmek amacıyla bir anket çalışması yaptık. Böylece Nisan ayındaki KİK görüşmelerine daha hazırlıklı ve elimiz güçlü olarak gidecektik. Yüzlerce kişinin katıldığı ankette üç sorunun öne çıktığını gördük: servis otobüslerinin yetersizliği, yemekhanelerin kalitesizliği ve kreş eksikliği.

Yemekhane direnişi (2013)

Temsilcilik döneminin en etkili eylemi Mayıs 2013'te Gezi Direnişi öncesi başlayan yemekhane direnişi oldu. Rektörlük, çalışanların hangi günlerde yemek yiyeceklerini en az bir hafta önceden belirlemelerini ve internetten kayıt yaptırmalarını istiyordu. Fakat çalışanların bu "*randevu*" düzenine uymaları gerçekçi bir beklenti

değildi. Bu sistemde çok sayıda çalışan için yemekhanelerden yararlanmak mümkün olmayacaktı. Yeni uygulama hem çalışanlar hem de öğrenciler açısından erişilebilir, nitelikli, sağlıklı yemek yeme hakkının ortadan kaldırılması anlamına geliyordu. Rektörlük yeni uygulamanın gerekçesi olarak yemek israfını gösteriyordu. Temsilcilik olarak rektörlükle yaptığımız görüşmede israfı önlemek için bu yöntemin doğru olmadığını söyledik. Bu uygulamadan vazgeçilmeliydi, aksi takdirde yemekhaneyi boykot edecektik.

Temsilcilik olarak randevulu sisteme karşı bir imza kampanyası düzenlemeye ve toplanacak imzaları yapılacak bir yürüyüş sonucunda rektörlüğe teslim etmeye karar verdik. Randevulu sistemin kaldırılmasını ve yemeklerin kalitesinin artırılmasını istiyorduk. Ayrıca öğretim üyeleri, öğretim elemanları ve idari personelin yemekhanenin farklı salonlarında yemek yemesinden uzun süredir şikâyetçiydik. Bu uygulamaya da son verilmesini istedik. Son talebimiz ise yemek hizmetinin üretilmesi ve sunumunda özyönetimci bir sistemin oluşturulmasıydı. Yemekhanede sunulan hizmetin her aşamasına çalışanlar ve öğrenci temsilcileri de katılabilmeliydi.

Yemekhaneye gelen herkesle bire bir konuşarak 800'e yakın imza topladık. Bu sayı merkezî yemekhaneyi kullanan personelin büyük çoğunluğu demekti. Ardından o güne kadarki en kalabalık sendika eyleminde, 100'ü aşkın kişinin katılımıyla rektörlük binasına yürüyüp topladığımız imzaları teslim ettik. Aynı hafta içinde rektörlükten konuyla ilgili görüşme talebinde bulunduk. Bu görüşmede rektör, eşitsiz oturma düzenini kendisinin değil öğretim üyelerinin istediğini, katılım talebimizi karşılamak için bir komisyon kuracağını, sendika temsilcisi olarak da Ali Ekber Doğan'ı bu komisyonun başına geçireceğini söyledi. Ancak randevulu sistemi doğru bulduğunu, denemek istediğini, kendisine süre tanımamızı istedi.

Rektörlük 13 Mayıs'ta merkezi yemekhanede randevulu sisteme geçileceği ilan edince, sendika aynı gün başlamak üzere bir haftalık boykot kararı aldı. Bu eyleme geçilmesi kararına da, eylemin nasıl ve ne zamana kadar sürdürülmesi gerektiğine de hep bütün üyelere

açık toplantılarda ve çoğu zaman yemekhane ve kafeteryaların önündeki açık alanda yürütülen tartışmalar sonucunda karar verildi. Bu da eylemin başarısını çok bariz biçimde etkiledi. Karara göre, bu ilk aşamada bir hafta boyunca yemekhaneye gidilmeyecek, her gün yemekhane önünde şenlikli bir eylem yapılacaktı. Herkes yemeğini dışarıdan getirecekti. Eylemin sloganı kendiliğinden belirmişti: "*Yemekle randevu olmaz!*"

Yemekhanede neredeyse hiç kimse yemek yemiyor, özellikle kadın üyeler her gün kendi yaptıkları yemekleri eylem yerine getirerek arkadaşlara dağıtıyorlardı. "*Dayanışma sofrası*" kadın üyelerin çabasıyla doğdu ve eyleme büyük bir coşku ve ruh kattı. Böylece direniş neredeyse bir karnaval havasında geçmeye başladı. Bu da hem katılımı artırdı, hem de bütün eylemcilere özgüven verdi. Rektörlük ise geri adım atmaya niyetli görünmüyordu. Bunun üzerine eylemlerin randevulu sistem kaldırılana kadar sürdürülmesine karar verildi. Yemekhane önünde her gün dayanışma sofrası kurulacak, her gün ayrı bir birim bu dayanışma sofrasını donatmayı üstlenecekti. Her "*Boykot Çarşambası*" tencere-tavalı-düdüklü yürüyüşler yapılacaktı.[42]

Yemekhane boykotu başarıyla sürdü ve Mayıs sonunda başlayan "*Gezi İsyanı*" ile birleşti. Gezi'nin de etkisiyle üniversitedeki direniş daha kitlesel, daha coşkulu bir hal aldı. Direnişin giderek kitleselleşmesi karşısında rektörlük, öğretim üyeleri, öğretim elemanları ve idari personelle ayrı ayrı bilgilendirme toplantıları yaptı, fakat bu toplantılarda kimseyi ikna edemedi. Üyemiz olsun olmasın büyük bir çoğunluk sendikanın eylemini haklı buluyor ve sahipleniyordu. Yemekhanedeki ayrımcı oturma düzeninin kaldırılmasıyla ilgili olarak öğretim üyeleri toplantısında yapılan oylama da sendikanın istediği yönde sonuçlandı.

Buna rağmen rektörlük randevulu sistem konusunda geri adım atmamaya kararlı görünüyordu. Eğitim Sen bunun üzerine 12 Haziran günü için bir eylem çağrısı yaptı. Eyleme saatler kala rektör

[42] Bu süreçte sosyal medya da etkili bir şekilde kullanıldı. Çekilen fotoğraf ve kısa videolar sendika temsilciliğinin facebook hesabı üzerinden hızla geniş çevrelere ulaşabiliyordu.

Eğitim Sen temsilcisi arkadaşımızla görüşmek istedi. Bu görüşmede randevulu sistemden vazgeçeceğini ama kendisine bir hafta süre tanınmasını, bu süre içinde eylem yapılmamasını istedi. Temsilci arkadaşımız bu öneriyi eylem için toplananlara iletti. Kısa bir tartışmadan sonra çoğunluk bu öneriyi makul buldu.

Ertesi hafta randevulu sistem kaldırıldı. En geniş ölçüde taban inisiyatifini öne çıkaran, baştan sona şeffaf bir biçimde örgütlenen ve bütün adımları en geniş kitle tarafından tartışılarak atılan direniş başarılı olmuş, Eğitim Sen somut bir kazanım elde etmişti. Bu başarı, başta sendika üyeleri olmak üzere tüm çalışanlara büyük bir moral verdi. Temsilciliğinin çalışanlarla kurduğu bağ güçlendi; sendikaya duyulan güven gözle görülür biçimde arttı.

Fakat bu başarılı kampanyadan sonra, sonbaharda rektörlük yeni bir hamla yaptı ve yemekhanenin işletmesini özel bir şirkete devretti. Eğitim Sen çeşitli eylem ve etkinliklerle bu özelleştirmeyi durdurmaya çalıştı ama maalesef başarılı olamadı. 8 Kasım'da yapılan özelleştirmeyi protesto eyleminde Boğaziçi ve İstanbul Üniversitesi Eğitim Sen temsilcileri bu konuda kendi üniversitelerinde yaşanan deneyimleri aktardılar.

Yurt eylemleri ve rektörlük işgali

2013 sonlarına doğru MEÜ öğrencileri yurtlarda yaşanan sorunlar nedeniyle eylemdeydi.[43] Ekim başlarında bir protesto eylemi gerçekleştirdiler. Öğrenciler rektörü sorunların çözümü için inisiyatif almaya çağırıyorlardı.[44] Bu eylemlerin ne kadar haklı olduğu birkaç hafta sonra yaşanan elim bir kazayla kanıtlandı. Kız Öğrenci

[43] Öğrenciler su sıkıntısından, teknik eksikliklerden, camı kırık olan odalardan, yemeklere yapılan fahiş zamlardan ve yurdun üniversite yerleşkesi içinde olmasına rağmen dağlık arazideki stabilize yollardan şikayetçiydi. Ayrıca daha önce üniversite yerleşkesi içinde ücretsiz olan ulaşım, o yıl dolmuş şoförlerinin diretmesiyle ücretli olmuştu. Bu ücrete itiraz eden öğrencilerle dolmuş şoförleri arasında yaşanan tartışmalarda, öğrenciler tehdit ve sözlü tacizle karşılaşıyorlardı. https://haber.sol.org.tr/soldakiler/mersin-universitesi-kyk-yurdunda-eylem-haberi-80572

[44] Mersin Üniversitesi öğrencilerinden yurt eylemi, Doğru Haber, 5 Ekim 2013, https://dogruhaber.com.tr/haber/100771-mersin-universitesi-ogrencilerinden-yurt-eylemi/.

Yurdu'nda kalan Bahar Salim, 17 Aralık akşam saatlerinde okula doğru yürürken bir özel otomobilin çarpması sonucu hayatını kaybetti. Yolda ciddi altyapı sorunları vardı, aydınlatma yetersizdi ve kazaya yol açan hatanın bu eksikliklerden kaynaklandığı belliydi. Öğrenciler bu sorunları kazadan önce defalarca rektörlüğe iletmişler ama bir sonuç alamamışlardı.

Öğrencilerin kazaya ve arkadaşlarının ölümüne tepkisi büyük oldu. Birkaç gün üst üste yapılan gösterilerin ardından (sorunların çözümü doğrultusunda hızlıca adım atılmayınca) öğrenciler rektörlüğü işgal ettiler. Eğitim Sen temsilcileri olarak işgali duyar duymaz rektörlük binasına gittik ve olayın barışçıl bir şekilde sonlandırılması için çaba harcadık. Öğrenciler çok kalabalık ve çok öfkeliydi. Olası bir polis müdahalesinin kanlı bir biçimde sonlanmasından korkuyorduk. Öğrencilerle rektörlük arasında arabuluculuk yapmaya ve polis müdahalesini engellemeye çalıştık. Kısmen başardık da; öğrenciler bir dizi taleplerinin rektörlük tarafından kabul edilmesi üzerine işgale son verdiler.

İşgali takip eden günlerde rektörlüğün öğrencilere soruşturma açmaması için bir dizi görüşmeler yaptık. Öğrencilerin öfkesinin haklı olduğunu ve işgal eyleminin bu şekilde değerlendirilmesi gerektiğini rektöre ve yardımcılarına anlatmaya çalıştık. Fakat rektörlük yurdun bulunduğu bölgenin yerleşkeye dâhil olmadığını ileri sürüyordu. Bu kâğıt üzerinde doğru olsa bile zamanında valilik ve belediye üzerinde baskı oluşturarak söz konusu sorunların çözülmesini sağlayabilirlerdi. Bunun üzerine sendika olarak yurtta yaşanan sorunlarla ilgili ciddi bir araştırma yaptık. Araştırma sonucunda hazırladığımız geniş raporu hem kamuoyunun bilgisine sunduk, hem de başta rektörlük olmak üzere ilgili kurumlara ilettik.

Olağan 6 Kasım YÖK protestosu eyleminde o yıl ufak bir değişiklik yaptık ve o sırada ODTÜ'de üniversitelilerin itirazına rağmen süren otoyol yapımını ve bunun için ağaçların kesilmesini protesto ettik. ODTÜ'de kesilen ağaçların yerine yerleşke içinde çeşitli yerlere ağaç diktik.

Verilen sözlere rağmen, rektörlüğü işgal eden öğrenciler hakkında soruşturmalar açıldı ve çok sayıda öğrenci, daha bu soruşturmalar sonuçlanmadan, "*tedbir kararı*" ile okuldan uzaklaştırıldı. Bu öğrenciler 2014 Şubat ayı içinde her gün eylem yapmaya başladılar. Bir "*kapı önü fakültesi*" daha kuruldu. Biz sendika olarak bu tedbir kararının hukuksuz ve ağır olduğunu belirterek rektörlüğü bu peşin cezadan vazgeçmeye çağırdık, öğrencilerin eylemlerine de destek verdik.

Artık üniversitenin ve ülkenin gündeminde ölümler vardı. 11 Mart'ta Gezi direnişi sırasında yaralanan Berkin Elvan'ı kaybetmiştik. Bunun üzerine siyah kokartlar eşliğinde yemekhanede bir gürültü eylemi yaptık: "*Çocuklar uyurken susulur, ölürken değil!*" 13 Mayıs'ta Soma'da korkunç bir facia yaşandı. Kaza görünümlü bu işçi katliamlarına dikkat çekmek ve özellikle de taşeron sistemini sorgulamak için "*Soma, Taşeronluk, İşçi Sağlığı ve Güvenliği*" başlığıyla bir panel düzenledik. Öğrenciler de sabah erken saatlerde yerleşkenin ana giriş kapısını kapayarak iki saat kadar yerleşkeye girişi engellediler.

Üniversiteye ikinci darbe (2014)

MEÜ ikinci darbeyi 2014 sonlarında AKP'den aldı. Abdullah Gül 2010'da, belki biraz da kentin dinamiklerini göz önünde bulundurarak, seçimlerden ilk sırada çıkan adayı atamıştı. Yeni cumhurbaşkanı Erdoğan seçimlerde ancak üçüncü olabilen ama kendi siyasi çizgisine uygun birini rektörlüğe getirdi: Ahmet Çamsarı.[45] Seçim sürecinde Eğitim Sen olarak nasıl bir üniversite istediğimizi dile getiren bildiriler dağıttık ve mevcut seçim sisteminin anti-demokratik yapısına dikkat çektik. Hiçbir adayı doğrudan desteklemedik.

İdeolojik olarak AKP'den çok MHP'ye yakın olarak bilinen Çamsarı, idari kadrolara AKP-MHP çizgisinde yöneticiler getirdi.

[45] 600'den fazla oyun kullanıldığı seçimlerde ilk sırayı, önceki dönemde Süha Aydın'ın yardımcılığını yapmış, siyasi olarak benzer bir eğilimde olan yine asker kökenli Gürol Emekdaş (178 oy) almıştı. Ahmet Çamsarı'ya ise yalnızca 80 oy çıkmıştı. Yani Çamsarı'nın aldığı oylar, birinci sıradaki adayın yarısından azdı.

Genel Sekreterlik dâhil birçok göreve üniversite dışından atamalar yapıldı. Ardından 13/b maddesi kullanılarak çok sayıda idari personelin yerleri değiştirildi. Sendika temsilciliği olarak pek çok kez yönetimle görüştük ama bu uygulamayı durduramadık. Yönetim, "*rotasyon*" olarak adlandırdığı bu uygulamanın verimliliği artıracağını savunuyordu.

Üniversitenin yeni yönetimi özellikle idari birimlerde Memur-Sen'e bağlı Eğitim-Bir Sen'i destekliyordu. Daha önce sendika üyesi olmamış memurlar çeşitli vaatlerle bu sendikaya üye kaydedildi. Kimi birimlerde Eğitim Sen üyelerine sendika değiştirmeleri için baskı yapıldı. Eğitim Bir Sen'in üye sayısı böylelikle arttı ve bir yıl içinde Eğitim Sen'i geçti. Eğitim Sen yetkili sendika konumunu kaybetti.

Buna rağmen Eğitim Sen mücadelesini aynı çizgide sürdürmeye çalışıyordu. Yargılanan bir meslektaşımızla dayanışma amacıyla Karaman'a gittik. Üniversitelerde 50/d'ye karşı bir mücadele yükseltilmeye çalışılıyordu. Biz de, 50/d'li araştırma görevlisi arkadaşlarımızın 33/a'ya geçirilerek iş güvencelerinin sağlanması amacıyla rektörlüğe baskı yapmaya çalıştık. Rektörlük binasında çalışanlara giriş ve çıkışta kart basma zorunluluğu getirilince rektörlükten uygulamanın iptalini istedik. Öğrenci topluluklarının neoliberal eğitim sistemini veya nefret suçlarını sorgulamak için düzenlediği etkinliklere destek verdik. Şubat ayında Tarsus'ta bir erkek tarafından vahşice öldürülen Özgecan Arslan için üniversitede üç gün siyah kokart taktık.

Nisan ayında rektörlük sendikamızın dört aktif üyesinin görev yerlerini YÖK'ün 13/b maddesi uyarınca değiştirdi. Rektörlük ve genel sekreterlikle yapılan görüşmelerde bu sürgünlerin derhal durdurulmasını istedik. Konuyla ilgili afişler hazırladık, bildiriler dağıttık. Yemekhanede "*gürültü eylemleri*" yaptık. Sürgünleri Mersin kamuoyunda deşifre ettik. Sonuçta rektörlük geri adım atmak zorunda kaldı. Silifke ve Tarsus'a yapılan iki görevlendirme iptal edildi. Rektörlüğün sendikaya yönelik bu ilk saldırısını durdurmayı başarmıştık.

10 Ekim Katliamı ve sonun başlangıcı

7 Haziran seçimlerinden sonra ülkede yaşananlar, barış sürecinin sonlandırılmış olması, Suruç Katliamı yaklaşan fırtınanın habercisiydiler. Bunu seziyorduk ve hem siyasi iktidarın, hem de üniversite yönetiminin sertleşeceğini bekliyorduk. Rektörlük Eğitim Sen'i etkisizleştirmek istediğini her geçen gün daha fazla belli ediyordu.

Ama 10 Ekim'i beklemiyorduk. Şarkılar, türküler söyleyerek gittiğimiz bir barış mitinginin kana bulanacağını ve Mersin'e üzerimizde arkadaşlarımızın kanıyla döneceğimizi beklemiyorduk. Kürt bölgelerinde yeniden tırmandırılan savaşı görüyorduk ama bu savaş bitsin diye imzalayacağımız bir bildiriyi fırsat bilecek üniversite yönetiminin kısa zaman içerisinde hepimizi tasfiye edeceğini bilmiyorduk.

Bilmediğimiz için de Temsilcilik olarak 7 Ekim'de yaptığımız toplantıda, DİSK, KESK, TTB ve TMMOB tarafından düzenlenen "*Barış ve Demokrasi Mitingi*" için 10 Ekim'de Ankara'da olma kararı aldık. Üniversiteden yaklaşık on kişi, diğer sendika ve sivil toplum örgütleriyle birlikte 9 Ekim gecesi otobüslerle yola çıktık. Kürt bölgelerinden her gün korkunç haberler geliyordu ve barış için sesimizi yükseltmek zorundaydık.

Sonrası… O korkunç katliamı ve o gün Ankara Garı önünde yaşadıklarımızı burada anlatmayacağım. Aradan geçen bunca zamana karşı hâlâ yasımızı bile tutamadığımızı düşünüyorum…

Katliamda MEÜ'den üç gencecik öğrencimizi de kaybettik. 10 Ekim sonrası hem üniversite yerleşkesinde, hem de kent merkezinde çok sayıda protesto eylemi ve yürüyüş yapıldı. Yerleşke içinde sendika temsilciliği ve öğrencilerin birlikte organize ettiği büyük bir yürüyüş gerçekleştirdik. Kaybettiğimiz öğrencilerimizin anısını yaşatmanın bir yolu olarak da yerleşke içinde merkezi bir noktaya onların adını taşıyacak üç zeytin fidanı diktik.

Çok ağır günlerdi. Ama hayat devam ediyordu, mücadele de devam etmeliydi. Bu dönemi daha çok barış odaklı etkinlikler ayırdık.

10 Aralık İnsan Hakları Günü'nde "*İnsan Hakları ve Barış*" başlığıyla bir panel ve ardından bir müzik dinletisi gerçekleştirdik.[46] 29 Aralık'ta Eğitim Sen Genel Merkezinin aldığı karar doğrultusunda, "*Savaşa Hayır, Barışı Savunacağız*" şiarıyla iş bırakma eylemi gerçekleştirdik ve yerleşke merkezinde barış konulu bir açık ders yaptık.

Barış Bildirisi ve tasfiye

Kürt bölgelerindeki sokağa çıkma yasakları devam ediyordu. Çocuk, genç, yaşlı onlarca sivil hayatını kaybetmekteydi. Bu vahşet karşısında kendimizi çaresiz hissediyorduk ve bunun ağırlığı kahrediciydi. Gözlerimizin önünde korkunç bir suç işleniyordu ve biz buna hiçbir şekilde mani olamıyorduk. "*Bu Suça Ortak Olmayacağız!*" başlıklı, Barış İçin Akademisyenler Bildirisi bu ortamda doğdu; 1128 akademisyenin imzasıyla duyuruldu. Bildiriyi MEÜ'den benim de aralarında olduğum 21 akademisyen imzalamıştı, daha sonra 3 arkadaşımız da ikinci imzacı olarak bildiriye destek verdiler.

Rektör Çamsarı ve ekibi bu bildiriyi üniversitedeki demokratik ve özgürlükçü birikimin son kırıntılarını da yok etmek için bir fırsat olarak kullandı. Ben bir kamu üniversitesinden atılan ilk akademisyen oldum. Yardımcı doçentlik uzatma dosyam, bütün işlemleri tamamlanmış, jüriden olumlu rapor almış, bölüm kurulundan geçmişti; rektörün önünde imzayı bekliyordu. Rektör, bildirinin açıklanmasından yaklaşık iki hafta sonra sözleşmemi imzalamayacağını açıkladı. Benden sonra da yardımcı doçent, öğretim görevlisi ve uzman kadrosundaki diğer imzacılar sözleşmeleri yenilenmeyerek üniversiteden atıldılar.

2016 Temmuz'unda ilan edilen olağanüstü hal ve sonrasında çıkarılan kanun hükmünde kararnameler (KHK) rektörlüğün işini kolaylaştırdı. Çamsarı, imzacıların adlarını YÖK'e gönderilen KHK

[46] Konuşmacılar Eşber Yağmurdereli, Nuray Sancar, Çetin Veysal ve Metin Yeğin'di. Konuşmacılar listesine son anda koyabildiğimiz Yağmurdereli'nin ismi rektörlüğe verdiğimiz izin dilekçesinde yoktu. Rektörlük buna dayanarak son anda paneli iptal etmek istedi ama etkinliği gerçekleştirdik. Bu panel nedeniyle bana soruşturma açıldı ama soruşturma sonuçlanmadan üniversiteden atılmış olacaktım.

listelerine yazmaya çok istekliydi. Sözleşmesi uzatılmayarak işten çıkarılmış olan imzacılar, 29 Nisan 2017 tarihli, 689 sayılı KHK ile ömür boyu kamu hizmetinden yasaklandılar. Bu KHK ile o güne kadar profesör ve doçent kadrolarında oldukları için görevden alınamayan arkadaşlarımızla birlikte 21 (ilk) imzacının tamamı üniversiteden atılmış oldu.

Bu KHK öncesinde, Barış Bildirisi'nin kamuoyuna duyurulduğu ilk günlerde rektörlük imzacılar hakkında savcılığa suç duyurusunda da bulunmuştu. Bunun sonucunda Hakan Mertcan, Esin Gülsen, Selim Çakmaklı ve bana çeşitli ceza davaları açıldı. Sosyal medya paylaşımlarımıza dayalı olarak yapılan suçlamalar, cumhurbaşkanına hakaret, halkı kin ve düşmanlığa tahrik ve terör propagandası idi. Bu davaların hepsi ilerleyen yıllarda beraatla sonuçlanacaktı.

Eğitim Sen MEÜ Temsilciler Kurulu olarak bildirinin açıklandığı ve fırtınanın koptuğu o ilk günlerde konuyu gündemimize almış, Barış Akademisyenleri'ne yönelik cadı avı ve linç kampanyalarına karşı bu arkadaşlarımıza her türlü desteği sunma ve her şekilde onlarla dayanışma içinde olma kararı almıştık. İlk elden bir basın açıklaması yapacak, sendika avukatlarından destek talep edecek ve olası bir işten atma durumunda sendika genel merkezinin işten atılan akademisyenlere maddi destek sunması için girişimde bulunacaktık. Ayrıca Mersin Emek ve Demokrasi Platformu'ndan da destek isteyecek ve Mersinlileri imzacı akademisyenlerle dayanışmaya çağıracaktık.

Sonraki günlerde MEÜ yönetimini protesto eden ve işten atılanların işe iadesini talep eden basın açıklamaları yapıldı. Şubat ve Mayıs aylarında iki kez dayanışma konseri düzenlendi. Bu konserlerden elde dilen gelir işten atılan arkadaşlarımıza destek için kurulan bir fona aktarıldı. Mersin Emek ve Demokrasi Platformu bu süreçte bize epeyce destek oldu. İşten atılmalar başladıktan sonraki en çok ses getiren eylemimiz ise 2016 Mart ayında imzacı arkadaşlarımızın bir kısmının katılımıyla gerçekleştirdiğimiz "*ağız bantlama*" eylemi oldu. Yerleşke merkezinde ağızlarımızı siyah bantla bağlayarak

MERSİN BARIŞ AKADEMİSYENLERİNİN DURUŞMASI İÇİN DAYANIŞMA ÇAĞRISI

8 HAZİRAN 2017 PERŞEMBE SAAT: 11.30 MERSİN ADLİYESİ

Barış için Akademisyenler tarafından hazırlanan "Bu Suça Ortak Olmayacağız" bildirisinin 11 Ocak 2016'ta kamuoyuna duyurulmasını takip eden süreçte Mersin Üniversitesi'nde önce toplam 17 akademisyen görev süresi uzatılmayarak veya istifa etmek zorunda kalarak işini kaybetti; ardından da 29 Nisan 2017 tarihli ve 689 no'lu KHK ile Mersin Üniversitesi'ndeki ilk imzacıların tamamı kamu görevinden men edildi.

Ayrıca, Mersin Üniversitesi imzacılarından Hakan Mertcan, Mustafa Şener, Selim Çakmaklı ve Esin Gülsen hakkında, facebook paylaşımlarından dolayı Mersin Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından "terör örgütü propagandası yapmak" ve "halkı kin ve düşmanlığa tahrik etmek" suçlarından Mersin 2. Ağır Ceza Mahkemesinde dava açılmıştır.

TÜM DEMOKRATİK KAMUOYUNU 8 HAZİRAN 2017 TARİHİNDE SAAT 11.30'DA MERSİN ADLİYESİ'NDE GÖRÜLECEK OLAN DAVADA MERSİN ÜNİVERSİTESİ İMZACISI DÖRT ARKADAŞIMIZ İLE DAYANIŞMAYA ÇAĞIRIYORUZ...

BAK-Mersin

Duruşmaya çağrı, 8 Haziran 2017

oturduğumuz, taleplerimizi ise ellerimizdeki dövizlerle dile getirdiğimiz eylem ulusal ve yerel basında epey yankı buldu.

29 Nisan 2017 günü 689 sayılı KHK yayınlandığında ben işten atılalı yaklaşık 15 ay olmuştu. İmzacı 21 akademisyeni kamu görevinden uzaklaştıran bu KHK, MEÜ'deki tasfiye sürecinin zirve noktası oldu. Ben de dahil bazı arkadaşlarımız o tarihten önce yurt dışına çıkmıştık. KHK ile pasaportlarımızın iptali bizim açımızdan uzun bir süre memleketimize dönememek anlamına geldi. İçerde kalan arkadaşlarımız ise uzun süre yurt dışına çıkamadılar.

Sonuç yerine

MEÜ, neoliberal hegemonyanın en güçlü olduğu zamanlarda kurulmuştu. Sovyet Bloğu yeni dağılmış, birtakım ideologlarca kapitalizmin kesin zaferi kazandığı ve böylece tarihin sona erdiği ilan edilmişti. Kuruluş döneminde üniversiteye rengini ve karakterini veren kadroların önemli bir bölümü, bu zafere kuşkuyla bakanlardan ve siyasi iktidara bir ölçüde mesafeli duranlardan oluşuyordu. Aradan epey zaman geçti, Türkiye 20 yıldır AKP iktidarı altında ve özellikle son 6-7 yıldır neoliberal ideolojiye sımsıkı kenetlenmiş Türkçü İslamcı bir ideolojinin egemenliğinde. Bu süreçte MEÜ de iktidara tam anlamıyla teslim oldu. Biz eskiden de özerklik talep ediyorduk, çünkü üniversiteler en azından YÖK'ün kuruluşundan beri özerk değillerdi. Ama artık tüm üniversiteler tam anlamıyla iktidara gönüllü kulluk edenlerin mekânı oldu. "*Bu Suça Ortak Olmayacağız!*" barış bildirisine imza atanların büyük bölümünün tasfiyesinden sonra geriye can çekişen birkaç üniversite kalmıştı. İki yıldır Boğaziçi Üniversitesi örneğinde gördüğümüz gibi iktidara tam anlamıyla biat etmeyen bu üniversiteler de iktidarın sopasıyla yola getirilmeye çalışılıyor. Bu çerçeveden baktığımızda Türkiye'de artık evrensel anlamıyla bir üniversite kalmadığını söyleyebiliriz.

1992 yılında Mersin'de yanan umut ışığı çoktan söndü. Belki de YÖK düzeninde bir taşra üniversitesine dair beslediğimiz küçük umutlar zaten fazla naifti. Nitekim YÖK bu umuda ilk darbeyi

vurduğunda henüz AKP yoktu, YÖK'ün başında da "*Kemalist*" geçinen bir başkan vardı. Bu bağlamda eski Kemalist ya da sosyal demokrat olarak bilinen yönetim ile sonradan AKP tarafından atanan rektörlerin aslında pek çok noktada ortaklaştıklarını belirtmek gerekir. Üniversitedeki özelleştirme ve taşeronlaştırma politikaları açısından sosyal demokrat yöneticiler, asker kökenli "*Kemalist*" yöneticiler ve şimdiki AKP iktidarının dümen suyunda giden yöneticiler arasında herhangi bir fark yoktu. Hepsi özelleştirmeden yanaydı, hepsi üniversitedeki hizmetleri taşeron firmalara devretmekte çok istekliydi, hepsi de "*üniversite-sanayi işbirliği*", "*kariyer günleri*" gibi süslü laflar altında üniversitenin ve kamunun kaynaklarını sermayeye peşkeş çekmekte, üniversiteleri birer ticarethaneye çevirmekte çok gönüllüydü. Bu açıdan bakıldığında yöneticilerin kendi aralarındaki kavga aslında bir kayıkçı dövüşünden ibaretti.

Bunların hepsinin karşısında "*İnsan, toplum ve doğa yararına bir üniversite*" şiarıyla mücadele eden akademik-idari personel ve öğrenciler vardı.[47] MEÜ'nün hazin hikâyesinden bize kalan yukarıda çok kısaca anlatmaya çalıştığım mücadele deneyimleri oldu. 1990'lı yıllarda ÖES ve Eğitim Sen demokratik ve özerk bir üniversite için çok onurlu bir mücadele verdiler. Sonraki yıllarda, büyük tasfiyeye kadar Eğitim Sen bu mücadeleyi sürdürdü. Büyük başarılar kazanılamadı belki ama nasıl kazanabileceğimize dair bazı deneyimler biriktirebildiğimizi düşünüyorum.

Kanımca MEÜ deneyiminden çıkarabileceğimiz üç önemli ders var: İlki, örgüt olmadan mücadele etmek mümkün değildir. İkincisi, bir üniversitede sendikaların öğrencilerle birlikte hareket etmesi eylemlerin ve direnişin başarısını kesinlikle olumlu yönde

[47] Bu yazı, emekleri ve mücadeleleriyle çöl ortasında bir vaha yaratmaya çalışan MEÜ'lü Eğitim Sen ve ÖES üyelerine ithaf edilmiştir. Ama sadece bu mücadeleye büyük katkılar koydukları için değil aynı zamanda bu yazının ortaya çıkmasına da destek verdikleri için özellikle teşekkür etmem gereken çok sayıda arkadaşım var: Yüksel Akkaya, Atilla Göktürk, Ayşe Gül Yılgör, Metin Altıok, Sultan Kavili, İhsan Kamalak, Bediz Yılmaz, Ali Ekber Doğan, Eylem Çamuroğlu Çığ, Melehat Kutun, Bermal Aydın, Sinan Bilgin, Aslan Karadeniz, Mustafa Takış, Rana Gürbüz, Serdar Türkmen. Çok sağolun. Ayrıca bu yazının son halini almasında çok emeği olan Serdar M. Değirmencioğlu'na da çok teşekkür ederim.

etkilemektedir. Üçüncüsü de örgütlerin bürokratlaşmasına asla izin vermemek gerekir. MEÜ tarihinde en başarılı eylemlerimiz, özellikle yemekhane boykotlarında görüldüğü gibi, her zaman bütün üyelerimizle açıkça tartışarak kararlaştırdığımız ve öğrencilerden de destek aldığımız eylemler oldu. Üniversiteliler en çok tabandan, katılımcı ve şeffaf bir şekilde örgütlenen eylemlere şevkle katıldılar; dayanışmanın güzelliğini bu eylemlerde hissettiler, bu eylemler vasıtasıyla birbirlerine ve sendikalarına güven duydular.

Bugünden bakıldığında yenildik. Ama teslim de olmadık, şairin dediği gibi "*bitmedi daha sürüyor o kavga ...*" Kapitalizmin kesin zaferini ilan eden tezler nasıl ki 5-10 yıl içinde hayat tarafından tarihin çöp sepetine atıldıysa ve tarih kaldığı yerden akmaya devam ettiyse, Türk-İslam Sentezi bulamaçlı neoliberal üniversite de aynı çöp sepetindeki yerini alacak bir gün…

ÖZGÜR BİLİM, DEMOKRATİK ÜNİVERSİTE

50/d

Asistan kıyımına son

24 NİSAN 2009'da

YÖK

ÖNÜNDEYİZ!

EĞİTİM SEN

KESK

EĞİTİM SEN

Ankara'da Asistanların İş Güvencesi Mücadelesi ve Eğitim Sen (2006-2009)[1]

Onur Can Taştan

Devlet üniversitelerinde çalışan araştırma görevlilerinin (asistanların) iş güvencesi sorunu 1990'lı yıllardan bu yana çeşitli mücadelelere konu oldu. Bu sorun büyük oranda araştırma görevlilerinin 2547 sayılı Kanunun araştırma görevliliğini lisansüstü eğitim süresiyle kısıtlayan 50-d maddesine göre istihdamının yaygınlaşmasından kaynaklanmaktaydı.[2] 2000'li yıllarda iş güvencesi sorunu etrafında ortaya çıkan örgütlenmeler, 2016 yılına kadar süren bir mücadele dizisine yol açtı. Bu mücadeleler üniversitelerdeki diğer sorunlar etrafındaki mücadelelerle iç içe geçerek, en azından Gezi Direnişi dönemine kadar yükseliş halinde olan bir akademik ve sendikal muhalefetin güç kazanmasında rol oynadı.[3]

Bu yazıda, bu mücadele dizisinin bir parçası olarak Ankara'daki devlet üniversitelerinde araştırma görevlilerince yürütülmüş kampanya ve örgütlenmelerin 2006 ve 2009 yılları arasındaki kesitini inceliyorum. Asistanların iş güvencesi mücadeleleri diğer

[1] Bu çalışma, İsveç Enstitüsü'nün "*Türkiye'den Akademisyenlerle İş Birliği için Destek Programı*" kapsamında sağladığı destekle Uppsala Üniversitesi Siyaset Bilimi Bölümünde yürütmüş olduğum "*Türkiye ve İsveç'te Akademisyenlerin Sendikalaşmasında Karşılaşılan Zorlukların Karşılaştırmalı Bir Analizi*" başlıklı araştırmaya dayanmaktadır.

[2] İş güvencesi sorununun yarattığı mücadelelerin, akademisyenlerin örgütlenmesi açısından nasıl önemli sonuçlar yaratabildiğinin dikkat çekici bir örneği Öğretim Elemanları Sendikası'dır (ÖES). ÖES'in kuruluşuna giden sürecin ilk adımlarından biri, 50-d'li araştırma görevlilerinin yaşadıkları sorunları tartışmak üzere Ankara çapında başlattıkları tartışmalardır. Bkz. Dünden yarına ÖES, ÖES Bülteni, 1994, sayı 1, s.8.

[3] 2012 yılından itibaren İstanbul Teknik Üniversitesinde verilen mücadeleler Didem Çınar, Seçil Ercan ve Ceyda Sungur'un bu derlemede yer alan çalışmalarında değerlendirilmiştir.

illerde olduğu gibi Ankara'da da 2010'lu yıllarda yeniden ortaya çıktı ve Hacettepe Üniversitesi (HÜ), Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) ve Ankara Üniversitesinde (AÜ) farklı isimlerle girişimler kuruldu. Gerek Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikasının (Eğitim Sen) rolü, gerekse de önceki dönemin deneyimlerinin ve tartışma çerçevelerinin 2010'lara aktarılmış olması nedeniyle 2000'lerin ikinci yarısındaki mücadelelerle 2010'lu yıllardakiler arasında bir süreklilik bulunmaktadır. Yine de Ankara'da asistan hareketinin oluşumu açısından 2006 ile 2009 arasındaki dönemin ayrı ele alınabilecek bir dönem olduğunu düşünüyorum. Bu dönem 2006 yılında AÜ Asistan Girişimi ile başlar ve 2009 yılında çok sayıda araştırma görevlisini işsizlik tehlikesiyle karşı karşıya bırakan Yükseköğretim Kurulu (YÖK) Yürütme Kurulu kararına karşı verilen mücadeleyle sona erer.

2006 ile 2009 arasında Asistan Girişimi ve Eğitim Sen faaliyetlerinde yer aldım. Dolayısıyla, kişisel tanıklıklarım buradaki değerlendirmelerim üzerinde azımsanmayacak bir etkiye sahip. Bu çalışmada kişisel tanıklıklarıma ek olarak Asistan Girişimi ve Eğitim Sen'in üniversitelerdeki faaliyetlerinde yer alanlarla yaptığım görüşmelerden ve *Asistan Girişimi* tarafından kurulmuş iki farklı e-posta grubundaki yazışmalardan faydalandım.[4] Girişimin yayınladığı belgelerden kişisel arşivimde bulunmayanlara e-posta gruplarının arşivlerinden ulaşabildim. Bu yıllarda verilmiş olan mücadelelere dair haber, bildiri ve belgelerin bir kısmına erişilebilecek açık bir kaynak Asistan Girişimi adına kurulmuş ve http://asistangirisimi.blogspot.com adresinde halen erişilebilir olan blog sayfasıdır.

[4] Bu e-posta gruplarının ilki, "*AÜ Asistan Girişimi*" adıyla kuruldu ama bir süre sonra "*Ankara Asistan Girişimi*" şeklinde değiştirildi. İkincisi ise farklı illerden araştırma görevlilerine dönük olarak "*Asistan Girişimi*" adıyla kuruldu. Bu gruplardan ilkine AÜ tarafından verilmiş kurumsal e-posta adresimle üye olmuştum. 1 Eylül 2016'da kamu hizmetinden ihraç edilmemle birlikte bu e-posta arşivine erişimim de ortadan kalktı. AÜ Asistan Girişimi e-posta grubu arşivine bu çalışma için yeniden erişimimi sağlayan Cavidan Soykan'a teşekkür borçluyum.

Asistan Girişiminin doğuşu

AÜ Asistan Girişimi 2006 yılının mart ayında Cebeci Kampüsünde kuruldu. Hukuk Fakültesindeki bir araştırma görevlisinin görev süresiyle ilgili yaşadığı bir sorunun, aynı fakülteden Eğitim Sen üyesi asistanlarca Siyasal Bilgiler Fakültesi (SBF) ve İletişim Fakültesi araştırma görevlilerine iletilmesi üzerine başlayan görüşmeler, AÜ Asistan Girişiminin kurulmasıyla sonuçlandı. Kampüste ve sendikada gerçekleştirilen toplantılar bu girişimin kuruluşu ve gelişimi açısından büyük önem taşıdı. Ayrıca Girişimce kurulan e-posta grubu önce Ankara'daki farklı üniversitelerden sonra da diğer illerden asistanların ortak bir hareket geliştirmek için tartışma yürüttükleri ve yükseköğretimle ilgili gelişmeleri paylaştıkları bir mecra halini aldı. Gazi Üniversitesi (GÜ) ve HÜ'den asistanlar neredeyse en başından itibaren sürecin parçasıydılar. Daha sonra ODTÜ ve hatta kimi vakıf üniversitelerinden meslektaşlarımız da Asistan Girişimine katıldı. Yine de Ankara'daki hareketlenme uzun bir süre AÜ merkezli olarak devam etti.

Ankara'da bu yıllardaki asistan örgütlenmesinin başından itibaren taşıdığı üç temel özelliği vurgulamak istiyorum. İlki, girişimin henüz kuruluş döneminden itibaren AÜ yönetimiyle yaşadığı kutuplaşmadır. 2000 ile 2008 yılları arasında rektör olan Prof. Dr. Nusret Aras, 50-d'ye dayalı güvencesiz araştırma görevlisi istihdamının yaygınlaştırılmasının katı bir savunucusu ve uygulayıcısıydı. Araştırma görevliliğini lisansüstü eğitimle sınırlamayan ve görece daha güvenceli bir istihdam sağlayan 33-a maddesinin uygulanmasına, ana bilim dallarındaki öğretim üyesi sayısına bağlı olarak sınırlama getirilmişti. Bu durum doktorasını tamamlayan araştırma görevlilerinin ilgili bölüm ve fakülte kurullarının lehte kararlarına rağmen işlerini kaybetme tehdidiyle karşılaşmasına neden olmaktaydı. AKP'nin üniversiteleri ele geçirmeye dönük hamlelerine sert bir şekilde karşı çıkan rektörlerden biri olan Aras, konu istihdam koşullarına geldiğinde neoliberal gündemin sıkı bir takipçisi ve savunucusuydu. Kuruluş döneminde Asistan Girişimi, taleplerinin müzakeresini açıkça

reddeden ve uzlaşmaz bir tutum takınan bir yönetimle karşı karşıya kaldı ve AÜ yönetimine karşı verdiği mücadelede şekillendi. AÜ yönetimiyle Asistan Girişimi arasındaki kırılma, Asistan Girişiminin baskısıyla rektörlük tarafından 2006 yılının Ekim ayında düzenlenen bir toplantıda yaşandı.

Güvencesiz istihdam, karar mekanizmalarına dâhil olamama ve üniversite yönetiminin keyfi uygulamaları gibi sorunlara karşı Girişimin attığı ilk adımlardan biri, üniversitenin resmi e-posta grubu (*Ank-club*) vasıtasıyla bu sorunların üniversite kamuoyunda tartışılmasını sağlamaktı. Ayrıca, Bilgi Edinme Kanunu uyarınca AÜ yönetimine araştırma görevlilerinin istihdamına ilişkin soruların yöneltildiği bir bilgi edinme başvurusu yapıldı. Bu başvuruda 50-d ve 33-a'ya göre yapılan atamaların dağılımı, bu konudaki üniversite politikasının kamu yararı ve hizmet gereği açısından gerekçeleri, araştırma görevlilerinin tez sürelerine ilişkin kısıtlamaların nedenleri, atanma ve yeniden atanmaya ilişkin üniversite yönetimi tarafından belirlenmiş ilkelerin yasal temelleri ve bu ilkelerin nasıl uygulandığına dair sorular yöneltilmekteydi. 2006 yılının nisan ayında yapılan başvuruya üniversite yönetimi geç bir tarihte ve bu soruları büyük oranda yanıtsız bırakan bir cevap verdi. Üstelik verilen cevapta bu dilekçenin toplu olarak hazırlandığının anlaşıldığı ve kanunun toplu hareketi öngörmediği belirtilmekte ve "*bilgi edinme hakkının dürüstlük kuralları çerçevesinde kullanılması gerektiği açıktır*," denmekteydi. Bu cevabın ardından asistanların tartışmayı *Ank-club*'da sürdürmesi üzerine rektör bir bilgilendirme toplantısı yapmak durumunda kaldı.

Cebeci Kampüsünde 11 Ekim 2006 tarihinde gerçekleşen toplantı, Asistan Girişimi üyeleri açısından üniversite yönetimiyle ilk ciddi karşı karşıya gelişti. *Ank-club*'da rektörlüğün katı tutumunu destekleyen öğretim üyelerinin Asistan Girişimine karşı kullandıkları saldırgan üslup bir kazanım elde edilmesinin mümkün olmadığını göstermekteydi. Dolayısıyla, üniversite yönetiminin sorun çözücü bir diyaloga girmeyeceği öngörülmekteydi. Bu toplantı, beklenildiği

üzere AÜ yönetimi ile araştırma görevlileri arasında net bir kopuşla sonuçlandı. Rektör Aras, iş güvencesine ilişkin sorulara doktoradan sonra "*ticarete atılın*," cevabını verdi.[5] Asistan Girişimi mensuplarının bu ciddiyetsiz öneriye cevabı, toplantıda bulunan ve çoğunluğu rektörü desteklemek üzere gelmiş olduğu izlenimi veren öğretim üyelerinin şaşkın ve öfkeli bakışları arasında toplantı salonunu topluca terk etmek oldu. Üniversite yönetimiyle aramızdaki bu gerginlik, Aras'ın rektörlüğünün bittiği 2008 yılına kadar ve Erkan İbiş'in rektörlük yaptığı 2012 sonrası dönemde de sürdü.

Bu dönemin ikinci özelliği, araştırma görevlilerinin sorunlarını yükseköğretimdeki neoliberal dönüşüm çerçevesinde kavramış olmalarıdır. Özellikle 50-d'li asistanların yaşadığı güvencesizlik en çok odaklanılan sorun olsa da Asistan Girişimi, iş güvencesi sorununu, yükseköğretim sisteminin genel neoliberal dönüşümünden bağımsız olarak kavramadı; bu şekilde bir kampanya yürütmedi. Bu bütüncül kavrayış, Asistan Girişiminin yayın faaliyetlerinde görülebilir. Girişim faaliyetlerinin bir parçası olarak yayımlanmış çok sayıdaki gazete veya internet sitesi yazılarına ek olarak, Asistan Girişiminin en önemli yayınlarından biri, YÖK'ün 2006 tarihli Yükseköğretim Strateji Raporuna karşı Sevilay Kaygalak, Aydın Ördek, Mesut Sert ve Çiğdem Sever tarafından yazılan ve AÜ Asistan Girişimi adıyla yayımlanan eleştiri yazısıdır.[6] Bu yazının hazırlanışı sırasında Girişim üyelerinin önerileri dikkate alındı. Yazının yayımlanmasından sonra kimi üyelerden gelen kısmi eleştirilere rağmen bu yazı Asistan Girişiminin o dönemdeki perspektifini yansıtmaktadır.

Girişim tarafından yayınlanmış bu eleştirel çalışmada iş güvencesi sorunu üniversitelerin genel neoliberal dönüşümünden bağımsız

[5] OHAL döneminde onlarca Barış Akademisyenini ihraç etmesiyle bilinen Prof. Dr. Erkan İbiş o tarihte rektör yardımcısıydı; bu toplantı sırasında kürsüde oturmakta ve toplantıya dair notlar almaktaydı.

[6] Ankara Üniversitesi Asistan Girişimi, YÖK'ün Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi (Taslak) Raporuna ilişkin bir değerlendirme, Mülkiye Dergisi, 2006, 30/253, 167-184. Bu dönemde Asistan Girişimi mensuplarınca yazılmış bir diğer makale için bkz. Yiğit Karahanoğulları ve Ozan Zengin, Asistanlar bağırıyor: Üniversite hocaları çıplak!, Mülkiye Dergisi, 2006, 30/251, 101-113.

bir sorun olarak tartışılmamıştır. Yazı içerisinde YÖK taslak raporuna yönelik karşı çıkışların nasıl başlıklandırıldığı bunu göstermeye yetecektir. Taslak rapora karşı itirazlar yedi başlıkta sunulmuştur:

1) Kâra yönelme değil kamu hizmeti,
2) Paydaş değil bileşen,
3) Mali özerklik değil kamusal finansman,
4) Rektörlerin ya da sermayenin egemenliği değil fakültelerin özyönetimi,
5) Hissedarların (Paydaşların) değil tüm üniversite çalışanlarının yönetime katılımı,
6) Araştırma görevlileri: Burslu öğrenci değil iş güvencesi,
7) Atama-Yükseltmeler: Niceliksel değil niteliksel ölçütler.

İş güvencesi sorununu yükseköğretimin genel dönüşümü çerçevesinde kavrama ve buna uygun bir mücadele sürdürme çabası 2016 yılına kadar sürecek olan mücadeleler dizisinde tekrar tekrar karşımıza çıkar.

Bu dönemin üçüncü özelliği, girişimin üniversitelerde ve ülke genelinde yaşanmakta olan diğer sorunlara tepki vermekten çekinmemesidir. Cebeci Kampüsünde bir grup öğrencinin saldırıya uğraması sonrasında 13 Aralık 2006'da gerçekleştirilen ve kampüsten başlayıp Yüksel Caddesinde okunan bir basın açıklamasıyla sona eren "*Öğrencime Dokunma!*" yürüyüşü, Eğitim Sen ile birlikte Asistan Girişimi tarafından örgütlendi.[7] Eski SBF öğretim üyesi, emekli Prof. Dr. Baskın Oran'ın SBF'deki derslerinin 2007 yılında rektörlükçe engellenme çabası fakülte ve üniversite kamuoyunda tartışma yarattığında Asistan Girişimi, Oran'ın vereceği derse katılım çağrısında bulundu.

Bu yıllarda Asistan Girişimi ya da Eğitim Sen üyesi olan araştırma görevlilerinin uğradığı saldırılar da üniversitelere yönelik

[7] Şiddete karşı sessiz yürüyüş, Cumhuriyet, 14 Aralık 2006, s.1 ve 8. Bu haberde ne Eğitim Sen'in, ne de Asistan Girişiminin adı anılsa da yukarıda da belirttiğim gibi bu eylem sendika ve girişim tarafından örgütlenmişti.

saldırılara dair bir duyarlılık ve tutum geliştirilmesini pekiştirdi. Girişimin kurulduğu ilk aylarda GÜ'deki Girişim üyelerinden bir asistan, küpe takması ve saçlarının uzun olması nedeniyle faşist bir grubun saldırısına uğradı. Bir başka araştırma görevlisi Cebeci Kampüsü girişinde özel güvenlik görevlileriyle yaşanan bir tartışma sonucunda sivil polislerce darp edildi. 2007 yılında ise bir kez daha GÜ'de, Girişim mensubu olan bir asistan, lisansüstü öğrenci temsilciliği seçimlerini kazanmasının ardından saldırıya uğradı. Asistan Girişimi, tüm bu saldırıları gündemine alarak ya kendi adıyla ya da Eğitim Sen 5 No'lu Şube çatısı altında protestolar düzenledi. Dolayısıyla, asistanlar, Asistan Girişimi faaliyetiyle doğrudan bir ilişkisi olsun ya da olmasın, üniversiteleri yakından ilgilendiren gelişmelere tepki göstermekte ve fiziki saldırılara uğrayan meslektaşları için sokak protestolarında yer almaktaydı.

Asistan hareketine doğru: "*Asistan Kıyımına Son!*" Kampanyası

Kapsayıcı bir asistan hareketi yaratma hedefi başından beri benimsenmiş ve diğer üniversitelerden meslektaşların tartışmalara katılımı sağlanmış olsa da Asistan Girişiminin Ankara sınırlarını net bir şekilde aşması ancak 2007 yılında gerçekleşti. Bu doğrultudaki en önemli gelişmelerden biri, İzmir'deki Eğitim Sen üyesi araştırma görevlileriyle kurulan temastır. Kitlesel bir asistan tasfiyesi tehdidiyle 2004 yılında karşılaşmış ve açtıkları davalarla bunu kısmen savuşturabilmiş olan Dokuz Eylül Üniversitesinden asistanlarınki başta olmak üzere, İzmir'deki üniversitelerde hâlihazırda bir asistan mücadelesi gelişmekteydi. İzmir ve Ankara arasındaki tartışmalar daha geniş bir asistan hareketinin kurulması yönündeki çabalara hız kattı.

Bir diğer önemli gelişme, Aralık 2006'da YÖK'ün aldığı bir karardan kaynaklandı. Enstitülerde görevli 50-d'li araştırma görevlilerinin 33-a'ya transferini yasaklayan karar, araştırma görevlilerinin ortak bir hareket geliştirme yönündeki çabalarının daha da hızlanmasını sağladı. Bu kararın İstanbul Üniversitesi (İÜ) yönetimi

tarafından tüm 50-d'liler için geçerli olacak şekilde uygulanması ve 2007 yılı başlarında ilk işten çıkarmaların gerçekleşmesi araştırma görevlilerinin teyakkuza geçmesine neden oldu.[8]

Ankara ve İzmir'de gerçekleştirilen bir dizi toplantının ve e-posta gruplarındaki tartışmaların ardından nisan ortasında ulusal düzeyde bir kampanya örgütlenmesi kararı alındı. Asistan Girişimi adıyla iş güvencesi sorununu esas alan bir imza kampanyası başlatılması bu kararlardan en önemlisidir. İş güvencesi sorununa ve üniversitelerin neoliberal dönüşümüne dikkat çekmek üzere bir dizi panel vb. etkinliğin düzenlenmesi alınan kararlardan bir diğeridir. Ayrıca yine bu tarihte, 2007 yılındaki 1 Mayıs gösterilerine her üç şehirde de "*Asistan Kıyımına Son – Tüm Üniversite Çalışanlarına Koşulsuz İş Güvencesi (Asistan Girişimi)*" yazan pankartlarla ve Eğitim Sen kortejinde katılma kararı alındı. Girişim, 2006 yılında Ankara'daki 1 Mayıs gösterilerine "*Araştır da Gör!*" pankartıyla katılmıştı. 2007 yılı, 1 Mayıs'a asistan kimliğini vurgulayan bir pankartla katıldığımız ikinci yıl oldu.

Gerek asistan hareketi, gerekse de Eğitim Sen'in üniversitelerdeki örgütlenmesi açısından oldukça önemli bir eylem, 10 Mayıs 2007'de gerçekleşti. Bu tarihte üç büyük şehirde düzenlenen basın açıklamalarıyla, "*Asistan Kıyımına Son!*" Kampanyası başlatılmış oldu. Uzun tartışmalardan sonra son halini alan "*Asistan Kıyımına Son! Tüm Üniversite Çalışanlarına Koşulsuz İş Güvencesi!*" başlıklı imza kampanyası metninde, "*pek çok üniversitede başta asistanlar olmak üzere birçok üniversite çalışanının görevlerine keyfi bir biçimde sessiz sedasız son verilmekte, bir kıyım yaşanmakta*" olduğu ifade edilmekte ve iş güvencesinin "*insanca bir yaşamın ve akademik özgürlüğün vazgeçilmez koşulu*" olduğu belirtilmekteydi. Taleplerden ilki şu şekildeydi: "*Bütün üniversite çalışanlarının koşulsuz iş güvencesi hakkı tanınmalı, pratikte iş güvencesizliği anlamına gelen 2547 sayılı yasanın 50/d maddesindeki gibi yıllık*

[8] Asistan kıyımı kapıda!, Evrensel, 4 Nisan 2007, https://www.evrensel.net/haber/246766/asistan-kiyimi-kapida.

atamalar öngörerek sürekli bir işsizlik tehdidi yaratan geçici istihdam uygulamalarına acilen son verilmelidir." Asistanların, asistan hekimlerin, okutmanların, öğretim görevlilerinin ve diğer öğretim yardımcılarının "*üniversite kurullarında, kendilerine ve üniversiteye dair her türlü karar alma sürecinde etkin katılım, temsil ve oy hakkı*" olması, üniversitelerin yönetim yapısına ilişkin önemli taleplerden biriydi.[9]

Kampanya bu üç şehirle sınırlı kalmayarak başka şehirlere de yayıldı. Eğitim Sen, Türk Tabipleri Birliği, TMMOB ve DİSK genel merkezleriyle görüşülerek kampanyayı desteklemeleri istendi. Üç farklı şehirde gerçekleştirilen 10 Mayıs eylemi kuşkusuz önemli bir adımdı ve 2009 yılında YÖK önünde gerçekleştirilecek merkezi asistan eylemi açısından da önemli bir birikim yarattı. Bu eylemden hemen sonra İÜ yönetimi araştırma görevlilerini 33-a kadrosuna aktarmama kararından vazgeçti. Çeşitli üniversitelerden gelen benzer haberler sorunun bir süre için daha ötelendiği anlamına geliyordu.

Üç şehirde eş zamanlı eylem düzenleyebilmek ve çok sayıda ili içeren bir imza kampanyasını başlatabilmek asistan hareketi açısından 2007 yılının belki de en önemli kazanımıydı. Bu kampanyanın yarattığı deneyim ve kurulmasına vesile olduğu bağlar, 2008'de başlayan ve 2009 yılında YÖK önünde gerçekleşen merkezi asistan eylemiyle zirveye ulaşan mücadeleler açısından kritiktir. 2009 sürecinde önemli rol alanların büyük bir kısmı önceki birkaç yıl boyunca yaşanan tartışmalarda ve yürütülen kampanyada da bir şekilde rol almış asistanlardır.

---

9 ÖYP ve 35. madde kapsamında çalışan asistanların sorunlarına da yer verilen kampanya metninde vakıf üniversitelerinde çalışan araştırma görevlileri için de bir talep yer almaktaydı: "*Vakıf üniversitelerinde, asistanların 'burslu lisansüstü öğrenci' statüsünde gösterilip adeta kaçak işgücü olarak sigortasız çalıştırılması uygulamasına son verilmelidir. Vakıf üniversitelerinde çalışan başta asistanlar olmak üzere tüm akademisyenler, anayasanın da gerektirdiği üzere, kamu personel rejimi ilkelerine uygun bir biçimde istihdam edilmelidir. Vakıf Üniversitesi çalışanlarının örgütlenmeleri ve sendikal faaliyetleri önündeki hukuki ve fiili tüm engeller kaldırılmalıdır.*" Tam metin için bkz. Asistan Girişimi koşulsuz iş güvencesi için kampanya başlattı, 24 Mayıs 2007, https://www.memurlar.net/haber/75955/asistan-girisimi-kosulsuz-is-guvencesi-icin-imza-kampanyasi-baslatti.html.

Merkezi asistan eylemi: *"Biz Kalıyoruz, YÖK Gitsin!"*

Prof. Dr. Yusuf Ziya Özcan'ın YÖK Başkanı olmasından kısa bir süre sonra, 2008 yılı başında yaptığı açıklamalar ve takip eden aylarda YÖK'ün bir asistan kıyımıyla sonuçlanacağı açık olan kararları, araştırma görevlileri açısından yeni bir mücadele döneminin başlamasına neden oldu. Özcan göreve gelir gelmez yükseköğretimin neoliberal dönüşümünü tamamlayıcı hedeflerini kamuoyuna duyurdu. Araştırma görevlilerine maaş yerine burs verilmesi şeklindeki önerisi güvenceli istihdamın tamamen kaldırılması anlamına gelmekteydi. AÜ Rektörü Aras bu öneriye desteğini açıklayan rektörlerden biriydi.[10]

Bu açıklamalara tepki olarak Asistan Girişimi 8 Ocak 2008'de, "*Neoliberal Eğitim Modeline Hayır! Herkese Eşit, Parasız Eğitim Hakkı! Projeci Değil Sorumlu YÖK Başkanı İstiyoruz!*" başlıklı bir bildiri yayınladı.[11] Bu bildiri, tespit edebildiğim kadarıyla Asistan Girişimi adıyla yayınlanan son bildiridir. O tarihe kadar asistan hareketinde yer almış olanlar, mücadelelerine aktif bir şekilde devam etseler de Asistan Girişimi dönemi sessizce sona ermekteydi. 2008-2009 dönemindeki mücadeleler, yine aynı asistanlarca ama bu kez çok daha net bir şekilde Eğitim Sen üniversite şubeleri çatısı altında yürütüldü.

Bu dönemde farklı üniversitelerdeki asistan mücadelelerinin yeniden ve birbiriyle etkileşim ve eşgüdüm içinde yükselmesinin esas nedeni YÖK'ün aldığı bir kararla büyük bir tasfiyenin önünü açmasıydı. YÖK tarafından çıkarılan 31 Temmuz 2008 tarihli yönetmelik ve YÖK Yürütme Kurulunun 26 Kasım 2008 tarihli kararıyla 50-d'den 33-a'ya geçişlere son verildi. Yeni düzenleme, 50-d'lilerin doktora tezlerini tamamlar tamamlamaz ya da öncesinde 33-a'ya transfer edilmelerini engelliyordu. Bunun yerine 50-d'lilerin yeniden açılacak olan 33-a kadrolarına başvurmaları ve sınav süreci sonunda atanmaları gerekecekti. Doktoranın tamamlanmasıyla 33-a kadrosundan araştırma görevlisi ya da öğretim üyesi kadrosu ilan edilmesi

[10] "Asistanlara maaş yerine burs verilsin" tartışması, Milliyet, 5 Ocak 2008. https://www.milliyet.com.tr/siyaset/asistanlara-maas-yerine-burs-verilsin-tartismasi-232238.

[11] Asistan Girişimi'nden YÖK Başkanına karşı açıklama, Sendika.org, 8 Ocak 2008, https://sendika.org/2008/01/asistan-girisiminden-yok-baskanina-karsi-aciklama-17589/.

arasında geçecek sürenin işsiz geçirilecek olması ve özellikle büyük şehirlerdeki üniversitelerin kadro alma konusunda yaşadığı sıkıntılar gibi sorunlar bir yana, söz konusu karar o güne kadar sürdürülmüş olan uygulamalara son verilmesi anlamına gelmekteydi. Farklı üniversitelerde yerel düzeyde ama eşgüdümlü olarak yürütülen kampanyaların öncüsü ve büyük oranda merkezi, İstanbul'daki üniversiteler ve özel olarak da İÜ idi.[12] İÜ, asistan mücadelesinin etkisi ve bölüm ve fakülte kararları sonucunda, doktora tezini YÖK'ün kasım ayında aldığı karar uygulamaya konmadan hemen önce savunan asistanları güvenceli kadroya geçirdi. 2009 yılının başından itibaren ise kitlesel işten çıkarmalar yine öncelikle İÜ'de gündeme geldi.

2008-2009 döneminde ortaya çıkan tasfiye tehdidi ve buna karşı verilen mücadeleler dört kritik sonuç yarattı: 1) Eylem formlarında radikalleşme, 2) örgütlenmenin/hareketin coğrafi yaygınlığı, 3) YÖK-üniversiteler gerilimi ve 4) tehdit ve soruşturmaların devreye girmesi. Ocak ayından itibaren başlayan işten çıkarmalar, bir dizi eylemin ardından 5 Mart 2009 tarihinde İÜ'de düzenlenen ve farklı üniversitelerden araştırma görevlilerinin de katıldığı üniversiteyi terk etmeme eylemine yol açtı.[13] Basın açıklaması ve yürüyüş gibi eylemleri daha önce defalarca gerçekleştirmiş olan asistan hareketi açısından üniversiteyi terk etmeme eylemi bir yeniliği ifade ediyordu. Aynı gün diğer şehirlerdeki eylemler YÖK'e bir tepki olmanın yanında, aslen İÜ'deki eylemle dayanışma niteliğindeydi. Ankara'daki eylem Eğitim Sen 5 No'lu Şubenin çağrısıyla ve öğrencilerin de desteğiyle 5 Mart 2009 tarihinde Cebeci Kampüsünde gerçekleştirildi.

Protestolar nisan ayında daha da büyüdü. 17 Nisan'da birçok farklı kurumdan (İÜ, İTÜ, Yıldız Teknik Üniversitesi, AÜ, HÜ, Marmara Üniversitesi, Kocaeli Üniversitesi, Uludağ Üniversitesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Ege Üniversitesi, ODTÜ, Boğaziçi Üniversitesi

[12] Bu sürecin İÜ'deki gelişiminin içeriden bir anlatımı için bkz. Asistanlar iş güvencesiz çalışıyor, 24 Mart 2009, http://asistangirisimi.blogspot.com/2009/03/asistanlar-is-guvencesiz.html.

[13] Genç bilim emekçileri dün gece Beyazıt'ı aydınlattı: "Biz Kalıyoruz, YÖK Gitsin", Sendika.org, 5 Mart 2009, https://sendika.org/2009/03/genc-bilim-emekcileri-dun-gece-beyaziti-aydinlatti-biz-kaliyoruz-yok-gitsin-yenilendi-29240/.

ve İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü) araştırma görevlileri, dört farklı şehirde düzenledikleri basın açıklamalarıyla YÖK önünde 24 Nisan 2009'da gerçekleştirilecek merkezi eyleme çağrı yaptılar. YÖK'ün söz konusu yönetmelik ve kararının kaldırılması talebinin dillendirildiği bu açıklamada, asistan mücadelesinin politik bağlamı şu şekilde ifade edilmekteydi[14]:

> YÖK başkan vekili İzzet Özgenç bu mücadeleyi yürüten araştırma görevlilerini birer "koçbaşı" olarak nitelendirerek, araştırma görevlilerinin haklı taleplerine YÖK'ün bakış açısını ortaya koymuştur. İstanbul Üniversitesi araştırma görevlilerinin örgütlü mücadeleleri sonucunda, 50/d maddesi kapsamında çalışan araştırma görevlilerinin doktora bitiminde 33/a maddesine geçirilmesi uygulamasına devam edilmesini üniversite yönetimine kabul ettirmeleri üzerine, YÖK kadro vermemek gibi tehdit ve şantaja başvurarak üniversiteler üzerinde baskı kurmaya çalışmaktadır. … Araştırma görevlilerinin iş güvencesinin yok edilmesi bu saldırının ilk aşamasıdır. Üniversitedeki çalışma yaşamını alt üst eden bu uygulamalar, diğer taraftan gözle görülür hale gelen bir siyasi kadrolaşma faaliyetiyle kol kola yürütülmekte; üniversite özerkliğini tamamen kâğıt üzerinde bırakmaktadır.

24 Nisan 2009 günü İstanbul, İzmir ve Ankara dışındaki şehirlerden üniversitelerin de katılımıyla toplam 13 üniversiteden gelen yüzlerce araştırma görevlisi, Ankara'da YÖK'ü ve kararlarını protesto etti.[15] Bu merkezi eylemi örgütleyenlerin önemli bir kısmı 2000'lerin ortalarından itibaren iş güvencesi etrafında mücadele yürütmüş ve büyük kısmı sendikalı olan asistanlardır. Üniversitelerde birbirinden habersiz bir şekilde ortaya çıkan asistan mücadeleleri, 2007 yılında yürütülmeye çalışılan ulusal düzeydeki kampanyadan sonra, çok daha genişleyerek AKP döneminde araştırma görevlilerince gerçekleştirilen ilk merkezi eyleme ulaşmıştır.

---

14 17 Nisan Ortak Basın Açıklaması Metni, 18 Nisan 2006, http://asistangirisimi.blogspot.com/2009/04/17-nisan-ortak-basn-acklamas-metni.html.

15 Eğitim Sen'li asistanlar 'YÖK' önünde eylemdeydi, Sendika.org, 24 Nisan 2009, https://sendika.org/2009/04/egitim-senli-asistanlar-yok-onunde-eylemdeydi-31013/. Bu eylemdeki talepler için bkz. Eğitim Sen'in 24 Nisan 2009'da YÖK'e ilettiği talepler, 25 Nisan 2009, http://asistangirisimi.blogspot.com/2009/04/egitim-senin-24-nisan-2009da-yoke.html.

YÖK'ün protestolara neden olan kararının Eğitim Sen'in başvurusu sonucunda Danıştay tarafından iptal edilmesiyle Ankara'daki asistan hareketi açısından 2008-2009 dönemi sona erdi. Bu karar asistan mücadelesinin tekrar işyeri düzeyine çekilmesine neden oldu. Asistanlar üniversite yönetimlerini 50/d'lileri 33-a kadrosuna aktarmaya ikna etmek için çaba gösterdiler. 2008 yılında Prof. Dr. Cemal Taluğ'un rektör olarak göreve başladığı AÜ, sorunun çözüldüğü ilk üniversitelerden biri oldu. İşyerindeki mücadelelerle bu durum diğer üniversitelere de yayılmaya çalışıldı. İÜ, İTÜ ve Kocaeli Üniversitesinde araştırma görevlilerinin kampüs içi eylemleri devam etti.

Bu yükseliş, YÖK ve üniversiteler arasında yetki tartışmasını tırmandırdı. 17 Nisan 2009 tarihli basın açıklamasında da belirtildiği üzere, YÖK 33-a'ya transfer yapan üniversiteleri bu işlemleri iptal etmemeleri durumunda yeni kadro vermemekle tehdit etti.[16] Üniversiteler üzerinden yeni bir direniş hareketi yaratılmak istendiği ve araştırma görevlilerinin "*koçbaşı olarak*" kullanılmaya çalışıldığı iddia edilmekteydi.[17] Üniversitelerin politik kontrolü üzerine verilen mücadeleler ve söz konusu tarihlerde Türkiye'yi sarsmakta olan siyasi davalar düşünüldüğünde "koçbaşı" benzetmesindeki tehdit daha iyi anlaşılabilir. Bu dönemin son kritik gelişmesi asistan hareketinin ilk kez soruşturmalarla karşılaşması oldu. Danıştay kararını takiben İÜ'de mücadelelerini sürdüren yaklaşık 40 araştırma görevlisine iş bırakma eylemi gerçekleştirdikleri için idari soruşturma açıldı.

---

16 YÖK'ün dayatmaları bitmiyor, 7 Nisan 2009, https://sol.org.tr/sonuncu-kavga/yokun-dayatmalari-bitmiyor-haberi-12605.

17 Özgenç, üniversitelerde araştırma görevlilerinin tepkilerine yol açan düzenleme ile ilgili bir çalışma yapılıp yapılmadığının sorulması üzerine, "*Şu anda üniversitelerde YÖK'e karşı bir direniş başlatmak için bir çaba var. Birileri, üniversitelerden YÖK yönetimine karşı bir direniş başlatmak istiyor. Bu direnişi ya öğrenciler üzerinden ya da şu anda en uygun araştırma görevlileri üzerinden yapmak istiyorlar"* dedi. … Araştırma görevlilerinin *"koç başı"* gibi kullanılmak istediğini iddia eden Özgenç, problemi çıkaranların *"bir kaç tane üniversite"* olduğunu söyledi. Bkz. Özgenç asistanlara tepkili..., 25 Mart 2009, https://haber.sol.org.tr/devlet-ve-siyaset/ozgenc-asistanlara-tepkili-haberi-12184.

Eğitim Sen ve Ankara'da asistan hareketi

Bu yazıda incelenen dönemde, Ankara'daki asistan hareketiyle Eğitim Sen arasındaki ilişki karmaşıktır. Ankara (Üniversitesi) Asistan Girişimini kuranların ve bu girişime katılanların neredeyse tamamı sendikalıydı. Girişim toplantıları, özellikle 2007 sonrasında, sıklıkla sendika şubesinde gerçekleştirildi. Sendika bu harekete önemli katkılar sunmuştur. Eğitim Sen 5 No'lu Şubenin iki yöneticisi Asistan Girişiminin kurucuları arasındaydı. Girişimin en aktif üyeleri ya o dönemde ya da sonrasında sendikanın da aktif üyesi olan kişilerdir.

Bu yakın ilişkiye rağmen Asistan Girişimi, Eğitim Sen'in üniversitelere yönelik mücadele ve örgütlenme politikasının bir parçası olarak ortaya çıkmadı. Sendikalı araştırma görevlileri bu hareketi başlatırken sendika üyesi olmayanların da dâhil olmasını sağlamak gibi bir kaygıyla hareket etmiş olsalar da, bu kuruluş kararı bir sendika toplantısında alınmadı; sendikal örgütlenme stratejisinin bir parçası değildi. Öyle ki, Asistan Girişiminin ilk toplantılarından biri, Eğitim Sen'in iş güvencesi de dâhil olmak üzere üniversite çalışanlarının sorunlarıyla ilgili gerçekleştirdiği bir sokak eylemiyle aynı saate konmuştu.[18]

Yine de Asistan Girişimi, Eğitim Sen'den bağımsız bir şekilde değerlendirilemez. Girişim, sendika üyesi olmayanları da kapsamayı hedeflemiş olsa da kendisini sendikadan bağımsızlaştırmak için özel bir çaba sarf etmedi. Farklı tarihlerde hangi olaya nasıl tepki verilmesi gerektiği sorusu gündeme geldiğinde, girişim ya da sendikadan hangisi adına açıklama yapılacağı tartışılabiliyor ve bu konuda bir tercihte bulunulabiliyordu. Eğitim Sen'in üniversite şubeleri[19] özellikle 2007 yılından itibaren düzenledikleri toplantı ve panellerle bu hareketlenmeye önemli katkılarda bulunmuştur.

---

18 *"Üniversite çalışanlarıyla akademik personelin sorunlarının çözümlerine ilişkin toplanan imzaları vermek"* üzere Başbakanlığa yürüyüş şeklinde düzenlenen eylemde *"araştırma görevlileri ve doktora çalışanlarının, çalışmalarını başarıyla bitirse bile işsizlikle karşı karşıya kaldığı"* vurgulanıyor ve *"bir an önce araştırma görevlilerinin iş güvencesinin sağlanması"* talep ediliyordu. Bkz. Eğitim Sen Başbakanlığa yürüdü, 14 Nisan 2006, https://www.memurlar.net/haber/43297/egitim-sen-basbakanliga-yurudu.html.

19 Ankara 5, İstanbul 6, İzmir 3 numaralı şubeler.

Asistan Girişimi süreci, 2000'li yılların ortalarında bir grup araştırma görevlisinin Eğitim Sen ile daha yakın bir ilişki kurmasını sağladı. Kendi sorunları için yoğun ve yıpratıcı tartışmalar yürüten bu grup, sendika tarafından gerçekleştirilen çeşitli etkinlik ve eylemlerde diğer üniversite emekçileriyle birlikte yer aldı. Bu araştırma görevlileri, ilgili işyerindeki toplam üye sayısına bağlı olarak daha etkili bir sendika işyeri örgütlenmesinin geliştirilmesinde rol aldılar. 2006 sonrasında şube kurullarında üye olarak ya da işyerlerinde sendika temsilcisi olarak görev alan akademik personel arasında çok sayıda Asistan Girişimi mensubu vardır.

Asistan Girişimi süreci ve bu yıllarda verilen iş güvencesi mücadelesi Eğitim Sen'e de önemli katkılar sağlamıştır. Sendika üyesi araştırma görevlilerinin artışı bunlardan biridir. Eğitim Sen üyelerinin yürüttüğü mücadeleler diğer asistanların üye olmalarında kuşkusuz etkili olmuştur. Ama ne sendika, ne de Asistan Girişimi böyle bir gündemle hareket etmiştir. Asistan hareketinin sendikaya en önemli katkısı, Eğitim Sen'in yükseköğretim alanına dönük politikalarının netleştirilmesi ve bu alana özgü kurulların oluşması ya da var olanların daha etkin bir şekilde harekete geçmesi yönünde yarattığı basınçtır. Farklı illerdeki Eğitim Sen üyesi araştırma görevlilerinin başlangıçta birbirlerinden bağımsız olarak geliştirdikleri mücadele ve girişimler, zaman içinde üniversite şubelerinin daha aktif ve birbirleriyle koordinasyon içerisinde hareket ettikleri bir sendikal örgütlenmenin ortaya çıkmasına azımsanamayacak bir katkıda bulunmuştur. 2009 yılında YÖK önünde gerçekleştirilen merkezi eylemin, açıkça Eğitim Sen tarafından düzenlenen bir eylem olması bu açıdan önemlidir.

Son söz

2006-2009 döneminde asistan hareketi içinde yer alanların neredeyse tamamı, sonraki tarihlerde de üniversitelerde yürütülen mücadeleler içinde yer aldılar. Bu nedenle bu deneyim, Eğitim Sen'in üniversitelerdeki mücadele tarihi açısından da büyük bir önem taşır. Bu mücadele tarihinin olumlu ve olumsuz yönleriyle değerlendirilmesi,

üniversitelerimizin içinde bulunduğu karanlıktan çıkabilmesi için de gerekli. Bu değerlendirme farklı mücadele anları kadar, bu mücadeleler arasındaki etkileşimlere yönelik çalışmaların da çoğalmasıyla mümkün olabilir. Bir hususun altını çizmekle yetineceğim. Asistan Girişiminde yer almış, bununla eş anlı olarak ya da sonrasında sendikal mücadeleye farklı şekillerde katılmış, çabalarını kendi kadro sorunlarının ve işyerlerinin ötesine taşımış bu kuşağın mücadelesi, 2016 sonrasında büyük bir kırılmaya uğradı. Asistan hareketinde ve diğer sendikal mücadelelerde yer almış çok sayıda akademik ve idari personel, ya İÜ ve İTÜ'de olduğu gibi sendikal mücadeleleri nedeniyle, ya da Barış İçin Akademisyenler tarafından yayınlanan "*Bu Suça Ortak Olmayacağız!*" barış bildirisini imzaladıkları için 2016 sonrasında kanun hükmünde kararnamelerle üniversitelerden ihraç edildiler. İhraçlar sürecinin, ihraç edilmeyen üniversite emekçileri de dâhil olmak üzere üniversitelerdeki mücadele ve direniş birikimi üzerinde yarattığı yıkımın ne kadar derin olduğu açık. Yine de Ankara'da ihraçlar sonrasında ortaya çıkan dayanışmada, başka faktörlerin yanında, üniversitelerde yıllarca birlikte verilmiş mücadelelerin yarattığı bağların da önemli bir payı bulunmaktaydı. Üniversiteleri mevcut karanlıktan çıkarabilecek yeni bir hareket de bilim emekçileri arasında sahici bağların yeniden kurulmasıyla mümkün olacak.

İTÜ'de Asistanların İş Güvencesi Mücadelesi ve Öğrettikleri: Direniş, Dayanışma ve Yol Arkadaşlığı Üzerine[1]

Didem Çınar, Seçil Ercan ve Ceyda Sungur

Bu yazı dostluklar dışında bir nüvesi kalmamış İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ) Asistan Dayanışması mücadelesini kendi gözümüzden aktarmayı hedefliyor. Bir zamanlar, hep birlikte değiştirebileceğimize inandığımız güvencesiz geleceğimizden geriye bakarken üçümüzün gözünden kazandıklarımızı ve kaybettiklerimizi aktarmayı, bunların bizde bıraktığı izleri sağaltmayı istiyoruz.

İTÜ Asistan Dayanışmasını hatırlama biçimlerimiz farklı. Deneyimlerimizin, heyecanlarımızın, hayal kırıklıklarımızın ortaklaşmadığı alanları fark ettikçe, verdiğimiz mücadeleyi ortak sesimizden anlatmakta zorlandık. Buna rağmen yazdıkça tekrar gördük ki bu mücadele, üçümüz için de İTÜ'den daha gerçek bir okula dönüşürken hayatımızı değiştiren bir yoldaşlık öyküsü, hiç bitmeyecek emek ve yaşam mücadelesi içinde bir kilometre taşı oluvermiş. Dolayısıyla bu yazı akademide güvencesizliğe karşı verilen mücadelenin asistanlar ve üniversiteler açısından ne olduğunu anlatmaktan çok bize sordurduğu sorulara cevap vererek "anti-50/d"[2] mücadelesinin bizleri nasıl dönüştürdüğünü anlatmayı hedefliyor.

[1] Bu yazıyı Mehmet Fatih Tıraş, Murat Elbay ve güvencesizliğin aramızdan aldığı arkadaşlarımıza ithaf ediyoruz. Çukurova Üniversitesi Ekonometri Bölümünde asistanlık yapan Mehmet Fatih Tıraş işten atıldıktan sonra başvurduğu her yerden de barış imzacısı olduğu için olumsuz cevaplar almasıyla 25 Şubat 2017'de intihar etti. Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi araştırma görevlisi Murat Elbay ise 18 Nisan 2013'te, arkasında *"Hayattan zevk almıyorum. İşyerinde de mutlu değilim. Başarılı olduğumu düşünmüyorum,"* notunu bırakarak intihar etti.

[2] 50/d kadrosu öğrenciliğe bağlı bir kadrodur. 50/d kadrosuna bağlı bir araştırma görevlisinin sözleşmesi her yıl bölüm kurulunca yenilenir ve doktorası bittikten sonra araştırma görevlisinin üniversite ile ilişiği kesilir.

Asistanların güvencesizlikle yüzleşmesi

İTÜ'lü araştırma görevlilerini 2012'nin bahar aylarında bir araya getiren konu; 50/d maddesiyle istihdam edilen asistanların, doktora öğrenimleri tamamlandığında görece güvenceli 33/a[3] maddesiyle istihdam edilmesine engel olan, işten atılmalarına sebep olacak Yükseköğretim Kurulu (YÖK) görüş yazısıydı.[4] 2012'de İTÜ rektörlük seçimlerinde 2. olmasına rağmen atanan Mehmet Karaca'nın yaptığı ilk icraat, 50/d kadrosundaki asistanların 33/a kadrosuna geçişlerini engellemek oldu. Bu görüş yazısıyla birlikte akademide güvencesizliğin ve tahakkümün farklı yüzleriyle karşı karşıya olduğumuzu anladık.

Türkiye'de 1980 sonrası güvencesiz çalışma tüm iş kollarına yayılırken üniversiteler bundan azade kalmadı. Üniversitelerde güvencesizliğin ilk nüvesi işçilerin özlük haklarının taşerona devredilmesiyle başladı. Böylece temizlik, güvenlik, yemek gibi üniversitenin "*temel*" işlevinde yer almayan hizmetler devletin sorumluluğundan çıkmış oldu. İşçilerin özlük haklarının taşerona devredilmesinden kaynaklanan hak gaspları ayrıcalıklı, rekabetçi, kariyerist akademisyenlerce müdahale edilmesi gereken bir alan olarak görülmedi. Elbette, güvencesizliğin akademik kadrolara sirayet edişi asistanlar ile başladı.

Türkiye'de ders yardımcılığından etkinlik organizasyonuna, çanta taşımadan idari işlere görev sınırları belli olmayan asistanların 33/a veya 50/d maddelerinde istihdam edilmesi üniversiteden üniversiteye farklılık gösteriyordu. Asistanların hepsini 33/a maddesiyle istihdam edenden, hepsini 50/d maddesiyle istihdam edip kendi doktora mezunlarını akademik kadroya almama politikası izleyene kadar geniş bir uygulama çeşitliliği vardı. İTÜ'de araştırma görevlileri 50/d maddesiyle istihdam ediliyordu. Ancak doktora sonrasında

[3] 33/a kadrosu her üç yılda bir yenilenir. Bu kadrodaki bir araştırma görevlisi doktora eğitimi bittikten sonra bir öğretim elemanı kadrosuna atanana kadar aynı kadroda araştırma görevlisi olarak çalışmaya devam eder.

[4] 2011'de çıkan 6111 sayılı kanun, yüksek lisans ve doktora öğrenimine süre sınırı getirmektedir. Yüksek lisans eğitimlerini üç, doktora eğitimlerini altı yıl içinde bitiremeyen kişilerin öğrencilikleri sonlandırılmaktadır. 22 Haziran 2012 tarihli YÖK Başkanlığı yazısı için bkz. https://ituasistandayanismasi.blogspot.com/p/belgeler.html.

33/a'ya geçişler "kalktı"; İTÜ Dünya Üniversitesi mi oluyor

?!

itüASİSTANdayanışması

istihdam edilip edilmeyecekleri bölümden bölüme farklılık gösteriyordu. İstisnaları olsa da çoğunlukla "*usta-çırak*" ilişkisinin devamlılığı teamülüyle doktorası biten asistan bölüm ve fakülte kurulunun onayını almışsa[5] rektörlükçe 33/a'ya geçiriliyor, böylece yardımcı doçentliğini alana kadar çalışmaya devam edebiliyordu.

50/d'li asistanların doktoralarını bitirdikten sonra üniversiteyle ilişiğinin kesilmesinin 2009'da İstanbul Üniversitesi'nde (İÜ) yeniden gündeme gelmesiyle, e-posta gruplarında başlayan birliktelik,[6] fiili bir mücadeleye dönüştü. İÜ asistanlarının 33/a'ya geçişin durdurulmasına karşı başlattıkları direniş ve dayanışma,[7] İTÜ yönetiminin 50/d kadrosundaki üç asistanı 33/a'ya geçirmeme kararı almasıyla İTÜ'ye sıçradı. 2009'da İTÜ'lü asistanların verdiği mücadele, kısa sürede rektörlüğün, bölüm onayı alan asistanların 33/a'ya geçirileceğini açıklamasıyla sonlandı. Bu mücadelede fark edildi ki, birçok asistan ne sözleşmesinde yazan kadrodan, ne güvencesizlikten haberdardı. Bölümlerinde "*geleceğin hocaları*" olarak yetiştirilen asistanların 50/d'nin güvencesizliğiyle yüzleşmesi İTÜ'lüler açısından böyle başladı.

Rektör Karaca'nın 2012'de YÖK görüş yazısını hevesle uygulama isteği, 2009'daki mücadelede yer almış asistanların çağrısıyla bizleri bir araya getirdi ve bir yıldan uzun sürecek bir direnişin parçası yaptı. Zaman içerisinde biz saymayı bırakana kadar, en az 150 asistan atıldı; dokuz asistan davalarla geri geldi.[8] Nihayetinde mücadele önceki örneklerin aksine kazanımla sonuçlanmadı. Yine de deneyimimizi aktarmanın siyasi sorumluluğu, mücadelenin bizlere

[5] Bu onay bölümlerin asistanlara "*ihtiyaç*" duyduğu ve asistanları "*başarılı*" bulduğu koşullarda alınabiliyordu.

[6] Asistan sorunlarının tartışıldığı, çeşitli üniversitelerden asistanların yer aldıkları, Ankara merkezli e-posta grupları kuruldu. Detaylı bilgi için Onur Can Taştan'ın bu kitapta yer alan yazısına bakılabilir.

[7] 2009'da İÜ'deki anti-50/d direnişinin başlı başına ele alınması gereken ciddi bir deneyim olduğunu düşünüyor, tanıklığımız sınırlı olduğu ve bu yazının kapsamının dışında kaldığı için detaylandırmıyoruz. Konuyla ilgili direnişin öznelerinden Ahsen Deniz Morva'nın "*50/d'yi Bal Eyledik*" isimli belgeseli izlenebilir.

[8] Mart 2015 tarihine kadar tek tek kişileri veya fakültelerden konuyla ilgili bilgisi olabilecek asistanları arayarak atılanları sayıyor; her açıklamamızda güncel sayıları paylaşıyorduk.

kazandırdıkları ve yaşadıklarımızla yüzleşme ihtiyacı bu yazıyı yazmaya kalkışmamızın en temel sebebi.

Direnişin asistanları

İTÜ asistan direnişinin bize göre en belirgin özelliği örgütlenme, dayanışma ve direniş zeminlerini iç içe geçmiş pek çok düzey ve boyutta üretebilme kabiliyetiydi. Bunun en temel kaynağı, direnişe katılan asistanların çeşitliliğinde yatıyordu. Çoğumuz sendika üyeliği ve meslek örgütlülüğü dışında daha önce bir politik örgütlenme içinde yer almamıştık. Daha önce veya o dönemde politik bir örgütlenmenin parçası olan ya da kendini belli bir ideolojik çerçeveyle tanımlayan azınlığımız da heterojendi. Toplantılardaki kadın katılımı en az yarı yarıyaydı. Direnişin aktif parçası haline gelen asistanların çoğunun Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası (Eğitim Sen) üyesi olduğu söylenebilir, ancak sendika hiçbir zaman İTÜ'deki asistan mücadelesinin merkezinde olmadı; her zaman çeperinde ve yanında yer aldı. Bu, sendika üyesi araştırma görevlilerince dayanışmadaki heterojen yapıyı muhafaza edebilmek için bilinçli bir tercihti.

Asistan Dayanışmasının haftalık toplantıları temsiliyet üzerinden yapılmıyordu; isteyen asistan toplantılara katılabiliyor ve fikir beyan edebiliyordu. İlk örgütlenme sürecinde fakülteler dolaşılıp asistanlarla yerel toplantılar da yapılıyordu. Bu toplantılar, fakültelerin kendine has gelenekleri ve politik gerilimlerini göz önünde bulundurarak seçilen temsilcilerce organize ediliyordu. Haftalık toplantıların gerek disiplinler gerekse gelenek, yaşam ve çalışma biçimi açısından farklılıklara sahip, kentin farklı parçalarına yayılmış dört ayrı yerleşkede[9] sırayla yapılmasına özen gösteriliyordu. Yerleşkelerdeki heterojenlik haftalık toplantılarımıza yansıdığı için karar almanın zorlukları da oluyordu. Ancak yapılan uzun tartışmalarla herkesin ortaklaştığı bir karara doğru ilerlemek asistanları bir arada tutan temel etkendi.

[9] Maslak, Gümüşsuyu, Taşkışla ve Maçka Yerleşkeleri. Tuzla Yerleşkesi temelde mesafe sebebiyle mücadelenin bileşenlerinden olamadı.

Direnişe katılan asistanların motivasyonlarındaki farklılıklar gelecek kaygısının yanında bölüm/fakülte düzeyindeki çalışma ilişkilerinden kaynaklanabiliyordu. Kendi fakülte ve bölümlerimizde[10] direnişe katılımı belirleyen etkenler, asistanların bölümleri için ne ifade ettiği, bölümlerine has eğitim süreçlerindeki yerleri ve bölüm içi çalışma ilişkileriyle çok ilgiliydi. Örneğin, Endüstri Mühendisliği Bölümü piyasayla ilişkileri en kuvvetli bölümlerden olmasına karşın, asistanlar bölümün geleceği olarak görülür ve buna göre yetiştirilirdi. Doktora tez konuları, danışmanlar tarafından gelecekte bölümde verilecek dersler düşünülerek belirlenirdi. Mimarlık Fakültesinin çoğu bölümünde atölyeler asistanlar olmadan yürütülemezdi. Bu, Mimarlık Fakültesindeki asistanların iş yükünün diğer fakültelere kıyasla hayli fazla olduğu anlamına geliyordu. Usta-çırak ilişkisine dayalı eğitim geleneği ve yerleşkelerin ölçeği bu fakültelerdeki asistanların İTÜ'yü bir yaşam alanı olarak görmelerine imkân tanımıştı. Asistan dayanışmasına bu fakültelerden katılımın yüksek olmasının temel nedeni buydu. Kimimiz içinse iş yerini yaşamımızın merkezine koyan, üniversiteyi bizim hissettiren güvence mücadelesinin kendisi oldu. Nihayetinde İTÜ'yle kurulan bağ nasıl tariflenirse tariflensin, yıllarını bilim emekçiliğiyle geçiren asistanların doktora öğreniminin sonunda işlerini ve geleceklerini kaybedecek olması temel örgütleyici unsurdu.

Asistanların örgütlenmesi, eylemenin turnusolü

İTÜ Asistan Dayanışmasının direnişin ilk altı ayında sahip olduğu bir başka kuvvetli özelliği, fakültelere özgü üretim biçimleriyle kendi karakterini bulan örgütlenme çeşitlerinde ve her eylemin karşısına çıkan engellerden öğrenebilme kabiliyetinde yatıyordu.

Rektör Karaca göreve gelir gelmez bir asistanı işten atarak, YÖK görüş yazısını bahane edip azami sürede tezini bitiren/bitiremeyen asistanların ilişiğini keseceğini beyan etmiş oldu. Bunun üzerine İTÜ Asistan Dayanışması Eylül 2012'deki basın açıklamasıyla

[10] Didem Çınar ve Seçil Ercan İşletme Fakültesi Endüstri Mühendisliği Bölümünde, Ceyda Sungur Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlaması Bölümünde asistandı.

Gizemli 33A'ya geçiş komisyonunun keyfi uygulamalarına karşı bölümlerin iradesine sahip çıkıyoruz!

İTÜ'YE SAHİP ÇIKIYORUZ!

28 Mart Perşembe 12:30 İTÜ MASLAK Kampüsü yemekhane önü - dayanışma meydanı

519

(iradesi yok sayılan İTÜ öğretim üyesi sayısı)

5

(iradeyi yok sayan komisyonun üye sayısı)

itü ASİSTAN dayanışması

eylemlerine başladı. İlk eylemlerden birisi talepleri içeren imza kampanyasıydı. Talepler çoğunluğu akademik ve idari personel olmak üzere 956 kişinin imzasıyla rektörlüğe iletildi.[11] "*Ben doçentliğimi bekliyorum, imza atmayayım,"* diyerek uzak duran güvenceli akademisyenler de, mücadelenin akademinin geleceğinde bir turnusol olacağını göstermiş oldu. Ekim 2012'de Gümüşsuyu Yerleşkesinde "*Üniversiteyi Terk Etmiyoruz*" eylemi İTÜ asistan direnişini İstanbul'a duyurdu.[12] İmza kampanyası ve eylemler sonucu İTÜ yönetimi, 50/d'den 33/a'ya geçişi bünyesinde kurduğu komisyon kararlarına bağladı. Bu komisyon "*performans kriterlerine*" göre, araştırma görevlilerini akademik açıdan değerlendirme kabiliyetinden yoksun farklı bilimsel alanlardan gelen hocalardan kuruluydu ve dayanışmayı dağıtmayı hedefliyordu. Ancak dayanışma öncekilerden uzun süren bir eylemlilikle ve asistanların artan ilgisiyle büyüdü.

Asistan mücadelesinin görünürlüğü üzerine harcanan yaratıcı emek bu yanyanalığı pekiştiren bir başka unsurdu. Önceki asistan mücadelelerinden aktarılan Anti-50d logosunu rozet ve t-shirtlerin üzerinde yaygınlaştıracak voleybol takımı, Maslak Yerleşkesindeki hız tabelası afişlemeleri, pankart ve döviz atölyeleri bunlardan sadece bazıları. Çadır alanına direnişteki asistanlarla röportaj yapmaya gelen Doğan Haber Ajansının, yerleşkede bulunan Vanessa Atalanta Kelebeği'ni haber yapması[13] üzerine Taşkışla Yerleşkesinde düzenlenen kelebek kanatlı eylem,[14] medyanın ilgisizliğini eğlenceli bir protestoya çevirmişti. Asistan türküsü, eylem görüntülerinden derlenen videolar, konserler, tiyatro etkinlikleri asistanların her mecradan seslerini duyurmaktaki, aynı zamanda da neşeyle, sanatla, üreterek direnmekteki ısrarının göstergesiydi.

---

11 İTÜ Asistan Dayanışması imza kampanyasıyla ilgili detaylar için bkz. https://ituasistandayanismasi.blogspot.com/2012/10/imza-kampanyasi.html, https://ituasistandayanismasi.blogspot.com/2012/10/imza-kampanyas-ile-taleplerimizin.html.

12 "Üniversitemizi terk etmiyoruz", Evrensel, 16 Ekim 2012, https://www.evrensel.net/haber/38269/universitemizi-terk-etmiyoruz.

13 Vanessa Atalanta renkleriyle büyüledi, DHA, 31 Ekim 2012.

14 Taşkışla yerleşkesinde düzenlenen kelebek kanatlı eylem bu bağlantıdan izlenebilir: ITU Protest (Istanbul Commons), 13 Kasım 2012, https://www.youtube.com/watch?v=6pArKBSCKMM.

Asistanlar seslerini İTÜ akademik ve idari personeline ulaştırabilmek için o dönemki personelin e-posta adreslerini tek tek toplayarak bir iletişim listesi oluşturdu. Bu listeye önce kendi gündemlerinde, sonra İTÜ'yü ilgilendiren anti-demokratik uygulamalar hakkında ve hatta tüm ülkenin akademik gündemini tartıştıran konularda düzenli açıklamalar gönderiyordu. Zamanla neredeyse İTÜ'nün "gazetesi" haline gelen bu açıklamalar birçok akademisyenin İTÜ gündemini takip ettiği yayınlar halini almıştı.[15]

İTÜ Asistan Dayanışması, her yönüyle genişlemeye çalışan dinamik ve proaktif bir örgütlenmeydi. Asistanlar tüm bunları yapmaya çalışırken araştırmalarını, tezlerini, idari ve öğretim görevlerini sürdürme gayretindeydi. Yine de birçok asistan için güvencesizlik ve gelecek kaygıları gündelik ilişki ve üretim pratiklerini engelleyen bir kuvvetti. Ancak İTÜ Asistan Dayanışması gerek siyasi gerekse akademik anlamda direnerek baş etmenin zeminini oluşturabilmişti. Öyle ki bu zemini kurmaktan imtina edenlerin akademideki güvence mücadelesine aldığı mesafe bizler için kariyerizmle ilişkilenir olmuştu.

Toplu işten atmanın gerçekleşeceği söylentileri yayıldıkça, ayda en az bir eylem gerçekleşmeye başladı. 15 Kasım 2012'de Maslak Yerleşkesinde akademik ve idari çalışanların yanı sıra öğrencilerin de yer aldığı 2000 kişiyle, tek sesten "*Rektör İstifa*" denerek yapılan yürüyüş, asistanların en kuvvetli eylemlerindendi. Taşkışla Yerleşkesindeki pankart ve döviz atölyesi, tek bir akşamda bir araya gelen 30'a yakın asistanın kendi tasarladıkları ve elleriyle yaptıkları pankartlar, dövizler, sünger baskılarla eylemin hazırlıkları eylemle birlikte ana akım medyada yer aldı.[16] Aynı hafta sonu, sınav gözetmenliklerine girmeyerek direnişin asistanları iş bıraktı.

---

15 GDO'lu pirinç olayı; rektörün, THY genel başkanının çocuğuna torpil yapmasıyla ilgili açığa çıkan "tape"; yerleşkede bir işçinin iş cinayeti sonucu ölmesi, ODTÜ'deki soruşturmalar, İÜ'de Raşit Tükel'in seçilip atanmadığı rektör seçimi gibi konular incelikle takip ettiğimiz gündemlerden bazılarıydı.

16 "6 yıllık doktorayı rektör kendisine sorsun", NTV, 15 Kasım 2012, https://www.ntv.com.tr/egitim/6-yillik-doktorayi-rektor-kendisine-sorsun,5uh1aGifJkyxt0lZgqqxNQ.

Temposu giderek artan eylemlerin, bize ve akademinin tüm ayrıcalıklılarına hatırlattığı, 2009'daki toplantılardan beri kulağımızda çınlayan şu sözlerdi: "*Temizlik işçileri taşerona bağlandığında ses çıkarmadığımız için bugün biz bu durumu yaşıyoruz. Üniversitelerdeki güvencesizleştirme temizlik işçilerinden başladı, sıra bize geldi. Eğer önünü alamazsak diğer akademik kadrolara da sirayet edecek.*"

Dayanışmanın ölçeği, direnişin mekânları

Üniversitenin, merkez yerleşkesindeki dersliklerden ve farklı kullanışlara sahip dört duvardan başka tüm bileşenlerini ortaklıklara davet eden bir toplumsal mekânı yoktu. İTÜ'nün muhalif mirasına rağmen, kurumsal olarak iktidarla kurduğu kuvvetli bağlar, ülke gündemine paralel olarak yerleşkede kurulan karşılaşma zeminlerine müdahaleyle sonuçlanıyordu. Velhasıl Maslak Yerleşkesinin herhangi bir toplumsal karşılaşmaya doğrudan sahne olabilecek bir meydanı bile yoktu. Ancak direniş her eyleminde kendine bir dayanışma zemini arıyor, kendi mekânını üretiyordu.

İTÜ'lü asistanlar o güne değin alışık olmadıkları bir işten atılma süreciyle karşı karşıyaydı: uçurumdan yuvarlanırcasına beşer onar işten atılıyordu. Her yana dağılmış muhataplar sorumluluğu birbirlerine atıyor, asistanlar sonuca yaklaştıkları anda yeni bir oyalamayla karşılaşıyordu. Yaşanan asistan kıyımının sorumlusu olarak fakülteler rektörlüğü, rektörlük YÖK ve Sayıştayı, YÖK ise rektörlüğü işaret ediyordu. Halen işten atılmamış olanlar, atılanlar için duydukları sorumluluk yanında her an işten atılabilecek, soruşturmalara maruz kalabilecek olmanın bilincindeydi.[17] Buna rağmen asistanlar bir arada durmayı başardı. Direnişin başından itibaren, işten atılan ve iş bulamayan asistanlar için oluşturulan dayanışma fonundan, soruşturmaların savunma metinlerine kadar her konuda birlikte düşünme, karar alma ve çözüm bulma eğilimi sürüyordu.

[17] Bu süreçte birçok asistan; asistan eylemi öncesi yerleşke içinde afiş asmak, iş bırakmak, sendikanın iş bırakma çağrısını ofislere asmak, bölüm e-posta grubuna bölüm kurullarının toplanmasını talep eden mesajlar atmak gibi pek çok idari soruşturmaya maruz bırakıldı.

“İzinsiz olarak afiş asmak ve üniversitemiz huzur ve sükûnetini bozmak” üzere

30 Nisan’da toplanıyoruz!

soruşturma toplantısı öncesi saat 10:00’da Gemi İnşaatı ve Deniz Bilimleri Fakültesi önünde, toplantı sonrası saat 12:30’da Dayanışma Meydanı’nda

İTÜ'den İstanbul'a, İstanbul'dan tüm Türkiye'deki asistanlara ve farklı emek mücadelelerine temas etme ve onlardan öğrenme çabası, mücadelenin belki de en önemli özelliğiydi. 2009 tecrübesiyle kurulan ilişki ağı artan eylemliliklerle genişliyor, işçi eylemlerinden öğrenilen yöntemler yeni doğrultular, yeni paylaşımlar yaratıyordu. Önce Maslak Yerleşkesinde rektörlük önünde, daha sonra yemekhane karşısında kurulan mesai saati ayarlı direniş çadırı, direnişin kararlılığını göstermek ve görünürlüğünü artırmak için geceli gündüzlü içinde kalınan karavanla yeni bir form ve imge kazanmıştı. Karavanın fiilen, gece-gündüz yaşayabilmesi için bir nöbet çizelgesi tutuluyordu. Gündüz nöbetleri fakülteler arası iş bölümüne dayalı organize edilirken, gönüllü iki kişi de gece nöbetini tutuyordu. Farklı temaslara olanak sağlayan karavan nöbetlerinde hem gelen ziyaretçilerin hem asistanların tuttuğu bir dayanışma defteri vardı.[18]

Karavan yanına gölge yapması için yerleştirilen ve her esintide başka bir hasar gören tentenin altında, katlanır masa ve sandalyelerin yanında, öğrenci bir arkadaşımızın getirdiği küçük tüpte sürekli sıcak çay oluyordu. Zamanla getirilen uzatmalı elektrik kablosu, elektrikli ısıtıcı, karanlıkta dikkat çekmek için alınan lamba gibi araçlarla, asistanlar gittikçe mekâna yerleşiyordu. Karavan alanı, sabahları yerleşkeye gelen asistanların kahvaltılık bıraktığı, geç saatlere kadar laboratuarda tezleri için deneylerine devam edenlerin geceleri uğradığı, tez yazdığı, sınav/ödev kağıdı okuduğu, yeterlilik sınavına hazırlandığı, film gösterimi, müzik dinletileri yapılan, 24 saat yaşamın olduğu bir yere dönüşmüştü. Önceleri çadırın, sonrasında karavanın bulunduğu nokta, aylardır direnen THY işçilerinin dayanışma ziyaretine geldiği, hiç umulmadık bir anda Adana'dan kasayla şalgamların gönderildiği, "*Dayanışma Meydanı*" adını koyduğumuz bir adrese dönüşüvermişti. Karavan alanı, fiilen bir meydana dönüşüp dönüşemediği konusunda ortaklaşılamasa da, bahsederken halen gözlerimizi dolduran, birbirimizden öğrendiğimiz ve birbirimize tutunduğumuz en kuvvetli hatıraların yeri olma özelliğini koruyor.

18 Bu deftere daha sonra henüz yeni örgütlenmeye başlamış ODTÜ Asistan Dayanışmasının dayanışma mesajlarını derlediği defter de eklenmişti.

Sabit bir adreste, gece gündüz ısrarla direnmek, başka direnişlerin farkına varmamıza ve biraraya gelmemize olanak sağladı. Aynı dönemde mücadele eden Hey Tekstil, Kazova, Greif, Şişecam, THY, Beltaş, PTT, metal işçileri, Koç Üniversitesi temizlik işçileri ve LÜBOları,[19] VÜEDA (Vakıf Üniversiteleri Emekçileri Dayanışma Ağı), TÜİK 4c'li çalışanlarla iletişimde olup birbirimizin eylemlerine, direnişlerine dâhil olma gayretine girdik. Bu gayret ve temaslar asistan dayanışması sonrasındaki mücadele anlayışımıza yön veren bir politizasyonun kapısını araladı. Değişen imgeler, direnmeye ısrar ve kurulan temaslar, ülkenin farklı yerlerindeki asistan dayanışmalarına da kuvvet verdi. ODTÜ Asistan Dayanışması ve Yeditepe Asistan Dayanışması bunlardan bazılarıydı.

Asistan Dayanışmasının muhataplarla görüşme olanağı doğuracak her imkânı değerlendirme kapasitesi ve muhatapları ısrarlı takibi, asistanlara kendi yerleşkelerinde uluslararası kamuoyuna seslenme imkânı doğurdu. Ocak 2013'te, asistanlar İTÜ'de düzenlenecek Avrupa Rektörleri toplantısının gerçekleştiği merkezin önünde İngilizce pankartlarla bir araya geldi. Toplantıya rektörlüğün sürekli sorumlu gösterdiği YÖK Başkanı Gökhan Çetinsaya da katılacaktı. Oradaki rektörlerin yoğun ilgisini çeken eylem sayesinde Çetinsaya toplantı sonrasında asistan temsilcileriyle görüşmeye mecbur kaldı. İTÜ rektörünün tutumuna kendisi de şaşırmış görünerek konuyla ilgili Karaca'yla görüşeceğini belirtti.[20]

Bu görüşmenin gerçekleşip gerçekleşmediğini bilmiyoruz ama bir hafta sonrasında asistanlar bu kez YÖK Başkanını yerinde görmeye gidecekti. İlişiği kesilen asistanların işe iadesi ve azami süreyle ilgili YÖK görüşünün geçmişe dönük uygulamasının durdurulması talepleriyle YÖK Genel Kurulu'nun toplandığı gün, YÖK önüne gidilmesine karar verildi. Ankara'nın ayazında başta Eğitim Sen Ankara 5 No'lu şube olmak üzere SES, EMO gibi farklı emek-meslek

[19] LÜBO: Lisans üstü burslu öğrenci.

[20] YÖK Başkanı İTÜ'lü asistanlardan kaçamadı, Sendika.org, 25 Ocak 2013, https://sendika.org/2013/01/yok-baskani-itulu-asistanlardan-kacamadi-89564/.

GÜVENCELİ İŞ, AKADEMİK ÖZGÜRLÜK

Üniversitelerin tüm bileşenlerini araştırma görevlilerinin isyanına kulak vermeye, araştırma görevlilerinden başlayan yeni personel rejimi ile bütün üniversite çalışanlarına ve gündemdeki yeni YÖK yasası ile bütün akademik kadrolara yayılacak olan güvencesizliğe ve geleceksizliğe karşı 18 Mayıs'ta Ankara'da dayanışmaya çağırıyoruz.

18 MAYIS 2013

12:00 Ankara Üniversitesi Cebeci Kampüsü Önü

12:30 Yürüyüş

13:00 Sakarya

ODTÜ ASİSTAN DAYANIŞMASI
HACETTEPE ASİSTAN PLATFORMU
GAZİ ASİSTAN GİRİŞİMİ
İTÜ ASİSTAN DAYANIŞMASI
BOĞAZİÇİ ÜNİVERSİTESİ ASİSTAN DAYANIŞMASI
MARMARA ÜNİVERSİTESİ ASİSTAN DAYANIŞMASI
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ ASİSTAN DAYANIŞMASI
YEDİTEPE ASİSTAN DAYANIŞMASI

EĞİTİM-SEN ANKARA 5 NOLU ÜNİVERSİTELER ŞUBESİ
EĞİTİM-SEN İSTANBUL 6 NOLU ÜNİVERSİTELER ŞUBESİ
EĞİTİM-SEN İZMİR 3 NOLU ÜNİVERSİTELER ŞUBESİ
EĞİTİM-SEN KOCAELİ ŞUBESİ
EĞİTİM-SEN KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ TEMSİLCİLİĞİ
EĞİTİM-SEN YÜKSEK ÖĞRETİM BÜROSU

www.asistandayanismasi.com :: twitter/asistandayanis :: asistandayanismasi@gmail.com

örgütlerinin desteğiyle, İstanbul'dan gelen bir otobüs dolusu asistan, Ankara'dan ve farklı şehirlerden katılanlarla birlikte iki tam gün boyunca YÖK'ün kapısında geceli gündüzlü nöbet tuttu. Bu mekân, iki gün boyunca straforlar, tulumlar, battaniyelerle, içinde ateş yakıp közünde patates pişirilen varillerden mobil tuvaletine dek donanımlı bir direniş alanına dönüştürüldü. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesinden, Kocaeli Üniversitesine ülkenin her yerinden bizimle sabahlayanlar, dayanışma eylemi düzenleyenler, bu mücadelenin hepimizin gelecek mücadelesi olduğunu yeniden gösteriyordu.

Bu eylem sayesinde YÖK tarihinde ilk kez asistan temsilcileri Genel Kurula girdi. Genel Kurul görüşmesi sonucunda; askerlik, doğum gibi izinler öğrenim süresinden sayılmayacak, doktora yaparken işten atılan asistanlar tezlerini 2013 Haziranına kadar bitirmeleri şartıyla sadece 6 ay süreyle işe iade edilebilecekti.[21]

YÖK Kurul kararlarının henüz resmi gazetede yayınlanmadan farklı üniversitelerde uygulandığını duyduktan sonra asistanlar İTÜ rektörlüğünü tekrar ziyaret etmeye karar verdi. Bu sefer öğrenci temsilcileriyle birlikte örgütlenen eylemde, İTÜ'lü asistanlar ve öğrenciler rektörlük binasına topluca girerek YÖK Kurul kararının uygulanması talebiyle büyük bir eylem gerçekleştirdi. Eylemin son saatlerinde öğrencilerin ısrarına rağmen asistan sayısının azalması sebebiyle asistanlar rektörlükten çıkma kararı aldı. Kimimiz için bu karar alınırken eylem komitesindeki kadınların sözünün dinlenip dinlenmediği bitmemiş bir tartışma konusu. Yine de somut bir sonuç doğurmayan bu eylem, örgütlenme içindeki kan kaybına rağmen İTÜ'lü öğrencilerle kurulan bağları güçlendirdi. Bu bağlar, mücadeleyi sürdürmekte ısrarcı asistanlar İTÜ'den atılmadan veya İTÜ'yü terk etmek zorunda kalmadan ve o dönemin muhalif öğrencileri sistematik soruşturmalarla uzaklaştırılmaya başlamadan önce, her yeni gündemde daha da güçlendi. Bu süreç, bizler açısından akademi

[21] 1 Şubat 2013 Genel Kurul kararları için bkz. https://ituasistandayanismasi.blogspot.com/p/belgeler.html. Ayrıca bkz. İşe iade hakkı alındı, işten çıkarılma tehlikesi sürüyor, Bianet, 1 Şubat 2013, https://bianet.org/bianet/insan-haklari/144060-ise-iade-hakki-alindi-isten-cikarilma-tehlikesi-suruyor.

içinde öğrenci-hoca arasındaki hiyerarşik ilişki biçimlerini kırabilen bir kenetlenme dönemiydi.

Asistanları hukuk ve yönetmeliklerce ayrıştıran ve bunları dayanak ederek işten atan muhataplar karşısında başta Eğitim Sen İstanbul 6 No'lu Şube ve avukatı İlkay Bahçetepe sayesinde devam eden bir hukuki mücadele de vardı. Bizleri başlangıç düzeyinde idare hukuku öğrenmeye iten bu süreçlerde İTÜ Asistan Dayanışması farklı üniversitelerden -özellikle Anadolu'daki üniversitelerden bireysel olarak iletişime geçen- asistanlarla örnek olabilecek mahkeme kararlarını paylaşıyordu. Benzer ilişkiler farklı kadrolarda istihdam edilen -özellikle Öğretim Üyesi Yetiştirme Programı (ÖYP) kapsamındaki- asistanlarla da gerçekleşiyordu. Ancak istisnai denemeler dışında birlikte örgütlenmeye yönelik bir adım atılamamıştı. Bizim güvenceli hale getirilmesi için mücadele ettiğimiz "sözleşme", ÖYP'liler için geleceği boyunduruk altına alacak milyonlarca liralık senet anlamına geliyordu. Bu koşullar altında sendikal mücadelenin dışında ne yazık ki asistan dayanışması merkezli bir birliktelik kurulamadı.

İTÜ'ye dair

Karaca rektör olarak atandığı ilk günlerde fakülteleri gezerek hedeflerini anlattığı toplantılar düzenledi. Bu toplantılarda isme özel kadro açılmayacağını, şartları sağlayan herkesin açılan kadrolara başvurabileceğini ve İTÜ'nün başvuranlar arasından en iyi adayı seçerek kan zehirlenmesinin[22] önüne geçeceğini vaat etmişti. Ancak daha sonra gördük ki, Karaca kan zehirlenmesine değil "*kanı zehirlediğini*" iddia ettiği asistanlara karşıydı. Zira Karaca döneminde, vaat edilenin aksine isme özel kadrolar açıldı. Yeni atananların çoğu Karaca'nın ilişki ağında olanlar veya ona koşulsuz biat edenlerdi. Karaca, kavramların içini boşaltarak bölümdeki hocalar ve asistanlar arasındaki usta-çırak ilişkisini, atadığı dekan/

[22] Kan zehirlenmesi (inbreeding), genetik olarak birbirine yakın olan organizmaların birleşimiyle ortaya çıkan yeni organizmalarda görülür. Kan zehirlenmesi kavramı akademide, bir akademisyenin doktorasını tamamladığı üniversitede akademik kariyerine devam etmesinin yarattığı durumu ifade etmek için kullanılmaktadır.

bölüm başkanı ve kadrolar arasındaki ahbap-çavuş ilişkisiyle yer değiştirmeyi başarmış oldu.

Karaca'nın İTÜ'ye verdiği tüm hasara rağmen İTÜ Asistan Dayanışması hemen her seferinde Karaca'nın antidemokratik uygulamalarını teşhir etti.[23] Yine de İTÜ'lü akademisyenler, 2012 rektörlük seçiminde ikinci olmasına rağmen atanan Karaca'yı 2016'da birinci seçti. Esasında 2008'den beri seçilen değil atanan rektörü kabul eden İTÜ'lü akademisyenler çoktandır kendi iradelerinin yok sayılmasına ses çıkarmazken, atanan rektörleri bir sonraki seçimde birinci seçerek kayyumu meşrulaştırıyorlardı. Ne asistan direnişi, ne öğrenci eylemleri, İTÜ'de kurumsallaşmış biat ve korkuyu bertaraf edebildi.

İTÜ'deki akademik sorunların temelini 33/a'ya geçen asistanlarda gören, asistanlara üstten bakan, 50/d'den 33/a'ya geçmek isteyenleri tembellikle suçlayan akademik unvan sahibi, demokrat/aydın görünümlü insanlara da denk geldik. Yurt dışındaki üniversitelerden örnekler verip, İTÜ'nün bu üniversitelerin seviyesine gelememesini kendileri gibi unvan sahiplerine değil de hiyerarşinin en altındaki asistanlara mal etmek, sanıyoruz ki en sığ ve kolay "*çözüm*" idi. Oysa asistan kıyımının esas nedeninin bilimsel gelişme değil, kadrolaşmanın önünü açmak olduğunu görmek için paraşüt kadrolarla alınanlara ve İTÜ'nün geldiği noktaya bakmak yeterliydi.[24] Bu yozlaşma İTÜ'ye özgü bir durum değildi ve İTÜ ile sınırlı da kalmadı. Böyle bir konjonktürde "*kan zehirlenmesi*" gibi süslü laflarla asistanların iş güvencesine karşı duran öğretim üyeleri, bugün üniversitelere en büyük zararı veren iktidar ve rektörlerinin değirmenine su taşıyorlar. Tekil örnekler üzerinden asistanları itham edenler, insanların emeklerinin, gelecek planlarının ve hayallerinin altüst edilmesinde önemli bir rol alırken, emekçiyi sürekli olarak başarısızlık duygusuyla baş başa bırakan düzeni besliyorlar.

---

[23] Rektörün bir yılı, 10 Ekim 2013, https://ituasistandayanismasi.blogspot.com/2013/10/rektorun-bir-yl_10.html.

[24] Ezgi Başaran'ın sansürlenen yazısının tam metni, Cumhuriyet, 2 Ekim 2014, https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/ezgi-basaranin-sansurlenen-yazisinin-tam-metni-126271. Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı kararıyla sansürlenen yazı, "*Dingoların bilim dünyasından acıklı haberler*" başlığını taşıyordu.

Direnişe dair

Asistan Dayanışmasının aktif mücadele verdiği dönemde, doktorasını azami sürede tamamlayan/tamamlayamayan asistanların en az 150'sinin İTÜ ile ilişiği kesildi. Dava açarak İTÜ'ye dönenler ve süresi dolmadığı için henüz atılmamış olanlar ise türlü sebeplerle soruşturmalara ve/veya KHK'lara maruz bırakıldılar. Diğer üniversitelerde muhalif akademisyenler genellikle barış bildirisi[25] ve sendikal mücadele bahane edilerek ihraç edilirken, İTÜ ve İÜ'de ihracın bir diğer sebebi asistan direnişlerinde yer almak oldu.

Tüm sonuçlarına rağmen iş güvencesi talebiyle örgütlendiğimiz İTÜ Asistan mücadelesi bir yılı aşkın sürdü. Mücadelenin sönümlenmesinde çeşitli faktörler vardı.

YÖK eylemi ve o eylem sonucunda YÖK genel kurulundan çıkan kararla direnişte iç tartışmalar ve çözülmeler başladı. Bu kararın kazanım olup olmadığına ve bundan sonraki sürecin takibinde kurulacak dil ve eylemliliklere yönelik ciddi tartışmalar sonucunda direniş kan kaybetti. Gerek YÖK önünde yaşadıklarımız gerekse sonrasında aldığımız tutumlar her birimiz için direnişin geleceğine dair farklı kırılma noktalarına işaret ediyor. YÖK önündeki ve sonrasındaki eylem ve tutumlarımıza bugünden baktığımızda geçmişte neyi farklı yapabileceğimiz konusunda ortaklaşamadığımızdan bu sınırlı yazı kapsamında bunu tartışmamayı tercih ediyoruz.

YÖK Genel Kurulunun işe iade kararı Başbakanlık tarafından onaylanmadığı için hiçbir zaman resmî gazetede yayınlanmadı. Kararın uygulanması için tekrar YÖK önünde, bu kez daha fazla bileşenin çağrısıyla 18 Mayıs 2013'te yapılan eylem[26] beklenen etkiye ulaşamadı. O süreçte asistanlar tüm güçlerini, bütün ülkeyi ayaklandıran Gezi Direnişine taşıdılar. Gezi'den sonra her yerde olduğu gibi polis şiddetine karşı tepkiler, mezuniyet törenlerindeki protestolar,

[25] "*Bu Suça Ortak Olmayacağız!*" başlığıyla 2212 akademisyenin imzaladığı 11 Ocak 2016 tarihli barış bildirisi, bkz. https://barisicinakademisyenler.net/.

[26] Eylemin çağrısı için bkz. "Güvenceli İş, Akademik Özgürlük için 18 Mayıs'ta Ankara'ya!", 14 Mayıs 2013, https://ituasistandayanismasi.blogspot.com/2013/05/guvenceli-is-akademik-ozgurluk-icin-18_14.html.

öğrencilerin tutuklanması derken asistanların gücü daha pek çok mevzide bir direnişin parçası olmaya evrildi. Fakat işe iade kararı bir daha müzakere edilebilir duruma gelmedi. Mücadelenin özneleri olan asistanların bir kısmının hayatlarına başka yönler çizmelerinin ve İTÜ'yü terk etmelerinin direnişin kitleselliğini yitirmesindeki payı da büyüktü. Nihayetinde geçen bir yıl, atılanları işlerine döndürecek bir kazanım olmadan direnişi ayakta tutmak için uzun bir süre. Tüm bunları bir yandan özeleştiri, diğer yandan direnişin iç dinamikleri olarak okuyabiliriz.

İTÜ ile ilişiği kesilen araştırma görevlilerinin ancak bir kısmı hukuki yollarla 33/a'ya atanıp İTÜ'ye geri dönebildiler. Geri dönenlerde haksızlığa karşı direnmiş ve 33/a'ya atanmış olmanın verdiği buruk bir mutluluk olsa da, bir kısmımız için İTÜ veya bölümlerimizle kurduğumuz bağ bir daha eskisi gibi olmadı. Bölümlerimizdeki hocalarımızın bizleri yeterince sahiplenmediklerini ve bizler işten çıkartılırken sessizce seyrettiklerini görmek onlarla kurduğumuz ilişkileri sorgulamamıza vesile oldu. Direnen asistanlar olarak dayanışmamız ise, hem direniş döneminde hem de geri döndüğümüzde bize güç veren temel unsurdu. Bu birliktelik, kimi zaman hiç kimsenin çözüm bulamadığı sorunlara kendine has delilikleriyle çözüm üretenler, en kaygılı anlarımızda en serinkanlı olanlar sayesinde kuruldu. Kimi zaman da görev verilmeksizin, videolar çekip video arşivi yapan, video kurgulayan, görsel yapan, sosyal medya hesabı açan, karikatürler çizen, karavanı boş gördüğünde oturan, bir şekilde kendine görev yaratan İTÜ'lülerin emeğiyle kuruldu.

Birlikte mücadele etmenin verdiği güvenin direnişte yer alan asistanlar arasında elbette ki, farklı tezahürleri oldu. Özellikle daha önceden politik bir mücadelenin içinde yer almış olanlar için asistan mücadelesi, asistanların iş güvencesi için verilen, sınırları belli olan bir mücadeleydi. Bu yazının yazarlarını da kapsayan bazılarımız içinse bu güven ilişkisi, iş güvencesiyle sınırlı olmayan bir yoldaşlık beklentisine dönüşmüştü. Bizi hayal kırıklığına uğratan, asistan mücadelesinden sonra yaşadığımız başka mücadele ve direniş alanlarında,

birlikte mücadele ettiğimiz asistanlardan beklediğimiz yoldaşlığı görmemek oldu. Bu hayal kırıklığının ilk örneğini 2014'te Soma maden işçileri katliamı sonrasında yapılan Maden Fakültesi işgalinde[27] benzer sözler söylememize rağmen birlikte hareket etmemenin ardından yaşadık. 2016'da imzaladığımız "*Bu Suça Ortak Olmayacağız!*" başlıklı barış bildirisinin sonrasında yaşananlar ve asistan dayanışmasındaki mücadele arkadaşlarımızdan gördüğümüz pasif destek ise ikincisi oldu. Oysaki bizim beklentimiz, asistan direnişinde olduğu gibi ortak akıl yürütmek ve birlikte eylemekti. Bugünden bakıldığında bu beklentilerin sağlam bir dayanağının olmadığını söylemek mümkün. Asistan mücadelesini bir yoldaşlık üzerinden değil, sınırları belli bir iş güvencesi mücadelesi üzerinden okumak daha sağlıklı bir yaklaşım olabilirdi. Ancak sınırları ne olursa olsun, bu mücadelenin bazılarımız için böyle bir yoldaşlık ilişkisine de kapı araladığı bir gerçek. Okumuş olduğunuz bu yazı da bu mücadele döneminde kurulan, böyle bir yoldaşlığın ürünüdür.

Direnişteki kadınlara dair

Direnişten sonra üçümüzün ortak gündemine giren bir diğer konu mücadeledeki kadınlardı. Kadınların direnişe katılımı sadece niceliksel değil niteliksel olarak da kayda değer bir orandaydı. Her türlü eylem ve temsiliyette kadınlar aktif olarak yer alıyorlardı. Bu, çoğu zaman kadınların bireysel iradeleri ve ısrarıyla gerçekleşiyordu.

Direnişin sönümlenmesinin ardından İTÜ Asistan Dayanışması olarak geriye dönük kolektif bir değerlendirme yapılmadı. Kendi değerlendirmelerimizde gördük ki, direnişin içindeki kadınlar olarak feminist bir bilinçle bir araya gelip asistan direnişinin içinden kendi sözümüzü üretmemiş, yaşanan çoğu tartışmada "*idare eden*" konumunda kalmışız. Toplantı notlarının tutulması, görsellerin üretilmesi, listelerin hazırlanması, karavan nöbetlerinin organizasyonu gibi işleri kadınlar yaparken; karavanın ve çadırın teknik problemleri, elektrikle

[27] Soma işgali kalktı, öğrenciler taleplerin takipçisi, Bianet, 19 Mayıs 2014, https://bianet.org/bianet/genclik/155781-soma-isgali-kalkti-ogrenciler-taleplerin-takipcisi.

ilgili işleri erkeklerin yapmasıyla farkında olmadan cinsiyetçi iş bölümünü yeniden üretmişiz. Direniş içinde pek çok farklı düzeylerde tahakküme, duygusal istismara, gündelik şiddete, "*mansplaining*"[28] ve manipülasyona maruz bırakıldığımız ilişkilerin varlığı, ancak aradan yıllar geçtikten sonra konuşmaya başlayabildiğimiz konular oldu. O dönemde tüm bunlarla her birimiz tek başına baş ederken yaşadıklarımızı birbirimize anlatmaya genellikle cesaret edememiş veya bunun gereğini idrak edememiştik.

Direnişin içinden kadınlar olarak bir araya gelebilseydik, maruz kaldığımız taciz ve istismarları paylaşabileceğimiz güvenli bir alan ve bunlara karşı tutum geliştirebileceğimiz mekanizmalar kurabilirdik. Örgütlü olmamamız baskın erkek söylemlerine karşı da manipülasyona açık olmamıza neden olabiliyordu. Bizim açımızdan bunun temel nedeni, kolektif bir feminist perspektifimizin olmamasıydı. Öyle ki hareketin içindeki bir araştırma görevlisinin, daha önce kadına yönelik şiddet uyguladığı için Eğitim Sen'den uzaklaştırma cezası aldığını öğrendiğimizde, kendi içimizde bu durumu sağlıklı bir şekilde tartışıp ortak bir tepki veremedik. Hatta kimimiz sessiz kalarak, kimimiz fiilen bu duruma tepki gösteren bir kadın arkadaşımıza karşı gelerek ama en genel anlamıyla faille ilişkilerimizi sürdürerek yanında yer almış olduk. Aynı failin bizlerle kurduğu gündelik ilişkinin içindeki istismar ve şiddetten dahi ders alamadık. Bir başka asistanın, aramızdan birine cinsel saldırıda bulunduğunu ve o dönem arkadaşlığa konduramamanın etkisiyle adı konamayan bu rahatsızlığın gerçekte ne olduğunu da ancak birbirimizle paylaştığımızda fark edebildik. Tüm bu yaşadıklarımızı paylaşmak ve yazıya dökebilmek, aradan geçen onca zamana rağmen bize bu konular hakkında harekete geçme, hukuki süreç de dâhil olmak üzere farklı yollarla sesimizi yükseltme gücünü verdi. O dönem yaşadıklarımızı bugün paylaşmanın bizi çoğalttığını hissediyoruz. Dileriz bu yazı, karma örgütlerdeki başka kadınlar için de benzer bir çokluğa vesile olur.

[28] Mansplaining İngilizce'de özellikle erkeklerin kadınların hayat, deneyim, bilgi ve düşüncelerine dair büyüklük taslaması anlamına gelmektedir. Bu kavramın henüz genel kabul görmüş Türkçe çevirisi bulunmadığı için bu yazıda orijinal dilinde kullanmayı tercih ettik.

Son söz

Bu yazıyı yazarken birbirimize ayna olma fırsatını yakaladık, bunun Asistan Dayanışması döneminde de olmasını çok isterdik. Yıllar sonra birlikte üretmenin bizi daha da yakınlaştırması ve yazmanın iyileştirici olması, İTÜ asistan direnişinin belki de yol açtığı en güzel kazanımlarımızdan. Asistan Dayanışması adına söz söylemekten kaçınsak da okurken kendisini bulmasını istediğimiz, yazarken gülümseyerek hatırladığımız çok fazla yol arkadaşımız oldu. Bu yüzden bu yazı, bizim için direnişteki arkadaşlarımıza selam niteliği taşıyor.

İTÜ Asistan Dayanışması, akademi içindeki ve dışındaki sömürü biçimlerini fark etmemizi ve farklı mücadele alanlarıyla bağ kurmamızı sağladı. Özellikle YÖK eylemi sonrasında asistanların güvence mücadelesinin merkezindeki zeminler teker teker daralırken politik temaslarımız ve eylemliliklerimiz genişledi. Nerede mücadele eden birilerini görsek yanlarında durmanın, direniş çadırında birlikte çay içmenin ne demek olduğunu, direnişin içinde dayanışmaya dair kurulan her zemindeki samimiyetin ne kadar kıymetli olduğunu gördük. Belki de her direnişin kazanımlarıyla oradaymışız gibi heyecan, kazanım fiilen gerçekleşene kadar da endişe duymamızın sebebi bundan.

O dönemin deneyiminden kazandığımız turnusol niteliğindeki sorular önceleri yalnızca nasıl bir akademisyen olmak istediğimizi sordururken, esasında nasıl bir yaşam sürmek istediğimizi hatırlatan sorular haline geldi. Kendi irademizle taraf olduğumuz veya parçası olduğumuz politik gündemler nedeniyle türlü zorluklar yaşadık elbette, hâlâ da yaşıyoruz. Hayatlarımız hiç planlamadığımız yönlere savruldu. Üçümüzün de akademik bir geleceğinin olup olmayacağı belirsiz. Yine de hiçbiri barış ve yaşam için mücadele ederken kaybettiğimiz arkadaşlarımız kadar iz bırakmadı. Her şeye rağmen 2012'den beri yaşadıklarımız bizi halen bulunduğumuz her noktada dayanışmaya ve mücadele yollarını aramaya tutunduruyor. Dileriz bu yazının akademideki iş güvencesi mücadelesini geleceğe aktarmaya bir katkısı olur.

itüASİSTANdayanışması

DAYANIŞMA KONSERİ

* ANADOLU MÜZİK TOPLULUĞU
* BANLİYÖ TRENİ
* GRUP HELESA
* NEYSE

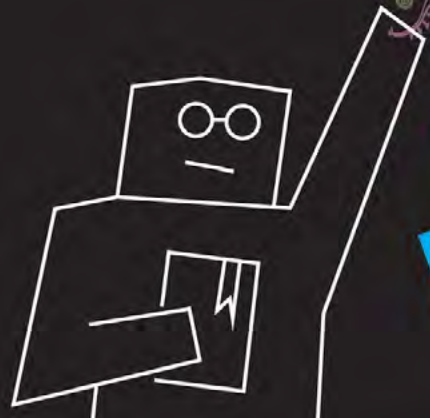

18 Eylül 2013, Çarşamba | 19.00

KSB Oditoryum | İTÜ Ayazağa

ituasistandayanismasi.blogspot.com | facebook.com/anti50d

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Fotoğraf: Hazel Başköy

Akademik Özgürlükler İçin Direniş ve Dayanışma

Cem Özatalay

Çoğu değer yüklü kavram, fiilen ya da potansiyel olarak tehdit altında olan bir değeri güçlendirme ve güvence altına alma ihtiyacına bir yanıt olarak ortaya çıkar. Örneğin insan hakları kavramı, burjuva devrimlerince "*eşit ve özgür*" oldukları vazedilen insanların eşitliklerinin ve özgürlüklerinin ihlal edildiği uygulamaların yarattığı meşruiyet krizi ortamında gelişmişti. Aynı biçimde, akademik özgürlük kavramının da burjuva Aydınlanma idealinin taşıyıcısı olarak tahayyül edilmiş olan üniversitelerde, akademisyenlerin düşüncelerinden dolayı cezalandırılmalarının yaygınlaştığı bir dönemde tanımlanır.

Birinci Dünya Savaşının tüm şiddetiyle sürdüğü ve ABD'de bulunan üniversitelerde savaş karşıtı görüşlerin ortaya çıkmaya başladığı bir dönemde, çok sayıda soruşturma ve işten çıkarma vakası yaşanır. Bunun üzerine akademisyenler, 1915'te *Amerikan Üniversite Profesörleri Derneği* (American Association of University Professors, AAUP) bünyesinde örgütlenirler. Kuruluşundan sonraki iki yıl içinde akademik özgürlüğü ihlal eden 30 vakayla uğraştığı kayıtlara geçen derneğin yayımladığı ilk deklarasyon, akademik özgürlüğün saldırıya maruz kaldığı üç düzlemi tarif ederken, aslında akademik özgürlüğe dair bir çerçeve de belirler. Bu düzlemler;

(a) araştırma yapma ve araştırma sonuçlarını yayınlama özgürlüğü,
(b) öğretme ve öğrenme özgürlüğü,
(c) üniversite duvarlarının içinde ve dışında ifade özgürlüğüdür.[1]

[1] Bkz. Cary Nelson, No University is an Island: Saving Academic Freedom. New York University Press, 2010.

Her ne kadar akademik özgürlük kavramı ilk kez ABD'de ortaya çıkmışsa da Birinci Dünya Savaşını izleyen dönemde Avrupa'da birbiri ardına yükselen totaliter, faşist rejimler ve ardından patlak veren İkinci Dünya Savaşı akademik özgürlüklere yönelik ihlalleri beraberinde getirecektir. Bu ortamda akademik özgürlük kavramı eleştirel akademisyenlerce daha güçlü savunulur. Kavramın kapsamı başta öğrenciler olmak üzere diğer üniversite bileşenlerinin haklarını içerecek şekilde genişletilir.

Yani akademik özgürlük kavramı, eleştirel bilimsel faaliyeti *kırmızı çizgiler* çekerek sınırlandırmayı deneyen, bunun için zora başvurmaktan çekinmeyen siyasi iktidarlarla, hakikati araştırmak ve bunu kamuoyuyla paylaşmak için bu kırmızı çizgileri aşmaktan imtina etmeyen üniversite bileşenleri arasındaki çelişki üzerinde vücut bulmuştur, diyebiliriz.

Türkiye'de akademik özgürlükler

Türkiye'de 1933'te gerçekleştirilen reformla kurulan modern üniversite de bizzat bu çelişki üzerinde vücut bulur. Öyle ki, dönemin Ankara hükümetleriyle yıldızı barışmayan öğretim kadrosunu bünyesinde barındıran Darülfünun kapatılırken büyük bir akademik tasfiye gerçekleştirilir. Ancak 1933 aynı zamanda Nazilerin Almanya'da iktidarı tamamen ele geçirdiği yıldır ve iktidara gelir gelmez yaptıkları ilk işlerden biri üniversiteyi Yahudilerden ve muhaliflerden temizlemek üzere akademik tasfiyeye girişmek olur. İşte Almanya'da işten atılan, hapis ve ölüm tehdidiyle karşı karşıya kaldığı için sürgün olan akademisyenlerin bir kısmı, ironik biçimde, yine bir akademik tasfiye sonrasında kurulan İstanbul Üniversitesi'nde istihdam edilecektir. Yani akademik özgürlük meselesi modern Türkiye'nin üniversite geleneğinin kurucu unsuru olarak karşımıza çıkar. Aynı nedenle Türkiye üniversite tarihi, bir yanıyla üniversitelerin siyasi iktidarlarca hizaya sokulma ve eleştirel akademik çalışmaları ve/veya toplumla paylaştığı muhalif görüşleri nedeniyle üniversite bileşenlerinin baskıya maruz kalma tarihi olarak şekillenir. Ancak aynı zamanda bu

tarih, üniversitelilerin hakikati araştırma, öğrenme, öğretme ve hakikate dair bulguları toplumla paylaşma konusunda etraflarına çizilmiş *kırmızı çizgileri* aşma tarihidir de…

Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tasfiyesi ve Pertev Naili Boratav, Niyazi Berkes, Behice Boran, Muzaffer Şerif ile başlatabileceğimiz bu tarih,[2] 27 Mayıs darbesinin ardından "*147'ler Olayı*" diye bilinen akademik tasfiyeyle devam eder.[3] 1968'de İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Kürsüsünde asistan olan Oya Sencer'in (Baydar) "*İşçi Sınıfının Doğuşu ve Yapısı*"[4] başlıklı sosyal tarih alanındaki doktora tezinin üniversitenin Profesörler Kurulu tarafından reddedilmesi vakasında olduğu gibi; Erzurum Atatürk Üniversitesi Sosyoloji Kürsüsünde doktor asistan olarak görev yapmakta olan bir başka genç akademisyen İsmail Beşikçi'nin çalışmaları nedeniyle meslekten ihraçtan edilmesi örneğinde de karşımıza çıkar. Öyle ki Beşikçi, tamamını "*Kürt Meselesi*" üzerine araştırmalara dayalı olarak yazdığı ve yayınladığı çalışmalardan ve bu çalışmaları nedeniyle yargılandığı mahkemelerde yaptığı savunmalardan ötürü sekiz kez cezaevine girer, yaşamının 17 yılını cezaevinde geçirir.[5]

12 Eylül darbesi ise kırmızı çizgileri genişletir ve "*1402'likler*" diye de bilinen aralarında Alpaslan Işıklı, Bülent Tanör, Haluk Gerger, İdris Küçükkömer, Korkut Boratav, Oya Köymen, Mete Tuncay, Sencer Divitçioğlu, Server Tanilli, Tarık Zafer Tunaya, Gençay Gürsoy, Kurthan Fişek, Sungur Savran, Şevket Pamuk, Yalçın Küçük, Hüseyin Hatemi gibi 150'ye yakın akademisyenin de bulunduğu kamu görevlilerinin görevlerinden ihraç edilmesine yol açar. Bu kıyımı protesto ederek üniversitedeki görevinden istifa eden Şirin Tekeli gibi akademisyenler de 1402'liklere katılırlar. 1990'da 1402'likler görevlerine geri dönme hakkını kazanır. Ancak bu akademik özgürlük ihlallerinin

[2] Bkz. Mete Çetik, Üniversitede Cadı Avı : 1948 DTCF Tasfiyesi ve P.N. Boratav'ın Müdafaası. Dipnot Yayınları, 2008.

[3] Bkz. Mehmet Ö. Alkan, 1960 darbesi ve üniversiteden tasfiyeler: 147'ler Olayı. Toplumsal Tarih, 2017, 266, 58-69.

[4] Oya Sencer, Türkiye'de İşçi Sınıfı, Doğuşu ve Yapısı. Habora Kitabevi, 1969.

[5] Bkz. Barış Ünlü ve Ozan Değer, (der.) İsmail Beşikçi. İletişim Yayınları, 2011.

sonu anlamına gelmeyecektir. 1990'larda Beşikçi'ye, devletin resmî ideolojisi üzerine eleştirel bir çalışma olan *Paradigmanın İflası*'nı[6] kaleme aldığı için Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi İktisat Bölümü'nde çalışmaktayken görevinden atılan, yargılanan, cezaevine giren ekonomi doçenti Fikret Başkaya katılır.

2000'ler sonrası

Kitabın bu bölümünde 2000'ler sonrasında, özellikle de Türkiye'de inşa edilen otoriter rejimin eliyle 2010'lar sonrasında gerçekleştirilen akademik özgürlük ihlallerini ve buna karşı geliştirilen kimi direniş ve dayanışma biçimlerini bir arada görmemize olanak sağlayacak yazılar yer alıyor. Yazıları okurken de fark edebileceğiniz gibi, bu dönemi akademik özgürlükler bakımından önceki dönemlerden kısmen de olsa ayıran kimi özgün yanları var.

Her şeyden önce akademik özgürlükleri çerçevelendiren tarihsel-toplumsal bağlam 2000'ler sonrasında değişime uğradı. İki kutuplu dünyaya özgü sosyalizm/kapitalizm, sömürgecilik/ulusal kurtuluş ikilikleri önemini kısmen yitirdi. 21. Yüzyılın egemen bağlamı, bir yandan neoliberal küreselleşmenin vaat ettiği bireysel özgürlükler, diğer yandan bu özgürlükleri tehdit ettiği iddia edilen "*terör*" arasındaki çelişkiye dayandırıldı. Dahası bireysel özgürlük/terör çelişkisi eş zamanlı olarak "*medeniyetler çatışması*" ile açıklandı, kültürelleştirildi. "Terörizmle Savaş"/"Terörle Mücadele" şiarı bu bağlamda formüle edildi. Her yerde ve her zaman açığa çıkabilecek bir terörizm riski algısını kendine dayanak yapan devletler, kamu harcamalarının aslan payını güvenlik harcamalarına ayırmaya başladılar. Aslında bir tür risk yönetimine dayanan neoliberal yönetimsellik zihniyetinin hegemonik hale gelmesinden başka bir şey değildi bu…

Bu zihniyeti esas alan güvenlik devleti ya da cezai devlet[7], yasaların çiğnenmesinin kaçınılmazlığını varsayarak, yasayı çiğneme

[6] Fikret Başkaya, Paradigmanın İflası: Resmi İdeolojinin Eleştirisine Giriş (11. Baskı). Özgür Üniversite Kitaplığı, 2006.

[7] L. Wacquant, Crafting the neoliberal state: Workfare, prisonfare, and social insecurity. Sociological Forum, 2010, 25(2), 197-220.

potansiyeli taşıdığına hükmettiği kişileri "*önlem*" amaçlı fiilen cezalandırmasıyla kendisinden önceki yönetim zihniyetlerinden farklılaşıyordu. Cezaevlerinin ve güvenlik güçlerinin merkezinde yer aldığı bu yönetim zihniyetinin akademik alandaki pratik karşılığı ise bir yandan üniversitelerin güvenlikçi bir perspektifle yönetilmeye başlanması, diğer yandan ise kitlesel tutuklamalar ve bu tutuklamaların "*terörle mücadele*" söylemiyle gerekçelendirilmesi oldu. 2000'lerden sonra hâkim hale gelen bu dönüşümü Biriz Berksoy şöyle özetliyor:

> Türkiye'de üniversite kampüsleri, 2000'li yıllarda çeşitli 'güvenlik' tedbirleriyle yeniden düzenlenmiş; bu mekânlara özel güvenlik görevlileri, elektronik kameralar, sivil ve üniformalı polisler yerleştirilmiş; polis teşkilatı/valiler, özel güvenlik görevlileri ve üniversite idareleri arasında daha yakın işbirliği kurulmuş; bu işbirliği mekanizmalarına aileler ve öğrenciler de dâhil edilmeye çalışılmıştır. Gözetim-polislik ağları olarak tanımlanabilecek bu yapılanmanın yanı sıra, disiplin soruşturmaları artmış, "terörle mücadele" düzenlemeleri yoluyla ağır ceza mahkemeleri de sıklıkla aktive edilmeye başlanmıştır.[8]

2010'lardan sonra tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de ayyuka çıkan milliyetçi/dinci otoriterlik, zaten bir vaatten öteye gidememiş olan "*bireysel özgürlük*" savunusunun da üzerini çizince; geriye sadece içeriğini hükümetlerin meşrebine göre doldurduğu bir kavram olarak "*terör*" ve "*terörle mücadele*" kaldı. Bu dönüşümün akademik alanda üç sonucu oldu:

1) Akademisyenlerin ve üniversite öğrencilerinin bireysel veya kolektif ifade özgürlüklerini de içeren akademik özgürlüklerinin ihlali ile "*terörle mücadele*" retoriği arasında bir illiyet bağı kuruldu. Kamu politikalarının ve sermaye birikimi süreçlerinin halkın aleyhine olan/olabilecek sonuçlarına dair görüş bildiren akademisyenler "*terörist*", "*casus*", "*vatan haini*" ilan edilmeye başlandı.

[8] Biriz Berksoy, "Güvenlik devleti", Gözetim-polislik ağları ve 2000'li yıllarda Türkiye'de üniversite kampüslerine yansımaları: Kürt özgürlük hareketi özelinde bir değerlendirme. Praksis, 2016, *1*(40), 121–151.

2) Akademik özgürlük ihlalleri giderek daha kurumsal ve daha kitlesel bir karakter kazandı. Disiplin soruşturmalarının sistematik bir biçimde muhalif öğrencilerin eğitim haklarını kısıtlamak ve hatta ellerinden almak üzere kullanılmasıyla başlayan süreç giderek kitlesel öğrenci tutuklamalarıyla devam etti. Akademik özgürlüklerini kullanan eleştirel akademisyenler de 2010'lardan sonra kitlesel kovuşturmaların yanı sıra göz altılarla, tutuklamalarla karşı karşıya kalmaya başladılar.

3) Akademik özgürlüklere yönelik baskılar giderek kitleselleştiği oranda anonimleşirken, akademik özgürlükleri savunmak üzere verilen mücadelelerde de benzeri bir anonimleşme kendisini gösterdi. Akademisyenlerle öğrencilerin hiyerarşik olmayan biçimler altında dayanışma örüntüleri geliştirmeye başlaması bu dönemin en kayda değer sonuçlarından biri oldu.

Akademik özgürlükler adına kolektif mücadele

Kitabın bu bölümünde yer verdiğimiz yazılar bu sonuçların kimi örüntülerini gözler önüne seriyor. Bölümün ilk yazısı, 2010'lar geçilirken sürekliliği ve yaygınlığıyla bir artık toplumsal olguya dönüşmüş olan kitlesel öğrenci tutuklamaları ve bu tutuklamalar karşısında bir dayanışma örmek üzere oluşturulmuş *Tutuklu Öğrencilerle Dayanışma İnisiyatifi* (TÖDİ) hakkında. Hukukçu akademisyenler Hülya Dinçer ve Zeynep Kıvılcım'ın bizzat bileşeni oldukları TÖDİ deneyimi; güvenlikçi neoliberal yönetim zihniyetinin üniversitelere sirayet etmesinin potansiyel "*terör*" riskiyle özdeşleştirilen "*sol görüşlü öğrenciler*" ve özellikle de sol görüşlü Kürt öğrencilerin öğrenim özgürlüğünü ve ifade özgürlüğünü nasıl tahrip ettiğini gözler önüne seriyor.

Yazarlar TÖDİ'yi tutuklu öğrencilerin karşı karşıya kaldıkları adaletsizliklerle ilgili hukuki izleme ve hak savunuculuğu çalışmaları yapmak üzere akademisyenler, öğrenciler ve insan hakları aktivistlerince kurulmuş gönüllülüğe dayalı bir inisiyatif olarak tanımlıyorlar. Bu tanım aslında 2010'lar sonrasında üniversitelerde açığa

çıkan yeni dayanışma ve direniş biçimleri hakkında kimi ayırt edici yönleri ifade ediyor.

Bunlardan ilki, hukuki izleme ve hak savunuculuğu nosyonları. Öyle ki, neoliberal güvenlik devletinin karakteristiklerinden biri cezai devlet olması, yani cezalandırmayı adalete olmasa da hukuka dayandırması… Hal böyle olunca hukuk alanı bir mücadele alanına dönüşüyor. Hukuki izleme yapma, yani davalara katılma, dava süreçlerinde yaşanan hak ihlallerini kayıt altına alma hem bir direniş pratiğine dönüşüyor, hem de hak ihlali yaşayanlarla dayanışmayı örmeye olanak sağlıyor. Bu tarz direniş pratiklerini, bir sonraki yazının konusu olan GiT Türkiye deneyiminde de, "*Bu Suça Ortak Olmayacağız!*" barış bildirisini imzalayan akademisyenlere yönelik açılan dava sürecinde de, hak kaybına uğramış akademisyenlerin "*işe iade*" ve hak kayıplarının tazmini talepleriyle yürüttükleri hukuki mücadelede de gördük, görüyoruz.

Bu yeni direniş formlarındaki ikinci ayırt edici yön, akademide var olan öğretim üyeleri ile öğrenciler arasındaki sembolik duvarlara, hiyerarşilere teslim olunmaması. Verili tahakküm ilişkilerinin ortadan kaldırılmasının önemsenmesi.

Üçüncü ayırt edici yön ise hak kaybına uğrayan öğrenciler ve aileleriyle maddi ve manevi boyutları olan dayanışma pratikleri örülmesi. Bu da çok önemli, zira azımsanmayacak sayıda tutuklu öğrenci cezaevinde izleyemedikleri derslerin notlarını kendilerine ulaştıran, onlara cezaevi ortamında sınavlar düzenleyen öğretim elemanlarının çabaları sayesinde okullardan kopmadılar. Haksız tutuklulukları sona erdikten sonra üniversitelerine geri dönebildiler. Ayrıca bu somut dayanışmanın aynı zamanda, çocuklarının "*terörist*" olarak yaftalanmasının manevi ağırlığını üzerinde taşıyan ailelerin yükünü bir nebze olsun hafiflettiğini de sürecin tanıkları olarak biliyoruz.

Siyasi iktidarların ihtiyaç duydukça kriminalize ederek güvenlikçi politikalara dayanak haline getirdiği "*Kürt sorunu*" ile üniversitelerdeki akademik özgürlüklerin tırpanlanması arasındaki güçlü bağ, kitabın yine bu bölümünde yer alan *Türkiye'de Araştırma ve*

Öğretim Özgürlüğü Uluslararası Çalışma Grubu ya da kısa adıyla *GIT Türkiye* deneyiminde de karşımıza çıkıyor. Kerem Eksen ve Tuğba Yıldırım'ın yazısında, siyaset bilimci akademisyen Büşra Ersanlı'nın Kasım 2011'de Marmara Üniversitesi'nde halen çalışmaktayken "*terör örgütü üyeliği ve yöneticiliği*" suçlamasıyla tutuklanması sonrasında oluşan GİT Türkiye'nin 2012-2016 arasında akademik özgürlük ihlallerine karşı kapsamlı raporlar hazırlayarak sürdürdüğü dayanışma ve direniş pratiklerini tanıma şansına sahip olabiliyoruz. Bu deneyimde de bir direniş pratiği olarak gönüllülük temelinde yürütülen izleme ve hak savunuculuğu faaliyetleri öne çıkıyor. Kişilerin öne çıkmadığı gönüllülük temelinde yürütülen bu ve benzeri direniş ve dayanışma pratiklerini yalnızca inayetle açıklamak da doğru olmaz. Bu çabaların arkasındaki temel motivasyon; akademisyenlerin özgürce araştırabilen, öğrenebilen ve öğretebilen akademisyenler olarak var olma çabası aslında…

Kırmızı çizgiler içine hapsolmayı kabullenmeyenler

Bu bölümdeki üçüncü yazı, siyaset bilimci akademisyen Barış Ünlü'nün akademik özgürlüğünün yine "*Kürt sorunu*" bağlantılı bir vaka üzerinden ihlal edilmesi hakkında. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde öğretim üyesi olan Ünlü 2015'te, yani 2009'da başlamış olan "*çözüm süreci*" henüz resmen sonlanmamış olduğu bir dönemde vermekte olduğu bir seçmeli derste öğrencilere sorduğu soru nedeniyle yargılanır. Soruda, öğrencilerden Abdullah Öcalan'ın görüşlerindeki zaman içinde açığa çıkan farklılaşmalardan hareketle Türkiye'deki ve dünyadaki değişim dinamiklerini tartışmalarını ister. Öğrencilerin birinin bu sınav sorusunu iktidar yandaşı bir gazeteye göndermesi ve bu gazetenin Ünlü'yü hedef gösteren bir manşet haber yapmasıyla savcılık hareket geçer. Ünlü, yazısında "*terör örgütü propagandası yapmak, suçu ve suçluyu övmek*" suçlamasıyla yargılanmasına kadar giden süreci, üniversitelerin ve Ankara Üniversitesi'nin dönüşüm sürecini de kendi davasıyla ilişkilendirerek anlatıyor. Bu anlamda yazı aslında akademik özgürlük ve

genel olarak özgürlükler bağlamında Türkiye'nin, Türkiye üniversitelerinin dönüşümüne dair bir yazı olarak ilgiyle okunabilir.

Bu bölümde yer alan son yazı ise kamu yararını doğrudan ilgilendiren bilimsel bulguları kamuoyuyla paylaştığı için, Sağlık Bakanlığı'nın şikâyeti sonrasında "*Devlet Sırlarına Karşı Suçlar ve Casusluk*" başlığı altında yer alan "*yasaklanan gizli bilgileri temin etme*" ve "*yasaklanan gizli bilgileri açıklama*" suçlamalarına istinaden yargılanan gıda mühendisi akademisyen Bülent Şık'a ait.

Önceki üç yazıda ele alınan akademik özgürlük ihlalleri "*Kürt sorunu*", ırkçılık ve neoliberal yönetimsellik zihniyetinin esas aldığı "*terörle mücadele*" doktriniyle bağlantılı olmaları nedeniyle birbirleriyle doğrudan ilişkiliyken, Şık'ın araştırmacı kimliğiyle maruz kaldığı ihlaller, güvenlikçi neoliberal devletin piyasa-dostu karakterini görmemizi sağlıyor.

Akdeniz Üniversitesi'nde gıda güvenliği, çevre-halk sağlığı konularında araştırmalar yapmak amacıyla kurulan *Gıda Güvenliği ve Tarımsal Araştırmalar Merkezi*'nde 2009-2016 yılları arasında görev yapmış olan gıda mühendisi akademisyen Bülent Şık; bazı toksik kimyasal maddelerden kaynaklanan kirliliğin ciddi sorun yarattığı bölgelerin olduğunu gösteren araştırma bulgularının Sağlık Bakanlığı tarafından kamuoyuyla -bu kimyasal maddelerden zarar görecek insanlarla- paylaşılmamasını bilim insanı etiğiyle bağdaştırmıyor. Bu bulguları kendi inisiyatifiyle medya üzerinden kamuoyuyla paylaşmasının ardından başına gelenlerin ise diğer üç yazıda bahsedilen akademisyenlerin ve öğrencilerin başına gelenlerden çok farklı olmadığını görüyoruz.

Kuşkusuz 2010'lardan sonra akademik özgürlük ihlalleri ve bunlara karşı verilen mücadeleler bizim bu bölümde yer verdiğimiz yazılarla sınırlı değil. 2016 sonrasında dünya çapında tanınmış üniversitelerde yazılmış ve başarıyla savunulmuş doktora tezlerine yine "*terör*" ile ilişkilendirilerek Üniversiteler Arası Kurul (ÜAK) tarafından verilmeyen denklik verilmemesi bu anlamda akla gelen örnekler.

Güllistan Yarkın'ın "*Türkiye'de Ulusal-Irksal Formasyon ve Sömürgeselliğin Oluşumu: İstanbul'daki Bir İşçi Sınıfı İlçesi Zeytinburnu'nda Türk-Kürt İlişkileri, 1950-2017*" başlıklı tezinin ÜAK tarafından "*terörle mücadele yasaları*" gerekçe gösterilerek reddedilmesinden sonra, Mehmet Baki Deniz'in "*1980-2008 Arasında Türkiye'yi Kim Yönetiyor? Sermaye Gücü ve Otoriter Popülizmin Yükselişi*" başlıklı doktora tezi de yine ÜAK tarafından, "*cumhurbaşkanına hakaret*" ve "*terörü övme*" gibi suçlamalarla reddedildi.[9] Söz konusu akademisyenler de araştırmalarına ve bilimsel üretimlerine devam ederek var olma mücadelelerini sürdürüyor, tıpkı bu bölümde yer verdiğimiz inisiyatifleri oluşturan, içinde yer alan, yazdıklarından, anlattıklarından, açıkladıklarından dolayı yargılanan öğrenciler ve akademisyenler gibi kırmızı çizgilerin içine hapsedilmeye karşı direniyorlar.

[9] Her iki tez de SUNY Binghampton Sosyoloji Bölümü'nde savunulmuştur.

Tutuklu Öğrencilerle Dayanışma İnisiyatifi: Büyük Kapatmaya Karşı Dayanışma ve Akademik Özgürlük Mücadelesi

Hülya Dinçer ve Zeynep Kıvılcım

2 Kasım 2012 günü Pamukkale Üniversitesi öğrencileri, Türkiye'nin pek çok hapishanesinde yüzlerce tutuklu ve hükümlünün aynı yılın Eylül ayında başlattıkları açlık grevlerine dikkat çekmek için yürüyüş ve açıklama gerçekleştirmek istediler. Öğrencilerin eylemi sert bir polis ve özel güvenlik müdahalesi ile bastırıldı. Öğrencilere saldıran 12 özel güvenlik görevlisinin şikâyetiyle 102 öğrenci hakkında dava açıldı; eylem sırasında ve sonrasında yapılan ev baskınlarıyla 91 öğrenci gözaltına alındı; 38'i hakkında tutuklama kararı çıkarıldı. Dava iddianamesinde, açlık grevlerine dair çeşitli basın kuruluşlarınca yapılan haberler "*örgütsel talimat*" kabul edilip; öğrencilerin basın açıklamasını örgüt talimatıyla yaptıkları iddia edildi; öğrenciler "*örgüt propagandası yapmak*" ve "*örgüt üyesi olmamakla beraber örgüt adına suç işlemek*" ile suçlandı. Öğrenciler üniversite yönetimi tarafından da çeşitli disiplin cezalarına çarptırıldı. Türkiye'de en çok öğrencinin aynı anda toplu olarak yargılandığı, konusu tek bir basın açıklaması olan bu davada, tutuklanan 28 öğrenci altı ay boyunca tutuklu kaldılar, ancak üçüncü duruşmada serbest bırakıldılar. Tam altı yıl sonra biten yargılamada tüm öğrenciler beraat etti, fakat Denizli 4. Ağır Ceza Mahkemesi'nin oldukça sıra dışı denilebilecek kararında ifade ettiği gibi: "*Kaybedilen 6 yıl bu öğrencilerin belki de geleceklerine mal oldu*."[1]

[1] Bkz. https://ozgurmanset.net/bu-mahkeme-karari-turkiye-tarihine-gececek-sevelim-sevilelim-dunya-kimseye-kalmaz/. (Erişim: 20 Nisan 2021)

2011-2014 yılları arasında yüzlerce öğrenci benzer suçlamalarla yargılandı; bazıları aylarca, bazıları ise yıllarca tutuklu kaldı. Bu dönemde açılan davaların bir kısmı ağır mahkûmiyetlerle sonuçlandı; bir kısmı ise bugün hâlen devam ediyor. Tutuklu Öğrencilerle Dayanışma İnisiyatifi (TÖDİ), bu dönemde yükselen tutuklama ve yargılama furyası karşısında öğrencilerle dayanışmak için kuruldu. Bu yazı, iki akademisyen olarak TÖDİ'de emek verdiğimiz süreçteki deneyim ve izlenimlerimize dayanıyor. Dolayısıyla TÖDİ'ye ilişkin nesnel bir değerlendirme sunma iddiası taşımıyor; iki gönüllüsünün hafızasının sınırlılığını ve öznel bakış açısını kaçınılmaz olarak yansıtıyor.

TÖDİ çalışmalarının örgütlenmesinde yer aldığımız dönemde her ikimiz de halen akademisyen olarak Marmara Üniversitesi ve İstanbul Üniversitesi'nde çalışmaktaydık. Öğrencilerle ve akademide çalışmamakla birlikte akademik mücadeleye omuz veren diğer aktivistlerle birlikte, atipik bir örgütlenme içinde yaşadığımız bu mücadele deneyimini öznel bakış açımızla sınırlı olsa da aktarmanın, TÖDİ'nin Türkiye'de akademik özgürlük mücadelesine bıraktığı izin kaydını tutmak için önemli olduğunu düşünüyoruz.

TÖDİ'nin içine doğduğu bağlam

TÖDİ'nin kurulduğu 2011 yılında Türkiye gündemindeki ana meselelerden biri siyasi muhaliflere ve özellikle de Kürt siyasi muhalefetine yönelik olarak devam eden operasyonlar ve kitlesel tutuklamalardı. Türkiye'de tutuklu yargılama, her zaman esas amacı dışında işlevselleşen bir uygulama ve uzun süreli tutukluluk da siyasi muhalifleri hüküm öncesinde ve çoğu kez bir iddianame dahi hazırlanmaksızın cezalandırma amacıyla başvurulan bir yöntem olarak tanıdıktı. Ancak TÖDİ'nin kurulduğu dönemde devlet bu stratejiyi genişletmeye ve uzun süreli tutukluluğu, bireylere yönelik bir yargısız cezalandırma amacına ek olarak, örgütlü siyasi muhalefet karşısında stratejik olarak güç kazanmak üzere bir politik rehin alma taktiği olarak da kullanmaya başlamıştı.

Ülkede muhalif siyaset yapmanın bireysel ve kolektif maliyetinin oldukça arttırıldığı ve hukukun bu maliyeti ödetmek için başvurulan temel araca dönüştüğü bu dönemde, Kürt hareketine yönelik baskılar, özellikle 2009 yılından itibaren başlayan KCK operasyonları ve bunlara bağlı olarak yapılan kitlesel tutuklamalar ile iyice görünür hale gelmişti. Genel kanı, KCK'ye yönelik operasyonların Demokratik Toplum Partisi'nin 2009 Mart yerel seçimlerinde elde ettiği önemli başarı sonrasında başladığı; amacının legal zeminde ve legal araçlarla faaliyet yürütenleri, bireysel veya kurumsal olarak Kürt hareketine destek olanları ya da Kürt meselesi konusunda müzakere yöntemiyle barışın tesis edilmesi adına çalışanları tutuklu yargılamalarla işlevsiz kılmak ve siyaseten pasifize etmek olduğu yönündeydi.[2] Yapılan operasyonlar, tutuklamalar ve açılan davalar Terörle Mücadele Kanunu üzerine bina edilmişti. Terörle Mücadele Kanunu çeşitli defalar değişikliğe uğramasına rağmen Türkiye'nin özel ceza yargılama rejiminin en ayrıcalıklı ve köklü düzenlemesiydi.[3] Başta adil yargılanma olmak üzere hemen tüm sanık haklarını ortadan kaldıran olağanüstü hukuk yorumlarını genel ceza yargılama sisteminin kalbine yerleştirmişti. Tutuklanan kişilerin dosyalarına erişiminin sınırlandırılması, tutuklama kararlarının gözden geçirilmesine ilişkin ayrıntılı gerekçe gösterilmemesi, soruşturma ve davalarda suçlamaların giderek artan sıklıkta gizli tanık ifadelerine dayandırılması da dikkat çekmekteydi.

2009 sonrası dönemde yaşanan bu kitlesel operasyonların ve tutuklamaların hedefleri arasında elbette muhalif öğrenciler de vardı. Türkiye öğrenci hareketi, diğer birçok ülkede olduğu gibi toplumsal ve siyasal muhalefetin kuvvetli bir eksenini oluşturduğundan, devletin gözü ve haşin eli her daim üniversitelerin üzerindeydi. YÖK rejimi ile hukuki olarak tahkim edilmiş, Öğrenci Disiplin Yönetmeliği

[2] Örneğin, bkz. Marlies Casier, Joost Jongerden, Nic Walker. Fruitless attempts? The Kurdish initiative and containment of the Kurdish movement in Turkey. New Perspectives on Turkey, 2011, 44: 103-127.

[3] Yasanın Türkiye ceza yargılaması içindeki yeri ve işlevleri konusunda bkz. örneğin Haluk İnanıcı (der.) Parçalanmış Adalet: Türkiye'de Ceza Yargısı, İletişim Yayınları, 2011.

ile gündelik kampüs yaşantısına tercüme edilen[4] ve kampüs içlerinde, çevresinde yerleşik üniformalı, sivil, ayrıca özel güvenliklerce icra olunan baskı, psikolojik ve fiziksel devlet şiddeti Türkiye üniversitelerinde yerleşik iklimi oluşturur.

Kampüslerdeki akademik yaşantıya eşlik eden bu şiddet akışında 2009'dan itibaren bazı dönüşümler meydana geldiğini söyleyebiliriz. Bu dönemde ülke genelinde süren operasyonların gençlik örgütlenmelerini de içine almasıyla birlikte, öğrencilere karşı uygulanan devlet şiddetinin araçları arasında, öğrencilerin gece yarısı düzenlenen, gösterişli polis baskınlarıyla büyük gruplar halinde gözaltına alınması, kitlesel ceza davaları ve uzun tutukluluk başat hale geldi.

Birbirine yakın tarihlerde yapılan operasyonlarda gözaltına alınan aynı kampüsün öğrencileri hakkında, sebepleri tam olarak anlaşılmayan şekilde, bazen tek başına, bazen sadece öğrencilerden oluşan, bazen ise öğrenci olmayan kişileri de kapsayan şekilde iddianameler düzenleniyordu. Özel yetkili mahkemelerde açılan bu davaların bazılarında öğrenciler, bir kısmını daha önceden hiç tanımadıkları ve sayıları yüzleri aşan diğer sanıklarla farklı veya aynı suç isnadıyla bir pakete konuyordu. Söz konusu dönemde tutuklu yargılanan öğrencilerin ezici çoğunluğu Kürt öğrencilerdi. Bu öğrenciler, "*terör örgütü üyesi olmak*", "*terör örgütü üyesi olmamakla birlikte terör örgütü adına suç işlemek*", "*terör örgütü propagandası yapmak*", hatta bazı davalarda "*terör örgütü yöneticisi olmak*" ile suçlanıyordu.[5]

Hukuki bir yaklaşımla ve insan hakları terminolojisi ile ele alırsak, öğrenci tutuklamalarının büyük ölçüde muhalif gençliğin ifade ve örgütlenme özgürlüğünü sınırlama sorunu olduğunu söylemek gerekir. Öğrencilere karşı açılan davalarda suç olduğu ileri sürülen

[4] YÖK Disiplin Yönetmeliği'nin, öğrencilerin kampüs içinde ifade ve örgütlenme özgürlüğü üzerindeki etkisi hakkında bir çalışma için bkz. Benan Molu, Esra Demir Gürsel, Gülşah Kurt, Hülya Dinçer, Zeynep Kıvılcım, Üniversitelerde Disiplin Soruşturmaları: Öğrencilerin İfade ve Örgütlenme Özgürlüğü, On İki Levha Yayıncılık, Eylül 2013.

[5] Tutuklu Öğrencilerle Dayanışma İnisiyatifi, Tutuklu Öğrenciler Raporu, 2012, http://bianet.org/files/doc_files/000/000/624/original/TÖDİ_tutuklu_öğrenciler_raporu.docx ve Tutuklu Öğrencilerle Dayanışma İnisiyatifi, Tutuklu Öğrenciler Raporu 2, 2014 (yayınlanmamış rapor).

eylemler büyük ölçüde Türkiye'nin kendi mevzuatı ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihadına göre ifade ve toplanma özgürlüğü kapsamına giren eylemlerdi. Davalardaki iddianamelerin de açık olarak gösterdiği üzere, öğrencilerin tutukluluk ya da hükümlülük sebeplerinin önemli kısmı, üniversite içerisinde katıldıkları veya sadece izledikleri basın açıklamaları, kampüste astıkları afişler, düzenledikleri etkinlikler, katıldıkları 8 Mart veya 1 Mayıs kutlamaları gibi yasaya uygun eylemlerdi. Bu eylem ve etkinliklere onlarca başka öğrenci ve bazen öğretim üyeleri de katılırken, bu katılım sadece sol görüşlü muhalif öğrenciler ve özellikle de Kürt öğrenciler için suç sayılıyor ve hatta bahsi geçen eylemlere katılmak, terör örgütü üyeliği veya propagandası suçu için delil olarak gösteriliyor; bu sebeple öğrenciler aleyhinde soruşturma açılıyordu.

Tutuklu öğrencilerin yargılandıkları davaların iddianamelerine bakıldığında, amacın eylemleri değil kişileri, suç sayılan herhangi bir fiili gerçekleştirip gerçekleştirmediklerine bakılmaksızın cezalandırmak olduğu açıkça görülüyordu. Aslında bu "*vatandaş*" ve "*düşman*" ayrımına bizler çalıştığımız kampüslerde senelerdir aşinaydık. Kampüs içinde yapılan polis müdahalelerinde, devlet terminolojisinde "*sol görüşlü öğrenciler*" olarak sınıflandırılan öğrenciler gözaltına alınır, ancak müdahale devam ederken polis otobüsünde yer kalmayınca kimlik kontrolü yapılıp, Kürt illeri nüfusuna kayıtlı olmayan öğrenciler otobüsten indirilip Kürt öğrencilerin gözaltına alınması ve Emniyet Müdürlüğü'ne götürülebilmesi için fiziki imkânlar yaratılırdı.

Öğrencilerin terör örgütleri ile bağlantılı oldukları yönünde dosyalara konulan kanıtlar ise çoğu kez, herhangi bir muhalif tutum veya aidiyetle dahi ilgisi bulunmayan ve bir öğrencinin gündelik yaşantısının parçası olan olağan durumlara ilişkindi. Fiziki takibe alınmış olan öğrencilerin, örneğin üniversiteden arkadaşları ile sokakta yürürken veya okul kantininde çay satın alırken çekilmiş fotoğrafları, puşi takıyor olmaları, bir diğer öğrencinin telefon numarasını cep telefonu rehberine kaydetmiş olması, telefonunda Kürtçe şarkılar

bulunması veya dersin hocası tarafından zorunlu olarak okunması istenmiş bir ders kitabını evinde bulundurması, dosyalarda yer alan ve örgütsel bağlantıya gösterilen kanıtlar arasında akıllarda kalanlar. Böylece, bir başka kişi sahip olduğunda hiçbir yargısal soruna yol açmayacak eşyalar, müzik kayıtları veya kıyafetler, bu öğrencilerin sahip olması halinde "*teröristleşiyor*" ve öğrencilerin iddianamelerde terör örgütüyle bağlantılı bir şüpheli olarak işaretlenmesine yol açıyor; tutuklanmasını ve hatta hüküm giymesini hem mahkemede hem de kamuoyu nezdinde meşrulaştırıyordu.[6]

Tutuklama kararının üzerinden aylar, bazı durumlarda bir yıldan fazla süre geçtikten sonra hazırlanan iddianamelerle, 2010'dan itibaren görülmeye başlanan bu davaların hemen tamamı, sanıkların Kürtçe savunma yapmasına izin verilmemesi nedeniyle durma noktasına gelmişti. Öğrencilerin tutukluluk durumları aylar ve çoğu kez yıllarca devam ederken, sınavlarına girmeleri ve eğitimlerine devam etmeleri de üniversite yönetimleri tarafından hukuka aykırı şekilde engelleniyordu.[7]

TÖDİ'de kimler bir araya geldi, nasıl örgütlendi?

Öğrenci tutuklamaları Türkiye'nin hemen tüm üniversitelerini saran bir kapsayıcılıkla yaygınlaşıyordu. Bu süreçte, gündelik akademik yaşantının ayrılmaz bir parçası olarak yüksek düzeyde polis ve özel güvenlik şiddetiyle yaşayan İstanbul Üniversitesi, ODTÜ, Dicle Üniversitesi gibi üniversitelerin kampüsleri dışında, devlet şiddeti, diğer üniversitelerde de kampüs nüfusundan birer birer eksilttiği öğrenciler ile fark edilir oldu. Bu noktada Galatasaray Üniversitesi öğrencisi Cihan Kırmızıgül'ün 2010'da tutuklanmasının ardından, bu üniversitenin öğrenci ve öğretim üyeleri tarafından başlatılan kampanya TÖDİ'nin ilk kıvılcımını çaktı. 2011'de, o sırada

[6] Örnek iddianameler üzerinden bu konuda bir analiz için bkz. Gözde Aytemur Nüfusçu, Türkiye'de gençlik ceza adaleti: Gençlere rağmen gençler için. Demet Lüküslü ve Hakan Yücel (der.), Gençlik Halleri: 2000li Yıllar Türkiye'sinde Genç Olmak, içinde, Efil Yayınevi, 2013, s.154-175.

[7] Bkz. Tutuklu Öğrencilerle Dayanışma Raporu, 2012.

bir yılı aşkın süredir Tekirdağ F Tipi Hapishanesi'nde tutuklu olan Cihan'ın kampanyasında bir araya gelen kişiler, TÖDİ'nin de giderek genişleyen gönüllülerinin ilk çekirdeğini oluşturdular.

TÖDİ İstanbul'daki çeşitli üniversitelerden bir avuç öğrenci, akademisyen ve insan hakları aktivistini bir araya getiren oldukça küçük bir gönüllüler grubuydu. Gönüllülerin çoğunluğu kadındı ve kararlar, bu küçük grubun düzenli aralıklarla yaptığı toplantılarda ve ayrıca e-posta grubu üzerinden alınıyordu. Grubun herhangi bir yürütme veya temsil organı olmadığından oldukça yatay şekilde örgütlenmiş olduğunu söyleyebiliriz.

Gönüllülerden birkaçının bazı siyasi partilerde örgütlü olmasına ve inisiyatifin odak noktasındaki öğrencilerin tamamının örgütlü muhalif siyasetle ilişkilendirilerek tutuklanmış olmalarına karşın, TÖDİ siyasi hareketlerden özerk bir oluşum olarak kuruldu. Örgütlü siyasi yapılarla mesafeli konum TÖDİ'nin raporları, basın açıklamaları ve kampanyalarında stratejik olarak kullandığı hukuk ağırlıklı ve hak temelli dil ile de uyumlu idi. Bu mesafe, zaman içinde veya farklı davalar özelinde değişen durumlara uygun yeni stratejiler geliştirmeye müsait, esnek bir örgütlenmeye de imkân sağlıyordu.

TÖDİ gönüllüleri, öğrencilerin yargılandığı bazı davaların duruşmalarını düzenli olarak izledi. Böylece çocuklarının aylar ve hatta yıllardır tutuklu yargılandığı bu davaları izlemek üzere çoğu kez çok uzak kentlerden gelen aileler ile aramızda tanışıklıklar ve dostluklar kuruldu. Aileler ile kurulan bu güven ilişkisi TÖDİ açısından çok önemliydi. Öğrencilerin avukatları ve hapishanede görüşlerine giden yakın arkadaşları ile sürekli iletişim halinde olmak ise, hem davalar ile ilgili hukuki belgelere ulaşmak açısından hem de öğrencilerle dolaylı da olsa ilişki kurmak açısından yaşamsaldı. Ancak aileler, arkadaşlar ve çok sanıklı davalarda bazen hâkim olan örgütlü siyasi stratejiler ile çevrelenmiş olan, hapishanede olduğu için henüz hiçbirini kişisel olarak tanıyamadığımız ve görüşemediğimiz tutuklu öğrencilerin her birinin kendi iradesini ön plana koymak için ciddi çaba sarf ettik. Bazı tutuklu öğrencilerin ağır sağlık sorunları ile ilgili bir

kampanya konusunda karar verirken veya eğitim hakkı ihlaline karşı hukuki başvurularda strateji belirlerken, her zaman öğrencilerin kararı ve isteği yönünde bir çizgide ilerlemeye önem verdik.

TÖDİ gönüllüleri, Türkiye'deki tutuklu yargılanma meselesinin öğrencilerle sınırlı olmadığını bilmekle birlikte, özellikle öğrencilerin sorunlarıyla ilgili söz söylemeyi dert edindi. Sorunun temelde siyasal olduğunun her fırsatta altını çizmekle birlikte, kullanılan temel aracın hukuk olmasından hareketle somut hukuksal amaçlara yöneldi.

İnisiyatif, tutuklu öğrencilerin hakkında açılmış davaların ve tutuklu yargılanmalarının, eş zamanlı olarak üniversitelerin yönetimleri tarafından yürütülen disiplin soruşturmalarının, bu öğrencilerin yasal koruma altında olan adil yargılanma, sağlık, eğitim haklarına yönelen kabul edilemez ihlaller oluşturduğu yönünde kamuoyunda farkındalık yaratmayı hedefledi. Bu amaçla, bilgi ve veri toplamak, bunları analiz etmek; kurumları harekete geçirmek ve üniversitelerdeki güvenlikleştirmeyi ifşa etmek, TÖDİ'nin ana faaliyet alanları olarak ön plana çıktı.

Mücadele yöntem ve stratejileri

TÖDİ 2011-2014 yılları arasında, hem iktidarın üniversite gençliğini hedef alan hapsetme ve cezalandırma politikasını kamuoyunun gündemine taşımak, hem de öğrencileri hedef alan ceza davalarına ve disiplin pratiklerine ilişkin bilgi üretmek ve bu süreçlere müdahil olabilmek için çeşitli faaliyetler yürüttü. Tutuklu öğrencilerin yargılamalar sırasında ve hapishanelerde maruz kaldıkları baskı ve şiddete karşı yürüttüğü kampanya ve çalışmalarda, insan hakları söylemini benimseyen ve hak savunuculuğunu öne çıkaran bir mücadele repertuarı geliştirdi. Gerek hukuki izleme ve savunuculuk çalışmalarında gerekse kamuoyuna yönelik kampanyalarda, öğrencilerin ulusal ve uluslararası hukuka göre sahip oldukları temel hakların yargı, kolluk ve idare eliyle çok yönlü biçimde ihlal edildiği tespitini vurgulayan bu dil, TÖDİ'nin mücadele yöntemlerini ve stratejilerini şekillendiren en önemli faktördü.

TÖDİ'nin belki de en önemli ve süreklilik taşıyan faaliyeti, öğrencilerin yargılandıkları davaların hukuki takibi; duruşmaların izlenmesi, raporlanması ve kamusal kanallardan paylaşılması; öğrencilere yöneltilen suçlamaların kamuoyunca anlaşılır bir dille aktarılması ve savunma desteğinin geliştirilmesine yönelik hukuki mobilizasyondu. Duruşmalar öncesinde adliye önünde yapılan basın açıklamaları, yargılamanın politik niteliğini ve adil yargılanma hakkını ihlal eden pratikleri ifşa etmeyi amaçlıyordu.

TÖDİ 2012 yılında, bu yargılama pratiklerine geniş yer ayırdığı, 95 sayfalık Tutuklu Öğrenciler Raporu'nu yayınladı. Bu raporda aynı zamanda, TÖDİ'nin tespit ettiği, tutuklu bulunan 771 öğrencinin isimlerine de tek tek yer verilmişti.[8] Dönemin Adalet Bakanı Sadullah Ergin ise, aynı yıl bir soru önergesine verdiği yanıtta tutuklu ve hükümlü lise ve üniversite öğrencisi sayısını 2.824 olarak açıkladı. Bakan açıklamasında, 609 öğrencinin TCK'nın 220/6. maddesi kapsamında, "*örgüt üyesi olmamakla birlikte örgüt adına suç işleme*" suçlamasıyla tutuklu olduğunu kabul etti.[9]

Daha önce Çağdaş Hukukçular Derneği ve CHP milletvekili Hüseyin Aygün'ün tutuklu öğrencilerle ilgili yayınladığı raporlardan[10] da yararlanan TÖDİ raporunun en önemli kaynağı, cezaevlerinde bulunan öğrencilerin gönderdikleri mektuplarda paylaştıkları deneyimler ve tanıklıklardı. Bu mektuplara geniş yer ayıran TÖDİ Raporu, tutuklu öğrencilerin sesini kamuoyuna aktararak, maruz kaldıkları baskı ve hukuksuzluğu aracısız biçimde görünür kılmayı amaçlıyordu.

---

8 Tutuklu Öğrencilerle Dayanışma İnisiyatifi: 771 tutuklu öğrenci var, T24, 27 Haziran 2012, https://t24.com.tr/haber/tutuklu-ogrecilerle-dayanisma-insiyatifi-771-tutuklu-ogrenci-var,207219. (Erişim: 20 Nisan 2021)

9 Semih Şahin Kaya, Adalet Bakanlığının geç kalmış itirafı, Bia Haber Ağı, 10 Ağustos 2012. https://bianet.org/bianet/print/140230-adalet-bakanliginin-gec-kalmis-itirafi. (Erişim: 20 Nisan 2021). Adalet Bakanı daha sonra bir soru önergesine verdiği cevapta, bu sayının cezaevlerinde açıköğretim fakültelerine devam eden 2 bin 638 kişiyi ve üniversitede öğrenci olduğunu beyan eden 186 kişiyi kapsadığını açıkladı. Bkz. Bakanlık: Tutukladılar ama... Cumhuriyet, 9 Ağustos 2012, https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/bakanlik-tutuklular-ama-363038. (Erişim: 20 Nisan 2021)

10 Bu raporlar hakkında bilgi için bkz. Gökçer Tahincioğlu ve Kemal Göktaş, "Bu Öğrencilere Bu İşi mi Öğrettiler?": Öğrenci Muhalefeti ve Baskılar, İletişim Yayınları, 2013, s.91-97.

Raporda, öğrencilere yöneltilen ve yasal barışçıl faaliyetleri (8 Mart etkinliği, 1 Mayıs, Newroz, Dünya Barış Günü kutlaması, YÖK protestosu, Roboski ve Kızıldere anması, ücretsiz eğitim talebi, basın açıklaması, seçim bürosu açılışı, sınav boykotu, Kürtçe dil kursuna katılım, Tekel işçilerine destek eylemi, dayanışma yemeği ve pikniği gibi) kriminalize eden suçlamalar ele alındı. Ayrıca açılan davalarda, telefon dinleme, teknik takip, gizli tanık gibi gizli soruşturma usulleri kullanılarak üretilen delillere ve öğrencilerin özel yaşamını ve adil yargılanma hakkını ihlal eden yargısal stratejilere geniş yer ayrıldı. Rapor, bu rutin suçlamaların öğrencilerin toplantı ve gösteri yürüyüşü, eleştiri ve protesto hakkını sistematik olarak ihlal ettiğini; siyasi eylemlerin, örgüt talimatıyla düzenlendiği iddiası üzerinden suç olarak kurgulanmasının, öğrencilerin bu şekilde kriminalize edilmesinin hukuka aykırılığını ortaya koymayı amaçlıyordu. Bunun somut ve anlaşılır biçimde ifşa edilebilmesi, TÖDİ'nin yargılama süreçleri ve hukuki stratejiler üzerine özellikle eğilmesini; hukuku ve hak söylemini merkezine alan bir dil kurmasını zorunlu kılıyordu.

Bu stratejinin bir parçası olarak TÖDİ'nin 2012 yılında hayata geçirdiği, kamuoyunda ses getiren diğer çalışmaları, *Meçhul Öğrenci Haritası* ve *Tutuklu Takvim* oldu. *Meçhul Öğrenci Haritası*, dijital bir haritalama aracı olan crowdmap üzerinden, Türkiye'deki gözaltı, tutuklama, mahkûmiyet, hapishanede yaşanan hak ihlalleri, disiplin soruşturmaları ve cezaları gibi verileri tek tek işlemeyi ve güncellemeyi mümkün kılan bir platform olarak tasarlandı.[11] Hak ihlallerine dair, sürekli güncellenen bir haberleşme ve dayanışma kanalı olan bu girişim, öğrencilerin maruz bırakıldığı tedbirlere ilişkin bilginin kamusallaşmasında etkili oldu. Bilgi akışı, kısmen tutuklu öğrencilerin gönderdiği mektuplar, kısmen de üniversitelerdeki muhalif öğrenciler sayesinde mümkün oldu. *Tutuklu Takvim* çalışmasında ise dayanışma etkinliklerinin ve takip edilen duruşmaların tarihleri yer alıyordu.

[11] Meçhul Öğrenci Haritası, https://ogrenimhakki.wordpress.com/2014/02/25/mechul-ogrenci-haritasi/; "Meçhul Öğrenciler" aranıyor, Bianet, 22 Mart 2012, https://bianet.org/bianet/genclik/137123-mechul-ogrenciler-araniyor. (Erişim: 20 Nisan 2021)

TÖDİ, hukuki savunuculuğun yanı sıra, ceza infaz kurumlarında maruz kaldıkları kitap, görüş ve mektup yasaklarına dikkat çekmek ve öğrencilerin hapsedilmeleri nedeniyle yoksun bırakıldıkları eğitim, sağlıklı yaşam ve sağlık hizmetine erişim haklarına ulaşabilmeleri için çeşitli kampanyalar ve eylemler düzenledi. Örneğin o dönemde uygulanan, hapishanede 10 kitaptan fazla kitap bulundurma yasağına dikkat çekmek için "*Kitap Bizden*" kampanyasıyla tutuklu öğrencilere kitap gönderme kampanyası düzenlendi.[12] Kampanyanın basında da yer bulmasıyla birlikte, öğrencilerin mektup yazarak talep ettikleri kitaplar yayınevleri ve TÖDİ aracılığıyla hapishanelere gönderildi. Öğrencilerin eğitim hakkından yararlanmaları önündeki zorluklara dikkat çekmek üzere, Bakırköy Kadın Cezaevi ve Tekirdağ F Tipi Cezaevi önünde açık dersler ve forumlar düzenledi.[13] Öğrencilerin ders materyalinden mahrum bırakılması, sınava girmek için üniversitenin bulunduğu şehre ring aracıyla transferin ücretinin kendilerine yüklenmesi, sınav için getirildikleri şehirde bir hafta boyunca, hijyenik olmayan tecrit hücrelerinde tutulmaları gibi, sınavlara girmeyi güçleştiren uygulamaların kamuoyuna duyurulması ve bu uygulamalara son verilmesi talepleri hemen her kampanyanın konusunu oluşturdu.

Tutuklu öğrencilerin durumunu Meclis gündemine taşımak için, siyasi aktörler, milletvekilleri ve parti temsilcileriyle görüşmeler de yapan TÖDİ, elindeki somut ihlalleri ve çözüm önerilerini muhalefet milletvekilleriyle paylaşarak, bu konuda soru önergelerinin hazırlanmasına katkı sundu. Tutuklu öğrenciler sorunu böylece muhalefetin ve parlamentonun gündemine girmiş oldu. TÖDİ, önemli ihlallerin yaşandığı bir diğer alan olan tutuklu ve hükümlülerin sağlık hizmetine erişimi konusunda, hekim akademisyenleri ve tabip odalarını da mobilize ederek, Ceza İnfaz Sisteminde Sivil Toplum Derneği'nin de desteğiyle, tutuklu öğrencilerin ayrımcılığa uğramaksızın uygun tıbbi tedaviye erişebilmeleri için girişimlerde bulundu; hasta öğrencilerin

[12] Ahmet Saymadi, Kitaplar hapishanelere gönderildi, 8 Temmuz 2013, https://www.gorulmustur.org/icerik/11-kitaplar-hapishanelere-gonderildi. (Erişim: 20 Nisan 2021)

[13] Nilay Vardar, Cezaevi önünde ders, Bianet, 3 Mart 2012, https://bianet.org/bianet/genclik/136655-cezaevi-onunde-ders. (Erişim: 20 Nisan 2021)

tutuklu bulunduğu Edirne ve Kandıra F Tipi hapishaneleri yöneticileri ve savcıları ile görüşmeler yaptı.

Milletvekillerinin ve sivil toplumun yanı sıra, TÖDİ, kitlesel öğrenci tutuklamalarına özellikle üniversite kampüslerinde ve akademik kamuoyunda dikkat çekmek amacıyla, Eğitim Sen, Üniversite Dayanışma Platformu, Üniversite Öğretim Üyeleri Derneği ve Türkiye'de Araştırma ve Öğretim Özgürlüğü Uluslararası Çalışma Grubu (GİT Türkiye) gibi akademisyen dayanışma ve mücadele ağlarıyla ortak kampanyalar üretti. İçinde TÖDİ gönüllülerinin de olduğu akademisyenler, Türkiye üniversitelerindeki tüm öğretim elemanlarına çağrı yaparak, öğrencilere yönelik polis ve yargı baskısına karşı kolektif olarak ses çıkarmak amacıyla Nisan 2012'de "*Öğrencime Dokunma*" kampanyasını örgütlediler.[14] Yaklaşık 1000 kişinin destek verdiği kitlesel bir imza kampanyası ile kamuoyuna seslenen akademisyenler, hapishaneler ve adliyeler önünde temsili derslikler oluşturarak açık dersler verdi; derslerine *Öğrencime Dokunma* çıkartmaları ve rozetleri takarak girdi, üniversite kampüslerinde ve kamuoyu önünde tutuklu öğrenciler sorununu görünür kılmak için çeşitli etkinlikler düzenledi.

TÖDİ bu kampanyaların yanı sıra sokak eylemleri, kamuya açık forumlar, sanatsal faaliyetler ve bir de kitlesel miting düzenledi. TÖDİ'nin diğer sivil toplum bileşenleriyle birlikte 9 Haziran 2012'de düzenlediği "*Tutuklu Öğrencilere Özgürlük*" mitingi, çeşitli siyasi ve sivil aktörlerin geniş katılımıyla gerçekleşti. Ayrıca Gezi Parkı'nda direniş devam ederken öğrencilerin ifade ve örgütlenme özgürlüğü önündeki engellemelerin tartışıldığı bir forum düzenlendi.

TÖDİ, hukuki/hukuk dışı mücadele araçları ve stratejilerinin yanında, kampanyaların örgütlenmesinde basın ve sosyal medyayı etkili bir araç olarak kullandı. Süregiden yargılamalara ve hapishanelerde yaşanan hak ihlallerine dikkat çekmek için basını harekete geçirdi, kampanya ve etkinliklerine katılım çağrılarını Twitter ve Facebook üzerinden duyurdu.

[14] Öğrencime Dokunma Kampanyası, Evrensel, 6 Nisan 2012, https://www.evrensel.net/haber/26560/ogrencime-dokunma-kampanyasi. (Erişim: 20 Nisan 2021)

Kazanımlar ve sınırlar

TÖDİ'nin kısa sayılabilecek etkinlik sürecinde geliştirdiği eylem repertuarı düşünüldüğünde, yürüttüğü kampanyanın konusu, kapsamı ve özgün koşullarına göre adapte olabilen, birbirini tamamlayan, esnek ve çok yönlü mücadele stratejileri ve yöntemleri üretmekte ve etkili ittifaklar kurmakta başarılı olduğu söylenebilir. 2011-2014 arasında Türkiye'deki tutuklu öğrenciler meselesinin kamuoyunda ve -ana akım da dâhil olmak üzere- ulusal ve uluslararası basında önemli bir görünürlük kazanmasında ve ülke gündeminin bir başlığına dönüşmesinde bu başarının payı olduğu muhakkak. Gündemi belirleyebilme başarısının arkasındaki bir diğer etken de, bünyesinde farklı yapılar içinde siyaset yapan aktörler yer almakla birlikte, TÖDİ'nin kurumsal olarak mevcut siyasi yapı ve örgütlerle organik bir bağının olmamasıydı. Tutuklu öğrenciler meselesinin politik ağırlığını ve bu meselenin ülkedeki diğer otoriter siyasi pratiklerle bağıntısını her zaman vurgulayan TÖDİ'nin, bununla birlikte, siyasi örgütlenmelerden özerk olarak kurduğu söz, onun ana akım medya, üniversite yönetimleri, hükümet, parlamento gibi siyasi kurum ve aktörler tarafından muhatap alınmasını kolaylaştırdı. TÖDİ'nin bağımsız konumuyla gerçekleştirdiği belgeleme, raporlama, bilgilendirme ve müzakere faaliyetleri, tutuklu öğrenciler olgusuna dair güvenilir, teyit edilebilir, objektif bilgi üretilmesini ve bu bilginin kamusallaşmasını sağladı.

Diğer yandan tutuklamalar ve öğrencilere karşı açılan davalar esasen doğrudan örgütlü siyaseti hedef aldığından, bu bağımsız konumu ve mesafeyi korumak her zaman kolay olmadı. Bu mesafeli konum ve dil konusunda TÖDİ'de aktif olan gönüllüler arasında da fikir ayrılıkları ve bazen tartışmalar yaşandı. Süreç içinde bazı gönüllüler TÖDİ'nin durduğu yeri ve eylemliliğini fazla "*politik*", diğer bazı gönüllüler ise fazla "*apolitik*" bulduğundan bazı kopuşlar da yaşandı. Bununla birlikte grup yavaş yavaş genişleyerek çalışmalarına devam etti.

Güvenilir veri üretmenin yanı sıra, TÖDİ, öğrencilerin tutukluluk koşullarında, eğitime ve sağlık hizmetine erişimlerinde etkili

sonuçlar elde edilmesine katkı sundu. Örneğin, idare tarafından sınav nakil ücretlerinin öğrencilere ödetilmesine karşı örgütlenen kampanya sonucunda Adalet Bakanlığı bir cevap üretmek zorunda kaldı ve bu ücretlerin öğrencilerden talep edilmesine son verildi. Yine üniversite yönetimleriyle gerçekleştirilen birebir müzakereler belirli durumlarda sonuç verdi ve öğrenciler sınavlarına girebildi. Disiplin soruşturmalarında öğrencilerin avukatla temsil edilmesi kabul görür oldu. Hasta olup tutuklu bulunan öğrencilerin sağlık hizmetine erişimleri pek çok durumda sağlandı.

Cezai süreçlerin yanı sıra, öğrencilerin üniversite içinde maruz kaldıkları disiplin soruşturmalarının, uzaklaştırma ve yükseköğretimden ihraç gibi ağır cezaların, üniversite kampüsünde polis ve özel güvenlik şiddetinin görünür kılınması, TÖDİ'nin bir diğer önemli amacıydı. TÖDİ'nin, öğrencilerin üniversite kampüsü içinde maruz bırakıldıkları disiplin pratiklerinin de akademik özgürlük ihlalleri olarak kavramsallaştırılması gerektiği vurgusu, üniversite öğrencilerinin, akademinin eşit öznesi ve paydaşı olduğu söylemini; akademik özgürlük mücadelesinin bu ihlalleri de gündemine alması gerektiği fikrini güçlendirdi. TÖDİ 2012 yılında Uluslararası Hrant Dink Işıklar Ödülü'nü aldı. Köklü bir uluslararası akademik kuruluş olan Ortadoğu Çalışmaları Derneği (Middle East Studies Association, MESA), akademik özgürlüğe yönelik daha az kamusallaştırılabilen tehdide dikkat çeken çalışmaları nedeniyle, 2012 Akademik Özgürlük Ödülü'nün TÖDİ'ye verilmesine karar verdi.[15] TÖDİ'nin yurt dışındaki akademisyen örgütleriyle, ulus ötesi bir savunuculuk ağının parçası olarak kurduğu işbirliği ve dayanışma, Türkiye'deki tutuklu öğrenciler sorununu uluslararası akademinin gündemine taşımış oldu.

TÖDİ, çalışmaları sırasında, özellikle de faaliyetlerinin kapsamı genişledikçe çeşitli zorluklar ve açmazlarla da karşılaştı. Bu zorlukların en büyüğü, TÖDİ'nin kurumsal bir yapısının olmaması, tümüyle gönüllülük esasına dayalı ve esnek bir örgütlenme temelinde

15 Bu ödül hakkında bilgi için bkz. https://mesana.org/awards/awardee/mesa-academic-freedom-award/tutuklu-oerencilerle-dayanma-inisiyatifi-toedi-the-initiative-for-solidarity-with-detained-students. (Erişim: 20 Nisan 2021)

işlemesiydi. Yatay ve esnek örgütlenmenin doğurduğu, karar alma ve planlama aşamasındaki zorluklara rağmen, TÖDİ başlattığı kampanyalar ve diğer faaliyetlerinde sürdürülebilirliği sağlamayı büyük ölçüde başardı. Fakat, çoğunlukla yoğun tempolu ve birden fazla kampanyanın aynı anda yürütüldüğü bu çalışma sırasında, kendi örgütlenme yapısına, iç işleyişine, ilkelerine ve zaaflarına dair kapsamlı bir iç tartışma ve sorgulama yürütme noktasında eksik kaldı. TÖDİ'nin İstanbul merkezli olarak faaliyet yürütmesinin ve diğer şehirlerdeki üniversitelerde devam eden hukuki süreçlere ve İstanbul dışında devam eden davalarda tutuklu olan öğrencilere dair bilgi akışının ve müdahil olma imkânının kısıtlılığı TÖDİ çalışmalarının coğrafi kapsayıcılığını sınırladı.

Bu yapısal ve pratik sınırlılıklara rağmen TÖDİ, muhaliflere yönelik önemli bir baskı ve cezalandırma aracı olarak kullanılan tutuklamanın ve diğer hukuki stratejilerin, ülkenin en dinamik fakat en güvencesiz muhalif kesimini oluşturan öğrencilerin hayatlarında yarattığı tahripkâr sonuçları görünür kılmaya önemli katkı sundu. Ayrıca yapabildiği ölçüde, siyasi cezalandırmanın hem hukuki hem de bireysel etkileri karşısında öğrencilerle etkili bir dayanışma ağı kurmuş oldu.

Sonuç yerine

İki hukukçu akademisyen olarak TÖDİ'deki deneyimimiz, bizim için hem hukukun ve yargının Türkiye'de muhalif gençliğe yönelik bir baskı aygıtı olarak nasıl işlediğini öğrenme süreci, hem de hukuku -diğer yöntemlerle birlikte- bir mücadele aracına dönüştürme deneyimi oldu. Akademiyi, kendi içine kapalı, hiyerarşik ve siyaset üstü bir yapı olarak değil; öğrencilerin, akademisyenlerin ve diğer aktörlerin aynı gündem etrafında, eşitlikçi koşullarda birlikte mücadele edebildikleri ve dayanışmayı örgütleyebildikleri politik bir alan olarak tahayyül edebilmemizi sağladı.

TÖDİ, yaklaşık üç yıl aktif olarak faaliyet gösterdikten sonra, özellikle çözüm sürecinin etkisiyle tutuklu öğrencilerin tahliye edilmeleri,

tutuklu öğrenciler gündeminin geriye düşmesi ve TÖDİ'ye emek veren kişilerin giderek eksilmesiyle birlikte fiilen etkinliğini yitirdi. Son dönemde, bir araya gelerek bu sönümlenme sürecinin bir muhasebesinin yapılamaması büyük bir eksiklik oldu ne yazık ki.

TÖDİ deneyimi, kendisinden sonra tutuklu öğrencilerle dayanışmak için bir araya gelen diğer oluşumları besledi şüphesiz. 7 Haziran 2015 seçimlerinden sonra ülkede şiddet ikliminin tekrar sertleşmesiyle birlikte, muhalif gençliğe yönelik baskı ve tutuklamalar da hızla arttı. Bu yeni dönemde, anma toplantısı, basın açıklaması, yürüyüş ve protestoların yanı sıra, tutuklama gerekçeleri arasına sosyal medya paylaşımları ve "*cumhurbaşkanına hakaret*" de eklendi. Bu ortamda, gençlik örgütlerinin öncülüğünde, sendikalar, akademisyenler, avukatların da aralarında olduğu 23 kurum, 2015 yılında *Tutuklu Öğrencilerle Dayanışma Ağı*'nı (TÖDA) kurdu.[16] 2016'da ise Ceza İnfaz Sisteminde Sivil Toplum Derneği/Türkiye Hapishane Çalışmaları Merkezi (CİSST/TCPS) bünyesinde *Öğrenci Mahpuslar Ağı* kuruldu. Tutuklu öğrencilerle dayanışmaya yönelik bireysel girişimler de devam etti.

15 Temmuz darbe girişimi sonrasında ilan edilen olağanüstü hal (OHAL) ise, üniversite kampüslerindeki baskıyı daha da şiddetlendirdi. OHAL KHK'leriyle ihraç edilen akademisyenlerle dayanışmak isteyen öğrenciler disiplin cezalarıyla sindirilmek istendi; tutuklu öğrencilerin sayısının yanı sıra, cezaevlerinde hak ihlalleri de arttı; keyfi kitap ve yayın yasakları, açık görüş ve telefonla görüş sınırlamaları yerleşikleşti. Kasım 2016'da çıkarılan 667 sayılı KHK ile, "*terör örgütü üyeliği veya bu örgütlerin faaliyeti çerçevesinde*" tutuklu veya hükümlü bulunan öğrencilerin OHAL süresince sınavlara girmeleri ve eğitimlerine devam etmeleri yasaklandı.[17]

---

16 Beyza Kural, Tutuklu Öğrencilerle Dayanışma Ağı kuruldu, Bianet, 3 Kasım 2015, https://bianet.org/kurdi/toplum/168924-tutuklu-ogrencilerle-dayanisma-agi-kuruldu. (Erişim: 20 Nisan 2021)

17 667 s. KHK md. 4. Bu KHK 6 Şubat 2018 tarihinde TBMM'de kabul edilerek yasalaştı. Kanun no. 7083. Bkz. https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/03/20180308M1-16.htm. (Erişim: 20 Nisan 2021)

TİHV Akademi'nin öğrencilere yönelik hak ihlalleriyle ilgili hazırladığı rapora göre, 2015-2019 yılları arasında 3102 öğrenci ifade, toplantı, gösteri ve örgütlenme özgürlüklerini kullanırken hak ihlaline maruz kaldı. 2077 öğrenci katıldığı etkinlikler nedeniyle gözaltına alınırken, öğrencilerden 203'ü tutuklandı. 152 öğrenciye toplam 506 yıl 1 ay hapis cezası verildi; 720 öğrenci polis şiddeti ve sivil saldırılar sonucu yaralandı; 23 öğrenci ise katıldıkları toplantı ve gösteriler sırasında öldürüldü.[18]

Devletin en yetkili mercilerince yapılan açıklamalar, muhalif görüşlerini demokratik yollarla açıklayan öğrencilerin tasfiyesinin, iktidar tarafından hâlâ üst düzeyde ele alınan, ne denli önemli ve merkezi bir konu olarak görüldüğünü gösteriyor. Bizzat Cumhurbaşkanı'nın ifadesiyle, "*O komünist, vatan haini gençler* [...] *Bunlar terörist gençler. Bunların eşkâllerini, her şeylerini belirlemek suretiyle de bu terörist gençlere bu üniversitelerde okuma hakkını vermeyeceğiz. Eğer bu üniversitelerimizdeki hocalarımızın bu öğrencilerle iltisaklı olduğunu belirlediğimiz anda onlarla ilgili de gereğini yaparız*," [...] "*hadlerini bildirmek birinci derecede benim ve devletin görevidir*."[19]

İktidarın en etkili ağzından çıkan bu sözlere baktığımızda, bugünkü tablo her zamankinden daha karanlık görünüyor. Bir OHAL KHK'siyle rektörlük seçimlerinin kaldırılmasının ardından, Boğaziçi Üniversitesi'ne Cumhurbaşkanı eliyle üniversite dışından rektör atanmasına yönelik tepkiler, giderek kitleselleşen yeni bir protesto dalgasını tetikledi. Yüzlerce öğrenci gözaltına alındı; bazı öğrenciler tutuklandı; bir kısmı yeni bir hapsetme tekniği olarak

18 Bkz. Aslı Davas ve Serdar Tekin, Öğrencileri Hedef Alan İfade, Toplantı, Gösteri ve Örgütlenme Özgürlüğü İhlalleri (2015-2019), Türkiye İnsan Hakları Vakfı, 2021, https://tihv.org.tr/ozel-raporlar-ve-degerlendirmeler/ogrencileri-hedef-alan-ifade-toplanti-gosteri-ve-orgutlenme-ozgurlugu-ihlalleri-2015-2019/. (Erişim: 20 Nisan 2021)

19 2018 yılında Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Suriye Afrin'e düzenlediği askeri operasyon için üniversitede düzenlenen zafer kutlamasına tepki gösteren Boğaziçi Üniversitesi öğrencileri hakkında Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın açıklaması. Bkz. Boğaziçindeki Afrin Davası: 27 öğrenciye ceza, Gazete Duvar, 31 Ocak 2020, https://www.gazeteduvar.com.tr/gundem/2020/01/31/bogazicindeki-afrin-davasi-27-ogrenciye-ceza. (Erişim: 20 Nisan 2021)

hayatımıza giren "ev hapsi" ile cezalandırıldı. "*Sapkın*" olarak yaftalanan LGBT+ öğrenciler her yandan kuşatma altına alındı.

TÖDİ'nin faaliyet gösterdiği dönemde öğrenci tutuklamalarına karşı örgütlenen güçlü kampanyaya ismini veren "*Öğrencime Dokunma!*" sloganı Boğaziçi protestolarıyla birlikte yeniden dolaşıma girdi.[20] Siyasi iktidar her kesimden muhalif gençleri "*terörist*" olarak etiketlemeye, onlara "*hadlerini bildirmeye*", ne okuma ne de var olma hakkı tanımaya her zamanki gibi kararlı görünüyor; gençler ise, kendilerine çizilen sınırları yıkmaya, umutla ve dirençle mücadele etmeye…

[20] Bkz. https://twitter.com/search?q=ogrencimedokunma&src=recent_search_click&f=live. (Erişim: 2 Nisan 2021)

GIT Türkiye Deneyimi*

Kerem Eksen ve Tuğba Yıldırım

Türkiye'deki otoriterleşme süreci ve bu sürecin üniversiteler üzerindeki yoğun ve kapsamlı etkisi düşünüldüğünde, 2016 senesinin önemli bir dönüm noktası olduğu söylenebilir. Barış İçin Akademisyenler'in Ocak ayında "*Bu Suça Ortak Olmayacağız!*" başlıklı bildirisinin kamuoyuna duyurulmasıyla başlayan ve Temmuz ayındaki darbe girişimi sonrası yeni boyutlar kazanan baskı ortamı, önceki yılların uygulamalarını ve deneyimlerini büyük oranda gölgede bıraktı. Oysa, 2016 öncesine yakından bakıldığında, hem otoriterleşme sürecinin üniversitelerdeki artan ve çeşitlenen etkilerini görmek, hem de bu olumsuz gidişattan rahatsız olan birçok muhalif akademisyenin bir araya gelerek çeşitli mücadele odakları oluşturmaya çalıştıklarını fark etmek mümkün. Faaliyetlerini 2012 ile 2016 yılları arasında sürdürmüş olan Türkiye'de Araştırma ve Öğretim Özgürlüğü Uluslararası Çalışma Grubu ya da kısa adıyla GIT Türkiye, bu dönemde ortaya çıkmış olan bu mücadele odaklarından biri. Grup, bu süre boyunca üniversitelerdeki baskı ortamını somut veriler ve vaka aktarımları yoluyla kamuoyuna duyurmayı amaçladı, raporlama yoluyla bu alanda bir hafızanın oluşmasına katkı sundu ve böylelikle öğretim elemanları arasındaki dayanışma ilişkilerini güçlendirmeyi hedefledi.

* Yorum ve önerileri için Füsun Üstel ve Büşra Ersanlı'ya teşekkür ederiz.

Kısa bir tarihçe

GIT Türkiye'nin kuruluşuna vesile olan olay, Marmara Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde öğretim üyesi olan Prof. Dr. Büşra Ersanlı'nın Barış ve Demokrasi Partisi bünyesinde yürüttüğü faaliyetler[1] nedeniyle KCK soruşturmaları kapsamında 1 Kasım 2011 tarihinde tutuklanmasıydı. Olayın vahameti, Ersanlı'nın arkadaş, meslektaş ve öğrencileri başta olmak üzere akademi içinde ve kamuoyunun konuya duyarlı kesimlerinde ciddi bir tepkiye yol açtı. Bu tepkilerin akademisyenler tarafından örgütlü şekilde dile getirildiği ilk örnek, Fransa'daki Türkiye ve Fransa kökenli bir grup akademisyenin kurdukları "*GIT*" adlı çalışma grubu oldu.[2] Basın bildirileri ve toplantılar yoluyla Ersanlı'nın hapsedilmesine karşı uluslararası ölçekte tepki uyandırmaya yönelik hareket, başka ülkelerde de benzer oluşumların ortaya çıkmasına vesile oldu. Böylelikle Aralık 2011-Ocak 2012 tarihleri arasında Türkiye, Kuzey Amerika, İngiltere ve İsviçre'de de benzer oluşumlar ortaya çıktı. Bu oluşumların Türkiye ayağı olan GIT Türkiye, tutukluluğu takip eden haftalarda, çoğunluğunu Büşra Ersanlı'nın arkadaş, meslektaş ve öğrencilerinin oluşturduğu yaklaşık on kişinin bir araya gelmesiyle faaliyetlerine başladı.

GIT Türkiye'nin bileşenleri, Ersanlı'nın tutuklanmasına karşı kamuoyu oluşturmaya yönelik olası eylem seçenekleri üzerine tartışırlarken gösterilecek tepkinin sadece bu tutuklama sürecine yönelik olmaması ve konunun "*akademik özgürlükler*" başlıklı daha geniş bir çerçevede ele alınması gerektiği fikri belirginlik kazandı. Ortak kanaat, Cumhuriyet tarihi boyunca çeşitli baskı ve yıldırma

[1] Büşra Ersanlı 2009 yılında Demokratik Toplum Partisi parti meclisine seçildi. O yıl sonunda DTP kapatılınca Barış ve Demokrasi Partisi'nde (BDP) parti meclisi ve Dış İlişkiler Komisyonu üyesi oldu. Ayrıca parti akademisinde kısa bir süre Siyaset Bilimine Giriş ve İdeolojiler dersleri verdi.

[2] "GIT", Fransızcada *"uluslararası çalışma grubu"* anlamına gelen *"Groupe international de travail"* ifadesinin kısaltmasıdır. Grubun Fransızcadaki tam adı, *"Groupe international de travail sur les libertés de recherche et d'enseignement en Turquie"* ise *"Türkiye'de Araştırma ve Öğretim Özgürlüğü Uluslararası Çalışma Grubu"* anlamını taşır. İlk grup Fransa'da kurulduğu ve faaliyet gösterdiği için bu genel adın kısaltması sonraki kurulan gruplarda da kullanılmıştır.

politikalarına sahne olmuş Türkiye üniversitelerinde, son dönemde resmî ideolojiyi tartışmaya açan ve muhalif duruş sergileyen akademisyenlere yönelik baskılarda bir artış gözlemlendiğiydi. Böylesi bir bağlamda, Ersanlı'nın tutuklanmasını münferit bir uygulama gibi görmek yerine, akademik bağımsızlığa, daha geniş planda da eleştirel ve muhalif düşünceye yönelik saldırıların bir uzantısı olarak değerlendirmek, bu olay vesilesiyle resmin bütününe dikkat çekmek yönünde bir eğilim ağırlık kazandı.

Bu yönelimin belirginleşmesinin ardından, 7 Şubat 2012'de, grubun yeni kurulmuş olan internet sitesinden[3] ve sosyal medya üzerinden duyurulan "*Akademik Özgürlükler İçin Birleşme Çağrısı*" başlıklı bildiride, GIT Türkiye'nin faaliyetlerinin resmen başlamış olduğu ilan edildi. 16 Şubat tarihinde düzenlenen bir basın toplantısıyla kamuoyuna sunulan ve çeşitli üniversitelerden akademisyenlerin imzasını[4] taşıyan bu bildiride, mevcut durumdan rahatsızlık duyan tüm Türkiyeli akademisyenlere bir çağrıda bulunuluyordu. Çağrı kapsamında, akademisyenler GIT Türkiye'ye imzalarıyla destek olmaya ve grubun çalışmalarına bilfiil katkı sunmaya davet ediliyordu. Grubun amaç olarak benimsediği faaliyetler şöyle sıralanıyordu:

> GIT Türkiye, Türkiye'de çeşitli baskılar altında kalan akademisyenlerin, öğretim elemanlarının ve araştırmacıların maruz kaldıkları baskı ve engellemeler konusunda belgelere dayalı bir bilgi akışı sağlayacak, eğitim ve araştırma koşulları üzerine konferanslar, seminerler, paneller ve basın toplantıları düzenleyecek, bulgularını internet ve basın kanalıyla kamuoyuna sunacaktır.[5]

[3] O dönem kullanılan www.gitturkiye.org sitesi 2016'da kapanmıştır. İlgilenenler "*Wayback Machine*" adlı internet sitesinden (https://archive.org/web/) arşive erişebilirler. Sitede yayımlanmış olan grubun kuruluş metni ve akademide hak ihlalleri raporları ise www.academia.edu'deki GIT Türkiye sayfasında (https://independent.academia.edu/GITTurkiye) bulunabilir.

[4] Metnin imzacıları ve o tarihte görev yaptıkları üniversiteler şunlardır: Prof. Dr. Füsun Üstel (Galatasaray), Prof. Dr. Ayşe Durakbaşa (Marmara), Doç. Dr. Zeynep Gambetti (Boğaziçi), Doç. Dr. Ferda Keskin (Bilgi), Prof. Dr. Günay Göksu Özdoğan (Marmara), Prof. Dr. Ahmet İnsel (Galatasaray), Prof. Dr. Ümit Cizre (Şehir), Prof. Dr. Levent Köker (Atılım), Prof. Dr. Mithat Sancar (Ankara), Prof. Dr. Baskın Oran, Prof. Dr. İştar Gözaydın (Doğuş), Prof. Dr. Huri Özdoğan (İstanbul), Prof. Dr. Mesut Yeğen (Şehir). Bu akademisyenlerin önemli bir kısmı faal GIT Türkiye katılımcıları değildi ve metni davet üzerine imzalamayı kabul etmişti.

[5] Akademik Özgürlükler İçin Birleşme Çağrısı, https://independent.academia.edu/GITTurkiye.

Takip eden aylarda söz konusu çağrı metnine 400'ün üzerinde destek imzası gelecek, sayı 2016 itibariyle 559'u bulacaktı. Bu imzacılar, aynı zamanda grubun her türlü etkinlik duyurusu ve dayanışma çağrısının doğrudan e-posta yoluyla iletileceği birincil muhataplar olacaktı. Çağrıyı takip eden haftalarda, GIT Türkiye'nin faaliyetlerine katkı sunmak niyetiyle ekiple iletişime geçen yeni gönüllüler oldu. Ancak buradaki aktif katılımın birkaç kişiden ibaret olduğunu, dolayısıyla çağrının akademisyen kitlesi üzerindeki etkisinin esas olarak soyut bir dayanışma duygusuyla sınırlı kaldığını söyleyebiliriz. Neticede grup, yaklaşık 10-15 kişinin çeşitli düzeylerdeki katkılarıyla, ilk çağrı metninde duyurulan faaliyetleri hayata geçirmek üzere 2012'nin bahar aylarında yola koyulmuş oldu.

Bu çalışma döneminin ürünü olan raporun kamuoyuyla paylaşıldığı 26 Haziran 2012 tarihi, GIT Türkiye'nin hikâyesindeki üçüncü önemli nokta olarak kayda geçilebilir. Taksim Hill Otel'de düzenlenen geniş katılımlı basın toplantısında, hem hâlihazırda cezaevinde bulunan Büşra Ersanlı'nın tutukluluğu bir kez daha protesto edildi, hem de GIT Türkiye'nin hazırlamış olduğu "*Akademide Hak İhlalleri Dosyası*"[6] kamuoyuyla paylaşıldı.

26 Haziran 2012 tarihli toplantının konuşmacıları (soldan sağa): Lütfiye Bozdağ, Tülin Ural, Nesrin Uçarlar, Onur Hamzaoğlu, Füsun Üstel, İbrahim Kaboğlu, Koray Çalışkan, Zeynep Gambetti, Bahar Şahin Fırat. (Fotoğraf: GIT Türkiye arşivi.)

[6] Akademide Hak İhlalleri Dosyası, Haziran 2012. Bkz. https://independent.academia.edu/GITTurkiye.

"Özgür ifade ve araştırma ortamının yaratılmasına ve güvence altına alınmasına katkıda bulunmak amacıyla" (s. 4) hazırlanan dosyada, Büşra Ersanlı'nın tutukevinde yazdığı "Akademik Özgürlük ve Özerklik" başlıklı giriş yazısının ardından, o dönemde Türkiye'de yaygın olarak karşılaşılan hak ihlallerini örneklediği düşünülen (ve kimi daha önce kamuoyuna yansımış olan) sekiz vaka yer alıyordu.[7] Dosyada yer verilen vakalar, şu üç ana kategori kapsamında sunulmuştu: (1) Özellikle akademik hayatlarının başında bulunan doktora adaylarının araştırma alanları konusunda maruz kaldıkları müdahale, baskı ve caydırma uygulamaları. (2) Yardımcı doçentlik, doçentlik veya profesörlük kadrolarına atama ve yükseltmelerde tanık olunan keyfi uygulamalar. (3) Söz konusu kadrolarda görev yapan öğretim elemanlarının meslekten ihraç edilmesi.

Bu ilk dosyanın kamuoyuyla paylaşıldığı tarih tesadüfen seçilmemişti: 2 Temmuz 2012'de Büşra Ersanlı'nın da aralarında bulunduğu, KCK soruşturması kapsamında tutuklanmış çok sayıda sanığın ilk duruşması yapılacaktı. Birçok GIT üyesi, Ersanlı'nın arkadaşlarının ve Eğitim Sen üyelerinin katkı ve katılımıyla duruşmayı izlemek üzere Silivri'ye gitti.

Büşra Ersanlı'nın ilk duruşması için yapılan eylem,
Silivri, 2 Temmuz 2012. (Fotoğraf: GIT Türkiye arşivi.)

[7] Bu dosyada yer alan sekiz vaka, GIT Türkiye'deki katılımcıların zaten haberdar oldukları, bir kısmı daha önce kamuoyuna da yansımış olan vakalardı. Bu ilk raporun duyurulmasından sonra gruba bu alanda daha çok vaka haberi gelmeye başladı, dolayısıyla eldeki veride bir artış yaşandı. Üçüncü raporun kapsamının nispeten daha geniş olması bu durumun bir yansıması olarak görülebilir.

Büşra Ersanlı'nın ilk duruşmadan kısa bir süre sonra, 13 Temmuz 2012'da serbest bırakılmasıyla GIT Türkiye'nin kuruluşunda itici güç olan acil gündem ikinci plana geçmiş oluyordu.[8] Ancak ilk raporda sunulan vakaların benzerleri ortaya çıktıkça, GIT Türkiye'nin kamuoyu oluşturmaya yönelik vaka takibini ve raporlama faaliyetlerini sürdürmesi gerektiği görülüyordu. GIT Türkiye üyeleri bir yandan internet sitesi ve e-posta duyuruları yoluyla akademide hak ihlali gündemlerinin takibine ve duyurusuna devam ettiler; diğer yandan akademik özgürlüklerle doğrudan ya da dolaylı ilgisi olan grupların düzenlediği toplantılara katıldılar, özellikle de kuruluşunda yer aldıkları Üniversite Dayanışma Platformu'nun[9] (ÜDP) eşgüdüm üyesi konumundaki bileşenlerin savunuculuk faaliyetlerine destek verdiler. Ayrıca bazı üyeler, çeşitli vesilelerle akademi alanındaki hak ihlallerine dair panel sunumları gerçekleştirdiler ve makaleler yazdılar.

Grubun sonraki kapsamlı etkinliği ise Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Kampüsü'nde düzenlenen, "*Parmaklıklar Ardında Bilim: Sakıncalı Araştırmalar, Suçlu Konular*" başlıklı panel oldu (10 Mayıs 2013). Bu etkinlikte, aralarında GIT Türkiye katılımcılarının da bulunduğu on konuşmacının sunumuna ve tartışmalara yer verildi.[10] Etkinlikte aynı zamanda GIT Türkiye ekibinin hazırladığı

[8] Tahliye sonrasında Ersanlı, aralarında Ragıp Zarakolu ve çok sayıda öğrencinin de bulunduğu yaklaşık 200 kişiyle beraber yargılanmaya devam etti. Temmuz 2021 itibariyle dava hâlâ sürüyor. Ersanlı sonraki dönemde aktif bir şekilde GIT Türkiye'nin çalışmalarına katkı sundu.

[9] O dönemdeki mücadele ortamını daha iyi yansıtmak için ÜDP ile ilgili birkaç bilgi vermek yerinde olacaktır: 2 Şubat 2013 tarihinde, 19 il ve 38 üniversiteden yaklaşık 200 kişinin katılımıyla İstanbul'da "*Akademiye Özgürlük*" temalı bir toplantı düzenlendi. Bu toplantıda, kurumlar arası dayanışma ve güç birliğinin oluşturulması kararlaştırıldı. Sonrasında, 23 Şubat 2013 tarihinde, 15 kurumun katılımıyla gerçekleştirilen toplantıda ise üniversitede örgütlü tüm kurumların "*Üniversite Dayanışma Platformu*" adıyla bir üst yapıda bir araya gelmesi kararlaştırıldı. ÜDP'nin kuruluşu 14 Mart 2013 tarihinde yapılan basın açıklamasıyla kamuoyuna duyuruldu. O tarihte ÜDP çatısı altında 30'un üzerinde bileşen yer alırken, 2015 yılına gelindiğinde bu sayı 40'ı buluyordu. Bileşen temsilcilerinin doğal üyesi olduğu bir eşgüdüm kurulu da oluşturulmuştu ve İstanbul'daki temsilcilerle düzenli olarak toplantı yapılıyordu.

[10] Etkinlikte Füsun Üstel, Ayşe Erzan, Fikret İlkiz, Zeynep Gambetti, Reyda Ergün, Neşe Özgen, Bahar Şahin Fırat, Nurşen Gürboğa, Müge Tuzcuoğlu, Büşra Ersanlı birer konuşma yaptı. Tartışma bölümüne de "*Hâlâ Tanığız Platformu*" adına Senem Donatan ve A. Kerim Gültekin katıldı.

ikinci yayın olan "*Araştırma Özgürlüğü ve Akademide Hak İhlalleri*" başlıklı broşürün[11] tanıtımı yapıldı. Bu yayında, bir yıl önce hazırlanan dosyadaki vakalara ek olarak akademisyenlerin ve bağımsız araştırmacıların maruz kaldıkları yeni hak ihlallerine yer veriliyor, vakaların daha iyi anlaşılması amacıyla çeşitli tasnif kıstasları öneriliyordu.[12] İlk dosyadan farklı olarak hak ihlalleriyle ilgili çözümlemelere ve genel durum tespitine ağırlık verilen bu yayın, vaka örnekleri de içermesi nedeniyle –böyle bir başlık taşımıyor olmakla birlikte– "*ikinci hak ihlalleri dosyası*" olarak kayda geçti.

ÜDP'nin düzenlediği "*Bilim Kimin*?" başlıklı sempozyumda, GIT Türkiye hazırlamakta olduğu üçüncü dosyanın taslağını sundu ve tartışmaya açtı (8 Kasım 2014). Hazırlıkları sonraki aylar boyunca sürecek olan dosya, İngilizce çevrisiyle beraber 2015'in sonlarına doğru büyük ölçüde tamamlanmıştı. "*Akademide Hak İhlalleri Dosyası III*"[13] başlığını taşıyan ve gerek hacim gerekse içerik açısından öncekilere göre daha kapsamlı olan bu dosyada, Mayıs 2013-Mayıs 2015 tarihleri arasında Türkiye'deki akademisyen, araştırmacı ve öğrencilerin maruz bırakıldıkları hak ihlallerine yer veriliyordu.[14]

---

11 Broşür hem Türkçe hem de İngilizce olarak yayımlandı: GIT Türkiye, *Türkiye'de Araştırma Özgürlüğü ve Akademide Hak İhlalleri*, İstanbul: Mayıs 2013. GIT Turkey, *Direct and Indirect Obstacles to Freedom of Expression and Research in Turkey*, çev. Esra Kaliber, Bahar Fırat, Zeynep Gambetti, Istanbul: May 2013. Her ikisine https://independent.academia.edu/GITTurkiye adresinden erişilebilir.

12 Konuyla ilgili yazıda ihlal vakalarının şu üç kıstasa göre sınıflandırılması öneriliyordu: (1) İhlal mekanizmaları, (2) ihlal muhatapları, (3) ihlal mevzuları. İhlal mevzuları başlığı altında da vakalar arasında şöyle bir ayrım yapılıyordu: (1) "Hassas konular"ı çalışanların maruz kaldıkları müdahaleler, (2) örgütlenme özgürlüğünün engellenmesi, (3) piyasanın çıkarları karşısında akademik etik ve özgürlüğün hiçe sayılması.

13 GIT Türkiye*, Akademide Hak İhlalleri Dosyası III Mayıs 2013-Mayıs 2015*, İstanbul: Mart 2016. GIT Turkey, *Academic Rights Violations Report III May 2013-May 2015*, İstanbul: March 2016. Her ikisine https://independent.academia.edu/GITTurkiye adresinden erişilebilir.

14 Dosyada kamu ve vakıf üniversitelerindeki durum ayrı ayrı değerlendiriliyor, "*hak ihlali alanları ve mekanizmaları*" bu iki ana başlık altında toplanıyordu. Kamu üniversitelerinde görülen ihlaller şu üç grup altında ele alındı: (1) Araştırma, eğitim ve öğretim özgürlüğü. (2) Toplumsal muhalefet, örgütlenme ve ifade özgürlüğü. (3) Güvencesizlik. Vakıf üniversitelerinde görülen hak ihlalleri ise şu üç grup altında toplandı: (1) Güvencesizlik: Ekonomik temelli hak ihlalleri. (2) Siyasi güvenlikleştirme: Araştırma ve ifade özgürlüğü. (3) Örgütlenme özgürlüğü.

Bu hazırlık dönemi boyunca, GIT Türkiye ekibinin gerek aktif katkı sunan kişi sayısı gerekse yoğunlaşma becerisi ve çalışma enerjisi anlamında nispeten zayıfladığı söylenebilir. Sebeplerine üçüncü bölümde kısaca değineceğimiz bu olumsuz gidişat, GIT Türkiye'nin mevcut gelişmeler karşısında dinamik bir şekilde konum almasını ve hedeflerini gerektiği şekilde hayata geçirmesini zorlaştırıyordu. Bir başka deyişle, raporlandırmaya yönelik faaliyetin gereklerini (hak ihlaline uğrayanlarla doğrudan temasa geçme, bilgi ve belge toplama, gönderilen vaka anlatımlarını düzenleme ve gerektiğinde belli bir sistematik dâhilinde kaleme alma ve bu süreçte defalarca çapraz kontrolden geçirme) yerine getirmek, bunu yaparken de gündemdeki gelişmelerin ve özellikle de yeni ortaya çıkan vakaların takibini yapmak iyice zorlaşmıştı.

Ekibin enerjisinin zayıfladığı, ancak gene de üçüncü dosyaya yönelik son hazırlıkların sürdürüldüğü 2016 Ocak ayında, Barış İçin Akademisyenler'in bildirisinin kamuoyuyla paylaşılması sonrasında, üniversitelerde benzerine daha önce rastlanmamış bir tehdit ve baskı ortamı oluştu. Özellikle ilk dönemlerde, neredeyse her gün yeni bir GIT Türkiye raporunu dolduracak kadar çok sayıda ciddi hak ihlali yaşanıyordu. Ne yazık ki bu büyük saldırı altında, hâlihazırda zayıflamış olan GIT Türkiye'nin anlamlı bir birliktelik sergileyerek faaliyet göstermesi mümkün olmadı. Son dosya, bu sıcak gelişmelerin yol açtığı gecikme nedeniyle Nisan 2016'da yayınlanabildi. Dosyanın yayınlanmasıyla birlikte GIT Türkiye'nin faaliyetleri fiilen sona ermiş oldu.

Raporlama deneyimi

GIT Türkiye'nin özellikle akademi ortamındaki hak ihlallerini raporlamaya yönelmesinin ardında hem mevcut ihtiyaçlar hem de 2000'ler sonrası Türkiye'sinin atmosferi yatıyordu. Yukarıda kısaca değindiğimiz gibi, 2012 itibariyle üniversitelerde karşılaşılan hak ihlallerinde bir artış ve ihlal mekanizmalarında bir çeşitlenme gözlemlenmekteydi. Bu da akademisyenler arasında daha etkin bir

örgütlenme gereksinimini ortaya çıkarıyordu. Bu dönemde Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası (Eğitim Sen), Vakıf Üniversiteleri Dayanışma Ağı (VÜEDA), ÜDP ve diğer oluşumlar aktif olarak bu ihtiyacı karşılamaya çalışıyor; yeni kurulan platform ve inisiyatiflerle akademide hak ihlallerine karşı direnme, dayanışma ve savunuculuk pratikleri geliştiriliyordu. Ancak bu süreçte bilim insanlarının, araştırmacıların, tüm üniversite bileşenlerinin maruz bırakıldıkları hak ihlalleri etkin bir biçimde takip edilemiyor ve raporlanamıyordu. Dolayısıyla GIT Türkiye ekibi, bu eksikliği de görerek vaka takibine ve özellikle de raporlamaya yönelmeyi değerlendirdi. Elbette, kamuoyuyla paylaşılan dosyaların kapsadığı yıllarda görülen tüm hak ihlallerini ve mekanizmalarını yansıtma gibi bir iddia söz konusu değildi, ancak izleme, derleme, kamuoyuyla paylaşma ve bellek oluşturma ihtiyacının kısmen de olsa karşılanması hedefleniyordu.

Akademide hak ihlalleri dosyaları hazırlanırken öncelikle kişinin kendisinin veya sendikanın, platformların, inisiyatiflerin kamuoyuyla paylaştıkları vakalar not ediliyordu. Dosya yazılırken doğrudan vaka konusu kişiye (söz konusu olan bir grup olduğunda da grup temsilcilerine) ulaşılıyor, ihlal öyküsünü kişinin kendisinin kaleme alması isteniyordu. Kişilerden anlatımlarını belirli bir üslupta yazmaları, bunu yaparken tarihsel bir akış izlemeleri, belgelenebilir ayrıntılara yer vermeleri isteniyordu. Bu nedenle, vakalarını destekleyecek her türlü belge ve yazışmayı (örneğin soruşturma dosyası, üniversite/fakülte içi yazışma, tebliğ, kimi zaman mahkeme kararı ya da ihlal basına yansıdıysa ilgili gazete haber ve yazıları) dosyanın hazırlığını yürüten ekibe ulaştırmaları bekleniyordu. Bu belgelere dosyalarda her zaman doğrudan yer verilmese de vaka anlatımlarının olabildiğince belgelenebilir olması amaçlanıyordu.

Her dosyanın başında, Türkiye'de akademik özgürlük mücadelesi değerlendiriliyor ve tarihsel bir okuma yapılıyordu. Bu değerlendirmelerde hak ihlali mekanizmaları, muhatapları ve ihlal konularının Türkiye'nin geçmişten gelen akademik özgürlükler sorunlarıyla paralellik gösterdiği, iktidarların uygulamalarıyla bunlara

yenilerinin eklendiği saptanıyordu. Türkiye'nin politik atmosferine ve iktidarların akademi ortamına müdahalelerine göre "*hassas*" konuların değiştiği veya daha önceki yıllarda hassas kabul edilenlerin bazı durumlarda pek görülmediği ve/veya yeni konuların ortaya çıktığı değerlendiriliyordu. Tüm bunlar dosyanın hazırlık aşamasındaki zorluklar olarak ekibin karşısına çıkabiliyordu. Örneğin, son dosyanın hazırlığını yapan ekibin elinde doğrudan araştırma konusu nedeniyle yaşanmış bir hak ihlali vakasının o sırada bulunmaması bir soru işareti yaratmıştı. Bunun nedenleri olarak GIT Türkiye ekibine yeterli veri ulaşmamış olmasının yanı sıra, bilim insanlarının riskli olabileceğini düşündükleri konularda araştırma yürütmeye bir ölçüde isteksiz olma ihtimalleri de düşünülmüştü. Çözüm olarak e-posta grubuna yazıp böyle bir nedenle hak ihlaline maruz kalan bilim insanları hakkında bilgilerine başvurulmuştu. GIT Türkiye ekibinin hak ihlali konuları arasında raporlamakta eksik kaldığı başka konular olduğunu da belirtmek gerekir. Örneğin, "*oto sansür*" veya mekanizmaları konusu gözlemlerle değerlendirilebiliyor, mobbing konusu ise bir başlık altında kapsamlı ve derinlemesine ele alınamıyordu. Dosyaların hazırlık süreci tamamlandıktan sonra ve kamuoyuyla paylaşılmadan önce, ekipteki hukuk alanından akademisyenler ve tanıdık avukatlardan son okuma yapmaları rica ediliyordu. Böylelikle, hak ihlallerine maruz kalmış bilim insanlarının ve üniversite bileşenlerinin bu dosyada vakalarının aktarılması nedeniyle ayrıca bir sorunla karşılaşma ihtimallerinin önü alınmaya çalışılıyordu.

GIT Türkiye ekibi raporlamanın ötesine geçmeyi de arzu ediyordu. İkinci dosyada belirtildiği gibi, akademide görülen hak ihlallerinin derlendiği bir veri tabanı oluşturulması, bu ihlallerin sınıflandırılması ve bu sınıflandırmaya ilişkin bir değerlendirme yapmak hedefleniyordu. Böylelikle bilgi akışı sağlamak, dayanışma ve mücadele yöntemleri konusunda çabalamak amaçlanıyordu. Atılmak istenen fakat gerçekleştirilemeyen bir diğer adım ise hak ihlaline maruz kalan akademisyen ve araştırmacılar için hukuki destek sağlayabilecek ve hak savunuculuğuna katkı sunabilecek bir ekip oluşturulmasıydı. Son dosyanın tamamlandığı dönemde, akademide hak

ihlallerinin izlenmesi, vakaların derlenmesi ve yeni bir dosya altında kamuoyuyla paylaşılması faaliyetini sürdürmek her ne kadar arzu edilse de gerek ekip içindeki insan kaynağının azalmış olması (hazırlık çalışmasını yürütenler beş-on kişiyi geçmiyordu) gerekse genel bir yorgunluk hissi bunun olanaksızlığını düşündürüyordu.

Örgütlenme deneyimi

Peki, bütün bu faaliyetler sürdürülürken –o zamanlar kullandığımız tabirle– "*işin mutfağında*" neler oluyordu? GIT Türkiye'yi oluşturan insanlar nasıl bir birliktelik sürdürüyor, çalışmalarını nasıl bir iş bölümüne göre gerçekleştiriyorlardı? Kısacası, GIT Türkiye şemsiyesi altındaki birlikteliğin temel dinamikleri, avantajları ve açmazları nelerdi?

Bu dinamikleri ele almaya yönelik ilk anlamlı adım, GIT Türkiye'nin katılımcıları hakkında bir dizi genel bilgi vermek olacaktır. GIT Türkiye Şubat 2012'de resmen kuruluş çağrısı yaptığında, yaklaşık on civarında akademisyenin bir araya gelmesiyle ortaya çıkmış, dernek benzeri herhangi bir tüzel kişilik hüviyetine sahip olmayan gayriresmî bir çalışma grubuydu. İstanbul'daki kamu ve vakıf üniversitelerinde çalışan bu akademisyenlerin çoğu, Büşra Ersanlı'yla uzak ya da yakın kişisel ilişkisi bulunan kişiler ve onların tanıdıklarıydı. Dolayısıyla grubun varoluşu, baştan itibaren, kişisel ilişkiler etrafında örülen gayriresmî bir birlikteliğe dayanıyordu. Her ne kadar bir kuruluş çağrısı yapılarak bu tanıdıklar çemberinin dışına çıkılması denenmiş olsa da sonraki katılımların tamamına yakını da benzer şekilde, yani üyelerin mevcut kişisel ilişkileri üzerinden gerçekleşmişti. Bu anlamda GIT Türkiye'nin faaliyet hayatı boyunca bir tür kartopu dinamiğiyle yavaş yavaş genişleyen bir tanıdık/arkadaş grubu vasfını sürdürmüş olduğu söylenebilir.

GIT Türkiye herhangi bir resmî statüye sahip olmadığı, dolayısıyla hukuki bir üyelik ya da buna bağlı bir aidat sistemiyle faaliyet göstermediği için grubun katılımcı sayısı hakkında kesin rakamlar vermek zor. Eldeki tek somut rakam, iç iletişim amacıyla kurulmuş olan

"*GITTürkiye-Mutfak*" başlıklı e-posta grubundaki üye sayısı olabilir. Grubun faaliyetlerini sonlandırdığı 2016 başı itibariyle grupta 35 üye mevcuttu.[15] Ancak gruptaki yazışmalara, düzenlenen toplantılara ve yapılan çalışmalara aktif olarak katılanların sayısının hiçbir dönemde 10-12'yi geçmediğini, çoğu faaliyette (vaka takibi, ÜDP bileşenlerinin toplantı ve eylemlerine katılım, rapor hazırlığı ve yazımı) en fazla beş-altı kişinin ağırlıklı görev üstlendiğini söyleyebiliriz.[16]

Grubu oluşturan üyelerin yaş dağılımına baktığımızda, birbirine sayıca yakın iki gruptan söz etmek mümkün görünüyor: Bir yanda profesör olan kıdemli (ve tamamı kadın) akademisyenler, bir yanda da araştırma görevlisi ya da yardımcı doçent olarak çalışan veya tez aşamasında olan, kısacası akademik yaşamının erken aşamalarında bulunan kişiler. Bu iki grubun iç içe varlığının çalışma ve tartışma ortamı açısından belirleyici olduğunu söylemek mümkün. Öncelikle, herhangi bir GIT Türkiye toplantısında "*hocam*" hitabının oldukça sık işitildiği, dolayısıyla ilk bakışta üniversitelerdeki resmî hiyerarşinin uzantısı gibi görülebilecek bir saygı ilişkisinin toplantıların genel havası açısından belirleyici olduğu söylenebilir. Bunun da etkisiyle olsa gerek, toplantılar ateşli tartışmalardan ziyade, görece sakin ve gerilimsiz fikir alışverişleriyle geçiyordu. Belki şaşırtıcı bir biçimde, GIT Türkiye katılımcıları arasında hiçbir noktada sert bir tartışma yaşanmadığını, grubun dağılış aşaması da dâhil hiçbir krizin yoğun bir tartışma ortamına yol açmadığını söyleyebiliriz.

Öte yandan, sözünü ettiğimiz bu yaş, kıdem ve deneyim farkının yol açtığı saygı ortamının, ilişkilerin sadece bir boyutunu tarif ettiğini de belirtmek gerek: Bütün bu mesafeye rağmen gerek işbirliği ve görev paylaşımı gerekse kişisel ilişkilerin genel havası

15 Kayda değer bir demografik veri olarak, bu 35 üyenin yüzde 80 kadarının kadın olduğunu da belirtmemiz gerek. Bu oranın, aktif katkı sunan katılımcılar arasında da en az böyle olduğunu, hatta kimi toplantılarda sadece bir ya da iki erkek katılımcı olmasının şaka konusu edildiğini de belirtelim.

16 Bununla birlikte, rapor hazırlık süreçlerinde aktif GIT Türkiye katılımcısı olmayan birçok kişinin de doğrudan emeği ve katkısı oldu. Özellikle ayrıntılı vaka aktarımlarında, doğrudan olayı deneyimlemiş kişilerin kendi anlatımlarından yola çıkıldı ve yazıların birçok yerinde doğrudan vaka konusu kişilerin kendi ifadelerine yer verildi.

düşünüldüğünde, katılımcılar arasında büyük oranda yatay ilişkilerin kurulmuş olduğu söylenebilir. GIT Türkiye'nin daha en baştan ağırlıklı olarak birbirini tanıyan insanlar tarafından kurulmuş olması, üyeler arası ilişkilerde bir tür arkadaşlık atmosferinin hâkim olmasını sağlıyordu.

GIT Türkiye'de, herhangi bir kurumsal örgütlenmenin söz konusu olmaması ve aktif katılımcı sayısının her zaman sınırlı kalmış olması nedeniyle, başkanlık ya da yönetim kurulu benzeri bir yürütücü makamın ya da komisyon benzeri çalışma gruplarının kurulması gündeme gelmedi. Dolayısıyla grup içinde bu tür makamların olası yetkilerine ve sınırlarına dair herhangi bir tartışma yapılması gerekmedi. Bunun da ötesinde, herhangi bir kolektif oluşumda doğal olarak yaşanması beklenebilecek türden açık bir iktidar, yetki ya da sorumluluk tartışmasının bile pek yaşanmadığı, bunun da bir ölçüde yukarıda sözü edilen saygı ve samimiyet karışımı havayla ilgili olduğu söylenebilir.

Bütün bunlar, GIT Türkiye'de gönüllülük esaslı bir yatay örgütlenmenin büyük oranda hayata geçirilmiş olduğu anlamına geliyor. Ancak şu ana kadar olumlu yönleriyle yansıttığımız böylesi bir birliktelik biçiminin ne gibi sınır ve açmazları olduğundan da söz etmemiz gerekir. Grupta görev tanımı ve kapsamlarının net biçimde belirlendiği somut bir iş bölümü mekanizmasının kurulmaması, katılımcıların sorumluluk alanlarının büyük oranda belirsiz kalmasına ve değişkenlik göstermesine yol açıyordu. Dolayısıyla, gruptaki mevcut sorun ve eksikliklerin giderilmesine, işleyişin iyileştirilmesine ya da yapılanma konusunda yeni kolektif hamlelerde bulunmaya yönelik bir tartışma bağlamı oluşturmak pek mümkün olmuyordu. Gönüllülüğün yegâne itici güç olduğu böyle bir durumda, her bir gönüllü katılımcının kendi kişisel koşulları (örneğin özel ya da mesleki hayatın yoğunluğu, başkalarıyla kurulan ilişkilerin doğası, hatta ruh hâli) kolektif çalışma açısından belirleyici oluyor, bu koşullar karşılıklı anlayış çerçevesinde pek zorlanmıyordu. Bu karşılıklı anlayış hâlinin, GIT Türkiye faaliyetlerinin görece barışçıl bir ortamda

sürmesine yol açmasıyla birlikte, grubun kolektif ufkunun sınırlarını da çizdiği söylenebilir. Grubun özellikle son dönemlerinde zaman zaman öneri olarak gündeme gelen kurumsallaşma, hatta sürekli fon desteği yoluyla[17] en azından yarı zamanlı çalışan istihdam etme fikrinin sadece temenni düzeyinde kalmış ve somut bir girişime yol açmamış olması, tüm bu sınırların bir sonucu olarak görülebilir.

Bu açılardan bakıldığında, GIT Türkiye'nin faaliyetlerinin son bulmasında, siyasi konjonktürdeki gelişmeler kadar grubun gönüllülük esaslı örgütlenmesinin, grup içi çalışma düzeni ve ilişki tarzının da rol oynadığı söylenebilir. 2015 sonuna gelindiğinde, GIT Türkiye'de gayriresmî bir arkadaş grubu hüviyetini aşmaya ve süreklilik gösteren bir kuruma dönüşmeye yönelik somut bir adım söz konusu değildi. Kısmen bunun da etkisiyle üçüncü raporun kaleme alındığı ve İngilizceye çevrildiği 2015 yılı boyunca grubun enerjisinin ve yoğunlaşma becerisinin –örneğin 2012-2013 dönemine göre– azalmış olduğu söylenebilir. Bu nedenle, 2016 başında Barış İçin Akademisyenler'in bildirisinin kamuoyuna duyurulmasını takip eden dönemde ortaya çıkan ve gerek tarz gerekse kapsam açısından o zamana kadar karşılaşılanların çok ötesine geçen hak ihlalleri dalgası karşısında, GIT Türkiye çatısı altında bir faaliyet sürdürmek mümkün olmadı. Neredeyse tüm katılımcılarının (bildiriyi imzalamış olmaları sebebiyle) bizzat çeşitli tehdit ve baskılarla karşılaştıkları bu dönem, grubun varlığının fiilen sona erdiği dönem oldu.

***

Bu kısa deneyim aktarımı ve değerlendirme yazısını bitirirken, biz gene elimizde kalanların neler olduğuna, artı hanemize neler yazabileceğimize bakalım: GIT Türkiye, her ne kadar hedeflediği kapsamı ve sürekliliği yakalayamamış olsa da Türkiye üniversite tarihinin kısa ama önemli bir dönemine ışık tutacak bir belgeleme

[17] Uluslararası bir inisiyatifin parçası olma özelliğini taşımakla birlikte, GIT Türkiye düzenli bir finansal kaynağa sahip değildi (ayrıca Türkiye dışındaki diğer GIT gruplarının da tüzel kişilikleri yoktu). Ancak, her ne kadar tüzel kişiliği bulunmayan oluşumlar için açılan araştırma fonları sınırlı olsa da, panel düzenleme ve broşürleri bastırma faaliyetleri için bağımsız inisiyatif ve gruplar için açılan ufak bütçeli desteklerden yararlanılabilmişti.

çalışması yapmış oldu. Bugün elimizde, 2012-2015 dönemi hakkında bize fikir verecek bir dizi derli toplu kaynak var ve bunlar, 2016 başından itibaren nitelik bakımından bir sıçramayla boyut değiştiren baskı ortamına giden yolu tarif etmemizde bize yardımcı olabilir. Tabii GIT Türkiye'nin, bu somut çıktısı dışında, hiçbir raporda ifade bulmayan bir başka kazanıma daha yol açtığını söyleyebiliriz: O dönemde ortaya çıkan başka oluşumlar gibi, GIT Türkiye de en azından katılımcıları için, baskı şartlarında bir araya gelmeye, dayanışmayı ve mücadeleyi birlikte sürdürmeye yönelik önemli bir tecrübe oldu. Bu tecrübe süresince, hem yeni ilişkilerin kurulmasına ve mevcut ilişkilerin derinleşmesine hem de birlikte neler yapılabileceğinin görülmesine imkân sağladı.

Bu yazıyı, GIT Türkiye'nin kendi takipçi e-posta grubuna gönderdiği son mesajla bitirmek isabetli olacaktır. 2013-2015 arasındaki hak ihlali vakalarını kapsayan son GIT Türkiye raporunun duyurulmasını amaçlayan bu mesajda, hem grubun kendi faaliyetini konu alan bir duyuru, hem 2016 itibariyle başlamış olan yeni baskı sürecine dair bir vurgu hem de geleceğe yönelik bir umudun ifadesi var:

> Bildiğiniz gibi bu yılın Ocak ayında "*Bu Suça Ortak Olmayacağız!*" başlıklı bildirinin Barış İçin Akademisyenler tarafından kamuoyuna duyurulması sonrasında Türkiye üniversiteleri daha önce görülmemiş türden baskılar ve hak ihlallerine sahne olmuştur. Bugüne kadar yaşanmış olan gözaltı, tutuklama, ev baskını, işten çıkarma gibi gelişmelerle karşılaştırıldığında, bu dosyada ele alınan birçok vaka görece önemsiz görünebilir. Ancak kanaatimizce bu dosyadaki örnekler, akademideki baskı ve ihlal mekanizmalarının halihazırda nasıl işlemekte olduğunu, dolayısıyla Ocak 2016'da başlayan sürecin zaman içinde nasıl hazırlandığını göstermeleri bakımından önemlidir. Dosyamızı hem bu vahim gidişatı hazırlayan koşulları göstermesi, hem de tarihe kayıt düşülebilmesi amacıyla kamuoyuna sunuyoruz. Özgür bir üniversiteye ve barış içinde yaşayabilen, özgür bir Türkiye'ye ulaşmak umuduyla...

SBF'de "Türkiye'de Siyasal Hayat ve Kurumlar" başlıklı dersi yürütmekte olan Yrd. Doç. Dr. Barış Ünlü, sınavda sorduğu soru nedeniyle, "terör örgütü propagandası yapmak" ve "suçu ve suçluyu övmek"ten 7 yılla yargılanıyor! Bilimsel özgürlüğe sahip çıkmak için sizleri Ankara 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülecek olan duruşmaya çağırıyoruz.

3 Şubat Çarşamba 09:00
Ankara Adliyesi C Kapısı

EĞİTİM-SEN ANKARA 5 NOLU ÜNİVERSİTELER ŞUBESİ

Bir Sınav Sorusunun Tarihi Üzerine[1]

Barış Ünlü

I.

Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde (SBF) verdiğim bir dersin 9 Ocak 2015'teki final sınavında şu soruyu sordum:

> Abdullah Öcalan'ın yazmış olduğu, 1978 tarihli 'Kürdistan Devrimi'nin Yolu/Manifesto' başlıklı broşür ile 2012 tarihli 'Ortadoğu'da Yeni Sistem İnşası Olarak Demokratik Modernite' başlıklı yazıyı, *sömürge, ulus-devlet, devrimci şiddet, demokrasi* gibi kavramlara/olgulara olan yaklaşımları bağlamında kıyaslayınız. Bunu, arada geçen 34 yıl boyunca dünyada ve Türkiye'de yaşanan değişimleri ve Kürt hareketinin /toplumunun yaşadığı dönüşümleri içerecek şekilde yapınız.

Dersin resmi adı "*Türkiye'de Siyasal Hayat ve Kurumlar I*", benim belirlediğim içeriği ise Kürt meselesiydi. Bu derste Kürt meselesinin son 200 yıllık tarihini incelemeye ve anlatmaya çalışıyordum. Her hafta o haftaki konuya göre farklı bir zorunlu okumanın verildiği derste, konu 1970'ler ve sonrasına geldiğinde PKK'nin kurucusu ve lideri Öcalan'ın yazmış olduğu metinleri birincil kaynak olarak okutmak bana doğal ve doğru gelmişti.

Ders seçmeli olduğu için içeriğinden ve okumalardan rahatsız olan veya olabilecek öğrenciler dersi zaten seçmiyordu, ama elbette seçenler arasında da Öcalan metinlerini okurken psikolojik olarak zorlananlar olabileceğini tahmin ediyordum. Buna rağmen, yaklaşık 100 öğrencinin seçmiş olduğu derste ne benimle öğrenciler arasında, ne

[1] Yorum ve önerileri için Özkan Agtaş, Faruk Alpkaya ve Esra Sarıoğlu'na teşekkür ediyorum.

de öğrencilerin kendi arasında herhangi bir gerilim yaşandı. Belli bir akademik görgüyle her konunun, her fikrin ve her metnin tartışılabildiği bir dersti. Bu tartışma ve akademik özgürlük ortamı bana o kadar doğal gelmeye başlamış olmalı ki, fakülte fotokopicisine Öcalan metinleri bırakmaktan dolayı herhangi bir kaygı duymuyordum. Öğrenciler de fotokopiciye gidip Öcalan metni isteyebiliyorlardı. Benzer bir biçimde, sınav sorusunu sorarken de kaygılandığımı hatırlamıyorum.

Bu doğallık hali ya da daha açık söylemek gerekirse anormal olanın normal olması, akademik özgürlüğün temel özelliklerinden biri olarak görülebilir. Aynı kişi, söz gelimi, Cebeci Kampüsü ana nizamiyesinin 50 metre karşısındaki simitçide veya kahvehanede Öcalan'ın adını dahi ağzınıza alırken aşırı dikkatli olmak zorundayken (aksi takdirde dayak yiyebilir, linç edilebilir, tutuklanabilir); kampüse girdikten sonra Öcalan'ın metinlerini okuyup arkadaşlarıyla tartışabilir. Kampüs dışında bir fikri/meseleyi/insanı anlamaya çalışmaktan ziyade yargılamak, damgalamak, şeytanlaştırmak, insan-dışılaştırmak, dolayısıyla asla normalleştirmemek temel pratik olabilirken; kampüsün içindeki temel pratik anlama ve öğrenme faaliyeti/çabası oluyor, dolayısıyla en dokunulmaz olan tabular dahi bir analiz nesnesi olarak normalleşebiliyor.

İşte SBF'de içinde yaşadığım bu normallik, üstünden sadece altı yıl geçmiş olmasına rağmen, aşırı-sağcı bir diktatörlük altında yaşadığımız 2021 yılından geriye baktığımda şimdi bana çok anormal geliyor. Sadece sınav sorusuna odaklanırsam, doğallık ilk önce ve ani/beklenmedik bir şekilde *Vahdet* gazetesinin 20 Ocak 2015 tarihinde attığı "*Bakan Oğlundan Apo Dersi*" manşetiyle bozuldu. Bu, sadece aşırı-sağcı bir gazeteyle sınırlı kalsaydı belki önemsemezdik. Fakat sınav sorusu fakültede muhbirlik yapan biri (bir öğrenci?) tarafından *Vahdet'*e ya da devletin belli bir birimine aktarılmıştı. Nitekim Ekim 2015'te, "*terör örgütü propagandası yapmak, suçu ve suçluyu övmek*" iddialarıyla hakkımda dava açıldı. Aynı dönemde *Vahdet*'in aşırı-sağcılığı hızla ana-akımlaştı, yeni iktidar bloğunu oluşturan siyaset ve dil oldu.

Bu süreç –sonunda beraatla sonuçlansa da– benim için yukarıda bahsettiğim doğallığın bütünüyle kaybolması anlamına geldi. Artık çok daha dikkatli, kaygılı, fakülte dışındaki faktörleri de sürekli hesaba katan (kışın erken kararan günlerinde fakülteden çıkıp Kızılay'a doğru yürürken fiziksel bir saldırıdan korktuğum zamanlar da oldu), bu konularda sürekli çevremden uyarılar alan biri olmuştum. Bugün halen fakültede çalışıyor olsaydım, belki o dersi vermeye devam ederdim; ama Öcalan'ı okutmayacağımdan ve Öcalan üzerine bir soru sormayacağımdan eminim. Son yıllarda oluşan yoğun baskı ortamının getirdiği tehlikeler, tehditler, riskler oto-sansürü benim açımdan kaçınılmaz kılardı.

Yitirdiğim(iz) doğallık aslında özerkliğin ve akademik özgürlüklerin yitirilişi; dolayısıyla akademinin korunaklı bir yer olmaktan çıkışı, saldırılara açık hale gelişi, devletin, milletin, kampüs civarındaki caddenin, caminin, lisenin, karakolun, kahvehanenin, pazarın bir uzantısı olması anlamına geliyor. Bunlar doğallık kaybının olumsuz tarafları. Fakat hem geçmişe hem geleceğe orta vadeli bakarsak bütün bunlarda bir teselli de bulabiliriz. Doğallığın bozulması, bazı kıymetli şeylerin yitirilmesi, o doğallık ve kıymetli şeyler üzerine daha fazla ve belki daha iyi düşünmemizi sağlayabilir. O doğallık, iç içe geçen ne türden kişisel, kolektif, kurumsal, ulusal ve küresel tarihsellikler içinde; ne türden doğrudan ve dolaylı ilişkisellikler içinde; ne türden muhalefet, direniş ve dayanışma hatları/gelenekleri sayesinde oluşmuştu? O ve benzeri doğallıklara neden saldırıldı, bunlar neden yok edilmek istendi ve sonunda yok edildi? Bu saldırıya karşı konulan direniş ve dayanışma ilk bakışta aşikâr göründüğü gibi yenildi mi, yoksa bu türden direniş ve dayanışmaların asıl etkisi zamanla mı ortaya çıkar?

II.

Sınav sorusundan yaklaşık bir yıl sonra, "*Bu Suça Ortak Olmayacağız!*" başlıklı barış bildirisini takip eden günlerde, *Yeni Akit*'te "*Diplomalı Sapkınlar!*" başlıklı bir haberde SBF hocaları Alev

Özkazanç'tan "*eşcinsel sevici*", Faruk Alpkaya'dan "*İslam düşmanı kahpe*" diye bahsedilirken, bana da "*Apocu Beyaz Türk*" deniyordu:

> Terör örgütüne destek için toplanan imza kampanyasına destek veren akademisyenlerden bir diğeri ise DSP'li spordan sorumlu eski Devlet Bakanı Fikret Ünlü'nün oğlu … Barış Ünlü. Ailecek 'Beyaz Türk' olarak bilinen Ünlü'nün terör destekçiliğine soyunarak Kürtçü propaganda yapması ise aile çevresinde şaşkınlığa neden oldu. Geçtiğimiz yıl terör örgütü PKK'nın elebaşı Abdullah Öcalan'ın kitaplarını sınav sorusu yapan Ünlü'nün derslerde aleni olarak PKK propagandası yaptığı ifade ediliyor.[2]

Bu yorumu bir anlığına ciddiye alıp üzerine gerçekten düşündüğümde, o yıllarda sınav sorusu dâhil yaptığım hiçbir şeyin ailemde bir "*şaşkınlık*" yaratmadığını söyleyebilirim. Geri dönüşü olmayan bir yola girdiğimi belli belirsiz hissettiklerinde, ki bunu "*devletli*" birisi olarak ilk önce babam sezmişti; beni çeşitli şekillerde uyardılar, daha ılımlı olmam gerektiğini vs. söylediler ama bunun ötesine geçen bir şey olmadı. Zaten olamazdı da… Çünkü sosyal demokrat ailelerin çoğunda olduğu gibi bizde de düşünce ve eylem özgürlüğüne belli bir saygının olduğu göreli olarak demokratik bir atmosfer vardı. Ailemle aramda sert "*fikir tartışmaları*" çok oldu, ama bu –yeni bir şeyler bulmuş olmanın da getirdiği heyecan ve kibirle– benden onlara doğru yönelmiş bir sertlikti.

Ben bu aile-içi göreli demokrasiyi Türkiye'de bazı kesimlerde güçlü bir biçimde yer etmiş sekülerizm geleneğine bağlıyorum. Atatürkçülük demokratik bir ideoloji olmayabilir, fakat içinde barındırdığı güçlü seküler damar eleştirel düşüncenin oluşmasına dolaylı olarak bir imkân sağlıyor. Atatürkçü ailelerin çocuklarına baktığımızda, belki büyük bölümü aileleri gibi düşünmeye, davranmaya devam ediyor, ama –giderek büyüyen– bir bölümü de ailelerinden fikirsel ve eylemsel bir kopuş yaşayıp bambaşka yollara da sapabiliyor. Bu anlamda 1940'lardan bu yana Türk radikallerin/solcularının/muhaliflerinin ezici çoğunluğunun Atatürkçü ailelerden gelmesi ya da en azından seküler kurumlarda yetişmiş olmaları şaşırtıcı değil.

[2] Diplomalı sapkınlar!, Yeni Akit, 17 Ocak 2016.

Sekülerizm mutlaka eleştirelliğe ve özgürleşmeye yol açmıyor. 1789 dünya devriminden bu yana eşitlik ve özgürlük idealleriyle yola çıkmış seküler hareket ve ideolojiler örneğin soykırımlar yapabildi, sömürgeci olabildi veya diktatörlükler kurabildi. Aydınlanma düşüncesi ve ideallerinin özellikle Avrupa-merkezci ve devrimci bir biçim aldıklarında kaçınılmaz olarak baskıcı olduğuna dair liberal, post-modern ve post-kolonyal eleştirileri biliyoruz. Fakat öte yandan, gerçekten özgürlükçü, yaratıcı ve eleştirel olan düşünce ve eylemlerin sekülerler arasından çıktığını da biliyoruz. Dolayısıyla sekülerizm gerekli olan ama yeterli olmayan bir koşul olarak görülebilir. Sekülerizmin yetersizliğinin ve 1789'un eşitlik ideali ile özgürlük ideali arasındaki gerilimlerinin çok daha iyi görünmesini, böylece özgürlüğün ve eşitliğin çok daha radikal anlamlar/içerikler kazanmasını ise –birçok açıdan halen içinde yaşadığımız– bir başka dünya devrimine, 1968'e borçluyuz.

III.

Immanuel Wallerstein'e göre 1968'i dünya devrimi yapan esas özelliği sisteme karşı değil, geleneksel sistem-karşıtı hareketlere (Eski Sol) olan başkaldırısıydı: Batı'da sosyal demokrasi, Doğu'da komünizm ve Güney'de ulusal kurtuluş hareketleri. 1968'in sözünden ziyade daha çok ruhuna baktığımızda, eski sistem-karşıtı hareketlerin temel olarak iki niteliği eleştiriliyordu. Birincisi, toplumsal ve küresel eşitsizliklerin sadece birini başat ilan etmesi, diğer eşitsizlikleri küçümsemesi veya devrim sonrasına ertelemesi. Örneğin sınıf hareketleri ırk/etnisite meselesini, ulusal kurtuluş hareketleri sınıf meselesini ve ikisi birden cinsiyet meselesini küçümseyip erteliyorlardı. 1968'in eski sistem-karşıtı hareketleri eleştirdiği ikinci yönü de ilk meseleyle ilgili aslında: Söz konusu hareketler iktidara geldikten sonra sistem-karşıtı olmayı bırakmışlar, sistemle birçok noktada iş birliğine ve suç ortaklığına girip yozlaşmışlardı.

1968 dünya devriminin kısa ve orta vadedeki en önemli sonuçlarından biri muhalif hareketlerin parçalanması ve her bir parçanın

kendi yolunda yürümeye başlamasıydı. Geleneksel sistem-karşıtlığının küçümsediği, yok saydığı veya ertelediği meselelerin her biri etrafında farklı hareketler ve örgütlenmeler ortaya çıktı. Kadın hareketi, gay hareketi, anti-kolonyal ve ırkçılık-karşıtı hareketler, sınıf hareketleri, çevre hareketleri, insan/hayvan hakları hareketleri gibi. Bu bölünme ve karşılıklı güvensizlik, kısa vadeli bakıldığında solun bütünsel gücünü zayıflattı. Fakat sadece kendi meseleleri etrafında örgütlenen hareketlere de büyük enerji verdi. Ayrıca zamanla kendilerine akademide de yer açtılar ve çok geçmeden akademik/entelektüel hareketlere de dönüştüler.

Özellikle feminizmin ve anti-kolonyal/ırkçılık-karşıtı hareketlerin akademideki yansımalarına baktığımızda Cinsiyet Çalışmalarını ve Eleştirel Irk ve Etnisite Çalışmalarını görüyoruz. Sokakla etkileşim içinde doğan bu iki akademik çalışma alanına göre, cinsiyetçilik ve ırkçılık sadece bireysel ya da ideolojik sorunlar değil, bunların ötesinde yapısal ve kurumsal sorunlardı, birer eşitsizlik sistemiydiler. Bu perspektife göre bütün bir yapı ırkçı, sömürgeci veya cinsiyetçiydi; yani belli bir ırkın, halkın ve cinsiyetin lehine kurulmuştu ve öyle işliyordu. Bu sistem-karşıtı akademik analizler 1960'lardan başlayarak giderek güçlendi, kurumsallaştı, dalgalar halinde bütün dünyaya yayıldı, zaman içinde cinsiyetçiliğe ve ırkçılığa dair hâkim paradigmalar haline geldi. Fakat sokaktan akademiye geçen sistem-karşıtlığı orada kalmadı ve yine sokağa geri döndü. Bugün dünyanın birçok yerindeki feminizm, dekolonizasyon ve *Black Lives Matter* gibi kitlesel hareketlere baktığımızda son 50 yıldır yapılan akademik çalışmaların artık sokağın dili haline gelmiş olduğunu görüyoruz. Bana göre önemli olan bir başka gelişme, 1968 sonrasında ayrılmış olanların yavaş yavaş birleşmeye başlamaları. Artık bir diğerinin meselesini, sömürülüşünü, ezilişini küçümsemeyen, küçümsememeyi öğrenen, ayrıca küçümseme gücünü de kaybeden farklı gruplar çok daha eşitlikçi biçimlerde bir araya gelebiliyorlar. Belki daha da önemlisi, bu birleşme sadece gruplar arasında değil, her bir muhalif/sol bireyin kendi içinde/benliğinde de gerçekleşiyor.

Bugün dünyanın pek çok yerinde sağ hükümetlerin akademik özgürlüklere karşı başlattıkları büyük saldırının arkasında, 1968'le başlayan, yavaş yavaş her yere sızan bu dünya kültür devrimi ve büyük eşitlikçilik dalgası var. ABD Başkanı Donald Trump'ın, İngiltere'de Boris Johnson hükümetinin ve Fransa Eğitim Bakanı'nın isim vererek Eleştirel Irk Teorisi'ni hedef göstermeleri, ya da Brezilya'dan Macaristan'a, Polonya'dan Türkiye'ye, Rusya'dan Hindistan'a birçok ülkede cinsiyet çalışmalarının büyük bir baskı altında olması bu nedenle tesadüf değil.

IV.

1993'te öğrenci olarak girdiğim, ama asıl 1999'da asistan olduktan sonra tanımaya başladığım SBF, Türkiye'de çok köklü olduğunu düşündüğüm radikal ve seküler akademik geleneğin önemli merkezlerinden biri(ydi). Bazı fakülte mensuplarının yapmayı sevdiği bir ayrıma göre, bir *Mülkiyeliler* bir de *Siyasallılar* vardır. Mülkiyeliler, fakültenin 1859'dan beri süregelen modernleşmeci, Batılılaşmacı, kalkınmacı, laik damarını sahiplenirler ve kadim "*bu devlet nasıl kurtarılır?*" sorusuna en iyi Mülkiyelilerin cevap verdiğini düşünürler. Siyasallılar içinse, Siyasal her şeyden önce sosyalisttir. Sadece değişen hükümetlere ve yabancı devletlere değil, Türk devletinin kendisine de muhalefet edebilen/eden ve devletten ziyade "*halkı kurtarmak*" fikriyle/arzusuyla meşgul olan sol geleneği sahiplenirler.

Siyasal'ın kökenleri 1950'lerin ikinci yarısına kadar götürülebilir. O yıllarda SBF, bir yandan DP diktasına karşı muhalefet bağlamında CHP ile eş zamanlı olarak Batı sosyal demokrasisinin etkisi altına girmeye, diğer yandan da Üçüncü Dünya'dan gelen anti-kolonyal rüzgârı hissetmeye başlamıştı. Fakat asıl dönüm noktası fakültenin radikalleşip sosyalistleştiği 1960'ların ikinci yarısıdır. Hem akademisyenler hem de öğrenciler çeşitli sol hareketlerin parçası ve bazı örneklerde öncüsü oldular. Kimi akademisyenler sol Kemalist bir darbeden, kimi akademisyenler sosyalist bir devrimden yanaydılar. SBF'li öğrenciler arasında örneğin Mahir Çayan ve arkadaşları

Türkiye'nin genelinde bir devrimin planlarını yaparken, Öcalan ve arkadaşları Kürdistan'ın bağımsızlığını hayal etmeye başlamışlardı. Fakültedeki sol elbette çok çeşitli ve parçalıydı, ama genel olarak bakıldığında solun hâkim olduğu bir ortamdan bahsedebiliriz. Bu sol gelenek ve hâkimiyet, içindeki bütün çeşitlilikle birlikte, 12 Mart ve özellikle 12 Eylül dönemlerinde büyük darbeler yemesine rağmen her seferinde tekrar canlanabildi.

Türkiye'nin son 150 yıllık politik salınım döngüsüne baktığımızda, baskı dönemlerini göreli demokratik dönemlerin, bunları ise baskı dönemlerinin izlediğini görüyoruz. Demokratik dönemlerde çeşitli alanlarda gelişme ve serpilme imkânı bulan muhalif hareketler, takip eden baskı döneminde de muhalefet etmeye devam ediyor; bedeller ödeniyor, kayıplar veriliyor ve bir süre sonra döngü yeniden başlıyor. Bu salınım içinde her yeni kuşak muhalif, kendisini önceki kuşakların devamı olarak görüyor, kendisini o geleneğin içine yerleştiriyor. Bu politik döngülerin kuşaklar üstündeki etkisi SBF'de çarpıcı bir biçimde açıktır. Solcu akademisyenler önceki kuşakların solcu akademisyenlerine, solcu öğrenciler önceki kuşakların solcu öğrencilerine özenirler, hayran olurlar, bir ölçüde onlar gibi olmaya çalışırlar. Tabii herkesin seçimi ideolojisine, karakterine, etnisitesine, cinsiyetine vb. göre değişir, fakat her halükârda kuşaklar arası aktarılan bu muhalefet, direniş ve dayanışma *aura*'sı gerçekten güçlüdür.

V.

Muhalif/sol geleneğin güçlü olduğu ODTÜ ve Boğaziçi ile karşılaştırıldığında, SBF'nin önemli bir farkı üniversite değil fakülte olmasıdır. Bu aşikâr fark şu nedenle önemli: ODTÜ ve Boğaziçi gibi üniversitelerde tekil fakülteler ile üniversitenin geneli ve yönetimi arasında büyük çelişkiler yok. Liberal atmosfer bütün üniversiteye hâkimdir. Dolayısıyla bu üniversitelerdeki muhalif gelenek daha çok hükümetlere ve devlete karşıdır.[3] SBF ile üniversitenin geneli ve

[3] Siyasal iktidar bu nedenle 2016'da bu iki üniversitede seçimlerde birinci gelen rektör adaylarını atamayarak üniversite içinde bir bölünme yaratmaya çalıştı, bu tam olarak istenen sonucu sağlamayınca da rektörlük seçimlerini tümden kaldırarak Boğaziçi Üniversitesi'nde

yönetimi arasında ise, istisnai kısa dönemler dışarıda tutulursa, hep gerilimli bir ilişki oldu. SBF sadece hükümetlere ve devlete değil, belki aralıksız bir biçimde rektörlüğe karşı da muhalefet eden, kendi özerkliğini ve akademik özgürlüklerini rektörlüğe karşı da sürekli savunan, çünkü savunmak zorunda kalan bir fakülte oldu. Rektörlükle fakülte arasındaki bu gerilim SBF'deki muhalefet ve dayanışma havasını hep canlı tutan faktörlerden biridir. Bunu, benzerinin sadece Türkiye'de değil yurt dışında da olmadığını tahmin ettiğim bir örnekle anlatmak istiyorum.

Asistan olunca edindiğim kurum e-posta hesabıyla, üniversite akademik ve idari personelinin, yani binlerce kişinin ortak e-posta listesi olan *Ank-Club*'ta solcu SBF hocalarının rektörlüğü ve dekanlığı kimi zaman sert, alaycı, hatta aşağılayıcı biçimlerde eleştirdiğini şaşırarak gördüm. Ama bu SBF'liler arasında son derece doğaldı. İsteyen hoca, istediği şeyi istediği kişi ve konu hakkında büyük bir doğallık ve özgürlük içinde Ank-Club listesine yazıyordu. Özellikle 1980'lerde ve 1990'ların başlarında asistan olmuş, önemli bir bölümü 1978 kuşağından olan ve o dönemin çeşitli sol örgütlerinden gelen yeni kuşak akademisyenler bu "*Ank-Club direnişi*"nin öncüsü olmuşlardı. Büyük bölümü "*elit*" ailelerden gelen 1980 öncesi akademisyen kadrosunun aksine, bu yeni kuşağın büyük bir bölümü "*halk çocuğu*"ydu. Bu farkın fakülte için bir kayıp anlamına geldiğini düşünenler olduğunu biliyorum. Ama bu insanlar fakülte akademik kadrosuna başka türden, daha uzlaşmaz, daha sert ve daha az nazik (bazen de kırıcı) bir radikallik de kattılar. Bahsettiğim ilk kuşaktan 12 Eylül döneminde 1402'lik olanların ve istifa edenlerin 1990'da fakülteye geri dönmesiyle birlikte ise iki kuşak birlikte çalışmaya başladı.

Gönderilen e-postalar yüzünden başı belaya girenler de oluyordu.[4] Erkan İbiş'in 2012'de başlayan ve sekiz yıl süren rektörlüğü

olduğu gibi dışarıdan rektör atama yoluna gitti. 12 Eylül döneminde ise SBF'nin sağcı hocaları ODTÜ'ye rektör, dekan ve sosyal bilimler enstitüsü müdürü olarak atanmıştı.

[4] Örneğin aynı kürsüde (Türk Siyasal Hayatı) hocam olan Faruk Alpkaya, 2000'li yıllarda fakültedeki bazı isimlerin de desteğiyle rektörlük tarafından iki defa ihraç edilmek istendi. Fakat Siyasallıların kendi gözlerimle de tanık olduğum örgütlü dayanışması sayesinde başarılı olamadılar.

döneminde, bu dönem Türkiye'de dikta rejiminin inşasına da denk geldiği için, e-postalar defalarca soruşturma konusu oldu ve akademisyenler cezalandırıldı.[5] Fakat artan baskıya rağmen 2017'deki büyük tasfiyeye kadar Ank-Club'taki muhalif canlılık devam etti. Yani birçok kamu kurumunda, özel şirkette veya STK'da anormal görünebilecek bir durumun ne kadar doğallaşmış, sıradanlaşmış olduğunu anlatmaya çalışıyorum. Fakat işte o doğallığın arkasında uzun bir muhalefet tarihi var ve tam da bu nedenle bir e-posta listesi deyip geçmemek, bu özgül doğallığın arkasındaki tarih üzerine de düşünmek gerekli bence.

VI.

1968 dünya kültür devriminin iki önemli damarından biri olan feminizmle SBF'ye asistan olduğumda tanıştım. 1999'da fakültedeki kadın hocaların önemli bir kısmı hâlihazırda zaten feministti ama 2017'deki tasfiyeye kadar feministlerin hem niceliksel, hem de niteliksel ağırlığı katlanarak arttı. Feminizm, Türkiye'nin genelinde olduğu gibi kampüsün de en canlı, en renkli ve en güçlü hareketi haline gelmişti. Ülkenin belki de en önemli Kadın Çalışmaları yüksek lisans/doktora programı SBF'nin de içinde olduğu Cebeci Kampüsü'ndeydi. Fakat feminizm sadece üniversitedeki kadınları ve LGBTİ bireyleri değil, erkekleri de değiştirip dönüştürdü. Kendim dâhil sayısız erkek akademisyenin ve öğrencinin feministlerce nasıl eğitildiklerini, yavaş dahi olsa yıllar içinde nasıl değiştiklerini gördüm, deneyimledim. Bir tür enformel doktora veya lisans programı olarak görebileceğimiz feminist eğitimde birçok erkek gibi ben de ilk dersimi, "*bayan demeyeceksin kadın diyeceksin!*" azarıyla almıştım. Değişmemekte ısrar edenler de oldu tabii, ama bu seçim grotesk/arkaik bir yaşam formu içinde donup kalmak anlamına geldiği için pek de popüler değildi. Ayrıca feminizm sayesinde erkeklikle ilgili kör noktalarını görebilmeye başlayan kişi, kör noktalara dair yeni kazandığı bu duyarlılıkla başka türden kör noktalarını da görmeye

[5] Ben de, *"üniversite yönetimleri, üniversiter hayatı bitirmek kararına suç ortaklığı yapabilecek nitelikte insanlarla doluyor"* sözlerim nedeniyle kınama cezası aldım.

başlayabiliyor. En azından ben kendi kişisel tarihimi retrospektif olarak böyle yorumluyorum. 2000'den sonra yakın çevremdeki kadınların neredeyse hepsi feminist olmasaydı, belki Türklük üzerine düşünmeyi ve Türklüğü görmeyi de öğrenemeyecektim.

1968'in bir diğer önemli damarı olan sömürgecilik- ve ırkçılık-karşıtlığıyla ise 2003 yılında doktora yapmak için gittiğim Binghamton Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde karşılaştım. Immanuel Wallerstein ve Terence Hopkins'in 1970'lerin ilk yarısında –yeniden– kurmuş oldukları bölümün kendisi bir bakıma 1968'in sonucuydu. Bu iki kurucu, Columbia Üniversitesi'nde akademisyenken 1968 isyanına siyah ve beyaz öğrencilerin yanında aktif olarak katılmışlardı. Ayrıca Wallerstein, Hopkins ve bölümün diğer önde gelen tarihsel sosyoloğu Giovanni Arrighi akademik hayatlarına birer Afrikanist olarak başlamışlardı. Dolayısıyla bu üç ismin iki sistem-karşıtı hareket/düşünce olan Marksizmin ve ulusal kurtuluş hareketlerinin politik/analitik sınırlılıklarına dair sonradan geliştirecekleri düşünceler, 1960'lı yıllardaki deneyim ve gözlemlerine de dayanıyordu.[6] Böyle bir arka-planla Dünya-Sistemleri Analizi'nin öğretilmesi ve geliştirilmesi amacıyla kurulan bölüm, politik olarak Yeni Sol duyarlılıkların hâkim olduğu eleştirel, özgürlükçü, eşitlikçi bir ortamken; analitik olarak ise Eski Sol'un bazı analitik kısıtlarını aşmaya çalışan bir sentez denemesiydi. Bu sentezi, Kuzey'in Marksizmi ve Annales Ekolü ile Güney'in Bağımlılık Ekolü ve anti-kolonyal düşünce geleneklerinin bir araya getirilişi olarak özetleyebilirim. Frantz Fanon, Steve Biko ve –1970'lerin ikinci yarısında Binghamton Sosyoloji'de misafir öğretim üyesi olarak bulunmuş– Walter Rodney gibi siyah düşünürlerle doktora yıllarımda tanıştım; ırkçılık ve sömürgecilik üzerine daha önce sahip olmadığım bir bilinç ve entelektüel duyarlılık kazandım.

Önümde bu bölümle birlikte açılan yeni yolların, tıpkı feminizmde olduğu gibi, ABD'de doktora öğrencisi olarak geçirdiğim son aylarda (2008'in ilk yarısı) Türklük üzerine zihnimde oluşmaya başlayan

[6] Bkz. Giovanni Arrighi, Terence K. Hopkins, Immanuel Wallerstein, Sistem Karşıtı Hareketler (çev. C. Kanat, B. Somay, S. Sökmen), Metis Yayınları, 1995.

fikirlere mutlaka dolaylı bir katkısı olmuştur diye varsayıyorum. Bunlara aslında fikir demek doğru değil, çünkü başlarda belli sezgilerden öteye geçemiyor, kavramsal/tarihsel bir somutluk kazanamıyorlardı. Bu kafa karışıklığını aşmamı sağlayacak kavramlar, perspektifler, teoriler ararken, ana-akım Irk ve Etnisite Çalışmaları'nın alttakilere odaklanan bakışını üsttekilere, yani beyazlara çevirmiş olan Beyazlık Çalışmaları'nı buldum.

Türkiye'ye döndükten sonra keşfettiğim İsmail Beşikçi ise zihnimdeki Türklüğe tarihsel ve kişisel bir somutluk kazandırdı. Beşikçi'den daha önce de haberdardım. Keşfetmekten kastım, Türklüğü fark etmeye başladığım ölçüde Türklüğün düşünce ve duygu şemalarından kısmen özgürleşerek Beşikçi'nin önemini, farkını, istisnailiğini kavramaya başlamak. Beşikçi bana Türklük diye bir şey olduğunu ya da sezgilerimde yanılmadığımı tersten gösteren, yani Türklükten çıkmış biri olarak Türklüğün olduğunu gösteren bir vaka olarak yardımcı oldu. Suyun içindeki balık gibi olduğumuz, dolayısıyla ağırlığını ve gücünü hissedemediğimiz sudan yavaş yavaş çıkmış, çıktıkça da sudaki hayatı daha iyi anlamıştı. Analizlerinin gücü ve etkisi, ortaya çıkması çok zor olan ama bir defa ortaya çıktıktan sonra da geri dönüşü olmayan bu bilinçten kaynaklanıyordu. Ayrıca ABD'de öğrendiklerimin belki bir devamı olarak, onu Türkiye'deki anti-kolonyal düşüncenin öncüsü olarak görmeye başlamıştım. Kürdistan'ın sömürge olup olmadığı tartışması bir yana, anti-kolonyal bir radikallik ve duyarlılıkla bakıyor, düşünüyor ve yargılıyordu.

Çok geçmeden Beşikçi üzerine bir derleme kitap fikri üzerine düşünmeye başladım. Beşikçi hakkında Türkiyeli bir akademisyenin yaptığı herhangi bir çalışma olmaması bana Türklüğün akademideki bir semptomu gibi görünüyordu. Türk akademisyenlerin (b)ilgisizliği Türklüğün düşünce, duygu, ilgi şemalarıyla ilgiliydi; Beşikçi'nin önemini *doğal olarak* bilebilecek Kürt akademisyenlerin akademideki varlığı ise –yapısal Türkçülük nedeniyle– ancak 2010'lu yıllarda görünür hale gelen çok yeni bir fenomendi. İşe, Beşikçi'nin

hukuken ve/veya fiilen yasaklı 30'dan fazla kitabını sırayla okuyarak başladım. Bu seri-okuma deneyimimin duygusal yoğunluğunu anlatabilmek zor. Belki, okunan her kitap tıpkı öncekiler gibi bir sürü şablonu yıkarak zihni özgürleştiriyor, özgürleştirdiği ölçüde de sevince boğuyordu diyerek özetleyebilirim. Bu mutluluktan yerinde duramama hali içinde yaşarken, derleme kitap fikrini SBF'den bir arkadaşıma açtım ve birlikte yola koyulduk.[7]

Her halükârda, bugün daha iyi anlıyorum ki, Beşikçi'yle olan entelektüel ve kişisel ilişkimin başlamasıyla birlikte geri dönüşü olmayan bir yola girdim. Bunu gelecekteki dramatik olayların bir habercisi olması anlamında söylemiyorum. Geri dönüşü olmamaktan kastım, artık eskisi gibi düşünmenin ve davranmanın mümkün olmaktan çıkması, gerçekten yeni biçimlerde düşünmeye ve davranmaya başlanması. Ayrıca muhtemelen, bilinçdışı düzeyde dahi olsa, ben de eski bir SBF öğrencisi ve asistanı olan Beşikçi'de kendi kişisel kahramanımı bulmuştum.

VII.

Kürt meselesi üzerine olan dersi bu kişisel dönüşüm bağlamında vermeye başladım. Dersin içeriğinden rahatsız olan akademisyenlerin olduğunu hissediyordum, ama fakülteye hâkim olan akademik özgürlük atmosferi (Mülkiye ve Siyasal bu anlamda aynı kültürün parçasıydılar) nedeniyle kimse, "*bu dersi veremezsin*" demedi. Rahatsız olanlar ya hissedilen bir sessizlikle geçiştiriyor ya da "*başka önemli bir konu yok mu, neden başka şeyler anlatmıyorsun*" gibi şeyler söylüyordu. Seçmeli olan derse yönelik öğrenci ilgisi ise giderek arttı. Yani, bana doğal gelmeye başlayan bir şey kısa sürede kurumsal olarak da doğallaşmıştı. Tabii bu doğallığa dolaylı olarak katkıda bulunan ulusal bir faktör de vardı. İçerideki gücünü pekiştirmeye ve dışarıdaki meşruiyetini artırmaya çalışan AKP iktidarının başlatmış olduğu çeşitli açılımlar, ne kadar oportünist ve yüzeysel olurlarsa olsunlar, 2000'li yıllarda birçok meselenin tartışılmasını daha risksiz

[7] Barış Ünlü ve Ozan Değer (der.), İsmail Beşikçi, İletişim Yayınları, 2011.

bir hale getirmişti. 2010'dan sonra adım adım inşa edilecek dikta rejimi, önceki on yıldan miras kalan bu göreli özgürlük ortamının süregiden etkileriyle de mücadele etmek zorunda kaldı.

Erkan İbiş'in 2012'de rektör seçilmesiyle birlikte ülke genelinde hızla yayılan baskı ve bayağılığın üniversitede de yaşanacağı kısa sürede belli olmuştu. İbiş'in Başbakan Erdoğan'ı Ekim 2012'de üniversitenin akademik açılış törenine davet etmesi bu açıdan sembolik bir olaydır. Fakültedeki sol/muhalif akademisyenler ve Eğitim Sen 5 No'lu Şube, her gün defalarca ve bağırarak konuşan, bunu yaparken de milyonlarca insanı aşağılayan birine üniversitede söz verilmesinin ifade özgürlüğüne (çok güçlü birisine sürekli söz verilmesi, güçlü olmayan diğerlerinin kaçınılmaz olarak sessizleştirilmesi/duyulmaması anlamına geldiği için) ve akademik özgürlüğe aykırı olduğunu düşünerek, Erdoğan'ın konuşmasıyla aynı saatlerde SBF'de alternatif bir akademik açılış töreni düzenledi.[8] Bu tarihten sonra SBF'nin ve –bir anlamda kardeş fakültesi olan– İletişim Fakültesi'nin[9] ikili diktaya (ülke çapındaki makro ve üniversite çapındaki mikro diktalar) karşı olan muhalefeti de ve bu muhalefete paralel olarak gördüğü baskı da çok hızlı bir şekilde artacaktı.[10]

Çeşitli biçimler alacak ve 2017'ye kadar sürecek bu son direniş/dayanışma evresinde, lisansta öğrenci hareketlerinin parçası olmuş, 2000'lerin ikinci yarısında ise fakülteye asistan olduktan sonra özellikle asistan hakları mücadelesi bağlamında Eğitim Sen'i Cebeci Kampüsü'nde canlandırmış yeni bir akademisyen kuşağının katkısı çok önemliydi. Çoğu etkinliğin fikrini, çerçevesini, örgütlenmesini onlar sağlıyordu. Akademik özerklik ve özgürlük kültürünün, kampüsü çevresindeki evrenden nasıl ayırdığına dair o yıllardan çarpıcı bir örnek, Lars von Trier'in Türkiye genelinde yasaklanan Nymphomaniac filminin SBF İnsan Hakları Merkezi tarafından fakültede

8 Bkz. SBF'de alternatif açılış dersi, Bianet, 3 Ekim 2012.

9 İletişim Fakültesi, 1980 öncesinde Basın Yayın Yüksek Okulu olarak SBF'ye bağlıydı. Kurumsal ayrışmaya rağmen karakter benzerlikleri devam etti.

10 Öğretim üyelerine yönelik soruşturma dalgası, Rektörlüğün SBF Dekanı Yalçın Karatepe'ye Haziran 2014'te açtığı soruşturma ile başlamıştı.

gösterilmesidir.[11] Kadın çalışmaları alanı ise KAOS GL gibi oluşumlarla işbirliği içinde feminizm, queer teori ve LGBTİ üzerine dersler açıyordu. Kürt meselesi dersini böyle bir atmosferde veriyordum.

Fakültedeki sınıf, cinsiyet, etnisite meselelerine, düşünce özgürlüğüne vs. dair bu duyarlılık ve çeşitlilik kendisini ülke çapında Gezi Direnişi'nde gösterdi. Ben her ikisini de, en azından kısmen, 1968'den sonra dalga dalga bütün dünyaya yayılan kültür devriminin etkilerine bağlıyorum. Dünyada olduğu gibi Türkiye'deki sağ iktidar da sokak ile akademi arasındaki karşılıklı etkileşimi, 1968'den sonra ayrılanların birleşmekte olduğunu ve birleşmenin bireylerin içinde de gerçekleştiğini (yani bunun yüzeysel bir birleşme olmadığını, gerçek bir dönüşümü yansıttığını) Gezi'yle birlikte net bir şekilde gördü ve hem sokak üzerindeki hem de akademi üzerindeki baskısını artırdı. 7 Haziran 2015 seçimlerinden sonra fiilen kurulan aşırı-sağcı İslamcı-Türkçü-Ulusalcı koalisyonunu mümkün ve gerekli kılan faktörlerden birisi, bu büyük dönüşümü durdurmaya dair ortak istekleriydi.

Türkiye ölçeğinde kurulan bu makro koalisyonun mikro versiyonu Ankara Üniversitesi (AÜ) camiasında da kuruldu (mikro olan makro olandan daha önce de kurulmuş olabilir). 2016 sonrasındaki akademik tasfiyenin en büyüğünün AÜ'de gerçekleşmiş olmasını kısmen buna bağlıyorum. Tasfiyede İbiş'in yandaşlıkla, oportünistlikle, otoriterlikle cisimleşen kişilik zaafları elbette önemliydi ama daha önemlisi, üniversite bünyesindeki farklı sağ grupların, muhtemelen üniversite dışındaki bazı odaklarla da ilişki içinde, fırsattan istifade ederek on yıllardır baş ağrıtan bu sorunu kökünden söküp atma kararlarıydı.

Adım adım inşa edilen bu makro ve mikro diktalar/koalisyonlar bağlamında, polis Cebeci Kampüsü'ne defalarca saldırdı, öğrencileri ve öğretim üyelerini aşağıladı, tartakladı, gözaltına aldı. SBF hocaları *Yeni Akit*, *Habervaktim*, *Vahdet* gibi yayın organları tarafından

[11] Bkz. Kerem Altıparmak, Bilim özgürlüğünün savunusu: Nymphomaniac'ı izlemek, Bianet, 30 Nisan 2014.

"*Türk ve İslam düşmanı*", "*kahpe*", "*eşcinsel sevici*", "*sapkın*", "*Apocu*", "*Ermeni aşığı*" gibi ifadelerle defalarca hedef gösterildiler.[12] Mensubu olduğum Türk Siyasal Hayatı kürsüsü tarafından verilen Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi (AİİT) dersi, Temmuz 2016'da fakülteden alınıp rektörlüğe bağlı olan İnkılap Tarihi Enstitüsü'ne devredildi. Resmi gerekçe teknikti, asıl gerekçe ise "*Ermeni Soykırımı demeyen dersi geçemiyormuş*" yalanıydı. SBF İnsan Hakları Merkezi de Ocak 2017'de fakülteden alınıp rektörlüğe bağlandı.[13] Dekanlar ve akademisyenlere onlarca soruşturma açıldı. En sonunda ise sadece SBF'den 36 kişi olmak üzere,[14] AÜ'deki 100'den fazla Barış İçin Akademisyenler bildirisi imzacısı rektörlüğün devlete verdiği listeler doğrultusunda kanun hükmünde kararnamelerle ihraç edildi. Bu devasa tasfiyeden sonra muhalefet ve dayanışma işini, ihraç akademisyenlerin yönetime seçildiği Mülkiyeliler Birliği devraldı.

VIII.

Öcalan sorusunu, *Vahdet* haberini ve dava açılmasını takip eden dönemde dekandan, fakülte ve bölüm kurullarından, hocalardan, öğrencilerden, Eğitim Sen'den, Barış Akademisyenleri'nden, GIT Türkiye'den, *Middle East Studies Association*'dan, milletvekillerinden, insan hakları kuruluşlarından ve daha çok sayıda oluşum ve

12 Örneğin Talat Atilla, sınav sorusunun medyada yayımlanmasının ardından şunları yazmıştı: *"Bir Bakan oğlu, Mülkiye'nin hocası, açıkça terör örgütünün propagandasını yapıyor. ... Devletin Üniversitesi'nde devlet düşmanlığı yapıldığı gibi, en koyu faşizm örnekleri sergileniyor. Resmen ırkçılık yapılıyor! ... Sen; Barış Ünlü isimli arkadaş! Ne yaptığının farkında mısın? İki bin yıllık şanlı tarihimizde, Öcalan dışında soru soracak adam mı bulamadın? Ne demek bu? Son sözüm Ankara Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Erkan İbiş'e; Değerli hocam; Sizinle 20 yılı geçen bir tanışıklığımız var, arkadaşlığımız var. Yiğit ve dürüst olduğunuzdan şüphem yok. Adil olduğunuzu da görmek isteriz!"* Bkz. Talat Atilla, Mülkiye'nin final sorusu; Öcalan!, Güneş, 21 Ocak 2015.

13 AİTT dersinin ve İnsan Hakları Merkezi'nin rektörlüğe bağlanması özerkliğin bitirilişin ne anlama geldiğini de gösteren örnekler, çünkü böylece AİTT dersi tam da 12 Eylül faşizminin amaçladığı gibi bir lise dersine dönüştürüldü, İnsan Hakları Merkezi'nin adı ise bir daha duyulmadı.

14 İhraç edilenler arasında sadece Gökçen Alpkaya imzacı değildi. Alpkaya'nın ihraç nedeni, Tayyip Erdoğan ve Sedat Peker'in barış bildirisi imzacıları hakkında söyledikleri sözlerle ilgili bir sınav sorusu sormasıydı. Bkz. Ankara Üniversitesi Siyasal'da büyük skandal, Sabah, 19 Ocak 2016.

insandan büyük bir destek gördüm. Hiç yalnız kalmadım. Örneğin duruşmamın olduğu gün (3 Şubat 2016) Barış İçin Akademisyenler bildirisi sonrası gergin bir döneme denk geldiği halde, yüzlerce kişi mahkeme salonuna gelmişti.

Desteğin/dayanışmanın büyüklüğünü vurgulamamın bir nedeni bunun bana o zaman çarpıcı gelmesiydi. Her aşamasında "*Öcalan*" isminin geçtiği bir vakanın akademik özgürlükler adına bu kadar sahiplenilmesini, Türkiye muhalif akademisinin zaman içinde ne kadar radikalleşmiş olduğunun, yani sokakta anormal olacak birçok şeyi nasıl içselleştirmiş ve doğallaştırmış olduğunun bir işareti olarak yorumladım. Eskiden anormal olan artık normalleşmişti, dolayısıyla dayanışma konusu da olabiliyordu. Ayrıca bireylerin içindeki birleşmeler olarak tarif ettiğim kişisel dönüşümler, bireylerin önemseyip dayanışma göstermek istediği konuların sayısını ve çeşidini de arttırmıştı. Dolayısıyla sınav sorusundan yaklaşık bir yıl sonra yayımlanan Barış İçin Akademisyenler bildirisini iki binden fazla akademisyenin imzalaması bana çok da şaşırtıcı gelmedi. Akademisyenler çok sert bir dönemde çeşitli bedeller ödeyeceklerini bilerek/hissederek çok radikal bir metne imza atabildiler, çünkü herkes farklı biçimlerde de olsa çoktan geri dönüşü olmayan yollara girmişti. Barış İçin Akademisyenler vakası, tıpkı Gezi Direnişi gibi, alttan alta gelişen büyük dalganın su üstüne çıktığı ve görünür olduğu momentlerden biriydi.

Bu dalga kendisini Ocak 2021 ve sonrasında Boğaziçi Üniversitesi öğretim üyeleri ve öğrencilerinin gösterdiği direniş ve dayanışmada gösteriyor. Muhtemelen kısa vadede –diğer bütün akademik direnişler gibi– Boğaziçi direnişi de yenilecek, çünkü kültür alanının gücü olayların zamanında saklı değil. Daha açık söylersem kültür, olayların zamanı (takvim zamanı) içinde örneğin şiddete/devlete karşı koyamayabilir. Hem dar anlamıyla kültürün (bilimsel, sanatsal, düşünsel olan) hem de geniş anlamıyla kültürün (düşünme, görme, duygulanma, davranma, ilişkilenme vs. biçimleri) esas etkisi zaman içinde; zamansal/mekânsal aktarımlar ve etkileşimlerle ortaya çıkıyor, belli ve görünür oluyor. Örneğin 1960'lar ve 1970'lerde Beşikçi

tek başınaydı. Bugün birçok konuda onun gibi düşünen binlerce akademisyen ve öğrenci var. Aynı yıllarda Türkiye üniversitelerindeki feminist sayısı belki bir elin parmaklarını geçmiyordu. Şimdi öğrencisi ve akademisyeniyle on binlerce feminist var. Benzer dönüşümler elbette üniversite dışında da yaşandı. Demek istediğim, kısa vadede büyük kayıplar verilse ve bazı tekil vakalarda (bireysel veya kurumsal) bu kayıpların geri dönüşü olmasa da orta vadede özgürlükçü, eşitlikçi ve dayanışmacı ilişkiler kazanabilir. 1968 devrimi kısa vadede dünyanın her yerinde yenilmişti; orta vadede ise dünyanın her yerinde kazanabilir ve belki de kazanıyor.

Bir Halk Düşmanı Oyunu ve Bir Akademisyenin Hikâyesi

Bülent Şık

Bakın, mesele şu: Bu dünyada en kuvvetli insan,
tam anlamıyla tek başına olan insandır.
Dr. Stockmann[1]

Kadir Has Üniversitesi Tiyatro Topluluğu öğrencileri ile Covid-19 pandemisi nedeniyle okulların kapalı olduğu günlerden birinde internet üzerinden bir söyleşi yaptık. Öğrenciler Henrik İbsen'in "*Bir Halk Düşmanı*" (1882) oyununu (oyundaki cinsiyet rollerini de değiştirerek) sahnelemek istiyorlardı.[2] "*Bir Halk Düşmanı*" ile Sağlık Bakanlığı tarafından 2018'de bana açılan ve 15 ay hapis cezası aldığım dava arasında büyük bir benzerlik olduğunu ifade ettiler. Davam hakkında bilgi edinmenin, oyunu doğru bir biçimde sahnelemek ve oyuncuların rollerine daha iyi hazırlanabilmelerini sağlamak açısından önemli olduğunu da belirttiler.

Oyunda, Norveç'teki bir kaplıca şehrinde eşi ve çocuklarıyla birlikte yaşayan Dr. Thomas Stockmann, şehirdeki turistik öneme sahip kaplıcaların insan sağlığına zararlı kimyasal maddeler içerdiğini belirler. Kaplıcaları besleyen su, şehrin ileri gelenlerinin tesislerinden açığa çıkan zehirli atıklarla kirletilmektedir. Dr. Stockmann halkı uyarmak ister ama kaplıcaların kapanması nedeniyle ekonomik kayba

[1] Henrik İbsen, Bir Halk Düşmanı, Mitos/Boyut Tiyatro Yayınları, 2016 (Türkçesi: Yılmaz Onay), s.233.

[2] Oyun ertelendi. Eğer sahnelenebilse Dr. Stockmann bir kadın olarak canlandırılacaktı.

uğramak istemeyen iktidar çevresi doktora karşı çıkar. Oyun, ekonomik çıkarları temsil eden iktidar çevresi ile yine o çevre tarafından kısa zamanda bir "*halk düşmanı*" haline getirilen ama gerçekte halkın çıkarlarını korumaya çalışan doktorun mücadelesini anlatır. Dr. Stockmann evinden, işinden atılır; çocuklarının hayatı altüst edilir ve şehri terk etmeye zorlanır ama bütün bu zorluklara rağmen Dr. Stockmann kalmaya ve tek başına da olsa mücadele etmeye karar verir.

Oyundaki karakterleri canlandıracak öğrenciler, oyunu daha iyi sahneleyebilmek için dava sürecinde benim ne gibi duygular yaşadığımı, çevremdeki insanların bu duruma nasıl tepki verdiğini anlamaya çalışıyorlardı. Bakanlık tarafından açılan davanın ayrıntıları ile İbsen'in oyunu arasındaki bağlantılar üzerine de epeyce sohbet ettik.

İbsen'in oyununu izleme fırsatı bulamadım. Oyundan uyarlanan ve yönetmenliğini George Schaefer'in yaptığı filmi (1978) ise uzun yıllar önce izlemiştim ama hafızamda pek az şey kalmıştı. Öğrencilerle sohbet ettikten sonra oyunu okudum ve filmi de yeniden izledim. Oyunun konusu ile yaşadığım dava süreci arasındaki benzerliklerin fazlalığı beni şaşırttı. İbsen'in oyununda kentteki tüccarlar, sanayiciler ve yerel yöneticilerden oluşan iktidar çevresi yaptıkları yatırımdan para kazanmak için kaplıca sularının sağlığa zarar vereceğini gösteren bilimsel bir raporu göz ardı eder. Bu tutumun günümüz şartlarında çok daha ağır sorunlara yol açacak biçimde kök saldığını söylemek mümkün. Örneğin Ergene Havzası, Gediz, Menderes vb. gibi ülkemizdeki ticari-endüstriyel üretimin yoğun olduğu bölgelerde gözlenen yaygın su kirliliğine rağmen kirliliği gidermeye ve halk sağlığını korumaya yönelik çalışmaların yıllardır yerinde saydığı açıktır. Kirliliğe yol açan failler belli olmasına rağmen tıpkı İbsen'in oyununda olduğu gibi ana akım medyanın gerçekleri halkın gündeminden uzak tuttuğu, failleri göz ardı ettiği de açıktır.

İbsen yazdığı oyunda bilimsel doğrulara bağlılık, gerçekleri söyleme cesareti ve her türlü riske karşın kamu refahını gözetmek gibi karakter özellikleri ile tasvir ettiği Dr. Stockmann'ı bir hekim olarak değil bir bilim insanı olarak da niteleyebilirdi. İbsen'in oyununu

yazdığı zamanlarda günümüze kıyasla daha kamusal bir bilim anlayışının egemen olup olmadığı sorusuna bir yanıt verebilmem olanaksız; ama günümüz biliminin ana karakteristiğinin kamu refahını değil piyasanın genişlemesini ve sürekliliğini gözetmek olduğu da bana göre açık. Kamu refahı ve piyasa her zaman birbiri ile çatışan şeyler olmayabilir ama bir genelleme yapmak gerekirse: iklim krizi, çevre kirletilmesi ya da biyolojik çeşitlilik kaybı gibi toplumsal hayatı yıkıma uğratacak yaygın ve ağır sorunların asli failleri piyasada sosyal-ekolojik maliyetleri toplumun sırtına yıkarak iş gören şirketlerdir. Devlet artık bu yıkıcı gidişatı kolaylaştıran bir işlev görüyor. Her zaman böyle miydi bilemiyorum.

Bu ağır ve karmaşık meseleleri epeyce basitleştirerek ifade ettiğimin de farkındayım. Yeryüzündeki hayatı yok oluşun eşiğine getiren bu büyük sorunların failleri olarak sadece şirketleri işaret etmek doğru değil elbette. Bakış açımızı biraz değiştirdiğimizde çerçeveye başka failler de giriyor: uluslararası ölçekte olağanüstü kılcallaşmış sömürü mekanizmaları, savaş ve çatışmalar, örgütsüzlük, kolektif politika yapma imkânlarının buharlaşması… Ya da daha bireysel düzlemde bakılırsa mecburiyetlerimiz, arzularımız, talep ve isteklerimiz… Bu çerçevenin içine bilimsel kurumları ve bilim insanlarını da katmak gerekiyor. Bilimsel kurumların değerini piyasaya ne kadar uyum sağlayabildikleri ve araştırma çalışmalarında şirketlerden sağladıkları fonların büyüklüğü belirliyor. Dahası Ar-Ge ya da moda tabirle "*inovasyon*" çalışmalarından elde edilecek bilgiler de metalaşma potansiyellerine göre bir değer taşıyor. Oysa çok değil 30-40 yıl önce bile çok garipsenecek bir şeydi bu. Çok uzağa gitmeden korona virüse karşı geliştirilen aşıların bir ticari ürün olarak -parası olana satılmasını- ve ticari mülkiyetinden vazgeçilmemesini, hatta vazgeçilmesi şöyle dursun böyle bir tartışmanın akademik ortamlardaki yokluğunu bir düşünelim. Ama önce yazının ana örüntüsünü oluşturan örnek olayı anlatmam gerekiyor.

Bu yazıda Sağlık Bakanlığı tarafından yürütülen ve çok sayıda üniversitenin (ve bilim insanının) içinde yer aldığı geniş kapsamlı

bir halk sağlığı araştırmasının gizlenen sonuçlarını açıkladığım için yargılandığım olaya değineceğim. Araştırma biteli altı yıl oldu. Dava sürecinin üzerinden ise neredeyse iki yıl geçti ve aradan geçen zaman sağlıklı bir değerlendirme yapmak için imkân sağlıyor artık.

Araştırma süreci (Kasım 2012-Aralık 2015)

Akdeniz Üniversitesi bünyesinde gıda güvenliği, halk sağlığı ve çevre kirliliği konularında araştırmalar yapmak amacıyla kurulmuş olan Gıda Güvenliği ve Tarımsal Araştırmalar Merkezi'nde 2009-2016 yılları arasında akademisyen olarak görev yaptım.

Merkezdeki çalışmalardan biri Sağlık Bakanlığı'nın 2011-2016 yılları arasında yürüttüğü ve ana başlığı **"***Kocaeli, Antalya, Tekirdağ, Edirne, Kırklareli İllerinde Çevresel Faktörlerin ve Sağlık Üzerine Etkilerinin Değerlendirilmesi***"** olan kapsamlı bir halk sağlığı araştırmasıydı. Araştırmanın amacı çevresel ortamlarda bulunabilen bazı kanserojen kimyasal maddelerin halk sağlığı açısından bir sorun oluşturup oluşturmadığını belirlemekti. Araştırmada çeşitli üniversitelerin halk sağlığı, çevre mühendisliği, su ürünleri mühendisliği vb. gibi konu ile ilgili bölümleri, 20'den fazla bilim insanı ve bakanlık çalışanları yer alıyordu.

Araştırma, 16 farklı alt araştırma projesinden oluşuyordu. Gıdalar ve sularla ilgili iki araştırma çalışmasında yer aldım.[3] Yürütülen araştırmalardan halk sağlığı ve çevre sağlığına yönelik kapsamlı bilgiler elde edildi. Örneğin, *"Kocaeli, Antalya ve Ergene Havzası'ndaki İllerde Kanser Ön Tanılarının İncelenmesi"* projesinden elde edilen bilgiler araştırmanın yapıldığı illerde kanser tanısı almış kişilerin yaşadığı hanelerin il genelindeki haritasının çıkarılmasını sağladı. Bir başka araştırma projesi olan *"Kocaeli ve Antalya'da Hane Halkı Sağlık Araştırması"* projesi ile kanser tanısı almış hastaların kişisel alışkanlıkları, beslenme ve sağlık durumları hakkında bilgiler elde edildi. Araştırmaya konu olan illerde hane bazında yapılan anket ve tarama çalışmaları ile ailelerin soy geçmişlerinde kanser vakalarının

[3] Mahkemedeki beyanım için bkz. https://bianet.org/bianet/saglik/205269-bulent-sik-in-beyani.

görülüp görülmediği belirlendi. Aynı hanelerde yaşayan insanların vücutlarından alınan örneklerde bazı kanserojen maddelerin bulunup bulunmadığı da analiz edildi.

Araştırma bölgelerinde yetiştirilen gıdalar ile toprak, hava, su gibi çevresel ortamlardan alınan örneklerde çeşitli kanserojen maddelerin varlığı da araştırıldı. Köy ve mahalle bazında binlerce yerleşim bölgesinden örnekler alındı. Araştırmanın nihai amacı çevresel ortamlardaki kanserojen madde kirliliğinin ne düzeyde olduğu ve o bölgelerde yaşayan insanların soludukları hava, içtikleri su ve yedikleri gıdalarla bünyelerinde kansere neden olan kimyasal maddeleri alıp almadıklarını belirlemekti.

Gıdalar ve sularla ilgili analiz çalışmaları Akdeniz Üniversitesi Gıda Güvenliği ve Tarımsal Araştırmalar Merkezi'nde yapıldı. 2013 yılı içinde gıdalarla ilgili çalışmaları, 2014 yılı içinde de sularla ilgili çalışmaları bakanlığın bürokratları ve araştırma ekibi ile birlikte planladık. Yapılacak araştırma çalışmasında gıda ve su örneklerinin toplanması, araştırma merkezine ulaştırılması, analizlerinin gerçekleştirilmesi ve analiz raporlarının düzenlenmesi işlerini organize ettim. 2015 yılı boyunca da araştırmadan elde edilen verilerin değerlendirilmesi ve proje sonuç raporlarının yazımı işi ile uğraştım.

Barış Bildirisi öncesi

2015 yılı Aralık ayı sonunda Antalya'da proje ile ilgili bir genel değerlendirme toplantısı yapıldı. Toplantıda araştırma projesinde yer alan 16 farklı araştırmadan elde edilen bilgiler görüşüldü. Her bir araştırma projesi farklı bir ekip tarafından yürütülmüştü. Bu ekiplerin sırayla yaptığı sunumlarda Kocaeli ili ile Ergene Havzası'nda yer alan Tekirdağ, Kırklareli ve Edirne illerinde çeşitli gıdalar, sular, deniz ürünleri, toprak ve havadaki toz vb. gibi örneklerde yapılan çalışmalardan elde edilen bilgiler ciddi halk sağlığı sorunlarına işaret ediyordu. Hane bazında yürütülen çalışmalarla, illerde kanser vakalarının çok görüldüğü bölgelerin bir haritası çıkarılmıştı. Aynı bölgelerde çevresel ortamlarda tespit edilen kanserojen kimyasal maddelerin

de bir haritası çıkarılmıştı ve iki harita üst üste konulduğunda çevresel kirlilik ile kanser arasında bir ilişki kurmaya olanak veriyordu. Bu bilgiler araştırma ekibinde bir heyecana yol açtı. Toplantı odasında bulunan ve Sağlık Bakanlığı'nın üst düzey bir bürokratı olan kişiye çalışmalardan elde edilen sonuçlarla ne yapılacağını sordum. *"Sonuçları bakanın önüne koyacağız, o ne derse o yapılacak,"* dedi.

Barış Bildirisi ve sonrası

Toplantıdan döndükten sonra kamuoyunda "*Barış Akademisyenleri Bildirisi*" olarak anılan, "*Bu Suça Ortak Olmayacağız!*" başlıklı barış bildirisinde imzam olması nedeniyle araştırma merkezindeki görevlendirmem sona erdirildi. Sonraki bir ay içinde ise Sağlık Bakanlığı'nın yürüttüğü araştırma projesi de dâhil olmak üzere bir araştırmacı ya da yürütücü olarak içinde bulunduğum bütün araştırma projelerinden çıkarıldım. Nihayetinde, 22 Kasım 2016 tarihli ve 677 sayılı KHK ile üniversitedeki öğretim üyeliği görevimden de çıkarıldım. Benzeri bir durum ülkemizdeki kamu üniversiteleri ve özel üniversitelerde görev yapan yüzlerce akademisyenin başına geldi. Buna bağlı olarak işsiz kaldığımız, yargılandığımız, yargılama süreçleri boyunca gösterdiğimiz dayanışma ve çeşitli illerdeki mahkemelerde her biri birer toplumsal barış savunusu olan beyanlarımız ise hepimizin malumu.

Araştırma merkezindeki görevime son verildikten ve bakanlık araştırmasından çıkarıldıktan birkaç ay sonra araştırmadan elde edilen sonuçların neden açıklanmadığını merak etmeye başladım. Bu merak üniversitedeki görevimden çıkarıldığımda bir süre için kesintiye uğradı ama işten çıkarılmanın şokunu atlattıktan sonra içimde tekrar filizlendi. Araştırma ekibi ile bağım kopmuş, yakın ilişki içinde olduğum ve projenin akıbetini sorabileceğim bir kişi kalmamıştı. Barış Akademisyeni olmam uzun yıllardır tanıdığım arkadaşlarımın bile benden uzak durması için yeterli bir gerekçeydi…

Aradan aylar geçti. Projenin akıbeti ile ilgili kendi kendime araştırma yapmaya başladım. Ulaşabildiğim kişilere ne olduğunu,

araştırmanın akıbetini sordum. Ocak 2017'de projenin bakanlık tarafından açıklanmayacağını ve verilerin gizli tutulacağını anladım.

Araştırmanın akıbetini anlamaya çalıştığım o süreçte, "*Sağlık Bakanlığı bu kadar büyük bir çalışmayı gizleyebilir mi?*" diye düşünüp duruyordum. O dönemdeki düşüncelerimi şimdi çok naif buluyorum: Açıkçası gizlenemeyeceğini düşünüyordum ama aksi kanaat oluşunca, araştırma sonuçlarının duyurulması gerektiğini düşündüm. Böylece elimdeki verileri analiz etmeye başladım. Elimdeki veriler kısmiydi. Araştırma, 16 farklı araştırma projesinden oluşuyordu ve ben sadece gıdalar ve sularla ilgili olan iki araştırma projesinde görev almıştım. Projelerdeki görevime, araştırmanın ayrıntılarına ilişkin resmi belgeler araştırma merkezinde kalmıştı. Barış bildirisine attığım imza sonrası oradaki görevimden öyle bir çıkarılmıştım ki, yanıma herhangi bir belgeyi alabilmem mümkün olmadı…

Barış Akademisyenlerine yönelik linç ortamından dolayı o dönem iki hafta üniversiteye gidemedim. Odamı doğru dürüst toplayamadım; birtakım yazışmaların, evrakların bir kopyasını almak çalışırken hiç aklıma gelmemişti. Elimde sadece analiz sonuç raporları vardı. İçinde yer aldığım araştırmalara ait yaklaşık üç bin civarında analiz raporu kişisel bilgisayarımın içindeydi.[4] Araştırma sonuçlarının duyurulması için bu verileri analiz etmek ve ne anlama geldiğini açığa çıkarmak gerekiyordu ama tam bu noktada içimi başka kaygılar kapladı. Araştırma ile ilgili verilerin tamamı bende yoktu. Ne yapmalıyım, elimdeki kısmi verilere dayanarak bir açıklama yapmak doğru olur mu, ya yanlış bir analiz yaparsam, ya elde ettiğim sonuçlar hatalı çıkarsa, ya haberimin olmadığı başka çalışmalar da yapılmışsa vb. gibi soruların yarattığı kaygılı bir ruh hali içindeydim. Ancak tüm bu kaygılara rağmen bu araştırmanın kamuoyuna duyurulması gerektiğine inanıyordum.

Çalışma esnasında, laboratuvarda örneklerin analizleriyle uğraşırken bazı toksik kimyasal maddelerden kaynaklanan kirliliğin ciddi

[4] Bu sürecin ayrıntıları için bkz. Anıl Olcan, Vatan, millet fasarya (Toplumu aydınlatma suçuyla yargılanan bilim insanı: Bülent Şık - I) 25 Eylül 2019, https://birartibir.org/siyaset/455-vatan-millet-fasarya.

sorun yarattığı bölgeler olduğunu fark etmiştim. Bu bölgelerdeki kirliliği gidermek için çalışma yapılması bir zorunluluktu. Bu zorunluluğun ayrılmaz bir parçası ise o bölgelerde yaşayan insanların ve ilgili kurumların durumdan haberdar edilmeleri gereğiydi. Üstelik halk sağlığı çalışmalarının sonuçlarının gizlenmesi kabul edilebilir bir şey olmadığı gibi etik de değildi. Çalışma sonuçlarının yurttaşlara duyurulması uluslararası sözleşmelerde bir yükümlülük olarak değerlendiriliyordu. Örneğin Türkiye'nin de imzaladığı, "*Biyoloji ve Tıbbın Uygulanması Bakımından İnsan Hakları ve İnsan Haysiyetinin Korunması Sözleşmesi*" (Kamuya Açık Tartışma, 28. Madde) araştırma sonuçlarının kamuya duyurulmasını şart koşmaktadır.[5] Kurumlara, araştırmacılara sorumluluk yükleyen bu açık hükümlere rağmen araştırma sonuçları gizlenebildi. Ancak ortada bu tip sözleşmeler olmasa ne olurdu? Sorumluluk ortadan kalkar mıydı, örneğin? Bir sözleşmeye ya da yazılı bir kurala bağlı olmasa da yaptığımız çalışmaların sonuçlarını kamuoyuna duyurmanın etik bir sorumluluk olduğunu düşünüyorum. Bu konudaki düşüncelerime biraz açıklık getirmeliyim.

Bilgiyi kamusal kılmak sorumluluğu

Sağlık Bakanlığı'nın araştırmasını kamuoyuna duyurmak amacıyla yaptığım açıklamaları siyasal iktidarın yıkıcı uygulamalarına karşı bir direniş ya da çevre-halk sağlığını koruma adına yapılmış bir direniş olarak değerlendirenler oldu. Bu değerlendirmeleri yanlış bulmuyorum ama beni açıklama yapmaya sevk eden gerekçenin farklı olduğunu, etik bir ilkeye bağlı kalmak olduğunu belirtmeliyim. Amacım ne Sağlık Bakanlığı ile mücadele etmek, ne siyasal iktidarı köşeye sıkıştırmak ve ne de sonuçları itibariyle politik bir eylem yapmış olmaktı. İlle de bir "*direniş*" olarak nitelemek gerekirse, doğru

[5] Madde 28: Bu Sözleşmenin tarafları, biyoloji ve tıp alanındaki gelişmelerin doğurduğu temel sorunların, özellikle ilgili tıbbî, sosyal, ekonomik, ahlakî ve hukukî yansımaların ışığında uygun şekilde kamuya açık tartışmaya konu olmasını ve bunların muhtemel uygulamalarının uygun istişarelere konu olmasını sağlayacaklardır. Biyoloji ve Tıbbın Uygulanması Bakımından İnsan Hakları ve İnsan Haysiyetinin Korunması Sözleşmesi: İnsan Hakları ve Biyotıp Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Kanun No:5013, Resmi Gazete: 09.12.2003-25311.

olduğuna inandığım bir etik ilkeyi ya da tavrı korumak için bir direniş yaptığımı söyleyebilirim.

Bir araştırmanın sonuçlarını açıklamayı etik bir sorumluluk olarak görüyorum. Açıklama yapmaktan kastım ise araştırma sonuçlarının bir bilimsel yayında yer alması değil, bu zaten olağan bir "*iş*" ve neredeyse tek "*performans*" ölçütü haline geldi. Bir işten, performanstan ziyade "*bilgiyi kamusal kılmak*" olarak nitelediğim etik bir tavrı korumaktan söz ediyorum. Bilgiyi kamusal kılmanın bir akademisyenin asla vazgeçmemesi, her türlü baskıya ya da tam aksine teşvik ve ayartmaya karşın dikkatle koruması gereken bir etik tavır olduğunu düşünüyorum. Bu noktada şu soru akla gelecek doğal olarak: Bilim insanları olarak bir araştırmanın sonuçlarını yayınladığımızda da bilgiyi kamusal kılmış olmuyor muyuz? Bu soruya olumlu bir yanıt veremiyorum.

Neden böyle düşündüğüme açıklık getirmek için önemli bulduğum iki noktaya değineceğim. Birinci nokta araştırma çalışmalarına dâhil edilmeyen, görmezlikten gelinen "*riskli*" konular olması; bir başka deyişle bir alanı anlamaya-betimlemeye yönelik bilimsel bilgi çerçevesinin tamlıkla değil de eksiklikle karakterize olması. Örneğin gıda güvenliği ile ilgili çalışmaları ekolojik tahribat, sulak alanların kirletilmesi gibi toplumsal meselelere hiç değinmeden yürütmek mümkün. Türkiye'den spesifik bir örnek vereyim: Cezaevlerindeki tutuklu ve mahkumların yaşadıkları gıda güvenliği sorunlarını ele alan tek bir çalışma yok. Dolayısıyla daha en baştan bir alana yönelik bilimsel bilginin içeriği eksiktir; genellikle bir şeyleri-birilerini dışarıda bırakarak çerçeve oluşturulur. İkinci nokta ise bilimsel çalışmaların kamusal tartışmalar yaratacak yollardan uzak durularak yapılması gerektiğine dair güçlü inançtır. Bilim insanlarını toplumsal sorunlara "*gerektiğinde*" dâhil edilecek alanında uzman kişiler statüsüne hapseden ve kamuoyunda da yaygın bir şekilde kabul gören bu güçlü inancın yansımalarını "*bu meseleyi uzmanlar çözsün*", "*bu konuda uzman olmayanlar konuşmasın*" vb. gibi ifadelerde gözlemek mümkün. Özetle söylemek gerekirse bilim insanları toplumsal

meselelere bir alanın "*uzmanı*" olarak "*gerektiğinde*" dâhil edilen kişiler olarak kabul edilirler.

Kendi akademik deneyimlerim doğrultusunda anlatmaya çabaladığım her iki noktanın da bilimin kamusal rolünü çok daralttığını düşünüyorum. Araştırma alanımıza giren konuları sınırlayarak ya da bazı meseleleri görmezlikten gelerek bilim yapmak mümkün olsa da doğru ve güvenilir bir bilimsel çerçeve oluşturabilmek mümkün olmayacaktır. Bilim insanlarını toplumsal sorunları gerektiğinde/başvurulduğunda çözecek birer uzman olarak nitelemek ise toplumsal meselelerin çözümüne çoğu durumda bir katkı sağlamıyor. Toplumsal meselelerde bilim insanının asli rolünün kamusal tartışmalar yaratmak olduğuna inanıyorum. Bilgiyi kamusal kılmaktan kastım budur. Bilimsel bilgi birikiminin sağladığı "*uzmanlık konumunu*" sorunları kamu adına çözme değil de, kamuyu sorunlara dâhil etme olarak anlıyorum. Bir uzmanın birbiri ile ilintisi yokmuş gibi görünen konular arasında bağlar kurarak söz üretmesi gerektiğini düşünüyorum. Mahkûm ve tutukluların yaşadığı gıda güvenliği sorunlarını bilmeden o sorunları çözmeden ülke genelindeki gıda güvenliği sorunlarını da çözemeyiz; dolayısıyla cezaevlerindeki insanların yaşadığı gıda güvenliği sorunlarıyla evlerimizde çeşmeden akan sudaki kimyasal kirleticiler arasında bir bağlantı olduğunu gösterebilmeliyiz örneğin. Bunu yapabilmek "*dar uzmanlık alanlarına hapsolan teknik meseleler için çok daha önemli bir şey. İçinde yaşadığımız sistem sorun yaratıyor ve sonra bu sorunları doğallaştırıyor. Her sorunu tekilleştiriyor ve konunun uzmanlarına havale ederek çözüyormuş gibi yapıyor."* Kamusal her meselede aslolanın uzmanların değil kamunun konuşmasını, tartışmasını ve meseleye müdahil olmasını sağlamak olduğuna inanıyorum. "*Teknik veya karmaşık konuları anlaşılır kılmak, meselenin halkın geniş kesimleri tarafından tartışılabilir bir içeriğe dönüştürülmesini sağlamak konu ile ilgili bilim insanlarının veya uzmanların asli görevlerinden biri olarak görülmeli*."[6] Dolayısıyla ortada hiçbir kamusal tartışma yokken - özellikle kamunun

[6] İtalik yazılı kısımlar: Bülent Şık, Mutfaktaki Kimyacı, Doğan Yayıncılık, 2018, sayfa 108 ve 123.

refahını, halkın sağlığını ilgilendiren konularda - bilim insanlarının konuşması, tartışma başlatması ya da var olan tartışmalara müdahil olması etik bir sorumluluktur. Ben böyle görüyorum. Dolayısıyla eğer bir direniş yaptıysam bu etik tavrı korumak, etik bir duruştan ödün vermemek noktasında yapılan bir direnişti. Yazdığım yazılar sonrası araştırmanın kamuoyuna mal olması, yaptığım şeyin bazı politik yansımaları olması, Bakanlığın şikâyetçi olması, dava açılması, yargılanmam vs. sadece bu etik tavrın bir sonucudur.[7] Tutarlı bir hayat sürdürmeye çalışmak cesaret olarak görülüyor bu ülkede.

Gazete yazıları ve suç duyurusu

Verileri analiz etmek epeyce zamanımı aldı. Başka sorunlarla da uğraştığım için kesintisiz çalışamadım. Sonuçta defalarca kontrol ederek doğruluğundan emin olduğum sonuçları, kısa ama derli toplu bir yazıyla Bianet'te duyurdum.[8] Bu yazının ardından Cumhuriyet'in o günlerdeki genel yayın yönetmeni Murat Sabuncu aradı ve araştırma sonuçlarını detaylı bir şekilde Cumhuriyet gazetesine yazıp yazamayacağımı sordu. Yazacağımı söyledim ve çalışmaya başladım.

Yazı dizisi birkaç önceden küçük bir ilanla duyuruldu. Gazetede yazılarım çıkmadan iki gün önce araştırma projesinin koordinasyon ekibinden bir sorumlu Bianet'teki yazımı okuduğunu, Cumhuriyet'e yazacağım yazıları geri çekmemi, aksi takdirde yaptığım şeyin benim için olumsuz yasal sonuçlar doğuracağı uyarısında bulundu. Bu uyarıyı hangi niyetle yaptığını bilemiyorum.

---

[7] Yaptığım bir araştırmanın sonuçlarını kamuoyuna açıkladığım için 2014 yılında Tarım ve Orman Bakanlığı ile de sorunlar yaşamış ve o zaman da direnmiştim. Bakanlık yaptığım açıklamayı geri çekmem için üst düzey bir bürokratı aracılığıyla baskı yapmıştı. Tarım Bakanlığı ile yaşadığım sorunlar, ArGe merkezindeki görevimden uzaklaştırılmam esnasında ilgili yöneticiler tarafından bana hatırlatılmıştı. bkz. Anıl Olcan, Herkes için, her yerde sağlık (Toplumu aydınlatma suçuyla yargılanan bilim insanı: Bülent Şık II), 25 Eylül 2019, https://www.birartibir.org/siyaset/456-herkes-icin-her-yerde-saglik.

[8] Bülent Şık, Ergene ve Dilovası'nda yapılan kanser araştırması sonuçları neden açıklanmıyor? Bianet, 10 Nisan 2018, https://m.bianet.org/bianet/saglik/195967-ergene-ve-dilovasi-nda-yapilan-kanser-arastirmasi-sonuclari-neden-aciklanmiyor.

Nihayetinde Cumhuriyet'teki yazılarım çıktı.[9] Sağlık Bakanlığı yazılı bir açıklamayla yanıt verdi. Açıklamada, "*Söz konusu projeyle ilgili raporlama çalışmaları halen devam etmektedir. Bakanlığımızın açıklamaktan kaçındığı herhangi bir rapor söz konusu değildir ve haberdeki iddialar gerçeği yansıtmamaktadır. Projenin tamamlanmasından sonra çalışmalar bir bütün olarak değerlendirilecek ve gereği yapılacaktır"* ifadeleri yer alıyordu. Bakanlık aynı gün hakkımda savcılığa bir suç duyurusunda da bulunmuştu. Yaptığı açıklamada araştırmanın gizli olmadığını ifade eden bakanlık, savcılığa gönderdiği yazıda bakanlık ile araştırmacılar arasında imzalanan gizlilik sözleşmesine uymadığımı belirterek, *"göreve ilişkin sırrı açıklama (TCK 258)", "yasaklanan gizli bilgileri temin etme (TCK 334)" ve "yasaklanan gizli bilgileri açıklama (TCK 336)"* suçlamalarından hakkımda dava açılmasını talep ediyordu. Bakanlık gizli kalması gereken bilgileri açıklayarak halkta korku ve panik yarattığımı; Türkiye'nin meyve ve sebze ihracatına balta vurduğumu da suçlamalarına eklemişti.

Suç duyurusu sonrasında önce Terör ve Örgütlü Suçlar Soruşturma Bürosu Savcılığı ve sonra Basın Suçları Soruşturma Bürosu Savcılığı tarafından iki farklı soruşturma açıldı. Her iki savcılığa da ifade verdim. Bir süre sonra TCK 258, TCK 334 ve TCK 336'dan dava açıldı. İlginç olan, TCK'nın 334 ve 336 numaralı maddelerinde yer alan suçlamaların "*Devlet Sırlarına Karşı Suçlar ve Casusluk*" başlığı altında yer alması ve suçlamaya dayanak yapılan araştırmanın bu kapsamda yer alan maddelerle en küçük bir ilgisinin bulunmamasıydı. Her iki savcılığın da yazdığı iddianame aynıydı. Basın Suçları Soruşturma Bürosu savcılığının iddianamesi ile dava açıldı. Dava süreci 15 ay cezayla sonuçlandıktan sonra Terör ve Örgütlü Suçlar Soruşturma Bürosu'ndaki soruşturmanın kapatıldığına dair bir yazı yargılandığım mahkemeye gönderildi.

[9] Yazı dizisi Cumhuriyet'te şu başlıklarla yer aldı: *"Türkiye'yi kanser eden ürünleri devlet gizledi, biz açıklıyoruz"* (16 Nisan 2018). *"Bakanlık gizledi, Cumhuriyet açıklıyor 2: Hangi sebzede arsenik, hangi suda tarım ilacı var"* (17 Nisan 2018). *"Suyumuzu da zehir ettiler"* (18 Nisan 2018). *"Bakanlığın gizlediği açıklama: İşte suyu içilemez 52 bölge!"* (19 Nisan 2018).

Dava süreci, destek ve dayanışma

CHP Kırklareli Çevre Komisyonu üyeleri gazetede yazılarım çıktıktan sonra benimle bağlantı kurdular. Komisyon ildeki kamu kurumlarını ziyaret ederek, bakanlığın araştırma sonuçları ışığında halk sağlığını korumaya yönelik ne gibi çalışmalar yapıldığı hakkında bilgi edinmeye çalıştı. Bu konudaki çabaları bakanlığın üst bürokrasisine kadar uzandı. Ancak bir sonuç elde edemediler. Edindikleri izlenim bakanlığın herhangi bir şey yapmadığı oldu.[10]

Dava süreci öncesinde çeşitli kişi ve kurumlarla bir araya geldik. Barış Akademisyenleri, Türk Tabipler Birliği'ne bağlı odalar, araştırmanın yapıldığı iller başta olmak üzere çeşitli illerin baroları, TMMOB bünyesindeki çeşitli meslek odaları, İnsan Hakları Vakfı, sendikalar, gıda ve çevre örgütleri dava süreci boyunca destek oldular.[11] Academics at Risk Platform, US National Academy of Sciences, Front Line Defenders,[12] Collegium Ramazzini,[13] Reporters Without Borders,[14] Amnesty International,[15] Union of Concerned Scientists, PEN America,[16] Pesticide Action Network – UK[17], ARTICLE 19,[18] ve National Writers Union dava süreci boyunca destek veren kurumlardı.

---

[10] https://www.gazeteduvar.com.tr/turkiye/2018/09/30/chp-raporu-trakyanin-yuzde-90i-kanser-riski-altinda

[11] Destek olan kişi ve kurumlara bir kez daha teşekkür ediyorum.

[12] Bülent Şık (Academics for Peace), bkz. https://www.frontlinedefenders.org/en/profile/bulent-sik.

[13] Collegium Ramazzini supports the work of Dr. Bülent Şık, Turkey, 26 Eylül 2019, https://www.collegiumramazzini.org/news/detail/183.

[14] Turkish public health whistleblower sentenced to 15 months in jail, bkz. https://rsf.org/en/news/turkish-public-health-whistleblower-sentenced-15-months-jail.

[15] Charges against whistleblower who exposed public health dangers must be dropped, 25 Eylül 2019, bkz. https://www.amnesty.org/en/latest/news/2019/09/turkey-charges-against-whistleblower-who-exposed-public-health-dangers-must-be-dropped/.

[16] PEN America Writers at Risk Database, bkz. https://pen.org/writers-at-risk-database/?ajax_s=b%C3%BClent%20%C5%9F%C4%B1k.

[17] In defence of Bülent Şık, Pesticide Action Network-UK, 25 Eylül 2019, bkz. https://www.pan-uk.org/in-defence-of-bulent-sik/.

[18] Davanın detaylı bir hukuki analizi Article 19 tarafından yapıldı: Expert opinion on the charges against academic Bülent Şık, 26 Eylül 2019, bkz. 19 https://www.article19.org/resources/turkey-expert-opinion-on-the-charges-against-academic-bulent-sik/.

Dava başlamadan önce İstanbul Tabipler Odası bir panel düzenleyerek çok sayıda kurumu bir araya getirdi. Panelden birkaç gün önce bir araya gelerek, panelde ve dava sürecinde hangi konuların öne çıkarılabileceğini ele aldık. İfade özgürlüğü, akademik özgürlük, üniversite özerkliği, halk sağlığı, kamuoyunun bilgi edinme hakkı gibi çeşitli konuları tartıştık. Bakanlığın yaptığı araştırmanın odak noktasında çocuklar yer alıyordu. Kanser başta olmak üzere çeşitli hastalıkların yaşadığımız çevre ile yakından bağlantısı var. Çevre kirliliğinin yoğun olduğu bölgelerde yaşayan insanların çeşitli hastalıklara yakalanma ihtimalleri artıyor. Özellikle doğum öncesi, yeni doğan ve ilk çocukluk, toksik kimyasalların olumsuz etkileri açısından en hassas dönemler. Bu nedenle araştırma sonuçlarının bütün yaş gruplarındaki insanları ilgilendirmesine rağmen, araştırmadaki en kırılgan grubun çocuklar olduğunu ve avukatlarla duruşma sürecinde çocuk sağlığını korumayı odak noktaya koyan bir savunma üzerinde çalıştığımızı söyledim. Dava sürecinin iktidar-muhalefet ayrışması üzerinden yürümesini, "*biz ve onlar*" çatışmasına dönmesini istemiyordum. Çevre ve insan sağlığını korumanın önemini çocuklar üzerinden anlatarak herkese seslenen bir politik dil oluşturmaya çalışacağımızı belirttim.

Bakanlık araştırmasının özü itibariyle politik olduğu ve sadece çocukların geleceğini korumaya yönelik bir söylemi dolaşıma sokabilmenin bile fazlasıyla politik bir tutum olduğu üzerinde anlaştık. İktidarın baskısına ifade özgürlüğünü, akademik özgürlüğü, halk sağlığını ama en çok da çocuk sağlığını korumaya odaklanarak direnecektik. Uzun tartışmalardan sonra *"Dünyamız Zehirlenmesin"* adı ile İstanbul Tabipler Odası'nda düzenlenecek panelin bilimsel yayın ve ifade özgürlüğü, halkın bilgi edinme hakkı, çevre, insan ve çocuk sağlığı odağında düzenlenmesine karar verildi.[19] Tartışmalarımızın odak noktasında yer alan bu konular duruşmalarda da en çok dile getirilen konular oldu. Ayrıca "*Çocuklar Zehirlenmesin*" adını taşıyan

[19] Evin Arslan, Bülent Şık ile Dayanışma Paneli: "Dünyamız Zehirlenmesin", Bianet, 4 Şubat 2019, https://m.bianet.org/bianet/saglik/205170-bulent-sik-ile-dayanisma-paneli-dunyamiz-zehirlenmesin.

HALK SAĞLIĞI ARIŞTIRMASININ
KANSER RİSKİ SONUÇLARINI
KAMUOUYLA PAYLAŞTIĞI İÇİN

12 YILLA YARGILANAN BÜLENT ŞIK'IN DAVASI ÖNCESİ ÇAĞLAYAN'DA BULUŞUYORUZ

BASIN AÇIKLAMASI

7 ŞUBAT, PERŞEMBE 10:00

İSTANBUL ADLİYESİ

bir Twitter hesabı *(@zehirlenmesin*) oluşturulması; medya ile sosyal medyada *#ÇocuklarZehirlenmesin* etiketi ile bilgilendirme ve kampanya çalışmaları yapılması kararlaştırıldı.

İlk duruşma 7 Şubat 2019 tarihinde yapıldı. Çeşitli illerin, özellikle de araştırmanın yapıldığı illerin barolarını temsilen gelen baro başkanlarının davaya müdahil olmaları çok kıymetliydi. Özellikle de Kocaeli, Tekirdağ, Kırklareli, Edirne Barosu başkanları yaşadıkları kentlerde yıllardır çevre kirliliğine karşı yürütülen ama sonuçsuz kalan mücadelelerden, halkın sağlığının nasıl bozulduğundan yer yer kendi deneyimlerini de örnekleyerek söz ettiler. Savunma makamının ilk talebi soruşturmanın genişletilmesiydi. Bu çerçevede Sağlık Bakanlığı'nın araştırma sonuçlarını mahkemeye göndermesi ve araştırmanın ortaya çıkardığı halk sağlığı sorunlarını çözmek için ne yaptığını açıklamasına yönelik talepler tamamen reddedildi. Savunmaların odak noktasında ise bir bilim insanının kamuoyunu aydınlatma hak ve yükümlülüğü çerçevesinde hareket etmesi ve sahip olduğu bilgileri bilimsel etik kurallar süzgecinden geçirdikten sonra yayımlamasının akademik özgürlüklerin yanı sıra, ifade ve basın özgürlüğü kapsamında olduğu yer alıyordu. 1988 yılında Lima'da toplanan Dünya Üniversiteler Servisi (WUS) 68. Genel Kurulu'nun açıkladığı ve "*Lima Bildirgesi*" olarak bilinen metnin, tüm dünyada üniversitelerin bilimsel özerkliği için referans metin niteliğinde olduğu belirtildi. Bildirge'nin 6. maddesi şöyledir:

> Akademik çevrenin araştırma işlevi ile ilgili tüm üyeleri bilimsel araştırmanın evrensel ilke ve yöntemlerine tabi olarak, herhangi bir müdahaleye maruz kalmaksızın araştırma çalışmalarını sürdürme hakkına sahiptir. Bu kişiler aynı zamanda araştırmalarının sonuçlarını başkalarına özgürce iletme ve sansürsüz yayınlama hakkına da sahiptir.[20]

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 2. (Yaşama hakkı) ve 8. (Özel hayatın ve aile hayatının korunması) başlıkları ile yakından ilgili olan T.C. Anayasası'nın 56. Maddesinin devlete, *"herkesin*

[20] Lima Bildirgesi hakkında ayrıntılı bir tartışma için bkz. Adnan Gümüş ve Nejla Kurul, Üniversitelerde Bologna Süreci Neye Hizmet Ediyor, Mart 2011, http://egitimsen.org.tr/wp-content/uploads/2015/07/fa998e2021b7d94_ek.pdf.

Basın açıklaması, 7 Şubat 2019

Adliye, 7 Şubat 2019

sağlıklı bir çevrede yaşamasını sağlamak ve çevre sağlığını korumak için önlem almak" yükümlülüğünü yüklediği belirtildi. Ancak devletin bu yükümlülüğe aykırı davrandığı ve elindeki bilimsel bilgileri gizlediği ifade edildi. Halk sağlığının tehdit altında olduğunu gösteren bulguların Aralık 2015'ten bu yana bakanlığın elinde olduğu, ancak aradan geçen 2,5 yıl içinde bu bulguların kamuoyuyla paylaşılmamasının ve gerekli önlemlerin alınmamasının kamu yararına açıkça aykırı bir tutum olduğu, önlem alınmadan geçen zamanın insanların ve doğanın aleyhine işlediği de dile getirildi.

Ben ilk duruşmadaki beyanımda[21] şunları söyledim:

> Gazeteye yazdığım yazılarda topluma verdiğim bilgileri bir yerden ya da bir başkasından temin etmedim. Kamuoyuna açıkladığım bilimsel bilgiler esas olarak proje ekibinde yer alan araştırmacılardan biri olduğum için bende mevcuttu. Gıdalar ve sularla ilgili olarak yapılacak araştırmaların planlanması, analiz yöntemlerinin oluşturulması, analizlerin yapılması ve yapılan analizler sonucunda elde edilen verilerin değerlendirilmesi araştırma projesindeki asli işimi oluşturmaktaydı. Dolayısıyla açıkladığım bilgiler elimde bulunan araştırma verilerini kendi uzmanlık alanımda sahip olduğum bilimsel birikim ışığında yorumlayarak oluşturduğum bilgilerdi.
>
> ... bir akademisyenin bilimsel bir araştırmaya ait bilgileri açıklaması için çalışmanın tamamlanmış olması gerekmemektedir. Halk sağlığı ile ilgili çalışmalar yıllarca sürebilir ve böyle uzun süren çalışmalardan elde edilen bilgiler halkın uyarılmasını, ilgili kamu kurumlarının önlem almasını gerektiriyorsa ara raporlarla elde edilen bilgileri açıklamak olağan ve doğru bir yaklaşımdır.
>
> Ortada telafisi imkânsız zararlar doğurma olasılığı bulunan bir durum varsa halk sağlığı ya da çevre sağlığı gibi geniş toplum kesimlerini ilgilendiren konularda yapılan araştırmalardan elde edilen bilgileri açıklamak bir gerekliliktir. İnsanların nasıl bir durumun içinde olduklarını bilmeleri en doğal haklarıdır. Bilgi edinmek, sorunları doğru tespit etmek ve bu sorunları nasıl çözeceğimizi konuşabilmek ya da kısaca söylemek gerekirse kamusal bir tartışma ortamı yaratabilmek için de mutlak bir gerekliliktir.

[21] Araştırma projesi ile ilgili bazı yeni bilgileri dava sürecinde edinebildim. Duruşmaları bu bilgileri açıklayabilmek için bir platform olarak kullandım ve bu nedenle savunma sürecinin SEGBİS ile kayıt altına alınması çok önemliydi. SEGBİS kaydı alınması için avukatlarım çok çaba gösterdiler.

Duruşmalarda bakanlığın yürüttüğü araştırmanın, ülkemizde kanımca bir ilk olarak görülmesi gereken bir yönünden söz ettim:

> Araştırmada insanlarda, özellikle de bebek ve çocuklarda hormonal ve nörolojik sisteme zarar veren kimyasal maddelerin büyük bir kısmı araştırılmıştı. Dolayısıyla bebek ve çocuk sağlığı açısından Sağlık Bakanlığı'nın yürüttüğü çalışma çok önemlidir. Araştırmadan elde edilen bilgiler kamu kurumlarının yıllardır süregelen ihmali ve şirketlerin kural tanımazlığı nedeniyle ortaya çıkan kimyasal kirliliğin hangi yerleşim noktasında ve ne düzeyde olduğunu, kirletenlerin kim olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Araştırmanın ortaya çıkardığı vahim sonuçlar karşısında Sağlık Bakanlığı insan ve özellikle de çocuk sağlığını korumak için neler yapmıştır sorusunu ise sadece ben değil, duruşmaya katılan avukatlarım da dile getirdi.

> Ülkemizin toprağıyla, suyuyla, havasıyla, bitki örtüsüyle yaşanabilir olma niteliğini kaybetmemesi için çabalamak bir bilim insanı olarak sorumluluklarımızdan biri. Toplumun sağlığı ve geleceği için yapılandırılmış kamu kurumlarının görevlerini yerine getirmelerine yardımcı olmanın ama bu kurumlar görevlerini layıkıyla yapmadıklarında, o kurumlara sorumluluklarını hatırlatmanın da bir bilim insanının en temel sorumluluklarından biri olduğuna inanıyorum. Bir bilim insanı şirketlere veya kurumlara değil öncelikle topluma karşı sorumlu. Toplumun sağlığı ve geleceği şirketlerin ya da kurumların kısa vadeli çıkarlarına emanet edilemeyecek ölçüde önemli. Her şeyden önce çocuklara karşı sorumluyuz; hiçbir kişinin ya da kurumun çocukların sağlığını bozma, geleceğini gasp etme hakkı yok çünkü.
>
> Sağlık Bakanlığı'nın yürüttüğü araştırma … sadece sorun tespiti yapmıyor; aynı zamanda araştırma bölgelerinde tespit edilen kirlilik sorununu nasıl çözeceğiz sorusuna da yanıtlar içeriyor. Dolayısıyla araştırmadan elde edilen bilgilerin gizlenmesi çözümler üzerine sağlıklı tartışmalar yapılamamasına neden oluyor ve bu durum da bir toplumsal zarar olarak görülmelidir.
>
> Yazdığım yazılarla gizli tutulan bu halk sağlığı çalışmasından kamuoyunu haberdar etmeyi, toplumu bilgilendirmeyi, sorunları çözmekle mükellef kamu kurumlarını harekete geçirmeyi amaçladım. Duruşmalarda da dile getirdiğim gibi araştırma projesinden elde edilen bilgileri açıklamayı anayasal bir hak olan ve çeşitli uluslararası sözleşmelerde dile getirilen insanların sağlıklı bir çevrede yaşama

> haklarının bir savunusu olarak görüyorum. Bilim insanlarının yanı sıra, devletin de toplumu yaşam ve sağlık hakkına yönelik tehditler konusunda bilgilendirme yükümlülüğü bulunmaktadır.

Duruşmalara bakanlıktan herhangi bir yetkili ya da avukat katılmadı. Mahkeme, bakanlığa bir yazı göndererek çalışmanın gizli olup olmadığını sordu. Bakanlıktan somut bir yanıt gelmedi. Bakanlık mahkemeye araştırmaya katılırken imzaladığım ve içinde verileri açıklamaya yetkim olmadığını belirten hükmün de bulunduğu sözleşmeyi gönderdi. Yargılama süreci sonunda o hüküm dikkate alındı ve "*Göreve ilişkin bilgilerin açıklanması*" suçundan bir yıl üç ay hapis cezası verildi. Hükmün açıklanmasını geri bırakma teklifini kabul etmedim.

Şubat 2021: Bulunduğumuz yer

Sağlık Bakanlığı'nın şikâyeti üzerine açılan dava 26 Eylül 2019 tarihinde bitti. Verilen cezaya itiraz ettik. Dava dosyası şu an Yargıtay'da ama henüz bir karar çıkmadı. Bakanlığın araştırma sonuçlarının gizli olmadığını ve değerlendirme süreci bittiğinde sonuçların kamuoyuna açıklanacağını ifade etmesinin üzerinden ise üç yıldan fazla zaman geçti.

Yaşadıklarımı bireysel bir mesele olarak değil; iş başındaki siyasal iktidarın çevre ve insan sağlığına zarar veren, doğal hayatı tahrip eden, kamusal hayatı baskı altına alan icraatlarına yönelik eleştirel görüşlerin dile getirilmesini baskılamaya yönelik totaliter tutumunun bir yansıması olarak görüyorum. Bu konuda baskı gören ne ilk, ne de son akademisyenim. Kamu refahını, toplumsal barışı, insan haklarını ve ekolojik hayatın zarar görmemesini ilke edinerek çalışmalar yapan akademisyenlere yönelik baskının yıldan yıla arttığı da bir gerçek. Barış Akademisyenlerine yönelik sert tutum bunun en açık örneklerinden biri. Ancak bu baskıcı tutumun sadece siyasal iktidardan kaynaklanmadığı da çok açıktır. Kanımca akademik hayatı oluşturan kurumların ve elbette o kurumsal geleneklerin birer yaratıcı faili olarak akademisyenlerin iktidara eklemlenen bir toplumsal

#HalkSağlığıSırOlamaz

#ÇocuklarZehirlenmesin

#Susamam

#BülentŞık

Bülent Şık'ın açıkladığı bilgiler gizli bilgi değildir;
Topluma açıklanması zorunlu bilgilerdir.
Bizler halk sağlığından yana tarafız ve
Bülent Şık'ın yanındayız...

www.dunyamizzehirlenmesin.org

www.cocuklarzehirlenmesin.org

ÇOCUKLAR ZEHİRLENMESİN İNİSİYATİFİ

26 EYL 2019 14.00
Çağlayan Adliyesi
2. Asliye Ceza Mahkemesi

#HalkSağlığıSırOlamaz
#ÇocuklarZehirlenmesin
#Susamam
#BülentŞık

Bülent Şık'ın Açıkladığı Bilgiler Gizli Bilgi Değildir; Topluma Açıklanması Zorunlu Bilgilerdir!

Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin 352/1-a maddesi gereğince **"Halk sağlığının korunması ve geliştirilmesi, hastalık risklerinin azaltılması ve önlenmesi için çalışmalar yapmak"** Sağlık Bakanlığının en öncelikli görevidir. 1593 Sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanununun 1 ve 2. maddesi uyarınca toplum sağlığını korumak ve geliştirmek, gelecek nesillerin sağlıklı olarak yetişmesini sağlamak devletin ödevidir ve bu ödevin Sağlık Bakanlığı tarafından ifa edilmesi gerekir.

ÇOCUKLAR ZEHİRLENMESİN İNİSİYATİFİ

www.dunyamizzehirlenmesin.org

www.cocuklarzehirlenmesin.org

tahayyül içinde "*düşünüyor ve eyliyor*" olmalarının da payı büyük. Üniversitelerin özellikle de fen bilimleri bölümlerinin piyasadaki şirketlerin gönüllü-hevesli araştırma-geliştirme birimlerine dönüştüğünü düşünüyorum. Yapılan araştırmalarda "*toplum*" sözcüğünün yerini "*piyasa*", "*kamu refahı*" sözcüğünün yerini "*inovasyon*" sözcükleri aldı desem çok mu ileri gitmiş olurum? Kamu refahını, toplumsal eşitsizlikleri, iklim krizine yol açan süreçleri, doğal hayatın tahribini, çevre kirletilmesini hiç mesele yapmadan akademik kariyer yapmak, örneğin gıda güvenliği ya da beslenme çalışabilmek mümkün. Tam da bu noktada çok kritik bir soru önümüzde duruyor: Ne için bilim yapıyoruz? Kendi kariyerimiz için mi?

Bakanlık araştırmasının sonuçlarına dair bir bilgi kamuoyuyla paylaşılmadı. Mahkeme sürecinde savunma avukatlarının ve barolaı temsilen gelen avukatların hemen her duruşmada dile getirdikleri, "*insan ve çevre sağlığına zarar veren bu durumun çözümü için kamu kurumları ne yapıyor?*" sorusu yanıtsız kaldı. Hâlâ da bir yanıt verilmedi. "*Bu araştırma niçin yapıldı?*" sorusu da havada kaldı. Havada kalmayan tek şey Sağlık Bakanlığı'nın 16 farklı araştırma projesinden oluşan çalışmasında görev alan onlarca akademisyenin görev aldıkları araştırma projelerinin isimlerine akademik özgeçmişlerinde tek tek yer vermeleri oldu.

Araştırma sonuçlarını yazdığımda bir tepki olacağını tahmin ediyordum. Yaptığım değerlendirmeler yanlış olsaydı bunun akademik açıdan yükü benim için çok daha ağır olurdu. İnsanları yanıltmış olurdum, bakanlık o yanlışlığa kilitlenirdi ve belki yaptığım açıklama güme giderdi. Tereddütlerim en çok bu konu ile ilgiliydi ve o nedenle doğru sonuçları elde edebilmek için verileri çok kontrol ettim. Bakanlık açıkladığım bilgilerin hiçbirini yalanlamadı. Bu noktada yaptığım açıklamanın çok kısmi olduğunu bakanlıkta çok daha büyük bir veri yığını olduğunu belirtmeliyim.

Yaşadıklarıma rağmen yaptığım şeyden hiç pişmanlık duymadım. Aksine sonuçları yazabilmiş, duyurabilmiş olmak üzerimden büyük bir vicdani yükü aldı. İbsen'in oyununda Dr. Stockmann çıkar

çevreleri ile mücadelesinde bir kazanım elde edemez. Kentin iktidar çevresini oluşturan küçük bir azınlığın çıkarlarını korumaya yönelik söylemler, kamunun çıkarlarını korumaya çalışan doktorun bireysel söylemine kıyasla kamuoyuna daha kolay ulaşır. Dr. Stockmann neredeyse bütün arkadaş çevresini yitirmesine, işinden ve evinden çıkarılmasına, güvencesiz bir gelecekle tehdit edilmesine ve tüm ailesiyle birlikte başka bir şehre gitmeye zorlanmasına rağmen kalıp mücadele etmeyi seçer. Tek başına kalsa da direnmek için gerekli gücü haklı olduğunu bilmekten alır: "*Bu dünyada en kuvvetli insan, tam anlamıyla tek başına olan insandır,"* der. Eşinin ve çocuklarının Dr. Stockmann'a verdikleri destekle oyun sona erer.

Araştırma sonuçlarını açıkladıktan sonra karşıma çıkacak olası sorunları tek başıma göğüslemeyi göze almıştım. Ama ne mutlu ki, dava süreci boyunca hiç tek başıma kalmadım. Dr. Stockmann'ın yaşadıkları ile benim yaşadıklarım arasındaki kritik farklılık da buydu. Beni yalnız bırakmayan sadece ailem değildi. Dostlar, Barış Akademisyenleri ailesi, bazıları akademik hüviyete sahip uluslararası örgütler, çeşitli meslek örgütleri, barolar, çok sayıda sivil toplum örgütü ve elde kaldığı kadarıyla özgür basın dava sürecinde beni hiç yalnız bırakmadı. Araştırma yapılan bölgede yaşayan çok sayıda kişinin beni aradığını da söylemeliyim mutlaka. Bir mağduriyet duygusu içinde hiç olmamıştım zaten, ama gerek yurt içinden ve gerekse yurt dışından gelen yoğun destek ve dayanışma iyi bir şey yapmış olduğuma dair duygularımı pekiştirdi. Bu noktayı biraz daha açmam gerekiyor; aksi takdirde destek ve dayanışmanın sadece benim kişisel tavrıma değil davanın niteliğine de yönelik olduğu kolayca gözlerden kaçabilir.

Yoğun endüstriyel kirliliğin yol açtığı halk sağlığı sorunları sadece Ergene Nehri havzasında ve Kocaeli bölgesinde değil ülkemizin başka bölgelerinde ve dünyanın çeşitli bölgelerinde de gözlenebilir. Toksik kimyasal maddelerin yol açtığı kimyasal kirliliğin sadece küçük bir kısmı doğal süreçler sonucu gerçekleşir. Çoğu durumda bu kimyasal maddeleri doğal hayata atan-bırakan-bulaştıran

(şirketler) ve buna göz yuman (devletler, kamu kurumları) failler vardır. Ancak toplumsal hayatın içinde bu faillerin etki alanını sınırlamayı, yol açtıkları zararı tespit etmeyi ve önlemeyi amaç edinmiş en azından 50 yıllık bir geçmişe sahip bir çevre-ekoloji hareketinin olduğu da bir gerçektir. Bu hareketin akademik kurumların içinde de kendine bir yer edindiği söylenebilir. Dolayısıyla sadece yıkım ya da zarar oluşturan failler değil yıkımı önlemeye çalışan, koruyucu-onarıcı bir eylem repertuarına sahip çeşitli öznelerin olduğu da gözden kaçırılmamalıdır.

Dava sürecinde dayanışma gösteren çeşitli kurumların eylemlerinde sadece yıkıma yol açan faillerden söz edilmedi; aynı zamanda o yıkıma karşı gösterilen direniş de hatırlatıldı, ortak geçmiş yeniden dile getirildi. Benim yargılandığım dava ile 2011 yılında Onur Hamzaoğlu'nun yargılandığı dava arasında; Onur Hocanın davası[22] ile kamu refahını, çevre sağlığını dert edinen çeşitli kişilerin ve kurumların ve elbette elde kaldığı kadarıyla özgür basının çalışmaları arasında sadece yurt içi ile sınırlı kalmayan güçlü bağlar ya da bir tür süreklilik ilişkisi var. Kişileri ve kurumları geçmişe doğru uzanarak birbirine bağlayan bir süreklilik ilişkisi bu. Dayanışma bir bakıma o süreklilik ilişkisine, o ortak geçmişe ve eylem hafızasına sahip çıkmaktır. Hatırlamak, hatırlatmaktır. Bizi birbirimize bağlayan ve güçlü kılan da kanımca budur.

[22] Bkz. http://onurumuzusavunuyoruz.com/dilovasi-olayi/39-genel/belgeler/156-onur-hamzaoglu-dilovas-olay.

Adliye, 26 Eylül 2019

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

marmara üniversitesi akademisyenleri

Korku İklimi, Entrikalar, İhraçlar ve Sivil Ölüm

Serdar M. Değirmencioğlu

Bu derlemeyi hazırlarken birçok akademisyenin kendi deneyimlerini yazmakta zorlandıklarını gözlemledik. Bu şaşırtıcı tutukluğun birçok nedeni olabilir. Fakat hiç kuşkusuz, bu nedenlerin biri yaşananların korkunçluğu ve karmaşıklığı olsa gerektir. Baskı rejimi tarafından ülke çapında yaygınlaştırılan polis devleti mekanizması, üniversitelerde korku iklimi yaratılmasını ve entrikaları kolaylaştırdı; polis, jandarma ve yargı mekanizması içindeki kadrolaşma ise kurulan baskının daha da etkili olmasını sağladı. Muhaliflere karşı ülke çapında kullanılan ihbar, soruşturma, takip, gözetleme gibi araçlar üniversite içerisinde de kolayca devreye sokulur oldu.

Bu bölümde yer alan ilk yazıda İrfan Mukul, küçük bir kentte yeni oluşturulan kamu üniversitesinin içinde oynanan oyunlara ışık tutuyor. Mukul, rejimin "*piyasacı üniversite*" anlayışıyla şekillendirdiği bu kurumun, kent içerisinde de tarihsel bağlamından koparılarak bir kazanç ve istihdam kapısı olarak görüldüğüne dikkat çekiyor. Başka kentlerde de benzer şekilde kurulan ve bir çıkar kapısı olarak sunulan üniversiteler ile köklü üniversiteler arasında dağlar kadar fark olduğunu, yine kendi deneyimlerinden yola çıkarak gözler önüne seriyor.

Basit çıkar hesaplarıyla kurulan bir üniversite içerisinde bilimin ne kadar önemsendiği veya demokratik bir işleyişin olup olmadığı önemli olamayacağı için, üniversitelilerin bir nükleer santral kurulması girişimine karşı çıkması ve bu sorunu kent gündemine taşımak

istemesinin ilgiden çok tepki çekmesi şaşırtıcı değil. Mukul, kendi çıkarları ve kariyeri yerine kamu yararı ve bilime odaklanan bir öğretim üyesinin bir hedefe dönüştürülüşünü, sahte bir ihbar gerekçe gösterilerek telefon dinlemeyi de içeren bir susturma çabasının nasıl işletildiğini gözler önüne seriyor. Bu süreçte, rejimin üniversite içerisindeki uzantıları (yöneticiler, soruşturmacılar, idari personel) ve onlarla tarikat bağları olan öğrenciler de rol alıyor. Mukul, kendisine yönelik komplonun bir izini, çalıştığı fakültenin otobüs durağında buluyor: "*İrfan'a, Evrime ve Bilime Hayır!*" Mukul, bir öğretim üyesinin çevresini saran entrika ağına karşı onurlu direnişini anlatırken, sendikal örgütlenmenin önemine de dikkat çekiyor.

Üniversitelerde korku iklimi yaratmayı ve entrikalar çevirmeyi kolaylaştıran polis devleti aygıtlarının son 20 yıl içerisinde üniversitelere verdiği zararın ne kadar büyük olduğunu hesaplamak çok zor. Ama çok açık ki, bu zararın anlaşılması için kişisel yaşantıların yakından ve derinlemesine incelenmesi gerekiyor. Bu bölümde yer alan ikinci yazıda, Hazel Başköy yaşadığı çok ağır süreci ayrıntılarıyla gözler önüne seriyor. Bir doktora öğrencisi olan Başköy'ün karşısına çıkarılan ve bir karabasanı andıran entrika, birkaç önemli noktayı görünür kılıyor. Görülüyor ki, "*Yeni Türkiye*" rejiminde ihbar ve iftira araçları o denli etkili, bol ve yaygın ki, bu araçları yakından tanıyan deneyimli bir kişi, tek başına, güçlü bir korku ve tuzak zinciri oluşturabilir. İkincisi, bu tür bir çaba özellikle ve öncelikle savunması az olanları, yani en güvencesiz ve en deneyimsiz olanları (lisans, yüksek lisans ve doktora öğrencilerini, asistanları, genç öğretim elemanlarını) ve sendikalı olmayanları etkiler.

Üçüncüsü, korku iklimi ve tuzaklar kamu üniversitelerine özgü değil; özel üniversitelerde de kolayca devreye sokulabilir. Bu nokta önemli çünkü daha en baştan güvencesizliği kurumsallaştırmak için devreye sokulan özel üniversitelerde korku iklimi, çalışma rejiminin ayrılmaz bir parçasıdır. Başköy yazısında, üniversitelere verilen zararın ne kadar derinlere işlediğini, kendisini desteklemeyen ve aslında görevlerini kötüye kullanan doktora danışmanları, jüri üyeleri,

enstitü müdürleri vb. kişilerin tutumlarında gözler önüne seriyor. Başköy, entrikalara maruz bırakılan bireylerin yaşadıkları yıkımları ve bu yıkımlara rağmen nasıl direniş ürettiklerini anlamak açısından da önemli ipuçları sunuyor.

Bu bölümde yer alan üçüncü yazı, son 20 yıl içerisinde üniversitelerde yaygınlaştırılan baskı, yıldırma ve entrikaların ülke çapına yayıldığına ve hedef alınan öğretim elemanlarının sayıca çok olduğuna işaret ediyor. Mukaddes Akdeniz'in yaşadıkları Nisan 2013'de TBMM gündemine dek taşındığı için görece bilinir bir örnek sayılabilir. Akdeniz kendi alanında kamu yararına yenilikçi çalışmalar ürettiği, sözünü sakınmadığı, haksızlıklara ve Bologna sürecine karşı direnenlerden olduğu için, üniversitenin denetimini ellerinde tutan, dönemin iktidar ortağı Gülencilerin hışmına uğrayan bir öğretim elemanı. Akdeniz'e yönelik komplo, rejimin baş propaganda malzemelerinden biri olan "*Çanakkale şehitleri*" ve "*iman zaferi*" üzerinden kuruluyor; öğrencilerin ihbarcı olarak kullanılması veya gösterilmesiyle gerçekleştiriliyor. Başlatılan yıldırılma kampanyası bir yandan üniversitede açılan soruşturma, diğer yandan Gülenci medya kanalları üzerinden sürdürülüyor.

Akdeniz'in üniversitedeki en yetkili ağızdan duydukları rejimin üniversiteler içerisinde kurduğu polis devleti anlayışını çok açık olarak yansıtıyor: Üniversitenin içerisinde sivil polisler, derslerde ajanlar var. Bu sözlerin yanına, öğrencilerin ihbarcılığa teşvik edildikleri veya zorlandıkları da eklendiğinde sınıflarda güvenli bir öğrenme ve özgür bir tartışma ortamı yaratılmasının artık olanaksızlaştığı anlaşılabilir. Akdeniz'in öyküsü, üniversitelerin çoğalması ve kaçınılmaz olarak küçülmesinin örgütlenme ve dayanışma zeminini zayıflattığını ve bu koşullarda direnmenin ne kadar güç ve yıpratıcı olduğunu anlamak açısından da çok değerli bir katkı.

Bu bölümde yer alan son yazı, AKP rejiminin başta "*liberal*" olduğu, daha sonra "*otoriter*" olmaya yöneldiğini içeren "*altın yıllar*" söyleminin ne kadar yanlış olduğunu bir kez daha gösteriyor. Ülke çapında polis devleti kurulması için büyük çaba harcandığı,

yasalarda değişiklik yapıldığı ve üniversitelerin tümüyle siyasi bir aygıt olarak kurgulandığı bir döneme "*altın yıllar*" diyenlerin özellikle okuması gereken yazısında Candan Badem, 2008 yılında kurulan bir kamu üniversitesinin daha en baştan rejimin siyasi çıkarları için kullanıldığını gözler önüne seriyor.

Tunceli Üniversitesi AKP tarafından 2007'de başlatılan "*Alevi açılımı*" kapsamında 2008'de kuruldu. 2010'da üniversite tarafından "Dersim" sözcüğü kullanılarak bir sempozyum düzenlenmesi de, sempozyum açılışında üniversitenin kurucu rektörünün yaptığı konuşma da bu "*açılım*" siyasetinin bir parçasıydı. Tıpkı diğer açılımlar gibi bu açılımın da samimi olmadığı kısa sürede anlaşıldı. Candan Badem, bir üniversitenin tümüyle siyasi hesaplarla kurulmasının nelere yol açabileceğine ve rejimin öncelikleri değiştiğinde üniversitenin de çabucak değişimler geçireceğine tanıklık etmekle kalmıyor; üniversitede kadrolaşma ve rejim uzantısı sendikanın büyümesi için yapılan çalışmaları da gözler önüne seriyor. Badem, tek adam rejiminin tepeden atadığı rektörlerin özellikle küçük üniversitelerde hızla birer küçük tek adam olmaya yönelmelerinin ve kurumu bir rant mekanizmasına dönüştürmelerinin ne kadar kolay olduğuna da ışık tutuyor.

Rejimin, kutsal "*bir lütuf*" olarak nitelendirdiği 15 Temmuz yumuşatılmış darbe girişimi ardından hemen yürürlüğe konulan olağanüstü hâl, var olan anayasal düzenin tümüyle askıya alınması için olanak sağladı. "*Olağanüstü*" hâl aslında rejimin olağan kılmak istediği işleyişti. Türkiye çapında tüm dekanların tek bir yazıyla istifa ettirilmesi, Gülencilerin kurduğu özel üniversitelerin kapatılması ve ardından yine tek bir yazı ile dalga dalga toplu ihraçların gerçekleştirilmesi bu dönemin bir "*demokrasi zaferi*" değil, bir yıkım dönemi olduğunu göstermekteydi. Artık önünde sınır kalmadığını bilen rejim, yalanları birer gerçek olarak sunabileceğini emindi. Rejim istemediği kişilere yönelik gerçek dışı bir suçlamayı artık her an kolayca üretebilir ve bu suçlamayla bağdaşmayan bir cezayı hemen uygulamaya koyabilirdi.

Hem dinsiz ve Marksist, hem de Gülen karşıtı olduğu bilinen Candan Bademʼin "*FETÖ üyesi*" olarak gösterilmesi ve kendisine ters kelepçe takılması bu bağlamda anlaşılmalıdır. Badem, kendisine yönelik küçük düşürücü soruşturma ve gözaltı sürecinden çok, rejimin OHAL/KHK hukuksuzluğundan yararlanılarak üniversite gerçekleştirilen kıyıma ve bu süreçte Gülencilerin korunduğuna dikkat çekiyor.

Bu bölümde yer alan yazılar, derleme hazırlık sürecinde sık sık duyduğumuz "*akademik olan*" ve "*akademik olmayan*" ayrımının da düşünülmesi gerektiğine işaret ediyor. Bilimsel yaklaşım, akademik söylem ve işleyişe alışkın akademisyenlerin son 20 yıl içerisinde toplumun her kesimini ve noktasını etkileyen adaletsizlik, kutuplaştırma ve çürütme siyaseti karşısında söylem ve siyaset üretmekte zorlanmalarının bir nedeni, bu akademik kalıplar olsa gerektir. Anayasal düzen yerine Candan Bademʼin "*kalıcı ve yaygın hukuksuzluk*" olarak adlandırdığı tek adam rejimi kurulduğunda, akademisyenlerin yalnızca akademik zeminleri, yani üniversiteler, ellerinden alınıp yerine "*sivil ölüm"* konulmuyor. Aynı zamanda, eşleri, çocukları, yakınları ve değer verdikleri toplumsal kurumlar da hedef alınıyor. Bu bölümdeki yazıların da gösterdiği üzere, akademisyenlerin yaşamları tümüyle değişiyor.

Kimi kalıplara takılarak yaşanan adaletsizlikleri ve acıları – kişisel veya toplumsal – yaşanırken yazamamak, aslında direnişin eksik kalması olarak görülebilir. Bu bölümdeki aktarımlar, akademik olan ve olmayan ayrımının yanıltıcı olduğu için geride bırakılması gerektiğine işaret ediyor. Bu derlemede yer alan yazılar birlikte düşünüldüğünde, akademisyenlerin kendi deneyimlerini aktarmakta yaşadıkları tutukluğun aşılması gerektiği artık çok açık. Bu deneyimlerin yazılması ve tartışılmasıyla oluşacak birikim özgür, özerk ve demokratik üniversite mücadelesinin güçlenmesi açısından büyük önem taşıyor.

Afiş: Eğitim Sen Eylül 2016

Bir Zamanlar Sinop'ta: Bilime, Evrime ve İrfan'a Hayır

İrfan Mukul

Dünyayı değiştirmek için ne çok şey gerek:
Öfke ve azim. Bilim ve infial,
Hızlı inisiyatif, uzun düşünme,
Taş gibi sabır ve sonsuz sebat,
Tekil olayı anlamak, geneli anlamak:
Ancak gerçeklikten aldığımız dersler öğretir bize
gerçeği değiştirmeyi.

Bertolt Brecht

2003 yılında İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nden Coğrafya Anabilim Dalı doktoru unvanı aldığımda sosyal bilimci potansiyelimi geliştirmek istiyordum.[1] Çünkü coğrafya öğretmeni olarak o güne kadar yaptığım, dünyanın var olan bilgisinin tekrarından başka bir şey değildi. Yine öğretmenliğim boyunca mekanların biricikliğine atfedilen abartılı vurgular, bende başka bir coğrafya anlatısının mümkün olabileceği fikrinin oluşmasını sağlamıştı. Özellikle son on yıldır yaptığım dershane öğretmenliği, sürekli olarak bilginin tekrarını içeren "*patolojik bir pedagoji*" olarak beni mutsuz ediyordu. Oysa ben bilim yapmak

[1] İstanbul Üniversitesi'nin o yıl doktora derecesi almış bütün öğrencilerinin mezuniyet töreni 23 Aralık 2003'de yapıldı. Törende konuşan Rektör Prof. Dr. Kemal Alemdaroğlu, 23 Aralık 1930'da Menemen'de asteğmen Kubilay'ın şehit düşmesi üzerinden değerlendirmelerde bulundu ve mezunlara yüksek perdeden seslenerek Kubilay gibi davranmalarını istedi. Bu sözler üzerine, zaten soğuk olan Prof. Dr. Cemil Birsel Konferans Salonu'nda ürperdiğimi hatırlıyorum. Genç akademisyen adaylarına söylenen sözler bunlar olmamalıydı…

istiyordum. Bunun için dershane öğretmenliğini bırakıp üniversitede kadro bulmalıydım.[2]

İstanbul Üniversitesi'ndeki hocalarım, "*sana burada kadro veremeyiz ama taşrada hangi üniversiteye başvurursan referans oluruz*," dediler. Ben de Samsun On Dokuz Mayıs Üniversitesi'ne (OMÜ) başvurmak zorunda kaldım. Bu üniversiteye bağlı Sinop Eğitim Fakültesi'ne 2006 yılının ocak ayında yardımcı doçent olarak atandım. Böylece akademideki serüvenim başlamış oldu. Peki, içinde yer aldığım fakat henüz derinlemesine bir bilgiye sahip olmadığım akademi nasıl bir kurumdu? Bilim yapabilecek miydim? Beklentilerime yanıt verebilecek miydi? Yaşayıp öğrenecektim.

Gelgelelim küresel kapitalizmin 1970'lerin sonunda içine sürüklenmiş olduğu krizini aşmak için başvurduğu neoliberal dönüşüm, Türkiye'de de kendisini 12 Eylül 1980 askeri darbesi sonrasında göstermişti ve üniversiteleri kontrol altına almak üzere kurulmuş olan YÖK de aynı dönüşüm sürecinin yürütücülerindendi. En genel çerçevede toplumsal olarak emeğin kayıpları artarken üniversitenin kazanımları da azalmaktaydı. Akademide göreve başladığım ortam bu bağlam içinde şekillenmişti.

Sinop'ta bir üniversite

2006 yılının başlarında ilk defa gördüğüm Sinop, 35 bin nüfuslu küçük bir balıkçı kasabası görünümündeydi. Buna karşın, Karadeniz'in Anadolu kıyılarında yer alan tek doğal liman olması nedeniyle hem erken tarihsel dönemlerin yerleşim yeri, hem de liman kenti özelliği taşıdığı için bir ticaret merkezi olmuştu. Bugün kent sokaklarında dolaştığınızda bütün bu tarihsel sürece ait yaşanmışlıkların maddi karşılıklarını ve toplumsal yansımalarını görebilirsiniz.

[2] 1987 yılında üniversiteden mezun olduktan hemen sonra 1988'de İstanbul'da Bakırköy Kemal Naci Ekşi Lisesi'nde coğrafya öğretmeni olarak göreve başladım. Yedi yıl değişik devlet okullarında görev yaptıktan sonra, en son çalıştığım devlet okulu olan Cağaloğlu Anadolu Lisesi'nden istifa edip özel dershanelerde on yıl süreyle çalıştım. Özel dershane deneyimim için bkz. İrfan Mukul, Patolojik bir pedagoji olarak özel dershaneler, Kemal İnal ve Nevzat Samet Baykal (der.), Kamusal Eğitime Tehdit: Dershaneler, Ayrıntı Yayınları, 2014.

Akademik ortamının çok zayıf ve akademik altyapısının ise yok denecek kadar az olmasına karşın, geçmişin izlerini size ulaştıran bu kentin özgün bir çekiciliğinin olduğunu hemen fark edebilirsiniz.

Göreve başladığımda, Sinop'ta OMÜ'ye bağlı Su Ürünleri Fakültesi, Sağlık Meslek Yüksek Okulu, Fen-Edebiyat Fakültesi ve Eğitim Fakültesi yer almaktaydı. Bu fakülteler, Türkiye'de 2006 yılından sonra kurulan 17 üniversiteden biri olan Sinop Üniversitesi'ni oluşturdu. Su Ürünleri Fakültesi'nde 20 üzerinde öğretim üyesi bulunurken, diğer fakülteler, bir fakültenin açılma koşulu olan, üç öğretim üyesi bulunma zorunluluğunu ancak tamamlıyorlardı. Söz gelimi Eğitim Fakültesi'nde göreve başladığımda öğretim üyesi kadrosu, ben de dahil dört yardımcı doçentten oluşmaktaydı. Bu fakültede açık olan bölümler ise; İlköğretim Sınıf Öğretmenliği Bölümü, Okul Öncesi Öğretmenliği Bölümü ve Fen Bilgisi Öğretmenliği Bölümü idi.

Yeni kurulan üniversitelerin kuruluş amaçlarının içinde, kurulduğu kente istihdam sağlamasının yanı sıra, kente gelen öğrenciler üzerinden ticari bir hareketlik beklentisi de yer almaktaydı. Kentte herhangi bir yerde öğretim üyesi olduğumu söylediğimde; "*Bu yıl toplam öğrenci sayısı kaç oldu? Yeni bölümler ne zaman açılacak?*" sorularıyla karşılaşmak olağanlaşmıştı. İnsanlar üniversiteyi tarihsel bağlamından uzak bir şekilde, öğrenciler üzerinden kazanç ve istihdam kapısı olarak görüyorlardı. Bu iç dinamiğin yanı sıra dünya genelinde akademik yapının bu dönemde aldığı biçim olan "*piyasacı üniversite*", hiç kuşkusuz ülkemiz akademisini de önemli oranda etkilemekteydi.[3]

Bununla birlikte genel anlamda bilimler, özelde ise sosyal bilimler, kapitalizmin gelişim dinamiğinin hem göstergesi hem de

[3] Hal böyleyken insan topluluklarının parçalanmışlığını dayatan, bunun sonucunda toplumlaşmanın tek yönlü ve parçalı yapıda olmasını salık veren bu sistem, insanları daha çok bir kişi, bir yer, bir iş gibi özel hususlara odaklanmaya yöneltmiştir. Onların birbiriyle ilişki içinde nasıl var olduklarını görmesini engelleyen "*rıza*" süreçleri yaratarak ve aslında bir yönüyle de bu ilişkilerden doğan sınıf, sınıf mücadelesi ve yabancılaşma gibi kavramlardan uzaklaşmasını sağlamıştır. Bu haliyle kapitalizmin bugünkü aldığı biçim, diğer bütün alanlarda olduğu gibi tartışmasız akademik hayatı da yoğun bir şekilde *etkiliyordu.*

simgesidirler. Kendi içinde karşıtlığını yaratan bu dinamik, kendini gizlemeyi de bilir. Bertell Olman'ın da işaret ettiği gibi modern üniversiteler;

> İnsana dair bütüncül bilgiyi parçalarına ayırıp bunları birbirinden yalıtık uzmanlık alanlarına, her birisi kendine has bir dile sahip disiplinlerin dar alanına sıkıştırmak ve üzerlerinde istatistiksel manipülasyon yapmanın mümkün olduğu yaşamın bu küçük alanlarına odaklanmak suretiyle bu eğilimi daha da pekiştirmiştir. Tüm bu süreçte de eşi görülmemiş bir düzeyde tüm insanlığı kuşatmasına ve insanlık üzerinde etkisini gittikçe arttırmasına rağmen kapitalizm gözden ırak tutulmuş, görünmez kılınmıştır."[4]

Hiç kuşkusuz bütüncül bilgiyi parçalara ayırıp bunları birbirinden yalıtılmış uzmanlık alanlarına ayırmanın tarihsel kökleri mevcut. Söz gelimi, sosyal bilimler ile fen bilimlerinin "*iki kültür*" adı altında yaşadığı ayrım çok daha belirgin. Bu ayrımlar günümüzde gerçekliği meydana getiren şeylerin durağan ve birbirinden bağımsız gibi algılanmasına ve buna bağlı olarak da olguların dinamik yapısının ve sistematik özelliklerinin gizlenmesine yol açar. Durum böyleyken hem bilimlerin hem de üniversitelerin toplumsal değişimlerin yönünde ya da temelinde örgütlenmiş kurumlar olduğunu söylemek mümkün. Dolayısıyla bilimlerin kuruluşu ideolojiktir ve bilimler kuruluş misyonuna halen sadıktırlar.

Üniversitenin ve bilimlerin bilimsel anlamdaki "*indirgemeci*" ve "*ideolojik*" yönünü akademisyen olarak göreve başladığım ilk günlerde deneyimledim. Nitekim ilk çalışmalarımdan birinin başlığı, "*Bilimlerin Parçalanmışlığı Karşısında Coğrafya Biliminin Bütünselliği*" idi.[5] Bunun yanı sıra İlköğretim Bölüm Başkanlığı'nı üstlendiğim için hem eğitim öğretim çalışmalarına katılıyor; hem de Anadolu'nun çeşitli yerlerinden fakültemize gelen, büyük bir kesimi kırsal kökenli ailelerin öğretmen adayı çocukları olan öğrencilerime, bilim anlatmaya çalışıyordum. Batı ve Orta Karadeniz

[4] Bertell Ollman, Diyalektiğin Dansı (Çev. Cenk Saraçoğlu) Yordam Kitap, 2006, s.43.

[5] 2007'de Taki Yılmaz ile birlikte Karaburun Bilim Kongresi'nde bu başlıkla sunulan bildirinin yeniden düzenlenmiş hali, 2008'de "*Coğrafya Biliminin Bütünselliği ya da Farklılıkların Birliği*" başlığıyla Eğitim Bilim ve Toplum dergisinde yer aldı.

ağırlıklı olmak üzere, hemen her bölgeden gelen öğrencilerim mevcuttu. Öğrencilerim arasında, bilimden ya da yeri geldiğinde evrimden bahsettikçe, gözleri ışıldayan ve bilimi anlamaya çalışan bir kesim mevcut olmakla birlikte, anlattıklarıma pasif bir direniş gösteren ağırlıklı bir kesim de vardı. Hatta bu öğrencilerimden biri ya da birkaçı fakültenin otobüs durağına, "*İrfan'a, Evrime ve Bilime Hayır*" şeklinde bir yazı yazmıştı. Bize de Lenin'e atfedilen, "*Sövgülerdeki övgüleri, alkış seslerini duyuyoruz*," sözünde olduğu gibi teselli olmak kalıyordu.

Sinop'ta nükleer gündem

Akademik danışmanlığını yaptığım OMÜ Sinop Eğitim Fakültesi Çevre Kulübü göreve başlamamdan hemen sonra kurulmuştu. Bu kulüp bir müddet sonra ağırlıklı olarak Sinop'ta kurulması düşünülen nükleer santrali gündemine aldı. Konu üzerine kulüp üyeleriyle seminer çalışmaları, bilgilendirme çalışmaları ve forumlar gerçekleştirdik. Bu çalışmalar çok yoğun ilgi gördü. Öyle ki Eğitim Fakültesi'ne kayıtlı yaklaşık 600 öğrencinin 300 kadarı kulüp üyesi oldu. Çevre Kulübü olarak Eğitim Fakültesi'nde tamamen öğrencilerin sunduğu ve benim moderatörlüğünü yaptığım bir konferans düzenledik. Halka açık bu konferansa beklentimizin çok üzerinde bir katılım sağlandı. O dönemde, bu çalışmalardan dolayı dikkatlerin üzerimizde toplandığını fark etmemiştim.

Birkaç ay sonra, 2007 Haziran ayında bir telefonla arandım. Arayan kişi jandarma astsubayı olduğunu, savcılık emriyle aradığını söyleyip ifademi almak üzere beni adliyeye çağırdı. Adliyede ilgili savcının yanına gittiğimde bana, "*Hakkınızda -daha sonra savcılık tarafından sahte bir isim olduğu anlaşılan- bir öğrenci tarafından yapılan bir şikâyet var ancak daha sonra yaptığımız tahkikat neticesinde, ki buna telefonunuzun dinlenmesi de dahil, şikâyetin asılsız olduğu anlaşıldı. Sizi buraya çağırmamın nedeni ise, dosyayı kapatabilmem için ifadenizi almam gerekiyor, konuyla ilgili söyleyeceklerinizi söyleyin,*" dedi.

Kısa süre sonra olayın iç yüzü ortaya çıktı. Sahte isimle şikâyette bulunan kişi ya da kişilerin düzenlediği isim ve soy isimde bir kişi fakültemizde öğrenci olarak yoktu ama şikâyeti düzenleyenlerin fakültedeki isim listesini iyi bildikleri anlaşılıyordu. Bu olayda asıl ilgi çekici olan ise, akademik işleyişle ilgili kısımdı: Şikâyet öncelikle, OMÜ Rektörlüğü'ne ulaşıyor. O da konuyla ilgili rektör yardımcılarından birinin imzasıyla, ön soruşturma için Sinop Eğitim Fakültesi Dekanı'na yazı gönderiyor. Dekan Erdoğan Başer de soruşturma için, dekan yardımcısı Hasan Aydın'ı görevlendiriyor.

Öte yandan, soruşturmacı Aydın'ın, dersine girdiğim tüm sınıflara giderek, adımı ve şikâyet konusunu öğrencilerle paylaşarak, öğrencilerden yazılı görüş aldığı ve bu görüşleri içeren bir dosya hazırladığını öğrendim. Bunu öğrendikten sonra, soruşturmacı dekan yardımcısına bu uygulamanın yasal olmadığını söyledim. Tüm öğrencilerin görüşlerini içeren dosyayı önüme koydu. Dosyadaki tüm görüşleri tek tek okudum. Öğrencilerimin yazdıkları, "*Hocamıza bize Sinop Üniversitesi'nin bir üniversite olduğunu hissettirdiği için teşekkür etmemiz gerekiyor*," şeklinde cümleler içeriyordu. Öğrencilerimin neredeyse tamamı, beni tanıyor olmaktan mutlu olduklarını, şikâyetlerin tamamının asılsız olduğunu düşündüklerini ifade ediyordu. Bu soruşturmadan da bir sonuç elde edemediler. Böylece bir kez daha sövgülerdeki övgüleri, alkış seslerini duymuş oldum.

Rektör seçimi

2007 yılının Temmuz ayında yapılacak olan rektörlük seçimi, üniversitenin kuruluşunu müjdeliyordu. Oysa Sinop'ta bir üniversite kurulması için fiziksel ve akademik koşullar yeterli değildi.[6]

[6] Kuşkusuz bu Sinop'a özgü bir durum da değildi. Ufuk Akçiğit ve Elif Özcan Tok'un hazırladıkları rapor bu konuda çarpıcı bulgular içerir: "Yeni üniversitelerin kurulmasıyla beraber öğretim üyelerinin sayısı da artmıştır. Bu artışın bilimsel üretime yansımasını daha net anlayabilmek için 1995-2005 ve 2005-2015 dönemleri karşılaştırılmıştır. Her iki dönemde araştırmacı sayısı 1,87 katına çıkmıştır. Buna karşılık, ilk dönemde bilimsel çalışmalar yaklaşık 6 kat artarken ikinci dönemde bu artış 2,5 kat düzeyinde kalmıştır. İlk dönem görülen ivmenin devam etmemesi üniversitelerin fiziksel ve akademik koşulları, öğrenci sayıları, düzenlemeler vb. birçok gerekçeye dayanabilmektedir." Bkz. Türkiye Bilim Raporu, TÜBA Yayınları, 2020, s.33.

Gözlemlerime dayanarak öğretim elamanlarının neredeyse tamamının, süreli yayın takip etmediklerini ve herhangi bir sivil toplum kuruluşuna üye olmadıklarını söyleyebilirim. Öğretim kadrosunun çoğunluğu Su Ürünleri Fakültesi'nde çalışmaktaydı. Fiziki yapı olarak, kurulu fakültelerin tamamı şehrin dışına dağınık bir şekilde serpilmişti. Sözgelimi daha sonra bir yıl süreyle görev yaptığım Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) 1957 yılında, olması gerektiği gibi, bir kampüs içinde kurulmuştu.

Rektörlük seçiminde yarısından çoğu Su Ürünleri Fakültesi'nde kadrolu olan 49 öğretim üyesi oy kullandı. En fazla oy alan Prof. Dr. Şevket Büyükhatipoğlu (15) ve Prof. Dr. Muammer Erdem (12) Su Ürünleri Fakültesi, Prof. Dr. Tohit Güneş (10) ise OMÜ Eğitim Fakültesi'nde öğretim üyesiydiler. Diğer 12 oy, geri kalan dört adaya birer ikişer dağılmıştı. Hatta seçimin yasal bir sürece oturtulması için yedinci adaya ihtiyaç olduğu söylendi ve seçim başlamadan hemen önce yeni bir aday bulunarak seçimlere geçildi. Dönemin Cumhurbaşkanı Sezer, Sinop CHP milletvekili Engin Altay'ın da desteklediği, Su Ürünleri Fakültesi'nde çalışan ve Fen-Edebiyat Fakültesi Dekanlığını da yürüten Büyükhatipoğlu'nu rektör olarak atadı.

Öte yandan, rektörlük seçimlerinde ilk üçe giremeyen Eğitim Fakültesi Dekanı Başer, kendisine oy vermediğim için, aynı dönemde davet aldığım ODTÜ Doktora Sonrası Araştırma Programı'na (DOSAP) gitmeme onay vermedi. Neyse ki seçimlerde desteklediğim Tohit Güneş araya girerek, Sinop Üniversitesi kurucu rektörü Prof. Dr. Ferit Bernay'a konuyu açtı ve Bernay'ın müdahalesiyle görevlendirme gerçekleşti.

ODTÜ bir üniversiteydi

Temmuz 2007'de DOSAP kapsamında ODTÜ Sosyoloji Bölümü'nde göreve başladım. Oradaki ilk izlenimim, kendi üniversitemde hiç karşılaşmadığım ya da duymadığım şekilde, herhangi bir durum karşısında; "*Hocam, siz nasıl istiyorsanız öyle olsun*," sözü oldu. Bir yıl süreyle kampüsteki bütün sosyal bilimler alanındaki

toplantı ve konferansları kaçırmadım. Özellikle tarih ve sosyoloji bölümü öğrencileri ile hemhal oldum, hocalarıyla arkadaşlık ettim. Burası yetiştiğim İstanbul Üniversitesi'nden de çok farklıydı. Burayı gördükten ve burada yaşadıktan sonra kafamda üniversitenin (*evrenkent*) nasıl olması gerektiği fikri iyice netleşmişti.[7]

Gelgelelim, üzerinde çalıştığım projenin süresi üç yıl olmasına rağmen bir yıl sonra rektör Büyükhatipoğlu'nun müdahalesiyle Sinop'a geri dönmek zorunda kaldım. Oysa projenin birinci yılı henüz tamamlanmamışken, 2008 yılının Mayıs ayında, Sinop'a gitmiş ve projedeki görevimin devamını sağlayabilmek amacıyla, Eğitim Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Levent Bat'tan (Su Ürünleri Fakültesi Profesörü), zamanı geldiğinde proje çalışmasına devam edebilmem için onay vermesini rica etmiştim. Görüşmemizde Levent Bat, Temmuz başında görev onayını vereceğini söylemişti. Ne var ki, Temmuz başında Bat beni telefonla arayarak, hemen Sinop'a gelip göreve başlamam gerektiğini bildirdi. Kendisine bu konuyu konuştuğumuzu ve bir yıllık görevlendirmemin uzatılması konusunda mutabık kaldığımızı hatırlattım. Ancak Bat, Sinop'a dönmezsem göreve başlamadığıma dair işlem başlatacağını söyleyerek kestirip attı. O halde tarafıma göreve başlama yazısı gönderilmesi gerektiğini söyledim. Telefonu yüzüme kapattı. Daha sonra rektörün de müdahale etmesiyle, projedeki görevimi yarım bırakıp Sinop'a dönmek zorunda kaldım.

Kadrolaşma

Sinop'a döndüğümde akademik kadrolarda büyük hareketlilik yaşanıyordu. Örneğin, Eğitim Fakültesi'nde üç-dört kişilik öğretim üyesi kadrosu, birden üç katına çıkmıştı. Kadroyu genişletmek ve bir sonraki seçimlerde oy devşirebilmek için farklı alanlardan kişilere dersler verdirilmeye başlanmıştı. Örneğin, fizik doktoralı bir

[7] Özellikle ODTÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümü hocalarının ve başta bu bölümün kurucusu olan Prof. Dr. İlhan Tekeli'nin yayınlarını takip etme fırsatını bulmam ve bütün bunları coğrafya disiplini ile karşılaştırmam benim için büyük kazanım oldu. Öte yandan bölüm, Beşerî Coğrafya Kürsüsü gibi çalışıyordu ve Türkiye'deki bütün beşeri coğrafya anabilim dallarından çok daha öndeydiler.

kişiye Okul Öncesi Öğretmenliği Bölümü'nde kadro veriliyor; ilahiyat doktoralı kişiler, felsefe ve sosyal bilimlerin diğer bölümlerinde görevlendiriliyordu. Sınıf Öğretmenliği programında verdiğim, Uygarlık Tarihi dersi,[8] ilahiyat doktoralı bir akademisyene verildi. Bu kişi, "*Bu sizin uzmanlık alanınız değil, neden bu dersi aldınız?*" sorusunu, "*Rektörün izniyle*," şeklinde yanıtlamıştı.

Tüm bunlar, kendilerine göre "*ahlaki düzen*" kurmaya ve yaygınlaştırmaya çalışan grupların çatışması ya da yönetime hâkim olan tarafın dayatmalarından kaynaklanıyordu. Öte yandan bu düzen arayışlarını hâkim neoliberal anlayış şekillendiriyordu. Sonuç olarak bilimsellik kaygısıyla atılmış adımlar, tüm bilimsel çabalar bu süreçten olumsuz etkileniyordu.

Büyükhatipoğlu 2007'de rektörlüğe atandığı sırada üniversitelerde yoğun bir şekilde türban tartışmaları başlamıştı. Türban karşıtı grupta yer almasına karşın Büyükhatipoğlu, 2011 yılında Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün imzasıyla rektör olarak atanabileceğini düşünüyordu. Bu amaçla kendi döneminde 34 öğretim üyesi kadrosuna onay verdi ve kadrolaşmaya yol açmış oldu. Büyükhatipoğlu, 2011'deki toplam 83 öğretim üyesinin oy kullandığı rektörlük eğilim belirleme yoklamasında 32 oyla birinci sırayı aldı. Ancak Cumhurbaşkanı, 27 oyla ikinci sırada olan ve yine Su Ürünleri Fakültesi'nde çalışan -ve daha sonra Gülenci örgütlenme mensubu olduğu iddiasıyla tutuklu bulunan- Prof. Dr. Recep Bircan'ı atadı.[9]

[8] 2006 yılında Pegem Akademi Yayınevi'nde basılan "*Uygarlık Tarihi*" adlı ders kitabının bir bölümünü yazdım. Kitap basıldıktan sonra kitabın editörüne, diğer bölümleri yazan arkadaşların konunun uzmanı olmadığını ve bir düzenlemeye gidilmesine dair bir öneride bulundum. Editörün önerime karşı tavrı, adımı ve kitaba yazdığım bölümü, kitabın ikinci baskısından çıkarmak şeklinde oldu.

[9] Büyükhatipoğlu, seçim öncesi fakülteleri dolaşıp gelecekteki projelerini anlatıyordu. Eğitim Fakültesi'ndeki konuşmasında, "*Eğer bana oy vermezseniz, seçildiğimde sonuçlarına katlanırsınız*," diyerek açık bir şekilde öğretim üyelerini tehdit etmişti. Bu arada YÖK'ün öğretim üyelerinin yurtdışındaki bir üniversitede üç aylık görevlendirme imkânı tanıyan yönetmeliğinden yararlanmak için gerekli başvuruyu yaptım ve kabul aldım. Ancak başvurum, rektör tarafından onaylanmadı. Böylece, ODTÜ'deki görevimi tamamlamadan beni geri çağıran rektör, şimdi de New York Eyaleti Binghamton Üniversitesi Fernand Braudel Enstitüsü'nde çalışma yapmamı engelliyordu. New York'a ancak yeni rektörün seçilmesiyle gidebildim. Haziran-Eylül 2012 döneminde bir coğrafyacı olarak ABD'yi

Bir sonraki rektörlük eğilim belirleme yoklaması 2015'te yapıldı. Bircan 167 toplam oyun 75'ini alarak birinci oldu.[10] Ancak Cumhurbaşkanı R. Tayyip Erdoğan 27 oy alarak eğilim yoklamasında üçüncü olan İlahiyat Fakültesi Dekanı olan Prof. Dr. Nihat Dalgın'ı rektör atadı.[11] Öte yandan Bircan'ın; 2007'de 2, 2011'de 27, 2015'te ise 75 oy alması üniversitede hem kadrolaşmanın amacının, hem de iş yerinde yarattığı korku ikliminin göstergesiydi. O süreçte başka bir üniversiteye geçen bir öğretim üyesi arkadaşım, benden seçimlerde Bircan'a oy vermemi istedi. Nedenini sorduğumda ise, "*Daha fazla sıkıntı çekmeni istemiyorum*," diyerek içinde bulunduğum duruma üzüldüğünü ifade etti. İki akademisyen arasında geçen bu diyalog, üniversitede kadrolaşmanın yarattığı korku ikliminin bir sonucuydu.

İlahiyatçılar, akademik özgürlük ve ihraç sürecim

2014-2015 döneminde öğrenci almaya başlayan İlahiyat Fakültesi öğretim üyeleri, akademiden ihraç edilmemde önemli bir rol oynadı. Aslında ilahiyat fakültelerinin üniversitelerdeki ağırlığının artışı Sinop'a özgü de değildi. Türkiye'de 2011 yılında 22 olan İlahiyat Fakültesi sayısı, sekiz yılda 105 çıkacaktı.[12] Üniversitelerde hızlı bir kadrolaşma yaşanıyordu. Piyasalaştırılan üniversitelere, azınlık hale getirilen bilimsel eğitim yanlısı ve toplumsal muhalefete yön vereceği düşünülen akademisyenlerin yerine, kendi "*ahlaki düzen*" hedeflerine uygun kadrolar ikame ediliyordu. Tam da bu amaçla, hakkımda, 2017 yılının aralık ayında, İlahiyat Fakültesi'nde

baştan başa dolaştım. "*Sosyal Bilimlerin Önünü Açın*" (Gulbenkian Komisyonu) başlığıyla yayınlanan raporun bilimsel sekreteri olan enstitü müdürü Richard Lee ile tanıştım. David Harvey'in kitaplarından öğrendiğim New York ve Baltimore şehrini, bütün Doğu ve Batı yakası şehirlerini gezdim ve Türkiye'ye müthiş tecrübelerle döndüm.

10 Bu sayı Gülen Cemaati'nin üniversitede ne kadar kadrolaştığına dair bir fikir verebilir.

11 2019'da KHK (kanun hükmünde kararname) ve CBK (Cumhurbaşkanı Kararnamesi) ile Dalgın'ın ikinci kez rektör olarak atanması benzer rektör atamaları gibi hukuka aykırıdır. Çünkü halen yürürlükte olan 1982 Anayasası'nın 130. maddesinde, rektör atanmasına ilişkin esasların kanunla düzenlenmesi gerektiği yazılıdır. 2019'daki atamalarda ise, böyle bir kanun düzenlemesi yapılmamıştır.

12 İlahiyat fakültesi sayısı 8 yılda 22'den 105'e çıktı, Evrensel Gazetesi, 31 Ocak 2019.

görevli öğretim üyelerinin eliyle yürütülen bir idari soruşturma açılmıştı. Söz konusu soruşturma bitirilmeden 695 sayılı KHK ile üniversiteden ihraç edildim.

Gelgelelim hakkımda yürütülen idari soruşturma öncelikle, Su Ürünleri Fakültesi'nde görevli iki öğretim üyesi ile rektörlükte görevli bir şube müdürü tarafından yürütüldü. Bu minvalde soruşturma sürecinde tarafıma yönetilen sorulardan ilki, "*Altı yaşında kız çocukları evlenebilir*,"[13] ve "*Kadının sosyal hayata katılımı fuhuşa hazırlıktır*," gibi söylemleri bulunan Nurettin Yıldız hakkında Sinop'ta düzenlenen protestoya katılıp katılmadığımla ilgiliydi. İkinci soru ise, Ankara Yüksel Caddesi'nde Semih Özakça'yı ziyaret etmemle ilgiliydi.[14] Üniversite dışında olanlarla ilgili soruların Emniyet eliyle oluşturulduğu apaçık ortadaydı. Soruşturmacılar, söz konusu olaylar üniversite dışında gerçekleştiğinden, soruşturacak bir şey olmadığına karar verip soruşturmayı kapattılar.

Ancak hemen akabinde hakkımda, tekrar aynı soruları içeren, ancak yürütücüleri İlahiyat Fakültesi'nde görevli üç öğretim üyesi olan bir idari soruşturma daha açıldı. Soruşturma yürütücülerine yaptıklarının yasal olmadığını söylediğimde, rektörlük tarafından görevlendirildiklerini ve yapacakları bir şey olmadığını ifade ettiler. Soruşturmadan çekilebilme hakları olduğunu belirttim. Tabi ki böyle bir durum gerçekleşmedi. Bu arada soruşturmada, aleyhimde bir sonuç çıkmayacağını bilsem de usulen sorulara yanıt vermek zorunda kaldım. İfade verdikten sonra bir başka gün, aynı kişiler tarafından tekrar çağrıldım. Bu seferki gerekçeleri ise, istedikleri cevapları vermemiş olmamdı. Vereceğim cevapların aynı olacağını iletip İlahiyat Fakültesi'nden ayrıldım. İlahiyat Fakültesi'nin koridorlarında yürürken, bu kadar kısa sürede öğretim üyesi kadrolarının nasıl

13 Birçok kentte protestolarla karşılaşan, Sinop ve Gaziantep'teki konuşmaları iptal edilen Yıldız, daha sonra "*çocuk evliliğini protesto eden bir konuşma*" yaptığını iddia edecekti. Bkz. Nurettin Yıldız: "Ben çocuk evliliğini protesto ettim," Birgün, 16 Mayıs 2016, https://www.birgun.net/haber/nurettin-yildiz-ben-cocuk-evliligini-protesto-ettim-112535.

14 Öğretmenlikten ihraç edilip, "*işini geri isteme*" gerekçesiyle açlık grevi yapan Semih, Eğitim Fakültesi'nden öğrencimdir.

şişirildiğine ve bu binanın kısa sürede nasıl bitirildiğine şahit olduğumu düşünüyordum. Öte yandan, bu idari soruşturmanın sonucuyla ilgili bana herhangi bir resmi yazı tebliğ edilmedi.

Açığa alınışım ve 695 sayılı KHK

İlahiyat Fakültesi öğretim üyelerince hakkımda yürütülen idari soruşturmalar tamamlandıktan sonra, KHK ile ihraçlarda sıranın bana geleceğini tahmin edebiliyordum. Nitekim 7 Aralık 2017 tarihinde açığa alındım. Açığa alındığıma dair belge bana teslim edildiğinde, Kamu Emekçileri Sendikası Konfederasyonu (KESK) ve Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası (Eğitim Sen) ile temasa geçtim. Nasıl bir mücadele süreci örmemiz gerektiği konusunda görüşmeler yaptık. İlk etapta ulusal basının bilgilendirilmesini, akabinde CHP İl Başkanı Barış Ayhan (daha sonra Sinop Belediye Başkanı) ve CHP Sinop Milletvekili Barış Karadeniz ile görüşerek, açığa alma işleminin hukuksuzluğunu ve işlemin durdurulması konusunu rektörle görüşmelerini kararlaştırdık. Bir grup arkadaş ile mecliste Barış Karadeniz ile görüşmeye gittik. Karadeniz açığa alınma nedenine dair, bir soru önergesi oluşturdu. Ancak soru önergesi verilemeden 695 sayılı KHK ile ihraç edildim.[15]

Öte yandan Sinop KESK, basın açıklaması tarihini ve yerini belirledikten sonra Eğitim Fakültesi'nde bir hareketlilik başlamıştı. Öğrencilerin, basın açıklamasına yoğun bir katılımın sağlanması için çalıştıkları haberlerini alıyorduk. Buna karşın, üniversitenin özel güvenlik elemanlarının derslikleri dolaşıp, basın açıklamasına katılacak öğrencilerin ceza alacağını, öğretmen olamayacağını içeren duyurular yaptıkları bilgisine de ulaştık. Buna karşın, duyarlı ve demokrat öğrencilerin katılımı artırmak için gösterdiği yoğun çabanın meyvesini, basın açıklamasındaki katılımla görmüş olduk.

[15] Karadeniz ve Ayhan'ın aktarımlarından, açığa alınmamın ardından, rektörün randevu taleplerini önce geri çevirdiğini öğrendim. Buna rağmen ısrarlar sonucu bir görüşme gerçekleşmiş ve görüşmede rektör, KESK'in üniversite yerleşkesinin önünde düzenlediği basın açıklamasını kastederek, "*Ben böyle bir şey görmedim. FETÖ gerekçe gösterilerek bir sürü kişiyi gönderdik, hiçbir tepki almadık, İrfan Hoca'nın ihracıyla infial yaşandı*," demişti.

Basın açıklamasından bir gün önce şehirde karşılaştığım öğrencilerimden biri bana, bir başka öğrencimin, derslikleri dolaşarak öğrencilerin basın açıklamasından haberdar olmaları için duyuru yaptığını iletti. Ardından, duyuru yapan öğrencimin Diyarbakır'da yaşayan annesinin, Sinop Emniyeti'nden polis olduğunu beyan eden bir kişi tarafından arandığını ve bu kişinin öğrencimin annesine, "*Kızınız, İrfan Hoca için yapılacak basın açıklamasına katılırsa öğretmen olamaz. Kızınıza gerekli uyarıları yapın. Basın açıklamasına katılmasın!*" şeklinde bir "*uyarı*" yaptığını aktardı. Öğrencimin annesinin ise telefondaki kişiye, "*Ben İrfan Hocayı tanımıyorum ama, kızım onu çok seviyor, yaşanan olayları bana anlattı, basın açıklamasına katılmasında bir sıkıntı görmüyorum*," diyerek yanıt verdiğini öğrendim. Bunun üzerine bahsi geçen öğrencime, elinden geleni yaptığını, ancak basın açıklamasına katılmamasının, üzerinde kurulan baskı nedeniyle daha iyi olacağını ifade ettim. Nitekim o öğrencim, basın açıklamasına katılmadı.

Basın açıklaması yapıldıktan sonra, Sinop Eğitim Sen Başkanı Hakan Eker ve KESK dönem sözcüsü Metin Gürbüz, rektörle bir görüşme gerçekleştirdiler. Görüşmede hem benim açığa alınmam, hem de basın açıklamasına katılan öğrenciler üzerindeki baskının

kaldırması hususlarında kararlı davrandılar. Basın açıklaması bittikten sonra üniversite yerleşkesinin önünde basın açıklamasına katılan öğrencilere herhangi bir zarar gelmemesi için, onların önünden yerleşkenin içine doğru yürüdüm. Baskılardan dolayı basın açıklamasına katılamayan ama bizi izleyen, basın açıklamasına katılan öğrencilerin en az on katı sayıdaki öğrenci, yanlarından geçerken beni alkış yağmuruna tuttu. Gözlerim doldu; müthiş bir duyguydu.

Öğrencilerimi güvenle yerleşkenin içinde bıraktıktan sonra, dışarı çıkıp, basın açıklamasına katılan arkadaşların yanına gittim. Takım elbiseli, daha önce hiç görmediğim bir kişi bana doğru yaklaştı, "*Hocam geçmiş olsun,*" dedi. Yanımda bulunan KESK dönem sözcüsü arkadaşım Metin Gürbüz'e bu kişinin kim olduğunu sorduğumda, İl Emniyet Müdür Yardımcısı olduğunu söyledi. Müdür yardımcısına dönerek, "*Beni açığa aldıran sizsiniz!*" dediğimde, "*Nasıl olur hocam, bakın ben de Eğitim Fakültesi çıkışlıyım,*" şeklinde cevap verdi. Kendisine, "*Bak anlatayım*!" dedim:

> *"İrfan Mukul, Nurettin Yıldız'ı protesto yürüyüşüne katılır, KESK ve Eğitim Sen'in bütün eylemlerine katılır, 1 Mayıslara da katılır. Hatta KHK ile ihraç edilmiş öğrencisini de ziyaret eder. Bütün bunların fotoğraflarını çekip rektörün önüne koyan siz değil misiniz? Rektörlük, "emniyetin işi" diyerek; emniyet, "üniversitenin işi" diyerek suçu birbirlerine yüklemeye çalışıyor. Ortaksınız ortak!"*

Olayın büyümesini engellemek için arkadaşlarımın araya girmesiyle oradan uzaklaştık.[16]

[16] KESK ve Eğitim Sen'in Sinop yerelinde gösterdiği dayanışma ve direniş örneği genel merkez düzeyinde gerçekleşemedi. Türkiye genelinde ilk ihraçlar yaşandığı dönemde genel merkezler gerekli dayanışma ve direnişi örebilseydi, bu kadar ihraç ve tahribat yaşanmazdı. Çünkü üniversitede "*Cemaat*" mensubu olduğu iddiasıyla ihraç edilen kişilerden sonra aralarında Eğitim Sen üyesi 28 kişilik bir grubun da ihraç edileceği söylentisi ortalıkta dolaşıyordu. Bu grubun içinden sadece bir kişinin, benim ihraç edilmemde, yerel dinamiklerin yanı sıra KESK ve Eğitim Sen üzerinden örülen mücadele dinamiklerinin katkıları büyüktü. Bunun yanı sıra Yüksel Direnişçilerinin açlık grevlerini bitirmeleri için, AKP Genel Başkan Yardımcılarıyla yapılan görüşmelerde, Yüksel Direnişinin, çıkarılacak yeni KHK'lerin hızının kesilmesini sağladığına dair görüşler kamuoyuna yansıdı. Bu anlamda dayanışma ve direnişin önemi bir kez daha ortaya çıkmıştı. Gelgelelim en son Eğitim Sen Kongresi'nde yaşananlar dayanışma ve direniş hattının Genel Merkez tarafından örülemediğini gösteriyordu. "*İşimizi geri istiyoruz*" direnişi yapan ve sendikalarından her türlü desteği bekleyen Yüksel Direnişçilerinin ve KHK zulmüne karşı direnen bazı üyelerinin, savunma hakkı bile verilmeden, sendikadan

Bütün bu yaşananlar açığa alındığım birkaç günlük süre içerisinde gerçekleşti. Hakkımda en son yürütülen idari soruşturma sonuçlanmadan ve bu konu hakkında bana bir bildirim yapılmadan hızla ismimin 695 sayılı KHK listesine alınmasını sağladılar. 24 Aralık 2017 tarihli ve 695 sayılı KHK'nın 1/1. fıkrasında bana isnat edilen suçun, "*Terör örgütlerine veya Milli Güvenlik Kurulunca Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyelik, mensubiyet veya iltisak yahut bunlarla irtibat*" şeklinde ifade edildiğini öğrendim. Yine de, Eğitim Sen Genel Merkezi'nin yönlendirmesiyle, Sinop Cumhuriyet Başsavcılığı'na, hakkımda yürütülen bir soruşturma olup olmadığına ilişkin bilgi talep ettiğim bir dilekçe verdim. 23 Mart 2018 tarihinde, Sinop Cumhuriyet Başsavcılığı'ndan aldığım yanıt, "*silahlı terör örgütüne üye olmak*" suçundan, hakkımda yürütülen herhangi bir soruşturma kaydının bulunmadığı şeklindeydi. O zaman ben neden ihraç edilmiştim?[17]

Sonuç: Üniversiteler nereye?

Türkiye'de üniversitelerin, neoliberal ve otokratik devlet aygıtının yandaş kurumlarına dönüştüğüne tanık oluyoruz. Üniversitelerin, bir yandan otoriteye tabi oluşları, diğer yandan da kâr amacı güden birer işletmeye dönüşmeleri başa baş gitmektedir. Üniversitelerin piyasaya uyumlu işletmelere dönüşmesinin en tipik örneklerinden bir diğeri ise, 8-9 Şubat 2014'te Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı (KUZKA) tarafından düzenlenen ve Kalkınma Bakanı ile Sinop Valisi'nin katılımıyla gerçekleşen Sinop İli 1. Kalkınma Çalıştayı'nda somutlaşmaktadır.

Üst düzey kamu kurumu yöneticileri, akademisyenler, STK temsilcileri ve iş adamlarının katılımıyla gerçekleşen çalıştay; eğitim,

ihraç edilmesi ve pandemi koşulları bahane edilerek bazı grupların kongreden çekilmesi, malumun ilanı gibi gözükmektedir.

17 İhraç edildikten sonraki süreçte Cumhuriyet Gazetesi'nden Hilal Köse ile gerçekleştirdiğimiz röportajda ihraç sürecimi, "*Beni finans kapital ihraç etti*," demek suretiyle özetledim. (Cumhuriyet Gazetesi, 27 Ocak 2018).

sağlık, kültür-turizm, sanayi-enerji, tarım-hayvancılık, kentleşme-altyapı-deniz yolu konularının tartışıldığı çalışma grupları şeklinde oluşturulmuştu. Her bir çalışma grubuna bir akademisyen başkanlık etmekteydi. Çalışma grupları, Kalkınma Ajansı'nın hazırladığı plana göre kamu görevlileri ve akademisyenler üzerinden tavsiye kararları oluşturdu, alınan kararlar rapora dönüştürüldü.[18]Rapor incelendiğinde, kapitalist gelişimin görece gerisinde kalan Sinop ve yakın çevresinin, sermayenin ihtiyaçlarına göre biçimlendirilmesinin amaçlandığı anlaşılıyordu. Konunun bizimle ilgili kısmı ise üniversitenin bu sürecin önemli bir bileşeni olarak konumlandırılmasıydı.

Üniversitelerin bu trajik halinin bir parçası olmayan, olmayı kabul etmeyen benim gibi akademisyenler ise, akademinin dışına itilmekle kalmayıp düşman ilan edildiler.

Bugün üniversitenin içinde bulunduğu halin varlığını bu biçimde sürdürmesinin mümkün olmadığı ise açıktır. Benim ve benim gibi insanların yaşadıkları, "*üniversite*" kavramının içinde yer alamayacak kadar trajikomik şeylerdir. Tanıl Bora, yeni kitabı "Hasan Ali Yücel" için verdiği bir mülakatta, yükseköğretim politikaları için "*Üniversitenin içine tıkıştırıldığı kalıp, meslek yüksek okuludur. Akademisyenliğin içine tıkıştırıldığı kalıp, onu devlet memuruna irca etmektir*," der.[19] Mülakatta, Türkiye'de akademik özerkliğin, Hasan Ali Yücel'in bakanlığı döneminde 1946 yılında "*verildiğini*" belirten Bora, sözlerini şöyle sürdürür:

> Öncesinde de, sonrasında da, akademik faaliyeti ve üniversiteyi kendi haline bırakmayan bir yığın icraat var, bir gelenek var... Velhasıl, evet, bir evveliyat var. Fakat YÖK rejimi ve özellikle de bu iktidarın icraatı, -YÖK'ün de kısmı özerkliğini çiğneyen icraatı-, üniversite ortamında kötüyü betere inkılap ettirdi. Her şey bir yana, son dört yılda KHK'lerle gerçekleştirilen akademisyen tasfiyesi bir kıyımdır. "*Akademisid*" de deniliyor biliyorsunuz, akademik kırım. Akademisyenlerle beraber akademik ortamı, akademik kültürü kıyıp geçiren bir kıyım.

[18] Sinop İli 1. Kalkınma Çalıştayı Sonuç Raporu, bkz. https://www.kuzka.gov.tr.

[19] Dilek Şen, "YÖK ve iktidar üniversitede kötüyü betere inkılâp ettirdi," Bianet, 15 Şubat 2021, https://bianet.org/bianet/kitap/239175-yok-ve-iktidar-universitede-kotuyu-betere-inkilap-ettirdi.

Gerçekten de, bilimin gelişmesi tarihte hemen her zaman siyasi iktidarın zor ve baskısı kadar, iktidar ideolojilerine de meydan okumalarla gerçekleşmiştir. Bilimsel düşüncenin özgürleşmesi ve gelişmesi için, önce var olan ideolojilerin köklü bir eleştirisi yapılmalı, yani bunların bilimsel düşünce üzerindeki etkileri deşifre edilerek maskeleri düşürülmelidir. Kısaca, Marks'ın 11. Tez'de dile getirdiği gibi, bilim (bilim insanı) yalnızca var olanı araştırmakla yetinmeyip, daha iyi bir dünyanın yaratılmasının yollarını göstermeli hatta bunun koşullarını oluşturmak için kendisi aktif bir rol oynamalıdır.[20] Yaşadıklarım bir yanıyla bilime, hakikat arayışına kendini adamış bir akademisyenin uğradığı adaletsizliklerin hikayesidir. Ancak aynı zamanda bir öğrenme sürecidir de. Ve *ancak gerçeklikten aldığımız dersler öğretir bize, gerçeği değiştirmeyi.*

20 Tülin Öngen, Bilim ve iktidar, (der.) Bilim, İktidar ve Gerçeklik, Dipnot Yayınları, 2008, s.39. Bkz. https://www.dipnotkitap.com/Images/UserFiles/Documents/Gallery/bilim-ve-iktidar-wep.pdf.

Fotoğraf: Hazel Başköy

Bir Hayatta Kalma Stratejisi: "Görme" Biçimi Olarak Direniş ve Dayanışma

Hazel Başköy

"kararmasın yeter ki
sol memenin altındaki cevahir"

1984 yılı sonbaharında Mamak Tepecik Mahallesi'nin 21 numaralı kondusuna kısacık bir sancıyla "*bırakmış*" anam beni. O dönem Antep Hapishanesi'nde siyasi tutsak olan amcam, "*Xezal*" demiş adıma. "*Xezal*" demiş de, "*Hazel*" etmiş beni bu devlet kendi dilinde.

İnşaat işçisi bir babanın, ömrü hastanede geçmiş incecik bir annenin ortanca kızıyım ben. Bir odalı gecekonduda elimde "*çum*" edilmiş yavan bir ekmekle; üzerinde güğüm kaynayan sobanın, kömür ve odun dolu kovanın kenarında babamın hapishane anılarıyla büyüdüm ben. Faşistler tarafından taranan bir otobüste[1] şans eseri sağ kalan, fakat yoldaşlarını kucağında kaybeden babamın katledilen yoldaşlarına dair anlattıklarıyla büyüdüm ben. Gece yarısı eve gelip, aynı gecenin sabah altısında tekrar inşaata dönen, iki yana özensizce tutturulmuş bir tahtanın üzerinde çimento karıp "ekmek" kazanan babamın çalıştığı saatlere isyan ederek büyüdüm ben. 2 Temmuz 93'te, semaha duran canlar yakılırken dizlerini dövüp, "*Yetiş ya Xızır!*" diye haykıran bir nenenin sesiyle büyüdüm ben. 8 Ocak 96'da bir cenaze töreninde, bir annenin, "*Uyyy ben ölim loo, uyy beni de öldürün!*"

[1] 8 Ağustos 1978'de, Tepecik Mahallesi'ne giden belediye otobüsünün faşistler tarafından silahla taranması sonucu otobüste bulunan üç mahalleli katledilmiş, 16 mahalleli ise ağır yaralanmıştı.

ağıtını babamın yıllarca sayıklamasıyla büyüdüm ben. 11 Nisan 96'da operasyonlarla evlerden alınıp elleri kelepçeli, gözleri bağlı götürülen abilerimin 6 Şubat 99'da ring araçlarında işkenceyle öldürülmesi ile büyüdüm ben. Dayanışma üzerine kurulu bir mahalle derneğinde, katledilen devrimcilerin hatıralarıyla büyüdüm ben. "*Alevi-Kürt-Kadın*" kimliğimle bu devletin gözünde tam üç kez "*kötü*" olarak büyüdüm ben. Ve her şeye rağmen, yaşamın her alanında her daim mücadele etmemiz gerektiğini söyleyen babamın Ahmed Arif'ten, Hasan Hüseyin'den okuduğu şiirlerle, umut dolu sözcükleriyle ve ömrü hastanede geçen annemin yaşama inadıyla büyüdüm ben.

Dedim ya; anam beni kondu önüne "*bırakmış*" ve ben anamın bıraktığı o yerde büyümüşüm, ta ki 2019 yılında devletin "*dönüşüm*" kepçesi evimizi yıkana dek…

Bazı haksızlıklar oldu

Mamak'ta, yıkılmış bir gecekondunun artakalan duvarında yazıyordu: "*Bazı Haksızlıklar Oldu.*" Gündeliğin içerisinde defalarca kez duyduğumuz, duyurduğumuz bu cümleyi taşıdığı zeminle görmek, az önce tanışıp uzun bir yolculuğa çıkmak gibiydi benim için. Bu haksızlığı yazmak veya duyurmak ile görmek arasında bir fark vardı. Tamamen enkaza dönüşmüş bir yaşam alanında yıkılmamış duvarıyla "*en az yara almış*" olarak görünenin dökülmemiş tek parçasından bize seslenen bir itirazdı bu. Ayakta kalmış tek bir binanın olmadığı bir yerde, herkesin aynı haksızlığa uğradığını düşünenlere karşı içe dönük bir itiraz...

Devletin kepçesinden "*hakkıyla*" nasibini alamamış bir ev; kendini görmeyen, görmek istemeyen diğer evlere işte böyle sesleniyordu. Evet, "*içeride*" inkâr edilemez bazı haksızlıklar olmuştu. Her yer yıkılmıştı; ama belli ki görünenin ötesinde bir yıkım vardı ve belli ki bu yıkıma herkes aynı şekilde koşamamıştı. Bir yasa, bir acıya aynı şekilde koşamamak gibi.

Suça ortak olmadım

15 Temmuz 2016 sonrası çıkarılan kanunsuz-hukuksuz kararnameler ve isimsiz/imzasız iftira dolu mektuplarla ihbar etme fırsatçılığı, pek çok insanın hayatında bir yıkıma neden oldu. "*FETÖ ile mücadele*" için KHK hukuksuzluğunu kullananlar, ömrünü "*FETÖ*" ve türevlerine karşı mücadeleyle geçiren arkadaşlarımızın işine son vererek darbeyi "*kontrol*" altına aldılar.[2] Dolayısıyla devletimizin bir taşında, her zamanki gibi yine binlerce kuş olduk.

Öğretmenler, memurlar, akademisyenler… Herkesin farklı nitelikte ve nicelikte etkilendiği bu süreçten, BARIŞ talep eden biri olarak ben de payıma düşeni aldım.

11 Ocak 2016 tarihli "*Bu Suça Ortak Olmayacağız!*" başlıklı barış bildirisinin imzacısı 1128 akademisyenden biriyim. Katliamların, yıkımların yaşandığı bir dönemde olup bitenin tanıklığında kalbim taş düşürürken imzaladığım barış bildirisinden dolayı, araştırma görevlisi[3] olarak çalıştığım Ufuk Üniversitesi'nde 27 Ocak tarihinde hakkımda bir idari soruşturma açıldı. İşlendiği iddia edilen "*suç*", disiplin suçlarından hiçbirine tüm unsurları ile uymadığından, herhangi bir disiplin cezasının uygun olmayacağına karar verildi.

O dönemde, akademiyi sahiplenen, akademiye gerçekten emek veren arkadaşlarımın, hocalarımın işlerine son verilmesi karşısında; her zaman mesafeli durduğum ve sınıfsal olarak kendimi bir türlü ait hissetmediğim bir alanda istifa dilekçesi eşliğinde çalışmam daha da zorlaştı. Çünkü birilerinin haksızlığa uğradığını düşünürken, kendimin de akademide olmayı hak etmediğini düşündüm hep. Ta ki, "*durmak*" eylemi ve "*hiçbir yere gitmiyorum*" söylemi, içerdiği ısrar ve inatla bir mücadele biçimine dönüşene dek...

[2] Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ veya FETÖ/PDY), Temmuz 2016 sonrasında AKP rejimi tarafından Fetullahçı örgütlenme için kullanılmış ve bu kullanım hızla yaygınlaştırılmıştır.

[3] 2011 yılı sonunda öğretmen olarak çalıştığım kurumdan istifa ederek üniversitede çalışmaya başladım çünkü akademinin özgür, bilimin itaatsiz olduğuna dair bir inancım ve güzel olanı örgütleyeceğime dair bir amacım vardı.

İsimsiz, imzasız bir mektup

İmzanın üzerinden iki yıl geçtikten sonra, asılsız iddialarla dolu isimsiz-imzasız bir mektubun dolaşıma sokulması[4], hakkımda onlarca soruşturmanın açılmasına neden oldu. İşte benim akademideki esas hikâyem; ilk olarak devletin ve kurumlarının, ardından da bir iftiracının beni "*suçlu*" ilan etmesi sonucu hiç sahiplenmediğim, hatta utanıp gizlediğim akademik kimliği sahiplenmek zorunda kalışımla, yani akademiye karşı koyma sürecinin akademi içinde var olma direncine dönüşmesi ile başladı.

Yer yer beni bunaltan; fakat akademideki varlığımı, o dönem eylediklerimle başladığı yerden çok daha ileriye taşıyan ve Kürt halkı hakkında yazdıklarımla ve yazacaklarımla bulunduğum alanı adeta bir direniş mevziisine dönüştüren bu süreç, asistan olarak görev yaptığım Uluslararası Ticaret Bölümü'nde, Şubat 2018 tarihinde açılan profesörlük kadrosuna Prof. Dr. S. Rıdvan Karluk'un[5] başvurması fakat alınmamasıyla başladı.

Asıl niyeti hiç anlaşılamayan Karluk, haksızlığa uğradığını iddia ederek rektörlüğe dava açtı. Hiçbir anlam bütünlüğü olmayan dava dilekçesinde ise bu kadro meselesinden haberi dahi olmayan beni kullanarak davayı neden açtığını unuttu.[6] Karluk, söz konusu bildiriye attığım imzayı hiçbir somut dayanağı olmayan iddialarla terörle ilişkilendirmiş ve çalıştığım üniversitenin işime son vermeyerek teröre destek sunduğunu, kadroya hak kazanan hocanın ise terörle ilişkisi nedeniyle kadroya alındığını ve kendisinin sırf bu nedenle kadroya alınmadığını iddia ediyordu. Ayrıca, sekiz yıl önce hak kazandığım araştırma görevlisi kadrosunu, "*üniversite*

4 Mektup YÖK, BİMER, CİMER, Emniyet, Ufuk ve doktora yaptığım Anadolu Üniversitesi'ne gönderilmişti.

5 Doktora yaptığım Anadolu Üniversitesi'nden 2014 yılında emekli olup, Turgut Özal Üniversitesi'nde göreve başlayan ancak 15 Temmuz 2016 sonrası söz konusu üniversitenin "*FETÖ ile bağlantılı*" olduğu gerekçesiyle kapatılması üzerine görevine son verilen bir "*akademisyen*".

6 Anlaşılan, bildiri imzacısı olmam ve buna ilişkin hakkımda yürütülen soruşturmanın söz konusu tarihten iki yıl önce lehime sonuçlanmış olmasıyla görevime devam ediyor oluşum; Karluk'un üniversite yönetimine saldırısında malzeme yapılmıştı.

içinde örgütsel yapının korunması" gibi akla sığmayan bir gerekçeyle karalıyordu. Bu iddialarına dayanak olarak ise, biri tarafından kendisinin ev adresine posta yoluyla gönderildiğini iddia ettiği üç sayfalık bir mektup sunmuştu.[7]

Karluk, bir anda ortaya çıkan, gerçekte kim ya da kimler tarafından yazıldığı belli olmayan bir mektup üzerinden, kadroya hak kazanan hocayı ve beni akıl almaz iddialarla suçlayarak kişilik haklarımıza saldırıyordu. Dolayısıyla Karluk'a, söz konusu davranışları sebebiyle Ekim 2018'de manevi tazminat davası açtık.

Karluk, kendisine dava açacağımız ihtimalini hiç düşünmemiş olmalı ki; başlangıçta, mektubun ev adresine posta yoluyla isimsiz imzasız biri tarafından yolladığını iddia etmiş ve süreç içerisinde herhangi bir isim kullanmadan ilerlemişti. Açtığımız dava sonrası ise, söz konusu iddiasını değiştirerek, pek çok yere delil diye sunduğu bu mektubun kendisine, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde görev yapan Doç. Dr. Mehmet Güneş tarafından e-postayla gönderildiğini iddia etti ve mahkemeye ekran görüntülerini sundu. Bununla da kalmayıp, mektupta yazılı olan iddiaların e-posta yollanmadan önce Güneş tarafından kendisine sözlü aktarıldığını, buna olanak sağlayanın ise Dekan Prof. Dr. Semih Büker olduğunu iddia etti.[8]

[7] Bütün bu gelişmelerden, söz konusu mektubun YÖK'e ulaştırılması sonucu Ufuk Üniversitesi'ne gönderilen soruşturma talimatı ile haberim oldu. İftiralarla dolu olan mektupta, üniversite yönetiminin kadroya hak kazanan akademisyeni ve yıllar önce beni kadroya almasına gerekçe olarak 'terör' sunulmuş, büyük ve koyu harflerle ALEVİ, KÜRT olduğumuz yazılmıştı. Bununla da kalınmamış; sendika.org, Gazete Duvar, Mukavemet Dergi ve çeşitli ajanslarda, sayfalarda 10 Ekim 2015 Ankara Katliamı, Ethem Sarısülük, Cumartesi Anneleri ve Nuriye Gülmen-Semih Özakça ile ilgili yazdığım yazılar, verdiğim röportajlar "*PYD ve YPG'ye methiyeler*" düzdüğüm iddiasıyla mektuba iliştirilmiş; Kobane'deki savaş zamanı Suruç'ta çadır kentlerde yaşayan çocuklar için gerçekleştirdiğimiz şenlik bile suç sayılmıştı.

[8] Her ne kadar Güneş ve Büker bu iddiaları reddetse de bu isimlerin tesadüf olmadığı açıktı. Çünkü imza sonrası hakkımda açılan idari soruşturmayı yürütmek ve bu konuda karar vermek için sabırsızlanan fakat amacına ulaşamayan Güneş masum değildi. Karluk'tan gelen talimat üzerine, bilgi işlemin sorumlu olduğu bir hatalı veri girişinden beni sorumlu tutarak soruşturma açmaya kalkışan ve okulun internet sitesine yine görevliler tarafından yüklenmiş olan fotoğrafımın arka planında neden Atatürk portresi olmadığını sorgulayan Büker de. Bu ikisinin masum olmadığını, bu süreç içerisinde Karluk'tan daha profesyonel rol üstlendiklerini biliyorum.

Açtığımız dava yaklaşık dört yıl sonra sonuçlandı; kazandık. Bu mektubun kim/kimler tarafından hangi amaçla yazıldığı, kadro başvurusunun daha baştan bir kurgu olup olmadığı, hedefteki kişinin ben mi yoksa benim üzerimden Ufuk yönetimi mi olduğu konusunda hâlâ maddi gerçeğe ulaşabilmiş değilim. Fakat iftira dolu bu mektubu, "*yazılı olan her şeyi araştırdım, hepsi doğru!*" diyerek sahiplenen, dolaşıma sokan ve bunu adeta "*vatani görev*" sayan Karluk'un suçlu olduğu açık.

Onlar "akademisyen", ben "terörist"

Kimi yerde iftira dolu mektubu sahiplenerek ilerleyen, kimi yerde ise iddia sahibinin kendisi olmadığını ileri sürerek kendisiyle çelişen Karluk; bu mektubu çeşitli kurumlara göndererek, mektubun iletildiği her kurumda defalarca soruşturma geçirmeme neden oldu. Bununla da kalmayıp, Anadolu Üniversitesi'nde o dönem tez danışmanım olan Doç. Dr. Bengül Gülümser Kaytancı'ya, sonrasında ise Kaytancı'nın danışmanlığı bırakması üzerine danışman olarak atanan Prof. Dr. Funda Rana Adaçay'a ulaşıp, terör örgütü üyesi olduğumu iddia ederek, söz konusu akademisyenlerden danışmanlığa son vermelerini istedi. Sonuçta bu iki şahıs, sorgusuz sualsiz ve hatta habersiz bir şekilde danışmanlıktan çekildiler.

2016 yılında tez danışmanım olarak atanan Kaytancı'yı tanımıyordum. Araştırdığımda, *para ve banka* alanında çalıştığını öğrendim. Bense Diyarbakır-Sur üzerine tez yazıyordum. Alanlarımız örtüşmediği için birlikte çalışma imkânımız yoktu. Kendisine durumu anlatıp, atamanın iptali için bir dilekçe yazdığımı belirttim. Ancak buna gerek olmadığını, tez izleme komitesine çalışma alanıma uygun bir üyenin atanarak bu sorunun çözülebileceğini söyledi. Kabul ettim ve iki yıl uyumlu bir şekilde çalıştık. Ancak iftiralar sonrasında durum değişti.[9] Kaytancı, kısa bir süre sonra sabahın çok erken bir

[9] Bir görüşmemizde Kaytancı, "*senin yabancı dilin nasıl, yani puanların falan yeterli mi?*" diye sordu. Karluk ile görüşmüş olduğunu düşündüm. Çünkü Karluk'un dolaşıma soktuğu o mektupta, ALES ve YDS puanlarım uydurulmuş, doktora için yetersiz olduğu iddia edilmiş ve AÜ doktora programına nasıl kabul edildiğimin sorgulanması gerektiği de yazıyordu. Puanımı

saatinde arayarak, artık benimle çalışamayacağını bildirdi. Gerekçe olarak ise konuya hâkim olmadığını, tez izlemelerinde kendini kötü hissettiğini belirtti. Yaklaşık iki yıldır birlikte çalıştığımızı, tez konumun başından beri aynı olduğunu hatırlatarak, danışmanlığı neden kabul ettiğini, kendisiyle çalışmaya neden ikna ettiğini sorguladığımda ise özür dışında bir şey duymadım.

Bunun ardından, Enstitü Müdürlüğü'ne tez danışmanımın kurum dışından atanmasını talep eden bir dilekçe verdim. Ancak talebim reddedildi; Adaçay danışmanlığıma atandı. Onu da hiç tanımıyordum. Kendisine e-posta yazarak, daha önce tez danışmanımdan kaynaklı mağdur olduğumu, araştırma konuma vakıf olmayan biriyle çalışmanın ikinci bir mağduriyete neden olabileceğini belirterek atamayı reddetmesini talep ettim. Kendisinin *iktisadi gelişme ve uluslararası iktisat* alanında çalıştığını, *yoksulluk* ve *göç* konularında çalışmaları olduğunu, bu yüzden çalışma alanlarımızın farklı olduğunu söyleyecek bir durumun olmadığını belirtti ve bu talebimi reddetti. Yüz yüze konuşmak için Eskişehir'e gittiğimde, "*Niye Diyarbakır çalışıyorsun, Diyarbakırlı mısın, Kürt müsün, eski danışmanın neden bıraktı seni?*" gibi sorular içeren uzun bir sorgudan sonra benimle çalışabileceğini, tezimin çok güzel bir tez olacağına inandığını söyledi. Birlikte yol almaya karar verdik. Zaten benim için başka bir yol da yoktu...

Çokça konuşarak karar kıldığımız, "*Ülke İçinde Yerinden Edilme ve Kentsel Dönüşüm Süreci Bağlamında Mülksüzleştirme: Diyarbakır Suriçi Monografisi"* başlığı ile Ocak 2019'da üçüncü kez tez izlemeye girdim. Bu, Adaçay'ın gözetiminde girdiğim ilk tez izlemesiydi. Adaçay, tezimin içeriğinden dolayı Sosyoloji Bölümü'nden Doç. Dr. Fuat Güllüpınar'ın da komitede yer almasını istemişti. Üçüncü tez izleme toplantısında, yeni danışman ve yeni tez izleme komitesi üyeleri nedeniyle en başa dönmek zorunda kalmıştım.

İzlemeler, konudan ve saha araştırmasının Diyarbakır oluşundan kaynaklı en az dört saat sürüp çok tartışmalı ve sert geçiyordu.

söylediğimde, ikna olmamış bir şekilde, "*puanın var yani?*" dediğinde anladım ki, o mektup artık o odada.

Çalışmayla ilgisi olmayan sorular sorulup yorumlar yapıldığında çok öfkeleniyordum. Dolayısıyla her izleme öncesi sakinleştirici alıyordum.

Son izleme, diğerlerinden çok daha sert ve yaralayıcıydı. Kısa sürede ne konu, ne de sınır kalmıştı. Hem tezin başlığına hem de içeriğine karşı çıkarak ilk sözü alan Güllüpınar, "*Bu tezin başlığından Diyarbakır'ı çıkar, hatta Diyarbakır'ı tezden çıkar; başka bir şey yap. Böyle bir zamanda bu tezi okul içinde herhangi bir memur görse, bize terörist der. Milletin diline düşeriz. Açık söyleyeyim, ben korkuyorum*," dedi. Bunun üzerine danışmanım Adaçay, birlikte oluşturduğumuz içeriği sanki daha önce görmemiş gibi bir anda bana bağırmaya ve "*bunu buraya nasıl yazarsın, ben buna asla müsaade etmem*," gibi sözler söylemeye başladı. Neye uğradığımı anlamaya çalışırken Güllüpınar, danışmanımın bu tavrından aldığı cesaretle beni tehdit edercesine, "*Değişecek bu, Diyarbakır olmayacak, yoksa bırakırım seni!*" dedi.

Ona, "*Defol, git!*" demek istedim ama diyemedim. Sakinleştirici ilaç beni alıkoyuyordu. Bunun üzerine danışmanım, "*Merak etme hocam sen, buraya şerh düşüyorum, 'konu değişecek' diye, değişmezse ben de bırakırım*," dedi. Durumu açıklamaya çalışırken sözüm kesildi, bağırışlar arasında kaldım. Kendimi bir anda, daha önce hiç görmediğim bir halde, ağlarken buldum. Sonra, "*bunların karşısında nasıl olur da ağlarım ben?*" sorusuyla baş başa kaldım. Karşı çıkamadığım için öfkem bana patlamıştı. Toplantı bitmişti, fakat ağlamaktan kendimi alıkoyamıyordum. Çünkü uğradığım haksızlık karşısında ilk kez karşı koyamamış, ilk kez konuşamamıştım. Böyle bir şeyi daha önce yaşamamıştım; kendimle aram bozulmuştu.

Koridora çıktığımda danışmanımın, "*başarılı*" olduğumu gösteren tez izleme tutanağını, "*tez konusu değişecektir*" notunu iliştirerek teslim ettiğini gördüm. Başarılıydım ama konu değişmeliydi? Bir başka tuhaflık da danışmanımın odadan çıkıp yanıma gelmesi, "*Neden ağladın? Çok kızdım sana*," diyerek sarılması, beni bağrına basıp, başımdan öpmesiydi. Neye uğradığımı anlamaya çalışırken,

"*ben de seni akıllı sanıyordum, bilerek yaptım, kiminle çalışacağımızı anlayalım istedim; belli oldu, bununla bu konu çalışılmaz*," dedi. Bu oyunlar niyeydi; anlayamadım…

Bu görüşmeden bir ay sonra, o dönemki Enstitü Müdürü Prof. Dr. Metin Coşkun, Adaçay'ın benimle çalışmaya on gün önce son vermiş olduğunu bildirdi. Kendisini defalarca kez aramama rağmen yanıt alamadım.[10] Bunun ardından bu kişiler hakkında, görevi kötüye kullanma suçundan 11 Ağustos 2020 tarihinde işlem başlattım, sonucu bekliyorum. Çünkü, "*aman hocam, canım hocam*," dedikleri Karluk, Kaytancı[11] ve Adaçay[12] ile aralarında e-posta yoluyla gerçekleşen yazışmaları gururla, "*vatani görev*" sayarak mahkemeye sundu; fakat e-postalarda kendi yazdıklarını saklı tutarak.

Yanlış anlamayın ama...

İkinci danışmanımın da danışmanlığı bırakması üzerine, Mayıs 2019'da gerçekleşmesi gereken tez izleme toplantısı için Enstitü Müdürlüğü'ne, kurum dışı tez danışmanı atanması talebiyle yeni bir

10 Haber vermeksizin beni neden bıraktığını bilmeye hakkım olduğunu mesaj yoluyla ilettiğimde, "*bana dürüst olmadın*," yanıtını aldım. Yani terör örgütü üyesi olduğum iddiasına inanmıştı, dürüstlüğümü sorguluyordu. Danışmanım olduğu süre boyunca bazen, "*eski danışmanın seni niye bıraktı?*" diye soran; verdiğim cevaptan sonra da öfkelenerek, "*Dava etsen kazanırsın, var mı öyle öğrenciyi baştan alıp sonra yarı yolda bırakmak. Yerinde olsam senin üzerinden kazandığı danışmanlık parasını söke söke alırdım ondan. Üstünden bir sürü para kazandı*," diyen bu kişi, beni arayıp "*danışmanlığını bırakıyorum*," demekten acizdi.

11 Mahkeme belgelerine göre, Kaytancı'nın e-postası aynen şöyleydi: *"Sayın Rıdvan Karluk Hocam, gerekli yerleri bilgilendirdim, ilginiz için teşekkür ederim."*

12 Adaçay ise şöyle yazmıştı: *"Sayın Hocam, böylesi önemli bir konuda bu kadar geç bilgilenmiş olmak gerçekten kurumsal açıdan üzücü ve yıpratıcı benim için. Hassasiyetiniz ve bilgilendirmeniz için çok teşekkür ediyorum. Süreç çok yeni. Söz konusu öğrenci, bu bilgiler şahsıma bildirilmeden, bölüm başkanlığı tarafından, tarafıma 'tez öğrencisi' olarak atanmıştır. Önceki danışmanı ile yaptığım öngörüşme öncesinde de kendisi bu öğrencinin danışmanlığını farklı gerekçelerle bıraktığını tarafıma iletmiştir. Tez konusu, başkanlık tarafından 'Göç' olarak ifade edilmiş dolayısıyla çalışma alanıma yakınlığı sebebiyle ve üçüncü izleme jürisine girecek bir 'öğrencimizin' 'mağdur' olmaması duygularıyla danışmanlığını kabul etmiştim. Gereken hassasiyeti ve ciddiyeti göstereceğimden şüpheniz olmasın. İyi çalışmalar ve esenlikler dileğimle. Saygılar."* Adaçay'ın, *"saygı"* duyan *"af"* dileyen bu açıklamalı uzun yanıtı Karluk'un gururunu okşamış olmalı ki, yazmaya devam etmiş ve ne yazdıysa Adaçay'dan şu yanıtı almış: *"Hocam, ben bilgilendirmenizin hemen sonrasında zaten danışmanlıktan ayrıldığım için söz konusu kişiyle hiçbir ilgim ve ilişkim kalmamıştır, zahmet edip mesaj atmanıza gerek yok. İyi çalışmalar saygılar."*

dilekçe yazdım. O dönemki Enstitü Müdür Yardımcısı ve Enstitü Sekreteri, dilekçemin yönetim kurulunca onaylandığını, üniversitenin söz konusu mektupta yazılı olanlardan kaynaklı beni yargılayamayacağını ve her ne olursa olsun eğitim hakkımdan mahrum kalmayacağımı söylediler. Böylelikle, Nisan 2019'da Ankara Üniversitesi İktisat Bölümü'nden Doç.Dr. Ferda Dönmez Atbaşı, talebim üzerine tez danışmanı olarak atandı.

Bu güzel habere sevinip, mayıs ayında gerçekleşecek tez izlemesi için hazırlanırken, Enstitü Müdürlüğüne yeni atanan Prof. Dr. Hasan Tutar tarafından, hakkımda henüz açılmamış; fakat açılacak olan bir soruşturmaya binaen, tez izlemesine giremeyeceğim yönünde bilgilendirildim. Soruşturma açılmadan, savunma yapmadan ve soruşturma sonuçlanmadan kazanılmış tüm öğrencilik haklarımın engellendiğini Öğrenci İşleri Müdürlüğü'nden şifahen öğrendim. Bu karara avukatlarım aracılığıyla her türlü yoldan itiraz ettim; fakat hukuksuzluğa engel olamadım.[13]

Bu sorunu çözmeye çalışırken, hakkımda yeni bir soruşturma açıldı.[14] 15 Mayıs 2019 tarihindeki bu soruşturmaya avukatımla birlikte katıldım. Avukatım, soruşturmacı Doç. Dr. Mesut Aygün'ün yıllar önceki öğrencisiydi. Vaktiyle, öğrencilerine "*hukuk*" anlatan Aygün, eski öğrencisi karşısında hiç utanmadan, o gün tüm hukuksuzluğuyla oradaydı. Hukukçu diye karşıma çıkarılan Aygün, hiçbir bilgi, bulgu ve delil yokken; isimsiz-imzasız bir mektuba dayanarak terör örgütü adına faaliyette bulunduğum ve hatta örgüte üye olduğum iddiası ile beni sorguladı. Soruşturmasına, "*Yanlış anlamayın ama Kürt müsünüz?*" sorusuyla başlayan Aygün, soruşturma

13 Yeni Müdür Tutar'la defalarca kez telefon görüşmesi yaptım. Bana, *"Kızım, ben seni de tanımıyorum, onu da. Kim haklı kim haksız bilemem; ama rektörlüğü ve bizi tehdit ediyor. Teröriste doktora diploması mı vereceksiniz, diyor. Yani anla bizi de!"* dedi.

14 Yeni Tez Komitesi talep dilekçemi teslim ettikten bir gün sonrasına (12 Nisan 2019) ait evrakta, "*Bu Suça Ortak Olmayacağız!*" bildirisine imza attığım için tanık ifadesine başvurulduğu; sunulan bilgi, bulgu ve deliller neticesinde PKK/KCK/YPG/PYD terör örgütüne yardım ve desteğimin olduğu, örgüt adına faaliyette bulunduğum, örgütle yoğun bağlantılarım bulunduğu ve hatta örgüte üye olduğum iddiasıyla AÜ tarafından soruşturma açıldığı yazıyordu.

süresince sorduğu soruların bir kısmını kayda geçip, bir kısmını ise kayıt dışı bıraktı.[15]

Soruşturma sonrası, Enstitü Müdürlüğü'ne o dönem atanan Prof. Dr. Bülent Günsoy'un 26 Haziran 2019 tarihli yazısıyla, "*Yükseköğretim kurumu binalarına girmemin yasaklandığını, alınan bu karar sebebiyle karar kaldırılıncaya kadar öğrencilikle ilgili işlemlerimin askıya alındığını,"* öğrendim. Soruşturma sonuçlandırılmadan hakkımda hüküm verilmişti. Bunun üzerine, 3 Temmuz 2019 tarihinde hem Rektörlük hem de Enstitü Müdürlüğü'ne bir dilekçe yazdım. Hakkımda yürütülen idari soruşturmanın 15 gün içinde sonuçlandırılması gerekirken iki aylık süreyi doldurmuş olmasına rağmen sonuçlandırılmadığını, keyfi olarak uzatıldığını; "*soruşturma süresince, soruşturulan öğrencilerin yükseköğretim kurumu binalarına girmesinin yasaklanması*" hususundaki hükme dair Danıştay tarafından yürütmeyi durdurma kararının bulunduğunu, dolayısıyla bu hükmün tarafıma uygulanmasının usule ve yasaya aykırı olduğunu belirttim. Ancak avukatlarım aracılığıyla gönderdiğim tüm dilekçeler gibi, buna da yanıt alamadım.

Bunun üzerine 7 Ağustos 2019 tarihinde, Eskişehir 1. İdare Mahkemesi'nde yürütmeyi durdurma talepli dava açtım. Mahkeme, AÜ yönetiminden soruşturma evraklarını talep etti; fakat yöneticiler bu talebi, "*soruşturma henüz devam ediyor, sunulacak bir evrak yoktur*," şeklinde yanıtladı. İdare Mahkemesi de, "*davanın incelenmeksizin reddine*" karar verdi.

15 "*Bu Suça Ortak Olmayacağız!*" bildirisine imza atmış olmamdan kaynaklı Ufuk'ta daha önce soruşturma geçirdiğimi, dolayısıyla bu soruşturmanın mükerrer olduğunu, imza metnini AÜ adıyla imzalamadığımı belirttim. İmzanın üzerinden üç yıl geçtikten sonra açılan bu soruşturmanın, bizzat kendisinin ifade ettiği üzere Karluk tarafından yapılan baskı üzerine gerçekleştiğini bildiğimi söyledim. Zira AÜ kendi ismi kullanılmadan atılan hiçbir imza ile ilgilenmemiş, dolayısıyla üç yıldır hakkımda herhangi bir işlem yapmamıştı. Soruşturma metninde belirtildiği üzere, imzacı olduğum tespitine bir bildirim üzerine ulaşılmış ve her nedense tanık ifadesine ve delile ihtiyaç duyulmuştu. Üniversiteye bildirimde bulunanın, üniversite tarafından tanık olarak addedilen kişinin Karluk olduğu tarafımca bilinmesine rağmen soruşturmada gizli tutuldu. Oysa Karluk kendisini gizlememekte, kendisine söz konusu iftiralarından dolayı açtığım davaya verdiği yanıtta AÜ Rektörlüğünü, Enstitüsü Müdürlüğünü ve tez danışmanlarımı mektupta yazanlar konusunda bilgilendirmekle meşgul olduğunu her fırsatta dile getiriyordu.

Bu kararı istinafa taşımayı düşünürken, 17 Ağustos 2019 tarihinde Ankara Emniyeti Terörle Mücadele Şubesi tarafından bir tebligat gönderildiğini, Eskişehir Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından yürütülmekte olan soruşturma kapsamında ifadeye çağırıldığımı, ifadeye gitmezsem hakkımda yakalama kararı alınacağını öğrendim. Söz konusu tarihte eğitim nedeniyle Almanya'da olduğum için avukatım aracılığıyla ifadeye gidemeyeceğime dair mazeret bildirdim. Dosyanın içeriğine ise "*gizlilik*" kararı nedeniyle ulaşamadım. Süreç hâlâ devam ediyor.

Reddettiler, kazandım!

Hakkımda açılmış tek soruşturma ve dava, "*Bu Suça Ortak Olmayacağız!*" başlıklı barış bildirisini imzalamış olmamla ilişkiliydi. Dava süreci 18 Ocak 2019 tarihinde başlamış olup, 21 Ekim 2019 tarihinde beraat ile sonuçlandı.

Beraat kararı sonrası UYAP Vatandaş Portalı'ndan dosyaya gelengiden evrakları incelerken, o dönemki Rektör Prof. Dr. Şafak Ertan Çomaklı tarafından, Ankara 24. Ağır Ceza Mahkemesi Hâkimliğine 11 Ekim 2019 tarihinde gönderilen bir dilekçeyi gördüm. Şöyle diyordu: *"Öğrencimiz Hazel Başköy'ün Barış İçin Akademisyenler İnisiyatifi Bildirisine imza atması sebebiyle hakkında disiplin soruşturması başlatılmıştır. Soruşturmanın sonuçlandırılabilmesi için ilgili hakkında tesis edilen yargı kararına ihtiyaç bulunmaktadır."* Bunun üzerine, 24 Ekim'de avukatım aracılığıyla Anadolu Üniversitesi'ne bir dilekçe eşliğinde hakkımdaki beraat kararını gönderdim. Soruşturmayı sonuçlandırmak için karara ihtiyaç duyduğunu belirten rektörlük, karara rağmen soruşturmayı sonuçlandırmayarak işlediği suçlara bir yenisini daha ekledi.

Gasp edilen öğrencilik haklarım iade edilene kadar mücadele etmeye kararlıydım; fakat bununla eş zamanlı olarak başka bir üniversiteye doktora başvurusunda bulunma fikrini de her ihtimale karşı barındırıyordum. Yeni bir doktora başvurusu için ihtiyacım olan yüksek lisans transkriptini istedim fakat dilekçeme yanıt alamadım. Israrla

aramalarım sonucunda, devam eden soruşturmadan kaynaklı AÜ'den herhangi bir evrak alamayacağımı öğrendim. Oysa istediğim yüksek lisans transkriptiydi ve doktorayla bir ilgisi yoktu. Okula girişim yasak olduğundan, okula iletilmesi gereken bazı evrakları arkadaşlarım aracılığıyla gönderdiğimde ise, devam eden; fakat aktif olmayan öğrenciliğime rağmen, "*o artık bizim öğrencimiz değil, herhangi bir şey talep edemez bizden*," cümlesini ilettiler. Yani, "*Ne burada ne de başka bir okulda, sana doktora yaptırtmayacağız*," diyorlardı.

Almanya'da kısa dönem araştırmacı olarak çalışmalarıma devam ederken, AÜ eski rektörü Çomaklı'nın, 8 Mayıs 2020 tarihinde Cumhurbaşkanlığı tarafından görevden alındığını öğrendim. Bunun üzerine, bana tüm bu hukuksuzluğu yaşatan rektörlüğe soruşturmanın acilen neticelendirilmesi ve öğrencilik haklarımın iade edilmesi konusunda dilekçe yazıp avukatım aracılığıyla gönderdim. Ardından da 13 Temmuz 2020 tarihinde Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi'ne şikâyet edip rektörlük hakkında, "*görevi kötüye kullanma*" suçu duyurusunda bulundum. Bunun sonucunda, 15 aydır engellenmiş olan eğitim hakkıma 22 Temmuz 2020 tarihinde tekrar kavuştum.

İnanmayın! Ama kime?

Karluk, tüm baskılarına rağmen Anadolu Üniversitesi'ndeki 'dava'sını kaybetmişti, ancak ben henüz kazanamamıştım. Almanya'da, Türkiye Konsolosluğu'nda 29 Haziran 2020 tarihinde vekâletname çıkarma işlemi esnasında pasaportumun, Karluk'un sebep olduğu bir idari soruşturma nedeniyle 22 Ekim 2019 tarihinde (Barış için Akademisyenler davasından beraat ettikten 1 gün sonra), bu kez de "*FETÖ-PDY ile ilişkili*" denilerek iptal edildiğini öğrendim. Bunun üzerine, vizemin bitmesine üç hafta kala pasaportuma el konuldu.

Pasaportumu geri alabilmek için 7 Temmuz 2020 tarihinde, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı'na, Ankara Valiliği'ne ve Dışişleri Bakanlığı'na yürütmeyi durdurma talepli dava açtım, ancak 11 Kasım 2020 tarihinde bu talebimin, hakkımda devam eden "*PKK-KCK propagandası*" iddialı savcılık soruşturması nedeniyle reddedildiğini

öğrendim. Pasaportumu, FETÖ-PDY ile ilişkili olduğumu iddia ederek iptal edenler, vermeme gerekçesi olarak ise PKK-KCK'yi kullandılar. Bu karara itiraz edip istinafa taşıdım; fakat 30 Aralık 2020 tarihinde yürütmeyi durdurma talebimin kesin olarak reddedildiğini öğrendim. 27 Haziran 2022'de ise davayı kaybettim. Pasaportumu geri alabilmek için bu kez Anayasa Mahkemesi'ne başvurdum, süreç devam ediyor.

Ağustos ayında yaşadığım tüm süreci detayları ile anlatan bir röportaj verdim.[16] Bunun üzerine Karluk, kendisini tehdit ettiğim ve kendisine FETÖ'cü dediğim iddiasıyla 10 Ekim 2020 tarihinde hakkımda hem suç duyurusunda bulundu, hem de tazminat davası açtı. Suç duyurusuna takipsizlik verildi, tazminat davası ise ilk duruşmada, 11 Şubat 2020 tarihinde reddedildi. Karluk'un istinaf başvurusu ise 27 Haziran 2022'de reddedildi; davayı kaybetti.

Bütün bunlar olurken, her nedense Karluk için, "*kim bu adam, esas olarak neyin peşinde?*" diye soran pek olmadı. Açtığım tazminat davasını kendisine "*hakaret*" olarak yorumlayıp hakkımda bir de hakaretten suç duyurusunda bulunan; avukatımı, "*bana dava açamazsın*," diyerek baroya şikâyet eden, duruşmalarda avukatıma hakaret eden, iftira dolu mektubu göndererek iletişim kurduğu herkese eyleme geçmesi konusunda baskı yapan, yaşadığım bu hukuksuz süreci haberleştiren gazetecileri bile tehdit eden Karluk ile ilgilenen olmadı. Onun çalıştığı okulla, geçirdiği soruşturmayla, yazdığı yazılarla, ilişkilendiği insanlarla hiç ilgilenmeyenler; barış talebiyle attığım imzayı ve yine barış talebiyle yazdığım yazıları referans alarak beni "*terörist*" ilan ettiler. Üniversitede sistematik olarak uğradığım cinsel tacizi ifşa ettiğimde ise, "*Hazel PKK'lı, inanmayın*," dediler.

Koca bir kötülük, çok organize bir şekilde karşımdaydı. Kendi elimden tutup, haklılığıma olan inançla, her yeni sorguda daha güçlü örgütlenen direncin koluna girmekten başka çarem yoktu.

[16] Barış Akademisyeni Hazel Başköy: "Bu hukuksuzlukta rol alan herkesi mahkemede sanık sandalyesinde göreceğim." Sendika.org, 27 Ağustos 2020, https://sendika.org/2020/08/baris-akademisyeni-hazel-baskoy-bu-hukuksuzlukta-rol-alan-herkesi-mahkemede-sanik-sandalyesinde-gorecegim-594978/. (Erişim tarihi: 15 Nisan 2021)

Çünkü kimliği nedeniyle daha doğduğunda devletle tanışmış biri için direniş denen şey, bir var olma, bir hayatta kalma biçimi ve hatta bir mecburiyet, bir seçeneksizlikti. Dolayısıyla politik pratiğimizle çokça ilişkili olan bu tür bir itiraz üretme biçiminin böyle bir tarihi, böyle bir pratiği olmayan arkadaşlarımız için neye ihtiyaç duyduğunu "*görmek/görülmek*" eylemi üzerinden kendi hikâyem aracılığıyla duyurmak istiyorum.

Ne KHK, ne de sendika

Yüzlerce arkadaşımın, hocamın işine ekmeğine göz koyulduğu bir zamanda; her ay maaşı yatan, işine öyle ya da böyle devam eden biri olarak bu süreçte yalnızdım. Çünkü kötünün yakıştırıldığı özel bir üniversitede asistandım, ne KHK'lı, ne de sendikalıydım. KHK'lı olmamak, dert paylaşım utancıyla susmak; sendikalı olmamak ise yalnız yürümek demekti.

Yalnızdım diyorum; fakat hissettiğim şey yalnızlık değil, kıskançlıktı. Evet, mahkeme önlerinde yan yana verdiğiniz kalabalık pozlarınızı, imzadan kaynaklı Ankara'da ilk duruşma benimken aylar sonra gerçekleşen bir duruşma için "*ilk duruşmamız görüldü*," paylaşımınızı ve "*sizden*" saydıklarınızı çok kıskandım.

Benim kendi pratiğimden bildiğim bu değildi, ama o dönem öğrendim ki; dayanışmadan bahsediyorsanız, kimin itildiğinin, nereden itildiğinin önemi vardı.

Bu hikâyenin başına, yıkılmış gecekondular arasında tek bir duvarı kalmış eve, evime dönecek olursam: Görülmedim kardeşlerim. KHK ile ihraç değilim, sendikalı değilim, "*hoca*" değilim diye görülmedim. Ayakta kalan duvarımın gölgesinde soluklanan, haksızlığa uğradığını anlatırken haksızlık eden, karşısındakine hep "*o halleder*," diyerek "*iyilik*" atayan arkadaşlarım, hocalarım oldu. Ancak kimse, baktığı şeyin kendisini yanıltabileceğini, yıkımdan kalan "*dimdik*" bir duvarın aldığı yarayı göstermeyeceğini, o yarayı görmesi gerektiğini ya bilmedi, ya da bilmek istemedi.

Görmek, görülmek

Görmek eyleminin birbirini aynı noktada kesen iki yönü olduğunu düşündüm hep. Bunlardan birincisi; kendi elinden tutarak, yüzünü kendine dönerek her türlü yaşayabileceğini görmek; ikincisi ise ancak birincisini mümkün kılarak yüzünü başkasına dönüp yaşatabileceğini görmek. Bunun karşı tarafta mümkün kıldığı şey ise görülmek, yani dayanışmayı hem yaşamak, hem de yaşatmak. Ancak arkadaşlarımızdan bazıları maalesef bu birinci ihtimali göremediler, bizse akademik olarak "*biz varız!*" demenin, "*akademi her yerde mümkün!*" demenin telaşında akademiyi var etmek için gösterdiğimiz dayanışmayı birbirimizi var etmek, yaşatabilmek için gösteremedik.

Kimi zaman hiç görmeyerek, kimi zamansa kişinin mevcut koşullarına bakıp "iyilik" atayarak veya "*o güçlüdür, halleder*," diyerek maalesef en çok yakınımızdakini susturduk ve sırf bu nedenle ki en çok yakınımızdakine sustuk. Çünkü görüleceğimizi düşündüğümüz yerde görülmediğimizi gördük.

Bitmedi, bitmeyecek

Artık, üç yıldır gurbette, Almanya'dayım. Burası, hayatta ilk kez birilerinden kendim için bir şey istemek zorunda kaldığım, kendimle ilk kez dayanıştığım, öznesini "*biz*" olarak kurduğum bir hayatın içinde kendimi ilk kez hatırladığım, ilk kez hissettiğim; daha da önemlisi, bana açılmış hiç tanımadığım kapılardan geçerek hayatta kaldığım, ilk kez görüldüğüm bir yer.

Peki, ne oldu da görüldüm burada? Almanlar mı iyi, yoksa Almanya'da yaşayan Türkiyeliler mi? Hiçbirisi değil; ne Almanya güzellemesi, ne Türkiye kötülemesi. Meselenin Almanya ile tek ilişkisi, Türkiye'de kendime hoyratlığım nedeniyle kendim için çokça kullandığım, "*gerek yok*," cümlesinin, burada zorunlu olarak "*ihtiyacım var*," cümlesine dönüşmesi. Yani görülmek eylemini ne mümkün kıldıysa, görülmemeye sebep olan da tersten oymuş aslında. Tanıdık olan, "*yoldaş*" olan görür deyip isteyemediğimiz, görülmeyi beklediğimiz ne çok şey kalmış ardımızda.

Yıllarca mücadele içerisinde yer alıp 41 yaşında yakalandığı kanser nedeniyle hiçbir şey yapamaz hale gelen ve en çok ihtiyacı olduğu bir zamanda, "*ihtiyacım var*" diyemediği için kimseler tarafından görülmeyen babam hep der ki; mücadele safında yer alanın, kendisi dışında her şeye koşanın, kalabalıkta hep başkasının sesi olup kendi sesini unutturanın yazgısı yalnızlıktır. Çünkü kimse onun bir şeye ihtiyacı olacağı ihtimalini düşünmez. Çünkü herkesin gözünde o hep güçlüdür, o hep "*halleder*".

İşte burada fark ettim ki, özel bir üniversitede asistan oluşuna politik kimliği de eklenince hepten görülmez oluyormuş insan. Sırf bu nedenle ki; hiç tanımadığım, sırtımı bir türlü yaslayamadığım yabancı bir memlekette, "*yardıma ihtiyacım var*," diyen bir sesim, ağır bir yüküm var artık.

Olsun, politik olana atadığınız 'güç'ün hakkını, devletle ve devletçiklerle sürekli kavga ederek hayatımın her alanında layıkıyla verdim, vermeye de devam ediyorum. Özel olarak akademik hayatımdan bahsedecek olursam; benim hikâyem imza ile başlamadığı gibi, imza ile de bitmedi. Ufuk'ta çalışmaya başlar başlamaz, 2011 yılında, asistanları ve okutmanları hak mücadelesi ekseninde bir araya getirerek oluşturduğum dayanışma grubu ile düşük ücretlere karşı başlattığımız direniş, rektörlük görüşmelerini benim üstlendiğim bir süreç sonunda kazanımla sonuçlandı. Hemen ardından, eğitim amaçlı yurt dışına çıkışımızda kesilen sigorta ve ücretler için kendi başıma mücadele edip, yönergenin değişmesini ve kesintinin ortadan kalkmasını sağladım. "*Sol yumruk havada gezemezsin burada!*" diyenlere karşı yumruğumu onurla taşıdım. İmza süreciyle birlikte çok fazla soruşturmaya maruz kaldım; yılmadım, susmadım, onurla savundum kendimi. Yeri geldi, "*bu konuda bana soruşturma açamazsın*," diyerek iade ettim soruşturma evraklarını. Tez konumda ısrar edip, engellenen öğrenciliğim için aylarca kavga ettim. Kim bana kötülük ettiyse, hiçbirini affetmeden hepsine tek tek dava açtım. Bana karşı açılan her davaya davayla karşılık verdim ve nihayet öğrencilik haklarımı 15 ay sonra geri kazandım. Peki, bitti mi?

Hayır, bitmedi. Bu hukuksuzlukta rol alan herkesi sanık sandalyesinde görene kadar da bitmeyecek.

Son söz

Öznesi "*ben*" olan uzun bir hikâye anlattım, öznesi "*biz*" olan hikâyeler anlatılabilsin ve en çok da öfkenin içine doğmayan, acısına koşamayan arkadaşlarımız görülebilsin diye…

Dayanışmayla…

İllustrasyon: Serpil Odabaşı

Mücadele Ruh İster: Yüreksiz İnsanlar Mücadele Edemez

Mukaddes Akdeniz

Üniversiteden mezun olduktan sonra ilk görev yerim olan Hakkâri'ye atandım. O dönem Güneydoğu illerinde uzun sayılır bir süre çalışan memurlar tayin istemeleri halinde istedikleri yere atanabiliyorlardı. Hakkâri'de dört yıl çalıştıktan sonra Ankara'ya atanmak istedim. Ankara'da bulunmayı gerçekten çok istiyordum.

Ankara'ya yerleşir yerleşmez örgütlü mücadeleye adım attım. Bunu ilk eylemim olarak görebiliriz. Önce Eğitimciler Derneği (Eğit Der), sonra Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası (Eğit Sen ve Eğitim Sen) içerisinde mücadeleye başladım. Baskının yoğun olduğu yıllarda, her şeye rağmen sendikal çalışmalardan ve örgütlü duruştan taviz vermeden çalışmalarımı sürdürdüm. Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde çalışmak kolay değildi. Bir ara karar verdim ve yöneticilik sınavlarına girdim. Bunun ardından bir dönem yöneticilik yaptım ama örgütlü mücadele içinde olmam nedeniyle baskılar ve yıpratma uygulaması hiç bitmedi.

Bunun ardından yüksek lisansa başvurdum. Çabalarım boşa gitmedi ve yüksek lisansa başladım. Bu süreç bana yeni bir kapı araladı. Trakya Üniversitesi Çocuk Gelişimi Bölümü'nde ihtiyaç olduğunu görünce başvurdum ve üniversitede çalışma yaşamım böyle başladı. Trakya Üniversitesi 20 Temmuz 1982 yılında kurulmuştu ve yeterince oturmuş bir yapısı vardı. Çalışmaya başladığım dönemde üniversitede demokrat bir kesim bulunuyordu. Çocuk Gelişimi Bölümü yeni bir bölümdü ve bölümde yöneticilik görevi yürütüyordum. Bu

nedenle birçok sorun ile mücadele etmem gerekti. Ama üniversite kültürüne yeterince hâkim olduğum için zorluklara takılı kalmadan çalışmalarımı sürdürdüm.

Cemaat üniversitesi

Trakya Üniversitesi içerisinde yeterince oturmuş bir kültür vardı. Buna uyum sağlayarak çalışmayı sürdürürken Tekirdağ'da Namık Kemal Üniversitesi'nin kurulmasına karar verildi. Bu yeni üniversite Trakya Üniversitesi'nden alınan fakülte ve yüksekokullarla ile kurulacaktı.[1] Benim kadrom da Namık Kemal Üniversitesi'ne aktarıldı. Bunun ardından adım adım sorunlar başladı.

Yeni kurulan üniversiteler iktidar tarafından birilerine armağan ediliyordu. Yeni kurulan 15 üniversitenin hepsi, teker teker bir "*cemaat*" oluşumuna verildi. (O dönemi, en gerici yapılanmaların üniversitelere egemen olma süreci olarak tanımlıyorum.) Namık Kemal Üniversitesi (NKÜ) ise Fethullah Gülen örgütlenmesine teslim edildi. O dönemde biz Tekirdağ Sağlık Yüksekokulu olarak Bologna ve benzeri sürece ciddi karşı koyduk. Türkiye'de belki de en çok biz karşı çıktık. Belki de bu nedenle bana bir bedel ödetilmek istendi.

Gülencilerin üniversitede kadrolaşmasıyla birlikte çok ciddi baskılar başladı. Bana sık sık uyarılar geliyordu. Toplantılarda sürekli adımın geçtiği, bir sorun olarak görüldüğüm ve artık üniversitede istenmediğim bana ifade ediliyordu. Ben yılmadan çalışmalarımı sürdürüyordum.

NKÜ Sağlık Hizmetleri Yüksekokulu Çocuk Gelişimi Programı olarak önemli etkinlikler gerçekleştiriyorduk. Kukla atölyeleri gerçekleştirdik, hem de altı kez. Türkiye'de ilk defa yaşlılar ve engellilerle

[1] Tekirdağ Ziraat Fakültesi, Çorlu Mühendislik Fakültesi, Tekirdağ Sağlık Yüksekokulu, Tekirdağ Meslek Yüksekokulu, Çorlu Meslek Yüksekokulu, Çerkezköy Meslek Yüksekokulu, Hayrabolu Meslek Yüksekokulu, Malkara Meslek Yüksekokulu, Marmara Ereğlisi Meslek Yüksekokulu, Muratlı Meslek Yüksekokulu, Saray Meslek Yüksekokulu ve Şarköy Meslek Yüksekokulu 17 Mart 2006 tarihli ve 26111 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 5467 sayılı kanun ile 2809 sayılı Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Kanunu'na eklenen 62. Madde ile yeni kurulan Namık Kemal Üniversitesi'ne aktarıldı. Bkz. https://www.trakya.edu.tr/tarihce.

ilgili şenlikler düzenledik. Bu çalışmalara başta direnç gösteren rektörlük, etkinliklerin basında ses getirmesi ve üniversitenin görünürlüğünü arttırması nedeniyle tutum değiştirdi ve çalışmaları sahiplendi. Üniversite yeni, kadro zayıf olduğu için Çocuk Gelişimi Bölümü'nü iki yıl boyunca neredeyse tek başına idare ettim. Ama üniversite içindeki gerici kadrolaşma sürüyordu ve kadroya alınanlar boş durmuyordu.

Soruşturma

Çocuk Gelişimi Programı'nda öğretim görevlisi olarak çalışmayı sürdürürken hakkımda bir soruşturma başlatıldığını öğrendim. Rektörlük tarafından 4 Nisan 2012 tarihinde başlatılan soruşturmada devleti küçük düşürücü, milletin milli ve manevi değerlerini küçümseyen, belli etnik grupları ön plana çıkartmaya çalışan, genel anlamda siyasi görüşlerimi öğrencilere dayatan nitelikte söylemlerde bulunduğum iddia ediliyordu.[2]

Herhangi bir inceleme yapılmaksızın soruşturmaya başvurulmasının gerekçesi, hiç kuşkusuz, benim örgütlü olmamdı. Bu onların gözünde kabul edilemez bir duruştu. Eğitim Sen'den istifa etmemi istiyorlardı. Bunu dile getirmekten de çekinmiyorlardı. Bunu bizzat rektör Prof. Dr. Osman Şimşek dile getirdi.

Olanların anlaşılması için ayrıntıları aktarayım. Rektör ile iki konuyu görüşmek istiyordum. Birincisi, sendika panosu isteyecektim. İkincisi, sivil polisler tarafından sürekli fotoğraflarımın çekildiğini fark etmiştim. Hem benim, hem de yanımdaki öğrencilerin bu şekilde takip ediliyor olmasını konuşmak istiyordum.

[2] 20 Aralık 2011 tarihinde derste öğrenci sunumlarını izlemekteydim. Bir öğrenci, "*Çanakkale Savaşı*" konulu sunumunda, kazanılan zaferin gerekçesi olarak "*imamların, evliyaların cübbeleriyle gelerek*" savaşı yürütmelerini gösterdi. Bunun üzerine sunumu bilimsel bulmadığımı söyledim. Üniversitenin bir bilim yuvası olduğunu; pirlerin, imamların ve meleklerin bilimsel bir açıklaması olmadığını dile getirdim. Şayet savaşı bu tür ilahi unsurlar yaptıysa, neden o kadar çok şehit verilmiş olduğunun düşünülmesi gerektiğini de ekledim. Öğrencinin not kaygısı ile verdiği dilekçe gerici güçlerce malzeme yapıldı. Soruşturmadan Rektörlük Hukuk Müşavirliği'nin 4 Nisan 2012 tarihinde bana iletilen yazısı ile haberdar oldum.

Rektör Şimşek ile görüşmeye gittiğimde, daha içeri girer girmez, "*Eğitim Sen'den istifa et!*" dedi. Bunun benim yasal hakkım olduğunu, daha sendikalar yasal olmadığı süreçte dahi bunun demokratik bir hak olduğunu gördüğümden örgütlü bulunduğumu, baskıların çok yoğun olduğu süreçte dahi istifa etmezken, emekliliğimin geldiği bir aşamada asla istifa etmeyeceğimi kendisine söyledim.

Rektör bunun bana tehlike getireceğini, en azından konuşmalarıma dikkat etmemi söyledi. Aksi takdirde; ortamın kötü olduğunu, sürekli birilerinin gözaltına alındığını ve benim için kaygılandığını dile getirdi. Ben de, tam da bu nedenle; demokrasi adına, demokratik mücadelelerin yürütülmesi gerektiğini, bulunduğumuz yerin bir üniversite ve bir bilim yuvası olduğunu, bizler sorgulayan, eleştiren, üretken bir nesil yetiştirmek istediğimizden dolayı, kendi düşüncelerimizi de özgürce ifade edebileceğimiz bir ortam olması gerektiğini aktardım.

Rektör ile yaptığım görüşme sonrası olayların akışı hızlandı. Açılan soruşturma nedeniyle basın çalışanları beni aramaya başladılar. Devlet memuru olduğum için bu görüşmeleri kabul etmedim. Hatta olanak olduğunda muhabirlerden, sürmekte olan soruşturmanın basında yer almamasını özellikle rica ettim. Ancak bu ricam kabul görmedi. Kimi basın organlarında hemen ertesi gün çarşaf çarşaf karalama amaçlı haberler çıktı.

Konu Çanakkale

Bu rastlantısal değildi. Üniversite yönetimi bağlantılarını kullanarak basın organlarıyla işbirliği yapıyor ve beni hedef haline getirmeye çalışıyordu. Seçilen kabahat ise, "*milli duyguları*" harekete geçirmesi açısından özellikle uygun, kolayca kullanılabilecek olan "*Çanakkale şehitlerine hakaret*" idi. Soruşturmanın gizliliği ihlal edilerek Cihan Haber Ajansı aracılığıyla servis edilen bir "*haber*", dönemin yandaş gazetelerinde yer aldı. Haberlere konulan fotoğraflarda gözlerimi siyah bant ile kapatmaktan bile çekinmediler. Bütün bunlar yaşanırken bana yönelik kampanyanın tam olarak nasıl bu noktaya geldiğini anlamakta zorluk çekiyordum.

Uygulamaya konulan senaryoyu sonradan daha iyi anladım. "*Çanakkale şehitlerine hakaret*" suçlaması içeren haberler yapılarak, linç kültürünün yayıldığı bir dönemde hedef gösterilmiştim. Hakkımda açılan savcılık soruşturması dosyasında yer alan ve daha sonra bana verilen öğrenci ifadeleri olmasa, suçlamanın nasıl kurgulandığını anlayamayacaktım. Bütün bunlar beni yıldırmak için yapılan bir komplodan başka bir şey değildi.

Yalnızca siviller mi?

Devam eden bir soruşturmanın basında yer almasını sağlayarak benim çalışma azmimi kıran ve kamuoyunda onurumu zedeleyen bir durum yaratmak istediler**.** Rektörle yaptığım görüşme sırasında sivil polislerin fotoğrafımı çektiğini söylediğimde, "*Yalnızca siviller mi? Derslerde bir sürü ajan var*," demişti. Sanki bütün bunlardan kendisi sorumlu değilmiş gibi. Savcılık tarafından alınmış öğrenci şikâyetlerini okuduğumda adeta bunu anımsadım. Çünkü derste söylediğim şeyler ifadelerde yazılıydı ama çarpıtılarak aktarılmıştı. Hakkımda iddia edilen şeylerin hepsi asılsızdı.

Hakkımda üretilen haberlerin durdurulması için ihtiyati tedbir kararıyla açtığım dava, basın özgürlüğü gerekçe gösterilerek red edildi. Ancak Terörle Mücadele ekiplerinin hazırladığı fezlekelerle, basında çıkan haberler ihbar kabul edilerek savcılık hakkımda soruşturma başlattı. Soruşturma sırasında Çanakkale şehitlerine hakaret ettiğimi ve ayrımcılık yaptığım iddia edilerek dersime katılan öğrenciler ifade vermeye çağrılmıştı. İfade veren öğrencilerin kimileri böyle sözler duymadıklarını, kimileriyse o sırada orada olmadıklarını söylüyorlardı. Her öğrenciye aynı sorular sorulmuyordu. Bazı öğrenciler, sorulan sorularla yönlendiriliyordu.

Öğrenciler verdikleri ifadelerde ders esnasında ve okul içerisinde herhangi bir etnik kökenin, siyasi bir partinin veya bir örgütün propagandasını yapmadığımı ifade etmişler. Hakkımda 2010 yılında da benzer bir inceleme başlatılmıştı. İnceleme aşamasında görevlendirilen Prof. Dr. Rasim Yılmaz sağlıklı bir inceleme yaparak taleplerimi

dikkate alsaydı, soruşturmaya gerek kalmayacaktı. Somut dayanağı olmayan, kasıtlı ve benim çalışma azmimi kırmaya yönelik suçlamaların asılsızlığı ancak soruşturma sürecinde anlaşıldı.

Öğrencileri kullandılar

Derslerimde öğrencilerimin düşüncelerini özgürce ifade edebileceği bir ortam hazırladığımı düşünüyorum. Öğrenci merkezli, farklılıklara saygılı, bilimsel düşüncenin üretildiği, yaşamla bağı kopmamış bir eğitimi her zaman savundum. Kullandığım yöntemler bazı öğrencilere fazla demokratik gelmiş olabilir. Öğretmen merkezli, baskıcı, tek tip, analitik düşünceden yoksun bir eğitim çemberinden geçen öğrencilerin derslerimde bocalayabileceğini anlıyorum. Ama soruşturma sürecine öğrencilerimin dâhil edilmesi beni gerçekten çok yaraladı.

Bu süreç içerisinde beni en çok üzenin öğrencilerimin kullanılması olduğunu söyleyebilirim. Bizler, gençliği hep gelecek düşlerimizin uygulayıcısı olarak gördük. İdeallerimiz doğrultusunda, anlamlı eğitim ortamları yaratmak için koşullarımızı zorlayarak çaba gösterdik. Öğrencilerimizin kendilerine, içinde yaşadıkları topluma, çevreye ve insanlığa duyarlılıklarını artırmak adına yarattığımız yenilikçi, demokratik, yaratıcı ve aktif katılımcı eğitim ortamları bizim aleyhimize işleyebiliyor. Kimi öğrenciler kalıp bilgilere, dayatmacılığa ve öğretmen merkezli eğitim ortamlarına öylesine alışmışlar ki, farklı yöntemlere gerçekten direniyorlar. Çıkarcılığın, ihbarcılığın yüceltildiği bir ortamda, üniversite yönetimi tarafından zemin de yaratılınca öğrencilerin olumsuz şeyler üretmeleri kaçınılmaz bir sonuçtur.

Yoğun baskı

O dönemde sağlık sorunlarım nedeniyle ameliyat olmam gerekti. Ameliyat olmayı, derslerim aksamasın ve öğrenciler zor durumda kalmasın diye uzun süredir erteliyordum. Bu zor dönemde ameliyat olmaya karar verdim ve rapor aldım. Ameliyat sonrası ben iyileşmeye çalışırken, rektörlük hakkımda çıkan haberler nedeniyle açığa alındığım izlenimini yaratmaya çalıştı.

Derslerimin neden yapılmadığı, yani ameliyat için raporlu olduğum, öğrencilere duyurulmadı. Basında çıkan karalamalardan haberdar olan öğrenciler gözünde sanki açığa alındığım izlenimi oluşturuldu. Ameliyat ardından çalışma arkadaşlarım ziyaretime gelmeyerek beni yalnızlaştırmaya çalışan yönetime destek oldular. Hukuk sekreteri benim çok sevdiğim bir arkadaşımdı. Ancak o bile, hakkımda çıkan haberler dolayısıyla, "*Senin telefonun dinleniyor. Polis gözetimindesin. Seninle görüşemem*," dedi. Ayrıca e-posta aracılığıyla hakaretler de aldım**.**

Bu yıldırma süreci giderek yoğunlaştı. Sağlığım henüz düzelmeden, henüz hekim gözetimindeyken rektörlükten beni sürekli olarak arayarak rahatsız ettiler. Sürekli ne yapmayı düşündüğümü soruyorlar; sanki artık bana üniversitede yer olmadığını benimsetmek istiyorlardı. Bu yolla beni istifaya zorluyorlardı. İstifa etmem onlar için en kolay çözüm olacaktı.

Yıldırma çabaları yoğun olarak sürerken, sanki benim iyiliğim düşünülüyormuş gibi bir kılıf uydurdular: Beni tüm karar süreçlerinden ve çalışmalardan uzaklaştırmak istemeleri meğerse benim iyiliğim içinmiş. Bu yetmezmiş gibi, okula geliş gidiş ve devam çizelgesi uygulaması başlatıldı. Yönetim bu çizelgenin gerekçesini bir kurul toplantısında açık olarak ifade etti.

Kurul toplantısında çizelge uygulamasının gerekçesi olarak ben gösterildim. Beni kontrol etmek için böyle bir uygulama getirilmiş. Yönetim bu yolla beni daha da yalnızlaştırmayı hedefliyordu. Bu uygulamanın akademik özerklik ve özgürlükleri zedeleyeceğini, böyle bir uygulamayı kabul etmediğimi sözlü ve yazılı olarak bildirdim. Okulda bulunmadığım tespit edildiğinde "*gereğinin yapılacağını*" söyleyerek beni tehdit ettiler. Nitekim devam çizelgelerine başkalarının değil, yalnızca benim geç geliş ve erken çıkışlarım kaydedildi.

Yönetim, hakkımda başlatılan soruşturmalar nedeniyle çok yıprandığımı gerekçe göstererek bir dönem boyunca bana ders vermeyeceğini açıkladı. Bunun resmi olmayan bir açığa alma süreci ve yargısız infaz olduğu, beni hem manevi hem maddi açıdan daha çok

yıpratacağı gerekçesiyle itiraz ettim. Derslerin beni daha çok yıpratacağı, eğer diretirsem sadece zorunlu ders yükümün verileceği söylendi ve öyle de yapıldı**.** Yine o dönemde birçok öğrencinin hakkımda dilekçe verdiğini söyleyerek, kişiliğime yönelik karalama çabası yürüttüler. Onur ve saygınlığımı rencide edecek yakıştırmalarla direncimi kırmaya çalıştılar.

YÖK devrede

Daha sonra devreye Yükseköğretim Kurulu (YÖK) girdi. YÖK Disiplin Kurulu Başkanlığı'ndan gönderilmiş bir yazı 11 Aralık 2012 tarihinde elime geçti. Yönetmeliğin 11. Maddesi 6. Bendine göre üniversite öğretim mesleği ve kamu görevinden çıkarılmamın talep edildiğini öğrendim. Soruşturmacı, kamu hizmeti ve öğretim elamanı sıfatı ile bağdaşmayacak nitelik ve derecede yüz kızartıcı ve utanç verici hareketlerde bulunduğumu iddia ediyordu.

Soruşturma dosyası belirli bir kurguyu destekleyecek şekilde hazırlanmıştı. Dikkatli bir inceleme içermiyordu. Soruşturmanın birinci maddesi, devleti küçük düşürücü, milletin milli ve manevi değerlerini küçümseyen, belli etnik grupları ön plana çıkartmaya çalışan, genel anlamda siyasi görüşlerini öğrencilere dayatır nitelikte söylemlerde bulunmaktı. Soruşturmacı bu iddiayla ilgili olarak öğrencilere soru yöneltmiş ama verilen yanıtların açılmasını, açıklanmasını istememişti. Sonuç olarak, öznel değerlendirmeler ve görüşler dosyada bir suçlama gibi yer almaktaydı.

Dosyada, "*Sınıf içinde etnik çatışma ortamı yaratma*" ve "*Türkleri aşağılayıp, Ermenileri öne çıkarma*" gibi suçlamalar yer almakta, ancak bu iddiaların hiçbiri somut delile dayanmamaktaydı. Soruşturma sırasında ifadesi alınan öğrencilere de bu konuya ilişkin soru sorulmamıştı.

Soruşturmacı hazırladığı raporda, soruşturmanın öznel değerlendirmelere dayalı olduğunu kabul ediyor ve suçlama yapılamayacağını beyan ediyordu. Ancak; başka kurumlarda çalıştığım dönemlerde bana verilen cezalar soruşturma dosyasına eklenmişti.

Soruşturmacının bu cezaları dosyaya eklemiş olması, soruşturmacının ard niyetini göstermekteydi.

Disiplin Kurulu karşısına tek başıma değil, sendikamla çıkmalıydım. Sendika avukatım Mahmut Erdem ve Eğitim Sen adına Disiplin Kurulu toplantılarına katılan Prof. Mustafa Altıntaş ile birlikte YÖK'e gittik, ancak görüşme ertelendi. Bir sonraki aşamada, Prof. Dr. Mustafa Altıntaş'ın Disiplin Kurulu toplantısına katılması, YÖK Başkanı Gökhan Çetinsaya'nın kararıyla engellendi.[3] Bunun üzerine, "*idari kurul kararlarını hiçe sayarak sendika temsilcisinin disiplin kuruluna girmesini engellediğiniz için sizleri yetkisiz ilan ediyorum. Vermiş olduğunuz her kararı da hükümsüz ilan ediyorum. Bu nedenle de savunma vermeyeceğim!*" dedim. Disiplin Kurulu 2013 Nisan başında, yani hızlıca süreci tamamladı ve görevden alınmama karar verdi.

Sendikanın çabası

Üyesi olduğum Eğitim Sen üniversite içerisinde verilen mücadelede yanımdaydı. Sendika temsilcileri rektör ile görüştüler. Rektör, sendika temsilcilerine açık olarak "*Mukaddes giyimiyle, konuşmasıyla çok dikkat çekiyor. Bu nedenle bence istifa etsin*," diyecek kadar kendinden emindi. Bana açık açık, "*Sendikadan istifa et!*" diyen, bana kumpaslar kuran bu rektör sendikayı üniversiteden silmek istiyordu. Üniversitede bu yönde baskı sürüyordu. Eğitim Sen üyeleri sürgüne gönderiliyor; özellikle kendilerine uygun bölüm olmayan birimler seçilerek bu birimlerde çalışmaları isteniyordu. Ama sendika mücadelesi sürüyordu.

Benim başıma gelenleri ve sürecin varacağı noktayı sendika temsilciliği öngöremedi. Eğitim Sen üniversitede yetkili sendikaydı ama devreye girmekte geç kaldı. Benim görevden alınmam ardından devreye girebildiler. Yıllar önce Ankara'da da benzer bir sorun

[3] Merkez Örgütlenme Sekreteri Mustafa Ecevit, Eğitim Sen temsilcilerinin YÖK Disiplin Kurulu'nda yer alması hakkının YÖK tarafından tanınmadığını 1 Mart 2013 tarihinde bir basın açıklamasıyla kamuoyuyla paylaştı.

yaşamıştım. Diğer yandan, sendikayı zamanında haberdar etmemiştim. Olayın boyutu büyüyünce haber vermiştim. Sendikadaki arkadaşlar buna kızdılar: "*Bu bireysel bir sorun değil. Örgütlü olduğun için sana saldırı düzenleniyor. Haliyle örgütlü bir şekilde karşı koymamız gerekiyor*," dediler. Haklıydılar.

Bu tür durumlarda örgütlü tavır koymak en doğrusu. Örneğin, fotoğraflarım sivil polis tarafından çekiliyordu. Öğrenciler de görüp söylüyordu. Gidip karşı koysam bu sefer olay çıkacaktı. Bu durumda bireysel tepki vermek yerine, örgütlü tepki gerek. Aslında o bir buçuk yıllık dönem içerisinde adım adım kimi uyarılar, sinyaller geliyordu. Örneğin, alışveriş merkezinde rektör ile karşılaşıyordum. Bana, "*Hakkında şikâyetler var; soruşturma açıldı*," diyordu. (Oysa soruşturma henüz bana resmi olarak bildirilmemişti.) Bunu yanımda öğrenciler varken söylüyordu. Rektöre soruyordum: "*Herkesin ortasında bana nasıl böyle bir şey söylersiniz?*"

Bir diğer örnek, ders vermemi engellemek için yaptıkları. Bana gündüz dersleri yerine akşam dersleri koyuyorlardı. Oysa gündüz dersi saatlerini doldurmayanlar, gece dersi veremezler. Beni yıldırmak için var olan kuralları uygulamıyorlardı. O dönem savcılığa da gittim. Savcıya, "*Size sunduğum belgeleri görmüyorsunuz? Size sunulan sahte evrakları işleme koyup benim davalarımı red ettiniz*," dedim. Bana verdiği yanıt: "*Göreve iade edildiniz ya. Daha ne istiyorsunuz?*" Sanki hukuk değil, bir lütuf söz konusuydu.

Mücadele ve dayanışma

Artık üniversitede değilim. Kişisel gelecek peşinde, kariyer peşinde koşanlardan biri hiç olmadım. Daha iyi bir dünya, herkes için daha iyi bir dünya istedim ve bunun mücadelesini verenler arasında oldum. O dönemde oynanan oyunlarla beni korkutamadılar. Bugün de korkmuyorum. Üniversitelere yapılanlar ortada. Artık öğrencilerin geleceği önemsenmiyor. Yükseköğretim robotlaştırıldı. Üniversitelerin ruhu öldürüldü. Bu değişim Bologna süreciyle hızlandırıldı; üniversiteler sanayiye peşkeş çekildi. Bu kötü gidiş, yaşanan bu

süreç bir süre sonra bitecek. Toplumun da ruhu var ve bir süre sonra bu gidişe karşı duruş örgütlenecektir.

Yaşadığım bu süreçte beni yalnızlaştırmak için çok uğraştılar ama benimle dayanışma içerisinde olan arkadaşlarım hep vardı. Sendikam yanımdaydı. Yaşadıklarımı iki milletvekili meclise taşıdı; hakkımda soru önergesi verildi.[4] Evrensel gazetesinde maruz kaldığım haksızlıklar defalarca gündeme getirildi.[5] Aklıma hemen, Işıl Özgentürk'ün yaşadıklarıma ilişkin yazdığı bir yazının başlığı geliyor: "*Korkusuz bir mağdur*."[6]

Öğrencileri unuttuğum sanılmasın. Görevden alınmam ardından öğrencilerin , "*Hocamızın yanındayız*" diyerek yaptıkları basın açıklaması çok değerliydi:

> Üniversiteler başta olmak üzere devlet kurumlarında yürütülen tek tipleştirmeye, alternatif görüş ve düşünceleri yıldırmaya, baskıcı, onur kırıcı, asılsızca planlanan bu tezgâhlarda haklarımızı yedirmeyeceğimizi buradan bir kez daha duyuruyoruz. Bizleri tek bir çerçeveye sığdırmaya çalışan düşünmemizi, bilim üretmemizi engelleyen bütün düşünceler karşısında birlik olmamız gerektiğini biliyoruz. Bu yüzden adaletsiz, haksız hukuksuz bu koşullarda hocamızı yalnız bırakmayacağız.
>
> Sadece kendini düşünüp duyarsız ve hareketsiz kalmayan, hurafeler karşısında bilimi ve özgür düşünceyi savunan hocamız yalnız değildir.
>
> Kendi şahsi çıkarlarını bir kenara bırakıp öğrencilerine bilimi anlatmaya çalışan hocamızın ve yıllardır vermiş olduğu emeğin yanındayız.[7]

---

[4] 5 Nisan 2013 tarihli soru önergesi yazının sonunda bulunabilir.

[5] Örneğin bkz., Hilal Yağız, Soruşturma değil akademik linç, Evrensel, 23 Aralık 2012, https://www.evrensel.net/haber/44478/sorusturma-degil-akademik-linc. Eğitim Sen, Mukaddes Akdeniz'e sahip çıktı, Evrensel, 18 Nisan 2013, https://www.evrensel.net/haber/54503/egitim-sen-mukaddes-akdenize-sahip-cikti.

[6] Cumhuriyet, 9 Nisan 2013, https://www.cumhuriyet.com.tr/yazarlar/isil-ozgenturk/korkusuz-bir-magdur-414618.

[7] Akademiye saldırı sürüyor: YÖK Mukaddes Akdeniz'i görevden aldı, Haber Sol, 9 Nisan 2013, https://haber.sol.org.tr/devlet-ve-siyaset/akademiye-saldiri-suruyor-yok-mukaddes-akdenizi-gorevden-aldi-haberi-71137.

Mücadele ruh ister

Mücadele ruh ister. Yüreksiz insanlar mücadele edemez. Ruhu yok ederek kendileri için dikensiz bir gül bahçesi yaratmak istiyorlar. Doğru olan, başından itibaren ve her şeye rağmen örgütlü olmak. Yaşadığım hiçbir şeyden hiç pişmanlık duymadım. Ortada ciddi bir hukuksuzluk olduğunu biliyorum ve hukuksuzluk bugün her yerde. Mücadeleye devam ediyorum.

21691

A.Levent TÜZEL
İstanbul Milletvekili

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI'NA

Aşağıda belirtilen sorularımın Milli Eğitim Bakanı Nabi Avcı tarafından yazılı olarak cevaplandırılmasını arz ederim. 05.04.2013

A. Levent TÜZEL
İstanbul Milletvekili

Son dönemde akademisyenler üzerindeki baskılar giderek artmaktadır. Üniversitelerdeki baskıların boyutları akademik özgürlükler ve sendikal hakların ihlaline kadar uzanmaktadır. Mimar Kemal Üniversitesi, Çukurova Üniversitesi, Ordu Üniversitesi, Tunceli başta olmak üzere pek çok Üniversitede yaşanan sorunlar Bakanlığınıza iletilmiş bulunmaktadır. Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesinde 2012 yılında beş öğretim üyesinin sürüldüğü, başka kurumlara geçmeye zorlandığı, yedi öğretim üyesinin de mobbing nedeniyle istifa etmek zorunda kaldıkları ileri sürülmektedir.

Son olarak YÖK tarafından, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Çocuk Gelişimi Programında öğretim görevlisi ve Eğitim Sen İşyeri Temsilcisi Mukaddes Akdeniz'in "Kamu görevinden çıkarılmasına" karar verildiği basına yansımış bulunmaktadır.

Habere göre, bir öğrencisinin şikayeti üzerine NKÜ yönetimi tarafından, öğretim görevlisi Mukaddes Akdeniz'in derslerde anlattığı, bilimsel bilgiler gerekçe gösterilerek, bir öğrencinin not kaygısıyla şikayeti üzerine NKÜ Rektörlüğünce " ders müfredatı dışına çıkarak, devleti küçük düşürücü, milletin milli ve manevi değerlerini küçümseyen belli etnik grupları ön plana çıkartmaya çalışan, genel anlamda siyasi görüşlerini öğrencilere empoze eder nitelikte söylemlerde bulunduğu ve üç hafta derse girmediği" iddialarıyla soruşturma açılmıştır.

Konuyu Rektör Prof. Dr. Osman Şimşek'le görüşmeye gittiğinde, Eğitim Sen'den istifa etmesinin istendiğini, hakkındaki iddiaları ve istifayı reddeden Mukaddes Akdeniz'in, hakkında yürütülen soruşturma gizli olduğu halde, yerel basında "Çanakkale şehitlerine hakaret ettiği" şeklinde resimleri basılarak haberler çıkarılması rastlantı olmasa gerekir.

Üniversite yönetimi tarafından, "kamu kaynaklarını kullanarak sebepsiz zenginleşmek " suretiyle "Kamu hizmeti ve öğretim elemanı sıfatıyla bağdaşmayacak nitelik ve derecede yüz kızartıcı ve utanç verici hareketlerde bulunmak" suçunu işlediği iddiasıyla YÖK Disiplin Kurulu Yönetmeliğinin 11/b-6 maddesi uyarınca "kamu görevinden çıkarma cezası" ile cezalandırılması teklif edilmiştir. YÖK Yüksek Disiplin Kurulunca teklif kabul edilmiş, Mukaddes Akdeniz'in çalışmaları olumlu olduğu için "iyi hal durumundan" "görevden kendi isteğiyle çekilmiş sayılmasına" karar verilmiştir.

Adres :A Blok 2. Kat 3. Banko 3/9 TBMM
Mail :abdullahlevent.tuzel@tbmm.gov.tr
Telefon : (0312) 420 59 28-29
Faks : (0312) 420 69 65

A.Levent TÜZEL
İstanbul Milletvekili

4691.

Diğer taraftan, YÖK Yüksek Disiplin Kurulu, 4688 sayılı Kamu Görevlileri Sendikaları Kanunu ve Hakem Kurulu Kararı uyarınca, Mukaddes Akdeniz'in, üyesi olduğu Eğitim Sen'in Disiplin Kurulu Üyesi Prof.Dr. Mustafa Altıntaş'ın disiplin kuruluna yazılı olarak davet etmesi ve görüşünü alması gerekirken bu yapılmayarak, hem yasa ihlal edilmiş hem de kişi ve sendikal haklar ihlal edilmiştir.

Konuyla ilgili olarak;

1- Öğretim üyelerinin dünya görüşleri ve sendikal tercihleri nedeniyle baskı altına alındığı, gelecek kaygısı ve güvensiz bir ortamda, sürgün ve soruşturmalarla yıldırılmaya(mobbing) çalışıldıklarını hissettikleri bir Üniversitede akademik özgürlükten söz edilebilir mi?
2- Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Çocuk Gelişimi Programında öğretim görevlisi ve Eğitim Sen İşyeri Temsilcisi Mukaddes Akdeniz'e "kamu görevden çıkarma ya da çekilmiş sayılma cezası" neden verilmiştir? Yasal dayanakları nedir?
3- Öğretim Görevlisi Mukaddes Akdeniz hakkında, "ders müfredatı dışına çıkarak, devletin, milletin milli ve manevi değerleri küçümsediği, siyasi görüşlerini empoze ettiği; 3 hafta derse girmediği" iddialarına dair somut kanıt ve deliller bulunmuş mudur? Bunlar nelerdir? Kanıtlanamadıysa, soruşturma konusu ortadan kalkmış sayılmaz mı?
4- YÖK Yüksek Disiplin Kurulu kararında denildiği gibi "kamu kaynaklarının usulsüz kullanılması suretiyle sebepsiz zenginleşmek " suçunu işlediyse, Mukaddes Akdeniz'in mal varlığında nasıl bir değişim olmuştur? Somut kanıtlarla ispatlanmış mıdır?
5- Derslerinde bilimsel yöntemler kullanmak, öğrencilerin isteklerini dikkate alarak ders işlemek, ebeveynlerin sağlık sorunları nedeniyle kimi insani haller ve kimi prosedürlerde esneklik ve eksiklikler göstermek, "Kamu hizmeti veya öğretim elemanı sıfatı ile bağdaşmayacak nitelik ve derecede yüz kızartıcı ve utanç verici hareketlerde bulunmak" mıdır? Bu suç bu kadar basit midir?
6- 4688 sayılı Kanunla sendika üyesi bir kamu görevlisi için sendika adına kurul üyesi bulundurma hakkı düzenlenmişken, YÖK'ün Mukaddes Akdeniz'in avukatı ve Eğitim-Sen adına YÖK disiplin kurulu üyesi olan Prof. Mustafa ALTINTAŞ'ı Yüksek Disiplin Kuruluna çağırmamaları ve dinlememeleri kanunu ve kişi haklarını ihlal değil midir?
7- 657 Sayılı Kanun uyarınca soruşturmanın gizliliği esas olduğuna göre, Prof.Dr. Rasim Yılmaz'ın denetiminde ve sorumluluğunda olan soruşturma dosyanın basına sızdırılmasıyla ilgili bir soruşturma açılmış mıdır?
8- Trakya üniversitesinde mobbing uygulamaları sonucu 5 öğretim üyesinin sürüldüğü, yedi öğretim üyesinin de istifa ettirildiği iddiaları doğru mudur?
9- Yabancı Diller Yüksekokulu'nda bir öğretim görevlisine 45 dakika içinde 3 tutanak tutturup, 3 sarı zarf verildiği doğru mudur? Bir tür mobbing uygulaması olan bu olay araştırılmış mıdır?
10- Bir üniversitede bir ders programında (çocuk gelişimi) ortalama her öğretim üyesine 22-26 saat dere verilirken sadece birine gündüz 12 saat ders verilmesi mobbing ve ayrımcılık değil midir?
11- Üniversitelerde Akademisyenlerin maruz kaldığı mobbing uygulamalarını önlemeye yönelik ne tür girişimleriniz olmaktadır?

Adres :A Blok 2. Kat 3. Banko 3/9 TBMM
Mail :abdullahlevent.tuzel@tbmm.gov.tr
Telefon : (0312) 420 59 28-29
Faks : (0312) 420 69 65

Munzur Üniversitesinde Direniş ve Dayanışma

Candan Badem

Dersim (Tunceli) nüfusunun büyük çoğunluğu Alevi olan ve AKP'nin elektriği olmayan dağ köylerine dek beyaz eşya dağıtmasına rağmen hiçbir seçimde milletvekili çıkaramadığı küçük bir il. Dersim'in Kırmancki (Zazaca) ve Kurmanci konuşan Alevi aşiretleri Osmanlı'dan beri devlete karşı bir direniş odağı oldular ve Cumhuriyet devrinde 1937-38'de büyük bir katliama maruz kaldılar. Dersimliler Türkiye sosyalist hareketinde ve Kürt hareketinde önemli rol oynadılar; doğum yerlerinden dolayı polis gözünde hep "*olağan şüpheli*" sayıldılar.

Dersim 1990'lardaki köy boşaltmalardan payını fazlasıyla aldı; bu nüfusun çoğu büyük şehirlere ve Avrupa'ya yerleşti.[1] Ancak Dersim, nüfusunun küçüklüğüne karşın hem siyasi iktidarlar, hem de sosyalist sol ve Kürt hareketi açısından önemli ve özel bir yer olmayı sürdürdü. Öte yandan, AKP Türkiye'nin her yerinde oyunu artırırken Dersim'e yerleştirdiği memurlar, uzman çavuşlar ve polisler dışında pek oy alamıyordu. Dersimliler Kemalizme yönelik güçlü eleştirileriyle birlikte sola, HDP'ye veya CHP'ye oy veriyorlardı. CHP genel başkanının Dersim kökenli olması da AKP açısından Dersim'de alınacak bir zaferi değerli kılıyordu. Ama AKP, "*Alevi açılımı*" için Dersim'de yeterli destek bulamıyordu. Halk, AKP'nin Dersim'in simgesi olan Munzur nehrine yapmak istediği baraja karşı

[1] Dersim hakkında geniş bilgi için bkz. Cihangir Gündoğdu, Vural Genç, Dersim'de Osmanlı Siyaseti, Kitap Yayınevi, 2013; Şükrü Aslan (der.), Herkesin Bildiği Sır: Dersim, İletişim Yayınları, 2013.

kenetlenmişti. Baraj hem doğaya, hem de halkın kutsal bildiği ziyaret yerlerine zarar verecekti. Nitekim Munzur'da en azından nehrin gözeleri ile il merkezi arasındaki kısımda baraj yapılmadı.

Tunceli Üniversitesi 2008 yılında AKP tarafından kuruldu; 2016 yılında adı değiştirilerek Munzur Üniversitesi yapıldı. Ben Tarih Bölümüne 2010 yılı Aralık ayında yardımcı doçent olarak atandım. Hükümetin, "*her ile bir üniversite*" politikasını bilimsel açıdan doğru bulmuyordum çünkü üniversiteyi binalardan ibaret görmüyordum. Ayrıca üniversiteyi şehri ekonomik açıdan besleyen bir öge olarak görmeyi doğru bulmuyor, aksine şehrin üniversiteyi besleyen bir kültür merkezi olması gerektiğini düşünüyordum. Dersim'in solcu, laik kültürünün bir üniversite kurmak için avantajlar getirdiğini ve büyük şehirler dışında akademik üretim için en uygun ortamın Dersim'de olduğunu düşünüyordum, hâlâ da öyle düşünüyorum. Büyük şehirlerde iş bulamayan çok sayıda yetenekli akademisyen vardı; bunların bir kısmı da yurt dışındaydı. Bu akademisyenler liyakate bakılarak istihdam edilseydi Munzur Üniversitesi başarılı olabilir, ortalamanın üstünde bir üniversite kurulabilirdi. Tarih Bölümü de diğer tarih bölümleri arasında öne çıkabilirdi. Ancak AKP'nin ufku, sınıfsal ve düşünsel yapısı bunlara uygun değildi. Bölüme atandığımda şaşkındım; "*Nasıl oldu da beni işe aldılar*," diye düşünüyordum. Ayrıca Dersim'de olmaktan heyecan duyuyordum. Ancak kısa süre içinde anladım ki, vitrine konulmak üzere alınmıştım. AKP'lilerin ve rektörün Dersim'de nitelikli bir üniversite yaratmak gibi bir amacı yoktu.

Üniversite, AKP'nin Dersim'e ve Alevilere yönelik politikalarının önemli bir merkezi oldu ve olmaya devam ediyor. Üniversitenin düzenlediği 1. Uluslararası Tunceli (Dersim) Sempozyumu bu bağlamda çok önemliydi. Cumhuriyet tarihinde ilk kez bir üniversite "*Dersim*" adıyla, parantez içinde de olsa, bir sempozyum düzenlemişti.

Sempozyumun açılışında konuşan Vali Mustafa Taşkesen'in sözleri açılımın bir yansımasıydı: "*Türkiye Cumhuriyeti artık geçmişiyle yüzleşme ve ondan ders çıkararak ilerleme cesaretini özümsemiştir. Devletimiz artık doğusuna namlunun ucundan bakan*

zihniyeti çoktan geride bırakmıştır."[2] 2010 referandumunda "*Yetmez ama evet*" kampanyasının tanınmış adlarından olan Prof. Baskın Oran da çok iyimserdi:

> *Protokol konuşmalarından benim anladığım şudur. Ulus devlet artık yok oluyor. Özellikle sayın vali ile sayın rektörün konuşmalarından bunu gördüğüm için mutluyum. Ulus devlet, milletinin tek bir etnik, dinsel gruptan olduğunu varsayar ve böyle olmadığı için de onu asimile eder, mutsuz eder. Bugün ben görüyorum ki ulus devlet türünün ortadan kalkması sadece bizim zihinlerimizde değil artık devletin zihniyetinde de yer almaya başlamış. Onun için bugün benim çok mutlu günüm.*[3]

Öte yandan, 2013 yılına dek AKP ile birlikte hareket eden Fethullah Gülen tarikatı, Alevilere şirin görünmeye çalışıyor ve misyonerlik faaliyetine devam ediyordu. Tarikatın Dersim'de özel lisesi (Munzur Koleji) ve dershanesi vardı. Bu lisenin iyi bir eğitim verdiğini düşünen bazı solcu ana babalar bile çocuklarını bu okula gönderiyorlardı. Gülencilerin faaliyetlerine karşı afişler asan Demokratik Haklar Federasyonu (DHF) üyeleri, "*terör örgütü yöneticiliği ve üyeliği*" suçlamasıyla yedi yıl hapis yattılar. Onları hapse atan savcı ve yargıçlar ise daha sonra "*FETÖ üyeliği*" suçlamasıyla görevden alınsalar da bu cezalar iptal edilmedi.

Kurucu rektör Durmuş Boztuğ dönemi

Üniversitenin kuruluşundan Şubat 2015'e dek rektörlüğünü yürüten Durmuş Boztuğ, sempozyum açılışında "*Alevi açılımı*" sürecinin sözcüsü gibiydi:

> Şimdi de ülkemizin ana eksenine, devletimize, hükümetimize, milletimize sesleniyorum ve tarihi görevimi yapmak istiyorum. Lütfen Tuncelililer, Dersimlileri daha başından itibaren Alevi olarak, daha başından itibaren Zazaki Kurmanci ana dilleri var olarak, sol düşünceye sahip olarak kabul edin, bağrınıza basın. Onların uzattıkları eli tutun, öpün, sarılın bir daha kardeş olarak o eli bırakmayın.

[2] Tunceli'de Uluslar arası Dersim Sempozyumu düzenleniyor. Özgür Dersim Gazetesi, 4 Ekim 2010, https://www.ozgurdersim.com/yerel/tuncelide-uluslar-arasi-dersim-sempozyumu-duzenleniyor-h1679.html.

[3] agy.

> Farklılıklarımıza rağmen, çeşitliliklerimize rağmen bunları bir zenginlik olarak kabul edin. Tunceliliyi, Dersimliyi sıkı sıkı bağrınıza basarak ülkemizin birlikte hukukun, demokrasinin, insan haklarının, ekonominin temel kuralları evrenselleşmesi yolunda yolumuza devam edelim.[4]

Rektör Boztuğ Dersimlilere ise şöyle sesleniyordu: *"Lütfen Aleviliğinizi, Zazaki, Kurmanci değerlerinizi, sol düşünce yapınızı koruyun ama ülkemizin ana eksenine entegre olmanın yollarını arayın."*[5]

Boztuğ, Dersim kökenliydi ve Atatürkçü Düşünce Derneği Sivas il başkanlığından AKP yandaşlığına geçmişti. Yumuşak üslubuyla AKP politikalarını ustaca uygulayan ve fiilen AKP il başkanı gibi hareket eden Boztuğ, üniversitede vitrine koyabileceği solcu veya Dersimliler olmasına dikkat ediyordu. Ancak son tahlilde bir AKP memuruydu. Bunu bir toplantıda şöyle itiraf etmişti: "Size de cumhurbaşkanından telefon gelsin de o şahsı işe almayın bakalım, öyle kolay mı?" Nitekim üniversite AKP vekillerinin yeğenleri vb. akrabaları için memurlukta sıçrama tahtasıydı: Üniversitede bir göreve atandıktan kısa süre sonra başka yerlere terfi ile gidiyorlardı.

Bütün AKP'li rektörler gibi Boztuğ da yetkileri elinde toplamıştı; rektör yardımcıları ve dekanlara yetki kullandırmıyordu. Ancak genelde yumuşak üslubuyla insanları kırmamaya özen gösteriyordu. Kadro alımlarında tek söz sahibiydi.[6] Üniversitenin taşeronu olan güvenlik şirketinin alacağı elemanları bile kendisi seçiyordu. Kuşkusuz, her yerde olduğu gibi Dersim'de de iktidar politikalarının en önemli mekanizması istihdamdı. Küçük kasabalarda bir insanı asgari ücretli bir işe almak dahi büyük bir imtiyaz olduğu için rektör bu gücü elinde tutmak istiyordu. AKP'nin gözünde bir kişiyi işe almak demek 20-30 oy demekti. İşe alınan kişiler AKP üyesi olmaya ve yandaş sendikaya girmeye zorlanıyordu. Üniversite

[4] agy.

[5] agy.

[6] Boztuğ'dan taleplerime rağmen Tarih Bölümüne kimseyi tarif etmeyen bir öğretim üyesi alım ilanı verilmesini sağlayamamıştım. Boztuğ, alınacak şahsın önceden belirlenmesini ve ona göre ilan verilmesini istiyordu. Güya bir kez açık bir ilan vermişler ama ilana başvuran olmayınca kadrolar geri alınmış ve üniversite elindeki kadroları kullanamamıştı.

idari personeli sendika değiştirmeye, Eğitim Sen'den istifa edip AKP yandaşı Eğitim-Bir-Sen'e geçmeye teşvik ediliyordu. Akademisyenler ise çocuklarını Gülen okullarına göndermeleri için teşvik ediliyordu. Boztuğ zamanında daha ziyade teşvik şeklinde olan bu yöntem, ismiyle müsemma Ubeyde (Arapçadaki anlamıyla "küçük kul") İpek döneminde açıkça tehdit ve şantaja dönüşecekti.

Rektör Ubeyde İpek dönemi

Durmuş Boztuğ, Şubat 2015'de milletvekili ve hatta bakan olma sevdasıyla rektörlüğü bıraktı; İzmir 2. bölgede AKP 5. sıra adayı oldu. Haziran 2015'teki genel seçimde seçilemediği gibi Kasım 2015'teki erken genel seçimde aday bile gösterilmedi. Boşalan rektörlüğe Çevre Bakanı Veysel Eroğlu'nun danışmanlığını yapan Fırat Üniversitesi ülkücülerinden Ubeyde İpek getirildi. Mart 2015'teki rektörlük adayı belirleme seçiminde İpek geçerli 113 oyun 34'ünü alarak birinci oldu. İpek'in karşısında Dersimli üç aday vardı. Bunlardan Ali Tutay 24 oyla ikinci, eski rektörün kardeşi ve Mühendislik Fakültesi dekanı Ali Boztuğ 20 oyla üçüncü, ve Muzaffer Aşkın ise 11 oyla beşinci oldu. Bu üç aday aralarında anlaşıp içlerinden birini desteklemiş olsaydılar o aday birinci olacaktı. Kuşkusuz Erdoğan sadece bir oy da alsa yine yandaşını rektör atayacaktı ancak en azından İpek, "*Zaten seçimi birinci olarak kazandım*," diyemeyecekti. Adaylardan Aşkın, İpek'in yardımcılığını kabul etti ve tüm uyarılara rağmen istifa etmedi. İpek de Aşkın'ı, "*Yardımcım Dersimli!*" diyebilmek için bir süre vitrinde tuttu.

İpek rektör olarak atandığında Tarih Bölümü başkanı ve Edebiyat Fakültesinden seçilmiş senato üyesiydim. Bölüm öğretim üyeleriyle birlikte kendisini ziyaret ettik ve bölüme kadro alımlarında görüşümüzün alınmasını istedik. O da kabul etti. Ancak iki ay sonra bölüme haber verilmeden İhsan Satış için bir yardımcı doçent ilanı verildi. İlan şartında adet olduğu üzere alınacak kişinin doktora tezinin konusu vardı. Bunun üzerine rektörlükten randevu istedim, ancak rektör benimle görüşmedi. Ben de yasaların ve yönetmeliklerin bölüm

başkanı olarak bana verdiği bölümün bilimsel gelişimini gözetme görevimden dolayı ilanın iptali için dava açtım. Rektör senatodaki konuşmalarıma da müdahale etmeye, sözümü kesmeye başladı. Kendisine, "*burası babanızın çiftliği değil!*" dedim. İpek bana diş bilemeye başladı. Bir önceki ilanı mahkemeye taşımış olmama rağmen bu kez Ersoy Zengin'in Tarih Bölümüne alınması için ilan verildi.[7] Bu ilanı da mahkemeye verdim. Cumhuriyet tarihi anabilim dalına alınacak bir yardımcı doçent için neden Osmanlı tarihinde doktora yapmış olması gerektiğini ve ilanda belirtilen tez konusunun Munzur Üniversitesi için hangi objektif nedenlerle önemli olduğunu sordum. Erzurum 1. İdare Mahkemesi 2017/738 sayılı kararıyla dava konusu ilan işleminin iptaline karar verdi. İpek bunun üzerine ilanı iptal edip güya mahkemenin emrini yerine getirdi ancak hemen ardından Zengin için yeniden ilan verdi. Bu arada ben kanun hükmünde kararname (KHK) ile ihraç edilmiştim ve bu ilana itiraz edemedim.[8]

İpek bu sırada üniversiteyi Elazığlı yandaşlarla doldurmaya başladı. Örneğin, edebiyat veya sosyal bilimlerle ilgisi olmayan bir makine mühendisi Edebiyat Fakültesi dekan vekili yapıldı. Rektör, her açıdan hassas bir görev olan Alevilik ve Bektaşilik Araştırmaları Merkezi kurma işini Coşkun Kökel'e verdi.[9] Kökel, merkezin kuruluşu için yazdığı metinde Alevilik anlayışı kendisi gibi olmayanlara "*hain, terörist, dış mihrak*" gibi sözlerle saldırıyordu. Bu metne senato toplantısında itiraz ettim. Ancak itirazıma destek veren olmadı. İpek'in üniversitenin atama kriterlerine aykırı bir şekilde profesör yaptığı rektör yardımcısı bana dönerek, "*hocam burada Aleviler var, onların sesi çıkmıyor, siz ateist değil misiniz, size ne oluyor?*" dedi.

[7] Cumhuriyet tarihi anabilim dalı için verilen ilanda adayın Osmanlı Devletinde Harp Sanayii konusunda çalışmış olması isteniyordu ve Zengin'in tezinin konusu Osmanlı Devletinde Harp Sanayii (1861-1923) idi.

[8] Benim itirazlarıma rağmen işe alınan Satış da KHK ile ihraç edildi.

[9] Kökel hakkında, Gazi Üniversitesi bünyesindeki Türk Kültürü ve Hacıbektaş Veli Araştırma Merkezinde uzman olarak çalışırken, merkezin parasını iki arkadaşıyla açtığı ortak hesaba aktardığı iddiası da mevcuttu. Kökel'in adına, Birlik Vakfı'nın bünyesinde faaliyet gösteren Genç Birlik oluşumunun Elazığ Şubesi'nin düzenlediği etkinliklerde de rastlanıyordu. Birlik Vakfının Tunceli Şubesi başkanı Bülent Kar halen Eğitim-Bir-Sen Tunceli şubesi başkanlığını da yürütüyor.

Kuşkusuz Alevilerin hakkını savunmak için Alevi olmam gerekmiyordu. Senato çoğunluk kararına karşı yazdığım şerhi imzalayarak üniversite genel sekreterliğine verdim. Bu yazı yerel basına yansıdı ve kentteki demokrat kesimlerde ciddi bir tepki oluştu. Yazımda şöyle demiştim:

> İlimizin toplumsal yapısından dolayı üniversitemizin Alevilik-Bektaşilik araştırmalarında öncü bir bilimsel merkez haline gelmesi elbette arzu edilen bir durumdur. Buna itirazım yoktur. Ancak Senato toplantısına sunulan ve bazı ufak düzeltmelerden sonra YÖK'e gönderileceği bildirilen "ALEVİLİK-BEKTAŞİLİK ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ İLE İLGİLİ DEĞERLENDİRMELER" başlıklı Ek 1'deki metinden anladığım kadarıyla kurulacak enstitünün bilimsel araştırmadan ziyade belli bir siyasi misyonu yüklenmesi amaçlanmaktadır. Metinde, Alevilik-Bektaşilik inancı tekçi ve katı bir biçimde tanımlanarak tamamen İslam dini içinde sınırları net bir biçimde çizilmiş ve bu tanıma uymayan her türlü anlayış "dejenere", "ideolojik", "ülkemize karşıt", "Türkiye dışı belli merkezlerin" hazırladığı "birliğimizi ve beraberliğimizi tehdit eden düşünce ve girişimi" şeklinde mahkum edilmiştir. İlimiz Tunceli'de bu tanıma uymayan, yani İslam dışı bir Alevilik anlayışı da mevcuttur... Sosyal bilimcinin baştan belli birtakım ön kabullerle bir inancı belirlemeye ve belli normlara uydurmaya çalışması ve o normun dışındaki inançları devlete tehdit olarak görmesi bilimsel etiğe uymaz. Bu bilimsel değil siyasal bir faaliyet olur. Bu tavır Osmanlı devletinin Dersim'e yönelik tarihsel "izale-i vahşet", "tashih-i itikad" ve "tasfiye-i ezhan" siyasetinin devamıdır. Nihayet bu anlayış T.C. Anayasası'nın laiklik ilkesine de aykırıdır. Senato'ya sunulan metinde üniversite için "kamusal iradenin karşılığı" gibi garip bir tanımlama yapılarak üniversitenin rolünün bilimsel araştırma yerine Aleviliğe yönelik belli politikaları uygulama merkezi gibi algılandığı düşüncesi hâsıl olmuştur.

Dersimli gazeteci, araştırmacı, yazar ve Munzur dergisi editörü Mesut Özcan şerh kararını köşesinde yayımladı.[10] Özcan, üniversitenin Aleviliğe bakışı ve Aleviliği tanımlaması ile Dersimlilerin inançlarını yaşaması ve tanımlaması arasında ciddi farklar oluştuğunu belirtiyordu. Özcan'ın da belirttiği gibi, Boztuğ Dersim'e gelir gelmez önce müftülük yetkilileriyle ilişkiler kurmuş, müftülüğün

[10] Mesut Özcan, Dersim'deki üniversitede neler oluyor? Özgür Dersim Gazetesi, 1 Mart 2016, https://www.ozgurdersim.com/dersimdeki-universitede-neler-oluyor-makale,586.html.

etkinliklerinde boy göstermişti. Özcan, özellikle 1997-1998 eğitim-öğretim yılından başlayarak Dersimli gençlerin Gülenciler tarafından başka illere ÖSS'ye hazırlık dershanelerine gönderildiğini ama artık buna ihtiyaç kalmadığını çünkü Gülencilerin Dersim'de kendi dershane ve okullarını açtığını belirtiyordu. Yazıda, Munzur Koleji ile üniversitesi arasındaki organik bağlara dikkat çekiliyordu.

Rejimin "*Alevi açılımı*" bitse de rektörlerin misyonu kesintiye uğramadı. Milletvekili olmak için rektörlükten ayrılan Boztuğ ile yeni rektör İpek, 17 Nisan 2015 günü "*Kutlu Doğum Haftası*" etkinliklerine katıldılar. Bu etkinliğe "*Tunceli Cemevi dedesi*" diye tanıtılan hükümet yandaşı Tunceli Hacı Bektaş Veli Kültürünü Yayma ve Yardımlaşma Derneği Başkanı Ali Ekber Yurt da katılıp bağlaması ile deyişler okumuştu. Boztuğ, Kasım 2015 erken seçiminde aday bile yapılmadığı halde AKP'ye canla başla hizmete devam etti. Yine İpek ile birlikte 19-20 Aralık 2015 günü Ordu Büyükşehir Belediyesi ile Güvenç Abdal Derneğinin düzenlediği, Karadeniz Bölgesi Alevileri ve Güvenç Abdal Ocağı Kültür Gününe katıldı.

Tüm yetkilerin rektör elinde toplanması siyasi olduğu kadar, kişisel çıkarlara da hizmet ediyordu. İpek 2018 yılında kardeşi Seda Gündüzalp'i Pertek Meslek Yüksekokulunda öğretim üyesi kadrosuna atadı ve bölüm başkanlığı tahsis etti. Kardeşinin kadrosunu garantilemek için eş zamanlı olarak Çemişgezek ilçesinde bulunan Meslek Yüksek Okulunda ilan çıkardı. Aynı dönemde yeğeni Elif Kılıç Sezer için de Mühendislik Fakültesi Elektrik/Elektronik Bölümü'nde araştırma görevlisi kadrosu açtı. YÖK'ten alınmış doktora denkliği olmayan Şehmus Kurtuluş'un beş yıl boyunca öğretim üyesi olarak usulsüz çalışmasını sağladı. YÖK bu durumu tespit edince Kurtuluş'u Tunceli Meslek Yüksekokulu Hukuk Bölümü/Adalet programında öğretim görevlisi olarak atadı. İpek, Aralık 2020'de ise iki yıldır boş kalan İletişim Fakültesi Sekreterliği görevine Açıköğretim Fakültesi mezunu olan on yıllık makam şoförü Yunus Başarır'ı atadı.[11]

[11] Munzur Üniversitesi rektörü meclis gündeminde. BİA Haber Merkezi, 22 Eylül 2020, https://bianet.org/bianet/siyaset/231353-munzur-universitesi-rektoru-meclis-gundeminde.

Rektör İpek senato toplantılarında her öğretim elemanının her gün dersi olmasa bile mesaiye gelmesini istiyor; hatta "*İşe gelmeyenleri bana bildirin!*" diyerek bizleri ihbarcılığa teşvik ediyordu. Bu sözler samimi değildi, kendi yandaşlarının çoğunun dersleri olduğu günlerde bile gelmediklerini, haftada bir veya iki gün kampüse gelip gittiklerini gayet iyi biliyordu. Edebiyat Fakültesinde Sosyoloji Bölümü kadrosu ve öğrencileri bölüm başkanı Ali Kemal Özcan'dan şikâyetçiydi. Özcan bölümün işleriyle ilgilenmiyor, derslerini de biraz fıkra anlatarak, biraz da Sokrates'ten söz ederek bitiriyordu. Aynı bölümden Coşkun Kökel de ortada görünmüyordu. Bir gün rektör senato toplantısında yine, "*Gelmeyenleri bana bildirin!*" deyince artık dayanamadım: "*Tamam o zaman, işte size bildiriyorum: Sosyoloji Bölümünden Ali Kemal Özcan ve Coşkun Kökel kampüse gelmiyorlar, derslerini de ihmal ediyorlar!*" Bu çıkışı beklemeyen rektör bozuldu, bana, "*Siz kendi bölümünüze bakın*," dedi. Oysa ben senatoda sadece Tarih Bölümünü değil, Sosyoloji Bölümünü de içeren Edebiyat Fakültesini temsil ediyordum. Bu olay ardından rektörün bana yönelik kini daha da arttı.

Üniversitede Sivas ve Elazığ'dan gelen AKP yandaşları ve yönetime karşı ses çıkarmayanlar, "*2. Öğretim*" denilen akşam derslerinden maksimum sayıda almak için uğraşıyorlardı. Bu dersler için ödenen ücret daha yüksekti ve çoğu zaman eksik yapıldıkları halde ücretleri tam ödeniyordu. Eksik yapılan dersler konusunda öğretim üyeleri ile idare arasında sessiz bir mutabakat vardı. Ayrıca Kürt öğrencilerin sık sık yaptığı ve artık anlamını yitirmiş olan ders boykotları da derse girmeden ücret almayı kolaylaştırıyordu. Oysa Munzur'da öğretim üyesi maaşları geliştirme ödeneği nedeniyle zaten Türkiye ortalamasının üstündeydi.

Barış Akademisyenleri bildirisi

Ocak 2016'da, "*Bu Suça Ortak Olmayacağız!*" başlıklı barış bildirisini imzaladım. Benim dışımda altı akademisyen (Yrd. Doç. Dr. Ahmet Kerim Gültekin, Yrd. Doç. Dr. Gürçağ Tuna ve araştırma

görevlileri Adnan Şahin, Melek Zorlu, Onur Özgür ve Savaş Dede) imzacılar arasındaydı. İlk imzacılar hakkında idari soruşturma başlatılmasının ardından, 13 öğretim elemanı daha bize destek vermek amacıyla bildiriyi imzaladı. Artan baskılar üzerine ikinci imzacılardan bazıları imzalarını geri çektiler ancak birinci imzacılardan imzasını geri çeken olmadı. Barış Akademisyenlerine soruşturmalar açıldığı dönemde Dersim'de gazeteciler, sendikalar, baro, esnaf ve sanayi odası temsilcileri ve bazı CHP vekilleri rektörle görüşerek bizimle dayanışma gösterdiler.

Bildiriyi imzalamış olmam rektör İpek'in bana yönelik düşmanlığını güçlendirdi. R.T. Erdoğan'ın Barış Akademisyenlerine yönelik hakaretlerinin ardından üniversitede açılan disiplin soruşturmasını, savcılığın "*terör örgütü propagandası*" suçlamasıyla soruşturması izledi. Erdoğan'a karşı tazminat davası açtım.[12] Bu davayı tahmin edileceği üzere kaybettim çünkü mahkeme Erdoğan'ın sözlerini ifade özgürlüğü içinde saydı. Yine de tarihe not düştüğüm için sevinçliyim.

Barış bildirisinden dolayı "*terör örgütü propagandası yapmak*" suçlamasıyla açılan davada İstanbul 33. Ağır Ceza Mahkemesi 26 Şubat 2019'da bana bir yıl on ay 15 gün hapis cezası verdi; hükmün açıklanmasını beş yıl geriye bıraktı. O gün bu davalarda ilk kez görülen bir şey oldu: Mahkeme üyesi yargıç Mustafa Cemil Demir beraat isteğiyle karara karşı oy verdi.[13]

24 Nisan 2016'da Dersim'de Seyit Rıza meydanında Ermeni Soykırımını kınayan bir konuşma yaptım. Böylece Türkiye'de bir üniversitenin özellikle de bir devlet üniversitesinin tarih bölümü başkanı sıfatıyla, halka açık bir toplantıda Ermeni soykırımını tanıyan ilk tarih doktoru ben oldum. Gerek bu konuşma, gerekse üniversitedeki çeşitli tarikat üyelerinin ihbarları beni AKP rejimi için bir hedef haline getiriyordu.

[12] Barış Akademisyenleri içinden toplam dört akademisyen tazminat davası açtılar.

[13] Tansu Pişkin, Muhalefet şerhinin gerekçesi: "Eylem ifade özgürlüğü kapsamında", Bianet, 30 Mart 2019. https://bianet.org/bianet/ifade-ozgurlugu/206917-muhalefet-serhinin-gerekcesi-eylem-ifade-ozgurlugu-kapsaminda.

OHAL dönemi ve KHK

15 Temmuz 2016'daki darbe girişiminden yararlanan İpek, hakkımda "*FETÖ üyeliği*" soruşturması açtı. Sosyal medyada, "*Ateist ve Marksistim. Benden nasıl bir FETÖcü çıkaracaklar merak ediyorum!*" diyerek dile getirdiğim tepkim, muhalif medyada yer aldı. 20 Temmuz'da dekanlıktan telefonla arandım. Tarih Bölümü başkanlığından istifa etmem isteniyordu. İstifa etmedim. Bunun üzerine rektör yazısıyla açığa alındım. 3 Ağustos günü bölümdeki odamda yapılan aramada bulunan Fethullah Gülen'in *Asrın Getirdiği Tereddütler-4* adlı kitabı gerekçe gösteren polisler evimi didik didik aradılar. Bütün elektronik eşyalarıma, bilgisayarıma ve cep telefonuma el koydular. Hatta, 11 yaşındaki kızımın oyun CD'leri ve Rusça film kasetlerimi bile aldılar. Avukat Hüseyin Aygün bana destek vermek üzere evime geldi.

Ardından "*darbeye teşebbüs*" suçlamasıyla gözaltına alındım ve geceyi nezarethanede geçirdim. O akşam sosyal medyada (Twitter) *#CandanBademSerbestBırakılsın* etiketiyle binlerce insan mesajlarıyla beni savundu; dayanışma mesajları Türkiye gündeminde birinci sıraya ulaştı. Ertesi sabah mahkemeye ters kelepçe takılarak götürüldüm. Hükümet konağının önüne gelen Eğitim Sen'li arkadaşlarım beni yalnız bırakmadılar. O gün ve sonrasında akademisyenler ve öğrenciler dayanışma videoları yayımladılar, eylemler yaptılar. Barış Akademisyenleri de sosyal medyadan dayanışma gösterdiler.

Çıkarıldığım mahkeme akşam geç saatte beni tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakırken yurt dışına çıkış yasağı koydu. Dahası banka hesaplarım bloke edildi. Dosyaya gizlilik kararı konulduğu için dosyada ne delil olduğunu hiçbir zaman göremedim. Gizlilik kararı delil olmadığı için gerekliydi. Mahkemenin koyduğu yurt dışı yasağı bir yıl sonra kaldırıldı ancak KHK ile ihraç edilen çoğu akademisyen gibi bana da, tamamen keyfi bir şekilde 20 Ağustos 2020 tarihine dek pasaport verilmedi. Bu süre içinde yurt dışında kazandığım bursları ve aldığım iş tekliflerini kullanamadım; davet edildiğim

konferanslara gidemedim. Araştırmalarım için sık sık gittiğim Rusya, Gürcistan, Ermenistan devlet arşivlerini kullanamadım.

Fethullah Gülen'in kitabını özellikle odamda tutuyordum çünkü bu kitapta din taciri Gülen açıkça dinden döneni öldürmeyi savunuyordu. Bir yandan tüm dünyaya ılımlı İslam, hoşgörü ve dinler arası diyalog mesajları veren Gülen, bu kitabında bir hadise dayanarak, "*İslam mürtede hayat hakkı tanımamıştır, dine girişte zorlama yoktur ancak bir kere girdikten sonra çıkmanın cezası ölümdür*," diyordu. Hadisi kabul etmek zorunda olmadığı halde kabul etmişti. İşte AKP'lilerin "*Hocaefendisi*" olan bu ikiyüzlü din tacirinin foyasını ortaya çıkarmak için kitabını gelene gidene gösteriyordum. Ayrıca ilgili satırların altını çizip Twitter'da paylaşmıştım.

1 Eylül 2016 sabahı Hüseyin Aygün'ün "*geçmiş olsun*" mesajı ile adımın KHK listesinde geçtiğini öğrendim. Böylece 672 sayılı KHK ile Munzur Üniversitesinden ihraç edilen ilk Eğitim Sen üyesi akademisyen ben oldum. Daha sonra Ahmet Kerim Gültekin, Gürçağ Tuna, Veysel Demir, Adnan Şahin, Savaş Dede, Eren Özel, Gülçin Karabağ, Emine Sevim, Melek Zorlu, Ülker Sözen, Ömer Çelebi, Mehmet Aşkın ve Mesut Coşkun ile idari personelden Munise Kazcı ve Nursel Arslan Çetin ihraç edildiler. İpek, öğrencilerin kampüste ihraç edilen akademisyenlere destek vermesi üzerine girişe fotoğraflarımızı da koydurarak kampüse girişimizi yasakladı.

Eğitim Sen üyeleri dışında Gülenci olduğu iddia edilen bazı akademisyenler de ihraç edildiler ancak Gülen Tarikatının asıl örgütleyicilerine dokunulmadı. İpek, adımı listeye bizzat yazdığı halde ikiyüzlü bir tavırla, "*listeler bize devletin kurumlarından geliyor*," diyordu. Ancak daha sonra YÖK, KHK listelerinin üniversitelerde hazırlandığını açıkladı.[14] Zaten başka türlüsü de beklenemezdi;

[14] Eğitim Sen basın açıklamasında bu durum gözler önüne serilmişti: "Hiçbir gerekçeye ihtiyaç duymadan keyfi biçimde gerçekleşen, hukuk dışı ve sorumsuz KHK ihraçlarının tek amacı devlet kurumlarını hükümetin isteklerine göre dizayn etmektir. Hükümet binlerce kamu personelinin, binlerce KESK, Eğitim Sen üyesi ve barış imzacısı akademisyenlerin kamu görevinden ihraç edilmesine yol açan KHK çılgınlığının kendilerine getireceği hukuki ve maddi sonuçları fark etmiştir. 7 Şubat tarihli KHK'nın ardından YÖK tarafından yapılan

YÖK'ün tek tek üniversitelerde olan biteni bilmesi mümkün değildi. Nitekim İpek, aradan bir yıl geçtikten sonra bir öğretim üyesine açıkça, "*Candan Bademi FETÖ'den dolayı değil, bana muhalefet ettiği için attım*," diyecekti.

Munzur Üniversitesi'nde KHK hukuksuzluğundan yararlanılarak rektörlük tarafından bir kıyım yapıldığı ortadaydı. Sendikamız Eğitim Sen basın açıklamasında adlar vererek Gülencilerin korunduğuna dikkat çekmiş ve rektörlüğü hesap vermeye çağırmıştı:

> İhraç edilen arkadaşlarımızı kimler, hangi kriterlere göre karar verdi?
>
> Arkadaşlarımızın kamu görevinden men edilmesine sebep olacak ne delilleriniz var ve bunların hukuksal, anayasal çerçevesi nedir?
>
> Yalnızca 15 Temmuz Darbe girişimine dâhil olanları kapsaması mümkün olan OHAL KHK'ları, neye dayanarak solcu, demokrat ve özgürlükçü üniversite çalışanlarına karşı kullanılmaktadır?
>
> Tunceli ve üniversitedeki Cemaat yapılanmasının temsilcisi olan isimler korunmakta mıdır?[15]

KHK sonrası süreçte birçok Barış Akademisyeni bulunduğu şehirde tehditlere maruz kaldığı için yer değiştirmek zorunda kaldı. Bizler ise Dersim halkından, esnafından, belediyesinden, demokratik kitle örgütlerinden destek gördük. Bu açıdan şanslıydık. Ben, BBC ve Financial Times dâhil birçok yabancı basın organına da demeç verdim.[16] İhraç edilen akademisyenler yurt dışında yaptıkları konuşmalarda KHK hukuksuzluğunu anlatırken benim yaşadıklarımı örnek vererek dayanışma gösterdiler.

'ihraç kararlarının tamamen üniversite yönetimleri tarafından belirlendiği' açıklaması da bunu göstermekte, KHK'ların suçunu kendi üzerinden atma çabasını yansıtmaktadır. Ancak biz bu hukuksuzluğun sorumlularını hem Ankara hem de onun gözüne girmeye çalışan yerel idareciler olduğunun bilincindeyiz."

[15] Munzur Üniversitesi'nde neler oluyor? Birgün, 6 Mart 2017, https://www.birgun.net/haber/munzur-universitesi-nde-neler-oluyor-149638.

[16] Turks see purge as witch hunt of 'medieval' darkness, New York Times, 17 Eylül 2016, https://www.nytimes.com/2016/09/17/world/europe/turkey-erdogan-gulen-purge.html?_r=0. The human impact of Turkey's purges, BBC, 25 Kasım 2016, https://www.bbc.com/news/world-europe-38093311 ayrıca bkz.: Candan Badem, The quest to quell opposition leads to 'academocide', University World News, 10 Şubat 2017, https://www.universityworldnews.com/post.php?story=20170209130103311

Yaygın ve kalıcı hukuksuzluk

Ben bir anlamda şanslıydım çünkü eşim Dersim merkezde bir ilkokulda öğretmendi. Kızımız Ekim de Dersim'de okula gidiyordu. Ama onlar da benim gibi hukuksuzluğa maruz kaldılar. Kızımızın zorunlu din dersinden muaf olması için açtığımız davayı kaybettik. Bölge istinaf mahkemesi de kararı onayladı. Bunun üzerine Anayasa Mahkemesine başvurduk, ancak mahkeme 2018'den beri bu davada bir karar vermedi. Eşim de Eylül 2016'da Dersim'den 500 kadar öğretmenle birlikte açığa alındı ancak kısa süre sonra görevine iade edildi. Bu süreçte Dersim'de büyük protestolar ve ciddi bir direniş oldu; Dersim halkı bu protestolara geniş bir biçimde katıldı.

Dersim hukuksuzluğun yaygınlığı açısından en çarpıcı örnek olmayı sürdürüyor: Halen nüfusa oranla en çok solcu KHK'linin bulunduğu il olma özelliğini koruyor. 2022 yılı itibariyle Eğitim Sen Dersim Şubesi üyeleri içinde KHK ile ihraç edilmiş 50 kişi OHAL Komisyonundan iade, 34 kişi red kararı almış bulunuyor. Dört kişi hakkında ise henüz bir karar verilmedi. Üniversiteden ihraç edilenlerin hepsi için red kararı verildi.

Hukuksuzluk siyasi yasaklar olarak da sürüyor. 2019 yerel seçimlerinde başkan Fatih Maçoğlu'nun ve Aysel Tekerek gibi dostların isteği üzerine Türkiye Komünist Partisi listesinden Dersim merkez belediye meclisi üyesi adayı oldum ve seçildim. Mazbatamı il seçim kurulundan aldım. Seçime girerken sunduğum belgeleri kabul eden ve adaylığıma itiraz etmeyen Yüksek Seçim Kurulu (YSK), seçildikten iki hafta sonra sonra, "*KHK ile ihraç edilenler belediye meclisi üyesi olamaz*," diyerek mazbatamı iptal etti. Böylece belediye meclisinden benim ve HDP'li üç üyenin mazbatası iptal edildi. KHK mağdurlarına yönelik zulüme YSK da alet olmuş oldu.

Dersim Dayanışma Akademisi

KHK ile ihraç akademisyenler Eskişehir, İstanbul ve İzmit ardından birçok ilde dayanışma akademileri kurdular. Dersim'de biz de "*Dersim Dayanışma Akademisi*" (DEDA) adı altında Eğitim Sen

şubesinde etkinlikler düzenledik. DEDA uzun ömürlü olmadı çünkü KHK ile ihraç edilmiş arkadaşlarımızın birçoğu büyük şehirlere gitmek durumunda kaldılar.

Bununla birlikte Ahmet Kerim Gültekin ve ben DEDA bünyesinde çeşitli dersler verdik; açlık grevindeki Nuriye Gülmen ve Semih Özakça'ya destek için Seyit Rıza Meydanında bir günlük açlık grevi yaptık. Ben üç yarıyıl boyunca ayrı ayrı İngilizce, Rusça ve Ermenice atölyeleri açtım.

Sonuç

AKP faşizmi 12 Eylül 1980 cuntasından çok daha baskıcı bir rejim yarattı ve Türkiye fiilen anayasasız bir devlet haline geldi. Meclis tamamen işlevsiz kılındı ve bütün yetkiler partili cumhurbaşkanında toplandı. Yargı bağımsızlığının son kırıntıları da kayboldu. Üniversitelerde öğretim elemanları alımında liyakat ortadan kalktı, KHK'lerden sonra bilimsel yayınlarda ciddi düşüşler oldu. 12 Eylül cuntasının üniversitelerden uzaklaştırdığı öğretim üyeleri yaklaşık yedi yıl sonra görevlerine dönebilmişlerdi. Gülencilerin darbe girişimi ve ardından AKP'nin sivil darbesinin yarattığı OHAL rejimi ise günümüzde yasal olarak halen yürürlükte. OHAL Komisyonu aslında oyalama işlevi görmek için kurulmuştu ve bu işlevi tam olarak yerine getirdi. Komisyonun KHK mağdurlarından yüzde on kadarını görevine iade ettiği; özellikle solcu KHK mağduru akademisyenlerin dosyalarını -hukuki yollara başvurulmasını olabildiğince geciktirmek için- en sona bıraktığı artık ortada. AKP faşizmi iktidardan gitmeden KHK zulmünün sona ermeyeceği açıktır. Şahsen benim hakkımda 2016'da Tunceli Cumhuriyet Başsavcılığının başlattığı soruşturma nihayet Mayıs 2021'de kovuşturmaya yer olmadığı kararıyla sonuçlandı. Böylece savcılık benim herhangi bir terör örgütüyle ilişkim veya üyeliğim olmadığını kabul etmiş oldu. Ancak OHAL rejimindeki Türkiye artık bir kanun devleti dahi olmadığı için idarenin hiçbir kanıta dayanmayan keyfi tasarrufu olan KHK mağduriyetleri sürüyor. Dersim gibi biz KHK'li akademisyenlerin de direnmekten başka seçeneği yoktur.

Laik Bilimsel ve
Anadilde Eğitim İç
AYAKTAYIZ
Birleşik Haziran Haraketi - Dersim Mec

BEŞİNCİ BÖLÜM

Fotoğraf: Serdar M. Değirmencioğlu

Direniş ve Dayanışmada Yeni Sesler, Renkler, Arayışlar

Emine Sevim

ars longa vita brevis[1]

Eminönü'nde, İstanbul'un en işlek tramvay duraklarının birinin tam karşısında yapılmakta olan bir binaya asılı dev pankartta şöyle yazıyordu: "*Al fikrini gel, fikrin iş yapsın. Bilgiyi Ticarileştirme Merkezi (BTM), İstanbul Ticaret Üniversitesi*."[2] Bilginin metalaşması ile özel üniversiteler başta olmak üzere tüm üniversitelerin şirketleştirildiği ve büyük bir çıkar ağının oluşturulduğu[3] 2017 yılında artık gizli değildi. Bilginin metalaştırıldığı; bilimi üretmesi gereken üniversitelerin her açıdan ticarethanelere dönüştürüldüğü afişlerde, panolarda, web sitelerinde açıkça ilan ediliyor; toplumca kanıksanması isteniyordu.

Bu dayatmaya karşı çıkan; toplum ve doğa yararına kamusal bilgi üretmeyi savunan bilim insanları ve öğrenciler, OHAL ve KHK ihraçları ile iyice ağırlaştırılan baskının altındaydı. Bu bölümdeki yazılar, işte bu ağır baskıya karşı çıkanların yeni direniş ve dayanışma arayışlarına ışık tutuyorlar. Yazılar, üniversitelere yönelik saldırılara yaratıcı direnişlerle karşılık veren ve en karanlık dönemlerde bile

[1] Hipokrat'a atfedilen "*sanat sonsuz, hayat kısadır*," anlamına gelen Latince söz.

[2] İstanbul Ticaret Odası ve İstanbul Ticaret Üniversitesi ortaklığı ile kurulan merkezin amacı, "*yenilikçi iş fikirlerinin ticarileşerek ülkemize katma değer sağlaması*" olarak belirtilmektedir. Bkz. https://btm.istanbul/hakkinda.

[3] Burak Arıkan'ın "Yüksek Öğrenim Endüstriyel Kompleksi (Higher Education Industrial Complex)" başlıklı çalışması için bkz. https://burak-arikan.com/tr/higher-education-industrial-complex/.

insana dair umudun nasıl yeşerebildiğini örnekleyen deneyimleri aktarıyorlar. Bu deneyimler, 2016 OHAL sürecinde ifade özgürlükleri yok sayılarak devlet şiddetine maruz bırakılan Barış Akademisyenlerinin üniversitelerde ve üniversite dışında direniş ve dayanışma çabalarını anlamak açısından çok değerli.

Barış Akademisyenleri ve ihraç akademisyenler, Ocak 2016 ardından bir yandan dayanışma ağları örerken, diğer yandan da "*Başka bir akademi*" arayışını dile getirmeye başladılar. Nisan ayında İstanbul'da "Kampüssüzler[4] Ders Ortakları" ile "Eskişehir Dayanışma Dersleri"[5] eş zamanlı olarak başladı ve dayanışma akademilerinin yolu açıldı. Akademisyenlerin OHAL KHK'ları kapsamında topluca ihraç edilecekleri açıklık kazanınca, Türkiye genelinde dayanışma akademisi kurma eğilimi belirdi. Kocaeli Üniversitesinden ihraç edilen akademisyenlerin kurduğu Kocaeli Dayanışma Akademisinin (KODA)[6] hemen ardından Dersim Akademisi[7], Praksis Dayanışma Dersleri[8] ve Mersin Dayanışma Akademisi[9] kuruldu. Ankara Üniversitesinin çeşitli fakültelerinden ihraç edilen onlarca akademisyen ve onlarla dayanışan özneler Ankara Sokak Akademisini[10] ve Ankara Dayanışma Akademisini (ADA)[11] kurdu. Aynı dönemde İzmir Dayanışma Akademisi (İDA)[12] ve Antalya Dayanışma Akademisi (AnDA)[13] de çalışmalarına başladı.

Dayanışma Akademilerinden farklılaşan çalışmalar da yine bu süreçte yeşerdi. Mersin'de Kültürhane,[14] Ankara'da ise toplumsal

[4] https://www.kampussuzler.org/.

[5] Eskişehir Dayanışma Dersleri dernekleşerek Eskişehir Okulu adını aldı. Bkz. https://eskisehirokulu.org/.

[6] https://kocaelidayanisma.net/.

[7] https://twitter.com/dersimakademi1.

[8] http://www.praksis.org/tumsayilar/praksis-dayanisma-akademisi/.

[9] https://www.facebook.com/mersindayanismaakademisi.

[10] https://www.facebook.com/sokakakademisi/.

[11] https://adakoop.org/egitim/.

[12] https://izmirdayanismaakademisi.org/.

[13] https://www.facebook.com/AntalyaDayanismaAkademisi/.

[14] https://guncel.kulturhane.org/.

cinsiyet çalışmaları yürüten LGBTİ+ ve kadın öznelerin çabasıyla ARAMIZDA Derneği[15] doğdu. Ankara Üniversitesi İnsan Hakları Merkezinden ihraç edilmiş akademisyenler İnsan Hakları Ortak Platformu (İHOP)[16] bünyesinde İnsan Hakları Okulu Projesini,[17] İzmir'de Türkiye İnsan Hakları Vakfı (TİHV)[18] bünyesinde TİHV Akademi[19] Projesini yürüttüler.

Dayanışma Akademileri düzenli aralıklarla bir araya gelerek çalıştaylar düzenlediler ve bunların sonucunda İstanbul Dayanışma Akademisi (İstanbulDA)[20] ile BİRARADA Derneğini[21] kurdular.

Büyük saldırı altında hayatta kalma ve üretme çabası bir sanat haline dönüşürken, dayanışma akademileri bu sanatın sergilendiği ve yeniden yeşerdiği bir zemin işlevi gördü. KODA üyeleri, oldukça kısa bir sürede "*Hayat Bilgisi Okulu*" (HBO) gibi geniş çaplı bir çalışmayı gerçekleştirdi. Kitap, seminer, eylem, atölye, konferans ve daha pek çok somut göstergeleriyle birlikte üniversitenin dört duvara sığmadığının dinamik bir örneğiydi HBO. Derlemenin bu bölümünde kampüslerin dışında yan yana gelen üniversite bileşenlerinin birlikte var olabildiğini ve bu varoluşun yaşamı dönüştürecek düzeyde anlamlı bir yönü olduğunu Zehra Koca ve Güven Bakırezer aktarıyor.

Barış Akademisyenleri ve ihraç akademisyenler, daha en baştan yalnız değildiler ve sonrasında da yalnız bırakılmadılar. Var olan sendika, meslek odası, öğretim üyeleri dernekleri ve siyasal bağlara hem yerel hem de uluslararası yeni bağlar da eklendi.[22] Bu destekler

---

[15] https://aramizda.org.tr/.

[16] https://ihop.org.tr/.

[17] https://www.insanhaklariokulu.org/.

[18] https://tihv.org.tr/.

[19] https://tihvakademi.org/.

[20] Zelal Yardımcı, İstanbul Dayanışma Akademisi Barış Parkı'nda kuruldu, Bianet, 19 Haziran 2017, https://bianet.org/bianet/insan-haklari/187563-istanbul-dayanisma-akademisi-baris-parki-nda-kuruldu.

[21] https://biraradadernek.org/.

[22] Uluslararası dayanışmayı özetleyen bir çalışma için bkz. Seçkin Sertdemir Özdemir; Nil Mutluer ve Esra Özyürek, Neoliberal zamanlarda sürgün ve çoğulluk: Türkiye'nin Barış İçin Akademisyenleri, Toplum ve Bilim, 2021, Sayı: 156, 116-138.

hukuki ve politik dayanışma örnekleri oldukları kadar sosyal alanı da kapsayan akademik örgütlenmeler sergiliyorlar. Oluşan geniş destek ve dayanışma ağı, hiç kuşkusuz, verilen mücadelenin güçlü kalmasına ve yeni arayışların yeşermesine katkıda bulundu.

Bu bölümde yer alan, "*Timsah – Okuma Tiyatrosu: Pişman olmadım yaptığım hiçbir şeyden!*" başlıklı ikinci yazıda aktarılan Timsah Dayanışması işte tam da bu tür bir çabanın örneği. Güçlü bir direniş ve dayanışma geleneği barındıran Türk Tabipleri Birliği (TTB) içerisinden Timsah Dayanışmasının çıkması da TTB deneyimlerinden beslenen yeni bir direniş biçiminin yeşermesi de aslında şaşırtıcı değil. Ağır baskı koşullarında tiyatronun bütünleştirici ve görünürleştirici etkisini kullanan Timsah Dayanışması hem içinde yer alanlara, hem de kitlelere moral ve motivasyon sağladı. Timsah Dayanışmasının hikâyesi, bir tiyatro oyunun tarihsel sürekliliğini ve toplumsal alandaki karşılığını yaratıcı bir şekilde gösteriyor. Aynı zamanda birlikte çalışma yöntemi ve oyunun hazırlanması sürecindeki paylaşımların yarattığı duygulanımlarıyla beraber düşünüldüğünde dayanışma ve direnişin açtığı yolun özel niteliklerini de vurguluyor: Birlikte gülmek, birlikte kaygılanmak, birlikte umut etmek ve paylaşmak gibi.

Timsah Dayanışması, akademisyenlerin yaşadıklarının ve üniversitelerde sürmekte olan direnişin topluma aktarılmasının önemine de işaret ediyor. Geçtiğimiz yirmi yıl boyunca tiyatrolar, sinemalar, sergi salonları önemli sayıda, küçüklü büyüklü yüzleşme ve hesaplaşma çabasına sahne oldu. Çayan Demirel'in "*Dersim 38*" (2006)[23] ve "*5 No'lu Cezaevi: 1980-84*" (2009)[24] belgeselleri, 6 Eylül 2005'te, İstanbul'da açılan "*6-7 Eylül Olayları Sergisi*"[25] ve 12 Eylül 2014'te açılan "*12 Eylül Utanç Müzesi*" gibi. Toplumun çeşitli kesimlerinde karanlıkla yeniden yüzleşme ve hesaplaşma ihtiyacının daha fazla su yüzüne çıktığı ve geçmiş-güncel örgütlenmelerin bir yandan baskı

[23] Belgeseli izlemek için bkz. https://www.youtube.com/watch?v=f02bk_GUWFc.

[24] Belgeseli izlemek için bkz. https://www.youtube.com/watch?v=KRMvQcEA6fQ.

[25] Karşı Sanattan 6-7 Eylül Olayları Sergisi, Bianet, 5 Eylül 2005, https://bianet.org/bianet/toplum/66418-karsi-sanattan-6-7-eylul-olaylari-sergisi.

hafızasını bir yandan yeniden kuruluş süreçlerini iç içe ördüğü bir süreç geçirmiş olmamız tesadüf değil.

İstanbul'da Çağdaş Sanatlar Merkezi'nde açılan "*12 Eylül Utanç Müzesi*", söz konusu dönemi öncesi ve sonrasıyla birlikte ele alan bir sergiydi. Sergiyi gezenler, radyosu sergilenen Mahir Çayan ve öldürüldüğünde üzerinde olan kanlı gömleği sergilenen Abdi İpekçi ile Roboski'de ve Gezi İsyanı sırasında öldürülenler arasındaki bağlantıları düşünmeye davet ediliyorlardı.

Nisan 2017'de gerçekleştirilen "*Dünden Bugüne Üniversite Tasfiyeleri: Akademik Kıyım Sergisi*"[26] de, geçmişle günümüzün bağlantılı olduğunu öne çıkaran yeni bir mecra açtı. Sergi, üniversitelere yönelik olarak 12 Eylül Rejimi tarafından başlatılan kapsamlı saldırının AKP rejimi tarafından tırmandırılışını vurgularken, aynı konuyu işleyen konferans[27] vb. daha akademik etkinliklerden farklı bir yol sunuyordu.

"*İtaatsiz Bir Akademisyenin Öyküsü*" başlıklı yazısıyla bu bölüme katkı veren Lütfiye Bozdağ, Akademik Kıyım Sergisinin ortaya çıkmasında payı olanlardan biri. Bozdağ, önce kamu ve sonra özel üniversitede çeşitli yıldırma biçimleriyle karşı karşıya kalarak mahkeme-dava silsilesi içinde sistematik şiddet döngüsüne maruz bırakılan bir kadın akademisyen. Bozdağ'ın öyküsü kendisini yalnızca mahkeme salonlarında değil, bilimsel kongrelerde ve sergilerde de ifade etmesi bakımından çok boyutlu bir direniş perspektifi içeriyor. Bu ifade ediş, direnişin ötesine geçerek yaratıcılığı yoldaş edinen eyleme biçimlerini, eleştirel düşüncenin eyleme dönüştüğü alanları ve olanakları gösteriyor. İtaatsiz bir akademisyenin yaşadığı sorunlara karşı heybesinde biriktirdikleriyle ve sorumlulukla davranarak yürüdüğü yola; örgütlenmeye, dayanışmaya olan inancını nasıl diri tutabildiğine işaret ediyor.

---

26 Üniversite Öğretim Üyeleri Derneği (ÜNİV-DER), Akademik Kıyım Sergisi Karşı Sanatta, (10 Nisan 2017) https://univder.org/akademik-kiyim-sergisi-karsi-sanatta/.

27 Örn.,"Parmaklıklar Ardında Bilim: Sakıncalı Araştırmalar, Suçlu Konular" başlıklı konferans (10 Mayıs 2010).

Bölümün yazarları aynı zamanda Barış Akademisyenlerine yönelik şiddetin dizginsiz bir hal aldığı dönemde yüzlerce akademisyenle beraber ağır ceza mahkemelerinde yargılandılar.[28] Anayasa Mahkemesinin ifade özgürlüğü kararı[29] sonrası Barış Akademisyenlerinin davaları beraatle sonuçlanıncaya kadar da Çağlayan Adliyesi direnişin mekânı oldu. Her dava günü adliye önündeki basın açıklamasından tüm duruşmaların takibine, gazetecilerin ve hak savunucularının mahkemelere katılımına kadar pek çok kurum ve kişi bu tarihi duruşmalar için seferber oldu.[30] Böylece Çağlayan'ın gri granit duvarları arasında çok sesli çok renkli bir direniş ve dayanışma tarihi yazıldı. Ahmet Ersoy da bu direnişin özgün yaratıcılarından biri. Kendisi de barış imzası nedeniyle yargılanan Ersoy, katıldığı duruşmalarda tanık olduğu zorbalıkları gözlemliyordu ve bunlarla ilgili karikatürler çizerek mizah sanatındaki yaratıcılığını direnişe ekledi. Türkiye'de Gezi Direnişi sırasında çoğullaşan bir direniş formu olarak politik mizah, Ersoy'un da ifade ettiği gibi iktidarın en ağır biçimlerde uygulandığı anlarda temsilin gücünden yararlanarak ezilenlerin sesini dolaysızca duyurabilmeyi sağlayan, birleştirici ve sağaltıcı bir eylem. Üstelik Çağlayan Adliyesindeki gibi uzun süreli direniş alanlarında kaçınılmaz olarak yaşanan moral kaybının, açık şiddete maruz bırakılmaktan ileri gelen psikososyal yıpranmışlıkların en iyi ilaçlarından olan birlikte gülebilmeyi, bakış açısını farklılaştırmayı ve bunu kamuoyu ile paylaşarak dayanışma örmeyi kolaylaştırıyor. Böylece hem direnişin gündelik ihtiyaçlarından biri olan kolektif paylaşımları güçlendiriyor hem de tarihe not düşüyor.

Akademik Kıyım Sergisinin de gösterdiği gibi 1933'ten günümüze üniversiteleri ve bilim insanlarını biat ettirerek tek tipçi bir toplum inşası için çaba sarf eden, üniversite idealiyle hiçbir zaman

[28] BAK davaları hakkında detaylı bilgi için bkz. https://barisicinakademisyenler.net/node/431.

[29] Anayasa Mahkemesi (AYM) K. 2019/30893, 26 Temmuz 2019, bkz. https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2018/17635.

[30] Gül Gündüz, Aslı Odman ve Nazım Dikbaş anlatıyor: Barış talebimiz devam ediyor ve eskisi kadar güçlü, 10 Ekim 2019, https://sendika.org/2019/10/asli-odman-ve-nazim-dikbas-anlatiyor-baris-talebimiz-devam-ediyor-ve-eskisi-kadar-guclu-563427/.

barışmamış devlet yönetimleriyle idare edilen bir coğrafyada yaşıyoruz.[31] Bu çürümeye ve yıkıma karşı toplumu savunmanın bir yolunu bulan bu hareketler bir yandan belgesel, sinema, sanat ve bilim üreterek tarihsel kıyımlarla hesaplaşmasını retrospektif olarak gerçekleştiriyor, diğer yandan dayanışmayla, gündelik paylaşımlarla, mizahla renklenen müşterek alanlar yaratmaya yöneliyorlar. Toplumsal dayanışma duygusunu hissetmek üzere otoriter baskılara karşı korunaklı alanlar oluşturuyorlar, şiddete karşı direnmenin yeni yollarını üretiyorlar. Üstelik uzun süredir üniversitelerin büründüğü teknisist, sınırlandırıcı, karamsar bilgi üretimi karşısında sanat, mizah, performatif eylemliklerle, içinde neşeyi/sevinci barındıran, yaratıcılığı güçlendiren alanlar açıyorlar. Bir yanı hak mücadeleleriyle eşitlik, özgürlük, demokrasi talepleriyle bağlı diğer yandan gündelik hayatta karşılaşmalar, yaratıcı örgütlenmeler ve duygulanımlar geliştiren, hakikiliğini toplumsallıktan alan karşı hareketler yeni türden yaratıcı bilgi biçimlerini üreterek tarihsel yerini ediniyorlar. Derlemenin bu bölümündeki yazıların her biri seslerini, renklerini, arayışlarını geleceğe aktarma potansiyeli taşıyor; kolektif direniş hafızamızı sağlamlaştırıyor.

[31] Efe Beşler, Tarih tarih akademik kıyım", Gazete Duvar, 14 Nisan 2017, https://www.gazeteduvar.com.tr/kultur-sanat/2017/04/14/akademi-her-zaman-hedef-oldu.

EMEK VE DEMOKRASİ MÜCADELESİNDE
HALKIMIZIN YANINDA DURAN
AKADEMİSYENLER YALNIZ DEĞİLDİR
KESK KOCAELİ ŞUBELER PLATFORMU

Kocaeli Dayanışma Akademisi'nin Organik Varoluşu

Güven Bakırezer

I

Modern kapitalist toplumlarda üniversite, işgücü yanında, hegemonya da üreten bir ideolojik alan. Üniversitede hegemonya mücadelesi sadece bilgi üreterek verilebilecek bir mücadele değil, hele bireysel olarak becerilebilecek bir şey hiç değil. Bilginin ihtiyacı olanla buluşması, ideolojinin somut ilişkilerde hayat bulması gerekiyor, bireylerin yalnız başlarına bunu gerçekleştirmeye gücü yetmeyeceği için örgütlenmek gerekiyor. Ancak bunu yapma alışkanlığı olanlar kriz anlarında direnebilirler ve hatta krizleri kurucu bir faaliyet için fırsata dönüştürebilirler. 2016 Eylülünde Kocaeli Üniversitesi'nden atılan 19 kişinin geçmişlerinde örgütlü mücadele deneyimi vardı ve hemen aynı ay içinde Kocaeli Dayanışma Akademisi'ni alternatif akademik bir iddia ile kurma iradeleri göstermeleri bu yatkınlıkları sayesinde oldu. Kocaeli Dayanışma Akademisi'nin bir başarısı varsa, üyelerinin örgütlü geçmişlerine dayanarak çevreleriyle kurdukları organik ilişki sayesindedir. Kocaeli Dayanışma Akademisi'ni diğer Dayanışma Akademilerinden ayıran tayin edici fark, işte belki de bu organik ilişkinin varlığıdır.

II

Kocaeli Dayanışma Akademisi (KODA), Kocaeli'nde, gelişmiş sanayisi sebebiyle demokratik ve sendikal bir mücadele geleneğine sahip, üniversitesinin de çevresindeki siyasi eğilimleri az-çok yansıttığı

bir ilde kuruldu. Sonradan KODA'yı kuracak olanların aralarında benim de bulunduğum büyük kısmı, daha 2006 Mayısında Kocaeli Üniversitesi'nde 50 kadar öğretim üyesinden oluşan "*Nasıl Bir Üniversite İstiyoruz*" (NBU) adlı platformun kuruluşunda yer almıştı. Platform düzenli toplantılarıyla üyeleri arasında bütünleşme sağladı, konferanslar düzenledi, yerel ölçekli akademik ve siyasi eylemleri örgütledi, rektörlük seçim süreçlerinde etkili oldu. NBU üyeleri kent yaşamına aktif kişisel katılımları sebebiyle, örneğin Kocaeli Dilovası kanser vakaları üzerine yapılan bilimsel araştırma vesilesiyle, örneğin Kocaeli Büyükşehir Belediyesi başkanlığına adaylık vesilesiyle, yerel kamuoyu tarafından da tanınıyorlardı. Sağlık Emekçileri Sendikası, Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası (Eğitim Sen), Türkiye Mimar ve Mühendis Odaları Birliği (TMMOB) gibi mesleki örgütlenmelerde aktif üyeydiler. Ayrıca özellikle sosyal bilim alanlarındaki üyeleri öğrencilerle ders ve derslik dışı yakın ilişkilere sahiptiler. Sadece sol örgütlerde yer alan öğrencilerle değil, meslek edinmenin ötesinde gayeleri olan en geniş anlamıyla sol eğilimli öğrencilerle. Örneğin Kültür Sanat ve Sosyal Araştırmalar Kulübü (KÜLSSAK) adlı yıllarca danışmanlığını yaptığım öğrenci kulübünden birçok öğrenci sonradan çeşitli akademik konumlara gelmeyi başaracaklardı.

KODA, 2016 Ocağında "*Bu Suça Ortak Olmayacağız!*" adlı bildiriye imza attıkları için, 15 Temmuz 2016 darbe girişimi sonrası getirilen Olağanüstü Hal rejiminin verdiği imkânla 1 Eylül 2016 tarih ve 672 sayılı KHK ile Kocaeli Üniversitesi'nden (KOÜ) ihraç edilen 19 akademisyenden 18'ine görevdeki iki yoldaşlarının da katılması ile hemen aynı ay içinde kuruldu.

KOÜ imzacıları kent ile organik ilişkiye sahip olmakla beraber kentin yerlisi değildiler ve üçte biri zaten İstanbul'dan gidip geliyordu. Kocaeli demokratik çevreleri imzacılara sahip çıkmasaydı, durum değerlendirmesi yapan muhreç akademisyenler kenti terk etmeme ve KODA'yı kurma iradesi gösteremezlerdi. KOÜ imzacıları henüz daha 2016 Ocağında gözaltına alındıklarında, Kocaeli Adliyesi önünde toplanan mahşeri kalabalık vaat edilen dayanışmanın

boyutlarını göstermişti. Adliye binasından çıkışımız sırasında öyle büyük coşku vardı ki, o güne dek elimi dahi sıkmamış başörtülü bir öğrencim kalabalığın içinde bana sarılmıştı. Kentin demokratik çevrelerinin ve bu arada avukatlarının ve solcu öğrencilerin bu desteği üniversite soruşturmaları boyunca ve ihracın ilk günlerinde, örneğin oda boşaltma eylemlerinde, aynı coşkuyla sürdü.

Hele KODA kurulduktan sonra, KODA ve KODA dostları arasında örgütlü muazzam bir dayanışma ilişkisi gelişti. KODA'ya en hayati destek üniversitede kalan dost meslektaşlarından geldi. İlk yıl boyunca muhreçlere her ay teslim edilmek üzere üniversite içinde para topladılar, KODA etkinliklere fırsat buldukça katılım gösterdiler ve bir kısmı da davet üzerine sonradan KODA'ya üye oldular. KODA'nın ilk akademik yılı boyunca Eğitim Sen Kocaeli Şubesi KODA üyelerinin rutin Çarşamba toplantıları için bir odasını, akşamları yapılan Çarşamba Seminerleri için ise konferans salonunu tahsis etti. TMMOB Makine Mühendisleri Odası Kocaeli Şubesi ilk yıl boyunca KODA'dan ücret karşılığı 13 seminer aldı. Üyeleri ülke içi ve dışında yerleşik TMMOB kökenli bir grup, KODA'ya dört yıl boyunca her ay düzenli parasal yardım yaptı. Kentin demokratik avukatları hukuki destek verirken, vekilliğimizi üstlenirken, maddi çıkar gütmeyen bir dayanışma ilişkisi içinde oldular.

Kentin demokratik çevreleri, örgütlü ve örgütsüz solcu öğrenciler, entelektüel amaçlar yanında dayanışma duygularını gösterme amacıyla da, KODA akademik etkinliklerine katılım göstermişlerdir. KODA da hiçbir zaman etkinliklerine çağrıyı açık duyuru yoluyla yapmakla yetinmemiş, daima doğrudan ilgili kişilere ulaşarak kişisel davetlerde bulunmuştur. KODA'nın 2016 Eylülündeki ilk akademik yıl açılış etkinliği, Kocaeli Yüksek Öğrenim Derneği'nin (KYÖD) devasa salonunda yüzlerce kişinin katılımı ile gerçekleşti. 2017 Ekim açılışı da yine aynı yerde benzer bir kalabalık önünde yapıldı; etkinlik sırasında *Kocaeli Dayanışma Akademisi'nin İlk Uzun Yılı* kitabı piyasa fiyatının üzerinde bir dayanışma fiyatıyla yaklaşık yüz adet sattı. KODA 2018 Şubatında kendi mekânında Hayat Bilgisi Okulu

projesinin açılışını yaptığında, projenin hukuki sorumlusu olan Üniversite Öğretim Üyeleri Derneği'nin (ÜNİVDER) İstanbul'dan gelen davetli yönetim kurulu üyelerinden biri yüz kişilik salonun dışına taşan izdihamı görünce, kulağıma eğilerek, "*bu kadar insanı nasıl topladınız?*" diye sormuştu.

KODA da gördüğü bu desteğe elinden geldiğince karşılık vermeye çalışmıştır. Seminer konularını seçerken ülke ve il sorunlarını dikkate alma ve çözümlerine akademik düzey getirmek gayreti yanında, kentte süregelen demokrasi mücadelesinin de doğrudan parçası olmuştur. KODA üyeleri tek adam diktatörlüğüne direnmek üzere kurulan Kocaeli Demokrasi Girişimi içinde çalıştılar, 2017 Referandumu için Hayır Kampanyasında koşturdular, kentteki hemen bütün demokratik basın açıklamalarına katıldılar ve gerektiğinde söz aldılar.

III

KODA 2017 sonlarında başka türlü bir akademi olarak kurumsallaşmak ve akademik iddiasını gerçekleştirmek üzere zaten yapmakta olduğu faaliyetin ölçeğini büyüterek "*KODA-Hayat Bilgisi Okulu*" (HBO) adıyla iki yıllık bir proje geliştirdi. Üç akademik yarı dönemdir süren Çarşamba Seminerleri yanında, KOÜ ihraçlarından sonra Genç Akademi (GEMİ) adıyla örgütlenmek lüzumu hissetmiş kimi öğrenciler ile aralarında benim de bulunduğum bazı KODA üyelerinin kafelerde yapmakta oldukları atölyeler projeye ilham ve temel oldu. Projenin hukuki sorumluluğunu o vakitler KODA'nın dernekleşmesine hala onay verilmediği için İstanbul'da kurulu ÜNİVDER sıra dışı bir güven ve dayanışma göstererek üstlendi. Projenin 246 bin Euro tutan devasa bütçesini Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu (% 80) ve de Civil Rights Defenders (% 20) karşıladı. Bu arada KODA, projenin henüz başlangıcında yeni bir akademik inşa ve araştırma gündemine ışık tutması amacıyla "*Üniversitenin Ötesinde: Eleştirel, Özgürleştirici ve Dayanışmacı Arayışlar*" başlıklı uluslararası bir konferansı Raoul Wallenberg Enstitüsü desteğiyle 30-31 Mart 2018 tarihlerinde düzenledi. KODA 2020-2021 akademik yılında da,

HBO deneyimi temelinde, daha düşük düzeyde ve pandemi sebebiyle çevrimiçi olsa da, seminer ve atölyelerine Hrant Dink Vakfı'ndan aldığı hibe desteği ile devam etti; dönem sonunda "*Covid-19 Pandemisi Neyi Anlatıyor, Niye Önlenemiyor?*" başlıklı çevrimiçi konferansı 11-12 Haziran 2021 tarihlerinde gerçekleştirdi.

KODA'nın akademik iddiasına denk düşen yazılı bilimsel-entelektüel ürünler verebildiği söylenemese de, çabaları değerlidir. KODA'nın kuruluşundan bir yol sonraya yetiştirdiği *Kocaeli Dayanışma Akademisi'nin İlk Uzun Yılı* derleme kitabı[1] bir kuruluş ve faaliyet hikâyesi yanında KODA üyelerinin Çarşamba seminerlerinden türetilmiş yazılardan oluştu. KODA, HBO projesi kapsamında üç kitap yayınladı. *Baskı, Bilimsel Arayış, Popüler Eğitim: Bir Direniş Pratiği Olarak Kocaeli Dayanışma Akademisi Hayat Bilgisi Okulu* başlıklı derleme[2] hem bir fail olarak KODA'yı, hem de HBO akademik deneyimini değerlendirdi; KODA içinden ve dışından kimselerin iki yuvarlak masa söyleşisini içerdi. Diğer iki kitap, *Kent, Sendika ve Mücadele: Kocaeli Sendikalar Birliği*[3] ve *Demokrasi ve İnsan Hakları Mücadelesinde Bir Yaşam: Tahsin Yeşildere*[4], HBO içindeki sözlü tarih çalışmaları ürünleriydiler ve akademik çalışmalar için değerli kaynak malzeme oluşturmaktadırlar. KODA, Hrant Dink Vakfı'ndan alınan hibe desteği kapsamında da *Pandemiye Rağmen: 2020-2021 Etkinliklerinden Seçmeler* başlıklı kitabı[5] ve *Eğitim Emekçileri Anlatıyor: Dernekten Sendikaya Kocaeli Deneyimi* başlıklı, Kocaeli Eğitim Sen deneyimi üzerine sözlü tarih çalışması kitabını[6] yayınlandı.

---

[1] Kolektif, Dipnot Yayınları, 2017. https://www.kocaelidayanisma.net/wp-content/uploads/2020/11/kitap.pdf.

[2] Kolektif, Ütopya Basın Yayın, 2020, https://disk.yandex.com.tr/i/Wdi835Vh5IqP8g.

[3] KODA HBO Emek ve Örgütlenme Özgürlüğü Sözlü Tarih Grubu, Ütopya Basın Yayın, 2020, https://disk.yandex.com.tr/i/BdqupiWlOuzMSw.

[4] KODA HBO Düşünce ve İfade Özgürlüğü Sözlü Tarih Atölyesi, Ütopya Basın Yayın, 2020, https://disk.yandex.com.tr/i/ZpOWeZscGNNpcQ.

[5] Hülya Kendir, Hakan Koçak, M Ruhi Demiray (yayına hazırlayanlar), KODA, 2021, https://kocaelidayanisma.net/wp-content/uploads/2022/02/pandemiye_ragmen_koda_kitap_son.pdf.

[6] Elif Sinem Arıkan, İlhami Şahbaz, Metin Aksöz, Çetin Ak (yayına hazırlayanlar), KODA, 2021.

KODA, öte yandan, HBO projesi sayesinde akademik iddiasını kısmen kanıtlayan işler başardı: Popüler öğrenim denebilecek bir şeyi gerçekleştirdi, bütünsel bir bilim anlayışının gelişmesine katkıda bulundu ve özgürlükçü pedagojik arayışlar içinde yol kat etti. Proje süresince birkaç düzine atölye açıldı, yüzlerce kişi atölyelere katılımcı oldu. Daha müfredat oluşturma sürecinde düzenli forumlar ve anketler ile ifade edilen beklentiler dikkate alındı. Koşulsuz herkese açık tutulan atölyelerde farklı toplumsal konumlardan, yaştan, eğitim ve mesleklerden katılımcıların bir araya gelmesi sağlandı. Seminer ve atölyeler sorunların akademik derinlik ve üslup ile nasıl ele alınmasının öğrenildiği ortamlar oldu. Katılımcı profilinin genişliği, disiplinler arasındaki duvarları aşan bir bilimsel-entelektüel işbirliği ve bilim kültürünün gelişmesi imkânı yarattı. Akademik faaliyet tek yönlü bir eğitim etkinliği yerine karşılıklı bir öğrenim etkinliği olarak tasarlandı. Seminer şeklinde verilen dersler yerine interaktif ve ürün odaklı atölyeler öngörüldü; hocaların yerini koordinatörlerin, hoca-öğrenci ilişkisinin yerini katılımcılar arası ilişkinin alması istendi. Atölyelerde oturum düzeni hiyerarşiye yol açmamak üzere mümkünse daire şeklinde planlandı.

Mekân, KODA için, akademik faaliyetin etkinliği kadar çevre ile müşterek bir hayatın örgütlenme alanı olarak da özel ilgi ve dikkat konusu olmuştur. Faaliyet mekânı olarak ilk yıl Eğitim Sen Kocaeli Şubesi'nin 80 kişilik salonu kullanıldı. HBO projesi için kent merkezinde kolayca ulaşılabilir konumda, kendi topluluğunu ve kültürünü yaratmaya elverişli sol kültürel nitelikli kafelerin sokağında ve Eğitim Sen'in alt katında bir mekân kiralandı. Daire 100 kişilik bir konferans salonuna, iki seminer odasına, idari işlere ayrılan bir odaya ve sosyalleşmeye müsait büyük bir mutfağa sahipti. Eğitim Sen konferans salonuna konuşmacının masasının yanından girilmesi etkinlik düzen ve disiplinini bozucu etki yapardı; HBO konferans salonunda masa girişin yanına değil tam karşısına konumlandırıldı, salona arkadan giriş yoluyla gürültünün sahneden uzak tutulması sağlandı, ayrıca ses yalıtımı sağlayan bir cam

duvar inşa edildi. Masa ve sandalyeler bürokratik devlet dairelerinde olduğunun aksine, modern, uyarlanabilir ve sıcak renkli seçildi. Mekânın mutfağı kolektif kullanıma açık tutuldu, mutfakta ücretsiz çay-kahve yanında özellikle dar gelirli öğrenciler düşünülerek atıştırmalık bir şeyler bulunduruldu. Mekândaki üç tuvaletin çok temiz tutulmasına özel çaba harcandığı gibi, tümü de cinsiyetten arındırıldı. HBO mekânı hafta içi 13:00-21:00 saatleri arasında açık tutuldu ve mekâna her gün gelenler olsun diye etkinlik programı değişik günlere yayıldı. Bunun dışında HBO mekânı siyasi aidiyet izlenimi vermekten kaçınmak üzere siyasi çevrelerin kullanımına açılmadı, ama dezavantajlı grup örgütlenmelerinin (kadın ve LGBTİ+ hareketleri) kullanımına açık oldu.

KODA, Kocaeli dışı illerde üç yaz okulu düzenledi. 2017'de Balıkesir Ören'de düzenlenen birinci yaz okulunun teması "*Otoriter Zamanlar: Haklar, Özgürlükler ve Türkiye*", 2018'de Bodrum'da düzenlenen ikincinin teması "*Kültür: Gündelik Hayattan Kurama*", 2019'da Balıkesir Gönen'de düzenlenen üçüncünün teması "*Doğa, İnsan, Teknoloji: Krizler ve İmkânlar*" oldu. İlki Raoul Wallenberg, Civil Rights Defenders, ve Sivil Düşün desteğiyle, ikinci ve üçüncüsü 2018 ve 2019'da HBO projesi bütçesi sayesinde gerçekleşti. Bu yaz okulları KODA üyeleri, davetliler ve ağırlıkla da öğrencilerden oluşan yaklaşık 60 kişilik toplulukların sadece formel öğrenim ortamını değil, günün tamamını paylaştıkları yatılı kamplar oldular. Katılımcılar seminer saatleri dışında, yüzdüler, futbol oynadılar, parti yaptılar, çevreyi gezdiler. Birinci ve üçüncü yaz okullarının Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK) tesislerinde düzenlenmesi bile kendi başına çok anlam ifade etmiştir. Balıkesir Ören'deki ilk yaz okulunda bir öğrencinin, "*uzun zamandır günde üç öğün yemek yememiştim*," sözünü hatırlarım. Siyaseten örgütlü bir kısım öğrenci de tesislerden satın aldığımız bir kısım hizmetleri kendimizin yerine getirip getiremeyeceğimizi tartışmaya açmıştı. Bodrum'un merkezindeki ikinci yaz okulu ise birçok öğrenciye kendi maddi imkânları ile ulaşamayacakları bir

tatil, eğlence ve kültürel gezi fırsatı sağladı. Balıkesir Gönen'deki üçüncü yaz okulu ise doğa bilimleri ile sosyal bilimler kavşağındaki sorunların ele alındığı gerçek bir disiplinler ötesi tartışma ortamı olarak hafızalara kaydoldu.

KODA'nın formel etkinlikleri genellikle enformel biçimlerde devam etmiş, kafe ve barlarda KODA üyeleri etkinlik katılımcıları ile birlikte zaman geçirmişlerdir. 2016 sonbaharından 2019 sonuna, hemen pandemi öncesine kadar, bütün Çarşamba akşam seminerleri sonrasında istisnasız biçimde Barlar Sokağı denen yürüyüş mesafesindeki mahalde Yüce Bar'a ve sonradan değişen adıyla Mamut'a gidilmiştir. Mekân ile özdeşleşen gelenek, barın işletmecisi ve hafifçe konsepti değişmesine rağmen, aynı yerde sürmüştü. Seminer vermeye davet edilmiş konuşmacıların oturum düzeninin ve konuşmaların merkezinde olduğu bu toplanmalar enformel akademik tartışma yanında, siyasetten müziğe, kentteki gelişmelere ve özel hayatlara kadar geniş bir yelpazede konuşma özgürlüğü ortamı sağlamıştır. Bu bar buluşmalarına alkol almadan ama başörtüsü ile katılan birkaç öğrencimiz de olmuştur, hatta burada vaktiyle adliye önünde birbirimize sarıldığımız başörtülü öğrencimle başörtülü kadınların alkollü mekânlara gidişi üzerine bir tez önerisi fikri de geliştirmiştik. HBO atölyeleri sonrasında da benzer sosyal gayelerle düzensiz ve küçük çaplı da olsa kafe ve barlarda tartışma ve muhabbet devam etmiştir. Bütün bu toplanmalar KODA'nın hukuki ve/veya fiili müstakbel üyelerini yakından tanıma ve kazanma fırsatları da yarattılar.

Kocaeli'nde ikamet eden bir grup KODA üyesi 2018 baharında kentte sol kültürel-siyasi çevrelerin bir halı saha futbol ligi oluşturmasına katkıda bulundu. "*Eşit-Lig*" on kadar takımdan oluştu: KODA bu lige benim kaptanlığımda ve birkaç öğrenci transferiyle gençleştirdiği kendi takımıyla (KODA İdman Ocağı) katıldı. Bir vegan takım ile bir LGBTİ+ takım ligde yer aldı; sadece kadın oyunculardan oluşturulmak istenen bir feminist takım ise son anda lige katılmayı başaramadı. Hakem yönetimindeki maçlarda, takımlar en

az ikisi kadın olmak üzere yedi oyuncu ile sahada yer aldılar ve üç oyuncu değişikliğine izin verildi. KODA İdman Ocağı takımı ligi birinci bitirdi. Daha ilk maçta bir KODA üyesi ayak bileğini kırınca, sonraki maça kendisinin ölümsüz olduğunu bildiren bir döviz ile çıkmıştık. Her hafta aynı gün yapılan maçlar boyunca, polisin halı saha önünde nöbet tutması, hadisenin kültürel yanı kadar siyasal yanının da önemini gösterir.

IV

Dayanışma Akademileri, 2013 Gezi Direnişi ve Haziran 2015 Halkların Demokratik Partisi seçim başarısı ile kristalize olan bir yükselen muhalefet dalgası üzerine gelmiş görünüyor. Hususiyetle KODA, varlığının öznel etkenini çevresiyle kurduğu organik ilişkiye borçluydu. Fakat zaman içinde muhalefet sürekli yenilgilere uğrarken, KODA da organik ilişki kaybına uğradı. Memleket siyasi koşullarına paralel olarak Kocaeli kenti demokratik muhalefeti de geriledi. Bir kısım KODA üyesinin eski öğrencileri üniversiteden mezun olup kentten ayrıldılar. KODA üyeleri arasında da üniversiteye geri dönme beklentisi azaldıkça Kocaeli'nden taşınanlar ve hatta pasaport yasağının kalkmasından sonra ülke dışına çıkanlar oldu. Bunlara COVİD-19 Pandemisi koşulları eklendi, KODA takipçileri ile yüz yüze ilişki neredeyse sonlandığı gibi, KODA üyeleri arasında da sosyal ilişkiler zayıfladı. Nihayet 2021 yazında, KODA üyeleri, bir süredir aralarında gelişmekte olan anlaşmazlıkları çözmeye uygun duygusal iklimi koruyamadılar ve üyelerin aralarında benim de bulunduğum yarıya yakın kısmı KODA'dan ayrıldılar.

Zor zamanlarda, hem çevre ile hem içerde, dikkati ilişkileri korumaya verme yerine, en yakınındakileri yeterince fedakârlık yapmamakla suçlamaya, yargılamaya, küsme ve içe kapanmaya doğru temayül gelişiyor. Büyük duygusal yatırımlar büyük hayal kırıklıkları, derin kırgınlıklar da yaratıyor. Ama iyileşmek için yüzleşmek gerekir. Beş yıllık (2016-2021) adanmış bir pratikten sonra bölünmüş olsalar da, KODA'lıların önlerinde, benim burada

kısmen yaptığım gibi kendi bireysel hikâyelerini dillendirmek, akademik ve örgütsel deneyimlerini daha çok da hatalı-eksik yanlarıyla tartışmak ve ama ayrıca KODA deneyimini özgün kılan o organik varoluşu ve KODA'lılık duygusunu bir sonraki muhalefet dalgası için olabildiğince korumak ödevi bulunuyor.

Yaz Okulu, Bodrum 2018
Fotoğraf: Hasret Gültekin Kozan (Evrensel)

Kocaeli Üniversitesi'nden Kocaeli Dayanışma Akademisi'ne, Başörtülü Kürt Kadın Öğrenci Olmak

Zehra Akçay

Birçok genç, üniversiteye başlarken, önce bu yapının kurallarına adapte olsa da zamanla sakini olduğu bu mekânı kendi istekleri ölçüsünde dönüştürme eğilimine girer. Fakat tam da benim de öğrenci olduğum döneme denk düşen ve Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) iktidarının baskısını tüm ülkede ve özellikle üniversitelerde sürdürdüğü bu dönemde baskıları yıkmak, sakini olduğumuz bu mekânı dilediğimiz ölçüde dönüştürmek bizlerin göremediği bir hayal olarak hafızalarımızda yer aldı.

Üniversitede öğrenciler ve hocalar arasındaki ilişkilenme biçiminin yapısını ve sınırlarını, tabii ki hocalar belirler. Hocalar kendileriyle nasıl konuşulacağını, derslere hangi soruların sorulup sorulamayacağını, sınav kâğıdına nelerin yazılıp yazılmayacağını belirlerler. Not kaygısı olan öğrenciler de haliyle bu otoriteye riayet etmek durumunda kalırlar.

2013 yılında Kocaeli Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü'ne başladım. Okuduğum üniversite bir taşra üniversitesi olduğu için yukarıda saydığım otoriter ilişki biçimi burada da mevcuttu. Fakat bir konuda şanslıydık. "*Bu Suça Ortak Olmayacağız!*" başlıklı barış bildirisine imza attıkları için 2016 Eylül ayında ihraç edilecek hocalarımızla tanışma imkânını yakalayabilmiştik.

Bölümümüzde 10 öğretim üyesi vardı. Biri araştırma görevlisi olmak üzere beş öğretim elemanı ihraç edilecekti. Bu hocalarımı,

yukarıda bahsettiğim otoriter ilişki biçiminden muaf tutmak boynumun borcudur. Onların dersleri, fikirsel farklılıkları ne olursa olsun hiç kimsenin konuşmaktan korkmadığı, derslerdeki tartışmalardan sonra herkesin zihninde soru işaretleriyle ayrıldığı bir ortama dönüşürdü. Bizlere bakışlarından, her ders bizleri konuşturma çabalarından ve sözümüze verdikleri değerden, ne kadar güçlendiğimizi, onlar gittikten sonra, üniversitede yalnız kaldığımızı hissedince anlayabilmiştik.

Kocaeli Üniversitesi, karşılaşmalar

Üniversiteye başladığım ilk yıllar başörtülü bir kadındım; dindardım ama İslamcı değildim. Kürttüm, ama Kürt kimliğimin benim için politik bir anlamı yoktu. Üniversitedeki ilk arkadaş çevrem, dindar, muhafazakâr ve milliyetçi kişilerden oluşuyordu. Her ne kadar ortak noktamız din birliği olsa da, çevremdeki insanlardan kendimi uzak hissederdim. Arkadaşlarım beni yakından tanımazlardı. Edebiyat ve sinemaya duyduğum ilgiyi bilmezlerdi. Siyasi olarak fikirlerim henüz oluşmamıştı. Ama ailemin Saadet Partili oluşu AKP iktidarına karşı bir muhalif bilinç oluşturmuştu.

Bölümde derslere başladığım ilk zamanlarda büyülenmiştim. Türkiye siyasal ve toplumsal tarihi ve siyaset bilimi dersleri tam da üzerine düşünmek, konuşmak istediğim içeriklere sahipti ve bölümümde sonradan ihraç edilecek olan hocalarım bu fikirsel açıklığa zemin hazırlıyorlardı. Bu büyünün etkisiyle, bölümde kim var kim yok üst sınıflardan arkadaşlarıma sormaya başladım. Bu arayışlar sonucunda henüz ihraç edilmemiş olan bir hocamın 3. sınıf derslerine katılmaya başladım.

Derslerine katılmak için kendisinden izin istemek için yanına gittiğimde hocamın yüzündeki şaşkınlık, ardı arkası kesilmeyen soruları beni biraz korkutmuştu. Ama sonrasında iki dönem boyunca derslerine düzenli olarak katıldım. Hocam, İslam üzerine verdiği bir yüksek lisans dersine katılmamı istemişti. Seve seve kabul ettim. Bu dersin benim için daha büyük bir şaşkınlık yaşattığını söyleyebilirim. O güne kadar, üniversitedeki dersler de dâhil aşırı siyasallaşmış

ve sığ bakış açılı tartışmaların içerisinde bulunmuştum. Şimdi katıldığım bu yüksek lisans dersinde, örneğin Kur'an'ın özünü evrensel, lafzını ise tarihsel olarak yorumlayan bir metodoloji ile karşılamak benim için ufuk açıcı olmuştu. Ders sonraları okulun kafesinde ya da kendi odasında fikir alışverişimiz, tartışmalarımız devam ederdi. Kendisinin tavsiyesiyle sınıfımdaki solcu arkadaşlarımla da bu dönemler tanışmaya başladım. Arkadaş çevrem Kürt ve solcu öğrenciler olarak değişmeye başladı. Bu durum muhafazakâr arkadaşlarımı rahatsız ettiği için benimle olan ilişkilerini kestiler.

Önceleri benim için çok bir anlamı olmayan Kürt kimliğimle barışmaya başlamıştım. Aşırı milliyetçi bir kent olan Adapazarı'nda, aşırı dindar bir aile içerisinde büyüdüğüm için Kürt olmak unutmamız gereken bir kimlik olarak kalmıştı. Yine aynı hocamızın danışmanı olduğu Kültür Sanat ve Sosyal Araştırmalar Kulübü'nde (KÜLSSAK), bu Kürt ve solcu arkadaş çevremle birlikte çalışmalar yapmaya başladık.

Bu çalışmalara katılınca kendimi bir anda okuldaki sol öğrenci örgütlerinin içinde buldum. Çünkü kulüp faaliyetlerinin çoğuna örgütlü öğrenciler geliyordu. Hem şaşkınlık, hem de merakla içine düştüğüm durumu izlemeye başladım. Şaşkındım çünkü kulüp faaliyetlerine başlarken amacım, üniversitede bulamadığım entelektüel çalışmalar yapmak; daha çok akademik, sanat ve kültür alanlarında faaliyetler yürütmekti. Hayatımda ilk defa Kürt olduğumu rahatça ifade edebildiğim bir grup insanın içindeydim. Bu da onları tanımaya olan merakımı günden güne arttırıyordu.

Solcu-sosyalist öğrencilerin arasında başörtülü dindar bir öğrenci olarak bulunmam hemen herkesin dikkatini çekerdi. Solcular kendi içlerinde ilk defa başörtülü bir kadın görmekten, sağcılar ise solcuların arasında başörtülü bir kadın görmekten şaşkındı. Ama, "*bu kadının burada ne işi var?*" bakışlarının altında ezilip büzülmedim. Hem hocalarımla kurduğum yakınlık, hem de yakın arkadaşlarımla bir arada olmak, içinde bulunduğum gruba yabancı kalmamı engellemiş oldu. Kendi yakın arkadaşlarım da benim gibi dindar muhafazakâr

ailelerin çocukları olduğu için, onlar açısından başörtülü olup solcu mecraların içerisinde olmak garipsenecek bir durum değildi. Bu, daha çok seküler, çağdaş çevrelerde yetişmiş olanların garipsediği bir durumdu. Benimle tanıştıkları vakit, yakın çevremdeki insanlar dahi içinde bulunduğum durumun çelişkilerle dolu olduğunu, kendime bu durumu nasıl ifade ettiğimi sorarlardı. Hem dindar olmak hem de siyasetle, felsefeyle ilgilenmek yadırganırdı. En çok da başımı neden örttüğümü sorarlardı. Üniversitenin ilk yılları Cuma namazına giden Kürt solcu arkadaşlarımızın dindarlığı değil, başörtümün dini kimliğimi görünür kılması sebebiyle benim dindarlığım sorgulanırdı. Bir de ajan olmamla ilgili söylentiler dönüp dururdu, fakat bunlara pek kulak asmazdım.

2016 Ocak ayında Barış Bildirisine imza attıkları için beş hocam gözaltına alındı. Bu haberi aldığımızda adliyenin önüne gidip çıkmalarını beklemiştik. Ben o zamanlar ailemden ve Adapazarı'ndaki yakın çevremden solcuların arasında olduğumu saklardım. Medya kurumlarının da adliyenin önünde olduklarını görünce, kuytu köşelerde beklemeyi tercih etmiştim.

Derslerine dışardan devam ettiğim hocam da imzacılar arasındaydı. Erkek olduğu için zamanında kendisiyle tokalaşmamanın inancım gereği daha iyi olacağını söylemiştim. O günden sonra bir daha elini uzatmamıştı. Fakat adliyenin kapısından çıktığı ilk an koşup kendisine sarıldım. Bu anın onun için ne kadar kıymetli olduğunu her fırsatta dile getirir.

Kocaeli Dayanışma Akademisi, direniş ve dayanışma

1 Eylül 2016'da, Dünya Barış Günü'nde, Kocaeli Üniversitesi'nde görev yapan 19 imzacı akademisyen ihraç edildi. Biz öğrenciler geride kalanlar olarak, üniversitede artan baskılarla sindirilmeye çalışıldık. Akademisyenlerin sözünü kesmişlerdi. OHAL kararları bahane edilerek öğrencilerin de sesi kesilmeye çalışıldı. Öğrenci kulüplerinin faaliyetleri yasaklandı. Artan güvenlik önlemleri, derslerden sonra gittiğimiz okul kantininde dahi başımızda güvenlik görevlilerinin

beklemeleriyle devam etti. Okulun açıldığı ilk hafta derslere giren akademisyenler hep bir ağızdan ve tam da siyasal iktidarın kullandığı dille, ülke olarak ne kadar zor bir süreçten geçtiğimizi anlatarak üniversitedeki baskıları haklılaştırmaya çalıştılar.

Hocalarımız ihraç edildikten hemen sonra, 2016 Eylül ayında Kocaeli Dayanışma Akademisi'ni (KODA) kurdular. İhraç edilen 19 akademisyenden beşi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü'ndendi. Bir yıl boyunca Eğitim Sen binasında düzenli Çarşamba Seminerleri verdiler. Her Çarşamba ihraç edilen hocalarımızdan biri seminer verir ve bu seminerin konusunu kendi araştırma alanı oluştururdu.

Bu seminerlere şehirden Halkların Demokratik Partisi, Halkevleri, Özgürlük ve Dayanışma Partisi, Fikir Kulüpleri Federasyonu gibi örgütlü sol çevreler, öğrenciler ve üniversitedeki akademisyenler katılırdı. Katılımcıların çoğu entelektüel kaygılardan çok dayanışma göstermek amacıyla burada bulunurdu.

Başlangıçta bu seminerler sırasında ne zaman dinle ilgili bir cümle kurulsa insanlar, ne düşündüğümü merak eden bakışlarla bana doğru dönerlerdi. Çünkü başörtülü olmam çoğu insana dışarıdan biri olduğum hissini uyandırırdı. Eğitim Sen üyesi öğretmenlerin, Tayyip Erdoğan'ın "*dindar ve kinine sahip çıkan bir nesil yetiştireceğiz*," sözlerini sürekli hatırlatmalarından sonra gözler bana dönerdi. Yanımda arkadaşlarım olduğunda aramızda bu durumun esprisini yapardık. "*Benim kindar ve dindar olan*," derdim. AKP'nin bir nesil yetiştirme projesinin başarısız olduğunu, bugünün çocuklarının başka bir kültürle, anlayışla beslendiğini; ne ailenin ne de siyasal iktidarın baskılarının bu değişimi durduramayacağını bu tartışmalarda anlatmaya çalışanlar da olurdu.

Hocalarımdan öğrendiğim bir düşünme sistematiği vardı. KODA etkinliklerinde hiçbir zaman yanlış yerde olduğumu hissetmedim. Zamanla bu bakışlar kaybolmaya başladı. Belki de hayatlarındaki tek başörtülü kadın bendim. Her iki taraf içinde önceleri kuşkulu, temkinli başlayan bu karşılaşma zamanla birbirimize aşina oldukça değişti.

Üniversitede nitelikli akademisyenin kalmayışı, derslerin içeriğinin boşaltılması ve Çarşamba Seminerlerinin kapsamının sınırlı olması biz öğrencilere yetmemişti. Tüm bu sebepler bizi başka bir üniversite arayışına yöneltti. Kendi üniversitemizi kendimiz kurmaya karar verdik. Bizler öğrenciler olarak üniversiteden ihraç edilen hocalarımızın bir meslek olarak bu işi yapmadıklarının farkındaydık. Nerede ve ne zaman olursa olsun entelektüel kaygılarla yaşamaya, araştırmaya ve öğrenmeye devam edeceklerini bizlere hissettirmişlerdi.

İşte bu hisle onlara yarıda kalan derslerimize devam etmek istediğimizi anlattık; yeni bir üniversite kurma planımızdan bahsettik. Beş arkadaşımla birlikte Genç Akademi (GEMİ) adını verdiğimiz bir öğrenci inisiyatifi kurduk. "Özgürlük Üzerine", "Tören Sembol Siyaset", "Kent Hakkı", "Emek Tarihi", "Sanat Tarihi", "Toplumsal Cinsiyet", "Halk Sağlığı", "Kadın Çalışmaları" başlıklı atölyeler gerçekleştirdik. İhraç edilen hocalarımız bu atölyelerde kolaylaştırıcı olarak bizlere eşlik etti. Bu atölyeleri yapacağımız mekânları yaşadığımız şehrin bizlere sunduğu imkânları kullanarak belirledik. Bu mekânlar daha çok müdavimi olduğumuz kafeler, park ve bahçeler oldu.

Bizlerin bu talepleri KODA Hayat Bilgisi Okulu (HBO) projesine ilham oldu. KODA proje finansmanı sayesinde iki yıllık HBO projesi hayata geçti. KODA, Eğitim Sen ile aynı binada bir mekân edindi. Genç Akademide başladığımız atölyelere HBO'da devam ettik. Bu yeni dönemde Çarşamba seminerlerini farklı üniversitelerden ihraç edilen akademisyenler vermeye başladı. Bu da diğer üniversitelerden ihraç edilen akademisyenler ile tanışma ve dayanışma fırsatını bizlere vermiş oldu.

KODA ile her zaman dayanışma içerisinde olan Kocaeli Üniversitesi'ndeki akademisyenler de atölye yürütenler arasındaydı. HBO'da akademik dayanışmanın yanında birbirimizin hayatlarına dokunan farklı ağlarda bir araya geldik. Üniversitede kürsüde ders

anlatan hocamla, HBO'da beraber bulaşık yıkadık. Cinsiyete göre belirlenmemiş aynı tuvaletleri kullandık. Atölyelerde hem katılımcı hem anlatıcı olduk. Atölye aralarında mutfakta geçirdiğimiz zaman dilimleri birbirimizle daha çok kaynaşmamızı sağladı.

Sigara içmek için ayrılan küçük bir odada yaptığımız muhabbetler ve sigara dayanışması, sigara içmeyenlerin bile uğrak yeri oluyordu. HBO'ya gelenler (öğrenciler hariç) yanlarında getirdikleri simit ve peynirleri masaya bırakırdı. Kimse "*alabilir miyim?*" diye sormazdı. Öğrenciler hiç sormazlar, alır ve yerlerdi. Müdavimler, ilk defa gelen birini hemen tanır ve onu ağırlarlardı. Burası bizler için kentin merkezinde istediğimiz zaman gidebileceğimiz bir ev gibiydi.

KODA'nın ilk yılının aksine HBO mekânının ve etkinliklerinin daha doğal bir parçası oldum. İhraç edilen hocaların çoğu benim bölümümden hocalarımdı. Onlarla aramda öncesine dayanan yakın bir ilişki vardı. HBO'nun diğer üyeleri ile de bu yakın ilişkiyi zamanla kurmaya başladık. Başlarda benim utangaç tavırlarım ve karşılıklı çekingen bakışmalar biraz bu süreyi uzatmış olsa da, bizlere karşı tavırları çok kıymetliydi. Bu kıymeti davranışlarından, bakışlarından anlamamak mümkün değildi.

Zor olan tarafı ise yeni gelen herkesle bu durumu tekrar baştan yaşamak oluyordu. Fakat benim bu mekânı o kadar rahat kullanıyor olmamdan burada yeni olmadığım anlaşılır, herkes derin nefes alırdı. Yine de pek çoğunun başörtülü kadınlara karşı önyargılarının yeterince değişmediği kanaatindeyim. Bu önyargıyı KODA'nın düzenlediği üç yaz okulunda denize haşema ile girerken de gözlemişimdir. Kıyafetim hemen dikkat çeker, bazılarının bakışları rahatsız edici olurdu. Bu karşılaşmalar bizlerin hayatlarına dokunan önemli karşılaşmalardır benim gözümde. Her şeye rağmen sol seküler çevrelerin başörtülü kadınlarla yan yana geldikleri ortamlarda daha az tedirgin olduklarını, kendi kullandıkları mekânlarda başörtülü kadın görmeyi daha normal karşıladıklarını düşünüyorum.

Feminizm, özgürlük

Kendime "*feminist*" demeden önce içinde büyüdüğüm ataerkil kültür ruhuma öyle işlemişti ki, ne kadar dindar olursam o kadar onaylanacağıma, varlığımın o kadar değerli olacağına inancım tamdı. Hem aile içinde hem de dışarıda yaşadığım cinsiyet ayrımcılığı beni daha görünmez olmaya itmişti. Feminizmin benim düşüncelerimdeki tezahürü de sağcı bir erkekten farklı sayılmazdı. O zamanlar bir kadının görünmez olması gerektiğini düşünürdüm ve bunu mütevazılık olarak yorumlardım.

Üniversiteye gelmemle birlikte değişen sosyal çevrem ve özellikle feministlerle tanışmam bugünkü düşüncelerimin oluşmasında önemli bir rol oynar. Hayatımda ilk defa kendisine "*feminist*" diyen bir kadınla tanıştığımda 22 yaşındaydım. İhraç edilen hocamın kız kardeşiydi. Feminizme olan bakış açım genişlemişti fakat yine de kendime "*feminist*" diyecek kadar benimseyememiştim. Ta ki, bir taciz vakasıyla daha karşı karşıya geldiğimizde anlayabildim feminist öfkeyi. Erkeklerin, "*ne yapabiliriz ki?*" tavırlarına karşı kadınların bir arada kendileri için verdiği mücadeleyi görmek benim için kırılma anlarından biri olmuştu. HBO'daki atölyelere katılan, benim de öncesinde yakın arkadaşı olduğum bir erkeğin tacizine maruz kalmıştık. Bu konuyu yine KODA'da tanıştığım feminist arkadaşlarıma anlattığımda, yaşadığımız mekânları, yaşamlarımızı, biz kadınlar için güvenli hale getiren feminist bir müdahale ile rahat bir nefes alabilmiştik.

Kendime "*feminist*" dememle birlikte hayatıma koyduğum sınırlar da ortadan kalkmaya başladı. Çarşamba Seminerleri'nden sonra KODA'nın müdavimi olduğu barda toplanılır, içilir, eğlenilir, tartışılırdı. Başörtülü olduğum için ilk zamanlar aralarına katılıp bara gitmekten kaçınırdım. Sonrasında biraz da arkadaşlarımın ısrarıyla gitmeye başladım. Alkol tüketmediğim için barda tek kahve içen kişi bendim. Kendi durumum muhabbetlerimize konu olmaya başlamıştı. Çoğu kişi barlarda az da olsa başörtülü kadınları gördüklerini, hatta alkol bile kullandıklarını, benim durumumun

istisna olmadığını ifade ederdi. Tartışmalar arasında bu konuyu bir tez önerisine de dönüştürdük.

KODA'da bütün bu dayanışma pratiğinin içerisinde olmak güzel, ama başörtülü bir kadın olmak zordu. Şimdi Kocaeli Üniversitesi'nde eğitimime felsefe programında yüksek lisans öğrencisi olarak devam ediyorum. Feminizm üzerine çalışmalar ve araştırmalar yapıyorum. KODA'daki hocalarımla sadece seminer ve atölyelerde değil, iş yaptığımız alanlarda da bir araya geliyoruz. Kimi zaman bir direnişe, kimi zaman bir dayanışmaya dönüşen, bir araya gelişimizin ve bu bir arada kalışımızın verdiği güvenle hayatlarımızı büyütmeye devam ediyoruz.

Fotoğraf: Alaattin Timur

TİMSAH – Okuma Tiyatrosu

"Pişman olmadım yaptığım hiçbir şeyden!"

TİMSAH Dayanışması

Dr. Ali Özyurt'un değerli anısı için[1]

Korku ve tedirginlik ikliminin umutları törpülediği bir karanlıktan geçiyorduk.

Üniversiteler başta olmak üzere kamunun her kurumundan yüz binlerce insanın kanun hükmünde kararnamelerde (KHK) adını arayıp bulamayınca buruk ama derin bir nefes aldığı günler yaşanıyordu. Resmî Gazete'de yayınlanan ihraç listelerinde isimlerini görenler için ise zorlu bir hayatın ilk günü başlıyordu.

O vakte kadar ticarette kullanılan bir kavram olarak bilinen "*ihraç*", birden "*istenmeyen-muhalif görülen*" insanların kamudan uzaklaştırılmasının anahtarı haline getirilmişti.

Üniversiteleriyle ilişkileri kesilen, memuriyetten uzaklaştırılan ve pasaportlarına el konulan pek çok öğretim üyesi üzerinden toplum baskı altına alınmaya çalışılıyordu.

İhraç edilenlerin önemli bir kısmı, haklarında bir soruşturma, suçlama veya idari işlem olmadığı için uygulamanın dayanağını da bilemiyordu. Onca yıldır emek verdikleri, öğrenci yetiştirip hasta tedavi ettikleri, laboratuvarlarında bilimsel araştırmalar yaptıkları

[1] Ömrünü hekim meslek örgütüne adamış, Türk Tabipleri Birliği Yüksek Onur Kurulu üyesi ve Timsah oyununda "Sergey" rolünü seslendiren Dr. Ali Özyurt'u 17 Ocak 2020'de yitirdik.

kurumlarından uzaklaştırılmış olmaları yetmezmiş gibi, haklarındaki belirsizlik sosyal izolasyona da yol açmıştı. Mesai arkadaşları, akraba ve dostları bile "*geçmiş olsun*," demek için aramaya, uğramaya çekinir olmuştu.

Bu karanlık günlerde tüm yaşananlara karşın "*Akademi*" direniyor boyun eğmiyordu.

Haksız ve hukuksuz ihraçlar karşısında büyük çoğunluğumuz, "*demirden korksaydık trene binmezdik!*" söylemiyle imzaladığımız metne, duruşumuza sahip çıkarak direndik. Basın açıklamaları, gözaltına alınmalarla sonuçlanan yürüyüşler, dayanışma eylemleri yaptık.

Ancak, gelenekselleşmiş biçimlerin dışına çıkan, çarpıcı ve etki alanını geliştirecek yaratıcı formlardan uzak kalındığı; benzer eylem ve etkinlik biçimlerine sıkışıldığı da bir gerçekti. Kendimizi olası karşı hamlelerimizin hemen hepsine önlem alınmış, çıkış yolları tıkanmış bir satranç maçını umutsuzca sürdürmeye çalışıyor gibi hissediyorduk.

Böylesi sıkıntılı bir ruh iklimi içinde göz önündeki adaletsizliğe suskun kalmayıp akademiden uzaklaştırılanlarla nasıl birlikte duracağımız konusuna çare aranırken, İstanbul Tabip Odası başkanı Prof. Dr. Selçuk Erez ülkenin daha önce de böyle dönemlerden geçtiğinden söz eden bir çağrıda bulundu.

Erez, babası Prof. Dr. Naşit Erez'in de dâhil olduğu 147 öğretim üyesinin 1960 darbesinden sonra benzer biçimde bir gecede üniversiteden uzaklaştırıldığını, uzaklaştırılanlar arasında yer alan tiyatromuzun önemli isimlerinden Haldun Taner'in, yaşanan mağduriyetlere dikkat çekmek için Dostoyevski'nin "*TİMSAH*" isimli öyküsünü tiyatroya uyarladığını hatırlattı. Tiyatroya uyarlanan eser, TRT radyolarında Radyo Tiyatrosu olarak yayınlanmıştı. O yıllarda yaşanmakta olan mağduriyetlere de gönderme yapan oyun, sanatın evrensel diliyle kamuoyunun gündemine taşınabilmişti.

Selçuk Erez çağrısında, "*Yine yapabiliriz!*" diyordu.

Erez, haklarında hiçbir suç isnadı veya tamamlanmış soruşturma olmaksızın sadece müesses nizama aykırı göründükleri için KHK ile kurumlarından uzaklaştırılan, "*işsiz*" bırakılıp sosyal izolasyona mahkûm edilen akademisyenlerin katılacağı bir tiyatro oyunu sahnelenerek yaşanan mağduriyetlere kamuoyunun dikkatinin çekilebileceğine işaret ediyordu. Haldun Taner'in tiyatrolaştırdığı haliyle Dostoyevski'nin *TİMSAH* öyküsünü üniversitelerinden uzaklaştırılan öğretim üyelerinin çoğunlukta olduğu bir grup hekim ile okuma tiyatrosu biçiminde sahneye koyacak farklı bir direniş modeli öneriyordu.

Üniversitelerinden sorgusuz sualsiz uzaklaştırılıp toplum gözünde itibarsızlaştırılmak istenen akademisyenler, bir tiyatro oyunu ile sahnede yerlerini alıp içinde bulundukları durumu sanat ile protesto edeceklerdi. Böylece, akademik ihraçların başlamasından bu yana çoğunlukla savunma hamlesi yapmak zorunda kalan akademisyenler, hiç beklenmeyen bir hücum hamlesi ile pişman olmadıklarını ve boyun eğmeyeceklerini haykıracaklardı.

Üstelik bu sayede; Dostoyevski'nin *TİMSAH* öyküsü Haldun Taner tarafından tiyatrolaştırılmış haliyle yıllar sonra ilk kez sahnelenme olanağı bulacaktı.

Dostoyevski *TİMSAH* adlı öyküsünde, irice bir gösteri timsahı tarafından yutulan ancak bir şekilde ölmeyip timsahın karnında yaşamaya devam etmek zorunda kalan üst düzey Rus bürokratın başına gelenleri ve bu yeni duruma itiraz etmek yerine alışmaya çalışan insanların düştüğü trajikomik durumları yazmıştı.

Neredeyse 60 yıl öncesinde ülkemizde yaşanan haksızlıkları görünür kılmak için Haldun Taner tarafından üretilmiş çözümün bugünü yansıtamayacağı düşüncesi zihinleri kemirmiyor değildi. Oyunun Dostoyevski'nin yazdığı haliyle hantal bürokrasi eleştirisi üzerine kurulu olması, yaşanan akademik yıkım ve kamu tasfiyesini esas alan yeni rejim inşasını görünür kılmada yetersiz kalacağı konusunda da kaygılar dile getiriliyordu.

Tüm bu kaygılara karşın Selçuk Erez'in, Haldun Taner'in ailesinden izin alıp *TİMSAH* oyununu günümüz Türkiye'sine uyarlaması ile başlayan süreç, KHK ile görevlerinden uzaklaştırılan Barış Akademisyenlerine yapılan çağrılardan olumlu geri dönüşler alınmasıyla hız kazandı.

Oyunda; Alman sahipleri tarafından St. Petersburg'da sergilenen "*dünyanın en büyük timsahının*" kazara havuza düşen üst düzey bürokrat İvan'ı yutması ile başlayan olaylar silsilesi işlenmektedir. Timsahın karnında olmasına karşın yaşamayı sürdüren ve konuşabilen İvan'ı kurtarmak isteyen arkadaşlarının şaşkınlıkları, ailesinin umursamazlığı, koltuğunda gözü olan mesai arkadaşlarının küçük hesapları, Alman sahipleri yüzünden timsaha müdahale etmeye çekinen güvenlik bürokrasisi, karnındaki insan nedeniyle daha çok ilgi gören ve sahiplerinin kazancını artıran timsahı İvan ile birlikte ülke dışına kaçırma çabaları ve tüm bunlara çözüm bulabilmek için arkadaşlarının ülkenin geleneksel reflekslerini kullanmak zorunda kalmaları hicvedilmektedir. Oyunun son sahnesinde timsahın yutup sindirmeye çalıştığı İvan, içine itildiği cendereden kurtulurken Prof. Dr. Onur Hamzaoğlu'nun güçlü sesiyle, "*Her ne olursa olsun, pişman olmadım yaptığım hiçbir şeyden!*" diye haykıracak, akademiden uzaklaştırılıp sosyal izolasyona mahkûm edilen barış akademisyenlerinin çığlığı olacaktı.

Heyecanlanmıştık.

Her fırsatta direnişin sokakta yapılması gerektiğini savunan tabip odası aktivistleri için bu direniş modeli fazlaca "*yumuşak*" bulunup fikre kuşkuyla yaklaşılsa da, Selçuk Erez'in gayreti ve birleştiriciliği ile oyun hızlıca provalar aşamasına geldi.

Başlangıçta tüm katılımcıların kuşkuyla yaklaştığı, dahası o güne kadar deneyimlenmemiş bu tür protesto gösterisi için İstanbul Tabip Odası bünyesinde küçük gruplar halinde haftada bir ya da iki gün bir araya gelerek provalara başladık.

Olağanüstü uygulamalar nedeniyle toplumun suskun ve sinik haline rağmen, ihraç edilen Barış Akademisyenlerinin durumunu görünür kılıp seyirciler ile birlikte kitlesel protestoya dönüşmesi amaçlanan oyun, daha önce neredeyse hiç sahne deneyimi olmayan akademisyenlerin sahiplenmesi ile herkes için umut ışığı olmuştu.

Haldun Taner'in ustalıkla tiyatro oyununa dönüştürdüğü bu absürt öykü yaşananlara tepki göstermeyip sadece seyretmekle yetinen insanlara, çalıştığı kurumdan hiçbir neden gösterilmeden uzaklaştırılıp mesleki faaliyetleri ellerinden alınıp "*açlığa*" mahkûm edilen akademisyenleri anlatacaktı.

Ruhu amatör olsa da bütün hazırlık çalışmaları ciddi bir emekle yoğrulan *Timsah Okuma Tiyatrosu'*nda rollerin büyük bölümü ihraç edilmiş akademisyenler tarafından canlandırılacaktı.

12 Eylül döneminde benzer süreci yaşayıp 1402 sayılı yasa ile Devlet Tiyatroları'ndan uzaklaştırılmış, İstanbul Şehir Tiyatroları müdürlüğü de yapmış Orhan Alkaya'nın oyunun yönetmenliğine gönüllü olmasıyla *Timsah Dayanışması* oyunu sahneleme yolunda aradığı deneyim ve profesyonel desteğe kavuşmuş oldu.

Bir yandan yönetmenimizin teşviki ile rolümüze hazırlanıyor, diğer yandan da Haldun Taner kadar yaratıcı olamayıp neredeyse 60 yıl öncesinde üretilmiş bir yöntemi gündeme getirmeye çabalamanın bizlerin çaresizliği olarak görüleceğini düşünmeden edemiyorduk.

Dahası böyle bir protesto biçiminin işe yarayacağına dair umutlar da fazla değildi.

Aramızdaki görüş ayrılıklarına karşın; ileride *"ülkenin yetişmiş beyinleri, akademisyenleri kıyıma uğratılırken hiç mi bir şey yapmadınız? Oturup seyir mi ettiniz?"* sorularına verilecek bir yanıt olmalı düşüncesinde uzlaşılmıştı.

TİMSAH sahneye hazırlanıyordu.

Provalar sırasında 19. yüzyıl totaliter Çarlık Rusya'sının baskıcı ikliminde Dostoyevski'nin küçük hesapları uğruna itiraz etmeyip ezilen, hiçliğe mahkûm edilen insancıklarını da tanıma, anlama fırsatı doğmuştu.

Timsahın karnında hapsolan İvan'ı "*casus*" olarak damgalayan ve karnını yarıp "*içerideki*" teröristi yakalamak dışında çözüm düşünemeyen General Konserdof'u oynayan Türk Tabipleri Birliği eski Başkanı ve KHK ile ihraç edilmiş olan Prof. Dr. Özdemir Aktan böylesine itici bir role yüzünü ekşitse de provalar sırasında; *"Görüyor musunuz, arkadaşlar? Dostoyevski'nin karakterleri öylesine gerçekçi, öylesine klasik ki, yıllar geçmesine rağmen aynı kişilikler yerlerinde duruyor. Bugün de kendi ile aynı düşüncede olmayanları zihinlerde mahkûm etmeye çalışan liderler, şiddetten başka çözüm üretemeyen bürokrat, asker ve siyasetçiler olarak aramızda dolaşmaya devam ediyorlar,"* sözleriyle metnin güncelliğine dikkat çekiyordu.

19. yüzyıl Rusya'sında yaşananlar ve yazılanlar, yüz yıl sonra farklı bir coğrafyada tekrar ediyordu. 1960 askeri darbesi ile ülkede oluşan baskıcı ve adaletsiz iklim, dev gösteri timsahının yuttuğu ancak timsahın karnında hayatta kalan "*izole insanı*" ve olanları sessizlikle izleyenleri anlatan *TİMSAH* radyo tiyatrosu olarak

seslendirilmişti. Müesses nizam yediği golü kısa sürede fark edip oyunu yayından kaldırmış olsa da, Haldun Taner'in gayretleri ile ses kaydı alınan radyo tiyatrosu günümüze kadar ulaşabilmişti.

60 yıl önce Haldun Taner'in uyarlaması ile radyo tiyatrosu olmanın ötesine geçemeyen *TİMSAH* güncelliğini korumaktaydı.

Üstelik bu kez tiyatro sahnesine çıkmaya hazırlanıyordu.

Tiyatro konusunda izleyici olmaktan öte eğitimi olmayan, tamamen amatör bir ekiple yola koyulmanın getirdiği zorlukların yanı sıra, böyle bir oyunun sahnelenmesi için uygun salon bulunması bile önemli sorun oluşturmaktaydı.

İstanbul Tabip Odası'nın önderliğinde devreye giren sivil dayanışma ile bu sorunlar aşıldı.

Rahmetli Haldun Taner'e nazire yaparcasına 1960 asker darbesinin 57. Yılında, 27 Mayıs 2017'de Şişli Cemil Candaş Kültür Merkezi'nde oyunun sahneleneceği bilgisi ile ekibin performans kaygıları zirveye ulaştı.

Sıklığı artan provalar sırasında okuma tiyatrosunun gerektirdiği ses rengi ve vurgulamalar konusunda hayli zorlanan "*sanatçıların*" düştüğü komik durumlar renkli anların yaşanmasına neden oluyordu.

Oyunda oportünist ve kariyerist "Abulof" karakterini canlandıracak olmaktan başlangıçta pek hazzetmeyen KHK'lı akademisyen Dr. Özgür Müftüoğlu'nun rolün havasına kendini kaptırıp "*en kıyak rol bende*," deyişini bir kenara not ediyorduk. Müftüoğlu'nun "*Mücadelenin, direnişin Türkiye'de pek de başvurulmayan bir yolunun daha olabileceğini, Timsah sayesinde otoriter rejimin baskısının en yoğun olduğu dönemde göstermiş olacağız,"* sözleri ise ekibi motive etmeye yetiyordu.

Keza İvan'ın aklı bir karış havada kızı Durecka'yı canlandıran, yine KHK'lı akademisyen Doç. Dr. Özlem Özkan, başarılı prova performansı takdir gördükçe kızara bozara, "*içimde bir Durecka yaşıyormuş ve ben farkında değilmişim*," diyebiliyordu.

İstanbul Tabip Odası aktivisti hekimlerin de katılımıyla işe yarayacağı konusunda hayli kuşkulu çıkılan yolda, *TİMSAH Dayanışması* korku ve karamsarlığın getirdiği ruh iklimini aşma yönünde çabaya dönüşmüştü.

Başta insan haklarına ve insan onuruna saygı olmak üzere insanlığın ortak değerlerine tutunarak adaletin yeniden sağlanacağı inancıyla yeşeren umutlar, sahneye konulmadan bile oyunun istenilen amacı fazlasıyla karşıladığını göstermekteydi.

TİMSAH Okuma Tiyatrosu afişlerinin hazırlanıp duyuru ve davetiyelerinin dağıtılması ile artan ilgi, daha prömiyerini yapmamış oyunun yeni sahnelenme teklifleri almasına yol açıyordu. Bu ilginin okuma tiyatrosu ekibinde performans anksiyetesi yaratması da kaçınılmazdı. Provayı kaçıranların evde ayna karşısında yaptıkları çalışmalar, birbirini motive etme çabaları yetmezmiş gibi, rolünün hakkını vermeye çabalarken kendini kaptırıp iyice havaya giren meslektaşlarımızın durumundan mustarip aile üyelerinin serzenişleri de giderek artıyordu.

En başta kararlaştırıldığı üzere *TİMSAH* Okuma Tiyatrosu biletleri ücretsizdi. Provalardan itibaren oyunun tüm masrafları İstanbul Tabip Odası kültür ve sanat bütçesinden karşılanmaktaydı. Oyunun afişi bile Selçuk Erez'in çizimi kullanılarak tabip odası aktivistlerinin yardımıyla hazırlanmış ve çok beğenilmişti.

Oyun günü sabahtan kesintisiz tekrarlanan provalar ile artan heyecan, salonun dolup taştığının görülmesi ile doruğa çıktı. Timsahın midesinden ses veren ve dışarıda olup yaşananlara isyan eden vicdan

Fotoğraf: Alaattin Timur

sahibi bir avuç akademisyen, ürkek ama yürekli çaba ile izleyicilerin karşısına çıkıp sahnede yerini aldı ve kendi gibi umut dolu izleyicileri ile birlikte alkışlar arasında oyun sahnelendi.

Oyunun son sahnesinde İvan rolündeki Onur Hamzaoğlu, oyuncuların yanı sıra tüm Barış Akademisyenleri adına şöyle sesleniyordu:

> Bakın General, bak sevgili dostum ALEKSEY ve bizi dinleyen herkes: Ben otuz yedi yılını üniversiteye adayan ve son on beş gününü timsahın midesinde geçiren İvan İvanoviç... Düşlediğim seyahatin çok ötesinde bir macera geçti başımdan. İnsanlara tuhaf gelen bir yerden seslendim. Koşup geldiler.
>
> Başına felaket gelmiş bir insanın nasıl yaşayacağını, ne hissedeceğini, neler söyleyeceğini çokça merak ettiler; bana sorular sordular.
>
> En çok hoşuma giden ne oldu biliyor musunuz?
>
> Meraklı çocuklar. Hayvanat bahçesine gelen çocukların neredeyse tamamı benim oraya nasıl girdiğimi sorup durdular. Biz de girelim dediler! Beni kahraman olarak düşündüler. Anneleri onları uzaklaştırmaya çalışıp durdu… Babaları, benim yerinde olmadıklarına şükrederken bile, sorular peşi sıra gelmeye devam etti.
>
> Ben, yani… Çıkacağı seyahatin hayaliyle yanıp tutuşmuş İvan İvanoviç olarak açıklıkla söyleyebilirim ki; bu kısa yolculuk, bana kırk seyahatte öğrenebileceğimden çok daha fazlasını öğretti: Bu timsahın içinde otururken ülkemin insanlarını tanıdım, çalışma arkadaşlarımı-müdürlerimi, akrabammış gibi görünenleri tanıdım! Aslında diyebilirim ki, kısaca insanlarıyla birlikte tüm ülkemi tanıdım…

> Hepiniz gördünüz, işittiniz! İsteyerek, önünü ardını sorgulayarak girmedim bu timsahın içine…
>
> Ama! Ama! Çok iyi bilinsin ki… Bu maceranın hiçbir anında. Ama hiçbir anında pişman olmadım!
>
> Pişman olmadım yaptığım hiçbir şeyden!

Oyuncularının çoğunluğunu ihraç edilen Barış Akademisyenlerinin oluşturduğu *TİMSAH* Okuma Tiyatrosu izleyiciler tarafından büyük ilgi gördü ve dakikalarca ayakta alkışlandı. Oyunun sonunda, "*AKADEMİ HER YERDE, SANAT HER YERDE, BARIŞ HER YERDE*" yazılı pankart açan oyunculara, projenin mimarı Selçuk Erez'in konuşması ve alkışlar arasında sahneye davet edilen diğer Barış Akademisyenleri eşlik etti.

Beklenilen etkinin çok daha ötesinde yankı bulan oyun, 16 Haziran 2017'de Caddebostan Kültür Merkezi'nde bir kez daha sahnelendi. Salon yine hınca hınç doluydu ve hatta merdivenlerde bile adım atacak yer görünmüyordu.

TİMSAH ikinci kez sahnelendiğinde, oyunu izleyen köşe yazarları sayesinde yandaş medyada bile olumlu eleştiriler alarak haber değeri kazanmış, mesaj yerine ulaşmıştı.

Gerçi, meşhur bir köşe yazarı, dramaturgumuz Ali Çerkezoğlu için, "*Her şey sonuna dek iyi gitti de, salon sanatçıları alkışlarken, nerden çıktığı belli olmayan bir delikanlı, ortalığı miting alanına çeviriverdi,*" diyerek oyunun sonunda pankart açılması ve slogan atılmasını eleştiren bir cümle eklemeyi de yandaşlık gereği ihmal etmemişti.[2]

O günden sonra sevgili Çerkezoğlu'nun "*yerle yeksan olan*" sanatsal kariyeri konusunda hayıflandığı görülmese de sesini yükselttiği ortamlarda, "*o delikanlı yine bir şeyler karıştırıyor*," şeklinde takılma da geleneksellik kazanıyordu.

Haldun Taner haklıydı.

Başlangıçta neredeyse tüm ekibin "*cılız*" bir karşı çıkış olarak görüp, içten içe dudak büktüğü sanat ile protestonun güçlü itiraz aracı olarak kullanılabileceği bir kez daha kanıtlanmıştı.

Eskişehir, İzmir, Ankara ve diğer illerden gelen sahne teklifleri ile oyuna yönelik ilgi artmaya başlamıştı. İstanbul'un iki yakasında sahnelendikten sonra *TİMSAH* Okuma Tiyatrosu mütevazı bütçesi ile turne hazırlığına girişti.

Çalıştığı kurumlardan hiçbir yasal neden gösterilmeden uzaklaştırılmış hekim ve akademisyenlerden oluşan topluluğun hedefinde bu kez Eskişehir vardı.

Eskişehir'e gidiş için hızlı trende buluşulduğunda da ekibin heyecanı devam ediyordu. Yolculuk sırasında akademisyen ve hekimlerden oluşan *TİMSAH* ekibinin sıcak ve neşeli halini görüp "*Siz kimsiniz? Nesiniz?*" diye soran bir aileye çekinmeden, "*tiyatro grubuyuz*," şeklinde yanıt vermekten de geri durulmuyordu.

25 Kasım 2017'de Eskişehir Belediyesi Opera Salonu'nda sahnelenen *TİMSAH* Okuma Tiyatrosu beklenenin de üstünde ilgi gördü ve Eskişehirliler tarafından ayakta alkışlandı. Oyun sonunda yine, "*Akademi her yerde, sanat her yerde, barış her yerde*" yazılı pankart

[2] Hıncal Uluç, Sanat ve Siyaset, Sabah Gazetesi, 21 Haziran 2017, https://www.sabah.com.tr/yazarlar/uluc/2017/06/21/sanat-ve-siyaset.

Fotoğraf: Alaattin Timur

açan oyuncular, Eskişehir'de üniversitelerinden ihraç edilen Barış Akademisyenlerini de sahneye çağırdı. Sahneye çıkan Eskişehirli Barış Akademisyenlerine, Büyükşehir Belediye Başkanı Yılmaz Büyükerşen ve Odunpazarı Belediye Başkanı Kazım Kurt da eşlik etti.

Rahmetli Haldun Taner'in sahnelendiğini göremediği *TİMSAH* Okuma Tiyatrosu kabuğunu kırmış, gördüğü ilgi ile rüştünü ispatlamıştı.

Sırada İzmir sahnesi vardı.

Orhan Alkaya'nın yönlendirmesi ile gereken başvurular yapılmış *TİMSAH* Okuma Tiyatrosu, 6. Uluslararası İzmir Tiyatro Festivali resmi programına kabul edilmişti.

Grup daha İzmir'e ulaşmadan oyunun haberi her yerdeydi ve uluslararası tiyatro festivalinde sahne alacak olmak ekibi yine performans anksiyetesine sokmuştu.

Dahası "*tiyatro*" grubunun İstanbul-İzmir uçuşu da bolca komplo teorilerinin üretildiği rötarlı bir yolculuk olarak gerçekleşiyordu. Yolcuların tamamı uçağa alınmış, kapılar kapanmış olmasına karşın hiçbir açıklama yapılmadan bir saate yakın pistte bekletilen uçak, havaalanının ücra bir köşesine çekilip yolcular indiriliyordu. Uzun bekleyiş ve hiçbir açıklamanın yapılmıyor olması tedirginliği arttırıyordu. Özellikle "*olağan şüpheli*" KHK'lı arkadaşların "*bizimle ilgili olabilir*," fısıldanmaları, ertesi günkü gazetelerde "*Timsah havaalanında gözaltına alındı*," manşetleri gibi art arda üretilen oldukça yaratıcı neden arayışları… Nihayet köpekli polislerin yolcu eşyalarında "*bir şey*" aramaları (ki sonradan öğrenince bu kadar yanı başımızda yapılmış olması nedeniyle herkesi dehşete düşüren…) gergin bekleyişten sonra uçağa tekrar bindirilme, körüğe yanaşıp yolcu salonuna alınma, tekrar uzun aramalar sonrası uçağa kabul ile gerçekleşen uçak yolculuğu…

Yolculuk sırasında kabin görevlilerinden edinilen bilgi, grubun olağan şüphelilerini rahatlatsa da tüm bunların uçağı kaçıran bir yolcunun "*uçakta bomba var*!" ihbarı ile başladığı gerçeği…

Uzun ve maceralı yolculuk sonrası ulaşılan İzmir'de ertesi gün provalara erken başlama kararı alınmıştı. O sabah hoca ve akademisyenlerin prova kaçırmama telaşı görülmeye değerdi.

11 Aralık 2017'de İzmir Tepekule Kongre Merkezi'ni dolduran coşkulu kalabalık önünde dördüncü kez sahne alan *TİMSAH* Okuma Tiyatrosu, ülke genelinde haber olmanın ötesine geçiyor; dış basının da ilgisini çekiyordu.

Oyunun Le Figaro gazetesinde haberleştirildiğini duyuran Orhan Alkaya'ya, "*Bu rüzgâr Timsah okuma tiyatrosuna dünyanın en büyük tiyatro festivali olan Avignon yolunu bile açabilir,*" sözünü söyletiyordu.

lefigaro.fr

Par **Delphine Minoui**
Mis à jour le 11/08/2017 à 19:18

Les universitaires, qui jouent le *Crocodile* de Dostoïevski au centre culturel Caddebostan, brandissent à la fin de chaque spectacle une banderole indiquant: «L'université est partout. L'art est partout. La paix est partout». *ISTANBUL MEDICAL CHAMBER/Istanbul Medical Chamber.*

Ils se faufilent, tout de noir vêtus, jusque sur le devant de la scène. Agrippés à leur texte, le visage traqué par la lumière des spots, ils ont le regard de ceux qui défient la peur avec

Barış Akademisyenlerine ses olmak, mağduriyetleri görünür kılmak için farklı mekânlarda sahnelenen ve beklenenden de büyük ilgi gören *TİMSAH* Okuma Tiyatrosu'nun artan popülerliği ister istemez başlangıçtaki amaçtan uzaklaşılıyor kaygısı da doğurmaya başlamıştı.

TİMSAH Dayanışması ekibinin ortak görüşü oyunun araç olmaktan çıkıp "*asıl*" konunun önüne geçmemesi gerektiği yönündeydi.

Bu konuda grup içinde yapılan görüşmelerde beklenen amaca ulaşıldığından hareketle 6 Ocak 2018'de *TİMSAH* Okuma Tiyatrosu'nun sahnelenmesine son verilmesi kararı alındı.

TİMSAH Okuma Tiyatrosu'nun gerçekleştirilmesi sırasında oluşan *TİMSAH Dayanışması* içinde olan veya dayanışmadan haberdar olan hekim ve akademisyenler için umut olmuş, topluma ulaşmada sanatın etkili gücü hafızalara yerleşmişti.

Gösterimler sonlandırılsa da, *TİMSAH Dayanışması* ve direniş ruhu yaşıyordu.

2018 yılı ortalarında Barış Akademisyenleri ile ilgili mahkûmiyet kararlarının ardı ardına gelmesi ve Onur Hamzaoğlu'nun tutuklanması üzerine *TİMSAH* Okuma Tiyatrosu deneyimi yine Selçuk Erez'in kaleme aldığı, Gülsüm Soydan'ın yönettiği "HAMZAOĞLU" Okuma Tiyatrosu'nun Haziran 2018'de İstanbul ve Ankara'da kolaylıkla sahnelenmesinin de yolunu açacaktı.

Bu satırlar; sanatın etkileyici gücünü kullanarak yaratıcı bir itirazın, pek çok ilde sahnelenen, ilgi gören, ulusal ve uluslararası medyada haber olan *TİMSAH* Okuma Tiyatrosu ardında yatan anlam ile hatırlanması, imzaladıkları barış bildirgesi nedeniyle akademiden uzaklaştırılanlar için gerçekleştirilen dayanışmanın perde arkasını yansıtabilmek için kaleme alınmıştır.

İstanbul Tabip Odası *TİMSAH Dayanışması*

Prof. Dr. Selçuk Erez
Prof. Dr. Onur Hamzaoğlu
Prof. Dr. Şebnem Korur
Orhan Alkaya
Dr. Mustafa Sülkü
Op. Dr. Samet Mengüç
Prof. Dr. Zelal Ekinci
Doç. Dr. Özlem Özkan
Özgür Müftüoğlu
Uz. Dr. Nazmi Algan
Uz. Dr. Melahat Cengiz
Prof. Dr. Cengiz Erçin
Uz. Dr. Ali Özyurt
Uz. Dr. Mehmet Uhri
Doç. Dr. Haydar Durak
Prof. Dr. Taner Gören
Prof. Dr. Özdemir Aktan
Dr. Hüseyin Keskin
Dr. Filiz Arıöz
Uz. Dr. Neşe Şen
Uz. Dr. Sadık Çayan
M. Nurullah Tuncer
Sercan Gidişoğlu
Uz. Dr. Ali Çerkezoğlu
Prof. Dr. Rukiye Eker
Uz. Dr. Ersin Baltacı
Dr. Evren Suvari
Dr. Arzu Kellecioğlu
Dr. İncilay Erdoğan

Fotoğraf: Alaattin Timur

Fotoğraf: Alaattin Timur

İtaatsiz Bir Akademisyenin Öyküsü

Lütfiye Bozdağ

Akademi erkinin tarafıma yönelik saldırıları 2007 yılında başladı. Bu saldırılara ve baskılara karşı verdiğim hukuk mücadelesi o tarihten bu yana devam ediyor. Açılan dokuz davadan üçü henüz sonuçlanmadı. 1 Temmuz 2020 tarihinde dördüncü kez üniversiteden atıldığımda akademik hayatım boyunca maruz kaldığım soruşturmaları, mahkemeleri, yargılamaları düşündüm. Üniversitelerde güvencesiz çalışmaya, erkek egemenliğine, akademik özgürlüklerin kısıtlanmasına, hukuksuz ihraçlara tanık oldum. Bu saldırılara direnen akademisyenlerin öyküsü bana moral oldu, cesaret verdi. Umarım benim öyküm de başka akademisyenler için aynı duygulara vesile olur. Bu ülkede cezalandırılmanız için bazı gerekçeler vardır; kadın olmak, Kürt olmak, Alevi, Ermeni olmak, muhalif olmak diye liste uzar gider. Benim öyküm itaatsiz bir akademisyenin başına gelenleri anlatıyor.

Yazımın başlığını, "*itaatsiz bir akademisyenin öyküsü*" olarak seçmemin nedeni varoluşumun özünde yatan itaatsizliğin tüm hayatıma ama özellikle de akademik hayatıma nüfuz etmesiydi. Çocukluğumdan itibaren inatçı, dik başlı ve itaatsiz bir karakter olarak kendimi hep tartışmalar, çatışmalar içinde buldum. İlk itaatsizliğim ergenlikte aile erkine karşı başladı. Sonrasında toplumsal cinsiyetin hayaleti değil kendisi üzerimizde dolaşırken ergenlikten, üniversite öğrenciliğime oradan da meslek hayatıma uzanan yıllarda eril tahakküme karşı itaatsiz davranışlarım oldu. Eril toplumda zaman zaman mücadele ederken kendimi erkekleşmiş buldum. Erkek gibi giyinmek, erkek

jargonu kullanmak mücadelede daha az yara almamı sağlıyordu. Akademiye geçmeden önce öğretmenlik yaptığım yıllarda üye olduğum sendika ile bazı eylemlere katıldığım için okul müdürünün Eğitim Sen üyelerine uyguladığı mobbinge karşı itaatsizlik yapmaya devam ettim, soruşturmalar geçirdim. İtaatsiz olmak demek; her şeye rağmen doğruyu söylemek, akademi içinde liyakati ve kamusal yararı gözetmek, adaletli olmak, akademinin evrensel ilkelerine bağlı olmak anlamına geliyordu benim için. Dayatılanı kabul etmemek, var olana razı olmamak, beğenmediğin, istemediğin şeye cesaretle karşı çıkmak, yanlış olana, haksız olana ses çıkarmak, karakterimin bir parçası değil bizatihi kendisiydi. Bu çıkışlarımı marjinal ya da fevri olarak tanımlayanlar olsa da, asıl mesele varoluşsaldı.

Kişisel tarihime baktığımda soruşturmalar, uyarılar, akademi erki ile ilgili sorunlar yaşamam tesadüf değil, itaatsiz her akademisyenin başına gelebilen vakalardı. Muğla Üniversitesi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü'nde çalıştığım dönemde rektör yardımcısı felsefeciydi. Camus üzerine çalışan ancak ülkücü düşünceleriyle terör estiren, farklı fikirlere müsamaha göstermeyen bir yöneticiydi. Üniversite kütüphanesinden Marks'ın Kapital'ini ve bazı sol doktrinler üzerine yayınlanmış kitapları alan Siyasal Bilgiler öğrencileri fişlenip soruşturma açılırken, felsefeci rektör yardımcısı utanmadan panellerde, konferanslarda özgür düşüncenin önemini anlatabiliyordu. Ya da bir kadın dekanın fakülte yönetim kuruluna sadece erkek akademisyenleri alıp eril bir yönetim anlayışıyla hareket ederken kongrelerde feminist bildiriler sunması, konferanslar vermesi ikiyüzlülüğün, yozlaşmanın geldiği yeri yeterince açık ediyordu. Adorno'nun "*bilim itaatsiz olana ihtiyaç duyar*," sözünü konferans başlığı yapanlar, itaatsiz akademisyenleri bin bir türlü cezalandırma yöntemi ile disipline etmeye çalışıyorlardı.

Neredeyse 30 yıla yaklaşan akademik hayatıma dönüp baktığımda belleğimde kalan zorluklarla dolu, çetrefilli, çatışmalı, mücadele dolu yıllar. Dördüncü kez üniversiteden atıldığımda Türkiye üniversitelerindeki yozlaşma ve çürümenin boyutu ürkütücü bir hal almıştı.

İktidar yandaşlığı ile yapılan atamalar, niteliksiz yöneticilerin icraatları, bilimin yerini alan piyasalaşma mantığı zaten demokratik ve özerk olmayan akademi ortamını tam bir felakete sürükledi.

Cuntacı generale karşı Muğla Eğitim Sen

2002 yılında Muğla Üniversitesi'ne gittiğimde kenti çok sevdim; ömrümce bu kentte yaşamayı, bu üniversiteden emekli olmayı ve öldüğümde de burada bir ağacın altına gömülmeyi istedim. Resim Eğitimi Bölümü'nün kurucularındandım. Çok emek vererek, yoksunluklar içinde ilk öğrencilerimizi mezun ettik. Her şey yolunda gibiydi ama bir taraftan da değildi. Üniversitede tuhaf bir durum vardı; kent ile üniversite arasında bir paradoks. Muğla kenti sosyal demokrat karakterde bir kentti ve Cumhuriyet kurulduğundan beri belediye başkanı CHP'den seçiliyordu. Muğla Üniversitesi ise "*1992 kuşağı Türk-İslam sentezci üniversiteler*" arasında kurulmuş bir üniversiteydi. Muğla Üniversitesi'nde Eğitim Sen'in hiç üyesi olmadığını ancak Türk Eğitim-Sen'in yüze yakın üyesi olduğunu ve yetkili sendika olduğunu hayretler içinde gördük. Nasıl oluyor da sosyal demokrat bir kentin üniversitesinde "*Türk-İslam*" sentezine meyyal bir yapılanma oluyordu? Kurucu rektör Dokuz Eylül Üniversitesi'nden bir ilahiyat profesörüydü. Üstelik İzmir'den hem idari hem akademik kadrodan ekibiyle gelmişti. Üniversitenin idari amirleri alt kadrolarında çalışan memurları milliyetçi sendikaya üye yapmışlardı. "*Neden Eğitim Sen'e değil de Türk Eğitim-Sen'e üye oldunuz?*" diye sorduğumuzda; "*Amirim masama sendika formunu koydu. Bunu doldurup hemen bana getireceksin dedi. Ben de doldurup verdim, hangi sendika, nasıl bir sendika, sendikalar arasında ne fark var, hiçbir bilgim yok*," diyenler oldu. Bazıları ise, "*ben milliyetçi sendika olduğunu biliyordum ama amirim isteyince işimi kaybetmekten korktuğum için kabul ettim*," diyorlardı.

Muğla Üniversitesi'ne Türkiye'nin birçok farklı şehrinden gelmiş, özgürlükçü solun içinden bir grup akademisyen olarak Eğitim Sen Muğla Üniversitesi işyeri temsilciliğini kurduk ve sendikal

çalışmalar yapmaya başladık. Öncelikle Eğitim Sen'e üye kaydı yaptık. O zamanlar genç bir akademisyen olduğumdan heyecanlı ve enerjik bir çabayla tek tek akademik ve idari personelle görüşüp üye kaydı yapıyordum. Sendika işyeri temsilciliğini açtıktan sonra üye sayısını diğer sendikadan fazla sayıya ulaştırarak yetkiyi aldık. Sendika çalışmalarının yanı sıra üniversitenin özgürlükçü bir akademik ortama kavuşması için çalışmalar yapıyor, sık sık rektörden randevu alıp fikirlerimizi beyan ediyorduk.

O dönemde Kenan Evren Marmaris'te yaşıyordu ve sık sık üniversitedeki açılış törenleri, diploma törenleri, sergi açılışları gibi etkinliklere davet ediliyordu. Kenan Evren bir gün kendi kütüphanesini üniversite kütüphanesine bağışlamaya karar verdi. Üniversite yönetimi de kütüphanenin bir bölümünün "*Kenan Evren Kitaplığı*" olmasını kabul etti. Eğitim Sen işyeri temsilciliği olarak hemen tepki gösterdik ve bu duruma karşı çıktık. "*Muğla Üniversitesi'nde, kitapları yakanların kitaplarını istemiyoruz!*" pankartıyla protesto ettik ve eli kanlı cuntacı bir generalin kitaplarını istemediğimizi beyan eden bir basın açıklaması yayınladık.

Bu olayın hemen ardından Eğitim Fakültesi öğretmen adayı öğrencileri için üniversite kampüsü içinde bir uygulama okulu yapılacağını ve okula adının verilmesi koşuluyla bu işi Kenan Evren'in üstleneceği bilgisini aldık. Üniversite yönetimi bu öneriye sıcak bakıyordu. Biz Eğitim Sen işyeri temsilciliği olarak bu adın verileceği bir uygulama okulunu kampüs içinde istemediğimizi belirten protesto gösterileri ve basın açıklamasıyla tepkimizi kamuoyuna bildirdik.

Olaylar yoğun ve hızlı gelişiyordu. Derken rektörlük seçimleri zamanı geldi çattı. Biz kendi rektör adayımızı çıkardık, onun seçilmesi için çalışmalar yaptık. Adayımız az oy aldı ve seçilemedi. O dönemki rektör en yüksek oyu alarak ikinci kez atandı. İkinci döneminde rektör daha da despot bir tavır izleyerek bizimle epey uğraştı. Avrupa Nükleer Araştırma Merkezi'ndeki (CERN) deneylere resmi bir yazıyla davet edilen Kerem Cankoçak'a izin vermedi.

Bazı arkadaşlarımıza kadro vermedi, projelerini engelledi ve başka birçok zorluklar çıkardı. Ama mücadelemiz sonuç verdi: Kenan Evren'ın adını taşıyan bir kitaplığı ve uygulama okulunu üniversite bünyesinde açamadılar.

Piyango bana çıktı…

Eğitim Fakültesi dekanı, Eğitim Sen içinde aktif görev almam, üniversite işyeri temsilcilerinden biri olmam, rektörlüğe karşı tavırlarımız ve bölüm içindeki itaatsiz davranışlarımdan son derece rahatsız olmuştu. Görev sözleşmesi yenileme zamanı geldiğinde, rektör, dekan ve bölüm başkanı işbirliği yaparak görev süremin uzatılmaması yönünde karar verdiler. Hukuka ve liyakate uymayan, çoğunluğu temsil etmeyen yönetim kurulu kararı gibi belgelerle beni işten attılar. Amaç aba altından sopa göstermek, üniversite içinde etkin bir oluşum olan Eğitim Sen içinde örgütlenen özgürlükçü sol iradeye gözdağı vermekti.

2007 yılı temmuz ayında sözleşmem yenilenmedi ve işsiz kaldım. Hiçbir hukuki ve akademik gerekçe olmaksızın işten atılmıştım. Neden diğer arkadaşların değil de, benim başıma gelmişti? Oysa ben yalnız değildim, mücadeleyi beraber yürütüyorduk. Ben atılmıştım çünkü diğer arkadaşlarımın bölüm başkanları ve dekanları bir akademisyeni mesnetsiz gerekçelerle işten atma sorumluluğunu almak istememişlerdi. Ama benim çalıştığım fakültenin dekanı ve bölüm başkanı hevesle rektöre sırtlarını dayayarak buna cüret etmişlerdi.

Birdenbire işsiz kaldım. Sekiz üniversiteye başvuruda bulundum ancak hiçbiri beni kabul etmedi; hiçbiri rektörü ile mahkemelik olmuş bir akademisyen ile çalışmak istemiyordu. Benimle ilgili Muğla Üniversitesi yönetiminden gelen bilgiler de pek hayra alamet değildi. Benimle ilgili bilgi edinmek isteyen üniversite yöneticilerine; "*aman, sakın o kadını kadroya almayın. Teröristtir, anarşisttir, geçimsizdir. Buranın rektörünü mahkemeye verdi, sizi de verir*," gibi bilgiler iletiliyordu.

İtaatsizliğin bedeli ödetilir…

İtaatsiz olduğum için önce mobbing'e uğramış, sonra da işimden atılmıştım. Hukuki yollara başvurup hakkımı aradım. Muğla İdare Mahkemesi'nin üniversite rektörlüğü ile olan protokol ahbaplığı sonucu mahkemenin idareyi koruması nedeniyle yürütmeyi durdurma kararı çıkmadı. Bunun üzerine Aydın Bölge Mahkemesi'ne başvurdum. Altı ay sonra bölge mahkemesinden çıkan yürütmeyi durdurma kararı ile görevime geri döndüm. Ancak daha sonra dosyam tekrar Muğla İdare Mahkemesi'ne gönderildiğinde, idare mahkemesi teamüllere uymayacak şekilde bölge mahkemesinin kararını iptal ederek ikinci kez ilişiğimin kesilmesine karar verdi. Göreve döndükten üç ay sonra ikinci kez üniversiteden atıldım ve yine işsiz kaldım.

Üniversiteden atıldığım dönemde kampüste beni görenler ya cüzzamlı görmüş gibi benden kaçıyor, ya görmemezlikten geliyor, ya da sahte bir üzüntü sergiliyorlardı. Bölümde bizzat dersine girdiğim öğrencilere bölüm hocaları tarafından, "*komünist olduğum gerekçesiyle*" bunların başıma geldiği, "*komünist olduğum için bunları hak ettiğim*," söylendi. İkinci kez atılmamdan önceki bölge mahkemesi kararıyla göreve geri dönmem ise, "*komünist kadın şimdilik döndü ama yakında geri gidecek*," yorumlarıyla öğrencilere duyuruldu. Öğrencilerim karşısında politik kimliğim aşağılanarak itibarsızlaştırılmam istendi. Üniversiteden atılmamın bir nedeni de PKK'lı olduğum içinmiş; Kürt öğrencileri odama toplayıp gizli toplantılar yapıyormuşum.

Akademide kadın olmak zordur. Üniversiteden atıldığım yıl eşimden ayrılmış, 15 yıllık evliliğimi de bitirmiştim. Fakülte dekanı bu durumu aleyhimde kullanarak; 2007 yılında "*bakın bu kadını sadece biz değil, kocası da istemiyor; geçimsizin biri, kocası bile boşadı*," gibi sözler söyleyerek beni itibarsızlaştırmak istedi.

İktidarın cinsiyeti yoktur ama Türkiye üniversiteleri eril zihniyetle yönetilirler. Kadın akademisyenler eril üniversite yönetiminin her türlü ayrımcılığına maruz kalırlar. Üstelik kadın yöneticiler erk kullanmak için erkeksi tavırları benimseyerek bunu yaparlar.[1]

[1] Ivan Illich, Gender, (Çev. Ahmet Fethi), Ayraç Yayınları, 1996, s.165-175.

Muğla Üniversitesi'nde yaşadığım mobbing ve atılma sürecinde, bir kadın dekanın bir kadın akademisyene uyguladığı baskı ve şiddetin feminist eleştirisini yaptım. Dekanın, yönetim erkinden aldığı gücü ve yetkiyi kullanarak bana uyguladığı sistematik mobbing sürecinde yetkisinin yetmediği yerde, kendisinden üst statüde olan bir erkek yöneticiden "*rektörden*" destek alarak ve işbirliği yaparak amacına ulaşması, akademiden attırması ile sonuçlanmıştı.

Hukuk mücadelem devam etti. Danıştay üç yıl sonra kararı usulden bozdu; görevime iade edilmem yönünde karar verdi ve üç yıl sonra üniversiteye geri döndüm. Mahkeme kararıyla üniversiteye döndüğüm zaman çok ağır mobbing uygulamasına maruz kaldım. Cadı kazanı kaynıyordu; dedikodular, ikiyüzlülükler her yanımı kuşatmıştı. Araştırma görevlisi, okutman, öğretim görevlilerine müstakil bir çalışma ofisi verilirken, öğretim üyesi olmama karşın bana bir çalışma ofisi verilmedi. Üç ay boyunca koridorda, bir sandalyede oturdum. Bütün akademik kadroya zimmetli verilen bilgisayarlardan bana verilmedi. Bunlardan daha önemlisi, uzmanlık alanım olan derslerim de verilmedi.

Çok severek geldiğim Muğla kenti beni boğuyordu, işsiz kalmam, mücadelem sırasında eşim tarafından yalnız bırakılmam 15 yıllık evliliğimi de bitirmişti. Nuri Bilge Ceylan'ın filmlerinde konu ettiği taşra sıkıntısı tüm ruhumu sarmıştı. Taşranın yozlaştırıcı, rutin, rehavet ortamını, dedikodularını, yavanlıklarını ruhumda hisseder olmuştum. Çareyi oradan ayrılmakta buldum. Bu ağır mobbing sürecinden sonra, 2011 yılında istifa ederek İstanbul'da bir vakıf üniversitesine geçtim. Bütün kötü anıları geride bırakarak çok sevdiğim İstanbul'a geri döndüm.

Sanat ile mücadele…

Üniversite erki ile olan mücadelemi 2007 yılında hukuk zemininin ve akademinin dışına taşıdım. Bu yıldan itibaren çeşitlenen mücadele formları geliştirdim. Bunların ilki, alanım olan sanatın formlarından yararlandığım, "*Akademide İnfaz*" başlıklı kişisel

sergiydi.[2] Muğla Üniversitesi rektörünün hiçbir hukuki dayanağı olmaksızın beni üniversiteden atmasını protesto etmek için 8-29 Aralık 2007 tarihlerinde İstanbul Karşı Sanat'ta "*Akademide İnfaz*" başlıklı bir sergi açtım.[3] Kamuoyu ve basına, akademi direnişi tarihine not düşmek için maruz kaldığım mobbingi ve üniversite yönetimini YÖK sistemi üzerinden eleştiren bir manifesto yazdım. Tarafıma yapılan haksızlığı, orantısız güç kullanımını, yargısız infazı nasıl bertaraf edebilirim diye araştırırken tarihe not düşmenin, onları deşifre etmenin bana iyi gelen bir mücadele biçimi olacağına kanaat getirdim. Bu düşünceden hareketle İzmir'de yapılan Uluslararası Multidisipliner Kadın Kongresi'nde, "*Akademide Mobbing*" başlığı ile sunduğum bildiride itaatsiz bir akademisyenin başına neler geldiğini, mobbing öyküsünü Muğla Üniversitesi'nde yaşadığım deneyim üzerinden anlattım.[4]

Bildiri bilimsel-akademik bir çalışma değildi. Yaşadığım mobbing sürecini ifade ettiğim sübjektif bir çalışmaydı. Ancak Türkiye akademilerinin mevcut durum tespitinde ipuçları barındıran öykümü anlatmak ve kadınların yaşadıkları "*ötekileştirme*"ye bir karşı koyuş sergilemesi bakımından önemliydi. Mobbing ile ilgili akademik olan bazı tanımlamaları, açıklamaları ve bilgileri kendi yaşadığım süreçle örtüştürerek ele almaya çalıştım. Üniversitelerin, özellikle taşra üniversitelerinin mevcut durumu hakkında bir resim oluşturmaya çalıştım. Bu resmi; feminist açıdan, demokrasi ve insan hakları açısından ve daha da önemlisi akademinin değerleri açısından tartışmaya açmak istedim. Bu bildiri ve sergi ile Muğla Üniversitesi'nde yaşadıklarımı tarihe not düştüm; beni işten atan dekan Şule Aycan ve Rektör Şener Oktik'i deşifre etim.[5] Bu onları çok kızdırdı.

[2] Gökçe Gündüç, Kalaycı'nın "Akademide İnfazı" resim sergisi oldu, Bianet, 5 Aralık 2007, https://bianet.org/bianet/kultur/103369-kalayci-nin-akademide-infazi-resim-sergisi-oldu.

[3] "Akademide İnfaz" Sergi Manifestosu, Karşı Sanat, Beyoğlu, İstanbul, 18-29 Aralık 2007.

[4] Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 13-16 Ekim 2009.

[5] Bu süreç boyunca maruz bırakıldığım hak ihlalleri GIT Türkiye Raporunda yer aldı. Bkz. Türkiye'de Araştırma ve Öğretim Özgürlüğü Uluslararası Çalışma Grubu (GIT-Türkiye), Akademide Hak İhlalleri Dosyası, Haziran 2012, s. 25-26.

Barış Bildirisi, yargılamalar, KHK'lar ve yine sanatla direniş

Bir kadın akademisyen olarak üniversitenin dikenli yollarında tek başıma yürüdüğümü zannediyordum. Ancak 2017'de "*Akademik Kıyım Sergisi*" hazırlıkları sırasında gördüm ki; Türkiye akademi tarihi hiçbir zaman eleştirel düşünceye, muhalif olana yaşam hakkı tanımamış. Akademi erkine itaat etmeyenler akademiden tasfiye edilmişler.

Ocak 2016'da "*Bu Suça Ortak Olmayacağız!*" metninin kamuoyunda paylaşılmasının ardından bu bildiriye imza atan akademisyenlerin terör örgütü propagandasıyla suçlanması, dört akademisyenin tutuklanması, yüzlerce akademisyen hakkında dava açılması, işten çıkartılması ve KHK ile kamu görevlerinden ihraç edilmeleri, tüm akademiye yönelik baskıları gösteren dünya akademi tarihinde eşi görülmemiş bir yıldırma politikasıydı. Ben de bu bildiriye imza atan bir akademisyen olarak "*terör örgütü propagandası*" yapmakla suçlandım ve Ağır Ceza Mahkemesi'nde yargılandım. Yargılama sonucunda 18 ay hapis cezası aldım ancak Anayasa Mahkemesi kararı ile davadan beraat ettim.

Üniversite Öğretim Üyeleri Derneği (ÜNİVDER) yönetim kurulu üyesiydim. Akademiye yapılan bu ağır baskılar karşısında ne yapabiliriz diye düşündük. Türkiye akademi tarihindeki büyük resmi gösterebilmek için başlangıcından bugüne akademideki tarihsel süreci, tasfiye ve infazları belgeleriyle anlatan dokümanter bir sergi yapmaya karar verdik. Küratörlüğünü üstlendiğim bu sergiyi 2017 Nisan ayında Karşı Sanat'ta kamuoyu ile paylaştık. *Akademik Kıyım Sergisi*, Karşı Sanat Çalışmaları, Eğitim Sen 6 No'lu Üniversiteler Şubesi, İstanbul Diş Hekimleri Odası, İstanbul Eczacı Odası, İstanbul Tabip Odası ve TMMOB İstanbul Koordinasyon Kurulu desteğiyle gerçekleştirildi.

Akademik Kıyım Sergisi, iktidarların dünden bugüne üniversite üzerinde kurmak istedikleri baskıyı ve kıyımı gözler önüne serdi. Üniversitelerde yapılan tasfiyeleri -1933 yılından başlayarak-

kitaplar, dergiler, basından derlenen haberler, gazete küpürleri, karikatürler, videolar gibi çeşitli dokümanlarla belgeledik ve kamuoyu ile paylaştık. Bu sergi basında ve kamuoyunda çok ses getirdi.[6] Konuyla ilgili sempozyum ve paneller düzenlendi. Sergide tasfiye dönemlerini şu şekilde tasnif ettik:

- 1933-1960 arasındaki tasfiyeler
- 1960 Askeri Darbesi sonrası/147'ler
- 12 Mart 1971 Muhtırası sonrası tasfiyeler
- 1980 Askeri Darbesi ve üniversite/1402'likler
- 28 Şubat 1997 post modern darbe ve tasfiyeler
- 2016 OHAL'de üniversite/OHAL KHK'ları ile tasfiyeler

AKP akademisine direniş

Barış Bildirisi'ni imzaladığım için yargılandığım İstanbul 37. Ağır Ceza Mahkemesinde 2017/157 E dosyasında 16 Ekim 2018 tarihinde verdiğim savunma, bir direnişi daha tarihe kayıt düşmek anlamına geliyordu.

> "Devletin, toplumsal barışın koşullarını yaratması ve koruması gerekirken barış isteyen akademisyenleri yargılaması dünya hukuk tarihinde eşi görülmemiş prototip siyasi bir hukuk vakası olarak yerini alacaktır. Akademisyenler olarak bizler, mahkemedeki yargılanmaların zabıtlarını tutuyor, arşivliyoruz. Geleceğe kalsın diye, bir daha yaşanmasın diye, bu ibretlik yargılamaları tarihe not düşüyor, belgeliyoruz. Kendi tarihimizi oluşturuyoruz. İktisat, matematik ve fen alanından olan arkadaşlarımız veri toplayarak, istatistik tutarak yaşanan durumu niceliksel verilere dönüştürerek somutlaştırıyorlar. İçimizden sosyal bilimci olanlar bu yaşananları araştırmalarıyla, makale ve bildirileriyle, yazdıkları ve yazacakları kitaplarla toplumsal hafızaya not düşüyorlar. Sinema ve iletişim alanından olan arkadaşlarımız belgeseller, kısa ve uzun metrajlı filmlerle, animasyonlarla bu hukuk skandalını belgelemeye sanat dili üzerinden katkıda bulunuyorlar. Sanat alanından olan arkadaşlarımız çizdikleri

[6] Tansu Pişkin, "Akademik Kıyım" Sergisinde üniversite tartışmaları başladı, Bianet, 17 Nisan 2017, https://bianet.org/bianet/insan-haklari/185459-akademik-kiyim-sergisinde-universite-tartismalari-basladi.

> karikatür, resim ve her türlü sanat yapma biçimiyle yaşanan traji-komik durumu dışa vururken sadece tarihe değil sanat tarihine geçecek çalışmalarıyla arşivde yer alıyorlar."[7]

2016 yılında barış imzacısı olduğum gerekçesiyle çalıştığım fakültenin dekanı tarafından tehdit edilmiştim. "*Elimde koz var; seni istediğim zaman buradan gönderirim*," şeklinde tehditler aldım ama bu tehditler beni yıldırmadı. Pandemi döneminde işten çıkartma yasak olduğu halde üniversite yönetimi, 1 Temmuz 2020 tarihinde ben dâhil 72 kişiyi işten çıkarttı. Sözleşme tarihim dikkate alınmadan üç aylık maaşımı ödemedikleri için dava açtım. Onlar da basına demeç verip, "*Altınbaş Üniversitesinde; akademik kıyım var, hak gaspı yapılıyor, bu vicdansızlık*,"[8] şeklinde beyanlarda bulunduğum için kurumun itibarını zedelediğim gerekçesiyle bana dava açtılar. İddianamede, "*barış imzacısı*" olduğum özellikle vurgulanıyordu. Rektörün Cumhurbaşkanın danışmanı olduğu da, büyük ve kalın harflerle yazılarak mahkeme heyeti etki altında bırakılmak istenmişti. Ancak bu sefer hukuk kazandı ve dava lehime sonuçlandı.

Türkiye'nin demokratikleşme tarihi nasıl inişli çıkışlı ve dikenli yollarla dolu ise akademi tarihi de öyledir. 2007'den beri üniversite erkinin "*orantısız güç*" kullanımı ile karşı karşıyayım. Akademi kendi özüne ihanet etmeye başladığı zaman çürüme ve yozlaşma da başlar. Türkiye gibi demokrasinin henüz oturmadığı, anayasal hak ve özgürlüklerin uygulanmadığı bir ülkede, eleştirel düşünceden, itaatsiz bir akademi ortamından söz etmek de olası değil. Ancak akademinin itaatsiz olana ihtiyacı, direnme ve mücadeleyi de beraberinde getiriyor. Bu kitapta anlatılan direniş ve dayanışma öyküleri akademi tarihinden geleceğe, direnen ve mücadele eden akademisyenlere cesaret verecektir. Kürt sorunu üzerine eğilen ve bu nedenle 17 yıl

[7] Lütfiye Bozdağ, 2017/157 E dosyası için İstanbul 37. Ağır Ceza Mahkemesi Başkanlığı'na yaptığı savunma metni. Bkz. Lütfiye Bozdağ'ın beyanı, Bianet, 16 Ekim 2018, https://bianet.org/bianet/ifade-ozgurlugu/201720-lutfiye-bozdag-in-beyani.

[8] Sahibi 'Cumhurbaşkanı' gibi, rektörü de Cumhurbaşkanı danışmanı: 'Akademik kıyım var, hakkımızı arayacağız', *SoL Haber,* 12 Temmuz 2020, https://haber.sol.org.tr/haber/sahibi-cumhurbaskani-gibi-rektoru-de-cumhurbaskani-danismani-akademik-kiyim-var-hakkimizi.

hapis yatan Dr. İsmail Beşikçi hocanın bize verdiği cesaret ile kayyum rektöre direnen Boğaziçi öğrencilerinin ve akademisyenlerinin direnişini selamlayarak itaatsiz olmaya devam edeceğiz.

BANGEWAZIYA PIŞTGIRIYÊ

JI BO AKADEMISYENÊN AŞITIYÊ

EM 17, 18 & 21 BERFANBAR'AN DI SAET 9:00'AN DE
EM 19 BERFANBAR'AN DI SAET 10:00'AN DE
EM 20 BERFANBAR'AN DI SAET 9:30'AN DE

LI DADGEHA ÇAGLAYANÊ
YA STENBOLÊ KOM DIBIN

#AKADEMISYENENJIBOAŞITIYE
#DAXWAZAAŞITIYÊNESÛCE

@barisakademik
www.barisicinakademisyenler.net

Ağırceza Serisi

Ahmet Ersoy

"*Bu Suça Ortak Olmayacağız!*" başlıklı barış bildirisini imzaladığım için 2018 yılında "*terör örgütü propagandası*" suçlamasıyla yargılandım. Davamın görüldüğü Ağır Ceza Mahkemesi, vicdani kararımla attığım imzaya dair önerilen suçlamayı yeterli bulmayarak iddianameyi TCK 314/2 ile ilişkilendirdi ve hakkımda "*örgüte üye olmamakla beraber örgüte yardım*" suçlamasını gündeme getirdi. Bu durumda barış bildirisinin altında duran imzamın muhtemel bedeli 5 yıldan 10 yıla kadar hapis cezası olarak belirlenmiş oldu. Sonunda 2019'da diğer barış akademisyeni arkadaşlarım gibi bu davadan beraat ettim. Ben başından beri şanslı olanlardandım. KHK ihraçlarını ve imza sürecini hapse girmeden, işini kaybetmeden atlatan ayrıcalıklı gruba dâhildim.

2018 yılından beri hem kendi dava sürecimi, hem de diğer imzacı arkadaşlarımın ve yeri geldiğinde öğrencilerimin duruşmalarını izlemek için Çağlayan Adliyesine çok yolum düştü. Önündeki devasa kamusal alanı her daim polis bariyerleriyle kamuya kapalı, birbirine benzemez birçok farklı insanı gündelik hayatın dışında, kendine özgü ritmi ve kurgusu içinde bir araya getiren bu alternatif mekânı, değişen aktörleri ve farklı gerginlik halleriyle deneyimleme fırsatım oldu.

Bu deneyim yoğunluğu içinde ben ve diğer akademisyen arkadaşlarım için ağır ceza hâkimleriyle yaşadığımız karşılaşmaların yeri ayrıdır. Sanık bölmesinde veya izleyici kısmında çoğu zaman sessizce (bazen de fazla fısıldaştığımız için uyarılarak) oturan bizler,

barış bildirisi duruşmalarında görev alan hâkimlerin birbirinden farklı sahne tavır ve meşreplerine sahip olduğunu fark ettik; yani bu uzun ve ağır tempolu oyun aslında ciddi bir performans çeşitliliği barındırıyordu.

Kimi hâkimler ters ve nobran bakışlarla bizi süzmeyi tercih ediyor, hâkim konumlarını vurgulamak için yeri geldiğinde bağırarak bizleri paylamaktan geri durmuyorlardı. (Sonradan terfi alanlar genelde bu gruba dâhildir). Kimileri gözlerini hâkimler kürsüsünün bir kenarına sabitleyip dalıyor veya parmaklarını kayıtsızca telefonlarında gezdiriyorlardı: Bunlar genelde fakülteden yeni mezun olmuş gibi görünen, dijital çağ gençleriydi. Bazı hâkimlerse – ki, bu azımsanmayacak bir gruptu – görkemli, parıltılı cüppelerinin içinde sanki küçüldükçe küçülüyor, bizimle göz teması kurmaktan kaçınıyor ve hep duyulamayacak kadar düşük bir sesle konuşmaya dikkat ediyordu. Çağlayan'da tanıdığım avukatlardan biri bu grup için, "*Onlar utananlar!*" demişti.

Ceza yükseltmemin tebliğ edildiği duruşma gününün akşamında, zihnime üşüşmüş izlenimler üzerinden Kraft kağıdı[1] üzerine hâkim portreleri çizmeye başladım. Kendimi bildim bileli çizerim, eğlenceli bir meşgale olarak ve sadece kendim için. Ama bir taraftan okul yükümlülükleri ve araştırmalarla, bir taraftan da duruşmalarla vakit geçirdiğimiz o yoğun ve kasvetli günlerde, çizme eyleminin kişisel alanda eğlenceli ve rahatlatıcı olmanın ötesinde, kolektif olarak sağaltıcı ve birleştirici etkisi olabileceğini de keşfetmiş oldum.

Daha önce çizimlerimi kimseyle paylaşmak aklıma gelmemişti, ama belki üzerimdeki onarıcı etkiyi başkalarına da bulaştırabilirim diye bu kez portreleri Boğaziçi Üniversitesindeki Çağlayan müdavimi meslektaşlarımla kurduğumuz WhatsApp grubunda paylaşmaya karar verdim. Morallerin düşük olduğu epeyce karanlık bir dönemde bu çizimlere beraberce bakıp gülmek, üzerlerine yorum yapıp mahkeme sürecine mizahi bir pencere açmak, onu kendi seçtiğimiz izleklerle yeniden kurgulayıp düşünmek hepimize güç ve

[1] Kese kâğıdının sanat dünyasındaki adı.

direnç verdi. Hayatımda ilk kez çizdiklerimin bir işe yaradığını hissettim. Kişisel deneyimim üzerinden, önceden bildiğim ama aslında idrak etmemiş olduğum bir şeyi, direniş şekli olarak mizahın güçlendirici ve birleştirici etkisini gördüm. Mizahın kendi açtığı alanda dengeleri tersyüz edip, iktidarı alaşağı edebilecek bir potansiyeli vardı; kurban konumunda olana verdiği söz hakkı ve temsil gücüyle mizahın çok ciddi bir işlevi olduğunu, bu ciddiyetinin hiç azımsanmaması gerektiğini öğrendim.

2021'den beri Boğaziçi Üniversitesinde yaşadığımız işgal ve direniş sürecinde özellikle öğrencilerin yaptığı eylem, performans ve paylaşımları hayranlıkla izleyerek mizahın kuvvetini, baskı altında olana, ezilene sağladığı güç alanını ve bir direniş formu olarak potansiyelini öğrenmeye devam ediyorum. Mizahla direnmeye, güçlenmeye, birbirimize tutunmaya devam ediyoruz.

K.A.Y

ŞART

Yaw Bakışım

4.2018

НАКІ

4.2018
eSNek

MÜL

SÖRFÇÜ

4.2018

TEM
yirmi sekiz
4.2018

FIRIRGAN

9.2018

5. 2018 daktilo
PEACE
LOVE
EMPATHY

KÜN

5. 2018

TEMPLE
Topaz
9.2018

A D A
SÜ
ZEN
4.2018

ADAL

9.2018

Mubashir

Derleyenler

Serdar M. Değirmencioğlu

1966'da Ankara'da doğdu. Geçim derdini evde, derin yoksulluğu Altındağ'da ilkokulunda tanıdı. Babasının Azınlık Lisesine atanmasıyla başladığı İdadi'de mavi üniforma, Yunanca ve Arapçayla tanıştı. Komotini'de cunta, darbeler, sokağa çıkma yasakları ve azınlık eritme siyasetini de öğrendi. İlkokuluna geri döndüğünde "*geride kalan öğrenci*" olmayı; Anadolu Lisesine girmesi istenince yarışmacı düzenin kurslarını ve sınavlarını tattı. Lisede işlenmeyen konuları duvar yazılarından öğrendi; derslerden çok dayanışma sporu voleybolu sevdi. Haksızlıklara ve 12 Eylül'ün ürettiği öğretmenlere direndiği için "*kötü öğrenci*" damgası yedi. Evdekilerin dershaneye ayırdığı paraları kitaplara yatırdı. Liseyi bitirmeden okulları değiştirmeyi kafaya koydu ve ODTÜ Psikoloji Bölümüne yöneldi. Gelişim Psikolojisi doktorasını 1995'de ABD'de aldı; eğitim politikaları üzerinde çalışmaya Northwestern Üniversitesi Sosyal Politika Araştırmaları Enstitüsünde başladı. Türkiye'ye dönünce önce öğrenci odaklı (*ODTÜ Psikoloji Bölümü Mezunlarını İzleme Çalışması*, öğretim üyesi-öğrenci ortak yayınlarında öğrencilerin haklarının korunması, *Psikolojide Lisansüstü Eğitim Kılavuzu*), sonra eğitim hakkı üzerine çalışmalar gerçekleştirdi. Can Candan ile hazırladığı "*3 Saat: Bir ÖSS Belgeseli*" (2008) büyük beğeni topladı. 2008'de Evrensel gazetesinde çocuk hakları üzerine yazmaya başladı. Ana dilinde eğitim mücadelesine katkı verdiği Eğitim Sen'de, AKP'nin üniversiteleri yıkma siyasetine karşı çalışmalara katıldı. Eğitim Bilim Toplum dergisinin "*Nasıl bir üniversite istiyoruz?*" özel sayısını hazırladı; AKP'nin beden politikası ve dershanelerin siyasi işlevlerini inceleyen yayınlar yaptı. Ekim 2013'de Doğuş Üniversitesini satın alan patronlar tarafından işten çıkarıldı. Önce yürütmeyi durdurmayla işini, ardından kadrosunu geri aldı.

Bu dönemde, "*Yükseköğretimin Serbest Düşüşü: Özel Üniversiteler*" derlemesini hazırladı. "*Bu Suça Ortak Olmayacağız!*" bildirisini imzaladığı için Nisan 2016'da işten çıkarıldı. Kamuda çalışmamasına karşın patronlar ve rektörlüğün çabasıyla, Şubat 2017'de KHK 686 kapsamına alındı. Elinden alınan mesleğini yurt dışındaki üniversitelerde sürdürmeye başladı. Şu an Goethe Üniversitesinde çalışmaktadır.

Emine Sevim

1983'te, Mamak'ta, işçi ve muhafazakâr bir ailede doğdu. Lise bitene dek gecekondu mahallelerindeki derme çatma okullarda okudu. Pek çok kadın gibi özgürleşmek ve bağımsızlaşmak için üniversiteye yöneldi. 2001'de Osmangazi Üniversitesi Elektrik-Elektronik Mühendisliğine başladı; hemen öğrenci oluşumları ve tiyatro topluluklarıyla ilişki kurdu. Bologna Süreci, üniversitelerin piyasalaşması ve anti-demokratik uygulamalara karşı mücadeleye katıldı; "*eşit, özgür, bilimsel, ana dilinde eğitim*" taleplerine ilişkin yazmaya başladı. YÖK'ün, rektörlüğün ve polisin baskısını çeşitli biçimlerde (soruşturma, ceza, gözaltı, fişleme gibi) deneyimledi. İnadına bahar şenliklerini, forumları ve yaz kamplarını çok sevdi. Öğrenci hareketi mücadelesini Anadolu Üniversitesi Sosyoloji Bölümünde tamamladı. Ardından Munzur Üniversitesi Sosyoloji Bölümünde araştırma görevlisi olarak çalışmaya başladı. Eğitim Sen'de sendikal mücadele verdi; öğrencilerin uğradıkları baskı ve tutuklamalara karşı dayanışmada yer aldı. 2008 sonrası kurulan üniversitelerinin bulundukları şehirlere etkisi (2015) ve YÖK merkezli üniversite eğitiminin yeniden üretiminde akademisyenlerin rolü (2016) üzerine saha araştırmaları yaptı. Ocak 2017'de 679 sayılı KHK ile Munzur Üniversitesinden 13 arkadaşıyla birlikte ihraç edildi. İstanbul'a taşınmak durumunda kaldığı dönemde KHK karşıtı sokak direnişlerine katıldı. Dersim Dayanışma Akademisi ile Kampüssüzler'in çalışmalarında ve BİRARADA Derneğinin kuruluşunda yer aldı. Dayanışma Akademilerinin, üniversitelerin ve tasfiyelerin tarihi, eleştirel ve feminist pedagoji, başka bir akademi, Eleştirel Akademi Okumaları gibi kolektif çalışmalarında bulundu. Feminist ve Queer Araştırmacılar çalışma grubu ile birlikte pandemi sürecinde Türkiye'de uzaktan eğitim uygulamaları (2020) üzerine bir rapor yazdı. Off-University'de ARAMIZDA Derneği üyeleriyle birlikte "*Türkiye'de Toplumsal Cinsiyet*" isimli kolektif dersi, "*Dijital Müşterekler Yaratma*" atölyesini yürüttü ve "*Dijital Araştırmahane*" yaz okulu dersinde yer aldı. MSGSÜ Sosyoloji Bölümünde doktora öğrencisi ve feminist bir eğitim aktivisti olarak çalışmalarını sürdürüyor.

Cem Özatalay

1973'te İstanbul'da doğdu. "*Meritokrasi*" adı verilen liyakat temelli eşitsizlikçi rekabet rejiminde öğretmen çocuğu olmasının kimi avantajlarından yararlandı. Ortaöğretimini Galatasaray Lisesinde tamamladıktan sonra daha çok politik nedenlerle seçtiği İstanbul Üniversitesinde iktisat okudu. Öğrencilik yıllarından aklında iktisattan çok Sivas Katliamını Protesto Yürüyüşü, Metin Göktepe'nin Cenazesi, Gazi Mahallesi Ayaklanması, Forumlar ve İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi İşgali kaldı. Marmara Üniversitesi Fransızca Siyaset ve Sosyal Bilimler Programında yüksek lisans eğitimini enformel sektör işçileri üzerine yaptığı bir araştırmayla 2003'te tamamladı. Aynı dönemde Galatasaray Üniversitesinde yeni açılmış olan sosyoloji bölümüne asistan olarak girdi. Eğitim Sen'li oldu. Ağır sanayi ve maden işçileri üzerine hazırladığı doktora tezini münavebeli olarak gittiği Paris'te bulunan EHESS'te 2010 yılında savunduktan sonra Türkiye'ye döndü. Gezi isyanı sırasında öğrenciler, idari ve akademik personel tarafından kurulan ve 15 Temmuz 2016'ya dek oldukça etkin olan GSÜ Mecliste aktif rol oynadı. "*Bu Suça Ortak Olmayacağız!*" metnine imza attı. Akademik tasfiyeye karşı dayanışma faaliyetlerinin içinde elinden geldiğince yer aldı. Yüzlerce meslektaşı gibi yargılandı, beraat etti. Bir yıl ABD'de misafir araştırmacı olarak bulunduktan sonra Türkiye'ye döndü. 2019'da Galatasaray Üniversitesinde "*Üniversite'nin Dünü, Bugünü, Yarını*" başlıklı bir konferansı düzenledi. 2020'de, "*Purge, Exile, and Resistance: Rethinking the Conflict of the Faculties through the Case of Academics for Peace in Turkey*" başlıklı makalesi European Journal of Turkish Studies dergisinde yayımlandı. O da birçok imzacı ve/veya sendikalı meslektaşı gibi, üniversitenin neoliberal ve otoriteryan dönüşümleriyle akademik bir tema olarak değil sonuçları bizzat kendisini, ailesini, çalışma hayatını, sosyal çevresini etkileyen pratik bir mesele olarak ilgilendi. Halen de ilgilenmeye devam ediyor.

Katkıda Bulunanlar

Ahmet Ersoy lisans ve yüksek lisans derecelerini Orta Doğu Teknik Üniversitesinden aldıktan sonra doktora derecesini Harvard Üniversitesinde tamamladı. Araştırmalarında geç dönem Osmanlı kültür tarihi üzerine yoğunlaştı. Özellikle modernleşme sürecinde görselliğin kimlik ve yerellik politikaları ile ilgisini irdeleyen Ersoy'un çalışmaları tarih yazımı, mimarlık, medya ve teknoloji tarihi, fotoğraf, sanat ve edebiyat alanları arasında şekillenir. Son dönem çalışmalarında fotoğraf ve matbuat kültürü arasındaki ilişkilere odaklandı. Bahattin Öztuncay ve Deniz Türker ile birlikte düzenledikleri "*Tarihin Merkezine Seyahat: Fotoğraf ve Osmanlı Köklerinin Yeniden Keşfi (1886)*" başlıklı sergi, Mayıs 2018-Ocak 2019 tarihleri arasında Koç Üniversitesi Anadolu Medeniyetleri Merkezinde (ANAMED) açık kaldı. 2010 yılında Vangelis Kechriotis ve Maciej Gorny ile beraber *Discourses of Collective Identity in Central and Southeastern Europe (1775-1945)*, vol. III [*Orta ve Güneydoğu Avrupa'da Kollektif Kimlik Söylemleri*] adlı kitabın editörlüğünü yaptı. *Architecture and the Late Ottoman Historical Imaginary: Reconfiguring the Architectural Past in a Modernizing Empire* [*Mimarlık ve Geç Osmanlı Tarihsel İmgelemi: Modernleşen İmparatorlukta Geçmişi Yeniden Kurgulamak*] başlıklı kitabı 2015 yılında yayınlandı. Boğaziçi Üniversitesi Tarih Bölümünde öğretim üyesidir.

Barış Ünlü lisansını iktisat, yüksek lisansını siyaset bilimi dalında Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesinde (SBF), doktorasını

sosyoloji alanında Binghamton Üniversitesinde 2008 yılında tamamladı. 1999-2017 yılları arasında SBF'de çalıştı. 7 Şubat 2017'de 686 sayılı Olağanüstü Hal KHK ile mesleğinden ihraç edildi. Çalışmalarını Duisburg-Essen Üniversitesinde Philipp Schwartz araştırmacısı olarak sürdürüyor. *Bir Siyasal Düşünür Olarak Mehmet Ali Aybar* (İletişim Yayınları, 2002); *Mehmet Ali Aybar'ın Müdafaaları ve Mektupları (1946-1961),* (der., İletişim Yayınları, 2003); *İsmail Beşikçi* (Ozan Değer'le birlikte der., İletişim Yayınları, 2011); *Osmanlı: Bir Dünya-İmparatorluğunun Soykütüğü* (Dipnot Yayınları, 2011); *Türklük Sözleşmesi: Oluşumu, İşleyişi ve Krizi* (Dipnot Yayınları, 2018) başlıklı kitapları bulunuyor.

Beyzade Sayın Ocak 1970'de, Ardahan'ın Hanak ilçesine bağlı Koyunpınarı Köyünde, çiftçi ailede dünyaya geldi. İlk ve ortaokulu köyünde, lise ve yükseköğretimini ise ailesinin 1984 yılında göç ettiği İstanbul'da tamamladı. Öğrenciliği sırasında yazları ve daha sonra uzunca bir süre Kapalı Çarşıda tezgâhtar olarak çalıştı. 1990'larda yürütülen toplumsal, siyasal mücadelelere katıldı. 1999 yılında yapılan ilk Devlet Memuru Sınavı (DMS) sonucunda İstanbul Üniversitesine memur olarak atandı. 2000 yılında Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikasına (Eğitim Sen) üye oldu. *Tekel Direnişi*, *Ankara Öğretmen Yürüyüşü*, *GSS Yasasına Karşı Eylemler*, *4+4+4 Yasasına Karşı Eylemler*, *50/D Asistan Kıyımına Son* ve *Gezi Direnişi* içerisinde aktif görevler üstlendi. 2000 yılından bugüne kadar Eğitim Sen İstanbul 6 No.lu Üniversiteler Şube içerisinde; İşyeri Temsilciliği, Denetleme Kurulu üyeliği, Yürütme Kurul üyeliği, Üniversite Temsilciler Kurulu ve Yükseköğretim Bürosu üyeliği görevlerinde bulundu. Halen Eğitim Sen İstanbul 6 No.lu Üniversiteler Şubesi Yürütme Kurulu başkanı olarak görev yapıyor.

Bülent Şık gıda mühendisidir. Çevre dostu analiz yöntemleri geliştirilmesi üzerine doktora yaptı. Tarım ve Orman Bakanlığı bünyesinde faaliyet gösteren çeşitli laboratuvarlarda çalıştı. 2009 Yılında öğretim üyesi olarak Akdeniz Üniversitesine geçti. Üniversitede Gıda Güvenliği ve Tarımsal Araştırmalar Merkezinin kurulumu ve

faaliyete geçmesi çalışmalarını yürüttü. Gıdalarda ve sularda katkı maddelerinin ve çeşitli toksik kimyasal maddelerin kalıntılarının belirlenmesi üzerine çalışmalar yaptı. Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümünde öğretim üyeliği yaparken 22 Kasım 2016'da çıkarılan 677 sayılı KHK ile kamu görevinden çıkarıldı. Üniversitedeki görevinden çıkarıldıktan çeşitli işlerde çalıştı. Bianet'e ve çeşitli dergilere fırsat buldukça yazı yazarak akademik bilgi üretmeye devam etmeye çalışıyor. *Mutfaktaki Kimyacı* (Doğan Kitap, 2018), *Bizi Yeryüzüne Bağlayan Hikâyeler* (Doğan Kitap, 2020), *Çocuklar ve Gıda Güvenliği* (Doğan Kitap, 2022) adlı üç kitabı bulunuyor.

Can Candan lisans derecesini sinema-televizyon dalında (Hampshire College, ABD); sanatta yeterlik derecesini (doktora seviyesi) film ve medya sanatları dalında (Temple University, ABD) aldı. Önce ABD, sonra Türkiye'de film ve medya sanatları konularında dersler verdi. 2000'de Türkiye'ye döndü; İstanbul Bilgi Üniversitesi ve Sabancı Üniversitesinde akademisyen olarak çalıştı. 2007'de Boğaziçi Üniversitesinin öğretim kadrosuna katıldı. Uzun metraj belgesel filmleri (*Duvarlar-Mauern-Walls*, 2000; *3 Saat*, 2008 ve *Benim Çocuğum*, 2013) yurt içinde ve dışında üniversitelerde, festivallerde, sinemalarda, televizyonlarda gösterildi; ödüller kazandı ve halen uluslararası alanda gösterimleri devam etmektedir. Candan, "*Bu Suça Ortak Olmayacağız!*" barış bildirisini imzalamış olduğu için yargılandı. Sinema Yazarları Derneği (SİYAD) 2021 Onur Ödülü'ne layık görüldü. Günümüzde bir yandan Türkiye belgesel sineması üzerine araştırmalarına ve kitap çalışmalarına devam ederken, bir yandan dördüncü uzun metraj belgesel filmi *Nükleer Alaturka* üzerine çalışmaktadır. 2021 başından bu yana Boğaziçi Üniversitesi Direnişini fotoğrafları ve videoları ile kayıt altına almaktadır. Üniversite Öğretim Üyeleri Derneği Onur Kurulu üyesidir.

Candan Badem Ocak 1970 Ardahan Hanak Vardosan köyü doğumludur. Ortaokul ve liseyi parasız yatılı devlet okullarında okudu. Boğaziçi Üniversitesi İşletme Bölümünü 1992 bitirdi. Yüksek lisansını 2001'de Birmingham Üniversitesinde ve tarih doktorasını 2007'de

Sabancı Üniversitesinde tamamladı. 2014 yılında tarih doçenti unvanını aldı. Ermenistan arşivlerinde araştırma yaptı, Erivan'da Ermenice öğrendi. "*Bu Suça Ortak Olmayacağız!*" başlıklı barış bildirisini imzaladı. Munzur Üniversitesi Tarih Bölümü başkanı iken AKP militanı rektörle olan mücadelesi yüzünden görevden alma, soruşturma, gözaltı ve ardından 1 Eylül 2016 tarihli ve 672 sayılı KHK zulmüne uğradı. Dört yıl boyunca yurt dışı çıkış yasağına maruz kaldı; yurt dışındaki iş ve burs tekliflerini değerlendiremedi. 2019 yerel seçimlerinde Türkiye Komünist Partisi listesinden Dersim Belediyesi meclis üyesi seçildi; ancak YSK mazbatasını iptal etti. 2021-2022 öğretim yılında Uppsala Üniversitesinde konuk araştırmacı olarak bulundu; yüksek lisans düzeyinde bir ders verdi. Rusya ve SSCB üzerine gazete yazıları yanında, *Kırım Savaşı ve Osmanlılar* (İş Bankası Yayınları) ve *Çarlık Yönetiminde Kars, Ardahan, Artvin* (Aras Yayıncılık) başlıklı kitapları bulunmaktadır. Ekim'in babasıdır.

Ceyda Sungur, İstanbul Teknik Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlaması bölümünde 50/d kadrosunda araştırma görevlisi olarak çalışmaya başlamasının hemen ardından, 2012'de yükselen İTÜ araştırma görevlilerinin iş güvencesi mücadelelerinde yer aldı. "*Bu Suça Ortak Olmayacağız!*" başlıklı barış bildirisiyle beraber üniversitelerde de artan baskı ve şiddet ikliminde, İTÜ'deki doktorasını bırakarak eğitimine Fransa'da devam etti. Halen kadın temizlik işçilerinin İstanbul'daki yaşam mücadeleleri üzerine yaptığı araştırma üzerine doktorasını sürdürmektedir.

Derya Koca 2008'de ODTÜ Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi bölümüne girdi. 2014'te aynı bölümde yüksek lisansa başladı. 15 Aralık 2010'da Erdoğan'ın ODTÜ'ye yaptığı ilk "*çıkartma*" karşısında ortaya çıkan protesto; Ocak 2011'de AKP'ye karşı, üniversite harçlarının kaldırılması ile üniversite özgürlüğü ve özerkliği gibi taleplerin ifadesi olan *Başkaldırıyoruz* eylemi; Aralık 2012'de Erdoğan'ın ODTÜ'ye ikinci çıkarmasına karşı gelişen ve diğer üniversitelere de yayılan *ODTÜ Ayakta* gibi eylem ve süreçlerde yer almış ve bunlara katkı koymaya çalışmıştır. Halen aktif olarak sosyalist devrimci mücadele içinde yer almaktadır.

Didem Çınar 2005 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi Endüstri Mühendisliği Bölümünde 50/d kadrosunda araştırma görevlisi olarak çalışmaya başladı. 2009 ve 2012 yıllarında İTÜ'deki araştırma görevlilerinin iş güvencesi mücadelelerinde yer aldı. 2013 yılında doktorasını tamamladı. Aynı dönemde işten çıkartılan yüzlerce araştırma görevlilerinin arasına katıldı. Rektörlüğe karşı açtığı 33/a kadrosuna geçiş davasını kazanarak 2014 yılında İTÜ'ye geri döndü. Ocak 2016'da duyurulan "*Bu Suça Ortak Olmayacağız!*" başlıklı barış bildirisinin imzalayanlar arasında yer aldı. İTÜ'de isme özel açılan paraşüt kadrolar, asistan direnişinde yer almak ve barış imzacısı olmaktan dolayı Türkiye'deki başka üniversitelerde bir akademik pozisyon bulmanın olanaksız hale gelmesi ve nihayetinde barış bildirisi imzacılarına açılan davalar üzerine 2018 yılının Ocak ayında ailesiyle birlikte yurt dışına çıktı. Şu anda Belçika'da bir yazılım firmasında teknik danışman olarak çalışmaktadır.

Güven Bakırezer Trabzon, 1967 doğumludur. 1985-1989 arasında İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesinde lisans yaptı. 1989-1992 arasında İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler yüksek lisans programını "*Osmanlı Toplumsal Formasyonu ve Kapitalizm*" başlıklı tezi ile bitirdi. 1994-2001 arasında Boğaziçi Üniversitesi Atatürk Enstitüsü doktora programını, "*Turkish Liberalism and the Social Question (1908-1945)*" başlıklı tezi ile tamamladı. 2003-2016 arasında Kocaeli Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümünde öğretim üyesi olarak çalıştı. 2010 yılında Siyasal Düşünceler doçenti oldu. 2016'da "*Bu Suça Ortak Olmayacağız!*" başlıklı barış bildirisi imzacısı olmak sebebiyle Kocaeli Üniversitesinden KHK ile ihraç edildi. 2016-2021 arasında *Kocaeli Dayanışma Akademisi* üyesi olarak çalıştı. ABD (University of Michigan, 1998-1999), Hollanda (University of Leiden, 2011) ve Fransa'da (Universite Paris-Nanterre, 2021-2022) misafir araştırmacı olarak bulundu. *Trabzon'u Anlamak* başlıklı derleme kitabın (İletişim, 2009) ortak editörüdür.

Hazel Başköy 1984 yılının sonbaharında Ankara'da doğup, "*solun kalesi*" olarak adlandırılan Mamak Tepecik Mahallesinde bir gecekonduda büyüdü. Dayanışmaya ve direnişe dair ne eyliyorsa, bu mahalleden ve 1993 yılında çalışmalarına katıldığı *Tepecik Dostlar Kültür Derneği*nden öğrendi. Bir çocuk olarak katıldığı bu mahalle derneğinde, yıllar sonra satranç, halk oyunları ve semah dersleri veren gönüllü bir eğitmen oldu. Ta ki dernek, siyasi operasyonlar nedeniyle 2001 yılında kapatılana dek… 2008 yılında lisans eğitimini tamamladı. Öğrenciliği boyunca belediye tiyatrolarında oyunculuk ve teknik yönetmenlik; düğünlerde ve törenlerde ise palyaçoluk yaptı. Mezuniyetten hemen sonra sokak tiyatrosuna, aynı zamanda da Ankara Murat Eğitim Kurumlarında öğretmenliğe başladı. 2011 yılında Anadolu Üniversitesi İktisat Anabilim dalında yüksek lisansa, hemen ardından Ufuk Üniversitesinde Araştırma Görevlisi olarak çalışmaya, 2015 yılında ise doktoraya başladı. "*Bu Suça Ortak Olmayacağız!*" başlıklı barış bildirisi imzacısı olması nedeniyle 2019 yılında ilk önce öğrencilik hakları engellendi, ardından pasaportu iptal edildi. Ekim 2019'dan beri Potsdam Üniversitesi Sosyoloji Bölümünde doktora öğrencisi olarak eğitimine devam ediyor.

Hülya Dinçer insan hakları alanında çalışan feminist bir hukukçudur. Master derecesini Paris I Üniversitesinden, doktora derecesini Galatasaray Üniversitesinden kamu hukuku alanında almıştır. Geçiş dönemi adaleti, cezasızlık politikaları, geçmişle yüzleşme, hukuk ve toplumsal hareketler üzerine çalışmalar yapmaktadır. "*Bu Suça Ortak Olmayacağız!*" başlıklı barış bildirisi imzacısı olduğu için Marmara Üniversitesindeki görevinden 2017 yılında KHK ile ihraç edilmiştir. Halen *Rosa Luxembourg Stiftung Global Scholarly Dialogue* programında doktora sonrası araştırmacı olarak akademik çalışmalarına devam etmektedir.

İrfan Mukul Trabzon Araklı'da dünyaya geldi. İlk orta ve lise eğitimini İstanbul'da tamamladı. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümünü bitirdi. İstanbul'da 17 yıl süreyle değişik

kurumlarda coğrafya öğretmenliği yaptı. Öğretmenlik yaparken mezun olduğu İstanbul Üniversitesinde yüksek lisans ve doktorasını tamamladı. 2006'da Sinop Üniversitesi Eğitim Fakültesine öğretim üyesi olarak atandı. ODTÜ Sosyoloji Bölümünde ve ABD'de SUNY Binghamton Fernard Braudel Merkezinde doktora sonrası araştırmalarda bulundu. Sinop Üniversitesinde 11 yıl öğretim üyeliği yaptıktan sonra Aralık 2017'de 695 sayılı KHK ile üniversiteden ihraç edildi. Beşeri Coğrafya konularını içeren ulusal ve uluslararası kongrelerde bildiriler sundu. Ellinin üzerinde makalesi, dergilerde (Türk Coğrafya Dergisi, Eğitim Bilim Toplum Dergisi, Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Karadeniz Araştırmaları Dergisi, Eleştirel Pedagoji Dergisi, Bilim ve Ütopya Dergisi, Bilim ve Gelecek Dergisi, Düşünbil Dergisi, TOL Mimarlık Kültür Dergisi, Cumhuriyet Bilim ve Teknoloji Dergisi) ve gazetelerde (Radikal İki ve BirGün) yayınlandı. Üç bilimsel kitaba bölümler yazdı.

Kerem Eksen lisans eğitimini Boğaziçi Üniversitesi Sosyoloji Bölümünde, yüksek lisans eğitimini de aynı üniversitenin Felsefe Bölümünde tamamladı. Doktora çalışmalarını bütünleşik doktora uygulaması kapsamında Boğaziçi ve Paris 10-Nanterre Üniversitelerinde sürdürdü ve 2010 yılında "*Trajik Hata ve Augustinus'çu Ahlak"* başlıklı teziyle felsefe alanında doktor oldu. 2011'den itibaren İstanbul Teknik Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Bölümünde öğretim üyesi olarak görev yapan Eksen, akademik çalışmalarında özellikle ahlak felsefesi ve sanat felsefesi alanlarına yoğunlaştı; ayrıca Fransızca ve İngilizceden kitap ve makale çevirileri yaptı. Akademik çalışmalarıyla eş zamanlı olarak 2008'e kadar yoğun tiyatro faaliyeti sürdüren Eksen, sonrasında edebiyata yoğunlaşarak *Buradayız* (Alef Yayınevi, 2013), *Uyku Krallığı* (Everest Yayınları, 2017) ve *Ölümden Uzak Bir Yer* (YKY, 2022) adında üç roman yayınladı; ayrıca Express, Bir+Bir ve K24 dergilerine yazı ve çevirileriyle katkı sundu. 2012-2016 yılları arasında GIT Türkiye bünyesinde çalışarak rapor ve etkinlik hazırlıklarına katkıda bulundu.

Lütfiye Bozdağ plastik sanatlar eleştirisi alanında üniversitede dersler vermektedir. 1997-2000 yılları arasında Genç Sanat, Türkiye'de Sanat, 2009-2012 yılları arasında Birgün gazetesi, Evrensel Kültür dergisinde sanat eleştirisi yazıları yazmıştır. Halen sanatburada.com, kolajart.com ve Eleştirel Kültür dergilerinde sanat eleştirisi yazıları yazmaktadır. Birlik Sendikası, Felsefeciler Derneği İstanbul Şubesi, ÜNİVDER ve AICA üyesidir. *12 Sanatçı 12 Söyleşi* ve *Mine Sanat Galerisi 30. Yılı* kitaplarının editörlerindendir. Birçok ulusal ve uluslararası sempozyum ve kongrelerde yayınlanmış bildirileri ve makaleleri bulunmaktadır. Muğla Üniversitesinde Eğitim Sen örgütlenmesinde çalışmış, üniversite işyeri temsilcisi iken 2007 yılında görevine son verilmiştir. Mahkeme kararıyla görevine dönmüş ardından iki kez daha aynı işlem uygulanarak görevine son verilmiştir. 11 Ocak 2016 tarihinde duyurulan, "*Bu Suça Ortak Olmayacağız!*" başlıklı barış bildirisinin imzacılarından biri olduğu için ACM'de yargılanmış ve 18 ay ceza almış; Anayasa Mahkemesi kararıyla beraat etmiştir. Akademik hayatı boyunca siyasi nedenlerle beş kez üniversiteden ilişiği kesilmiş ve mahkeme kararlarıyla geri dönmüştür.

Mukaddes Akdeniz 1964 Kars'ta doğdu. 1983'te Gazi Üniversitesi Çocuk Gelişimi Bölümünde okumak üzere Ankara'da, daha sonra öğretmenlik yapmak üzere Hakkâri'de bulundu. 1989'da yeniden Ankara'ya dönerek çeşitli okullarda öğretmenlik ve müdürlük yaptı. Tiyatro ve drama liderliği eğitimleri aldı; aynı zamanda Eğit Der, Eğit Sen ve Eğitim Sen içerisinde örgütlü mücadele yürüttü. 2003'de geçtiği Trakya Üniversitesindeki kadrosu, bu üniversiteden alınan fakülte ve yüksekokullarla oluşturulan Namık Kemal Üniversitesine aktarıldı. Üniversitede Gülen Cemaati kadroları oluşturulurken, devrimci demokrat örgütlü kesimlere karşı başlatılan saldırılar kapsamında uydurma gerekçelerle görevden alındı. HDK kuruluş süreçlerinde aktif görev alarak bölge sorumluluğunu üstlendi. HDP Büyükşehir Belediye Başkanı adayı olarak seçimlere katılmak üzere emekli oldu. Emek Partisi İl Başkanlığı görevini üstlenerek politik mücadele yürütüyor.

Mustafa Şener 1968 yılında Tarsus'un bir dağ köyünde doğdu. Onu okutabilmek için Tarsus'a göçen ana babasının yüzünü kara çıkarmadı; o günden bugüne hep okudu. Liseyi Tarsus'ta bitirdi ama öğrendiklerinin çoğunu derslerden değil, dersler dışında okuduğu kitaplardan öğrendi. Üniversiteyi doğru yerde (Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi) ama yanlış zamanda (12 Eylül etkisi çok güçlüyken) ve yanlış bölümde (işletme) okudu. Okuyup dünyayı değiştirmeyi istiyordu; para kazanmayı ya da bankacı olmayı değil. O dönem Mülkiye'de dünyayı değiştirmek isteyenler çoktu; onlara katıldı. Birlikte okudular, tartıştılar, öğrendiler ve kavga ettiler; dünyayı değiştiremedilerse de, kendilerini bir miktar değiştirdiler. Mülkiye'den sonra, daha iyi bir dünyanın nasıl kurulacağını belki bu kez öğrenebilirim umuduyla bir de siyaset bilimi doktorası yaptı. Hatta Mersin Üniversitesinde akademisyen oldu. Ama yine olmadı. Üstelik barış istedi diye 2016 yılında üniversiteden atıldı, yasaklılar listesine konuldu. Birkaç yıldır Almanya'da arayışını sürdürüyor. Oradan da pek umudu yok ama yılmadı; mücadeleyi sürdürüyor…

ODTÜ Savunulmalıdır Platformu, ODTÜ Kampüsü sınırlarından geçirilmesi planlanan ODTÜ-Bilkent yoluna karşı başlatılacak direnişlerin ilk adımı olarak 2 Ağustos 2017 tarihinde ODTÜ 5. Yurt önündeki çimlerde gerçekleştirilen öğrenci forumunun sonucunda, tamamen ODTÜ öğrencilerinin girişimiyle kuruldu. *ODTÜ Savunulmalıdır Platformu*, ilk başlarda öğrencilerin direnişinin aktif olarak örgütlendiği, direnişin farklı kollarının tek bir çatı altında toplanabildiği ve 2017 yol direnişinin çizgisinin belirlendiği bir hareketti. Zamanla gündemin değişmesi, ihtiyaçların ve sorunların daha geniş çapta tartışılması gibi gerekliliklerle farklı alanlarda da bir ses duyurma aracı haline gelmiş ve bir sosyal medya alanına dönüştü. Şimdi ise yol mücadelesinin başladığı 2017 yılından itibaren önce ODTÜ'deki, sonra tüm üniversitelerdeki haksızlıkları ve akademiye yapılan baskıyı duyurmak, bir direnç oluşturmak ve üniversite direnişini büyütmek amacıyla varlığını sürdürmeye devam etmekte, politik kimliğinden ödün vermeden üniversite

öğrencilerinin bir ara oluşuna katkı sağlamaya çalışmaktadır. ODTÜ, Boğaziçi ve birçok üniversitede akademiye, akademisyenlere, üniversitelere yapılan sistematik ve planlı şiddetin ve çürütme politikasının karşısında oluşturulan direncin bir sembolü olmaya çabalayan *ODTÜ Savunulmalıdır Platformu*, ODTÜ ve akademi direndikçe var olmaya da devam edecektir.

Onur Can Taştan Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri alanındaki doktora eğitimini 2016 yılında tamamladı. On yıl boyunca araştırma görevlisi olarak çalıştığı Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümünde sosyal politika ve toplumsal hareketler ile ilgili dersler verdi. *Asistan Girişimi* içerisinde yer aldı. 2008 ile 2011 yılları arasında Eğitim-Sen Ankara 5 No.lu Şube Yönetim Kurulu üyesi olarak görev yaptı. "*Bu Suça Ortak Olmayacağız!*" başlıklı barış bildirisini imzalayanlar arasında yer aldı. 1 Eylül 2016 tarihli ve 672 sayılı KHK ile kamu görevinden ihraç edildi. 2017 ve 2019 yılları arasında Göttingen Üniversitesi Sosyoloji Bölümünde yerleşik olmayan doktora sonrası araştırmacı olarak çalıştı; Türkiye'de çalışma ilişkileri ve sosyal politika alanıyla ilgili lisans ve lisansüstü dersler verdi. Türkiye'de ve İsveç'te akademisyenlerin sendikal örgütlenmesi önündeki engeller üzerine olan araştırmasını, 2020-2021 döneminde on ay boyunca araştırmacı olarak çalıştığı Uppsala Üniversitesi Siyaset Bilimi Bölümünde sürdürdü.

Seçil Ercan 2010'da İstanbul Teknik Üniversitesi Endüstri Mühendisliği Bölümünde 50/d kadrosunda araştırma görevlisi olarak çalışmaya başladı. 2012'de iş güvencesi için İTÜ'de başlayan asistan direnişinde yer aldı. Direniş başladığı sırada doktorasının henüz ikinci senesinde olması sebebiyle (teamül gereği doktoranın sonlarına doğru başvurulduğundan) 33/a'ya geçiş için başvurmadı; daha sonra geride kalanların 33/a'ya geçişinin neredeyse tamamen engellendiği bir dönemde, 2015'te Marmara Üniversitesinde aynı bölüme, bu kez 33/a kadrosunda araştırma görevlisi olarak naklen geçiş yaptı. 2016'da imzaladığı "*Bu Suça Ortak Olmayacağız!*"

başlıklı barış bildirisi sebebiyle Şubat 2017'de 686 sayılı KHK ile Marmara Üniversitesinden ihraç edildi. Doktorasını bir hafta önce bitirmiş ve pasaportu iptal edilmiş bir kişiye, tam ihraç edildiği sırada bir konferans için Fransa'da bulunmanın sağladığı olanağı kullanarak doktora sonrası araştırma için orada kaldı. Şu anda Gustave Eiffel Üniversitesinde mühendis araştırmacı olarak güvencesiz çalışmaya devam etmektedir.

Süreyya Karacabey Adana'da doğdu. 1992'de Ankara Üniversitesi DTCF Tiyatro Bölümünden mezun oldu. Yüksek lisans ve doktorasını aynı bölümde yaptı. Dramatik Yazarlık, Epik Tiyatro, Geleneksel Türk Tiyatrosu, Ortaçağ Tiyatrosu, Radyo Oyunu Yazarlığı derslerini yürüttü. 2010 yılında doçent unvanını aldı. 2017 yılına kadar çalıştığı bölümden 6 Ocak 2017 tarihinde 686 sayılı KHK ile atıldı. *Modern Sonrası Tiyatro ve Heiner Müller*, *Brecht'ten Sonra* ve *Gündelik Hayata Direnmek* başlıklı kitapları ve çeşitli dergilerde yayınlanmış yazıları vardır.

Timsah Dayanışması: Onur Hamzaoğlu, Şebnem Korur Fincancı, Mustafa Sülkü, Samet Mengüç, Zelal Ekici, Özlem Özkan, Özgür Müftüoğlu, Nazmi Algan, Melahat Cengiz, Cengiz Erçin, Ali Özyurt, Mehmet Uhri, Haydar Durak, Taner Gören, Özdemir Aktan, Hüseyin Keskin, Filiz Arıöz, Neşe Şen, Sadık Çayan, M. Nurullah Tuncer, Sercan Gidişoğlu, Ali Çerkezoğlu, Rukiye Eker, Ersin Baltacı, Arzu Kellecioğlu, İncilay Erdoğan.

Tuğba Yıldırım lisans eğitimini Başkent Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı, yüksek lisans eğitimini Bilkent Üniversitesi Türk Edebiyatı bölümlerinde tamamladı. Yayınevlerinde editör olarak çalıştıktan sonra akademik çalışmalarına geri döndü. Türkiye Cumhuriyetinin ilk yıllarında oluşturulan resmî devlet takvimini tartıştığı, ulusal bayramlar özelinde ise Cumhuriyet Bayramı kutlamalarına odaklandığı doktora çalışmasını EHESS'te sürdürüyor. 2016 yılından bu yana Sabancı Üniversitesinde öğretim görevlisi olarak görev yapıyor. 2012-2016 yılları arasında *Türkiye'de Araştırma ve Öğretim Özgürlüğü Uluslararası Çalışma Grubu* (GIT Türkiye) bünyesinde

akademide hak ihlalleri konulu raporlara ve etkinlik hazırlıklarına katkıda bulundu. Barış İçin Akademisyenlerin Ocak 2016 tarihli, "*Bu Suça Ortak Olmayacağız!*" başlıklı bildirisinin ardından imzacıların uğradığı hak ihlalleriyle ilgili verilerin derlenmesi ve raporlanması çalışmalarına katkıda bulundu.

Ufuk Demir 1993 yılında Ankara'da doğdu, Anıttepe Lisesini bitirdikten sonra 2021 yılında ODTÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümünden mezun oldu. Kredi Yurtlar Kurumunun ODTÜ Kampüsü içerisindeki kavaklık alana kendi yönetiminde yurt yapma girişimine karşı 2019 Mayıs'ta başlayan Kavaklık Direnişine katılarak direnişin öznelerinden biri oldu. Kavaklık Komününde ortak kullanılan bisikletler sayesinde bisikletçi olmaya karar verdi. Kentsel politikalar, kent hakkı, yerel yönetimler gibi konularla ilgilenmenin yanı sıra bir bisikletçi olarak kent içinde güvenli bisikletli ulaşımı yaygınlaştırmak ve Türkiye kentlerinde bisikletli ulaşımı temel ulaşım haline getirmek için çalışmalar yapmakta ve projeler geliştirmektedir. Özel bir şirkette Şehir Plancısı olarak çalışmakta ve Şehir Plancıları Odası Ankara Şubesi 12. Dönem yönetim kurulu üyeliği yapmaktadır. Kendini, "*Şehirleri emekçilerin kılmaya ant içmiş bir militan*" olarak tanımlamaktadır.

Zehra Akçay 1993 Sakarya doğumludur. 2013-2018 yıllarında Kocaeli Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümünde lisansını yaptı. 2019 yılında aynı üniversitede Felsefe Bölümünde yüksek lisansına başladı. Kocaeli Üniversitesi Kültür Sanat ve Sosyal Araştırmalar Kulübünde bir dönem başkan, üç dönem üye olarak görev alarak sinema, politika ve sanat alanında çeşitli etkinlikler yaptı. Üniversitedeki öğrenci mücadeleleri, kültürel etkinlikler ve feminist çalışmalar içinde bulundu. Lisans eğitiminin üçüncü yılına girerken, "*Bu Suça Ortak Olmayacağız!*" başlıklı barış bildirisini imzaladıkları için ihraç edilen bölüm hocalarıyla dayanışmak için öğrencilerin kurduğu, *Genç Akademi* (GEMİ) dayanışma ağının içinde oldu. 2019 yılından beri Feminist Bellek'e koordinatör, dijital medya yönetimi ve editör olarak katkı vermeye devam ediyor. 2021

yılından beri Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfında kaynak geliştirme alanında çalışıyor.

Zeynep Kıvılcım feminist bir hukukçudur. Master ve doktora derecelerini Paris II Üniversitesinden uluslararası kamu hukuku alanında almıştır. İnsan hakları, otoriter hukuk, göç ve iltica alanında toplumsal cinsiyet perspektifiyle çalışmalarını sürdürmektedir. "*Bu Suça Ortak Olmayacağız!*" başlıklı barış bildirisi imzacısı olduğu için İstanbul Üniversitesindeki görevinden 2016 yılında KHK ile ihraç edilmiştir. Halen Berlin Humboldt Üniversitesinde akademik çalışmalarına devam etmektedir.

Yer gök barış istiyor, Eylül 2015.
Fotoğraf: Hazel Başköy

Son 20 yıl içerisinde üniversitelere yönelik büyük bir saldırı kampanyası gerçekleştirildi. Rejimin kullandığı "*üniversitelerin dönüşümü*" söylemi, tıpkı kentsel dönüşüm gibi bir aldatmacaydı: Aslında demokratik ve özerk üniversite anlayışının tümüyle yıkımı hedefleniyordu. "*Yeni nesil üniversite*" anlayışı, üniversitelerin sermayenin, tarikatların ve iktidarın denetimine verilmesini içeriyordu. Sonuçta, Türkiye partili bir cumhurbaşkanın seçip atadığı partili rektörler tarafından yönetilen, tümüyle sahte üniversitelerle doldu.

Üniversiteliler bu yıkım sürecinde sessiz kalmadılar. Bu derleme, üniversitelilerin **direniş** ve **dayanışma** öykülerinden oluşuyor; onların aktardığı deneyimleri içeriyor. Akademik özgürlüğün çiğnenmesine, kampüsün talan edilmesine, sömürü ve güvencesizliğe, devlet eliyle işlenen insanlık suçlarına, baskı ve yıldırmaya, gözaltı ve tutuklamalara, entrika ve sivil ölüme karşı çıkanların verdikleri mücadeleler geçmişi anlamanın ötesinde, gelecekte demokratik ve özerk üniversitelerin kurulması açısından büyük önem taşıyor.

NOTA BENE

9 786052 603888